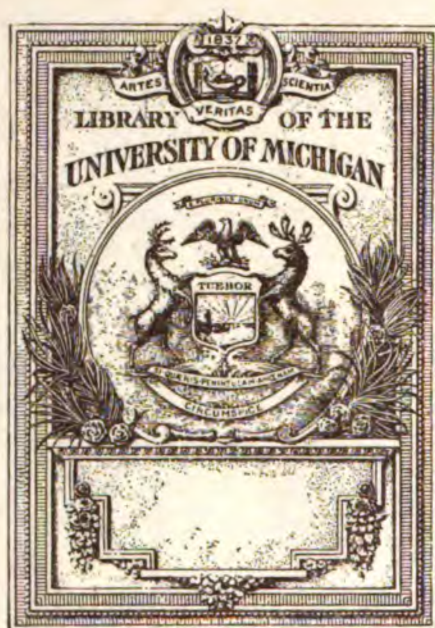

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

NOTULEN.

NOTULEN

VAN DE

Algemeene en Bestuurs-Vergaderingen

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XI. — 1873.

BATAVIA,
BRUINING & WIJT.
1874.

INHOUD

VAN HET

ELFDE DEEL.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 7 Januari 1873, des avonds te 8 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. J. A. van der Chijs, onder-voorzitter, Dr. L. W. G. de Roo, G. A. de Lange, L. J. J. Michielsen, A. W. Egter van Wissekerke, Mr. L. W. C. van den Berg, en N. P. van den Berg, secretaris, benevens het oud-bestuurslid Dr. J. J. van Limburg Brouwer.

De heeren Mr. T. H. der Kinderen, voorzitter, wegens ongesteldheid, en Mr. W. Stortenbeker, wegens ambtsbezigheden, zijn afwezig.

I. De notulen der vorige vergadering van 17 December jl., worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Missive van den 1 Gouv. Secretaris dd. 4 Januari jl. No. 27, ten geleide strekkende van een voor het Genootschap bestemd extract uit 's Gouvernements besluit van 14 December jl., No. 22, betreffende de in 's Genootschaps missive van 20 October jl. No. 144 bedoelde zending van den heer J. van Kinsbergen naar de residentien *Djokdjokarta* en *Kadoe*.

Notificatie, onder referte aan Notulen 1 October jl. II. *a*. met opdracht aan den Secretaris om te zorgen voor het sluiten van een contract met den heer J. van Kinsbergen, overeenkomstig het bij boven aangehaald Gouv. besluit goedgekeurd ontwerp.

b. Gouv. besluit van 18 December jl., No. 26, houdende

machtiging tot afstand ten behoeve van 's Genootschaps museum van eenige koperen en ijzeren voorwerpen, gevonden bij de dessa *Toeren*, district *Gondanglegi*, residentie *Passoeroean*, tegen de geschatte waarde van *f* 6.

Notificatie, onder referte aan Notulen 1 October jl. II, *d*.

c. Missive van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 20 December jl. No. 11924, houdende verzoek om het gevoelen der Directie te vernemen over een gouden boeddha collier, bestaande uit zeven platen, waarvan een voorzien van een rooden steen, blijkens brief van den Resident van *Bagelen* van 11 December jl. No. 3217 gevonden bij de dessa *Penoleh*, afdeeling *Ledok*.

Gelet op het advies van den Directeur van het Museum wordt besloten ten behoeve van het Genootschap afstand te verzoeken van bedoeld voorwerp tegen betaling van de metaalwaarde, zijnde volgens de ter zake opgemaakte taxatie *f* 10,22.

d. Missive van denzelfden van 31 December jl. No. 12237, onder inzending van de missive van den Resident van *Cheribon* van 20 December jl. No. 7320, verzoekende het gevoelen der Directie te vernemen omtrent 7 stukken bladgoud gevonden bij het graven van een slokkan in de dessa *Pegagan*.

Wordt besloten tot terugzending van bedoelde stukken bladgoud, daar zij geen oudheidkundige waarde bezitten.

e. Missive van denzelfden van 2 Januari jl. No. 5, onder aanbieding van de missive van den Resident van *Pecalongan* van 19 December jl. No. 6250, verzoekende het gevoelen der Directie te vernemen over eenige voorwerpen gevonden bij de dessa *Banjoerip*.

Deze voorwerpen geen oudheidkundige waarde bezittende wordt tot terugzending er van besloten.

f. Missive van den Resident van *Batavia* van 12 December jl. No. 8810 houdende verzoek, naar aanleiding van een ter zake ontvangen aanschrijving der Regeering, om de bij zijn schrijven van 21 November jl. No. 8185 gevraagde opgaaf voor de samenstelling van het Residentie verslag over het jaar 1872 vóór of uiterlijk op 10 Januari e. k. te willen inzenden.

Notificatie, onder referte aan Notulen 17 December jl. II, *g.* met opdracht aan den Secretaris om zoo spoedig mogelijk aan het verlangen van den Resident te voldoen.

g. Missive van den Resident van *Bagelen* van 23 December jl. No. 3335, luidende als volgt:

„Met referte tot de missive van 30 November jl. No. 153, heb ik de eer het Genootschap mede te deelen dat geen enkel voorwerp van de verzameling aan den passangrahan van *Dieng* met een rood kruis gemerkt is bevonden.

„Daarom veroorloof ik mij het Genootschap te verzoeken mij bepaaldelijk mede te deelen of verlangd wordt dat die gansche verzameling naar *Batavia* worde gezonden.

„Voorts gelieve het Genootschap mij inlichtingen te willen geven omtrent de wijze van emballage dier collectie, die onvermijdelijk is, en tot wien ik mij voor de vereischte fondsen zal hebben aantemelden."

Wordt, onder referte aan Notulen 1 November jl. II, *s.* besloten den Resident voornoemd mede te deelen, dat de heer VAN KINSBERGEN zal worden uitgenoodigd om bij zijn aanstaande reis naar Midden-Java andermaal een bezoek te brengen aan den *Dieng*, ten einde op nieuw aan te wijzen welke van de daar bijeengezamelde voorwerpen naar *Batavia* moeten worden opgezonden.

h. Missive van de Directie der Nederl.-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw van 28 December jl. No. 1155, luidende als volgt:

„Bij zijne missive van 25 Augustus jl. No. 448 verzocht de heer K. F. HOLLE te *Waspada* de medewerking van de Directie der Ned.-Ind. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw, ten einde met de Directiën van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen en van de Koninklijke Natuurkundige Vereeniging, den Directeur van 's Lands Plantentein en den adviseur-honorair voor Inlandsche zaken een gezamenlijk voorstel betreffende de uitzending van eenen bekwamen houtgraveur aan de Regeering te doen.

„Van de door Uw Bestuur naar aanleiding van hetzelfde tot U gerichte verzoek van den heer HOLLE genomen besluiten draagt onze Directie kennis door onderhandsche mededeeling van haren voorzitter.

„Ook bij ons bestaat de overtuiging van de wenschelijkheid der uitzending van eenen houtsnijder, doch ook kan onze Directie, evenmin als Uw Bestuur, zich vereenigen met het voorstel van den heer HOLLE, dat de verschillende wetenschappelijke instellingen hier ter plaatse de aan de uitzending verbonden kosten geheel of gedeeltelijk zullen dragen. In de behoeften onzer Maatschappij achten wij voldoende voorzien, indien een door het Gouvernement aangestelde ambtenaar-houtsnijder zich ook met werk voor bijzondere instellingen of personen mag belasten. Met Uw Bestuur achten wij het wenschelijk de voorstellen van den heer HOLLE onder de aandacht der Regeering te brengen, nadat voldoende inlichtingen een bepaald voorstel zullen mogelijk gemaakt hebben.

„Ingevolge het ten aanzien van gemeld verzoek van den heer HOLLE door onze Directie genomen besluit, hebben wij de eer Uw Bestuur mede te deelen, dat de Directie der Ned.-Ind. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw gaarne 's Genootschaps pogingen met betrekking tot het uitzenden van eenen houtgraveur zal ondersteunen".

Notificatie, onder referte aan Notulen 17 December jl. II, *l*.

i. Missive van 's Genootschaps gewoon lid K. F. HOLLE van 18 December jl. No. 495, eenige beschouwingen bevattende over het in zijne handen gestelde stuk van 's Genootschaps gewoon lid J. A. UILKENS, Vertellingen aangaande Imam Sapi-i (Notulen 10 September 1872, IV, *a.*)

Wordt besloten den heer UILKENS mede te deelen, dat tegen de opneming van bedoeld opstel in 's Genootschaps werken bij de Directie bedenkingen bestaan.

k. Missive van den heer Ds. J. VAN LEEUWEN, algemeenen secretaris van het Nederlandsche Bijbelgenootschap te *Amsterdam*, dd. 5 November jl., in antwoord op 's Genootschaps missive van 14 Juni jl. No. 74, geschreven naar aanleiding van het verhandelde bij Notulen 4 Juni jl. IV *g*, mededeelende dat hij geen inlichtingen geven kan nopens de door wijlen Dr. ENGELMANN van het Genootschap geleende manuscripten, doch van meening is dat wellicht nog inlichtingen zullen te bekomen zijn bij den boekhandelaar VAN DORP te *Batavia*.

Wordt besloten den heer VAN DORP alhier te vragen of hem iets van bedoelde manuscripten bekend is.

III. De onder-voorzitter Mr. J. A. VAN DER CHIJS:

a. brengt rapport uit over de bij besluit van 17 December jl. (Notulen II, *i*) om praeadvies in zijne handen gestelde rapporten van den ambtenaar ter beschikking op *Soemba*, H. VAN HEUCKELUM, strekkende:

1°. om de Regeering te verzoeken van die stukken gebruik te mogen maken ten behoeve van 's Genootschaps Tijdschrift; en

2°. na verkregen vergunning den controleur ROOS, schrijver van de in deel XXXVI van 's Genootschaps Verhandelingen opgenomen Bijdrage tot de kennis van taal, land en volk op het eiland *Soemba*, uit te noodigen de stukken voor uitgave geschikt te maken door daaraan vooraf te doen

gaan een overzicht van onze vroegere verhouding tot *Soemba* en van de vestiging van ambtenaren op dat eiland;

overeenkomstig welke voorstellen wordt besloten;

b. vestigt de aandacht op eene in de Selompret Melaijoe van 21 December jl. No. 51 voorkomende mededeeling omtrent een door den regent van *Tjilatjap* ondernomen tocht naar den *Goenoeng Sirah Galoeh*, op de grenzen der Preanger, ter bezichtiging van een daar aanwezige tempelruine;

naar aanleiding waarvan besloten wordt om ter verkrijging van meerdere inlichtingen nopens deze tot dus ver niet bekende oudheid de hulp in te roepen van den assistent-resident van *Tjilatjap*;

c. bericht dat de Heer VAN KINSBERGEN bij particulier schrijven van 18 December jl., de voorwaarden heeft opgegeven, waarop hij in den vervolge afdrukken leveren kan van de photographien naar oudheden van Java;

van welke mededeeling onder referte aan Notulen 10 September jl. III, *k*, nota wordt genomen, met bepaling dat bedoelde photographien alsnu, ingevolge bekomen machtiging bij Gouv. besluit van 3 Mei 1872 No. 25, zullen worden verkrijgbaar gesteld tegen betaling van *f* 2 per carton voor de leden des Genootschaps en van *f* 3 voor de niet-leden.

IV. Het bestuurslid L. J. J. MICHIELSEN brengt ter tafel de verzameling photographien behoorende bij het verslag van eene reis naar de *Batak-landen* van den kontroleur C. DE HAAN, opgemaakt overeenkomstig het besluit der vergadering van 19 November jl. (Notulen II, *d*.)

Deponeeren in 's Genootschaps verzameling.

V. Door den heer F. S. A. DE CLERCQ is ter plaatsing in 's Genootschaps Tijdschrift ingezonden een opstel O v e r h e t

péla der Amboneezen, ter opneming waarvan wordt besloten.

VI. Gelet op de artikelen 7,10 en 13 van 's Genootschaps Reglement van Orde, wordt besloten om in commissie te benoemen:

a. ter opneming van den staat der boekerij de bestuursleden Mr. J. A. VAN DER CHIJS en L. J. J. MICHIELSEN;

b ter opneming van de verschillende verzamelingen het bestuurslid A. W. EGTER VAN WISSEKERKE en het oud-bestuurslid Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER;

c ter examinatie van de rekening en verantwoording van den thesaurier de bestuursleden G. A. DE LANGE en Mr. J. A. VAN DER CHIJS.

Nog gelet op art. 15 van het Algemeen Reglement van het Genootschap, wordt besloten om in den loop van het eerste semester van het ingetreden jaar eene algemeene vergadering te houden op een nader over een te komen dag.

VII. Ten behoeve van de bibliotheek werden ten geschenke ontvangen van den heer Mr. J. A. VAN DER CHIJS: drie Javaansche boekwerken, alhier en te *Samarang* gedrukt, en van den heer J. C. BERNELOT MOENS te *Bandong*: eene officieel gewaarmerkte kopie van de oorkonde opgemaakt bij gelegenheid van de door Z. K. H. WILLEM FREDERIK HENDRIK, PRINS DER NEDERLANDEN, bewerkstelligde eerste steenlegging van de Citadel te *Weltevreden*, op 31 Augustus 1837.

VIII. Ten behoeve van 's Genootschaps museum werden ten geschenke ontvangen van den heer F. S. A. DE CLERCQ: eenige toiletartikelen in gebruik bij de bewoners van het eiland *Seroea*, benevens eene photographische afbeelding van een drietal Seroeaneezen, genomen tijdens hun verblijf te *Banda*, welke plaats zij geregeld eens in het jaar bezoeken.

IX. Ten behoeve van 's Genootschaps munt en penningkabinet werd ten geschenke ontvangen van den heer H. SCHRÖDER VISSER: een cent van *Serawak*.

X. Op verzoek worden van de ledenlijst afgevoerd de heeren W. J. H. VAN RIJCK en Dr. N. J. HOORWEG te *Batavia*, D. BOES LUTJENS te *Amboina*, en J. K. H. PHITZINGER te *Madioen*.

Tot correspondeerend lid wordt benoemd de heer F. VON HELLWALD te *Weenen*.

De secretaris brengt ter tafel de tot ultimo December 1872 bijgewerkte lijst van de leden des Genootschaps, welke onder de bijlagen dezes zal worden opgenomen (zie Bijlaag A).

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 4 Februari 1873.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.
N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 4 Februari 1873, des avonds te 8 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Mr. W. STORTENBEKER, G. A. DE LANGE, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA en N. P. VAN DEN BERG, Secretaris, benevens het eerelid G. F. de BRUIJN KOPS.

De heeren Dr. L. W. G. DE ROO en A. W. EGTER VAN WISSEKERKE zijn wegens ambtsbezigheden, en de heer L. J. J MICHIELSEN wegens ziekte afwezig.

I. De Notulen der vorige vergadering van 7 Januari worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouv. besluiten van 10 Januari jl. No. 8, 4 Januari jl. No. 26, en 21 Januari jl No. 7 en 8, waarbij ter opneming in s' Genootschaps Museum worden afgestaan:

1° de voorwerpen gevonden bij de dessa *Wonosarie*, district en residentie *Probolingo* (Notulen 20 Augustus jl., II, *k*), tegen de geschatte waarde van *f* 10,85.

2° de tampajan gevonden bij de dessa *Tjidadap*, regentschap *Tjiandjoer*, residentie *Preanger Regentschappen* (Notulen 19 November jl., II, *k*), tegen de geschatte waarde van *f* 3.

3° de voorwerpen gevonden te *Tandjaknangsie*, district *Tjiawi*, residentie *Preanger Regentschappen* (Notulen 19 November jl., II, *n*), en den gouden ring gevonden in de rivier *Tjimanoek*

door een bewoner van Kampong *Babakan Tjeurie*, district *Malambong*, residentie *Preanger Regentschappen* (Notulen 19 November jl. II, *o*) tegen de geschatte waarde respectivelijk van *f* 5 en *f* 22,50.

4° het boeddha beeldje gevonden bij dessa *Karang Sari*, residentie *Tagal*, (Notulen 19 November jl. II, *p*) tegen de geschatte waarde van *f* 15.

Notificatie, met opdracht aan den thesaurier om de gelden over te maken.

b. Missive van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 9 Januari jl. No. 215, houdende dat ten einde te kunnen voldoen aan het deswege door den Resident van *Bagelen* gedaan verzoek, hij alsnog wenscht te ontvangen een gespecificeerde opgave van de getaxeerde waarde van elk der voorwerpen, bedoeld bij 's Genootschaps missives van 31 Mei jl. No. 63 en 64, zonder welke opgaaf de uitbetaling aan de vinders niet kan plaats hebben.

De Secretaris bericht dat de aangehaalde missives betrekking hebben op de voorwerpen bedoeld in de missives van den Directeur van O. E. en N. van 8 en 16 April jl. No. 3077 en 8359 (Notulen 14 Mei jl., III, *c*), en legt over de door den Directeur verlangde gespecificeerde taxatie van de voorwerpen behoorende tot de in bedoelde Notulen aangehaalde bezendingen sub 1 en 2.

Wordt besloten hiervan mededeeling te doen aan den Directeur voornoemd.

c. Missive van den Directeur van Financien van 18 Januari jl. No. 976 houdende in antwoord op s' Genootschaps missive van 31 December jl. No. 186 (geschreven naar aanleiding van het verhandelde bij Notulen 17 December jl. IV, *a*) dat eene verzameling vreemde koperen munten als door het Genootschap wordt bedoeld bij 's Lands kan alhier niet bestaat.

De onder-voorzitter deelt in verband tot deze missive mede dat, zoo als sedert gebleken is, het Departement van Financien de bedoeling van het Genootschap niet juist heeft opgevat, en bij nader onderzoek een niet onbelangrijke hoeveelheid oud kopergeld, in vroeger jaren als onbruikbaar afgezonderd en weggeborgen, gebleken is vermengd te zijn met tal van vreemde koperen munten. Met voorkennis van den Directeur van Financien, en met behulp van de welwillende en ijverige medewerking van 'slands algemeenen ontvanger, den heer F. J. P. Storm van 's Gravesande, heeft hij uit die massa eene niet onbelangrijke hoeveelheid vreemd kopergeld uitgezocht, waarvan nog geen exemplaren in 's Genootschaps verzameling aanwezig waren.

Notificatie, en dankbetuiging aan den heer Storm van s' Gravesande voor de van hem ondervonden medewerking.

d. Missive van den eerstaanwezend Ingenieur alhier dd. 3 Februari jl. No. 132, houdende dat bij Gouv. besluit van 5 October jl. No. 6 is toegestaan eene som van *f* 35000 voor vergrooting van 's Genootschaps museum, en hij voor de opmaking van het project wenscht te vernemen wat verlangd wordt, als grootte der bijbouwing, plaats, enz. enz.

De vergadering is van meening, dat de verlangde gegevens reeds vroeger aan het Departement van B. O. W. zijn ingezonden, en o. a. door het bestuurslid A. W. Egter van Wissekerke, tevens Directeur der Gebouwen, een schetsteekening vervaardigd werd van de door de Directie meest wenschelijk geachte wijze van verbouwing.

De secretaris bericht dat vermits boven bedoelde missive eerst heden morgen in zijn bezit is gekomen, hij nog geen gelegenheid heeft gehad om de retroacta betreffende deze aangelegenheid na te slaan.

Wordt besloten den secretaris op te dragen om na raadpleging met den heer Egter van Wissekerke ter zake zoo spoedig mogelijk nader te rapporteeren.

e. Missive van den Inspecteur belast met de leiding van de Statistieke opname van *Java* te *Samarang*, dd. 7 Januari jl. No. 34, luidende als volgt:

„Met referte aan uw schrijven van den 20sten October jl. No. 143, heb ik de eer uw Genootschap, als het resultaat mijner bemoeiingen mede te deelen, dat de heer RAVENSWAAIJ mij heeft te kennen gegeven, dat van de twee hem ter hand gestelde Maleische transcripten van het verhaal van den Krimoorlog een exemplaar, tijdens hij te *Koedoes* verblijf hield, met al de hem zelf toebehoorende Javaansche en Maleische werken ontstolen is, zijnde het hem tot dus verre, niettegenstaande alle daartoe in het werk gestelde pogingen, niet gelukt dat stuk terug te bekomen. Intusschen heeft de heer RAVENSWAAIJ reeds de noodige démarches gedaan, om van bedoeld exemplaar, waarvan een in Latijnsche karakters vervaardigde transcriptie bestaat, een kopie te verkrijgen; ofschoon hij daarin nog niet is geslaagd, meent hij toch zich te mogen vleien dat zijn pogingen niet vruchteloos zullen blijven.

„De heer RAVENSWAAIJ verzoekt mij uw Genootschap hiermede in wetenschap te stellen, tevens mijne tusschenkomst inroepende om zijn leedwezen over het verloren raken van bedoeld handschrift te betuigen".

Naar aanleiding van deze hoogst teleurstellende mededeeling brengt de secretaris in herinnering, dat aan den heer RAVENSWAAIJ aanvankelijk werd toevertrouwd de door een der inlandsche schrijvers ter Algemeene Secretarie voor rekening des Genootschaps gemaakte transcriptie in latijnsche karakters van het van den heer K. F. HOLLE, bij missive van 15 Juli 1866 (Notulen 31 Juli 1866, II, *l*) ontvangen Maleische handschrift, handelende over den zoogenaamden Krim oorlog, met opdracht om van dit geschrift een beknopt overzicht in het Nederlandsch te leveren (Notulen 29 October 1867, II, *p*), en dat hem later bij missive van 26 Mei 1868 No. 46 werd toegezonden het mede van den heer HOLLE ontvangen origineel van het

verhaal van den Krim-oorlog, onder opmerking dat in de bij Notulen van 29 October 1867, II, *p*. bedoelde kopie en transcriptie met opzet zijn weggelaten die zinsneden welke een den Europeaan zeer vijandigen zin ademen (Notulen 26 Mei 1868, IV). Van een en ander heeft de heer RAVENSWAAIJ de ontvangst erkend bij brief van 29 Augustus 1868, in zijn geheel opgenomen in Notulen 6 October 1868, II, *b*, en blijkens het slot waarvan het van hem verlangde overzicht nagenoeg gereed was, en in den loop der volgende maand, dus in September 1868, zou worden aangeboden. Meer dan drie jaren lang echter is de Directie naar dat overzicht blijven uitzien, en na zich bij missives van 20 Februari jl. No. 21 en 14 Juni jl. No. 77 te vergeefs tot den heer RAVENSWAAIJ met verzoek om terugzending der hem toevertrouwde handschriften gewend te hebben, heeft de Directie eindelijk bij missive van 20 October jl. No. 143 de tusschenkomst ingeroepen van zijnen chef, den Inspecteur voornoemd F. J. F. DINGER, naar aanleiding waarvan de boven medegedeelde brief ontvangen werd.

Vermits uit dien brief nu evenwel niet duidelijk blijkt welk van de twee boven omschreven handschriften is verloren gegaan, wordt besloten:

1°. door tusschenkomst van den heer DINGER andermaal meer volledige inlichtingen van den heer RAVENSWAAIJ te doen inwinnen, met bepaalden last om terug te zenden het exemplaar dat hem niet is ontvreemd geworden, en met verzoek er bij te voegen het overzicht dat hij bij missive van 29 Augustus 1868 beloofd heeft in den loop der volgende maand te zullen aanbieden;

2°. om inmiddels den heer K. F. HOLLE mededeeling te doen van den treurigen loop dien deze zaak genomen heeft.

f. Missive van den heer C. F. M. DE GRIJS te *Samarang*, dd. 8 Januari jl. in antwoord op 's Genootschaps missive van 20 December jl. No. 166 mededeelende dat zoodra hem van

's Landsdrukkerij de proeven van het Woordenboek van wijlen J. J. F. FRANCKEN worden toegezonden, hij onverwijld voor de correctie zal zorg dragen.

Notificatie, onder referte aan Notulen 17 December jl. V.

g. Missive van 's Genootschaps gewoon lid A. GUIJOT te *Banda* dd. 8 Januari jl., handelende o. a. over eene bij hem in bewerking zijnde nieuwe algemeene land, zee en historische kaart van de tegenwoordige assistent-residentie *Banda*, waarvan hij te zijner tijd insgelijks een exemplaar aan het Genootschap hoopt aan te bieden, — en over de vraag welk het wapen van *Banda* geweest is, waaromtrent door den schrijver wordt opgemerkt, dat op de vlag, die Jan Pieterszoon Koen aan *Banda* gegeven heeft en die in het dorp *Lonthoir* trouw bewaard is gebleven, alleen de Hollandsche leeuw met den pijlenbundel voorkomt, doch in de ruine van het oude fort Kijk in de pot op Goenoeng Api boven de groote poort, die tot ingang diende, een zerk van p. m. $1^1/_2$ voet Rijnlandsch in het vierkant gevonden is, prijkende met een wapenschild uit welks rechter bovenhoek een krom gebogen bloote arm nederdaalt die in de vuist twee smal toeloopende voorwerpen (een geopenden passer?) houdt, hetgeen naar schrijvers meening wellicht doelen kan op de oude legende, volgens welke de beide radja's van Lonthoir en Celamme bij de in tweeën gespleten groote steen, thans nog op het perk Combir aanwezig, hunne krissen verwisselden en in tegenwoordigheid der priesters zwoeren voortaan in vrede te leven, en den bewusten steen voortaan als grenspaal van hun wederzijdsch gebied te zullen erkennen. Mocht het Genootschap in staat zijn uit de te *Batavia* aanwezige archieven eenig meerder licht over dit punt te doen opgaan, dan houdt schrijver zich voor de mededeeling er van beleefdelijk aanbevolen.

Opdracht aan den secretaris om ter zake een onderzoek in te stellen.

k. Missive van 's Genootschaps buitengewoon lid B. N. J. Roskott, *Amboina*, dd. 30 December jl., luidende in hoofdzaak als volgt:

„In antwoord op Uwe geëerde letteren dd. 20 October jl. No. 140, heb ik het genoegen UEG. hiernevens aan te bieden, de ondervolgende boekwerken, als ten 1° de Ichtitsar of Tahlimu 'l Tahhkihh, het bekende catechisatie-boek, van de dagen van Valentijn en van der Vorm hier te lande van algemeen gebruik in de scholen, zoowel als in de catechisatien. Bij mijne komst in deze gewesten gold het als het necultra van wetenschap en geleerdheid, schoon dan ook mij weldra bleek dat zelfs de meest gevorderde inlandsche geleerden slechts gebrekkig begrepen en verstonden, hetgeen de roem was en de trots hunner wetenschap. Niet altijd evenwel is het raadzaam den inboorling te ontnemen, hetgeen in den huiselijken kring eenmaal den toegang heeft gevonden, en weg te doen, hetgeen waarover de ouderen van dagen kunnen medespreken, wanneer ze in hunne hut, bij de *wangoe-wangoe* gezeten, gedurende de vele avonden van den langen regentijd, de vraagbaak kunnen zijn voor kinderen en kleinkinderen.

„En daarom dan vond ik het veel doelmatiger om het eenmaal bestaande te behouden, maar tevens toe te lichten en meer „geniessbar" te maken voor hart en verstand. Ja gewis, deze onze oude Ichtitsar draagt de kenmerken van den tijd, toen onze volijverige vaderen het boekske ontwierpen en de geleerde twisten der vaderlandsche kerk overbrachten naar deze verre gewesten. Maar het boekske was er nu eenmaal, en gewis zonder eenig gevaar, daar toch de inboorling veel te indolent is, om zich warm te maken over geheimzinnige leerbegrippen zooals b. v. in hoofdst. 20 behandeld worden over de leer der Heiligmaking = Takhdis, Ahmal-taalehh, Tzabât segala Waly, en wat dies meer zij.

„Slechts ontbrak het aan duidelijk begrip van het onderwerp en ten einde daaraan te gemoet te komen schreef ik eene in-

leiding voor ieder hoofdstuk afzonderlijk, er tevens aan toevoegende eene woordenlijst van de zeer talrijke vreemdsoortige woorden, in dit geschrift voorkomende.

»No. 2 is het bekende leesboekje van wijlen den verdienstelijken schoolopziener H. WESTER, en werd reeds lang geleden door wijlen den zendeling R. LE BRUIJN vertaald in 't Maleisch, zeer vele malen herdrukt, en is ook thans nog een gewild leesboekje in de inlandsche scholen.

»No. 3 is een spelboekje van mijne hand, bestaande uit twee-, drie en vierlettergrepige woorden, allen ontleend aan onze oude Bijbelvertaling. Onze oude Maleische overzetting toch, uit de tijden van Valentijn, Werndly, v. d. Vorm, Leijdekker en anderen, is zoo rijkelijk doormengd met vreemdsoortige woorden, dat ze schier gansch en al onverstaanbaar is voor den gewonen inlander. Ten einde er eenigermate aan te gemoet te komen, schreef ik dit boekje, terwijl ik tevens, in een daarbij behoorend boekje in manuscript, ten behoeve van den schoolmeester aanwees, waar ieder woord in den Bijbel te vinden is. Het boekje heeft ons zeer groote diensten bewezen, beantwoordde geheel aan het doel, zijnde tevens een spoorslag voor onze hoogste klassen, om zich in de spelling dezer vreemde woorden te oefenen. Nogtans is het nauwelijks noodig aan te duiden, dat het slechts een gebrekkig hulpmiddel konde zijn, om den Maleischen Bijbel eenigermate te leeren verstaan, en bleef eene geheel nieuwe overzetting in de taal des volks, voor hetwelk ze bestemd was, onvermijdelijk noodzakelijk. Edoch eene volledige, nauwgezette en algemeen verstaanbare Bijbeloverzetting in de taal des volks, gebrekkig en min gecultiveerd als ze is, is geen gemakkelijke taak, geen werk van ettelijke weken of maanden, maar van jaren vlijtigen arbeid.

»Voorheen, toen ik nog was in veelvuldige beslommering van mijn Instituut als anderszins, was er natuurlijk aan geen Bijbeloverzetting te denken. Eerst sinds 1864, — na mijn ontslag, konde ik al mijnen tijd en al mijne zorg aan dezen arbeid

wijden, — en ik deed het met een volkomen hart, blijde zijnde dat ik in mijne afzondering nog iets mocht verrichten voor de uitbreiding van Gods koningrijk op aarde.

„En daarom is het mij aangenaam, dat ik uw Genootschap, ten 4de hiernevens kan aanbieden een exemplaar van de Evangelien van Lukas en Joannes, die door de goede zorg van den heer KING te *Batavia*, voor rekening van den heer ARTHINGTON zijn gedrukt, en hier ter plaatse met groote blijdschap werden ontvangen; enz.

„Van het catechisatie-boekje van den heer VERHOEFF, alsmede van dat van den heer TOBI, heb ik nog geen exemplaar kunnen machtig worden, ben ze echter op het spoor en hoop het voorrecht te hebben ze U eerlang te kunnen aanbieden".

Notificatie, onder referte aan Notulen 10 September jl. VI, *s*, en dankbetuiging aan den schrijver voor de gezonden boekwerken, waaronder zich een tweetal zeer zeldzame exemplaren bevinden.

i. Missive van 's Genootschaps eerelid A. B. COHEN STUART te *Leiden*, dd. 3 December jl., in antwoord op 's Genootschaps missive van 20 October jl. No. 196 de ontvangst erkennende van de hem daarbij toegezondene remise voor de heeren T. HOOIBERG en ZOON groot *f* 174.74 (Notulen 20 Augustus jl. II, *ij*), doch zich beklagende over de trage ontvangst van 's Genootschaps edita, en over de weinig correcte wijs waarop de door hem bij zijn vertrek achtergelatene transcriptie van de drie laatst overgebleven platen (Notulen 3 October 1871, III, *g*) is op steen gebracht, hetgeen hem aanleiding geeft om te verzoeken dat, zoo er nog iets komen mocht van de reproductie der groote inscriptie, het Genootschap zich het betrekkelijk gering oponthoud zal willen getroosten hem, liefst voor het op steen brengen, een proef te zenden; — terwijl schrijver ten slotte mededeelt dat hij zich thans bezig houdt met de alphabetische rangschikking van het glossarium op al de inscriptien, dat den weg

moet openen om er van te verklaren, wat daarvoor vatbaar is.

De voorzitter bericht over den inhoud van het schrijven des heeren COHEN STUART den heer Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER, die de correctie der laatst afgeleverde platen op zich had genomen, te hebben geraadpleegd, en van deze mededeeling nota nemende wordt, na den bibliothecaris te hebben gehoord over de verzending van de voor den heer STUART bestemde edita, besloten:

den heer COHEN STUART mede te deelen dat hem per stoomschip *Prins van Oranje*, den 18 December jl. van hier vertrokken, alles is toegezonden, waarop hij aanspraak kan maken;

dat van zijne opmerkingen over de ingeslopen fouten bij het afdrukken van de bewuste inscriptien een zoo veel mogelijk nuttig gebruik zal gemaakt worden;

en eindelijk dat het Genootschap de questie der reproductie van de drie groote platen in advies wenscht te houden tot na ontvangst van het thans bij hem in bewerking zijnde glossarium.

k. Missive van het hoofdbestuur van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid te *Haarlem*, dd. 23 September jl. No. 622, luidende als volgt:

„In de bijlage E van de Notulen der Algemeene en Bestuursvergaderingen van uw Genootschap vinden wij eene opgave van voorwerpen in uw museum in multiplo aanwezig en ter ruiling aangeboden.

„Steeds ijverig bezig met de uitbreiding van het koloniaal museum onzer Maatschappij, kunnen wij niet nalaten ons aan te bevelen daarvoor eenige van genoemde voorwerpen te ontvangen. Het museum is, zooals u bekend zal zijn, in het jaar 1871 geopend, en voldoet sedert uitmuntend aan zijne bestemming. Er zijn evenwel, vooral op het gebied van Inlandsche Nijverheid, nog vele leemten in de verzamelingen, die door bovengenoemde voorwerpen zouden worden aangevuld.

„Van eene ruiling kan uit den aard der zaak wel geen sprake

zijn, daar onze verzameling daartoe nog niet uitgebreid genoeg is en men in Indië wel geen Indische voorwerpen uit Europa zal verlangen.

"Het groote nut, dat ons museum, in de gevolgen, zoowel voor Nederland als voor Nederlandsch Indië stichten kan, en de groote bezwaren, die wij, bij de nauwelijks toereikende middelen onzer Maatschappij ten opzichte van dit museum hebben te overwinnen, mogen u wellicht doen besluiten, ons eenige der verlangde zaken in bruikleen of ten geschenke aan te bieden, en wij geven u de verzekering dat eene gunstige gezindheid uwerzijds niet alleen door de Leden onzer Maatschappij, maar ook door alle Nederlanders, die belangstellen in de welvaart en den bloei van Nederlandsch-Indië, met dankbaarheid zal worden erkend.

"Tot nadere toelichting van ons verzoek, voegen wij hierbij eene lijst van de nummers, waarvan wij vooral doubletten zouden wenschen te ontvangen. Doch ook alles wat van de overige nummers door u mocht worden beschikbaar gesteld, zal zeer gaarne worden aangenomen. Wij voegen er nog bij, dat de Factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij te *Batavia* steeds zoo welwillend is, de voor ons museum bestemde zaken herwaarts te doen overbrengen".

Gesteld in handen van den Directeur van het Museum ten fine van praeadvies.

III. Onder referte aan het verhandelde bij Notulen 7 Januari jl. II, brengt de secretaris ter tafel twee exemplaren van de overeenkomst gesloten tusschen het Gouvernement van Nederlandsch Indië, ten deze vertegenwoordigd door de Directie van het Bataviaasch Genootschap van K. en W., ter eenre, en den heer J. VAN KINSBERGEN ter andere zijde.

Wordt besloten een exemplaar der overeenkomst aan de Regeering aan te bieden, en het ander in 's Genootschaps archief te bewaren onder bijvoeging van de door den heer J. VAN

KINSBERGEN in dato 10 Januari jl. afgegeven verklaring, dat hij van de Directie van het Genootschap ter bewaring ontvangen heeft de clichés van de photographien bedoeld bij het Gouvern. besluit van 3 Mei 1872 No. 25, ten getale van 332 stuks, met belofte voor de zorgvuldige opberging er van zorg te zullen dragen, en geen afdrukken dier clichés te maken of doen maken dan op aanvrage van de Directie voornoemd.

IV*a*. Is ingekomen en wordt voor notificatie aangenomen het rapport van de commissie tot opneming van 's Genootschaps verzamelingen (Notulen 7 Januari jl. VI, *b*), luidende als volgt:

„De commissie benoemd tot het opnemen van den staat der archaeologische, ethnologische en numismatische verzamelingen des Genootschaps heeft de eer, ten gevolge van het onderzoek op 13 Januari jl. ingesteld, mede te deelen dat zij de verzamelingen in bevredigenden toestand heeft gevonden.

„In het archaeologisch kabinet is eene verbetering aangebracht door het solide voetstuk, waarop de voorwerpen, die vroeger op den grond in het midden van de zaal stonden, beter zijn geexponeerd. Vele beelden, die zonder dat niet of slechts gebrekkig staan konden, zijn van houten onderdeelen en voetstukken voorzien. De aanwinst der verzameling in het afgeloopen jaar bestaat voornamelijk in de collectie beelden afkomstig van *Magelang*.

„Van de ethnologische afdeeling is de catalogus tot den dag bijgehouden. Aan het denkbeeld om den catalogus te herzien is nog geen gevolg gegeven, ook met het oog op de verschikking der verzameling, die onvermijdelijk zal moeten worden ondernomen na de uitvoering der geprojecteerde uitbreiding der gebouwen.

„De aanwinsten der verzameling zijn in het afgeloopen jaar slechts onbeduidend geweest.

„Het numismatisch kabinet is gedurende het afgeloopen jaar aanmerkelijk verrijkt, meest door geschenken en ruilingen;

onder de eersten komen vooral uit de Medailles bestemd tot belooning van Inlandsche hoofden, waarvan een compleet stel van Regeeringswege is ontvangen. De uitbreiding der verzameling heeft de aanmaak van twee nieuwe kasten gevorderd".

b. Bij monde van het bestuurslid VAN DER CHIJS deelt de commissie tot examinatie van de rekening en verantwoording van den thesaurier mede, dat zij met haar taak nog niet geheel gereed is, en bericht de commissie ter opneming van den staat der boekerij, dat zij met hare werkzaamheden nog geen begin heeft kunnen maken wegens ongesteldheid van haar medelid MICHIELSEN, naar aanleiding van welke laatste mededeeling besloten wordt het bestuurslid Mr. BERGSMA te benoemen tot plaatsvervanger van het lid MICHIELSEN voor het onverhoopt geval deze verhinderd mocht blijven om de hem opgedragen taak te vervulien.

V. De ondervoorzitter Mr. VAN DER CHIJS:

a. dient in een door hem bewerkt voorstel strekkende om de Regeering uit de noodigen twee personen, die getoond hebben geschiktheid en roeping voor wetenschappelijk taal-onderzoek te bezitten, te belasten met het onderzoek der inheemsche taal of talen van *Noord-Celebes* en van de residentie *Ambon;*

In rondlezing.

b. deelt mede dat hij naar aanleiding van de hem verleende machtiging (Notulen 17 December jl. III) van den Directeur van Financien in ontvangst genomen en in het Munt en penning kabinet gedeponeerd heeft drie exemplaren van de recepissen stellen, die bestemd waren om verbrand te worden;

Notificatie.

c stelt voor om het Militair Departement te verzoeken aan het Munt en penningkabinet van het Genootschap af te staan een exemplaar.

1°. van de gouden, zilveren en bronzen medaille voor trouwen dienst;

2°. van het officiers-kruis voor trouwen dienst; en

3°. van het eereteeken voor belangrijke krijgsverrichtingen;

Overeenkomstig dit voorstel besloten.

VI. De conservator van 's Genootschaps manuscripten, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, bericht:

1°. dat bij het zetten van den door hem bewerkten Catalogus van 's Genootschaps Oostersche manuscripten (Notulen 19 November jl., VI), ten behoeve van den zetter noodig is een exemplaar van den Catalogus van FRIEDRICH opgenomen in deel XXV van 's Genootschaps Verhandelingen, dat dit deel niet meer voorhanden is in het boekenfonds (vide bijlaag D van Notulen 1872), en hij derhalve machtiging verzoekt om bedoeld deel aan te koopen bij de heeren H. M. VAN DORP & Co. tegen den door hen gevraagden prijs van *f* 8; en

2°. dat door de uitgevers van 's Genootschaps werken, de heeren BRUINING & WIJT, bezwaren gemaakt worden om den nieuw in het licht te geven Catalogus voor denzelfden prijs te drukken als de overige publicatien van het Genootschap met het oog op de vele Arabische woorden die er in voorkomen.

Wordt besloten,

ad 1m, den heer Mr. VAN DEN BERG te machtigen tot aankoop van deel XXV der Verhandelingen;

ad 2m, door zijne tusschenkomst de firma BRUINING & WIJT te verzoeken hare bezwaren, van wier gegrondheid de vergadering niet ten volle overtuigd is, schriftelijk uit een te zetten met machtiging aan den heer VAN DEN BERG voornoemd om in overleg met den voorzitter en den secretaris de zaak uit te maken.

VII. Op voorstel van den bibliothecaris Mr. STORTENBEKER wordt besloten:

a. om in voldoening aan het schriftelijk ontvangen verzoek bij de firma BRUINING & WIJT, aan den Heer MARTINUS NIJHOFF te *'s Gravenhage* in commissie te geven 50 exemplaren van het werk van Dr. G. SCHLEGEL, Sinico-Aryaca enz.

b. om door tusschenkomst van genoemde firma eenige exemplaren van hetzelfde werk ten verkoop te zenden aan den heer W. GROENEVELDT te *Shanghai*, in voldoening van zijn aan die firma gericht verzoek.

c. om bij de ter verzending naar elders bestemde exemplaren van de photographien van oudheden van Java (Notulen 17 December jl. IV, *e*) te voegen een gebonden exemplaar van de Bijdragen tot de kennis van het Hindoeisme op Java door J. F. G. BRUMUND, opgenomen in deel XXXIII van 's Genootschaps Verhandelingen.

d. den thesaurier te machtigen om ten laste van het jaar 1872 te voldoen de rekening van den boekhandelaar MARTINUS NIJHOFF te *'s-Hage* groot *f* 665.22[5], en ten laste van 1873 die van de boekhandelaren KEMINK en ZOON te *Utrecht* groot *f* 314.

VIII. De secretaris deelt mede dat hij in oogenschouw is gaan nemen eene partij oud geschut, liggende op den weg van Kampong Moeka, dat morgen voor rekening van den lande op vendutie zal verkocht worden, onder voorbehoud dat de kooper zal moeten teruggeven de kanonnen, die nog eenige archaeologische waarde mochten hebben. Bedoeld geschut is gewoon batterijgeschut in het laatst der vorige eeuw vervaardigd blijkens de daarop voorkomende jaartallen, die tot niet hooger dan 1780 opklimmen, en er is dus niets bij wat, volgens rapporteur, voor 's Genootschaps museum van eenig belang kan wezen.

Notificatie.

IX. De bibliotheek van het Genootschap werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van de Regeering van N. I.:

Jhr. Mr. J. K. J. DE JONGE, de Opkomst van het Nederlandsch Gezag in Oost Indie, deel VI (aangeboden bij missive van den eersten Gouvernement Secretaris van 30 Januari jl. No. 248);

Jaarboek van het Mijnwezen in Nederlandsch Indie, 1e jaargang (aangeboden bij missive van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 15 Januari jl. No. 396).

b. van den heer A. C. OUDEMANS te *Arnhem:*

Bijdrage tot een middel en oud Nederlandsch Woordenboek, 5e aflevering.

c. van den heer H. SCHRÖDER VISSER alhier, gewoon lid des Genootschaps:

Revue des Deux-Mondes, jaargang 1871.

d. van den heer F. H. KROON alhier:

De Teweh Expeditie, Banjermasin, 1863.

Een onpartijdig woord uit Indie betrekkelijk de gebeurtenis van 22 Mei 1848 te *Batavia.* — *Rotterdam*, 1849.

Reglement voor de Bataviasche Wedloop Societeit, 1856.

Memorie van den assistent-resident J. FABS, dd. 16 Maart 1871.

e. van den Armenischen patriarch van Jeruzalem, door tusschenkomst van den heer J. S. SARKIES alhier:

Deux Ans de séjour en Abyssinie ou Vie morale, politique et religieuse des Abyssiniens par le R. P. DIMOTHEUS, légat de sa béatitude le patriarche arménien auprés de Théodore roi d'Abyssinie; Jerusalem, 1872. (hetzelfde werk in het Armenisch)

f. van den heer J. V. E. W. WOLTZEN te *Jassinga*, gewoon lid des Genootschaps:

W. MARSDEN, A Grammar of the Malayan language with an Introduction and Praxis. London, 1812.

X. Het museum werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van den heer Mr. J. C. J. VAN DER SCHALK, gewoon lid des Genootschaps:

het krijgszwaard van den vorigen Pangeran LAKSMANA, zoon van Sultan ABDOEL RACHMAN, grondvester van het rijk van *Pontianak*;

b. van den heer E. J. VERMANDEL, secretaris van *Bezoeki*:

1°. een glazen arm- of beenband gevonden in een oud graf op *Ceram*, en

2°. twee oorversiersels van *Seroea*;

XI. Het munt en penning-kabinet werd verrijkt met de volgende geschenken van den heer VERMANDEL voornoemd:

1°. een zilveren munt van Kambodja;

2°. een zilveren munt van Anam;

3°. een gouden itziboe;

4°. twee zilveren itziboe;

5°. een achtste zilveren itziboe; en

6°. een tempo.

XII. Op verzoek worden van de ledenlijst afgevoerd de heer J. V. E. W. WOLTZEN te *Jassinga*, en wegens vertrek naar Nederland de heeren D. C. AMENT en Mr. H. O. VAN DER LINDEN te *Batavia*.

Niet meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 11 Maart 1873.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.

N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 11 Maart 1873, des avonds te 8 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Mr. W. STORTENBEKER, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA en N. P. VAN DEN BERG, secretaris.

I. De Notulen der vorige vergadering van 4 Februari jl. worden gelezen en goedgekeurd.

II. Wordt aangeteekend dat op Woensdag 19 Februari jl. het Museum bezocht is geworden door H. H. de Prinsen PHILIPPE en AUGUSTE VAN SAXEN COBURG GOTHA, dat bij die gelegenheid eerstgenoemde Prins zijn bijzondere aandacht gewijd heeft aan de numismatische verzameling, en zijn verlangen heeft te kennen gegeven om in het bezit te komen van enkele doubletten in ruil tegen eenige door hem aan het Genootschap aan te bieden numismatische voorwerpen, naar aanleiding waarvan de Directeur van het munt en penning kabinet gemachtigd wordt ter zake het noodige te verrichten.

III. Worden ter tafel gebracht:

a. Missive van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 30 Januari jl. No. 891 houdende verzoek om advies omtrent twee koperen ringen blijkens missive van den Resident van *Pasoeroean* van 18 Januari jl. No. 492 gevonden bij de dessa *Assemdjadjar* district *Wangkal.*

Wordt besloten den Directeur voornoemd mede te deelen dat het Genootschap bereid is die ringen ten behoeve van zijn Museum aan te koopen tegen betaling van *f* 0,50, zijnde de prijs waarop zij blijkens brief van den Resident voornoemd plaatselijk gewaardeerd zijn.

b. Missive van denzelfden van 24 Februari jl. No. 1717 strekkende ter aanbieding van een exemplaar van de zilveren medaille bedoeld bij § 8 van artikel 1 van het Gouvernements besluit van 14 Februari 1870 No. 9 welke ingevolge het Gouv. besluit van 11 Februari 1873 No. 10 voor de numismatische verzameling van het Genootschap wordt afgestaan.

Notificatie, en plaatsing van de medaille in het munt en penningkabinet.

c. Missive van denzelfden van 25 Februari jl. No. 1750 strekkende ter toezending van een extract uit het Gouv. besluit van 31 Januari jl. No. 52, luidende als volgt:

„Herlezen enz.

„Is goedgevonden en verstaan:

„*Eerstelijk:* enz.

„*Ten tweede:* Te bepalen, dat met wijziging in zoo verre van den regel, tot dusver gevolgd krachtens artikel 1 van het besluit van 19 April 1855 no. 13, en de missive van den gouvernements secretaris van 9 Januari 1861 no. 71, (bijblad op het staatsblad van Nederlandsch-Indie nos. 10 en 1023), de beschikking over opgedolven geld of geldswaardige voorwerpen, die na taxatie zullen blijken de geldswaarde van *f* 1000 (*een duizend gulden*) niet te boven te gaan, wordt overgedragen op den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid;

met aanschrijving op de hoofden van gewestelijk bestuur, om bij het bericht, omtrent het vinden van voorwerpen, als bovenbedoelde, den voornoemden departements-chef steeds aan-

tebieden een procesverbaal, constateerende de waarde, waarop die voorwerpen plaatselijk getaxeerd worden".

Naar aanleiding van dit besluit bericht de Directeur voornoemd namens de Regeering uitgenoodigd te zijn om, nadat de twee te *Palembang* gevonden koperen lillas, bedoeld bij 's Genootschaps missive van 30 November 1872 No. 147 (Notulen 19 November jl. II, *i*), alsnog overeenkomstig de tweede alinea van bovenstaand besluit plaatselijk zullen zijn getaxeerd, daaromtrent zoodanige beschikking te nemen als zal blijken te behooren, wordende in verband hiermede de Directie uitgenoodigd de bedoelde lillas terug te zenden.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

d. Missive van den Resident van *Ternate* van 31 Januari jl. No. 129 van den volgenden inhoud:

"Als een vervolg op mijn schrijven van 26 Juli 1872 No. 610, heb ik de eer Uwe Directie het navolgende omtrent den Russischen reiziger N. Mikluha Maclaij mede te deelen.

"Ingevolge bekomen aanschrijving der Regeering was aanvankelijk het russische oorlogscorvet *Bogatir* bestemd om naar *Nieuw Guinea* te vertrekken ten einde den heer Maclaij op te sporen, doch kwam in plaats daarvan, en met hetzelfde doel, op den 18 November jl. hier ter reede het oorlogschip *Izoumroud*, Kommandant Michel Commanij.

"Nadat de Kommandant de vereischte inlichtingen bekomen had voor zoover hem die verleend konden worden, en hem de hulp verleend was van een Tidoreschen prins om de gemeenschap met de Papoesche bevolking te vergemakkelijken, zoomede van een loods en tolk, als tusschenpersoon voor de engelsche en inlandsche talen, werd de reis op den 26 November voortgezet.

"Op den 15 dezer kwam de *Izoumroud* hier ter reede terug, met het onverwacht, gelukkig gevolg dat de heer Maclaij in de Astrolabe baai gevonden en medegevoerd was.

"Vijftien maanden bracht hij daar te midden der Papoeërs door,

doch was het, zeer natuurlijk, onmogelijk om met de weinige hulpmiddelen die hij bezat, verstoken zelfs van het hoogstnoodige voedsel, het woeste onherbergzame binnenland in te dringen.

„Gedurende de eerste vijf maanden verkeerde hij in voortdurend levensgevaar, had met gedurige koortsen te kampen en leed groot gebrek; een paar aardvruchten of kokosnoten strekten hem meestal tot voedsel.

„Het schijnt dat de inboorlingen terug gehouden werden van dadelijkheden door de vrees dat het groote vaartuig, dat den reiziger bracht, terug mocht keeren om hen te straffen, wanneer den heer Maclaij leed gedaan werd.

„Hoe 't ook zij, langzamerhand werd de verhouding beter en kwam hij met de inboorlingen op een goeden voet, zoo zelfs dat zij hem van het een en ander, hoe luttel dan ook, voorzagen.

„Vleesch van honden enz. was hem een versnapering.

„Ook droeg tot deze toenadering bij de omstandigheid, dat zij bedreigd werden door een naburigen stam, en zij de vrouwen en kinderen toen aan den man .uit de maan, zooals zij den heer Maclaij noemden. toevertrouwden, dewijl deze van vuurwapenen voorzien was.

„De heer Maclaij was zoo zeer aan hen gewend geraakt, dat hij ongeacht het ellendige leven dat hij leidde, aanvankelijk in beraad stond of hij wel zou vertrekken, en ook de Papoeërs zagen hem met weerzin heengaan.

„Een der beide bedienden, een inlander, stierf spoedig; de ander, een Zweed, was evenals zijn heer steeds ziekelijk en is dit nu nog; uitgeteerd en zwak.

„De heer Maclaij vertrok een paar dagen na aankomst alhier, naar *Kema* om de *Minehassa* te bezoeken en zal met de mailboot terugkeeren om per *Izoumroud* de reis te vervolgen.

„Het is echter hoogst onzeker wanneer dat vaartuig de reis zal kunnen aanvaarden, dewijl de geheele equipage in een zeer ziekelijken en afgematten toestand verkeert.

„Vijf dagen na het verlaten der *Astrolabe baai* begonnen zich verschijnselen voor te doen van malaria, die spoedig epidemisch werden, zoodat later handen ontbraken om het werk te verrichten en het schip met groote moeite *Ternate* bereikte.

„Al dadelijk werd een tachtigtal der ergste lijders aan wal gebracht en in een daarvoor ingericht lazaret verpleegd.

„Ook het gansche état-major, op twee officieren na, is ziek en grootendeels aan wal gehuisvest.

„Tot nog toe is geen beterschap te bespeuren; enkelen herstellen tijdelijk, doch storten weder in; steeds komen nieuwe patienten bij, terwijl een algemeene toestand van groote zwakte heerscht.

„Ik heb vermeend Uwe Directie een en ander kortelijk te moeten mededeelen, afgescheiden van de hoofdzaak, het terug vinden van den reiziger, dewijl dit mogelijk van eenig belang te achten is."

Wordt, onder referte aan Notulen 2 Juli jl. II, *e*, besloten den inhoud van dit schrijven te kennis ter brengen van de Société geographique Impériale Russe te *St. Petersburg*.

e. Missive van den heer A. Ligtvoet te *Macasser* in voldoening aan het verzoek vervat in 's Genootschaps missive van 10 December jl. No. 157, aanbiedende een opstel bestemd om in de plaats te komen van de laatste negen alinea's van het voorbericht voor de vertaling van het Dagboek der Vorsten van *Gowa* en *Tello*.

Wordt, onder referte aan Notulen 19 November jl. II, *e*, besloten het opstel des heeren Ligtvoet ten fine van praeadvies te stellen in handen van de heeren Mrs. van der Chijs en L. W. C. van den Berg.

f. Missive van den heer Dr. W. Palmer van den Broek te *Soerakarta*, dd. 12 Februari jl. strekkende ter aanbieding van het vervolg van de door hem bewerkte vertaling der Ma-

doereesche Geschiedenis, onder mededeeling dat hij tengevolge van aanhoudende ongesteldheid in de laatste maanden en door zijn aanstaand vertrek naar *Nederland* niet in staat is geweest het geheele werk hier te voltooien, doch dat hij trachten zal zulks in *Nederland* te doen.

Wordt besloten den heer Dr. W. Palmer van den Broek, onder dankzegging voor het bereids door hem verrichte werk, mede te deelen dat de Directie zich voor de geheele voltooiing er van zeer houdt aanbevolen.

g. Missive van 's Genootschaps buitengewoon lid J. A. Uilkens te *Tjiamis* dd. 22 Februari jl. luidende als volgt:

„Het is algemeen erkend, dat de Inlander door zijn geduld bijzonder geschikt is om iets na te bootsen.

„Daarom vindt men onder hen uitstekende copiisten en verdienstelijke teekenaars naar voorbeelden; daarentegen weinig oorspronkelijke talenten.

„Te meer dient alzoo op prijs te worden gesteld een jong mensch, met name Raden Koesoema, circa 20 jaren oud, die, hier woonachtig, op doek schildert met olieverw, op eene wijze, die stellig een talent en misschien een genie verraadt.

„Hij is nu bezig met een levensgroot schilderij, voorstellende eene Inlandsche Vrouw, die in half liggende houding iemand schijnt af te wachten.

„Aaneengenaaid doek, op een schutsel gespannen, ellendige verwen en penseelen, en geheel gebrek aan opleiding in aanmerking genomen, is de uitvoering zoodanig, dat zij ieders verbazing wekt.

„Ik geef mij daarom de vrijheid Uw Genootschap 's aandacht op dien Inlander te vestigen. Met eenige opleiding, wellicht te *Batavia* te verkrijgen, moet hij zeker een uitstekend leermeester voor een der normaalscholen worden.

„Ik mag niet beslissen, of het op den weg van uw Genootschap ligt, om of zelf dergelijke zeldzame personen voort te helpen, of ze bij de Regeering aan te bevelen.

„Doch zoo mijne meening juist is, dat het einddoel van het geheele Inlandsche onderwijs, de normaalscholen inclusae, moet zijn om den Inlander door den Inlander te onderwijzen en op te leiden, dan moeten de met bijzondere vermogens begaafde onder hen zeer zeker op hooge waarde worden gesteld en, door de regeering althans, worden ondersteund”.

Wordt besloten dit schrijven ter kennis te brengen van 's Genootschaps eerelid RADEN SALEH, en diens advies ter zake in te winnen.

h Missive van 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK te *Bali Boleleng*, dd. 1 Februari jl. naar aanleiding van 's Genootschaps missive van 20 December jl. No, 163 voorstellende om de vroeger door hem teruggezonden lijst van Koeboewoorden, niettegenstaande hare leemten, het licht te doen zien, daar zij toch toereikende is om iemand, bekend met de zustertalen, eenig begrip te doen hebben van de eigenaardigheden dier ten eenenmale onbekende taal.

Wordt besloten den heer VAN DER TUUK meê te deelen, dat de Directie zich gereedelijk met zijn zienswijze vereenigen kan, doch dat zij alvorens aan het door hem voorgestane plan gevolg te geven wenscht af te wachten of hare poging om in het bezit te geraken van een meer correcte en doelmatige lijst (Notulen 19 November jl. II, *y*) wellicht het gewenschte gevolg hebben zal.

i. Missive van denzelfden van 11 Februari jl. klachten bevattende over de vertraagde uitgaaf van het door hem in December 1869 ten behoeve van 's Genootschaps Tijdschrift afgestaan verslag van twee Maleische omwerkingen van de *Kawi* gedichten *Bhauma Kawja Bharatajoeddha*, met verzoek hem de kopij van dat stuk terug te zenden, tenzij het alsnog met spoed kan geplaatst worden.

Gelet op de mondelinge mededeelingen van den ter vergadering aanwezigen redacteur van 's Genootschaps Tijdschrift, wordt

besloten den heer VAN DER TUUK te berichten, dat de Directie erkent de juistheid zijner grieven, en het ondervonden oponthoud betreurt, maar zorg dragen zal dat al het mogelijke in het werk gesteld worde om de publiceering van zijn arbeid te bespoedigen.

k. Opstel van denzelfden over de eilanden *Tambini* en *Antaran*, waaromtreat na voorlezing besloten wordt het als bijlaag van de Notulen dezer vergadering op te nemen (zie bijlaag B).

l. Missive van 's Genootschaps gewoon lid C. BAUMGARTEN te *Djocdjo*, dd. 8 Februari jl. van den volgenden inhoud:

„Ik lees in de Britsch Indische bladen van gepasseerde maand December het volgende:

„The same paper notices the arrival in *Calcutta* of Count Seirakowski. This Polish Count has been exploring Java, and he seeks to trace the idolatrous customs of the Javanese to their origin in India."

„Ik verzoek uwe Directie beleefd mij mede te deelen of zij meer bekend is met dien reiziger en zijne nasporingen alhier".

Wordt besloten aan den heer BAUMGARTEN mede te deelen dat der Directie omtrent bedoelden reiziger niets anders bekend is, dan dat hij de tempelruinen van *Brambanan* moet bezocht en zich ook eenige oogenblikken in het Museum van het Genootschap moet hebben opgehouden.

m. Missive van 's Genootschaps gewoon lid AMAND te *Papok* dd. 6 Februari jl. ter inzage aanbiedende een oud Javaansch geschreven boekje, met verzoek het gevoelen der Directie omtrent dit boekje te mogen vernemen.

Gesteld in handen van het bestuurslid Mr. L. W. C. VAN DEN BERG ten fine van praeadvies.

n. Missive van de heeren H. M. VAN DORP & Co. alhier dd. 20 Februari jl. in antwoord op 's Genootschaps missive van 15 Februari jl. No. 9 berichtende dat zij op verzoek van hun voorganger den heer H. M. VAN DORP een kist met manuscripten onlangs hebben afgeladen in het schip *Industrie*, met bestemming voor het Bijbelgenootschap te *Amsterdam*.

Wordt besloten van deze mededeeling kennis te geven van den heer Ds. VAN LEEUWEN te *Amsterdam*, onder referte aan Notulen 7 Januari jl. II, *k*.

IV. De ondervoorzitter Mr. J. A. VAN DER CHIJS brengt rapport uit over de blijkens Notulen 4 Februari jl. II, *k*. in zijne handen gestelde missive van het hoofdbestuur van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid te *Haarlem*, naar aanleiding van welk rapport wordt besloten om door tusschenkomst van de Factorij der N. H. M. alhier aan de Maatschappij voornoemd die voorwerpen te zenden welke nog als doubletten beschikbaar zijn, onder opmerking dat dezerzijds geen afstand van doubletten mag geschieden dan in ruil tegen andere voorwerpen, doch dat het geenszins een vereischte is dat gelijksoortige voorwerpen worden aangeboden, en de Directie bij gevolg ook gaarne genoegen nemen zal met de ontvangst van doubletten uit de bibliotheek der Maatschappij, welke blijkens den catalogus van de bibliotheek des Genootschaps nog niet in zijn boekerij aanwezig zijn, — met een exemplaar van de prijs medaille der Ned. Maatschappij, ten behoeve van 's Genootschaps munt en penning kabinet, enz. enz.

V. Naar aanleiding van de in de vorige vergadering ontvangen opdracht (Notulen II, *d*) rapporteert de secretaris in hoofdzaak het volgende:

dat het bestuurslid EGTER VAN WISSEKERKE hem dadelijk mededeelde geen enkel stuk nopens de voorgenomen verbouwing van het museum meer onder zich te hebben;

dat hij daarop het archief van het Genootschap doorzocht heeft en hem gebleken is, dat naar aanleiding van het verhandelde in de vergadering van 6 April 1869 (Notulen bl. 25) de Directeur der Gebouwen in de vergadering van 4 Januari 1870 (Notulen bl. 10) zijne denkbeelden omtrent de uitbreiding der gebouwen heeft uiteengezet, en wel naar het schijnt mondeling, daar van eenig schriftelijk advies niets blijkt;

dat de zaak voor het eerst onder de aandacht van den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken gebracht werd bij missive der Directie van 13 Mei 1870 No. 48, onder geleide waarvan aan den Directeur werd teruggezonden de vroeger ter raadpleging afgestane begrooting met plan van het gebouw;

dat in antwoord hierop ontvangen werd de missive van den Directeur voornoemd van 5 September 1870 No. 11537, naar aanleiding waarvan het bestuurslid EGTER VAN WISSEKERKE onder dagteekening van 5 Februari 1871 eene Nota aanbood, die waarschijnlijk in de bestuurs-vergadering van 21 Februari 1871 behandeld is, en die geleid heeft tot het schrijven der Directie aan den Directeur voornoemd van 6 Maart 1871 No. 5, luidende als volgt:

„Met referte aan uw schrijven van 5 Sept. 1871 No. 11537 hebben wij overeenkomstig het daarbij door UEdG. uitgedrukt verlangen ons direct tot de Regeering gewend met de aantooning van de behoefte aan uitbreiding van het gebouw des Genootschaps.

„Het desbetreffend schrijven van denzelfden datum als deze onder No. 4 hebben wij de eer UEdG. bij dezen onder terugzending der bijlagen van een door UEdG. geciteerde missive aan te bieden met verzoek hetzelve te willen doorzenden voorzien van Uwe toelichtingen, ten welk einde wij de vrijheid nemen nog het volgende op te merken.

„De Ingenieur, die de onderwerpelijke uitbreiding van het gebouw geprojecteerd heeft, schijnt de bedoeling daarvan verkeerd begrepen te hebben.

„Deze toch was alleen om de beide hoofdzalen te verlengen; en om later bij toenemende ongenoegzaamheid, het archaeologische kabinet, dat ook door zijnen vorm en inrichting minder geschikt is, te vervangen door een lokaal aangebracht in den geest van het thans op het project gebrachte verbindingstuk.

„Het komt der Directie onnoodig voor thans reeds van die bijbouwing te spreken, weshalve het met een potloodkruis op de platte grondteekening aangegeven gedeelte moet vervallen, waardoor dan ook de kosten evenredig berekend naar de opgave van den Ingenieur wel tot *f* 35,000 zullen worden terug gebracht.

„Wij teekenen hierbij nog aan dat de muren op de teekening gemerkt *a a a* verkeerdelijk in zwart zijn geteekend, daar zij moeten worden afgebroken er dus in blauw hadden moeten worden aangegeven;"

dat uit een en ander overtuigend blijkt, dat het Bouwdepartement volledig op de hoogte is van hetgeen door de Directie van het Genootschap verlangd wordt wat betreft grootte der bijbouwing, plaats, enz., en dat het er derhalve alleen op aankomt om de bescheiden weder te voorschijn te brengen, die in der tijd aan voornoemd departement zijn toegezonden.

Wordt verstaan om van het voorafgaande aanteekening te houden, en den onder-voorzitter, die zich bereids veel moeite voor de zaak gegeven heeft, uit te noodigen om met gebruikmaking van de medegedeelde, aan de retroacta ontleende bijzonderheden behulpzaam te willen wezen in het opsporen van de bescheiden, die ter opmaking van een definitief project onmisbaar schijnen te zijn.

VI. De voorzitter bericht dat, in overleg met den heer van Kinsbergen, die tot dus ver wegens ziekte verhinderd werd om zijne reis naar Midden Java te aanvaarden, doch wiens vertrek thans bepaald is tegen den 20 of 25 dezer maand, de heer C. Busken Huet zich uit belangstelling in het lot der

door den heer VAN KINSBERGEN vervaardigde photographien naar Oudheden van Java, heeft aangeboden om behulpzaam te wezen ter meer gemakkelijke verspreiding er van onder het kunstlievend publiek, en hij daartoe bereid is een exemplaar ter bezichtiging neder te leggen in een lokaal van de eerlang door de firma ERNST & Co. te openen drukkerij, ten gerieve van hen die een deel der verzameling zouden wenschen te bestellen, zullende hij zich gaarne met de aflevering en casu quo ook de verzending naar elders belasten, zonder ter zake iets anders aan belanghebbenden in rekening te brengen dan de kosten van emballage en eventueel voor te schieten ongelden.

De vergadering, — overtuigd dat het geheel belanglooze voorstel van 's Genootschaps medelid BUSKEN HUET te gemoet komt aan het door de Directie reeds overwogen bezwaar, hoe de arbeid des heeren VAN KINSBERGEN behoorlijk onder het bereik van het publiek kan gebracht worden, nu hij zelf weder op het punt staat om *Batavia* voor langen tijd achtereen te verlaten, — zou zijn aanbod zeker met erkentelijkheid aannemen, ware het niet dat het niet wel mogelijk schijnt een volledig exemplaar der photographien beschikbaar te stellen om onder toezicht van den heer HUET in diens drukkerij te worden gedeponeerd. Met de vervaardiging van een nieuw volledig stel is eene som van *f* 600 à *f* 700 gemoeid, en de vergadering mist natuurlijk de bevoegdheid om voor het hier aangegeven doel zulk een uitgaaf toe te staan. Het in 's Genootschaps Museum berustend exemplaar mag uit den aard der zaak niet aan anderen worden afgestaan, en op grond van een en ander wordt besloten:

den heer BUSKEN HUET onder dankbetuiging voor zijn welwillend aanbod mededeeling te doen van de redenen, die het voorshands onmogelijk maken voor de Directie om er partij van te trekken.

VII. Het bestuurslid Mr. W. B. BERGSMA brengt ter tafel een Maleisch Handschrift (latijnsche karakters) handelende

over verschillende ziekten, geneesmiddelen, talismans, enz., samengesteld of afgeschreven door MAS NARGAN, djoerngan policie op het land *Jassinga*.

Over de vraag of de inhoud belangrijk genoeg is om er meer bijzondere aandacht aan te schenken ontstaat eenige gedachtenwisseling, naar aanleiding waarvan besloten wordt het handschrift ten fine van advies toe te zenden aan de Geneeskundige Vereeniging alhier.

VIII. De bibliotheek werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van 's Genootschaps buitengewoon lid J. A. UILKENS te *Tjiamis*:

Schetsen uit *Tjidraboemi*.

b. van 's Genootschaps gewoon lid Dr. J. A. C. OUDEMANS:

Levensschets van professor F. KAISER.

c. van den heer A. C. OUDEMANS te *Arnhem*:

Bijdrage tot een Middel en Oud Nederlandsch Woordenboek, 6e aflevering.

d. van de Directie van het Bataviaasch Prauwenveer:

Jaarverslag over 1872.

e. van den voorzitter Mr. DER KINDEREN:

De algemeene Politie Straf Reglementen voor de Europeanen en voor de Inlanders in Nederlandsch Indië, gevolgd door eene toelichtende Memorie.

f. van den ondervoorzitter Mr. VAN DER CHIJS:

een Javaansch en een Maleisch handschrift:

Home News, 1872;

De Schoolbode, 1872.

g. van Radhen HADJI MOHAMAD MOESA, hoofdpanghoeloe van *Limbangan*:

De Kroon aller Koningen, gedrukt te *Singapore*.

h. van den schrijver:

SOCRATE CADET, Nouvelles Etudes sur le Cholera Asiatique. Rome, 1872.

IX. Het munt en penningkabinet werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van 's Genootschaps gewoon lid J. P. ZOETELIEF:

een Mexicaanschen dollar met den beeldenaar van Keizer Maximiliaan.

b. van ACHMAD DJAIRAN, lid in den landraad te *Meester-Cornelis*:

eenige koperen Chineesche munten.

Xa. Op verzoek worden van de ledenlijst afgevoerd wegens vertrek naar *Nederland* de gewone leden F. W. VOSWINKEL DORSELEN te *Blitar* en Mr. J. VAN KAATHOVEN te *Riouw*.

b. Tot gewone leden worden benoemd de heeren N. H. W. S. WHITTON, J. C. VAN OOSTEROM en W. O. GALLOIS te *Batavia*, J. W. E. DE STURLER te *Buitenzorg*, M. H. J. KOLLMAN te *Pecalongan*, A. TAUNAY te *Banjoewangie*, terwijl als gewoon lid weder wordt opgebracht de heer P. F. LAGING TOBIAS te *Tebing Tinggi*.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 1 April 1873.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.
N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Buitengewone Bestuurs-vergadering van Vrijdag 28 Maart 1873, des namiddags te 6 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. L. W. G. DE ROO, G. A. DE LANGE, Mr. W. B. BERGSMA, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG en N. P. VAN DEN BERG, Secretaris.

I. De voorzitter zegt deze buitengewone vergadering belegd te hebben naar aanleiding van eene van den onder-voorzitter ontvangene mededeeling dat het ontwerp voor de verbouwing van het Bataviaasch Genootschap gereed is gekomen, terwijl het in verband tot het verhandelde bij Notulen van 19 November jl. II, *a.* wenschelijk scheen om de zaak onverwijld in behandeling te nemen.

Bedoeld project wordt hierop ter tafel gebracht en door den onder-voorzitter toegelicht. Het is geheel in overeenstemming met de zienswijze der Directie uiteengezet in haar schrijven aan den Directeur der B. O. W. van 6 Maart 1871 No. 5 (Notulen 11 Maart jl. V), en bepaalt zich dus tot eene uitbouwing van de beide hoofdzalen, tot daar waar thans de voor pakhuis en wagenloods ingerichte ruimte aanvangt. Om echter binnen de grenzen van het toegestane crediet te blijven kunnen niet overal ramen worden aangebracht, waar zulks in overeenstemming met den oorspronkelijken bouwtrant zou behooren. Dit heeft geleid tot het denkbeeld om in den muur aan de zuid zijde van het ethnologisch museum alle ramen weg te breken, en dien muur alleen te voorzien van mezzanines, in den geest zoo als die in het archaeologisch kabinet zijn aangebracht, een

denkbeeld dat den onder-voorzitter, tevens directeur van het museum, bovendien zeer toelacht, omdat zoodoende een zeer gewenschte en thans geheel ontbrekende ruimte zal verkregen worden ter plaatsing van een doorloopende legkast, gelijk aan de thans in het numismatisch kabinet aanwezige kast.

Ofschoon de vergadering dit laatste voordeel niet gering acht, bestaan er echter algemeen groote bezwaren tegen het door den onder-voorzitter aanbevolen plan. Men vreest dat het aanbrengen van mezzanines zeer misstaan zal, en bovendien een slechte verlichting van het lokaal ten gevolge zal hebben. Men wenscht echter tot geen bepaalde beslissing te komen, zonder ter zake eenige nadere voorlichting van een deskundig man te hebben ontvangen, en mitsdien wordt, nadat de leden der vergadering een en ander nog in loco hebben opgenomen, besloten:

de quaestie der verbouwing van 's Genootschaps lokaal in advies te houden tot de eerstvolgende gewone bestuurs-vergadering, die belegd zal worden tegen Dinsdag 1 April a. s., en den heer H. M. Dibbetz, eerstaanwezend ingenieur alhier, uit te noodigen die vergadering te willen bijwonen.

II. De voorzitter bericht dat naar aanleiding van het in de vorige vergadering genomen besluit (Notulen 11 Maart jl. VI), de heer Busken Huet is teruggekomen op zijn plan omtrent de photographien van oudheden van Java, onder mededeeling dat de heer van Kinsbergen als legger heeft aangehouden een wel niet voor den handel geschikt, maar toch volledig exemplaar dier photographien, en hij slechts op de autorisatie van het Genootschap wacht om dat exemplaar bij de firma Ernst en Co. te deponeeren, waar het dan dienen kan als legger voor het aannemen van bestellingen.

Overwegende dat op die wijs geheel wegvalt het bezwaar, op grond waarvan in de vorige vergadering het voorstel van den heer Huet werd van de hand gewezen;

dat de thans door enkele leden van het Bestuur geopperde bedenking, — of door het gehoor geven aan dat voorstel het Genootschap niet den schijn op zich zal laden van eene onbehoorlijke begunstiging van de firma ERNST en Co. boven 's Genootschaps uitgevers, en de overige hier ter plaatse bestaande ondernemingen van gelijksoortigen aard, — dat die bedenking eigenlijk geen reden van bestaan heeft vermits het hier geldt een geheel belangloos dienstaanbod uit liefde voor kunst en wetenschap geboren;

wordt eindelijk met algemeene stemmen besloten:

1°. den heer VAN KINSBERGEN te machtigen om het boven bedoeld exemplaar van de door hem vervaardigde photographien ter beschikking te stellen van de firma ERNST en Co.

2°. In het door de firma ERNST en Co. uit te geven Algemeen Dagblad van N. I. te plaatsen eene advertentie van den volgenden inhoud:

„De Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen brengt ter kennis van het publiek in het algemeen en van de leden des Genootschaps in het bijzonder, dat aanvragen om afdrukken van de door den heer VAN KINSBERGEN vervaardigde *Photographien* van Oudheden op Java, tot het verkrijgbaarstellen waarvan de Directie werd gemachtigd bij Gouvernements besluit van 3 Mei 1872, No. 25, worden aangenomen en uitgevoerd door de firma ERNST & Co., bij welke een volledig exemplaar ter bezichtiging voorhanden is.

„De prijs wordt bepaald voor leden van het Genootschap op *Twee gulden*, voor niet-leden op *Drie gulden* per Carton".

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten

Goedgekeurd in die van 1 April 1873.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.
N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 1 April 1873, des avonds te 8 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Mr. W. STORTENBEKER, Dr. L. W. G. DE ROO, G. A. DE LANGE, Mr. W. B. BERGSMA en N. P. VAN DEN BERG, Secretaris.

Afwezig wegens ongesteldheid de Heeren L. J. J. MICHIELSEN en Mr. L. W. C. VAN DEN BERG.

I. De Notulen van de vorige vergadering van 11 Maart en van de buitengewone bestuurs-vergadering van 28 Maart jl. worden gelezen en goedgekeurd.

II. Komt ter vergadering binnen de heer H. M. DIBBETS naar aanleiding van de tot hem gerichte uitnoodiging overeenkomstig het in de jongst gehoudene buitengewone vergadering genomen besluit. Het in diezelfde vergadering behandelde project van verbouwing van het museum wordt weder ter tafel gebracht; het voor en tegen van de in verband tot dat project geopperde plannen wordt uitvoerig besproken, terwijl eindelijk, in overeenstemming met het advies van den Heer DIBBETS, besloten wordt,

af te zien van het plan om in den zuidermuur van het Ethnologisch museum mezzanines aan te brengen, maar daarentegen in de thans bestaande zaal om den ander een raam uit te breken, de hierdoor ontstane opening dicht te metselen, en in gelijke evenredigheid de zaal uit te bouwen, die zoodoende genoegzaam

licht zal behouden, terwijl tevens meer beschikbare ruimte zal verkregen worden voor het aanbrengen van muurkasten.

III. De voorzitter richt een woord van dank tot den Heer Dibbets voor de door hem aan den dag gelegde welwillendheid en belangstelling, waarop de Heer Dibbets de vergadering verlaat, terwijl de voorzitter zelf door bijzondere omstandigheden genoodzaakt is de vergadering insgelijks te verlaten, wordende dientengevolge het presidium verder waargenomen door den onder-voorzitter.

IV. Worden alsnu ter tafel gebracht:

a. Gouv. besluit van 15 Maart jl. No. 35, luidende als volgt:

„Gelezen de missives:

„*a.* Van de directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen van 31 December 1872 No. 176, daarbij de aandacht der Regeering vestigende op de omstandigheid, dat bij de toezending aan verschillende geleerde genootschappen in Europa en Azie van exemplaren der door den heer J. van Kinsbergen vervaardigde photographien van Java's oudheden, bedoeld bij de missive van den 1e Gouvernements Secretaris van 19 September 1863 No. 2099, geen daarvan aan eenig dergelijk genootschap in Duitschland is aangeboden, verzoekende voornoemde directie alsnog machtiging, om tot herstel van dit verzuim voor rekening van den lande te beschikken over een maximum bedrag van *f* 700 (zeven honderd gulden), ten einde door den heer J. van Kinsbergen voornoemd een geheel volledig zevende exemplaar dier photographien te doen afleveren, en dat exemplaar namens de Regeering toe te zenden aan het Morgenländische Gesellschaft te Dresden.

„*b.* Enz.

„Is goedgevonden en verstaan:

„Aan de directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te kennen te geven dat, aangezien de uit-

gaven die zullen voortvloeien uit de in het belang der Javasche oudheden bij de besluiten van 13 Augustus 1872 No. 20 en 14 December 1872 No. 20 aan den heer J. VAN KINSBERGEN opgedragen zending naar de residentien *Kadoe* en *Djokdjokarta*, de bij de begrooting voor dergelijke doeleinden toegestane som reeds ver zullen overtreffen, de Regeering bezwaar moet maken om ook de bovenbedoelde uitgaaf van *f* 700 voor hare rekening te nemen."

De voorlezing van dit besluit geeft aanleiding tot eene gedachtenwisseling, waarvan de slotsom is dat men de zaak voorshands in advies wenscht te houden, met voornemen om in de volgende vergadering tot een besluit te komen omtrent het al of niet zenden voor Genootschaps rekening van een exemplaar der photographien aan de Morgenländische Gesellschaft te Dresden.

b. Missive van den 1e Gouvernements Secretaris van 27 Maart jl. No. 698 ten behoeve van 's Genootschaps Tijdschrift aanbiedende het Verslag omtrent den zeeroof in den Indischen archipel over het jaar 1872, met verzoek dit stuk na gemaakt gebruik te willen terugzenden.

In handen gesteld van de redacteurs van het Tijdschrift, onder referte aan Notulen 5 Maart 1872, III, *f*.

c. Missive van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid van 27 Maart jl. No. 2892, houdende verzoek om hem, in verband met het Gouv. besluit van 14 December jl. No. 22 (Notulen 7 Januari jl. II, *a*), 's Genootschaps gevoelen te willen mededeelen omtrent de missive van den Resident van *Djokdjokarta* van 3 Maart jl. No. 423/1, luidende als volgt:

"Door mij is vroeger verlof gegeven om, ten gebruike bij de werken van den spoorweg de steenen te verzamelen die op het grondgebied dezer residentie in de sawahs verspreid lagen en zonder opschrift of beeldhouwwerk waren. Aangezien het comité

van bestuur der Nederlandsch Indische Spoorweg Maatschappij daar weder op terugkomt, heb ik de eer onder mededeeling van het bovenstaande UEdG. te verzoeken mij wel te willen mededeelen of daartegen ook bedenkingen bestaan."

Wordt, na eenige gedachtenwisseling, besloten den Directeur voornoemd mede te deelen dat, volgens de meening der Directie, het Gouv. besluit van 14 December jl. No. 22 zeer stellig meêbrengt dat, zoo lang de Heer VAN KINSBERGEN de hem bij dat besluit opgedragen taak niet zal hebben voltooid, aan niemand, wie het ook zijn moge, eenige beschikking behoort gegeven te worden over de overblijfselen van Hindoe bouwwerken die hier en daar in de residentie *Djokdjokarta* in de sawahs verspreid liggen.

d. Missive van den Resident van *Palembang* van 7 Maart jl. No. 1308/5, het verzoek inhoudende om hem terug te zenden de woordenlijst van de taal der Koeboes, bijeenverzameld door den toenmaligen kontroleur in de afdeeling *Moesie Ilir*, DEIBERT, en zulks ten einde naar behooren gevolg te kunnen doen geven aan het verzoek vervat in de missive der Directie van 31 December 1872 No. 175 (Notulen 19 November jl. II, *y*).

Wordt besloten aan dit verzoek te voldoen, en den Resident voornoemd te gelijker tijd te zenden de aanteekeningen van den Heer Dr. H. N. VAN DER TUUK, gevoegd bij zijn schrijven van 25 September jl. (Notulen 19 November jl. II, *y*), en hem tevens mededeeling te doen van het schrijven van den Heer VAN DER TUUK van 1 Februari jl. (Notulen 11 Maart jl. III, *h*).

e. Missive van den Heer A. LIGTVOET te *Macasser*, dd. 11 Maart jl. ter plaatsing in 's Genootschaps Tijdschrift aanbiedende een opstel over twee munten van Makassaarschen oorsprong, en verder handelende over eene uitgaaf van SPEELMAN'S Notitie

voor de beoefening der geschiedenis van Celebes door het Genootschap.

Wordt besloten het praeadvies te vragen:

a. van het bestuurslid Mr. van der Chijs nopens het opstel over de bovengenoemde munten;

b. van het bestuurslid Dr. de Roo nopens een uitgaaf van het werk van Speelman.

f. Missive van den heer Jhr. J. F. W. van der Willigen von Schmidt auf Altenstadt, kontroleur bij de Statistieke opname te *Madioen*, dd. 12 Maart jl. houdende dat een toeval hem in handen heeft doen komen een javaansch handschrift bevattende de verklaring van een 4000tal kawi woorden, waarvan door hem bij wijze van extract een dertigtal woorden worden medegedeeld, met verzoek om 's Genootschaps meening te leeren kennen over de wenschelijkheid om tot de publiceering van het werk over te gaan.

Wordt besloten den heer von Schmidt voorloopig dank te zeggen voor zijne mededeeling, en ter zake het praeadvies te vragen van 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. van der Tuuk.

g. Missive van 's Genootschaps buitengewoon lid B. N. J. Roskott te *Amboina*, dd. 7 Maart jl. strekkende ter aanbieding van de twee maleische boekjes bedoeld in zijn brief van 30 December jl. (Notulen 4 Februari jl. II, *h*), onder mededeeling dat het hem eenige moeite gekost heeft die boekjes machtig te worden, doch het hem eindelijk door behulp van een zijner vroegere leerlingen gelukt is.

Notificatie, en dankbetuiging.

h. Missives van 's Genootschaps eerelid A. B. Cohen Stuart te *Leiden* dd. 6 en 20 Februari jl. houdende o. a. dat 's Ge-

nootschaps edita, waarover gehandeld werd in zijn schrijven van 3 December jl. (Notulen 4 Februari jl. II, *i*), sedert in zijn bezit zijn gekomen, — dat hij er grooten prijs op zou stellen om van de groote inscriptie op 3 bladen photogrammen op grooter schaal te ontvangen ten einde tot eene juistere bepaling van vele nog twijfelachtige lezingen te kunnen geraken; — dat hij met de samenstelling van het glossarium op de inscripties goed vordert, doch om voor de verdere bewerking van de welwillend toegezegde hulp van professor KERN met vrucht te kunnen gebruik maken, in overleg met hem en met zijne krachtige ondersteuning verlenging van verlof heeft aangevraagd, met uitnoodiging aan de Directie om van haar kant dit verzoek casu quo bij de Indische Regeering te willen steunen; — en eindelijk dat hij voor het geval dat zijn verzoek wordt ingewilligd bij voorraad de meening der Directie zou wenschen te vernemen over de mogelijkheid om de transcriptie en het glossarium, of wat anders of meer als verklarende tekst bij de uitgaaf zal dienen, in Nederland voor het Genootschap te doen drukken.

Wordt besloten den Heer STUART te antwoorden, dat tengevolge van het vertrek van den Heer VAN KINSBERGEN de kans vooreerst niet groot is om aan zijn verzoek tot toezending van nieuwe photogrammen der door hem bedoelde inscriptien te zullen kunnen voldoen, doch men inmiddels beproeven zal om door anderer tusschenkomst in het bezit van de verlangde photogrammen te geraken; — dat de Directie gaarne wil medewerken wanneer zij bij machte zijn mocht om de inwilliging van zijn verzoek tot het bekomen van eene verlenging van verlof te bevorderen; — en dat zij het door hem aangegeven denkbeeld om het glossarium, etc. onder zijn toezicht in Nederland te doen drukken in meer dan één opzicht zeer aanbevelenswaardig acht, en ter zake gaarne in nader overleg met hem treden zal, wanneer hem de gevraagde verlenging van verlof mocht worden toegestaan.

i. Missive van het Hoofdbestuur der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid te Haarlem, dd. 31 Januari jl. No. 145 luidende als volgt:

„De Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid heeft in hare algemeene vergadering van 1872 besloten het onderwerp „Emigratie naar de Nederlandsche koloniën" in ernstige overweging te nemen.

„Dit besluit is genomen naar aanleiding van een voorstel van het congres der Maatschappij, waar het bovengenoemde is besproken en waar met algemeene stemmen de wenschelijkheid is erkend van de emigratie naar de Nederlandsche koloniën en van een nader onderzoek op welke wijze deze emigratie het best kon worden bevorderd.

„Directeuren, voldoende aan het besluit der Vergadering, hebben de Departementen der Maatschappij verzocht het genoemde onderwerp in overweging te nemen en hunne adviezen daarover in te dienen, ten einde later een algemeen verslag worde bekend gemaakt.

„Het komt Directeuren voor, dat ook adviezen uit de Nederlandsche overzeesche bezittingen en koloniën zelve in deze aangelegenheid hoogst gewenscht zijn en zij nemen mitsdien de vrijheid zich tot u te wenden met beleefd verzoek het onderwerp der emigratie in overweging te willen nemen en uwe opmerkingen daaromtrent liefst zoo spoedig mogelijk aan Directeuren te willen mededeelen.

„Directeuren zijn overtuigd dat het groot belang dezer zaak zoowel voor Nederlandsch Indië als voor het Moederland, ook door u zal worden ingezien en zij in hunne bemoeiingen op uwe welwillende medewerking mogen rekenen, ten einde weldra op eene of andere wijze in eene algemeen erkende behoefte zal worden voorzien.

„Naar aanleiding van eene opmerking van een der Departementen der Maatschappij zouden Directeuren er prijs op stellen, in het bijzonder uwe meening te vernemen aangaande de ge—

volgen, die van de gewijzigde toestanden in Deli ten opzichte van de reeds bestaande en met het vooruitzicht van aldaar aan te leggen volkplantingen mogen verwacht worden.

„Directeuren voegen hierbij tot nadere toelichting een afdruk van de circulaire betreffende het onderwerp aan de Departementen gezonden.

„Directeuren nemen deze gelegenheid waar om op nieuw de bemoeiingen hunner Maatschappij in het belang van Nederlandsch Indië in uwe welwillende aandacht aan te bevelen."

Wordt, na eenige gedachtenwisseling met algemeene stemmen besloten aan het Hoofdbestuur voornoemd te antwoorden, dat de Directie zich onbevoegd moet verklaren om te voldoen aan het tot haar gerichte verzoek, daar onderwerpen van staatkundigen en staathuishoudkundigen aard, voor zoover zij op het tegenwoordige oogenblik betrekking hebben, en dus leiden moeten tot het betreden van het terrein der politiek, vreemd behooren te blijven aan den werkkring van het Genootschap.

V. Is ingekomen rapport van de Heeren Mrs. J. A. VAN DER CHIJS en W. B. BERGSMA, in commissie gesteld tot het opnemen van de bibliotheek, luidende als volgt:

„De commissie, belast met de opname der bibliotheek, heeft die verzameling in voldoenden staat bevonden.

„Belangrijke aankoopen of geschenken zijn niet te vermelden, maar toch is de boekerij in 1872 door een aantal kleine geschenken, door den aankoop van eenige, voornamelijk vervolgwerken en door ruiling niet onbelangrijk toegenomen, zooals de vervolg-catalogus bewijst welke de bibliothecaris ter uitgave in gereedheid heeft gebracht, en die als bijlaag hierbij gaat. (Zie bijlaag C).

„De collectie platen is niet noemenswaardig, maar de collectie photographiën buitengewoon uitgebreid.

„In laatstbedoelde collectie zijn thans opgenomen de photographiën naar Javaansche oudheden door VAN KINSBERGEN, de

Siamsche photographiën, geschenk van Z. M. den Koning van Siam, enz. enz.

„Het bijblad op de Nederlandsche Staats-Courant is ontvangen en de toezending van het Tijdschrift van Nederlandsch-Indië per mail heeft opgehouden, — twee bijzonderheden, waarop in het verslag der vorige commissie is gewezen.

„De heer C. Busken Huet heeft het door hem uit de bibliotheek geleende boekje gerestitueerd.

„De heeren P. J. Koreman en Crawfurd hebben zulks beloofd, maar nog niet gedaan.

„Verschillende personen zullen door den Bibliothecaris schriftelijk herinnerd worden aan de terugzending van langer dan een jaar geleende boeken.

„Het inbinden en innaaien van boeken, welke zulks behoeven, heeft geen gelijken tred gehouden met den aanvoer er van, ten gevolge waarvan een jaarlijks toenemende achterstand in dit opzicht is ontstaan. Intusschen hangt het behoud van menig werk van deze bewerking af, weshalve buitengewone maatregelen ter zake zullen moeten genomen worden.

„Voor aankoop van benzine tet wering van den boekwurm, is in 1872 ± ƒ 80 besteed, welke som, naar het oordeel der commissie, niet opweegt tegen het nut, hetgeen dat praeparaat heeft opgeleverd. Immers wurmen komen nog evenzeer als vroeger in de boeken voor, hoewel niet meer in die mate als eenige jaren geleden.

„De commissie vermeent, dat met andere, onkostbare middelen hetzelfde doel bereikt kan worden, t. w. met het voortdurend afstoffen, in de zon leggen, en doorbladeren van de boeken, — middelen, welke ook thans worden aangewend.

„Verzendingen van edita van het Genootschap naar het buitenland hebben in 1872 drie malen plaats gehad, voornamelijk door tusschenkomst van de maatschappij *Nederland.*

„Van de lijst der geleerde genootschappen, enz. waarmede het Bataviaasch Genootschap eene ruiling van werken heeft aange-

gaan, zullen eenige namen moeten afgevoerd worden, omdat de aan die genootschappen toegezonden edita van het Bataviaasch Genootschap niet zijn aangenomen of als onbestelbaar zijn terug ontvangen.

„Daarentegen zijn in 1872 op die lijst gebracht de volgende, nieuwe namen:

„Connecticut academy, New Haven, America.

„Muséum d'ethnographie et de numismatique, te Athene.

„De firma KEMINK en ZN. te Utrecht schijnt in 1872 niets ten behoeve van het Genootschap verkocht te hebben, althans geene opgave is van die firma ontvangen.

„De boekhandelaar M. NIJHOFF te 's Hage heeft in 1872 vóór eene waarde van slechts *f* 10 verkocht, hoezeer hem van elk uitkomend werk van het genootschap 30 exemplaren zijn toegezonden.

„De boeken, vroeger in commissie gegeven aan de firma PRIJCE en Co. alhier, zijn terug ontvangen, benevens eene som van *f* 8 voor verkochte boeken.

„Het gebruik, dat gedurende 1872 van de bibliotheek is gemaakt, is stationnair gebleven, aangezien daaruit, even als in 1871, slechts aan 42 personen boeken zijn geleend; het aantal bedroeg 265.

„In het boekenfonds heeft veel mutatie geheerscht, zooals uit de registers blijkt,

„De vroeger door de bibliotheek verspreide Hollandsche manuscripten zijn naar de verzameling manuscripten overgebracht.

„De commissie heeft ten slotte de eer voor te stellen:

„1°. als verloren af te schrijven de beide werkjes: Bahwa ini hikaijat binatang. Singapore, 1846, en Programme de la Société d'industrie de Mulhouse, in der tijd uitgeleend aan de heeren HOLLE en HOOGENSTRATEN en te vergeefs bij herhaling terug gevraagd;

„2°. aan den Bibliothecaris toe te staan eene som van *f* 500

voor het inbinden en innaaien van boeken, couranten, enz. welke zulks behoeven;

„3°. de behandeling der boeken met benzine te staken, behalve die van oude boeken, welke door eene andere behandeling te veel zouden lijden;

„4°. den Bibliothecaris uit te noodigen:

a. eene lijst in te dienen:

„α. van de genootschappen, enz. waarmede geen ruiling van boeken meer kan plaats hebben;

„β. van de genootschappen, enz., waarmede het Genootschap in verbinding staat, — de laatste ter opname als bijlage achter de Notulen;

„b. eene opgave samen te stellen van de werken van het Genootschap, achtereenvolgens aan de firma Kemink en Zn. en aan den boekhandelaar M. Nijhoff ten verkoop gezonden;

„5°. de firma Kemink en Zn. te Utrecht en den boekhandelaar M. Nijhoff te 's Hage te verzoeken eene volledige lijst in te dienen van de achtereenvolgens door hen ten verkoop ontvangen en verkochte edita van het Genootschap."

Wordt overeenkomstig de voorstellen der commissie besloten.

VI. Is ingekomen Rapport van de Heéren Mrs. J. A. van der Chijs en W. B. Bergsma in commissie gesteld tot het opnemen van de verzameling manuscripten, luidende als volgt:

„De Commissie, belast met de opname van den staat van 's Genootschaps manuscripten, kan tot haar genoegen mededeelen, dat die verzameling wederom belangrijk is vooruitgegaan in orde en netheid.

„Mocht het Genootschap eenigen tijd geleden voor het eerst in het bezit geraken van een behoorlijken catalogus zijner Javaansche en Balische handschriften, thans bezit het ook een volledigen catalogus zijner Arabische handschriften, met het drukken waarvan reeds een aanvang is gemaakt.

„Nog blijven ter catalogiseering over eenige Lampongsche,

Mandhelingsche; Makassaarsche en andere handschriften, welke in dit opzicht wachten op een even gelukkig oogenblik, als thans voor de Arabische handschriften is aangebroken.

„Minder aangenaam was het der Commissie te vernemen, dat van de vroeger door den heer FRIEDERICH gecatalogiseerde Arabische handschriften No. I, III en XV niet zijn teruggevonden.

„Ook moet No. 92 van de lijst, door den inlander MANGOEN opgemaakt, worden afgeschreven als zijnde geheel onbruikbaar geworden, doordien de inkt het papier heeft verteerd.

„In het geheel bezit het Genootschap 160, hetzij uitsluitend Arabische, hetzij Arabisch-Maleische of Arabisch-Javaansche handschriften.

„De vroeger van laatstbedoelde handschriften opgemaakte catalogus is thans vervallen, als lijdende aan eenige onnauwkeurigheden, en vervangen door den nieuwen catalogus.

„Ettelijke handschriften zijn op nieuw gebonden en alle zijn, zoowel in- als uitwendig van nummers voorzien.

„Voor zoo verre de heer FRIEDERICH zulks niet reeds gedaan had, zijn in elk Arabisch handschift de titel van het werk en de naam van den schrijver (in sommige ook de inhoud) met onze karakters geschreven.

„Ingevolge het besluit der vergadering van 30 Februari 1872 zijn de handschriften in Europeesche talen, welke vroeger door de bibliotheek verspreid waren, tot eene afzonderlijke collectie ten getale van 23 stuks, vereenigd.

„De verzameling kropak's verkeert in goeden staat. Hare bewaring vereischt echter veel zorg en de trommels, waarin die vergankelijke en voor insecten zeer begeerlijke voorwerpen bewaard worden, dienen op nieuw van kamfer voorzien te worden.

„De aanwinsten van de verzameling handschriften zijn in het afgeloopen jaar onbelangrijk geweest."

Notificatie.

VII. De Heeren G. A. DE LANGE en Mr. J. A. VAN DER

CHIJS rapporteeren, ingevolge opdracht bij besluit van 7 Januari jl. (Notulen VI, *c*), dat zij de verantwoording van den thesaurier hebben nagezien en accoord bevonden.

VIII. De onder-voorzitter Mr. VAN DER CHIJS:

a. brengt namens 's Genootschaps gewoon lid F. S. A. DE CLERCQ een van diens hand afkomstig opstel over de naams-afleiding van Ambon ter tafel.

Opnemen onder de bijlagen (zie bijlaag D).

b. legt over een lijst van de penningen en munten in multiplo aanwezig, en die krachtens het aangeteekende bij Notulen 11 Maart jl. II, in ruil kunnen worden afgestaan van Z. H. Prins PHILIPPE VAN SAXEN COBURG GOTHA.

Wordt tot toezending dier munten aan Z. H. besloten.

c biedt ter publiceering in 's Genootschaps werken aan een hem ter hand gestelde Rottineesch-Maleische woordenlijst.

Wordt besloten deze lijst ten fine van praeadvies te stellen in handen van den Heer W. M. DONSELAAR, hulpprediker te *Timor Koepang.*

IX. De bibliotheek werd verrijkt met de volgende geschenken:

van den ondervoorzitter Mr. VAN DER CHIJS:

E. W. KING, de Proef op de som. Meester-Cornelis, 1872.

Reglement van de Bataviasche Croquet-club.

X. Het museum werd verrijkt met een geschenk van den Heer J. A. EINDHOVEN, bestaande in twee photographische afbeeldingen van inboorlingen van het eiland *Seroea.*

XI. Het munt en penning kabinet werd verrijkt met een geschenk van den Heer E. H. Bletterman alhier, zijnde een zeer zeldzame herinneringspenning met het borstbeeld van Chassé.

XII. Tot gewoon lid van het Genootschap wordt benoemd de Heer S. P. de Bruijn te *Pandeglang*.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 6 Mei 1873.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.

N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 6 Mei 1873, des avonds te 8 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Mr. W. STORTENBEKER, Dr. L. W. G. DE ROO, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA en N. P. VAN DEN BERG, Secretaris.

I. De Notulen der vorige vergadering van 1 April jl. worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouv. besluit van 1 April jl. No. 28, houdende dat naar aanleiding van 's Genootschaps missive van 22 Augustus 1872 No. 118 is goedgevonden en verstaan:

„*Eerstelijk:* De tot de bibliotheek der Algemeene Secretarie behoorende boekwerken vermeld op den aan dit besluit gehechten staat in bewaring en gebruik af te staan aan het Bataviaasch Genootschap van kunsten en wetenschappen op den zelfden voet als de bij het besluit van 11 December 1858 No. 77 bedoelde geschenken van inlandsche vorsten of hoofden en de in het besluit van 24 April 1869 No. 4 aangeduide werken;

„*Ten tweede:* Den Algemeenen Secretaris op te dragen door de afdeeling statistiek jaarlijks eene opgave te doen leveren van de boeken, kaarten als anderszins, bij de bibliotheek der Algemeene Secretarie ingekomen, die op de voorschrevene wijze aan voornoemd Genootschap kunnen worden afgestaan";

Notificatie, onder referte aan Notulen 20 Augustus jl IV,

met opdracht aan den bibliothecaris om de aangewezen werken ter plaatsing in 's Genootschaps bibliotheek in ontvangst te nemen.

b. Missive van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid van 30 April No. 4180 strekkende ter inzending van afschrift van zijn besluit van gelijke dagteekening en nummer, waarbij aan het Genootschap ter opneming in zijn museum worden afgestaan:

1e. een tempajan gevonden in de dessa *Tjisande*, district *Tjihenlang*, residentie *Preanger-Regentschappen* tegen de geschatte waarde van *f* 3, benevens *f* 3 aan transport-kosten (Notulen 17 December jl. II, *e*);

2e. een gouden boeddha collier, bestaande uit zeven platen, afkomstig uit de residentie *Bagelen*, tegen de geschatte waarde van *f* 10.22 (Notulen 7 Januari jl. II, *c*); en

3e. twee koperen ringen afkomstig uit de residentie *Pasoeroean*, tegen de geschatte waarde van 50 centen (Notulen 11 Maart jl. II, *a*).

Notificatie, en opdracht aan den thesaurier om de gelden over te maken.

c. Missive van den assistent-resident van *Tjilatjap* van 8 April jl. No. 888, in antwoord op 's Genootschaps missive van 15 Januari No. 11 mededeelende, dat op den *Goenoeng Sirah Galoeh* welke eene hoogte van 60 tot 100 Rijnlandsche voeten zal hebben, geen tempelruine bestaat, maar op den top er van een verzameling steenen van verschillende grootte wordt aangetroffen, en dat behalve het verhaal in de Selompret Melaijoe voorkomende nog vele andere legenden in omloop zijn, die hij op schrift heeft laten brengen en het Genootschap aanbiedt, onder mededeeling dat, zoo nog meerdere inlichtingen mochten verlangd worden, hij gaarne bereid zal worden gevonden ze naar vermogen te verstrekken.

Wordt, onder referte aan Notulen 7 Januari jl. III, *b*, besloten:

1ᵉ. den assistent-resident van Tjilatjap dank te zeggen voor zijne mededeelingen, en

2ᵉ. 's Genootschaps gewoon lid K. F. Holle uit te noodigen om te dienen van advies omtrent de meerdere of mindere belangrijkheid van de door den assistent-resident van *Tjilatjap* ingezonden legenden nopens den *Sirah Galoeh*.

d. Missive van den Directeur van 's Lands plantentuin te *Buitenzorg*, van 2 April jl. No. 35, in antwoord op 's Genootschaps missive van 31 December jl. No. 181 (Notulen 17 December jl. II, *l*) mededeelende, dat de inlichtingen door hem omtrent een houtgraveur van den Directeur der Houtgraveerschool te Leiden ontvangen zeer onbevredigend zijn; dat hij omtrent de zaak zelve in nader overleg is getreden met den Adviseur honorair voor inlandsche zaken, en hij zich voorbehouden moet later op de zaak terug te komen.

Notificatie.

e. Missive van 's Genootschaps gewoon lid G. A. Wilken te *Ratahan* (*Menado*) van 15 Maart jl. houdende dat hij bij de aanbieding van zijne Bijdrage tot de kennis der Alfoeren van het eiland Boeroe (Notulen 2 Juli 1872, II, *k*) verzuimd heeft het verzoek te voegen hem bij eventueele plaatsing van dat opstel met een vijf en twintigtal overdrukken er van te willen vereeren; zich intusschen vleiende dat aan zijn verlangen om in het bezit te geraken van die overdrukken alsnog zal kunnen worden voldaan.

Wordt besloten den heer Wilken mede te deelen dat de schrijver van elk in 's Genootschaps werken opgenomen opstel recht heeft op de kostelooze ontvangst van 25 overdrukken, en de hem in het bijzonder toekomende overdrukken van zijne bovengenoemde Bijdrage, enz. waarschijnlijk reeds spoedig zullen kunnen verzonden worden.

f. Missive van den Heer Dr. W. PALMER VAN DEN BROEK te *Soerakarta* van 5 April jl. No. 3, in antwoord op 's Genootschaps missive van 15 Maart jl. (Notulen 11 Maart jl. III, *f*) berichtende, dat hij zich bij zijne aankomst in Nederland haasten zal de vertaling der Madoereesche Geschiedenis althans zoo ver te vervolgen, als noodig is om er een afgerond geheel van te maken.

Notificatie.

g. Missive van de Factorij der Nederlandsche Handel-Maatschappij alhier van 17 April jl. No. 190, houdende in antwoord op 's Genootschaps missive van 15 Maart jl. No. 37, dat de kist met ethnographische voorwerpen, benevens een te gelijker tijd ontvangen pak, met het schip Industrie naar Nederland is verzonden.

Notificatie, onder referte aan Notulen 11 Maart jl. IV.

h. Missive van de Heeren G. C. T. VAN DORP & Co. te *Samarang* van 11 April jl. luidende in hoofdzaak als volgt:

„Het zal zeker uwe aandacht niet zijn ontgaan dat wij gedurende de twee laatste jaren verschillende Javaansche werken voor eigen rekening uitgaven.

„Voor zooverre wij ons herinneren zonden wij ten minste uw genootschap steeds een exemplaar daarvan ter kennismaking.

„Onder die uitgaven bevinden zich ook de Soerat Rômô en Darmarwoelan. De laatste echter nog niet in den handel verkrijgbaar. De onkosten aan deze uitgaven verbonden zijn betrekkelijk zeer groot en u zult dit zeker met ons eens zijn als u denkt aan de moeite aan eene verspreiding verbonden en hoe weinig staat men kan maken op de soliditeit van een Inlander.

„Minder aangenaam stemde het ons daarom na de verspreiding der Rômô te moeten bespeuren, dit werk door uw genootschap ook reeds in den handel verkrijgbaar was gesteld, en met leedwezen hooren wij nu weder dat zulks met de Darmarwoelan,

die nu binnen kort van onze pers zal komen, hetzelfde geval is.

„Daar wij voornemens zijn met kracht door te gaan, met het in den handel brengen der verschillende Javaansche manuscripten, zouden wij gaarne voor dergelijke treurige gewaarwordingen, als wij moesten ondervinden bij het drukken der beide bovengenoemde werken, verschoond willen blijven. Dat het eenige middel om zoo iets te voorkomen is dat wij bekend worden en op de hoogte blijven van uwe verschillende uitgaven, zult u zelf reeds beseffen. Aangenaam zou het ons daarom zijn van u te mogen ontvangen, van alle in den handel verkrijgbaar zijnde Javaansche en Maleische boekwerken, één present exemplaar. Hieronder zijn dus niet begrepen die werken die alleen in de jaarlijksche verslagen van uw genootschap voorkomen."

Deze missive geeft aanleiding tot eenige gedachtenwisseling, waarvan de slotsom is om aan de firma G. C. T. VAN DORP & Co. te *Samarang* een brief te doen afgaan van den volgenden inhoud:

„In onze jongste bestuurs-vergadering is o. a. ook ter tafel gekomen uw schrijven van 11. pass. van welks inhoud door onze Directie met niet geringe bevreemding kennis werd genomen. Uwe firma toch noemt het eene onaangename gewaarwording dat, terwijl zij zich moeite en kosten getroost om Javaansche geschriften in druk uit te geven, zij heeft moeten ondervinden dat ook ons Genootschap dergelijke werken in den handel brengt. Zij hoopt in den vervolge van dergelijke gewaarwordingen verschoond te blijven, en niet onduidelijk wordt dus de schuld van de door haar ondervondene teleurstelling aan ons geweten.

„Tegen deze opvatting moeten wij met nadruk opkomen. Een van de door u bedoeld geschriften, de Rômô, werd door ons uitgegeven nu bijna twintig jaren geleden in deel 21 van onze Verhandelingen, dat in 1846/7 het licht heeft gezien. Het ander, Damar Woelan, verscheen in 1863 in deel 30 der Verhandelingen. Herdrukken er van zijn nimmer ter perse gelegd.

Afzonderlijke overdrukken zijn er nimmer van vervaardigd, en uwe opvatting dat wij nu of vroeger bedoelde geschriften in den handel zouden hebben gebracht moet dus op een misverstand uwerzijds berusten. Onze uitgevers zijn alleen gemachtigd om op aanvraag afzonderlijke deelen van de Verhandelingen af te leveren, en zoo zullen in de laatste jaren nu en dan eenige weinige exemplaren geplaatst zijn van de boven aangehaalde deelen 21 en 30, waarin toevallig de door U bedoelde geschriften zijn opgenomen.

„Wij hebben het recht niet om van onze fondsartikelen present-exemplaren af te staan. Alleen tegen betaling van den ingevolge besluit van 1 October 1872 verlaagden prijs van *f* 7.50 voor een deel der Verhandelingen en *f* 4.50 voor een deel van het Tijdschrift van ons Genootschap kan aan aanvragen van niet-leden des Genootschaps voldaan worden."

i. Missive van Commissarissen van het Leesmuseum te *Amsterdam*, van Februari jl. het verzoek inhoudende om in het vervolg aan die inrichting uit te reiken een exemplaar van het door het Genootschap uitgegeven wordende Tijdschrift en van de Notulen.

Omtrent de inwilliging van dit verzoek bestaat verschil van meening onder de leden der vergadering. Terwijl eenige leden voor de inwilliging gestemd zijn, op grond van de overweging dat zoodoende aan de werken des Genootschaps een ruimer kring van belangstellende lezers zal verzekerd worden, en het Genootschap bij gevolg zal medewerken aan het doel van zijn bestaan, het verspreiden van kennis omtrent taal, land en volkenkunde van N. I.; meenen anderen te moeten vasthouden aan het beginsel dat het Genootschap geen afstand van boekwerken, enz. doen mag dan in ruil tegen andere zaken, en wordt mitsdien door hen tegen de inwilliging van het verzoek geadviseerd, wijl het Leesmuseum te *Amsterdam*, even als het Leeskabinet te *Rotterdam* geene wetenschappelijke vereeniging is, die hare

eigene uitgaven in ruil tegen 's Genootschaps uitgaven zou kunnen aanbieden.

De meerderheid zich met laatst genoemde zienswijze vereenigende wordt besloten:

Aan Commissarissen van het Leesmuseum te *Amsterdam* mede te deelen dat en waarom hun verzoek niet voor inwilliging vatbaar is, onder opmerking dat de werken des Genootschaps voor het publiek in Nederland in den handel verkrijgbaar zijn bij den boekhandelaar M. NIJHOFF te '*s Gravenhage*.

k. Missive van den Heer M. H. J. KOLLMAN te Pecalongan van 17 April jl. houdende dat hij, hoezeer gevoelig voor de onderscheiding van zijne benoeming tot lid van het Genootschap (Notulen 11 Maart jl. X, *a*) en zijn erkentelijksten dank daarvoor betuigende, evenwel door buitengewone omstandigheden tot zijn leedwezen verplicht is de Directie te verzoeken zijne benoeming tot lid te willen intrekken, terwijl hij tevens zijne verontschuldiging aanbiedt van niet eer te hebben geantwoord op 's Genootschaps missive van 18 December jl. de vraag inhoudende of de aanbieding van het lidmaatschap zijnerzijds ook bedenkingen zou ontmoeten.

Wordt besloten den Heer KOLLMAN weder van de ledenlijst af te voeren.

l. Missive van den secretaris dd. 5 dezer, houdende dat hij door aankoop eigenaar is geworden van een manuscript, getiteld:

Beschrijving der Bataviasche jurisdictie en onderzoek naar de oorzaken der meerdere ongezondheid van Batavia en deszelfs rhee, alsmede waaraan de mindere bevolking, de wijnige opbrengst der producten, en de groote onveiligheid in dit anders vruchtbaar gewest toe te schrijven is, door Dr. W. M. KEUCHENIUS. (1807);

waarvan de inhoud hem belangrijk genoeg toeschijnt om eene uitgave in 's Genootschaps werken te verdienen, met welk doel hij het manuscript gaarne ter beschikking van het Genootschap stellen wil.

De Heeren Mrs. VAN DER CHIJS en STORTENBEKER merken op, dat zij zich meenen te herinneren dat het geschrift van Dr. W. M. KEUCHENIUS in druk is verschenen, en een exemplaar er van in de boekerij van de Algemeene Secretarie moet berusten.

De secretaris antwoordt dat die druk dan hier ter plaatse moet bezorgd zijn; dat het stuk in Nederland, werwaarts het manuscript verzonden is met het speciale doel om het aldaar het licht te doen zien, blijkens een daarbij gevoegden eigenhandigen brief van den schrijver, nimmer is ter perse gelegd; dat zoo het alhier mocht zijn uitgegeven de exemplaren hoogst zeldzaam moeten geworden zijn, terwijl in elk geval het gedrukte werk hoogst waarschijnlijk onvolledig en verminkt zal wezen, daar in het manuscript bijzonderheden voorkomen, die men toenmaals zeker niet dan zeer ongaarne wereldkundig zou hebben zien worden.

Wordt besloten het stuk in rondlezing te zenden, en inmiddels te onderzoeken of er werkelijk gedrukte exemplaren van bestaan.

III. De voorzitter zegt dat hem door den ondervoorzitter Mr. J. A. VAN DER CHIJS is ter hand gesteld eene nota opgemaakt naar aanleiding van de omstandigheid, dat hij van verschillende zijden opmerkzaam is gemaakt op de ongeregelde en onvoldoende wijs, waarop 's Genootschaps Tijdschrift gedurende de laatste jaren in het licht verschijnt. Hij heeft zich de moeite getroost na te gaan of die aanmerkingen al dan niet gegrond zijn; het resultaat van zijn onderzoek toont dat, indien jaarlijks een deel van het Tijdschrift, uit zes afleveringen bestaande, van de pers moet komen, de uitgaaf op dit oogenblik niet onbe-

langrijk ten achter is; de bedoelde aanmerkingen acht hij dus niet ongegrond, en hij geeft derhalve in overweging om maatregelen te beramen ten einde een meer geregelde uitgaaf van het Tijdschrift in den vervolge te verzekeren.

De redacteur Mr. STORTENBEKER verklaart ook namens zijnen thans wegens ziekte afwezigen mederedacteur L. J. J. MICHIELSEN, dat hij de juistheid van de gevolgtrekkingen van den ondervoorzitter bepaald moet ontkennen. De ondervoorzitter moge met de door hem opgemaakte statistiek gelijk hebben wanneer men alleen let op hoeveelheid, op het aantal vellen druks dat de leden binnen een zeker tijdsverloop wordt aangeboden, — maar bij hem weegt de hoedanigheid van den inhoud zwaarder, en mitsdien heeft hij steeds bij voorkeur zijne krachten besteed aan de ter uitgave aangewezen meest belangrijke stukken, maar waarvan de bezorging voor den druk, speciaal de correctie, niet altijd gemakkelijk was. Dat de inhoud van het Tijdschrift in vergelijking met de jaren, toen hij nog niet met de redactie belast was, in gehalte is vooruitgegaan, kan zijns inziens geen tegenspraak lijden, en ten bewijze dat deze bewering niet ongegrond is vestigt hij andermaal de aandacht op de bij uitstek gunstige beoordeelingen die in Nederland, meer bepaald in het Tijdschrift van N. I., aan de laatst verschenen deelen van het Tijdschrift des Genootschaps zijn ten deel gevallen.

Na repliek van den ondervoorzitter, en nadat door andere leden nog eenige beschouwingen ter zake waren in het midden gebracht, speciaal met het oog op de wenschelijkheid om het Tijdschrift op vaste dagen te doen verschijnen, wordt ten slotte overeengekomen:

1°. dat de redactie van het Tijdschrift zal worden uitgenoodigd om de nog in voorraad zijnde kopij te herzien, en voorstellen te doen omtrent het drukken van de stukken tot opneming waarvan vroeger besloten werd; en

2°. dat haar zal worden aanbevolen om alle krachten in te spannen ten einde zoo mogelijk acht, in plaats van zes afle

veringen in den loop van een jaar het licht te doen zien, tot zoolang zal zijn ingehaald de achterstand waarop door den ondervoorzitter in zijne nota gewezen is.

IV. De bestuursleden Mrs. VAN DER CHIJS en L. W. C. VAN DEN BERG brengen rapport uit over het bij besluit van 11 Maart jl. (Notulen, III *e*) in hunne handen gesteld opstel van den heer LIGTVOET over het Dagboek der Vorsten van *Gowa* en *Tello*, naar aanleiding van welk rapport wordt besloten:

1°. aan de Regeering door tusschenkomst van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid in antwoord op zijne missive van 5 October 1872 No. 9229 (Notulen 19 November jl. II, *e*) mede te deelen, dat het Genootschap bezwaar moet maken tegen eene uitgave in zijne werken en voor zijne rekening van het Dagboek der Vorsten van *Gowa* en *Tello*, omdat de geschied- en taalkundige waarde van dat Dagboek slechts zeer betrekkelijk is, niet opweegt tegen de belangrijke onkosten, aan een uitgave er van verbonden, en de uitgave van een aantal andere bronnen voor de geschiedenis van Zuid Celebes noodig zoude maken; dat echter het Genootschap bereid is in zijne werken op te nemen eene zoo volledig en juist mogelijke geschiedenis van Zuid Celebes of van een of meer staten aldaar, indien de Heer LIGTVOET, die getoond heeft zoo bij uitstek op de hoogte dier geschiedenis te zijn, genegen mocht worden bevonden zoodanige geschiedenis samen te stellen met behulp van de vele, hem nu reeds ten dienste staande en door de Regeering vermoedelijk nog te vermeerderen hulpmiddelen; en eindelijk dat het Genootschap het van groot belang zou achten indien het manuscript van het Dagboek in quaestie en de daarvan door den Heer LIGTVOET vervaardigde vertaling in 's Genootschaps verzameling van Handschriften mocht kunnen worden opgenomen, ten einde aldaar steeds beschikbaar te liggen ten behoeve van beoefenaars der Indische en speciaal der Makassaarsche Geschiedenis.

2°. den heer LIGTVOET in antwoord op zijn schrijven van 15 Februari jl. (Notulen 11 Maart jl. III, e) rechtstreeks mededeeling te doen van het door de Directie genomen besluit.

V. Het bestuurslid Mr. L. W. C. VAN DEN BERG biedt uit naam van den heer E. A. VAN VLOTEN, vroeger kontroleur te *Redjang Kapahiang*, thans assistent-resident alhier, een uitvoerige woordenlijst van de Redjangsche taal aan, om de toezending waarvan genoemde heer VAN VLOTEN door de Directie bij missive van 20 December jl. No. 169 was uitgenoodigd, ingevolge besluit van 19 November jl. (Notulen II, z).

Dankbetuiging aan den heer VAN VLOTEN en toezending van de Woordenlijst aan den heer Dr. VAN DER TUUK.

VI. De secretaris:

a. brengt ter tafel een door hem van den heer K. F. HOLLE ontvangen proeve van te Waspada vervaardigde houtsnede naar galvanoplastische afdrukken van letterteekens, voorkomende op de in het museum van het Genootschap aanwezige metalen tongtong en merkijzers;

Notificatie;

b. herinnert aan het in de vorige vergadering (Notulen IV, a) genomen besluit om nader in overweging te nemen of een exemplaar van de photographien van oudheden van Java, al dan niet voor Genootschaps rekening naar Duitschland zal gezonden worden, nu de Regeering blijkens besluit van 15 Maart jl. No. 35 geen gelden hiervoor disponibel kan stellen. Het is hem bekend dat bij enkele leden van het bestuur bezwaar bestaat om de kosten van een geheel volledig exemplaar uit de kas des Genootschaps te betalen, doch hij meent een middel te hebben gevonden om dit bezwaar uit den weg te ruimen. Hij vindt namelijk aanleiding om van 1° April jl. af niet meer te beschikken over de krachtens art. 12 van het Re-

glement aan den secretaris toegekende vergoeding voor bureaukosten. Met de helft der toegestane toelage kan voorshands worden volstaan ter bestrijding van het benoodigde klerkengeld, en het op dien voet beschikbaar blijvend bedrag zou hij in de eerste plaats wenschen aangewend te zien ter bestrijding van de kosten van aanmaak van een volledig exemplaar van de photographien in quaestie, opgemaakt in denzelfden geest als de naar Nederland, Engeland, Frankrijk en Britsch-Indie verzondene exemplaren, met het doel om dit nieuwe exemplaar uit naam van het Genootschap aan te bieden aan het Morgenländische Gesellschaft te Dresden.

De vergadering neemt met erkentelijkheid het voorstel van den secretaris aan, en mitsdien wordt besloten om ten spoedigste een nieuw exemplaar van de photographien van oudheden van Java te doen gereed maken ter toezending aan het zoo even genoemde Genootschap.

VII. De bibliotheek werd verrijkt met de volgende geschenken·

a. van den Heer F. H. Kroon alhier:

Open brief aan den Heer H. J. Lion in antwoord op zijn'e beschouwingen getiteld: hoe de particuliere stoomvaart in Nederlandsch Indie is te niet gegaan; door A. J. Anemaet, (Soerabaia, 1862).

b. van het bestuurslid G. A. de Lange:

eene uitgebreide verzameling boekwerken en vlugschriften over Indische en andere aangelegenheden.

c. van den secretaris:

Spoorwegen op Java. Concessie aanvraag van de Heeren A. baron Sloet van Oldruytenborgh en Wt Ruijs. Brussel, 1873.

Bengal Magazine, edited by the Rev. Lal Behari Day. Calcutta, 1872. Vol I: part 1/6.

Mookerjee's Magazine, edited by Sambhu Chandra Mukhopadhyaya. Calcutta, 1872. Vol 1 part 1/6.

VIII. Het bestuurslid G. A. de Lange bij brief van 25 pass. wegens vertrek naar Nederland ontslag als lid van het bestuur, en tevens als gewoon lid verzocht hebbende, wordt besloten hem het gevraagde ontslag te verleenen op de meest eervolle wijze, en onder dankzegging voor de vele en belangrijke diensten door den Heer de Lange aan het Genootschap bewezen sedert hij in October 1859 als lid van het bestuur zitting nam.

Wordt voorts besloten om ter voorziening in de bestaande vacature tot lid van het bestuur te benoemen den Heer J. W. F. J. Meinsma, gewoon lid des Genootschaps.

IX*a*. Wegens vertrek naar Nederland worden van de ledenlijst afgevoerd de heeren H. J. C. Hoogeveen te *Batavia* B. J. Suringa te *Riouw*, en F. Sieburgh te *Palembang*.

b. Wordt benoemd tot gewoon lid Radhen Adhipatih Ario Tjondro Negoro, regent van *Serang*.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 3 Juni 1873.

T. H. DER KINDEREN,

Voorzitter.

N. P. VAN DEN BERG,

Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 3 Juni 1873, des avonds te 8 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. W. STORTENBEKER, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, J. W. F. J. MEINSMA en N. P. VAN DEN BERG, secretaris.

I. De notulen der vorige vergadering van 6 Mei jl. worden gelezen en goedgekeurd.

II. De voorzitter heet den heer J. W. F. J. MEINSMA, die blijkens brief van 28 Mei jl. de op hem uitgebrachte benoeming tot lid van het Bestuur van het Genootschap heeft aangenomen, welkom in de vergadering.

III. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouv. besluit van 3 Mei jl., No. 11, waarbij is goedgevonden en verstaan den Resident van *Soerakarta*, onder aanbieding van een extract uit het besluit van 14 December 1872 No. 22, aan te schrijven, den heer VAN KINSBERGEN in het belang van de daarbij hem opgedragen commissie tot herstelling en instandhouding van de tempelruinen Brambanan, Tjandi Sewoe, Kalassan en Boro Boedoer alle mogelijke hulp te verleenen.

Notificatie, onder referte aan Notulen 7 Januari jl. II, *a.*

b. Missive van den 1en Gouv. Secretaris van 18 Maart jl., No. 634, houdende dat de Regeering, om redenen van politieken aard, de openbaarmaking niet mag toelaten van de in

's Genootschaps missive van 15 Februari jl., No. 10 bedoelde rapporten betreffende het eiland *Soemba*.

Notificatie, onder referte aan Notulen 7 Januari jl. III, *a*. en 17 December jl. II, *i*, en terugzending van bedoelde rapporten aan den Resident van *Timor*.

c. Missive van den Kommandant van het leger en chef van het Departement van Oorlog in N. I. dd. 20 Mei jl. No. 11, strekkende, ingevolge bekomen machtiging der Regeering, ter aanbieding van een exemplaar van:

a. de gouden, — de zilveren, — en de bronzen medaille voor trouwen dienst;

b. het onderscheidingsteeken voor langdurigen Nederlandschen dienst als officier;

c. het eereteeken voor bijgewoonde belangrijke krijgsbedrijven met de daarbij behoorende gespen.

Dankbetuiging en opneming der medailles in 's Genootschaps munt en penningkabinet.

d. Missive van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 14 Mei jl. No. 4708, onder inzending van de missive van den Resident van *Kediri* van 5 April No. 1913, verzoekende het gevoelen der Directie te vernemen omtrent eenige gouden voorwerpen gevonden bij de dessa *Kromassan*, district *Ngoenoet*, en volgens overgelegd proces-verbaal getaxeerd op *f* 67.08.

Bedoelde voorwerpen geen oudheidkundige waarde bezittende wordt tot terugzending er van besloten.

e. Missive van denzelfden van 16 Mei jl. No. 4813, onder inzending van de missive van den Resident van *Pasoeroean* van 26 Maart jl. No. 1742, verzoekende het gevoelen der Directie te vernemen omtrent eenige voorwerpen gevonden bij de dessa *Daijoe*, district *Pandaän*, gezamenlijk getaxeerd op eene waarde van *f* 6.30.

Wordt tot overneming van de geheele verzameling tot den getaxeerden prijs besloten.

f. Missive van denzelfden van 26 Mei jl. No. 5083, onder inzending van de missives van den Resident van *Bagelen* van 21 Februari jl. No. 438, 627 en 1095 verzoekende het gevoelen der Directie te vernemen omtrent een ijzeren wapen in den vorm van een sabel gevonden bij de dessa *Mergolangoe*, district *Kaliwiroe*, — en een gouden voorwerp gevonden bij de dessa *Pandaman*, district *Poering*, respectivelijk waard geschat *f* 2.50 en *f* 8.

Wordt besloten tot aankoop van het ijzeren wapentuig, en tot terugzending van het gouden voorwerp, daar het museum reeds meer dergelijke voorwerpen bezit.

g. Missive van den Resident van *Kediri*, van 23 Mei jl. No. 2956, in antwoord op 's Genootschaps missive van 28 Februari jl. No. 16, berichtende dat het in der tijd door den heer van Kinsbergen op het erf van den Regent van *Blitar* gedeponeerde Civa beeld nog aldaar aanwezig is, maar de toestand der bruggen en wegen in de afdeeling *Blitar* nog niet toelaat een zoo zwaar stuk steen te vervoeren; dat dit altijd groot bezwaar zal blijven ontmoeten, en de kosten van transport van *Blitar* naar *Soerabaia* veilig op ± *f* 600 kunnen geraamd worden; verzoekende hij mitsdien te mogen vernemen of onder die omstandigheden op de toezending van het beeld nog prijs wordt gesteld.

Vermits het uit den aard der zaak bezwaren ontmoet om die kosten voor rekening van het Genootschap te nemen, wordt besloten den Resident van *Kediri* mede te deelen, dat het Genootschap moet af zien van het plan om het bedoelde beeld herwaarts te laten komen.

h. Missive van 's Genootschaps eerelid Radhen Saleh te *Buitenzorg*, dd. 22 Mei jl. luidende als volgt:

het reeds verzamelde acht hij het mogelijk tot zekere resultaten te komen, en hij zou dus gaarne in staat gesteld worden om zijn aangevangen taak te voltooien. Maar hiertoe ziet hij geen kans, zoo de Directie van het Genootschap hem niet bijstaat door aan de Regeering voor te stellen hem op *Bali* te laten. Van ter zijde toch vernam hij dat de Regeering van plan zou zijn hem de bewerking op te dragen van de door den heer KOORDERS nagelaten papieren betreffende het Soendaneesch, en nu acht hij het minder eigenaardig dat hem, die op *Bali* nuttig kan wezen, die taak zal worden toevertrouwd, terwijl het Soedaneesch reeds op vele beoefenaars mag roemen, waaruit voor bedoelden arbeid zeer gemakkelijk een keus zal te doen zijn.

De vergadering kan zich met de beschouwingen van den heer VAN DER TUUK ten volle vereenigen; doch uit de mededeelingen van den voorzitter blijkt dat de Regeering geen gevolg zal geven aan de door hem gevreesde opdracht, waarvan mitsdien aan den heer VAN DER TUUK kennis zal worden gegeven.

l. Missive van 's Genootschaps buitengewoon lid N. W. HOEPERMANS te *Buitenzorg*, dd. 16 Mei jl. ter opneming in 's Genootschaps Tijdschrift aanbiedende eene bijdrage betrekkelijk de oudheden in *Diëng*.

In rondlezing, ten fine van advies.

m. Missive van den heer R. VAN ECK te *Bali Boleleng*, dd. 1 Mei jl., de afzending berichtende aan s' Genootschaps adres van een kist inhoudende eenige Balineesche manuscripten en curiosa, en wel:

1. Warigå (kropak), kompleet; ontbreekt slechts, als bij alle Balische wariga's, het eigenlijk begin (inleiding);

2. Pratiti samoet padå, 57 losse bladen, handelende over de beteekenis der tanggal (dagen van de wassende maan) en panglong (id. afnemende maan);

3. Patemoewan. 11 losse bladen, eene volksuitgave

van de wariga in kidoengmaat, dus genoemd wijl daarin hoofdzakelijk de goede en kwade dagen voor het aangaan van een huwelijk (temoe) worden opgegeven; (de bijbel van ongehuwden);

4. Soendari troes, niet kompleet, doch betere exemplaren ontbreken;

5. Tikå, wandalmanak, waarop de verschillende weken (warå) met hunne dagen door afzonderlijke teekens zijn aangewezen;

6. Pepl'angkiran (gewikkeld in een stuk beschilderd doek afkomstig van een verbrandingstoestel) of Koemarå, dat als voorbehoedmiddel boven de slaapplaats van jonggeboren kinderen wordt opgehangen. De onderkant vertoont een kalå raboe bezig met aan de maan te knabbelen;

7. Palalintangan, astrologische tafel met balineesche verklaring (zie FRIEDRICH, Voorloopig verslag);

8. Wiwahå, tjakepan, kompleet, keurig geschreven; 53 bladen;

9. Wiwahå, op papier, met verklaring van de hand van een Balinees;

10. Ardjoenå Widjajå, tjakepan, 79 bladen.

11. Wreti sasanå, wetboek 53 bladen, met
Siwå sasanå . „ 40 „ ; en
Silå kramå . . „ 8 „ ;

12. Pas'warå, (tjakepan, keurig geschreven, maar spelling minder goed) inhoudende bijzondere wetten en bepalingen voor Karangasam en Boelèlèng.

13. Bratå Joedå, goed geschreven exemplaar, 128 bladen.

14. Hari Wangså, (Kawi gedicht, 61 bladen), een naam voor Wisnoe, wiens strijd (als Kresnå) met de raksasa's in dit gedicht beschreven wordt. Zeldzaam exemplaar.

15. Ghatot-Katjå S'rajå, (tjakepan, 34 bladen), vermeldende de lotgevallen van Ghatot Katjå;

16. Poerwadigamå, wetboek;

17. Darmå Witjarå met Déwå Dandå, wetboek;

Van deze verzameling biedt hij de Nos. 5, 6 en 7, die met de vier vorige nummers de volledige Warigå uitmaken, aan het Genootschap ten geschenke aan. De handschriften daarentegen biedt hij gezamenlijk ter overneming aan voor een ronde som van *f* 100.

De vergadering, erkentelijk voor dit welwillend aanbod, en overtuigd dat het Genootschap eene verzameling, zoo als die welke thans ter tafel ligt, langs anderen weg nauwelijks voor het dubbel van den aangegeven prijs zou kunnen bemachtigen, — besluit het voorstel van den heer VAN ECK aan te nemen, onder dankbetuiging tevens voor de ten geschenke aangeboden voorwerpen.

n. Missive van den heer G. J. J. DEUTZ, controleur te *Baros*, dd. 12 April jl. ten geleide strekkende van een opstel nadere bijzonderheden bevattende nopens het aanwezen der Hindoes op *Sumatra* (Notulen 17 December 1872, II *o*), en waarin tevens gehandeld wordt over vier beschreven steenen door hem ontdekt te *Loboe Toewa*, luidende zijne mededeelingen hieromtrent als volgt:

„De overlevering zegt, dat in vroegere jaren te *Loboe Toewa* een steen werd gevonden, die aan twee zijden beschreven was, doch dat die steen, tijdens de Oost-indische Compagnie in 1757 hier gevestigd was, door en op last van den Radja van *Baros*, SOETAN MARA PANGKAT, overgrootvader van den tegenwoordigen Radja van *Baros*, moet zijn vernield geworden, doch weet men de plek niet aan te wijzen waar die steen gestaan heeft en is dit, zoo men het terrein opneemt, met zijn veelvuldige boomen, struiken en ilalangvelden, niet te verwonderen.

„Niet ver van de plaats waar die vroegere opgravingen hebben plaats gehad, werden mij een drietal steenen aangewezen vol met mos begroeid en die daar in een besloten en beschaduwd

plekje, tot een of ander bijgeloovig doel later geplaatst moeten zijn geworden.

„Bij onderzoek bleek mij, dat die drie steenen een volmaakte zeskante kolom vormden, hoog 0,83 meters, breed gemiddeld 0,22 tot 25 M., aan drie zijden met zeer duidelijk Hindoe schrift beschreven.

„Bij de veelvuldige vroeger door mij ingestelde onderzoekingen was ik reeds in het bezit gekomen van een stuk steen ter grootte van gemiddeld 0,22 kub. M., welk stuk steen onder een der stijlen van een ladanghuisje daar ter plaatse was gevonden, doch wist de eigenaar van dat huisje mij niet te zeggen, hoe hij aan dien steen gekomen was.

„Deze steen was aan de voor en achterzijde beschreven met Hindoe schrift, doch niet zeer duidelijk, en vermoed ik, dat dit stuk steen een gedeelte is van den steen door SOETAN MARA PANGKAT in 1757 verbrijzeld."

De heer DEUTZ is bereid de bedoelde steenen aan het Genootschap toe te zenden, en verzoekt te worden ingelicht op welke wijze zulks het veiligst zal kunnen geschieden.

Wordt besloten:

1°. het opstel van den heer DEUTZ in rondlezing te zenden; en

2°. de noodige maatregelen te beramen om de ongeschonden overbrenging herwaarts van de beschreven steenen te verzekeren.

o. Missive van den heer H. E. DORREPAAL, te *Soro Gedoog* (*Djokdjakarta*) dd. 3 Mei jl. luidende als volgt:

„Uit de reeds geheel vervallen en met aarde bedekte ruïnen der Tjandi Singå, is door mijn bevolking een bijna geheel ongeschonden reusachtige kop gevonden, waarvan het beeldhouwwerk uitmunt door zuiverheid van lijnen en keurige uitvoering, en zend ik UEd. hierbij eene teekening daarvan.

„Wanneer dit beeld voor uw Museum van eenige waarde is, wenschte ik UEd. dit franco toe te zenden in ruil van een volledig exemplaar der door den heer VAN KINSBERGEN vervaardigde photographiën van oudheden op Java".

Wordt besloten:

1°. aan den heer DORREPAAL voornoemd een brief te doen afgaan van den volgenden inhoud:

„Wij zijn in het bezit van uwe letteren van 3 Mei jl. van wier inhoud wij met groote belangstelling kennis namen. Te oordeelen naar de ons gezonden teekeningen is het onder de ruïnen van *Tjandi Singå* gevonden beeld zeker zeer merkwaardig, maar wij behoeven nog eenige meerdere inlichtingen ter zake voor wij ons bevoegd mogen achten om de door u voorgestelde ruil in overweging te nemen, en wij zijn daarom te rade geworden om 's Genootschaps photograaf VAN KINSBERGEN, die zich thans in midden-Java ophoudt, uit te noodigen het beeld bij gelegenheid te gaan bezichtigen en ons omtrent de waarde er van van advies te dienen. Mocht dus de heer VAN KINSBERGEN zich naar aanleiding hiervan bij u aanmelden om het beeld te bezichtigen, dan hopen wij dat UEdG. hem hiertoe wel de gelegenheid zal willen verschaffen."

2°. aan 's Genootschaps gewoon lid en photograaf VAN KINSBERGEN te schrijven als volgt:

„Wij hebben het genoegen u inliggend aan te bieden copie van een schrijven van den heer H. E. DORREPAAL te *Soro Gedoog* (*Djocdjo*) dd. 3 Mei jl. en van ons antwoord No. 73 met verzoek om, zoodra het u gelegen komt, het daarin bedoelde beeld in oogenschouw te gaan nemen en ons ter zake van advies te dienen, — ook omtrent de vraag of verdere opgravingen van de *Tjandi Singå* naar uwe meening de kans kunnen opleveren om meer merkwaardige zaken aan het licht te brengen".

IV. Het bestuurslid Mr. W. STORTENBEKER brengt ter tafel het ingevolge besluit der vorige vergadering (Notulen II, *l*) in rondlezing gezonden opstel van Dr. W. M. KEUCHENIUS, Beschrijving der Bataviasche Jurisdictie enz., door den secretaris ter opneming in 's Genootschaps werken aange-

boden. Hij deelt mede dat hij werkelijk in de bibliotheek van de Algemeene Secretarie gevonden heeft een exemplaar van het werk van Dr. KEUCHENIUS, ter Landsdrukkerij alhier in 1812 in het licht gegeven; doch het is slechts een klein fragment van het thans aangeboden manuscript, en daar in elk geval de exemplaren van het gedrukte werk uiterst zeldzaam geworden zijn, terwijl de inhoud van het manuscript hem belangrijk en onderhoudend tevens voorkomt, stelt hij voor tot de uitgave er van in 's Genootschaps Tijdschrift te besluiten.

Dienovereenkomstig wordt besloten.

V. Het bestuurslid Mr. L. W. C. VAN DEN BERG,

a. brengt rapport uit over het in zijne handen gestelde Javaansche handschrift, door 's Genootschaps gewoon lid AMAND ingezonden (Notulen 11 Maart jl. III, *m*), in hoofdzaak hierop nederkomende dat het boekje, voor zoover het leesbaar is, bevat donga's, dzimmats en aanteekeningen over goede en slechts dagen, en in geen geval eenige letterkundige waarde bezit.

Wordt tot terugzending besloten.

b. brengt ter tafel de bij besluit van 12 December 1871 (Notulen VII, *b*) in zijne handen gestelde verzameling zangen der Bedojo's aan het hof van *Djokdjokarta*, onder mededeeling dat hij bij de bewerking er van op eenige bezwaren gestuit is, die er toe geleid hebben dat de hem opgedragen taak nog steeds onafgedaan is gebleven.

Wordt, in overleg met rapporteur, besloten de stukken in handen te stellen van het bestuurslid MEINSMA, met opdracht om ook zijne gedachten te laten gaan over de wijze waarop de bedoelde zangen voor den druk geschikt zouden kunnen gemaakt worden.

c. vraagt machtiging om voor 's Genootschaps rekening te mogen aankoopen een exemplaar van de K i t a b a l M o h a r r a r, van welk werk hij voornemens is eene vertaling te vervaardigen,

met het doel die vertaling aan het Genootschap aan te bieden ter opneming in 's Genootschaps werken.

Wordt besloten de gevraagde machtiging te verleenen.

d. biedt aan om gedurende de afwezigheid van den ondervoorzitter Mr. van der Chijs, die Batavia voor vijf of zes maanden verlaten heeft, zich te belasten met diens werkzaamheden van directeur van het museum; — welk aanbod met erkentelijkheid wordt aangenomen.

VI. De bibliotheek werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van de Regeering van Nederl. Indie:

Verslag van de kommissie belast met het afnemen in 1872 van het examen vermeld in art. 4 van het Kon. besluit van 10 September 1864 (aangeboden bij missive 1e Gouv. Secretaris van 8 Mei jl. No. 1074);

Jaarboek van het Mijnwezen in Nederlandsch Indie, 1e jaargang, deel II (aangeboden bij missive Directeur O. E. en N. van 19 Mei jl. No. 4878);

b. van den heer C. Kater, hoofdambtenaar op wachtgeld, thans alhier:

Klapper op Mahomeds Koran, door hemzelf, Delft 1873;

Historie van den Oorspronk, Geslacht, Geboorte, Opvoeding en Leere des grooten valschen Propheets Mahomeds, enz. 't Amsterdam, bij Broer Jansz, 1627.

c. van den heer Mr. J. J. Smits, alhier:

de Spiegel van Sassen of zoogenaamde Hollandsche Sachsenspiegel, volgens het eenig bekende handschrift uitgegeven door Mr. J. J. Smits.

VII. De verzameling handschriften werd vermeerderd met de volgende geschenken van den voorzitter:

Maleisch gedicht (Sjaïr) van een onbekenden schrijver, bevattende het verhaal van de verovering van Java door de Engelschen in 1811;

Soerat risalat pade menjatakan hoekoem kanoen, zijnde een Maleisch wetboek, voornamelijk regelende de rechten, plichten, staatsie, enz. van den vorst en zijne ambtenaren;

Wetboek (ondang-ondang) van Malakka, samengesteld op last van SULTAN MOHAMMAD.

VIII. Met terugzicht op het besluit van 7 Januari jl. (Notulen VI) deelt de secretaris mede, dat hij gereed is met het verslag van de werkzaamheden des Genootschaps, en hij, in voldoening aan het verlangen van de leden van het bestuur, zich gaarne belasten wil met het houden van eene voorlezing in de te beleggen algemeene vergadering;

Wordt besloten de eerst volgende algemeene vergadering uit te schrijven tegen Maandag 16 Juni e. k. en het conceptverslag van den secretaris ter resumtie in handen van den voorzitter te stellen.

IX. Wegens vertrek naar Nederland worden van de ledenlijst afgevoerd de heeren J. C. VAN OOSTEROM te *Batavia* en F. D. D. PHILIPS te *Soerakarta*.

Tot gewoon lid wordt benoemd de heer S. Roos, te *Montrado*.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 19 Augustus 1873.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.

N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Algemeene Vergadering van Maandag 16 Juni 1873, des avonds te $8^1/_2$ uren.

Tegenwoordig: de bestuursleden Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. W. STORTENBEKER, Dr. L. W. G. DE ROO, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA, J. W. F. J. MEINSMA en N. P. VAN DEN BERG, secretaris;

de leden Dr. P. A. BERGSMA, Dr. C. L. VAN DER BURG, A. H. G. FOKKER Jr., S. E. HARTHOORN, K. F. HOLLE, J. C. VAN LIER, Dr. J. A. C. OUDEMANS, A. BLOYS VAN TRESLONG PRINS, R. GALLENKAMP PELS, F. DENNINGHOFF STELLING, Mr. C. BARON DE VOS VAN STEENWYK, en H. SCHRÖDER VISSER.

I. De voorzitter opent de vergadering met een woord tot de aanwezige leden. De opkomst moge nog niet groot zijn, zij is talrijker dan bij vorige gelegenheden het geval was, en hij ziet hierin een bewijs van toenemende belangstelling van den kant der gewone leden, eene belangstelling die door het bestuur zeer gewaardeerd wordt, en waarin hij het Genootschap bij voortduring aanbeveelt.

II. De notulen van de vorige algemeene vergadering gehouden op 26 Maart 1871 worden gelezen en bekrachtigd, zoo als zij in de bestuursvergadering van 25 April 1871 voorloopig waren goedgekeurd.

III. Wordt ter tafel gebracht brief van den luitenant-kolonel-adjudant DE ROCHEMONT, intendant van den Gouverneur-Generaal van 13 Juni jl. houdende dat Zijne Excellentie door drukke bezigheden tot Haar leedwezen verhinderd wordt om de

vergadering van heden avond bij te wonen, doch Haar dank betuigt voor de beleefde uitnoodiging van de Directie vervat in 's Genootschaps missive van 11 Juni jl. No. 76.

IV. De Secretaris leest voor het verslag van de werkzaamheden en verrichtingen van het Genootschap sedert de algemeene vergadering van 26 Maart 1871, welk verslag ter publiceering zal worden aangeboden aan de redactie van de Javasche Courant, en voorts als bijlaag onder de notulen dezer vergadering zal worden opgenomen (zie bijlaag E).

V. De voorzitter zegt dat thans, overeenkomstig artikel 15 van het algemeen reglement, aan de orde is het doen van mededeelingen en voorstellen betreffende het Genootschap, en het bespreken van wetenschappelijke onderwerpen, in verband waarmede hij in de eerste plaats de aandacht der vergadering vraagt voor een zoo even ontvangen schrijven van 's Genootschaps gewoon lid A. Regensburg dd. heden, houdende verzoek om aan het oordeel der vergadering te onderwerpen de volgende motien

a. om maatregelen te beramen ter verkrijging van het zaakregister, waarvan sprake is in de voorrede van den in 1864 door Mr. van der Chys in het licht gegeven catalogus van de bibliotheek des Genootschaps;

b. om ter meer algemeene bekendmaking van de handelingen des Genootschaps het uit te brengen jaarlijksche verslag ter publiceering af te staan aan een der Bataviasche dagbladen;

c. om de contributie van de gewone leden des Genootschaps, ingevolge artikel 6 van het reglement op *f* 40 per jaar vastgesteld, terug te brengen op *f* 30;

d. om het boekenfonds van het Genootschap ten meesten voordeele van de leden aan te wenden, zoowel door ruil als door verkoop, en om over te gaan tot een herdruk van die deelen van 's Genootschaps verhandelingen, waarvan de voorraad zoo goed als geheel is uitgeput, zoo als b. v. het geval is met het 19e deel;

e. om meer dan tot dus ver geschied is werk te maken van het uitgeven van handschriften in het bezit van het Genootschap, en om af te zien van het voornemen tot het uitgeven van den catalogus der Oostersche handschriften in het Latijn.

Naar aanleiding van deze voorstellen merkt de voorzitter op:

a. dat 's Genootschaps gewoon lid A. Bloys van Treslong Prins sedert eenige maanden bezig is om in overleg met den bibliothecaris te bewerken een systematischen catalogus van 's Genootschaps boekenverzameling; dat hij met dien tijdroovenden en geheel belangeloos op zich genomen arbeid reeds aanmerkelijk is gevorderd, zoodat hij zijn taak wellicht nog voor het eind van het jaar zal kunnen beëindigen, en het vooruitzicht dus bestaat dat de Directie reeds spoedig in overweging zal kunnen nemen het uitgeven in druk van eenen catalogus, die een overzicht zal geven van het geen de bibliotheek in verschillende vakken van wetenschap en kunst bevat.

b. dat volgens het zoo even genomen besluit het verslag van het Genootschap ter publiceering zal worden aangeboden aan de Javasche Courant, en de andere dagbladen het des verkiezende daaruit kunnen overnemen;

c. dat de Directie zelf meermalen het denkbeeld besproken heeft om de contributie te verminderen, doch zich steeds heeft laten terughouden door de overweging, dat in de verwachte toetreding van nieuwe leden bij verminderde contributie geen voldoend equivalent zal gevonden worden voor de derving van inkomsten die van eene verlaging der contributie het gevolg moet wezen; dat de Directie echter zeer bereid is om het punt andermaal in overweging te nemen, en hij mitsdien, in voldoening aan het bepaalde bij artikel 17 van het reglement, voorstelt om tot het uitbrengen van een gemotiveerd rapport ter zake in commissie te benoemen de bestuursleden Dr. L. W. G. de Roo, J. W. F. J. Meinsma en N. P. van den Berg, met welk voorstel de vergadering zich bij acclamatie vereenigt:

d. dat uit het rapport van de commissie benoemd geweest

ter opneming van 's Genootschaps bibliotheek (Notulen 1 April jl. V) blijkt dat van het boekenfonds in het afgeloopen jaar veel partij is getrokken, zoowel door ruil als verkoop; dat wanneer werkelijk dringende behoefte mocht komen te ontstaan aan een herdruk van vroeger uitgegeven werken van het Genootschap de Directie dit punt gaarne in gezette overweging zal nemen, doch dat zij voorshands nog niet de overtuiging erlangd heeft dat een herdruk zelfs van het aangehaade 19e deel der Verhandelingen genoegzaam debiet zou kunnen vinden om de kosten aan de uitgaaf verbonden ook maar eenigermate goed te maken;

e. dat tot het uitgeven in het Latijn van den nieuwen door den heer Mr. L. W. C. VAN DEN BERG bewerkten catalogus van 's Genootschaps oostersche handschriften is besloten (Notulen 4 Juni 1872, VIII) ten einde hem eenvormig te doen blijven met den door den heer FRIEDRICH bewerkten catalogus, opgenomen in deel 25 van 's Genootschaps Verhandelingen; wordende ten overvloede door den heer VAN DEN BERG voornoemd nog in het midden gebracht, dat de bedoelde catalogus ook de bestemming heeft om de orientalisten in Europa bekend te maken met de hier aanwezige voortbrengselen van Arabische taal en letterkunde, en een uitgaaf van een beredeneerden catalogus in de Nederlandsche taal de kennisneming van den inhoud zeer beperkt zou doen blijven.

Een en ander wordt voor notificatie aangenomen, zonder dat een der aanwezigen verder iets ter zake heeft in het midden te brengen.

Op de vraag van den voorzitter of een der leden wellicht nog eenige mededeelingen heeft te doen, geeft de heer Dr. J. A. C. OUDEMANS te kennen, dat hij naar aanleiding van het in het verslag voorkomende over woordenlijsten van talen, op *Sumatra* in gebruik, gaarne ter beschikking van het Genootschap wil stellen eenige in zijn bezit zijnde woordenlijsten van *Nias*, *Engano* en de *Poggi*-eilanden, welk aanbod met erkentelijkheid wordt aangenomen; en oppert de heer K. F. HOLLE het denkbeeld

om door het Genootschap te doen aanleggen eene verzameling photographische typen van de verschillende volkstammen van den Indischen archipel, welk denkbeeld algemeen bijval vindt, en mitsdien door de Directie in beraad zal worden genomen.

Eindelijk worden, in verband tot het voorkomende in het verslag, ter tafel gebracht en ter bezichtiging der leden gesteld twee koperen platen met inscriptien, eerst zeer onlangs ten geschenke ontvangen van den regent van *Bandjarnegara*, Raden Adipati Dipo Dining Rat.

VI. De voorzitter, het woord weder opvattende, begint met de aandacht der vergadering te vestigen op art. 15 van het Reglement, o. a. de bepaling inhoudende dat de algemeene vergaderingen van het Genootschap ook strekken tot het houden van voorlezingen over wetenschappelijke onderwerpen. Het zou zeker het meest voor de hand hebben gelegen om bij deze gelegenheid de leden te kunnen onthalen op een voordracht naar aanleiding van de onlangs door 's Genootschaps zorgen voltooide verzameling van photographische afbeeldingen van Java's oudheden; maar de verwezenlijking van dit denkbeeld is afgestuit op verschillende bezwaren, en de secretaris der Directie zich hierop bereid verklaard hebbende, om in de vergadering van heden het een en ander ten beste te geven uit een door hem bewerkt wordend geschiedkundig overzicht van den particulieren handel en nijverheid in Indie, tijdens het bestaan van de O. I. Compagnie, of een voordracht te houden over de voorgenomen munthervorming in Nederland, en hare gevolgen voor Nederlandsch Indie, heeft de Directie gemeend van dit laatste aanbod te moeten partij trekken, met het oog op de groote belangrijkheid en de actualiteit van het onderwerp, en bij noodigt alsnu den heer VAN DEN BERG uit de vergadering met zijne beschouwingen over de muntquestie in Nederland en Nederlandsch Indie te willen bekend maken.

Na het uitspreken van zijne rede zegt de voorzitter den heer

VAN DEN BERG dank voor zijne bijdrage; uit naam van al de aanwezigen verzoekt hij spreker om die bijdrage te willen afstaan ter opneming in de werken van het Genootschap.

De heer VAN DEN BERG verklaart zich hiertoe bereid, zullende mitsdien de door hem geleverde bijdrage worden opgenomen onder de bijlagen van de in druk uit te geven notulen van deze vergadering (zie bijlaag F).

VII. Niemand het woord verlangende sluit de voorzitter de vergadering met een woord van dank aan de aanwezigen voor hunne opkomst; hij hoopt dat er ook onder de gewone leden van het Genootschap zullen gevonden worden, bereid om het goede voorbeeld door den spreker van heden avond gegeven te volgen; hoe velen zijn er niet die uit hun ambtelijken loopbaan, of uit de vakken van studie waarmede zij zich ambtshalve of uit voorliefde voor de wetenschap bezig houden, voldoende stof kunnen putten tot mededeelingen en opmerkingen, waarvan de voordracht in een kring van belangstellende toehoorders zeer zeker strekken zal tot aankweeking van wetenschappelijken zin in het algemeen; de Directie van het Genootschap verlangt niets liever dan ook in dit opzicht mede te werken aan het doel van het Genootschap door het beleggen van vergaderingen waarin overeenkomstig het bepaalde in art. 15 van het Reglement de gelegenheid tot het houden van voorlezingen zal worden opengesteld; en hij geeft dan ook den wensch te kennen dat de leden spoedig weder tot eene bijeenkomst als die van heden avond zullen kunnen worden bijeen geroepen.

Voorloopig goedgekeurd in de bestuursvergadering van 19 Augustus 1873.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.

N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 19 Augustus 1873, des avonds te 8 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. W. STORTENBEKER, Dr. L. W. G. DE ROO, A. W. EGTER VAN WISSEKERKE, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA, J. W. F. J. MEINSMA en N. P. VAN DEN BERG, Secretaris.

I. De notulen van de vorige bestuurs-vergadering van Dinsdag 3 Juni, en van de algemeene vergadering van 16 Juni jl. worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Missive van den 1e Gouv.-Secretaris van 5 Juli jl. No 1529, houdende verzoek de voor den Regeerings-almanak voor 1874 benoodigde opgaven tijdig aan de afdeeling Statistiek ter Algemeene Secretarie in te dienen.

Opdracht aan den Secretaris om het noodige te verrichten.

b. Missive van denzelfden van 21 Juli jl. No. 1659, met referte aan 's Genootschaps missive van 30 November ap°. No. 152 aan den Directeur van Financien (Notulen 19 November 1872, II, *g*), aanbiedende een van den Konsul der Nederlanden te *Point de Galle* ontvangen stel Nederlandsche kredietbrieven en schatkistbiljetten vroeger op *Ceylon* uitgegeven.

Deponeeren in 's Genootschaps munt- en penning-kabinet.

c. Missives van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 23 Juni, 2 Juli en 16 Juli jl. No. 6061, 6351 en 6860, houdende dat aan het Genootschap ter opneming in zijn museum worden afgestaan:

de in 's Genootschaps missive van 15 Maart jl. No. 28 (Notulen 11 Maart, III, *c*) bedoelde 2 koperen lilla's afkomstig van *Palembang* tegen de geschatte waarde van *f* 10;

de in 's Genootschaps missives van 10 Juni jl. No. 63 en 64 bedoelde voorwerpen afkomstig van *Pekalongan* (Notulen 1 October 1872, II, *e*) en van *Pasoeroean* (Notulen 3 Juni jl. III, *e*) tegen betaling respectivelijk van *f* 57 en *f* 6.30;

het in 's Genootschaps missive van 10 Juni jl. No. 65 bedoelde wapentuig afkomstig van *Bagelen* (Notulen 3 Juni jl. III, *f*) tegen de geschatte waarde van *f* 2.50;

met verzoek de bedragen rechtstreeks aan de residenten van de genoemde gewesten over te maken.

Notificatie, onder aanteekening dat de thesaurier aan laatst bedoelde opdracht reeds voldaan heeft.

d. Missive van denzelfden van 23 Juni jl. 6063, onder aanbieding van de missives van den Resident der *Preanger Regentschappen* van 31 Mei, 5 April en 11 Juni jl., nos. 3569, 2260 en 3775 verzoekende het gevoelen der Directie te vernemen over eenige in genoemd gewest gevondene voorwerpen.

Wordt besloten den Directeur voornoemd mede te deelen dat het Genootschap op het bezit dier voorwerpen geen prijs stelt.

e. Missive van denzelfden van 23 Juni jl. No. 6064, ten geleide strekkende van den bij 's Directeurs besluit van 30 April jl. No. 4180 bedoelden tempajan (Notulen 6 Mei jl. II, *b*, 1.)

Plaatsing in 's Genootschaps museum.

f. Missives van denzelfden van 15 Juli No. 6806, 26 Juli No. 7277, 9 Augustus No. 7774 en 16 Augustus No. 8040 allen

strekkende om het gevoelen der Directie te vernemen omtrent:

een gouden ring, gevonden aan den oever van *Kali Kadoe*, bij de dessa *Bodjong*, afdeeling *Poerbolingo*, blijkens de ter inzage aangeboden missives van den resident van *Banjoemaas* van 28 Maart en 24 Juni lj. No. 1880 en 3534;

tien koperen staven en een koperen haak gevonden bij de dessa *Tjitjoekang*, district *Djampang Tengah*, blijkens de missive van den resident der *Preanger Regentschappen* van 15 Juli jl. No. 4490.

verschillende voorwerpen gevonden bij dessa *Kambongan*, district *Doekoewringen*, blijkens missive van den resident van *Tagal* van 25 Juli jl. No. 4081; en

een gouden oorknop gevonden bij dessa *Goentoer*, afdeeling *Poerworedjo*, blijkens missive van den resident van *Bagelen* van 30 Juli jl. No. 1862.

Overwegende dat aan geen der bovengenoemde voorwerpen eenige oudheidkundige waarde kan worden toegekend, wordt tot terugzending er van besloten.

g. Missive van den Directeur van Financien van 5 Juli jl No. 9982, ten geleide strekkende van een tot de inventaris van het meubilair van zijn departement behoorenden zilveren inktkoker, voorzien van het opschrift „De Oost Z^{ee} B^{r} Comp^{ie} 1732", tot het in bewaring geven van welk stuk aan het Genootschap machtiging verleend werd bij 's Gouv. besluit van 19 Juli jl. No. 9;

Notificatie.

h. Missive van de Algemeene Rekenkamer Eerste Tafel van 7 Augustus jl. No. 7903, naar aanleiding van het Gouv. besluit van 29 Januari 1864 No. 17, en met referte aan 's Kamers missive van 16 Februari d. a. v. No. 995/185, verzoekende alsnog de inventaris van goederen bij gemeld besluit bedoeld, over 1867 tot en met 1872 te willen inzenden.

Gelet op het verhandelde bij Notulen van 12 Maart 1864, III, *d—e*, wordt besloten aan de Rekenkamer mede te deelen dat aan haar verzoek zal worden voldaan zoodra de Directeur van het Museum, de onder-voorzitter Mr. J. A. van der Chijs, van zijne tegenwoordige ambtsreis over *Java* zal zijn teruggekeerd.

i. Missive van den Resident van *Palembang* van 23 Juli jl. No. 3388, naar aanleiding van 's Genootschaps missive van 15 April jl. No. 41 aanbiedende een door den controleur der afdeeling *Moesie Ilir*, J. M. van Berckel verbeterde woordenlijst van de taal der Koeboes.

Dankbetuiging, en toezending van de lijst aan 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. van der Tuuk, onder referte aan Notulen 1 April 1873, IV, *d.*

k. Missive van den assistent-resident van *Painan* van 16 Juni jl. No. 737, met referte aan 's Genootschaps missive van 10 December jl. No. 158 (Notulen 19 November jl., II, *z*) aanbiedende een lijst van eenige woorden in de Koerintjische taal.

Dankbetuiging, en toezending van de lijst aan 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. van der Tuuk.

l. Missive van den controleur van *Sanggou* en *Sekadou* van 6 Augustus jl. la. A., naar aanleiding van 's Genootschaps missive van 15 April jl. No. 46 aanbiedende een schets van den steen bedoeld bij Notulen 17 December jl., IV, *c*, onder mededeeling:

dat die steen, batoe sampei genaamd, niet aan den rechter, maar aan den linkerarm van de *Sekajan* op p. m. een kwartier afstands van de controleurs woning is gelegen;

dat bedoeld gesteente den mond der *Soengei Sampei* verstopt en het water dier *Soengei* zijn afvoer vindt door een gewelf vormigen grot onder den steen door;

dat op het voorvlak van den steen zich de in het werk van Professor VETH over *Borneo's Westkust*, I bl. 45 bedoelde figuren of letters bevinden, van welke laatsten hij eene kopie aanbiedt op een vierde van de ware grootte.

Overwegende dat volgens de medegedeelde kopie de op den steen voorkomende teekens niets anders zijn dan eene serie letters van het Arabische alphabet, waaraan geen zin kan gehecht worden, wordt besloten hiervan aanteekening te houden, onder dankbetuiging aan den controleur voornoemd voor zijne mededeelingen.

m. Missive van den assistent-resident van *Bandjarnegara* van 9 Juni jl. ten geleide strekkende van twee beschreven koperen platen, aan het Genootschap ten geschenke afgestaan door den regent van *Bandjarnegara*, RADEN ADIPATI DIPO DINING RAT, en die bereids ter tafel werden gebracht in de Algemeene Vergadering van 16 Juni jl., Notulen bl. 91.

Notificatie en dankbetuiging.

n. Missive van 's Genootschaps gewoon lid K. F. HOLLE, te *Waspada*, dd. 19 Juli jl. de aandacht der Directie vestigende op een beschreven steen, die volgens door hem ontvangen inlichtingen op *Poeloe Karimon* aanwezig moet zijn.

Wordt besloten een beroep te doen op de medewerking van den Resident van *Riouw* ter bekoming van eene kopie van de door den heer HOLLE bedoelde inscriptie.

o. Missive van 's Genootschaps buitengewoon lid J. A. UILKENS te *Tjiamis*, dd. 2 Juni jl. houdende verzoek om te mogen doen nadrukken de in 's Genootschaps Verhandelingen voorkomende Lajang Damar Woelan, ten einde dien wajang-roman uit te geven met Hollandsche vertaling en aanteekeningen ten dienste van den Europeaan die Javaansch en van den Javaan die Hollandsch wil leeren.

Gelet op het verhandelde bij Notulen 6 Mei jl. II, *h*., waaruit blijkt dat de firma G. C. T. VAN DORP & Co. eene nieuwe uitgaaf van de Damar Woelan heeft ter perse gelegd, wordt besloten den heer UILKENS mede te deelen, dat de vergadering voorshands bezwaren moet maken hem de gevraagde vergunning te verleenen.

p. Missive van denzelfden van 10 Juni jl., daarbij ter plaatsing in 's Genootschaps werken aanbiedende het eerste gedeelte van eene beoordeeling van COOLSMA's Handleiding bij de beoefening van de Soendaneesche taal.

Gelet op het schriftelijk advies van 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK, dd. 5 Juli jl. wordt besloten den heer UILKENS mede te deelen, dat 's Genootschaps Directie bereid is het van hem ontvangen opstel te plaatsen, mits hij er in toestemme dat het door haar ten opzichte van den vorm eenigzins worde omgewerkt.

q. Missive van denzelfden van 29 Juni jl., daarbij ter plaatsing in 's Genootschaps Tijdschrift aanbiedende eene proeve van bewerking van een Soendaasch- Hollandsch Woordenboek.

Overwegende dat tegen de plaatsing van deze proeve, die alleen een gedeelte bevat van de letter *a*, niet meer dezelfde bezwaren gelden die de Directie blijkens haar schrijven aan den heer UILKENS van 20 Februari 1872, No. 14 moesten terughouden van de toezegging om een volledig Woordenboek voor 's Genootschaps rekening in druk uit te geven, wordt besloten om aan het thans van dien heer ontvangen verzoek te voldoen, met bepaling evenwel dat aan zijn werk een plaats zal worden ingeruimd in het eerstvolgend deel der Verhandelingen.

r. Missive van denzelfden van 4 Juli jl. luidende als volgt:

„Voldoende aan uwe missive van 10 Juni jl. No. 67., heb in de eer te berigten, dat ik den Regent van *Galoeh* heb geraad-

pleegd over de opleiding van zijn neef, den bewusten RADHEN KOESOEMA.

„Het resultaat daarvan vindt Uwe Directie in bijgaande brieven.

„In overeenstemming daarmede geef ik uwe Directie in overweging voor genoemden Radhen van het Gouvernement eene toelage van *f* 50 's maands te verzoeken gedurende den tijd, dien RADHEN SALEH noodig zal oordeelen voor de voltooiing zijner studien.

„De Regeering zou des verkiezende als voorwaarde kunnen stellen, dat RADHEN KOESOEMA zich daarna beschikbaar moet houden als teekenmeester voor een der normaalscholen, op de daarvoor uitgetrokken bezoldiging. Met het oog op hetgeen gedaan wordt voor de opleiding van Inlandsche onderwijzers aan de kweekscholen, kan uw verzoek, dunkt mij, alleen eene welwillende instemming te beurt vallen en zou het Gouvernement een uitstekenden inlandschen teekenmeester kunnen verwerven, en de gelegenheid tot ontwikkeling geschonken zijn aan een aanleg, waarvan uw mededirecteur, de heer VAN DER CHIJS, hier onlangs het bestaan en de gunstige zijde constateerde".

De vergadering zich geheel met de inzichten van den heer UILKENS kunnende vereenigen, en lettende op het verhandelde bij Notulen 11 Maart jl. III, *g*, en 3 Juni jl. III, *h*, wordt besloten aan de Regeering voor te stellen om RADHEN KOESOEMA voor rekening van den lande een toelaag van *f* 50 's maands toe te kennen, gedurende den tijd dien hij ter ontwikkeling van zijn aanleg bij RADHEN SALEH zal doorbrengen.

s. Missive van 's Genootschaps correspondeerend Dr. H. N. VAN DER TUUK te *Bali Boleling*, van 3 Augustus jl. houdende dat hij aan het Departement van O. E. en N. heeft toegezonden een korte beoordeeling van 24 bladzijden uit het begin van een Kawi–Javaansch Woordenboek, onder de papieren van wijlen den heer WINTER onlangs gevonden, welke beoordeeling hij

gaarne in 's Genootschaps Tijdschrift opgenomen zou zien, ten einde ook anderen in de gelegenheid te stellen om hunne meening uit te brengen.

Wordt besloten den Directeur van O. E. en N. uit te noodigen het stuk van den heer VAN DER TUUK ter kennisneming en casu quo ter gebruikmaking aan het Genootschap af te staan.

t. Missive van 's Genootschaps gewoon lid C. C. KLERK DE REUS te *Padang* dd. 13 Juli jl. ter plaatsing in 's Genootschaps Tijdschrift aanbiedende het vervolg en slot van zijn opstel over de vermeestering van Chinsura in 1781 en 1795.

Gesteld in handen van de rapporteurs bedoeld bij Notulen 20 Augustus 1872, II, *t*, ten fine van praeadvies.

u. Missive van den heer J. DE VROOM te *Bali Boleling* dd. 1 Juli jl. ter plaatsing in 's Genootschaps Tijdschrift aanbiedende een Balineesch volksgedicht getiteld Hi Dreman met inleiding en een overzicht als vertaling.

In rondlezing om praeadvies.

v. Missive van den heer R. VAN ECK te *Bali Boleling*, dd. 18 Juli jl., waarin hij o. a. de aandacht vestigt op de door den photograaf VEEN van *Soerabaia* vervaardigde, zeer goed geslaagde afbeeldingen van eenige op *Bali* aanwezige tempels, van een tweetal wadah's (verbrandingstoestellen), enz.

Wordt besloten den heer VEEN om toezending van de bedoelde photographien te verzoeken.

w. Missive van de Vereeniging ter bevordering van Geneeskundige Wetenschappen in N. I. van 31 Juli jl. No. 123, strekkende ter terugzending van het ingevolge besluit van 11 Maart jl. Notulen VII, in hare handen gestelde handschrift van MAS NARGAN over inlandsche geneesmiddelen, onder mededeeling dat het ten fine van praeadvies gesteld is in handen van

den eersten leeraar belast met de leiding van het onderwijs aan de school voor Doctors djawa, doch dat het dien heer, ook met medehulp van de meest ontwikkelde leerlingen dier school, niet gelukt is het boek te verstaan, zoodat het niet mogelijk geweest is omtrent de waarde er van een oordeel te vellen.

Notificatie.

x. Missive van het Muntcollegie te *Utrecht* van 21 Maart jl. No. 318/228 luidende als volgt:

„Ingevolge bekomen magtiging van Zijne Excellentie den Minister van Financien dd. 29 November 1872 G. S. No. 81 hebben wij de eer UEdelGestrenge hierbij toe te zenden het onbeschikt gebleven exemplaar der bij art. 10 van het Koninklijk besluit van 28 Mei 1861 (Staatsblad No. 47) bedoelde afslagen van elken stempel, die aan 's Rijks Munt wordt gesneden of afgeslagen, te zamen 77 stuks op nevensgaande lijst breeder vermeld.

„Zooals UEdelGestrenge uit onze missive aan Zijne Excellentie den Minister van Financien dd. 23 Mei 1872 No. 586/425 bekend is, ontbreken aan deze zesde reeks enkele exemplaren; na bekomen goedkeuring der belanghebbenden om nog een afslag van hunne stempels ten uwen behoeve te mogen doen vervaardigen, zullen wij voor de aanvulling Uwer verzameling zorg dragen.

„Aangenaam zal het ons zijn van de goede ontvangst dezer bezending eenig berigt te mogen ontvangen."

Wordt besloten aan het Muntcollegie te *Utrecht*, onder dankbetuiging voor de van zijn kant ondervondene medewerking, kennis te geven dat de belangrijke bezending in volkomen goede orde is ontvangen, — en de in bovenstaand schrijven bedoelde lijst onder de bijlagen op te nemen. (Bijlaag G).

y. Missive van het Bestuur der Instelling voor onderwijs in de taal- land- en volkenkunde van N. I. te *Delft*, dd. 15

Mei jl, houdende dankzegging voor de laatstelijk ontvangene werken des Genootschaps.

Notificatie.

z. Missive van Directeuren der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid te *Haarlem*, dd. 16 Juni jl. No. 515, luidende als volgt:

„In beleefd antwoord op uwe missive van 15 Maart 1873, No. 36 hebben wij de eer U te berigten, dat in onze vergadering van 5 Juni ll. met bijzonder genoegen is kennis genomen van uw hoogst welkom besluit om, ingevolge ons verzoek van 23 September 1872 No. 622, een gedeelte der doubletten uwer verzameling ten dienste van ons Koloniaal Museum af te staan.

„In afwachting van de ontvangst dier voorwerpen, betuigen wij U voor uw gunstig en voor onze Maatschappij vereerend besluit onzen opregten dank. Daardoor zal ons jeugdig Museum weder eene nieuwe en belangrijke uitbreiding verkrijgen en de nuttige invloed versterkt worden, die het op het Nederlandsch publiek reeds onbetwistbaar uitoefent.

„Te meer stellen wij uw besluit op hoogen prijs, omdat wij U van gelijken aard niets in ruiling konden aanbieden.

„Wij zijn echter gaarne bereid U uit ons archief die werken onzer Maatschappij te zenden, welke nog niet in uw bezit mogten zijn, benevens exemplaren van onze prijsmedaille. Gaarne vernemen wij dus van U, welke stukken, op onze Maatschappij betrekking hebbende, zich in Uwe boekerij bevinden.

„Voor het vervolg blijven wij onze Maatschappij op nieuw in uwe gunstige aandacht aanbevelen."

Notificatie, en opdracht aan den bibliothecaris om de aan het slot van bovenstaande missive bedoelde opgaaf gereed te maken

aa. Missives van den Directeur van het Rijks Museum van Oudheden te Leiden van 22 en 31 Mei jl. No. 51 en 60, de

ontvangst berichtende van het aan genoemd Museum toegezonden exemplaar van de door den heer J. VAN KINSBERGEN vervaardigde photographien van oudheden van *Java*, onder mededeeling dat bij onderzoek van den inhoud der portefeuilles, vergeleken met den inhoud van den catalogus, eenige nummers bleken te ontbreken, op de toezending waarvan alsnog groote prijs zal gesteld worden, terwijl voorts naar aanleiding van de ontvangene bezending en van het voorkomende in 's Genootschaps missive van 28 Februari jl. No. 24 over de van Regeeringswege aan den heer VAN KINSBERGEN gedane opdracht tot het photographisch weêrgeven van de meest belangrijke bas-reliefs van den Boro-Boedoer, door den Directeur voornoemd nog het volgende wordt in het midden gebracht:

„Natuurlijk zijn enkele der photogrammen minder gunstig uitgevallen dan andere die uitnemend gelukkig geslaagd mogen heeten, No. 191 bij v. b. (*Linggam*, *Djokjokarta*) schijnt onder zeer ongunstige omstandigheden aan de bewerking onderworpen geweest te zijn. Bij vele is de tegenstelling tusschen licht en schaduw te sterk, zoodat de bijzonderheden van het oorspronkelijk bijna geheel onkenbaar zijn geworden. Over het geheel maakt dat schelle scherpe onderscheid tusschen zwart en wit eene onaangename werking. Ik erken gaarne dat de tropische gewesten bij ongedekten hemel in dit opzigt eene groote, misschien wel onoverkomelijke belemmering bieden, maar meen toch, dat de mogelijkheid bestaat, om door schilden of schermen, hoe dan ook toegepast, eenige weerkaatsende lichten aantebrengen, waardoor het al te zwarte van de schaduwen gematigd wordt.

„Wanneer hetzelfde voorwerp van twee verschillende zijden wordt voorgesteld, zooals bijvb. met opschriften op vóór en achterzijden van gedenkteekens het geval is, zie 145,146 (*Dieng Plateau*), 180 en 181 (*Djokjokarta*), ware het wenschelijk geweest, dat het toestel telkens op eenen gelijken afstand van het voorwerp geplaatst en daardoor de evenredigheid der afmetingen bewaard ware geworden. Voor het overige is de ont-

stentenis van eenige aanwijzing der afmetingen van de oorspronkelijke voorwerpen, een zeer wezenlijk gemis. Bij voorkomende gelegenheden kan in bedenking genomen worden om bij *elk* voorwerp een maatstok met de noodige verdeelingen nedertelegen en dien dan tegelijk met het oorspronkelijke in het photogram overtenemen. Beter acht ik echter eene naauwkeurige opmeting en aanwijzing der verschillende maten, want de bijvoeging van de bedoelde maatstokken, vooral wanneer zij wegens de plaatsing der tegelijk gephotographeerde voorwerpen, voor elken afstand of wijkenden grond moeten herhaald worden, zou alligt met de wetten der schoonheidsleer in botsing kunnen komen.

„Nog eene opmerking moge mij ten goede worden gehouden. Ik waardeer de hulpmiddelen die de photographie biedt voor de afbeeldingen van voorwerpen zeer, en aarzel geen oogenblik om in de door de goede bemoeijingen van het Bataviaasch Genootschap en de onbekrompen ondersteuning van het Indisch Bestuur, verkregen reeks van getrouwe voorstellingen van Java's oudheden eene onschatbare bijdraag tot kennis van de oorspronkelijken en eene wezenlijke aanwinst voor de wetenschap te erkennen; maar ik bejammer het, dat, waar de tijd, de gelegenheid en de omstandigheden het maar eenigzins gedoogen, vooral waar het gebouwen betreft, niet ook voor goede, naauwkeurig opgemeten bouwkunstige plans en teekeningen gezorgd wordt. Wanneer men meent genoeg gedaan te hebben, met het vervaardigen van eene photographische afbeelding, die het oorspronkelijke teruggeeft, ja, naar de wetten der doorzigtkunde, maar uit één oogpunt gezien, en met al die onduidelijkheden die slechts bij nader onderzoek, onder verschillende lichtwerkingen, dikwerf slechts door tasten en voelen kunnen weggenomen worden, en wanneer men dan zich ontslagen rekent van de taak, die slechts met opvolging van de voorschriften voor bouwkunstige opmetingen vastgesteld, kan volbragt worden, dan ontstaat wel eens aanleiding om van de nadeelige

gevolgen te spreken, die bij de hooge waardeering van de zoo uitnemend belangrijke en nuttige photographische ontdekkingen naar mijne ervaring vaak als grieven moeten gelden.

»Hetgeen aan het einde van uwen bovenvermelden brief mij wordt medegedeeld omtrent de nieuwe zending van den heer VAN KINSBERGEN naar *Bórô-Boedoer* heeft mij bevreemd. Ik kan hier ter plaatse niet genoeg beoordeelen of in de zoo naauwe omgangen van het gedenkteeken, het photographisch toestel op genoegzamen afstand der basreliefs geplaatst zal kunnen worden om een deugdelijk beeld te verkrijgen, waarvoor, naar ik vrees, alleen voor de aan de uiteinden dier omgangen zich bevindende basreliefs eene behoorlijke gelegenheid bestaat; misschien zijn den heer VAN KINSBERGEN, door zijne rijke ondervinding op dit gebied der kunst, middelen bekend geworden om in dit ongerief te voorzien.

»Maar dit bezwaar daargelaten, veroorloof ik mij de bedenking, of nu *Bórô-Boedoer*, naar de op last en voor rekening der regeering door en onder des heeren WILSENS leiding vervaardigde bouwkunstige en andere teekeningen, in al zijne onderdeelen, in een werk van ongeveer 400 platen atlasformaat, met begeleidenden tekst, in het licht verschenen is, er werkelijk nog voldoende beweegredenen konden bestaan om den heer VAN KINSBERGEN de bedoelde nieuwe zending op te dragen en aan het Indisch bestuur de beschikbaarstelling van de dáarvoor gevorderde, zeker niet onaanzienlijke uitgaven aanteraden. In ieder geval ware het wenschelijk geweest dat over dit onderwerp vooraf met het Departement van Koloniën in het moederland te rade ware gegaan, waar de gelegenheid bestond tot onderzoek in hoeverre de staat van zaken met betrekking tot de uitgaaf van het bedoelde plaatwerk, waarvoor de regeering zich reeds zulke aanmerkelijke geldelijke offers, zoowel ter voorbereiding als ter uitvoering, had getroost, en ook van andere zijden gedurende een aantal van jaren, tijd, moeite, arbeid, krachten en inspanning ten beste zijn gegeven, die nieuwe onderneming kon wettigen.

»Ik zou meenen aan de opregtheid en wetenschappelijke eerlijkheid te kort te hebben gedaan, wanneer ik niet zonder terughouding, doch altijd in alle bescheidenheid, mijne opmerkingen en bedenkingen tot u had gebragt; zij doen niets af van de gevoelens van dankbaarheid en verpligting waarmede ik het stel photographische afbeeldingen van Javaansche oudheden voor het onder mijn bestuur gestelde Rijks-museum ontvangen heb, en waarmede ik gaarne de belangrijke goede vruchten erken ten nutte van die verzameling vroeger meermalen van de welwillende bemoeijingen van het Bataviaasch Genootschap ondervonden."

Naar aanleiding van deze beschouwingen ontstaat eene gedachtenwisseling, waarbij als van zelf in behandeling komt een van den ondervoorzitter Mr. J. A. van der Chijs ontvangen schrijven van *Moentilan*, dd. 30 Juli jl., eenige voorloopige mededeelingen bevattende van zijne bevinding omtrent de reeds door den heer van Kinsbergen verrichte werkzaamheden aan den *Boro–Boedoer* in hoofdzaak hierop nederkomende:

dat dit meesterstuk een nieuw leven is ingetreden; dat duizenden steenen zijn opgeruimd en de helft der galerijen ruim 4 voeten is uitgegraven, tengevolge waarvan een aantal bas–reliefs, die tot nu toe onbekend waren, te voorschijn zijn gekomen, — bijna allen als waren zij pas vervaardigd; waardoor aan de Indische oudheidkunde een schier onwaardeerbare dienst is bewezen.

Het is vooral met het oog op dit door den heer van Kinsbergen meermalen voorspelde resultaat, dat de Directie van het Genootschap geijverd heeft voor de nieuwe zending, waarmede hij thans belast is, en in het belang van de wetenschap in het algemeen gelooft zij er zich in te mogen verheugen dat de Indische Regeering dadelijk een gunstig oor aan de voorstellen van de Directie geleend heeft, in plaats van de zaak te onderwerpen aan de beslissing van het Departement van Kolonien in het moederland, zoo als de Directeur van het Rijks Museum te Leiden zou verlangd hebben.

Zelfs al ware de vergadering bekend geweest met de omstandigheid, dat het in 1849 aangevangen werk om de bas-reliefs van den *Boro-Boedoer* in teekening te brengen, en die teekeningen door middel der lithographie te vermenigvuldigen, zijne voltooiing nabij was, zou zij met kracht voor de nieuwe onderneming zijn blijven ijveren, in de volle overtuiging dat de wetenschap er zeer door zal gebaat worden, zonder dat daartoe overmatige uitgaven noodig zullen zijn.

Nadat ook ter zake van de overige door voornoemden Directeur gemaakte opmerkingen van gedachten was gewisseld,

wordt besloten aan den Directeur van het Rijks Museum van Oudheden te Leiden te schrijven als volgt:

»Wij hebben de eer gehad te ontvangen uwe brieven van 22 en 31 Mei jl, waarin wij met genoegen vernemen dat de kist met de door den heer van Kinsbergen vervaardigde photographien van Oudheden van *Java* in goede orde in uw bezit is gekomen.

»Ongaarne echter zagen wij dat bij vergelijking van den inhoud der portefeuilles met den daarbij behoorenden catalogus een zevental nummers door u gemist werd, en dat bovendien nog enkele onnauwkeurigheden in de nummers der afbeeldingen ontdekt zijn, waardoor licht verwarring ontstaan kan.

»Een afdoend onderzoek ter zake hebben wij echter nog niet kunnen instellen, daar èn de heer van Kinsbergen zelf, èn het lid onzer Directie, aan wien bij besluit der vergadering van 19 November 1872 (Notulen III, *a*) het toezicht over de aflevering der photographien werd opgedragen, sedert ettelijke maanden op reis zijn, en wij alleen bij hen de vereischte inlichtingen kunnen inwinnen. Beiden zullen echter vóór het eind van het jaar hier terug zijn, en wij zullen dan onmiddellijk een onderzoek instellen, waarvan de uitslag u zal worden medegedeeld, u nu reeds de verzekering gevende dat het ontbrekende zoo spoedig mogelijk zal worden aangevuld.

»Van den verderen inhoud van uwe brieven namen wij met

belangstelling kennis, en aan uwe verschillende opmerkingen schonken wij al de aandacht die zij verdienen. De vraag of bij het nemen van lichtbeelden niet eenige weerkaatsende lichten kunnen worden aangebracht, met het doel om het te zwarte van de schaduwen te matigen, is van te technischen aard om ons een oordeel er over te mogen aanmatigen. En wat het door U geopperde denkbeeld betreft om, ter verkrijging van eenige aanwijzing der afmetingen van de oorspronkelijke voorwerpen, bij elk aftebeelden voorwerp een maatstok met de noodige verdeelingen neder te leggen en dien te gelijk met het oorspronkelijke in de photographie over te nemen, moet de ook bij u gerezen bedenking, dat de maatregel te zeer met de wetten der schoonheidsleer in botsing zou komen, ons van de aanprijzing er van terughouden.

„Met u erkennen wij de hooge waarde van goede, nauwkeurig opgemeten bouwkunstige plans en teekeningen, inzonderheid van gebouwen, maar de middelen hebben ons niet ten dienste gestaan om ook in deze richting de onder ons toezicht ondernomen arbeid van de afbeelding van *Java's* oudheden uit te breiden. De bekwame photograaf, over wiens diensten wij hebben kunnen beschikken, is niet tevens de man, aan wien het vervaardigen van bouwkunstige teekeningen kan worden opgedragen, en het is meer dan waarschijnlijk dat van de geheele onderneming niets zou gekomen zijn, als wij haar afhankelijk hadden gemaakt van de mogelijkheid om aan de photographische afbeeldingen nauwkeurig opgemeten platte gronden en opstanden te kunnen toevoegen.

„Wat eindelijk uwe beschouwingen betreft over de op ons voorstel aan den heer VAN KINSBERGEN opgedragen nieuwe zending naar *Boro-Boedoer*, moeten wij openhartig verklaren er niet mede te kunnen instemmen, en er ons integendeel in te verheugen dat de Indische Regeering dadelijk een gunstig oor aan de voorstellen onzer Directie verleend heeft, in plaats van de zaak te onderwerpen aan de beslissing van het Departement

van Koloniën in het moederland, zoo als uws inziens in elk geval wenschelijk zou geweest zijn.

»Ons voorstel, vervat in onze aan Zijne Exc. den Gouverneur-Generaal gerichte missive van 30 Juni 1872 No. 82 beoogde een drieledig doel:

»1°. het verkrijgen van photographische reproductien van de voornaamste bas-reliefs, omdat onzes inziens de indertijd door den heer WILSEN gemaakte teekeningen het eigenaardig karakter der figuren niet zoo voldoende teruggeven, of liever hebben *kunnen* teruggeven, als dit met zorgvuldig vervaardigde lichtbeelden het geval *moet* zijn;

»2°. het verkrijgen van afgietsels in gips van de best geconserveerde bas-reliefs, ten einde de geleerde wereld en de beoefenaars der schoone kunsten noch levendiger voorstelling te geven van hetgeen de kundige beeldhouwers uit *Java's* voortijd hebben tot stand gebracht, dan door de bezichtiging en bestudeering zelfs van de best bewerkte photographien kan verkregen worden;

»3°. het doen van uitgravingen, ten einde weder te voorschijn te doen komen al de bas-reliefs die volgens de van den heer VAN KINSBERGEN ontvangen aanwijzingen en inlichtingen blijkbaar onder puin en aarde moesten verscholen liggen.

»Bij Gouv. besluit van 13 Augustus 1872 No. 20 werd ons voorstel ingewilligd, en werden wij gemachtigd om in den boven aangegeven zin eene overeenkomst met den heer VAN KINSBERGEN te sluiten, doch middelerwijl waren bij ons omtrent den toestand van den *Boro-boedoer* berichten ingekomen die het ons noodig deden voorkomen om aan de zending des heeren VAN KINSBERGEN nog eenige verdere uitbreiding te geven en wel met het doel:

»4°. om zijn verblijf aldaar ook te benuttigen tot het nemen van maatregelen om het belangrijke bouwwerk voor verdere vernieting en verminking te bewaren.

»Ook in dit opzicht vonden onze voorstellen een geopend oor

bij de Indische Regeering, en zoo reikt mitsdien de aan heer VAN KINSBERGEN opgedragen taak aanmerkelijk verder dan tot het leveren van photographische afbeeldingen van de bereids door den heer WILSEN afgeteekende bas-reliefs, zoo als uwe opvatting der zaak schijnt te zijn.

„Of de heer VAN KINSBERGEN in alle opzichten zal beantwoorden aan de verwachtingen die wij van zijne nieuwe zending koesteren, zal de tijd moeten leeren. Maar al is dit het geval niet, al mocht zijne zending geheel mislukken, dan zal het ons toch niet berouwen het voorstel er toe gedaan te hebben, wijl de kans bestaat dat bij welslagen aan de geheele wetenschappelijke wereld een dienst zal worden bewezen, waarvoor hij ons ongetwijfeld in hooge mate erkentelijk zal zijn. Welk ook de uitslag wezen moge, ons doel mogen wij niet in verdenking laten brengen, en wij zullen, ook al worden onze verwachtingen beschaamd, er eer in blijven stellen dat wij het Indische bestuur de beschikbaarstelling van de voor de nieuwe zending des heeren VAN KINSBERGEN gevorderde uitgaven (die intusschen onbeduidend zullen zijn, vergeleken bij de geldelijke offers welke de uitgaaf van het door uwe zorgen voltooide plaatwerk aan den Staat gekost heeft) hebben aangeraden.

„Maar evenmin als vroeger, wij zijn er bijna zeker van, zal de heer VAN KINSBERGEN ons teleurstellen. In één opzicht althans weten wij reeds dat zijne zending rijke vruchten dragen zal, want omtrent het boven sub 3 besproken punt, werd ons onlangs door een onzer medeleden, die in de gelegenheid is geweest om den *Boro-boedoer* te bezoeken, gemeld:

„dat dit meesterwerk een nieuw leven is ingetreden; dat duizenden steenen zijn opgeruimd en de helft der galerijen ruim vier voeten is uitgegraven, tengevolge waarvan een aantal bas-reliefs, die tot nu toe onbekend waren, te voorschijn zijn gekomen, bijna allen als waren zij pas vervaardigd, en eindelijk dat tengevolge van een en ander reeds een goed deel van het gebouw in zijn oorspronkelijken toestand is teruggebracht.

„Wij vleien ons dat wij in staat zullen zijn u eerlang even bevredigende berichten te kunnen mededeelen omtrent de andere aan den heer VAN KINSBERGEN opgedragen werkzaamheden, en niets zal ons aangenamer wezen dan spoedig in de gelegenheid te worden gesteld om u ten behoeve van het aan uwe zorgen toevertrouwde Museum aan te bieden een exemplaar van de boven besproken afgietsels, en van de photographische afbeeldingen der tot dus ver onbekend gebleven bas-reliefs.

„Zijn die voorwerpen eenmaal in uw bezit dan zal ongetwijfeld uwerzijds de erkenning volgen, dat het onzerzijds geen lichtvaardige handeling geweest is het Indisch Bestuur aan te bevelen om den heer VAN KINSBERGEN eene nieuwe zending naar *Boro-Boedoer* op te dragen. Dat het ons niet aan voldoende beweegredenen voor die aanbeveling heeft ontbroken, zal het bovenstaande, naar wij ons vleien, duidelijk hebben gemaakt."

bb. Missive van den Secretaris van de Royal Asiatic Society te *Londen*, dd. 5 Juni jl., de ontvangst erkennende van de verzameling photographien naar oudheden van *Java*, onder aanbieding van een ter zake betrekkelijk extract uit het weekblad van de Royal Academy of Arts van 15 Juni jl. luidende als volgt:

„We learn that the Government of Dutch India has just presented to the Royal Asiatic Society, through the Batavian Society of Arts and Sciences, a collection of upwards of 300 magnificent photographs representing part of the antiquities of Java. In 1862 the late Rev. J. F. G. BRUMUND was, at the suggestion of the Batavian Society, appointed by the Dutch Government to survey, and furnish a detailed account of the Hindu remains in Java. This important undertaking was unfortunately cut short in the following year by the untimely death of the reverend gentleman. He left, however, a highly interesting account of several of the most important monuments, which was afterwards published in vol xxxiii, of the *Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap* (1868). Shortly after heer VAN KINS-

BERGEN was entrusted with the task of reproducing by accurate photographs the most interesting and characteristic of these monuments, in detail and from a scientific point of view. The collection, of which a copy has now reached England, is the first instalment of a series which when finished will furnish an excellent and pretty complete view of the pre-Mohammedan remains in Java. The same gentleman is at present engaged in reproducing the splendid and extensive remains in the residency of Kadoe, generally known under the name of *Boro-Boedoer*, after which his photographic apparatus will be brought to bear on monuments of still earlier periods in that part of Java. Thanks to the enlightened policy of the Government of Dutch India and the praiseworthy and successful labours of the Batavian Genootschap the student of Eastern art will thus in a few years be able to avail himself of what will have to be considered as the first comprehensive view of the antiquities of an Eastern country. It may also be hoped that the Batavian Society will soon be able to procure the services of a competent scholar to continue in the same efficient manner the archaeological labours of the late Mr. BRUMUND."

Notificatie.

cc. Missive van den Secretaris van de Société Impériale Russe Géographique te *St. Petersburg*, dd. 20 Mei jl., strekkende ten geleide van een voor den heer N. MICLUHA MACLAY bestemden brief met verzoek voor de doorzending er van zorg te dragen.

Aanteekenen dat hieraan bereids voldaan is.

III. Van het zich nog steeds op reis bevindende bestuurslid Mr. J. A. VAN DER CHIJS zijn achtereenvolgens ontvangen de volgende brieven:

a. van het *Dieng-plateau* dd. 22 Juni jl. houdende dat hij zijn uitstapje derwaarts heeft dienstbaar gemaakt aan het uit-

zoeken uit een 150 tal beelden en fragmenten van tempels, bij den pasanggrahan aldaar in een hemicycle verzameld, van 42 exemplaren die in het Museum van het Genootschap verdienen bewaard te worden, met verzoek dat alsdan van Genootschapswege de noodige maatregelen zullen beraamd worden voor het transport van een en ander naar *Batavia*.

Aanteekenen dat naar aanleiding hiervan door den thesaurier een bedrag van *f* 200 is overgemaakt aan den Resident van *Bagelen*, ter bestrijding der kosten van transport, enz.

b. van *Magelang*, dd. 26 Juli jl. houdende dat de heer G. J. VAN DER TUUK, resident van *Bagelen*, hem ten behoeve van 's Genootschaps verzameling heeft afgestaan een zeer fraai bronzen beeldje, afkomstig van *Wonosobo*.

Notificatie, en dankbetuiging aan den gever.

c. van *Moentilan*, dd. 30 Juli jl. handelende over zijne boven (II, *aa*) reeds medegedeelde bevinding van de door den heer VAN KINSBERGEN verrichte werkzaamheden aan den *Boro-Boedoer*; onder mededeeling voorts dat verbruikt zijn de van Regeeringswege voor het schoonmaken van die oudheid toegestane *f* 1000, dat verdere uitgravingen mitsdien zijn moeten gestaakt worden; — dat het intusschen zeer te betreuren zou zijn indien van de thans bestaande gelegenheid geen partij werd getrokken om den *Boro-Boedoer* in zijn geheel te doen herleven; — en dat hij in overleg met en namens den heer VAN KINSBERGEN de Directie voorstelt om bij de Regeering een suppletoir crediet van *f* 1200 aan te vragen, met behulp waarvan ook het overige van het gebouw, zoo veel als nog mogelijk is, in zijn ouden toestand zal worden teruggebracht.

De vergadering zich geheel met de denkbeelden van den heer VAN DER CHIJS kunnende vereenigen, wordt besloten dienovereenkomstig aan den Gouverneur-Generaal een voorstel te doen.

d. van *Temanggoeng* dd. 4 Augustus jl. houdende dat Radhen Adipati Ario Holland Soemo di Logo, regent van *Temanggoeng*, aan het Genootschap wil afstaan een zeer merkwaardige op zijn erf aanwezige antiquiteit, zijnde de nabootsing in steen op tamelijk groote schaal van den kruik van een Rêsi, met daarbij behoorend voetstuk, welk voorwerp jaren geleden in een bosch werd gevonden; — dat de heer Woesthoff, assistent-resident van *Temanggoeng*, bereid is tegen vergoeding van het kostende die kruik en voetstuk naar het kantoor van de N. I. Stoomvaart maatschappij te *Samarang* te verzenden, waartoe noodig zullen zijn zes koelies kostende ƒ 15; — en dat hij mitsdien voorstelt:

1°. het geschenk aan te nemen en den gever daarvoor te bedanken;

2°. bovengenoemd bedrag van ƒ 15 aan den heer Woesthoff over te maken; en

3°. de N. I. Stoomvaart maatschappij uit te noodigen om voor eene zorgvuldige expeditie van bedoelde oudheid te zorgen.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

e. van *Soerakarta*, dd. 16 Augustus jl. houdende dat de gepensioneerde officier von Ende te *Djokdjokarta* aan het Genootschap te koop aanbiedt zijne penning- en munten-verzameling voor eene som van ƒ 700; dat die verzameling veel bevat, wat het Genootschap reeds bezit, en zij derhalve voor het Genootschap niet zooveel waard is, als voor iemand die eerst begint met verzamelen; op grond waarvan hij in overweging geeft om den heer von Ende een bod te doen van ƒ 600.

Overwegende dat uit de schriftelijke mededeelingen van den heer van der Chijs niet voldoende blijkt in hoe verre door aankoop van bedoelde verzameling al dan niet in eene leemte van 's Genootschaps verzameling zal worden voorzien, wordt besloten den heer von Ende mede te deelen dat de Directie het aanknoopen van onderhandelingen zou wenschen uit te stel-

len tot na de terugkomst alhier van haar thans nog afwezig medelid Mr. VAN DER CHIJS.

IV. De voorzitter brengt ter tafel eene verzameling Arabische en Maleische handschriften, hem door een onbekende toegezonden.

In handen gesteld van het bestuurslid Mr. L. W. C. VAN DEN BERG ten fine van onderzoek en bericht.

V. Het bestuurslid Mr. W. STORTENBEKER

a. vestigt de aandacht op het wenschelijke om voort te gaan met het op steen brengen en ontcijferen van de afdrukken (Abklatsche, clichés) in papier-mâché afkomstig van de zending van Dr. FRIEDERICH, waaraan na de bijdrage geleverd door de heeren A. B. COHEN STUART en J. J. VAN LIMBURG BROUWER (zie Tijdschrift, deel XVIII. pag. 89 vlg.) niets gedaan is. Hij brengt daarvoor in aanmerking den heer KNEBEL, candidaat in de letteren, thans geëmploijeerd ter Algemeene Secretarie, die om zijne kennis van het Javaansch en het Kawi aan te bevelen is, en die waarschijnlijk wel genegen zal worden bevonden door het maken van eenige transcriptien van afdrukken het bewijs hiervan te leveren.

Wordt besloten het bestuurslid voornoemd op te dragen den heer KNEBEL tot het leveren van bedoelde proeven uit te noodigen.

b. stelt voor door tusschenkomst van den Resident van *Palembang* een onderzoek te doen instellen naar het hem ter oore gekomene omtrent de voorliefde, waarmede de controleur der 2e klasse in dat gewest W. H. STOLLÉ zich toelegt op de kennis van het Redjangsch, het Oeloe-Oeloesch, en van andere inlandsche talen in die residentie gesproken, en omtrent zijne geneigdheid tot het leveren van gegevens benoodigd voor de studie der beginselen van die talen, welk een en ander hem in verband tot eene gewenschte vermeerdering van kennis van land en volk aanbevelenswaardig voorkomt.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

c. stelt, als redacteur van het Tijdschrift, voor om, ten einde uitvoering te kunnen geven aan het besluit der Directie tot opneming in het Tijdschrift van de oudheidkundige bijdrage over het Hindoerijk van *Doho* van 's Genootschaps buitengewoon lid N. W. Hoepermans, machtiging te verleenen om van de tot die bijdrage behoorende teekeningen en inscriptien door den Chinees Lim Thao Long houtgravuren te doen vervaardigen waarvoor eene som van *f* 125 vereischt wordt.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

d. deelt, in zijne bovengenoemde hoedanigheid, mede dat bij hem is ontvangen van den heer N. Micluha Maclaij eene bijdrage voor het Tijdschrift bevattende een vertaling van een deel van het verslag zijner onderzoekingen op Nieuw-Guinea. in de werken van de Academie te *St. Petersburg* gepubliceerd, met verzoek voor een spoedige plaatsing het mogelijke te doen; doch dat in verband tot het uitstel dat die publicatie noodwendig moest ondergaan, bij de onmogelijkheid om die bijdrage vroeger in vergadering aan het oordeel der Directie te onderwerpen, de heer Maclaij naar eene andere gelegenheid ter plaatsing heeft uitgezien, en hij die gelegenheid heeft gevonden in het Tijdschrift van de Koninklijke Natuurkundige Vereeniging alhier, op grond waarvan hij het handschrift heeft terugverzocht.

Notificatie.

e. doet als bibliothecaris de volgende mededeelingen:

1° dat hij bij herhaling, doch te vergeefs, de firma Bruining & Wijt heeft aangespoord om aan het boekenfonds van het Genootschap toe te zenden de nog niet afgeleverde exemplaren van de laatstelijk uitgekomen afleveringen van deel xviii, xix en xx van het Tijdschrift, van deel xxxvi van de Verhandelingen, van den Vervolg Catalogus, van de Lijst van Kaarten,

enz. weshalve hij in overweging geeft om uit naam van de Directie eene dringende uitnoodiging tot spoedige aflevering van een en ander aan genoemde firma te doen afgaan.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

2° dat ten behoeve der bibliotheek door het oud-lid WOLTZEN ter overneming zijn aangeboden de Arabische en Hebreeuwsche boekwerken voorkomende op de door hem ingezonden lijst (zie bijlaag H), en zulks voor een som van *f* 100, welk bedrag ook naar het oordeel van het deskundig bestuurslid Mr. L. W. C. VAN DEN BERG zeer matig is, weshalve hij voorstelt om bedoelde boekwerken tot den gevraagden prijs over te nemen.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

3° dat hij ontvangen heeft een schrijven van de heeren KEMINK en Zoon te *Utrecht* van 14 Juni jl. houdende naar aanleiding van het beslotene in de vergadering van 1 April jl. (Notulen V, 5), dat bij hen geen andere werken van het Genootschap in dépôt zijn dan het Muntwerk van de heeren NETSCHER en VAN DER CHIJS, waarvan in 1870 als verkocht werden verantwoord 31 exemplaren, terwijl sedert geen enkel exemplaar is gevraagd, en er dus nog 19 aanwezig zijn.

Wordt besloten hiervan aanteekening te houden.

4° dat hij ontvangen heeft een missive van den hoogleeraar, bestuurder der sterrenwacht te Leiden, H. C. VAN DE SANDE BAKHUIJZEN, houdende o. a., onder toezending van het 3e deel der annalen van die sterrenwacht, verzoek ten behoeve der sterrenwacht in het bezit te worden gesteld van de edita des Genootschaps.

Overwegende dat geen bezwaar bestaat tegen eene ruiling voor den vervolge van de nader te publiceeren werken der sterrenwacht en die van het Genootschap,

Wordt besloten den bibliothecaris uit te noodigen het schrijven van den bestuurder der Leidsche sterrenwacht in dien zin te beantwoorden.

VI. Ingevolge het besluit van 12 December 1871 (Notulen III, *u*) is onlangs van den boekhandelaar NIJHOFF te *s' Gravenhage* ontvangen eene verzameling Spaansche boekwerken, naar aanleiding waarvan door de hiertoe in commissie gestelde bestuursleden Mrs. STORTENBEKER en BERGSMA het volgende gerapporteerd wordt:

„1. De Historia Politica de los Establecimientos Ultramârinos de los Naciones Europeas, per EDUARDO MALO DE LUQUE, *Madrid*, 1784, bevat o. a. het verhaal van de vestigingen der Portugezen in den Archipel en hunne worsteling met de Oost-Indische Compagnie.

„2. De Viages al Maluco te *Madrid* op last van den Koning in 1807 gepubliceerd behoeven niet nader te worden beschreven; zij bevatten togten door de Molukken in de zestiende eeuw en later.

„3. De Historia general y natural de los Indias por DON JOSE AMADOR DE LOS RIOS, *Madrid*, 1853, bevat de geschiedenis tot in de geringste bijzonderheden van de vestiging der Spanjaarden in hunne kolonien van de nieuwe wereld, speciaal van de feiten onder Cortez en Pizarro gepleegd.

„4. De Coleciôn de documentos ineditos para la historia de Espana in meer dan 30 deelen, geeft, wat de titel zegt, reeksen documenten uit de Spaansche geschiedenis, waaronder ook enkele die op de kolonien betrekking hebben.

„Uwe commissie is van oordeel, dat de twee eerstgenoemde werken in ieder geval behooren te worden aangekocht, dat ook het werk dat over de Amerikaansche bezittingen van Spanje handelt, schoon in mindere mate, toch wel verdient in het bezit van het Genootschap te komen, als een gewigtig deel van de geschiedenis der vestiging van Europeanen in andere werelddeelen bevattende.

„Ten aanzien van het werk: onuitgegeven documenten over de geschiedenis van Spanje is zij van meening dat het, hoe belangrijk als historisch werk overigens, niet in aanmerking komt voor onze bibliotheek".

Wordt dienovereenkomstig besloten tot opneming in de bibliotheek van de boven sub 1 tot en met 3 vermelde werken, en tot terugzending aan den heer NIJHOFF van het sub 4 genoemde werk.

VII. De Secretaris brengt ter tafel het van 's Genootschaps gewoon lid A. BLOIJS VAN TRESLONG PRINS ontvangen eerste gedeelte van een door hem bewerkten alphabetisch-sijstematischen catalogus van 's Genootschaps boekerij ter beoordeeling aangeboden bij zijne missive van 5 dezer, waarin hij tevens mededeelt dat hij binnen eenige maanden met het nog ontbrekende gedeelte hoopt gereed te komen;

Lettende op het verhandelde in de algemeene vergadering van 16 Juni jl. (Notulen V, *a*) wordt besloten:

1° den arbeid des heeren BLOIJS VAN TRESLONG PRINS te stellen in handen van de bestuursleden Mrs. STORTENBEKER en BERGSMA ten fine van onderzoek en praeadvies; en

2° den bewerker onder dankbetuiging voor den door hem geleverden belangrijken arbeid mededeeling te doen van het sub 1 genomen besluit.

VIII. De bibliotheek werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van de Factorij der Nederlandsche Handel Maatschappij alhier (bij missive van 3 Juli jl. No. 296):

Catalogus der voorwerpen uitmakende de door de N. H. M. naar de wereldtentoonstelling te *Weenen* gezonden handelstrophé.

b. van den Directeur van Burgerlijke Openbare Werken (bij missive van 18 Juni jl. No. 5104):

Vergelijkende schets der ontwerpen voor eene haven te *Onrust* en *Batavia;*

Ontwerp van de haven voor *Batavia* te *Onrust*;

Kaart van de kust tusschen *Batavia* en *Ontong Djawa.*

c. van 's Genootschaps gewoon lid K. F. HOLLE te *Waspada:* een verzameling te *Singapore* gelithographeerde Maleische en Arabische boekwerken, die geregeld in vrij groote hoeveelheden op *Java* worden ingevoerd, te weten:

1. Hidâjat as-sâlikîn, Maleische bewerking van het Arabische boek genaamd Bidâjat al-Hidâjat van den Imâm al-Ghazzâli, gestorven in het jaar 505 der Hedjrat. Vergl. Hâdjî Chalîfat, II pag. 24.

De maleische bewerking is te *Mekka* vervaardigd in het jaar der Hedjrat 1192 door den Sjaich' Abd aç-Çâmid van *Palembang* Het boek handelt over de godsdienstplechtigheden ('ibâdat.)

2. Kitab dsikir Maoeloed, Arabische gebeden op te zeggen tijdens het feest van de geboorte van Mohammad.

3. Hikâjat prampoewan bernama Dermah Tâsîh dengan hikâjat Aboe Nowâs — Twee Maleische verhalen waarvan het laatste waarschijnlijk uit het Arabisch is vertaald.

4. Sjaïr troeboek handak memînang poetri poejoe-poejoe. Een fabel.

5. As-Safînat, eene Arabische verhandeling over de vijf zoogenaamde pilaren van den Islâm.

6. Sjaïr omm al-borhân, een maleisch gedicht van zedekundigen inhoud.

7. Sjaïr onggas sowal-djawâb: een Maleisch gedicht bevattende zedekundige lessen in gefingeerde gesprekken tusschen vogels.

d. van 's Genootschaps gewoon lid Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER te *Padang*:

Aan *Atjeh*: een gedicht ten voordeele van het Roode Kruis. *Padang*, 1873.

e. van 's Genootschaps gewoon lid A. BLOIJS VAN TRESLONG PRINS:

H. DE GROOT, Inleijdinge tot de Hollandsche regtsgeleertheijt, 1667;

VAN DEN KEESEL, Theses selectae juris Hollandici et Zeelandici. 1800;

JOOST VAN DAMHOUDER, Practijke in civile saken, *1660*;

J. BOWRING, A Visit to the Philippine Islands 1859;

benevens een twintigtal boekwerken van geringeren omvang.

f. van 's Genootschaps correspondeerend lid Jhr. Mr. J. K W. QUARLES VAN UFFORD te *'s Gravenhage*:

eene collectie brochures en overdrukken uit de Economist, Themis, de Kronijk van het Historisch Genootschap te *Utrecht*, enz. enz., bevattende 34 nummers, bij schrijven van 29 December 1872 door tusschenkomst van den boekhandelaar M. NIJHOFF, aan het Genootschap aangeboden;

g. van het Keizerlijk Gouvernement van *Brazilie* (door tusschenkomst van den Consul Generaal van *Brazilie* in de *Nederlanden* A. A. MACHADE DE ANDRADE CARVALHO te *Rotterdam* bij zijn schrijven van 28 Juni jl.):

EMANUEL LIAIS, Climat, Géologie, Faune et Géographie botanique du Brézil.

h. van de schrijvers een exemplaar hunner ondervolgende werken:

Dr. J. A. C. OUDEMANS, Levensschets van professor Kaiser. Batavia, 1873.

Schetsen uit Tjidraboemi, door den schrijver der herinneringen uit het leven van een ambtenaar. Batavia, 1873;

J. M. VAN VLEUTEN, het Grondbezit in het regentschap Pamekasan, residentie Madura. Delft, 1873;

F. W. VAN EEDEN, Algemeene beschrijvende Catalogus der houtsoorten van Nederlandsch Oost-Indie, aanwezig in het Koloniaal museum op het Paviljoen te Haarlem, 1872;

Jhr. Mr. J. DE BOSCH KEMPER, Geschiedenis van Nederland na 1830 met aanteekeningen en onuitgegeven stukken. 1873, 1e deel;

Inventaris van het Provinciaal archief van Noord-Holland, gerangschikt en beschreven door P. SCHELTEMA, 1873;

R. DOZY, le Calendrier de Cordoue de l'année 961; texte arabe et ancienne traduction latine, 1873;

Traité de l'éducation des vers à soie au Japon; traduit du Japonnais par L. DE ROSNY. 1869;

J. H. BORMAN, Ouddietsche fragmenten vanden Parthenopeus van Bloys, 1871;

J. H. BORMAN, Spieghel der wijsheid of leeringhe der zalicheden van Jan Praet, Westvlaamschen dichter van 't einde der XIII eeuw. 1872;

i. wordende ten slotte nog aangeteekend dat door aankoop, ruiling, enz. de bibliotheek verreikt werd met de werken en vervolgwerken vermeld op de door den bibliothecaris ingediende lijst, die onder de bijlagen zal worden opgenomen. (Zie bijlaag I).

IX. Het ethnographisch museum werd verrijkt met een geschenk van den heer E. A. VAN VLOTEN, assistent-resident alhier, bestaande in eene uitgebreide verzameling modellen van prauwen in het Palembangsche in gebruik.

X. Tot gewoon lid wordt benoemd de heer G. J. VAN DER TUUK, resident van *Bagelen*.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 7 October 1873.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.
N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 7 October 1873, des avonds te 8 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, president, Mr. W. STORTENBEKER, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA, J. W. F. J. MEINSMA en N. P. VAN DEN BERG, secretaris, benevens 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK.

De bestuursleden Dr. L. W. G. DE ROO en A. W. EGTER VAN WISSEKERKE hebben schriftelijk kennis gegeven dat zij verhinderd zijn de vergadering bij te wonen.

I. De notulen van de vorige vergadering van 19 Augustus jl. worden gelezen en goedgekeurd, waarna de voorzitter het woord richt tot den heer VAN DER TUUK, om hem welkom te heeten in deze bijeenkomst, en hem dank te zeggen voor de medewerking die het Genootschap voortdurend van hem ondervindt.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouv. besluit van 18 September jl. No. 11 luidende als volgt:

„Gelezen de missives:

„*a.* van de Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen van 25 Augustus 1873 No. 101, en bijlagen;

„*b.* van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 8 September 1873 no. 8804;

„Is goedgevonden en verstaan:

„*Eerstelijk:* Aan den inlander RHADEN KOESOEMA, thans te *Tjiamis* (*Regentschap Galoe*, residentie *Cheribon*), ten einde hem in de gelegenheid te stellen zich bij den kunstschilder RHADEN SALEH te *Buitenzorg* verder te bekwamen in de teeken- en schilderkunst, gerekend van de maand waarin hij zich daartoe bij dien kunstschilder zal aanmelden, tot een nader te bepalen tijdstip, ter tegemoetkoming in de kosten van zijn onderhoud enz. een onderstand toe te kennen van *f* 50 's maands;

„*Ten Tweede:* Den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid op te dragen, om uiterlijk onder ultimo Juni 1874, na raadpleging van den kunstschilder RHADEN SALEH, te dienen van bericht, konsideratien en advies omtrent den aanleg van voornoemden RHADEN KOESOEMA, om verder voor de teeken- en schilderkunst te worden opgeleid, en c. q. omtrent de definitieve beschikbaarstelling der daarvoor benoodigde fondsen."

Notificatie, onder referte aan Notulen 19 Augustus jl. II, *r*, en onder aanteekening dat een afschrift van bovenstaand besluit aan 's Genootschaps buitengewoon lid UILKENS werd toegezonden.

b. Missive van den Directeur van O. E. en N. van 22 Augustus jl. No. 8251, krachtens machtiging van Z. Exc. den Gouverneur-Generaal aanbiedende het verslag van den Inspecteur honorair der kultures J. E. TEIJSMANN over zijne reizen naar *Banka*, *Riouw* en *Lingga*, ter opneming in het Tijdschrift van het Genootschap, met verzoek dit stuk na gemaakt gebruik terug te zenden.

In rondlezing.

c. Missive van denzelfden van 25 Augustus jl. No. 8306, ten vervolge op zijn schrijven van 12 Februari a. p. No. 1218 verzoekende hem met spoed te doen toekomen eene aantooning als daarbij bedoeld om te strekken ten bewijze dat de gewone Gouvernements subsidie noodzakelijk is ook voor het dienstjaar 1873.

Aanteekenen dat aan dit verzoek bereids voldaan werd bij missive van 10 September jl. No. 123, luidende als volgt:

"In antwoord op uwe missive van 25 pass. No, 8306, het verzoek inhoudende om UEdG. te doen toekomen eene aantooning dat de gewone Gouvernements subsidie van *f* 8000 ook voor het dienstjaar 1875 noodig is, nemen wij de vrijheid ons te gedragen aan onze missive van 18 Februari 1872 No. 9, wijl de daarin medegedeelde raming van ontvangsten en uitgaven voor 1874, in hoofdzaak ook geheel van toepassing blijft voor 1875. Wel is waar zou op grond van het tegenwoordig getal contribueerende leden het bedrag der inkomsten misschien iets hooger kunnen geraamd worden dan het in onze aangehaalde missive daarvoor aangenomen cijfer van *f* 6000, maar de ondervinding heeft ons geleerd hoe weinig staat wij kunnen maken op het behoud van een vast aantal leden, en wij zijn dus volstrekt niet zeker dat in 1875 werkelijk meer dan *f* 6000 aan contributien zullen binnenkomen.

"Mocht dit echter het geval wezen dan zullen de eventueele meerdere inkomsten moeten worden aangewend om aan te vullen de leemten, die steeds bestaan blijven in onze verzameling van handschriften en ons munt- en penning-kabinet, ten behoeve waarvan blijkens ons aangehaald schrijven respectievelijk slechts *f* 200 en *f* 100 s'jaars in onze begrooting is uitgetrokken, omdat gebrek aan fondsen het onmogelijk maakt er meer voor beschikbaar te stellen.

"Om het Genootschap dus te kunnen doen blijven beantwoorden aan het doel van zijn bestaan is de Gouvernements subsidie van *f* 8000 ook voor het jaar 1875 onmisbaar, en wij vleien ons dan ook dat UEdG. bij de Hooge Regeering op het toestaan er van zal willen aandringen."

d. Missive van denzelfden van 26 Augustus jl. No. 8347, luidende als volgt:

"In 's lands pakhuizen alhier zijn voorloopig gedeponeerd de

nagelaten boeken en papieren van wijlen den hoofdambtenaar VON DE WALL.

„De boeken zijn echter zoodanig ingepakt, dat het zeer wenschelijk is ze zoo spoedig mogelijk naar eene meer geschikte plaats over te brengen.

„Naar aanleiding hiervan, en dewijl van die boeken voor de zamenstelling van het Maleisch woordenboek waarschijnlijk geen gebruik meer zal worden gemaakt, heb ik de eer Uwe directie te verzoeken mij te willen mededeelen, of zij genegen is de nummers 1 tot 430 en nos. 431 tot 754 van bijgaanden inventaris in hare bibliotheek voor de Regering te bewaren, in welk geval daartoe door mij een voorstel zal worden gedaan".

Aanteekenen dat, in overleg met den bibliothecaris, de Directie zich bij missive van 30 Augustus No. 115 bereid heeft verklaard om bedoelde boekwerken in bewaring te nemen.

e. Missive van denzelfden van 27 Augustus jl. No. 8388, houdende, ten vervolge op zijn schrijven van 10 October 1872 No. 9414, dat voor de daarbij bedoelde onderzoekingen aan den Resident van *Bagelen* is toegezonden een nadere ordonnantie van betaling op 's lands kas te *Poerworedjo*, groot *f* 500.

Notificatie, onder referte aan Notulen 19 November 1872, II, *f* en 20 Augustus 1872, II, *o*.

f. Missive van denzelfden van 1 October jl. No. 9593, met referte aan 's Genootschaps missive van 20 Juni jl. No. 77 (Notulen 6 Mei jl. VI) aanbiedende een afschrift van de aan den Gouverneur van *Celebes* gerichte missive van den heer LIGTVOET, dd. 3 September jl., ter zake van het door hem bewerkte en vertaalde Dagboek der Vorsten van *Gowa* en *Tello*.

In handen van de bestuursleden Mrs. J. A. VAN DER CHIJS en L. W. C. VAN DEN BERG, ten fine van praeadvies.

g. Missive van den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken van 18 September jl. No. 7794, met referte aan 's Ge-

nootschaps missive van 30 Augustus jl. No. 116 mededeelende dat bij Gouvern. besluit van 7 September jl. No. 41 machtiging is verleend tot het uitbreiden van het gebouw ten dienste van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, en nu het noodige verricht wordt tot het houden eener uitbesteding voor de uitvoering van bedoeld werk.

Notificatie.

h. Missive van den Resident van *Batavia* van 30 September jl. no. 7163, handelende over de indiening van de opgaven voor het naamregister van 1874.

Aanteekenen dat bedoelde opgaaf bij missive van 4 October No. 129 aan den Resident is ingezonden.

i Missive van den Resident van *Palembang* van 6 September jl. no. 4136 ten vervolge op zijne missive van 23 Juli jl. no. 3388 aanbiedende een lijst van eenige woorden van de taal der Koeboes bijeenverzameld door den controleur der afdeeling *Rawas*, J. P. Kooman.

Dankbetuiging, onder referte aan Notulen 19 Augustus jl., II, *i*.

k. Missive van 's Genootschaps gewoon lid P. C. Lans te *Banda* van Augustus jl. luidende als volgt:

„Tijdens mijn zijn in Nederland, heb ik getracht Z. M. den Koning een erkentelijk aandenken aan te bieden van den gelukkigen toestand waarop wij door de opheffing van het Monopolie gebracht zijn; hiertoe werd Zijne doorluchtige persoon een prachtuitgave aangeboden van een Land en Zeekaart geteekend en zamengesteld door den heer A. Guijot, en door mijne zorgen voor mijne rekening verder uitgegeven.

„Z. M. de Koning heeft bij een welwillend schrijven Zijne hooge ingenomenheid voor deze aanbieding mij doen te kennen geven.

„Eerst per laatst aangekomen steamer Prins Alexander ont-

ving ik daarvan de exemplaren, welke ik voor verdere verspreiding in Indie had bestemd.

„Ik haast mij bij deze U een exemplaar daarvan aantebieden, en voed de hoop dat deze kaart, als een blijvend aandenken mijnerzijds, ook een plaatsje zal mogen vinden aan den wand van Uw museum".

Notificatie, en dankbetuiging.

l. Missive van 's Genootschaps gewoon lid A. Guijot te *Banda*, dd. 5 Augustus jl. eenige mededeelingen bevattende over de in den loop van Augustus 1871 tusschen hem en den heer Lans gemaakte regelingen omtrent de uitgave van de boven sub *k* bedoelde land- en zeekaart der *Banda*-eilanden.

Wordt besloten aan den heer Guijot een brief te doen afgaan van den volgenden inhoud:

„Wij hebben de eer gehad te ontvangen uwe letteren van 5 Augustus jl., handelende over de onlangs plaats gehad hebbende uitgave van de door U samengestelde en geteekende Land en Zeekaart der Banda-eilanden, waarvan ons een exemplaar ten geschenke werd aangeboden door den heer P. C. Lans ingevolge, naar het schijnt, van de door U in dato 29 Augustus 1871 aan dien Heer verleende machtiging.

„Welk nu ook het misverstand wezen moge dat ter zake dier machtiging tusschen U en genoemden heer Lans schijnt gerezen te zijn, zeker is het dat door uw beider samenwerking iets is voortgebracht waar ieder vereerder van kunst en wetenschap niet dan hoogelijk meê ingenomen kan zijn Als ontwerper en teekenaar van een kaart der tegenwoordig zoo belangrijke Banda eilanden heeft U voorzien in een door velen gevoelde behoefte, en de wijze, waarop U het aangevangen moeitevolle werk voltooïd heeft waarborgt U de erkentelijkheid van allen, die zich aan Indische zaken in het algemeen, en aan de zaken van Banda in het bijzonder, laten gelegen liggen.

„Ons Genootschap waardeert zeer al hetgeen door U geheel belangeloos verricht is om kennis te verspreiden over een gewichtig onderdeel van onzen Archipel, en voor die bemoeiingen biedt het U bij deze de verzekering van zijn dank aan.

„Met veel belangstelling blijven wij inmiddels de aan het slot van uwen brief bedoelde kaart van den geheelen Banda-Archipel te gemoet zien".

m. Missive van 's Genootschaps buitengewoon lid J. A. Uilkens te *Tjiamis*, van 3 September jl. houdende dankbetuiging voor de gunstige beschikkingen omtrent de opneming van de door hem gezondene bijdragen (Notulen 19 Augustus jl. II, *p* en *q*) en voor 's Genootschaps goede voornemens omtrent Raden Koesoema (idem, II, *r*), met toestemming om in zijne beoordeeling van Coolsma's Handleiding bij de beoefening der Soendaneesche taal de rectificatien aan te brengen die de Directie noodig zal achten.

Notificatie.

n. Missive van denzelfden van 3 October jl. ter opneming in 's Genootschaps werken, als bladvulling, aanbiedende eene proeve van *Soedasche* briefstijl.

Opnemen als bijlaag van de Notulen dezer vergadering (zie bijlaag K).

o. Missive van 's Genootschaps buitengewoon lid F. C. Wilsen te *Samarang* (zonder dagteekening), luidende als volgt:

„Den 19de September jl. ontving ik een schrijven van den Directeur van 's rijks-museum te *Leiden*, Dr. Leemans, belast met de uitgaaf van het plaatwerk van *Boro-Boedoer*, voor meer dan twintig jaren door mij voleindigd.

„In dit schrijven wordt op een artikel, voorkomende in de Notulen van het Genootschap van kunsten en wetenschappen te *Batavia*, den 14de Mei 1872, heengewezen, aldus luidende:

„Door vergelijking van enkele dier teekeningen met een „paar photographien, door den heer VAN KINSBERGEN vervaar„digd . . . . . is de Directie tot de overtuiging geko„men, dat *de naauwkeurigheid dier teekeningen veel, zeer veel „te wenschen overlaat*, en dat de teekeningen eene photographi„sche reproductie *niet overbodig maken*.

„Bovendien is bij het vervaardigen dier bewuste teekeningen „*verzuimd uitlegraven*, wat door puin en aarde van den Boe„doer tot nog toe onzigtbaar is, zoo dat die teekeningen „*onvolledig* zijn.

„Op deze gronden gesteund is aan den heer VAN KINSBER„GEN eene zending naar *Boro-Boedoer*, bij besluit van den „Gouverneur-Generaal opgedragen."

„De door mij, zoo vervolgt Dr. LEEMANS zijn brief, hierboven aangehaalde bewoordingen, bevatten *eene zeer erustige beschuldiging*, die, zoo zij gegrond mogt wezen, onberekenbaar veel afbreuk doet aan de wetenschappelijke waarde van het zoo kósbare werk, maar ook aan den goeden dunk, dien men omtrent Uwe diensten en verdiensten, voor die hoogst belangrijke onderneming, tot dusverre had gekoesterd.

„*Eene spoedige en afdoende verantwoording* van Uwe zijde, is volstrekt noodzakelijk; ik heb mij verplicht geacht dit opzettelijk en met eenigen aandrang aan de aandacht van Z. E. den Minister van Kolonien aantebevelen," enz.

„Niettegenstaande ik toentertijd, de door Dr. LEEMANS uit de Notulen van 14 Mei 1872 aangehaalde, voor mij zeer grievende beweringen, met een niet te noemen gevoel van regtmatige spijt en smart gelezen had, liet ik mij toch, geleid door zeker bewustzijn, niet verleiden hierover aan het Genootschap te schrijven, wetende dat het sedert twintig jaren in Europa op eene wedergeboorte wachtende plaatwerk eindelijk gereed was gekomen.

„Verwijten zijn spoedig gedaan, vooral wanneer de daarmede

bedoelde persoon niet in staat is zich hieromtrent te kunnen verdedigen.

„Ik heb dit echter gedaan, en deze verdediging, voor zoo ver het mij mogelijk was, toegelicht door officiele bescheiden, welke, zoowel over den aard van dit werk, als over de op eigen risico gedane uitgravingen, rekenschap geven.

„Vervolgens heb ik er op heengewezen, dat eene vergelijking tusschen uit vrije hand vervaardigde contouren, met photographische meesterwerken, die elke reproductie van menschenhand vervaardigd overtreffen of in het geheel niet, of maar met de meeste voorzigt mogen gedaan worden.

„Dit antwoord verzond ik voor eenige dagen, toen ik de laatste Notulen van het Genootschap, deel XI, 1873 no. 2, ontving en in deze, op bladzijde LXVIII, met de meeste verbazing het navolgende, de *Boro-Boedoer* teekeningen betreffende, mogt lezen:

„Maar eene vergelijking van enkele dier teekeningen, met „een paar photographien, door den heer VAN KINSBERGEN ver„vaardigd . . . . is voldoende om te doen zien, dat de teeke„ningen, *hoe naauwkeurig ook*, het karakter van het bouwwerk, „*niet voldoende* teruggeven, en zij eene photographische repro„ductie der voornaamste bas-reliefs in geenen deele overbodig maken."

„*Zoo naauwkeurig zij ook zijn mogen*," en „*eene reproductie* „*van enkele basreliefs*," dat klinkt in mijn oor anders als het vroegere beweren, „dat de teekeningen *zeer*, *zeer veel te wen*„*schen overlaten*, en dat dierhalve eene photographische repro„ductie *niet overbodig is*."

„Wat moet Dr. LEEMANS, na lezing van de Notulen van 16 Juni 1873 denken, waarin een paar zinsneden voorkomen, die zijn brief aan mij volkomen ongegrond doen voorkomen, een brief die, met de mij naar het hoofd geworpen beschuldigingen, zoo grievend is en tevens zoo onregtvaardig?

„Ik heb aan Dr. LEEMANS geschreven, dat ik met alle mid-

pelen, welke mij kunst en wetenschap aan de hand geven, mijne zaak zal verdedigen, zoodra het plaatwerk voor het publiek zal zijn verschenen. Ook heb ik verzocht om mij tot dat doel een exemplaar te willen doen geworden.

„Ik heb gemeend van bovengenoemden brief, door Dr. LEEMANS aan mij geschreven, aan de Directie van het Bataviasche Genootschap van kunsten en wetenschappen te moeten kennis geven:

„*Vooreerst* omdat ik, als buitengewoon lid, van dit door mij zoo hooggeachte Genootschap, daartoe zeker zedelijke aandrang gevoelde, en ten *tweede* omdat ik hiermede nog de verzekering wenschte te geven dat, wat men ook over mijne teekeningen moge zeggen, en hoe eenvoudig men ze ook, tegenover VAN KINSBERGEN's prachtvolle lichtbeelden, moge vinden, daaronder de historische waarde van mijne verklaring van *Boro-Boedoer* niet zal lijden.

„Ik acht mij tevens gelukkig, te mogen wijzen op mijn klein geschrift over *Boro-Boedoer*, in 1850 voltooid, en in 1852 bladzijde 235 in het Tijdschrijft voor taal land en volkenkunde opgenomen, waar door de Redactie gezegd werd:

„De loffelijke wijze waarop beiden zich van de hun toevertrouwde taak kwijten, is een waarborg te meer. . . e. z. v.

„Intusschen heb ik de eer mij met de meeste achting te noemen", enz.

Wordt besloten om van de gedachtenwisseling waartoe dit schrijven aanleiding geeft, mededeeling te doen aan den heer WILSEN bij eene missive van den volgenden inhoud:

„Wij kwamen eenigen tijd geleden in het bezit van uwen brief (zonder dagteekening), geschreven naar aanleiding van de U door den heer C. LEEMANS, Directeur van 's Rijks museum te Leiden gemaakte opmerking, dat de bewoordingen waarin ons aan de Regeering gedaan voorstel tot het toevertrouwen aan den heer VAN KINSBERGEN van een nieuwe zending naar den *Boro-Boederd* is ingekleed (zie onze missive aan Zijne Excellentie den Gouv. Gen. op bladz. 40 van Notulen van 1872), ten uwen

opzichte bevatten eene zeer ernstige beschuldiging, die zoo zij gegrond mocht wezen, onberekenbaar veel afbreuk moet doen aan de wetenschappelijke waarde van het door u veraardigde plaatwerk van dat gedenkteeken, op grond waarvan door den heer LEEMANS dan ook bij u schijnt te zijn aangedrongen op een spoedige en afdoende verantwoording uwerzijds.

„Indien werkelijk de door den heer LEEMANS aangehaalde, en ook door u gewraakte bewoordingen in onze missive van 30 Juni 1872 den indruk maken, waarvan wij thans voor het eerst hooren gewagen, dan zou het ons veel waard zijn geweest indien wij er dadelijk door u op gewezen waren, ten einde onzerzijds onmiddellijk elk misverstand te doen verdwijnen. Aan den anderen kant echter verheugt het ons dat wij er door u niet opmerkzaam op zijn gemaakt, want nu zal het genoeg zijn om u te herinneren aan de, ook door u aangehaalde zinsneden uit ons verslag van 16 Juni jl, om u de overtuiging te schenken dat de gedachte nimmer bij ons is opgekomen om Uwe verdiensten als teekenaar van de bas-reliefs van den *Boro-Boedoer* te willen miskennen of verkleinen.

„Wel is het ons een voortdurende grief geweest, dat met het uitgeven van uwen reeds voor twintig jaren afgewerkten arbeid zoo onbegrijpelijk lang gedraald is, maar op zich zelf doet dit tot de quaestie die ons thans bezig houdt weinig ter zake, want al ware uw werk reeds voor lang in het licht verschenen dan zouden wij geen enkele aanleiding minder gehad hebben om de Regeering over te halen tot het opdragen aan den heer VAN KINSBERGEN van een nieuwe zending naar *Boro Boedoer*. Met die zending toch beoogen wij een vierledig doel, zoo als u nader blijken kan uit bijgaand afschrift van onze missive aan den heer LEEMANS No. 135, aan den inhoud waarvan wij ons voor alle verdere bijzonderheden gedragen, er ten slotte nog alleen de verzekering bijvoegende, dat ons voorstel om de bas reliefs van *Boro Boedoer* photographisch te doen reproduceeren alleen gegrond is op de overtuiging, die ook bij

u blijkt te bestaan, dat photographische reproductien van die bas-reliefs het karakter der beelden beter *moeten* teruggeven dan uit de vrije hand vervaardigde omtrekken, en dat mitsdien de wetenschappelijke man en de beoefenaar der schoone kunsten zeer wezenlijk zullen gebaat worden door naast het plaatwerk, dat zij aan uwe zorgen zullen te danken hebben, de photographien van VAN KINSBERGEN te kunnen raadplegen. In plaats dan ook dat zijn arbeid den uwen afbreuk zal doen, leidt het schier geen twijfel dat de vruchten van beider arbeid tot onderlinge aanvulling en opluistering strekken zullen, en wetenschap en kunst hierdoor zeer zullen worden gebaat."

p. Missive van 's Genootschaps buitengewoon lid N. GRAAFLAND, te *Tanawangko* van 6 September jl. strekkende ter inzending van eenige kaarten en een boekwerk (hieronder nader te omschrijven), en van een opstel over de door hem bij zijn Alfoersche taalstudien gevolgde spelling, waaromtrent hij gaarne de meening der Directie zal leeren kennen, daar het van hare beslissing omtrent het al of niet onveranderd laten dier spelling zal afhangen of hij van zijne resultaten van bedoelde studien het een en ander ter opneming in 's Genootschaps Tijdschrift zal aanbieden.

Wordt besloten den heer GRAAFLAND dank te zeggen voor de gezonden geschenken en het van hem ontvangen opstel in rondlezing te zenden.

q. Missive van den heer H. VEEN te *Soerabaia*, van 17 September jl. strekkende, naar aanleiding van 's Genootschaps missive van 25 Augustus jl. No. 105, ter inzending van een zeventiental photographien van tempels, enz. op *Bali*, met verzoek hem het kostende ad *f* 51 over te maken, en onder mededeeling dat hij naam en plaats van de voorwerpen met voordacht heeft weggelaten, omdat de heer Dr. H. N. VAN DER TUUK, thans te *Batavia*, beter dan hijzelf de noodige omschrijving geven kan.

Aanteekenen, onder referte aan Notulen 19 Augustus jl. II, *v*.

1°. dat de den heer VEEN toekomende *f* 51 bereids door den thesaurier zijn overgemaakt; en

2°. dat overeenkomstig de bedoelingen van den heer VEEN de door hem geleverde afbeeldingen door den heer Dr. VAN DER TUUK van de noodige omschrijvingen voorzien zijn.

r. Missive van den heer L. VON ENDE te *Djokdjakarta* van 13 September jl. naar aanleiding van 's Genootschaps missive van 15 Augustus jl. No. 108 berichtende dat hem voor zijne muntverzameling een bod van *f* 1200 gedaan is, en hij dit bod heeft aangenomen, onder voorwaarde echter dat het Genootschap er tot gelijken prijs de preferentie op houdt.

Gelet op het verhandelde bij Notulen 19 Augustus jl. III, *e*, wordt besloten den heer VON ENDE dank te zeggen voor zijn aanbod, onder mededeeling dat de Directie tot den aangegeven prijs niet op de verzameling reflecteert.

s. Missive van de N. I. Stoomvaart Maatschappij alhier van 24 September jl. No. 407 houdende in antwoord op 's Genootschaps missive van 10 September jl. No. 125, dat zij den gezagvoerder van het langs de noordkust van *Sumatra* varende stoomschip van bevelen heeft voorzien ter zake van de te *Baros* liggende voorwerpen.

Notificatie, onder referte aan Notulen 5 Juni jl. III, *n*.

t. Missive van den Secretaris van de Asiatic Society of Bengal te *Calcutta* dd. 26 Augustus jl. No. 353 van den volgenden inhoud:

„In acknowledging the receipt of the two volumes of Photographs and other works you were lately kind enough to forward, I am requested to convey to you the warm thanks of the Society for these extremely interesting and valuable works and

to inform you that at the last meeting of the Society a special vote of thanks to this effect was passed".

Notificatie.

III. Uit rondlezing teruggekomen:

a. het opstel van 's Genootschaps buitengewoon lid N. W. HOEPERMANS over de oudheden in *Dieng* (Notulen 3 Juni jl. III, *l*);

dit stuk voor 's Genootschaps Tijdschrift minder geëigend voorkomende, wordt overeenkomstig het verzoek van den inzender tot terugzending besloten.

b. het opstel van den heer G. J. J. DEUTZ te *Baros* over de *Hindoes* op *Sumatra* (Notulen 8 Juni jl. III, *n*);

wordt besloten van dit opstel gebruik te maken voor eene in 's Genootschaps Tijdschrift op te nemen mededeeling over het daarin behandelde onderwerp.

c. het opstel van den heer J. DE VROOM te *Bali Boleling*, getiteld Hi Dreman (Notulen 19 Augustus jl. II, *u*);

wordt, in overeenstemming met het mondeling advies van Dr. H. N. VAN DER TUUK, tot de opneming van deze bijdrage in 's Genootschaps Tijdschrift besloten.

IV. Het ter vergadering aanwezige correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK brengt rapport uit:

a. over de in zijne handen gestelde missive van den heer Jhr. J. F. W. VAN DER WILLIGE VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT te *Madioen*, dd. 12 Maart jl. (Notulen 1 April jl. VI, *f*), waarbij aan het Genootschap ter beoordeeling werd toegezonden een extract uit een javaansch handschrift, de verklaring bevattende van een 4000 tal Kawi woorden.

Volgens den heer VAN DER TUUK blijkt uit de gezondene proeve dat de bedoelde verzameling voor wetenschappelijke taalstudien geen waarde hoegenaamd heeft, en dat mitsdien van

eene publicatie van het handschrift in 's Genootschaps werken geen sprake zijn kan.

Notificatie, en kennisgeving aan den heer VON SCHMIDT voornoemd.

b. over de hem toegezonden lijst van eenige woorden uit de Koerintjische taal (Notulen, 19 Augustus jl. II, *k*), welke lijst voor hem weinig waarde heeft, daar bij de spelling der woorden een zeer eigendunkelijk stelsel is gevolgd, en zij bovendien te onvolledig is om er eenig afdoend gebruik van te kunnen maken.

Notificatie, onder aanteekening dat, naarmate het Genootschap in het bezit geraakt van meer bijdragen van dergelijken aard, het duidelijker begint te worden, dat om de studie van de veelal nog onbekende talen van *Sumatra* werkelijk een stap vooruit te brengen, zelfs het samenstellen van eenvoudige woordenlijsten behoort te geschieden door iemand die in de taalwetenschap geen vreemdeling is, en voor dit vak van studie een meer bepaalden aanleg bezit, op grond van welke overwegingen het in de vorige vergadering behandelde denkbeeld (Notulen 19 Augustus jl. V. *b*) om voor dergelijke studien een geschikt persoon van Regeeringswege in commissie te stellen nog te meer aanbevelenswaardig voorkomt.

V. De Secretaris

a. biedt, bij wijze van bladvulling, ter plaatsing aan eene Memorie van (uit Indie) gerequireerde Rariteyten voor zijne Conincklyke Hoogheyt den Prince van Orangïe, Ao 1677;

Opnemen als bijlaag van de Notulen (Zie bijlaag L.);

b. deelt mede dat aan boord van het in de Roode Zee vergelukte stoomschip Prins Hendrik zich bevonden twee volledige exemplaren van de photographien van Java's oudheden van den heer VAN KINSBERGEN en wel het exemplaar bestemd voor den heer Mr. L. A. J. W. baron SLOET VAN DE BEELE

(Notulen 19 November 1872, III, *c*) en dat bestemd voor de Morgenländische Gesellschaft te *Dresden* (Notulen 6 Mei 1873, VI, *b*);

wordt besloten nadere inlichtingen omtrent het lot van bedoelde photographien af te wachten.

VI. De bibliotheek en de handschriften-verzameling werden verrijkt met de volgende geschenken:

a. van 's Genootschaps buitengewoon lid N. GRAAFLAND te *Tanawangko* (zie boven II, *p.*):

een exemplaar van zijn werk, getiteld:

De Minahassa, haar verleden en haar tegenwoordige toestand, 2 deelen. Rotterdam, 1869; en van de door hem ten behoeve der inlandsche scholen bewerkte kaarten van *Nederlandsch Indië* en van de *Minahassa.*

b. van den heer L. G. J. HELLER, zich noemende MANSVELD te *Manindjoe* (aangeboden bij missive van 's Genootschaps eerelid E. NETSCHER, dd. 30 Augustus jl.):

een Battasch handschrift, getiteld Poda ni tadar, houdende voorschriften voor het maken van geneesmiddelen.

c. van den heer G. I. PUTMAN CRAMER:

twee Siameesche boekwerken, bevattende eene vertaling van het Nieuwe Testament, en van de Apostolische zendbrieven;

d. ter tijdelijke bewaring van 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK:

eene verzameling Oostersche handschriften.

VII. Het munt — en penningkabinet werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van 's Genootschaps gewoon lid P. D. VREEDE te *Pontianak:*

eene verzameling bestaande in 2 heele, 1 halve, 2 kwart, 1 achtste, en 1 zestiende Spaansche piaster, waaronder 1 heele piaster van 1809 met den beeldenaar van Joseph Napoleon;

b. van den heer G. I. PUTMAN CRAMER:
een Generaliteits gulden van 1765.
c. van den Secretaris:
een gouden Zweedsche dukaat (1845).
d. van het Bestuur van den Planten en Dierentuin te *Batavia:*
een exemplaar van de bronzen medaille uitgereikt bij gelegenheid van de op 11 Augustus jl. gehoudene tentoonstelling van paarden, vee en pluimgedierte.

VIII. Wegens vertrek naar Nederland worden, ingevolge schriftelijk verzoek, van de ledenlijst afgevoerd: de heeren F. N. NIEUWENHUIZEN, M. F. REICHE, A. J. P. H. D. BOSCH en Jhr. A. W. CORNETS DE GROOT, allen te *Batavia.*

Tot gewoon lid wordt benoemd de heer L. G. HELLER zich noemende MANSVELD te *Manindjoe*; — terwijl als gewoon lid weder wordt opgebracht de heer C. KATER te *Pontianak.*

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 4 November 1873.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.

N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 4 November 1873, des avonds te 8 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Mr. W. STORTENBEKER, Dr. L. W. G. DE ROO, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA, J. W. F. J. MEINSMA en N. P. VAN DEN BERG, secretaris, benevens Z. Exc. de Luitenant-Generaal J. VAN SWIETEN, oud-voorzitter en eerelid des Genootschaps.

Van het bestuurslid A. W. EGTER VAN WISSEKERKE is schriftelijk bericht ontvangen dat hij verhinderd is de vergadering bij te wonen.

I. De notulen der vorige vergadering van 7 October jl. worden gelezen en goedgekeurd, waarop de voorzitter den heer VAN SWIETEN welkom heet, en hem, onder herinnering aan hetgeen in vroeger jaren door hem gedaan is ter bevordering van 's Genootschaps belangen, dank zegt voor zijn voortdurende belangstelling, waarvan zijne tegenwoordigheid in deze bijeenkomst het heugelijke bewijs levert. In die belangstelling blijft hij het Genootschap bij voortduring aanbevelen.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouv. besluit van 8 October jl. No. 26, houdende dat is goedgevonden en verstaan:

ten vervolge van het besluit van 13 Augustus 1872 No. 20 den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid te machtigen om boven de bij dat besluit toegestane som van *f* 1000, alsnog ter beschikking te stellen van den Resident van

Kadoe eene som van *f* 1200, voor de betaling der koelis, benoodigd tot het doen van verdere uitgravingen aan en het schoonmaken van den *Boro-Boedoer* onder leiding van den heer J. VAN KINSBERGEN.

Notificatie, onder referte aan Notulen 19 Augustus jl. III, *c*.

b. Missive van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 21 October jl. No. 10291, luidende als volgt:

„Met referte aan hare missive van 25 Augustus jl. No. 100, heb ik de eer Uwe Directie mede te deelen, dat de missive van den ambtenaar voor de beoefening van indische talen Dr. H. N. VAN DER TUUK, waarin eene korte beoordeeling voorkomt van het Kawi Javaansch woordenboek van wijlen den heer C. F. WINTER, als bijlage tot een voorstel aan de Regering moet dienen, tot aankoop van het manuscript van dat woordenboek.

„Wanneer dat handschrift Gouvernements eigendom zal zijn geworden, kan er eerst sprake zijn van eene publicering van bovenbedoelde critiek, in welk geval dan ook geen bezwaar bestaat, dat die critiek in het tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen worde opgenomen.

„Ik behoud mij voor t. z. t. een voorstel aan de Regering te doen om hiertoe vergunning te verleenen."

Notificatie, onder referte aan Notulen 19 Augustus jl. II, *s*.

c. Missive van denzelfden van 1 November jl. No. 10775, onder aanbieding van de missive van den Resident van *Bagelen* van 22 October jl. No. 2616 en bijlage, het gevoelen der Directie vragende omtrent de overneming ten behoeve van 's Gegenootschaps museum van eenige gouden voorwerpen, gevonden bij de dessa *Leksono*, regentschap *Ledok*, en plaatselijk getaxeerd op een gezamenlijke waarde van *f* 287.91½.

Daar de ter tafel gebrachte voorwerpen blijken geenerlei oudheidkundige waarde te bezitten, wordt tot terugzending er van besloten.

d. Missive van 's Genootschaps gewoon lid A. Guijot te *Banda*, dd. 2 September jl. ten geleide strekkende van eenige photographische reproductiën van de door hem bewerkte land en zeekaart van de *Banda* eilanden, en idem van de assistent-residentie *Banda*, de laatste opgedragen van den Assistent-resident van *Banda* Dirk Heijting, met eene toespraak, waarvan tevens afschrift wordt aangeboden.

Deponeeren en dankbetuiging aan den gever.

e. Eenige missives van den heer J. Hubeck te *Salatiga*, 's Genootschaps oordeel inroepende over eene door hem gevonden oplossing van het vraagstuk van de quadratuur van den cirkel.

In handen gesteld van het bestuurslid Dr. de Roo, in zijne hoedanigheid van secretaris der Koninklijke Natuurkundige Vereeniging, met verzoek de ontvangen brieven, des geraden oordeelende, bij die Vereeniging aanhangig te maken.

f. Missive van den heer W. M. Donselaar, te *Koepang* van 25 Augustus jl. luidende als volgt:

„Van Uwe Directie mogt ik ontvangen hare missive van den 15den April jl. no. 45, vergezeld van eene Maleisch-Rottinesche woordenlijst, omtrent wier meerdere of mindere waarde ter publicering Uwe Directie mijn gevoelen wenscht te vernemen.

„Bereidvaardig voldoende aan dat verlangen, heb ik thans de eer mijne opmerkingen aangaande genoemd geschrift Uwe Directie beleefdelijk aan te bieden.

„Vooraf zij echter op den voorgrond gesteld, dat ik der Rottinesche taal niet magtig ben: ofschoon ik het nogtans niet buiten mijn bereik acht, door een eenigzins naauwkeurig onderzoek, de waarde eener woordenlijst te leeren kennen op eene plaats, waar de gelegenheid niet ontbreekt om zich van hare meerdere of mindere juistheid voldoende te overtuigen.

„De schrijver dezer woordenlijst is mij persoonlijk bekend.

Hij is inlandsch onderwijzer aan eene der Gouvernementsscholen op het eiland Rotti. Geboren Rottinees en genoegzaam bekend met de Maleische taal — ook tamelijk wel ontwikkeld — zou hij, onder geschikte leiding en noodige aanwijzing, wel in staat zijn eene Maleisch-Rottinesche woordenlijst te leveren, die althans voor vergelijkende taalstudie hare waarde kon hebben.

„De schrijver bezit echter, gelijk dit gewoonlijk bij inlanders het geval is, geen genoegzaam ontwikkeld taalbegrip om bij overbrenging den juisten zin der woorden naauwkeurig weder te geven, de grondwoorden in hunnen eenvoudigen vorm te nemen zonder wijzigende bijvoegsels, of ook verwante doch verschillende woorden in hunne beteekenissen wèl te onderscheiden. Van daar dat er in de woordenlijst vele fouten voorkomen, die haar in den tegenwoordigen vorm niet wel voor publicering geschikt doen zijn.

„Uit velen mogen enkele voorbeelden, ter opheldering, volstaan.

„Blz. 1. Maleisch: *adjar*, Rottineesch: *manoli*, zonder meer.

„Dit *manôli* is echter een gewijzigde vorm van het werkwoord *anôli* (of *anôri*), zoo als beneden blijkt.

âu-anôli tênoe : ik leer weven.
ò-manôli „ : gij leert „
n'dîa-nanôli „ : hij „ „
îta-tanôli „ : wij leeren „
êj of êmi-manôli „ : gijlieden leert „
sîla-lanôli „ : zij leeren „
dêfi (of déïfô) âu-anôli : ik zal leeren.
„ „ sîla-lanôli : zij zullen leeren.
âu anôli-sô : ik heb geleerd.

„Op blz. 76, Mal. *kompol*, geeft de Rottinesche woordenlijst *nákaboea*, *ikiboea* (of *akaboea*), *makaboea*, *takaboea*. Hierbij zou men nu denken aan verschillende dialecten. Het zijn echter de gewijzigde vormen van het werkwoord *ákabœ̂ä* of beter *ákaboebœ̂ä*: verzamelen, blijkens het volgende:

âu âkaboebœ̂ä : ik verzamel.

ò mâkaboebœ̂ä	: gij verzamelt.
n'dîa âkaboebœ̂ä	: hij "
îta tâkaboebœ̂ä	: wij verzamelen.
êj = êmi mâkaboebœ̂ä	: gijlieden verzamelt.
sîla lâkaboebœ̂ä	: zij verzamelen.

"Zoo op blz. 60: Maleisch: *panggil*, Rottineesch — — — *moke noke*" en op blz. 97 Mal. *memanggil*, Rottin.: *moke oke*, *noke*, *loke* (of) *roke*. Dit zijn gewijzigde vormen van *ôké*: roepen

au ôké	: ik roep.
ò môké	: gij roept.
n'dîa nôké	: hij "
îta tôké	: wij roepen.
êj = êmi môké	: gijlieden roept.
sîla lôké / sîra rôké	: zij roepen.
âu ôkèn-sò	: ik heb geroepen.

"Blz. 22, Mal. *tanoer*, Rottin. *forong* (uitspraak: *fôrong*). Dit is eene verbastering van ons *form*, *vorm* (niet van *forna*) en wordt hier gebruikt van eene bepaalde hoeveelheid kalk, op ééne plek gebrand. Dit branden geschiedt niet in een oven, maar de koraalsteenen worden in ronden vorm opgestapeld en daaromhêen het brandhout aangebragt. Zoo zegt men: "ik heb twee vormen kalk gekocht." Het volgende *hai follong* of *ai forrong* is dan ook het vuur van zulk een vorm, tijdens de kalk gebrand wordt, en kan niet gelden als vertaling, zoo als in de woordenlijst geschiedt, van *tanoer-api*: vuuroven, (*idem*, mal. *toeak asam dan arak*: rott. *laloe mah Allah* (eigenlijk *laroe* en *God*) voor *lâloe mah âlla* of *lâroe mah âra*: laroe en arak).

"Blz. 67, Mal. *korban*, persombahan, Rottin. *titîfak*", doch dit is eigenlijk *voldoening*, *betaling* van eene schuld; *tîfn*: betalen, *titîfak*: betaling.

„Blz. 96, Mal. *mengandra*, doedok, Rott. *saë*. Dit *sâë* kan niet genomen worden in den zin van *doedok*, maar in dien van het maleische *naik*, zoo als dit gebezigd wordt van het *bestijgen* en dan ook berijden van een paard, en van het bestijgen van een vaartuig. *Sâë n'dala:* naik koeda — *sâë ôfk:* naik prahoe.

„Blz. 59, Mal. *parigi*, *soemoer*, *talaga*, (dit laatste gansch verkeerd als van éénе beteekenis met *parigi*), Rottin.: *ôë lôlok*. Ôë lôlok is water in een goot, van *lôlok:* goot, greppel, ook insnijdingen van de zee aan lage oevers, waar het water bij vloed en eb in- en uitloopt. Op blz. 63 wordt *pantjôran* ook door *ôë-lôlok* vertaald.

„Blz. 108, Mal. *hati poeti* (voor *hati brissi*), Rott. *dâlé fœlak* of *dâlé fôelak*; *fœlak* = *poeti*, doch in 't Rottineesch kan men evenmin van een *wit hart* spreken als in 't Maleisch.

„Blz. 106, Mal. *nafsoe*, *marah*, Rott. *nasan*. Hierop volgt *nafsoe doenja* (?), dat de schrijver opheldert door *ingin perkara doenja* en dan vertaalt: *daë nemenasan*, wat eigenlijk onzin is en beteekent *marah tanah*. In 't rottineesch kan *nâsan* niet voor *begeeren* genomen worden, alléén voor *boos*, *vertoornd*. Buitendien beteekent (vergel. blz. 17 op *tanah*) *dâë*, „land, aarde", en heeft niet de dubbele beteekenis van ons *wereld* of „perkara doenja" in 't Maleisch. Deze weinige voorbeelden kunnen met menigte van anderen worden vermeerderd, doch ik heb slechts een greep gedaan, om te doen blijken van welken aard de fouten zijn, die in de woordenlijst voorkomen.

„Verdere gebreken zijn het niet aangeven van de uitspraak, en evenmin van de verschillende dialecten met de noodige plaatsaanduiding, zoo als bv. de standvastige verwisseling van *r* en *l* in het westelijk en oostelijk gedeelte van het eiland, benevens ook menig verschillend woord van gelijke beteekenis. Thans worden die verschillende woorden nevens elkander gevoegd, als of het gebruik er van om het even ware. Voorts de onheb-

belijke opvolging van het alphabet naar een Maleisch woordenboek met arabisch karakter; de onregelmatige spelling der Rottinesche woorden, en ook ten deele het min duidelijke schrift.

„Had de schrijver de hem noodige hulp en aanwijzing genoten van een in dezen oordeelkundig persoon, dan zou, zoo als boven reeds is gezegd, zijne woordenlijst hare waarde kunnen hebben, doch in den tegenwoordigen vorm meen ik, naar mijn bescheiden gevoelen, de publicering van dit geschrift der Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen niet te mogen aanbevelen".

Wordt besloten:

1°. om, onder referte aan Notulen 1 April jl. VIII, *c*, af te zien van de publiceering van de met dit doel aangebodene Rottineesch-Maleische Woordenlijst;

2°. den heer DONSELAAR uit te noodigen zelf zijne krachten te beproeven aan de samenstelling van een woordenlijst van de Rottineesche taal, waarover nog nimmer iets in het licht is gegeven.

g. Missive van den heer A. ROBERTSEN, redacteur van den Bintang-Djohar, te *Meester-Cornelis*, dd. 3 November jl., het verzoek inhoudende 's Genootschaps bibliothecaris te machtigen om ten behoeve van het door hem geredigeerd wordend weekblad, waarvan het Genootschap geregeld één gratis exemplaar ontvangt, hem inzage te geven van eenige in 's Genootschaps boekerij aanwezige boekwerken, en hem tevens een exemplaar van de laatstelijk in druk verschenen catalogi van 's Genootschaps bibliotheek af te staan.

Dienovereenkomstig besloten.

h. Missive van den heer Dr. C. M. KAN te *Utrecht*, dd. 20 September lj. luidende als volgt:

„Ik heb de eer U bij deze officieel kennis te geven van de oprichting van een Geographisch-Genootschap, gevestigd te *Amsterdam*. Het bestuur is opgedragen aan 12 personen. Voor-

zitter is de Hoogleeraar P. J. VETH te *Leiden*, 1e Secretaris Dr. C. M. KAN te *Utrecht*, 2e Secretaris N. W. POSTHUMUS, penningmeester Dr. J. DORNSEIFFEN, bibliothekaris W. T. VERSTEEGH, allen te *Amsterdam*.

„Terwijl ik de sympathie van Uw Genootschap voor het onze in 't algemeen inroep, waag ik het reeds nu U een ruiling van Tijdschriften en andere uitgaven voor te stellen. Ons Tijdschrift, welks inhoud omschreven wordt in het 3e artikel lett *b* van het Reglement, 't welk ik bij dezen de eer heb U te doen toekomen, zal binnen eenige maanden het licht zien."

Gelet op art. 2 § *f* van 's Genootschaps Algemeen Reglement wordt besloten om het Geographisch Genootschap gevestigd te *Amsterdam* op te nemen onder de instellingen, waarmede ruiling van werken plaats heeft.

III. De bestuursleden Mrs. VAN DER CHIJS en VAN DEN BERG brengen rapport uit over het ingevolge Notulen 7 October jl. II, *f*, in hunne handen gestelde schrijven van den heer LIGTVOET te *Makasser* van 3 September jl. aan den Gouverneur van *Celebes* gericht en luidende als volgt:

„Bij apostille dd. 25 Augustus jl. No. 646 I/Z werd mij door UHoogEdG. ter beantwoording toegezonden een afschrift schrijven van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid, waarin van mij een verklaring verlangd wordt ten aanzien van het verzoek door de Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen bij haar schrijven van den 20 Juni jl. No. 77 gedaan om de door mij bewerkte manuscripten houdende afschrift en Nederlandsche vertaling van het Dagboek der Vorsten van *Gowa* en *Tello* blijvend in haar verzameling van handschriften te mogen opnemen.

„De Directie van het Bataviaasch Genootschap zegt in haar bovenbedoeld schrijven, dat zij bezwaar moet maken om op den gewonen voet, namelijk geheel voor rekening van het Genootschap, over te gaan tot de uitgave van die handschriften. omdat de waarde er van in elk geval zeer betrekkelijk is en in haar

oog niet op weegt tegen de belangrijke kosten aan de uitgave er van verbonden; terwijl zij er tot opheldering bijvoegt dat, zal de uitgave werkelijk nut stichten in ruimer kring, de uitgave van een aantal andere bronnen voor de geschiedenis van *Zuid Celebes* bepaald noodig wordt, waartoe het Genootschap echter niet kan overgaan, omdat haar krachten het niet toelaten.

„Wat dit laatste betreft geloof ik de Directie de verzekering te kunnen geven, dat men moeite zou hebben om twee vellen druks te vullen met hetgeen buiten het reeds door Dr. B. F. Matthes in zijn Makassaarsche en Boeginesche Chrestomathiën opgenomen en buiten dit Dagboek in het Makassaarsch of Boegineesch over de geschiedenis van dit gewest geschreven is.

„Overigens wil ik gaarne erkennen dat in het dagboek zeer veel voorkomt dat van hoegenaamd geen geschiedkundige waarde is.

„Zelfs heb ik, voor ik het aan het Bataviaasch Genootschap aanbood, lang in twijfel gestaan, of ik niet beter deed met niet de geheele vertaling, maar slechts een uittreksel er van aante-bieden; maar daar ik ongaarne het dagboek in het Makassaarsch anders dan in zijn geheel zou zien uitgeven, ben ik er eindelijk toe overgegaan om ook de vertaling in haar geheel te laten.

„In welke taal van den Indischen Archipel bestaat er echter eene door een inlander vervaardigd geschiedkundig werk dat niet rijkelijk met beuzelingen opgevuld is?

„Naar mijne berekening zou de vertaling van het dagboek ruim een derde minder in omvang kunnen worden, wanneer ik er alles uit wegliet, dat voor de geschiedenis van weinig of geen waarde is.

„Ik hoop dat er tegen de uitgave dier vertaling, op die wijze verkort, bij de Directie van het Bataviaasch Genootschap geene bedenkingen meer zullen bestaan.

„Het Makassaarsch handschrift zou dan des noods onuitgegeven kunnen blijven.

„Nu echter niet kan worden overgegaan tot de uitgave van beide de door mij aangeboden handschriften en zóó als zij thans

zijn, zie ik mij genoodzaakt, zoowel in het geval dat de Directie tot de uitgave der verkorte vertaling mogt besluiten als in het tegenovergesteld geval, beide handschriften terug te verzoeken, omdat ik noch van het een, noch van het ander een afschrift voor mij zelf heb laten maken, en ze later nog zou kunnen noodig hebben; maar in het eerste geval ben ik volkomen bereid om, zoo de Directie ze op kosten van het Genootschap voor deszelfs verzameling van handschriften mogt willen laten afschrijven, zulks hier onder mijn toezigt te laten doen en mij de werkelijk niet geringe moeite aan de correctie van zulk een werk verbonden op nieuw te getroosten.

„Ik heb de eer UHoogEgG. beleefdelijk te verzoeken het bovenstaande aan den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid in antwoord op zijn schrijven dd. 7 Augustus jl. No. 7688 te willen mededeelen".

Rapporteurs merken in de eerste plaats op, dat met de in 's Genootschaps missive van 20 Juni jl. No. 77 voorkomende uitdrukking: „andere bronnen voor de geschiedenis van *Zuid Celebes*", niet alleen bedoeld zijn inlandsche, maar ook Europeesche bronnen, zoo als de Memories van Speelman, en anderen; zij blijven van meening dat het Genootschap eene uitgave van al die bronnen niet op zich kan nemen, doch daar nu de vertaling van het meergenoemde Dagboek, ontdaan van hetgeen historische waarde mist, in omvang zeer aanmerkelijk zal verminderen, meenen zij op grond van de nader outvangen inlichtingen tot de publiceering van den aldus om te werken arbeid van den heer Ligtvoet te mogen adviseeren; en wat verder het voorstel betreft om den oorspronkelijken tekst voor 's Genootschaps rekening te doen afschrijven zouden zij in overweging willen geven om vooraf eene opgaaf te vragen van de kosten van eene dergelijke kopie.

De vergadering zich met de voorstellen van rapporteurs vereenigende, wordt besloten om dienovereenkomstig de missive van den Directeur van O. E. N. van 1 October jl. No. 9593,

waarbij het schrijven des heeren LIGTVOET ten fine van c. en a. aan het Genootschap werd toegezonden, te beantwoorden.

IV. De ondervoorzitter Mr. VAN DER CHIJS,

a biedt aan eene verzameling van door hem genomen facsimilés naar jaartallen en opschriften op verschillende oudheden die hij tijdens zijne jongste ambtsreis over Java bezocht heeft;

b. bericht dat hij bij diezelfde gelegenheid schier overal weêr heeft moeten waarnemen hoe treurig het gesteld is met den toestand van de talrijke overblijfselen van den Hindoe tijd, die meer bepaald in Midden en Oostelijk Java allerwege verspreid worden aangetroffen; hij haalt eenige sterk sprekende voorbeelden aan hoe door verkeerd beleid, en door zorgeloosheid van Europeesche en inlandsche ambtenaren gedenkteekenen, die voor de kennis van Java's oude geschiedenis onwaardeerbaar zijn, langzamerhand geheel te loor gaan; en ten slotte staat hij meer bepaald stil bij de bouwvallen van *Panataran* in Kedirie, die ettelijke jaren geleden nog door een dicht woud omringd waren, welk woud thans nagenoeg verdwenen is ten gevolge van de steeds in omvang toenemende tabakskultuur, zoodat misschien reeds spoedig te midden van die bouwvallen zelf de nijverheid zich een weg zal banen, tot groote schade natuurlijk van het vele merkwaardige wat die plek voor kunst en wetenschap oplevert

Wordt besloten om naar aanleiding van deze mededeelingen op nieuw de aandacht der Regeering te vestigen op het groote belang dat de nog bestaande gedenkteekenen van Java's oude geschiedenis zoo veel mogelijk in stand gehouden worden, en om ten opzichte van de bouwvallen van *Panataran* in overweging te geven, 1° het aanstellen van bewakers „speciaal belast met de zorg voor het onderhoud van dien tempel, en 2° het trekken van een kring rond dat gedenkteeken binnen welken het verboden zal zijn den grond te ontginnen, en zulks ter beveiliging van de vele voorwerpen die nog onder den bodem moeten verborgen zijn, en voor latere uitgravingen behooren bewaard te blijven.

c. komt terug op het blijkens Notulen 3 Juni jl. III, *g* genomen besluit ten opzichte van het groote Civa beeld op het erf van den Regent van *Blitar* aanwezig, en betreurt het dat men zich op grond van de hooge transportkosten heeft laten afschrikken om het beeld naar hier te doen komen, want eene nadere bezichtiging er van heeft hem overtuigd dat tot dus ver geen fraaier bewerkt beeld op *Java* ontdekt werd, en het is te merkwaardiger daar het grootendeels ongeschonden is.

Na gedachtenwisseling, waarbij de door den heer VAN KINSBERGEN vervaardigde photographie (No. 238 van den Catalogus zijner verzameling) van het bedoelde beeld geraadpleegd wordt, besluit de vergadering om, met intrekking van haar besluit van 3 Juni jl. Notulen III, *g*, den Resident van *Kediri* alsnog uit te noodigen voor de doorzending van dat beeld herwaarts het noodige te verrichten.

V. De bibliothecaris Mr. W. STORTENBEKER,

a. deelt mede dat hij van den boekhandelaar NIJHOFF te *'s Hage* heeft ontvangen de opgaaf van nog bij hem voorhandene werken van het Genootschap, bedoeld in het rapport der commissie tot opneming van de bibliotheek (Notulen 1 April jl. V, *s*).

Notificatie, onder referte aan Notulen 19 Augustus jl. V, *e*, 3.

b. vraagt machtiging tot het doen aanmaken van eenige houtsneden behoorende bij het ter plaatsing in 's Genootschaps Tijdschrift bestemde opstel over de Telwoorden in het Balineesch van J. DE VROOM (Notulen 10 September 1872, IV, *b*), waarvan de kosten op *f* 40 begroot worden.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

c. vraagt vergunning om te mogen doen aanmaken een nieuwe djatie–houten boekenkast, daar anders de ruimte ontbreken zal ter berging van de boeken bedoeld bij Notulen 7 October jl II, *d*.

Wordt besloten de gevraagde vergunning te verleenen.

d. brengt ter tafel:

1°. eene bijdrage van den heer N. DE MACLAIJ, houdende eenige rectificatien van de woordenlijst van het Papua dialect van DR. A. B. MEIJER, opgenomen in deel XX, bl. 458 van 's Genootschaps Tijdschrift;

Wordt besloten tot plaatsing in een van de eerst uitkomende afleveringen van het Tijdschrift.

2°. een ter opneming in 's Genootschaps werken aangeboden opstel over den oorsprong van het communaal landbezit op *Java* door den heer C. F. VAN DELDEN-LAËRNE.

In rondlezing.

VI. De Secretaris,

a. vestigt de aandacht op een in de nieuwsbladen opgenomen bericht van *Soerabaia* dd. 19 September jl. luidende:

„De met de boot naar *Java* teruggekeerde natuuronder-„zoeker en reiziger DR. MIJER was hier teruggekomen van „zijne reis naar *Nieuw-Guinea*. Hij had daar een togt te voet „afgelegd door een bergachtig terrein dwars door de streken „van de Geelvinksbaai ten noorden naar de Golf van Mac Cluer „ten zuiden, een gebied dat nog nimmer door Europeanen was „betreden;" -- en stelt voor om pogingen in het werk te stellen ten einde omtrent den tocht van DR. MIJER wat meer te weten te komen.

Daar volgens mededeeling van het bestuurslid Mr. STORTENBEKER bij de Regeering reeds een aanzoek van Dr. MIJER ontvangen is om haar een verslag van zijne reis te mogen indienen, en dat verslag zeer waarschijnlijk aan het Genootschap ter publiceering zal worden afgestaan, wordt besloten hiervan deze aanteekening te houden;

b. biedt het Genootschap ten geschenke aan een zestal besnoeide dubbeltjes (oude), ter toelichting waarvan hij het vol-

gende mededeelt, ontleend aan een brief van den agent der Javasche Bank te *Makasser* van 4 Juli jl:

„In vroeger tijd was de versmelting en verwerking van zilveren munt op *Celebes* belangrijker dan thans, terwijl de bewerking daarvan tot sieraden of artikelen van huishoudelijk gebruik zich meer bepaalde tot de rijken *Wadjoe*, *Sidenring*, *Boni* en *Goa*. De muntsoort die tot het versmelten en verwerken het meest gezocht werd, was het oude dubbeltje, hetwelk hier met pikols en kisten vol is ingevoerd. Dit werd tot meer dan drie vierde gedeelte afgesnoeid, en de randen werden verwerkt, terwijl het middelste gedeelte, waarop een stuk van den leeuw stond, als munt gebruikt werd en thans nog wordt op *Boeton* (Oostkust van *Celebes*). Als curiositeit gaan hierbij zes van die aldus besnoeide muntstukjes, die thans op *Boeton* gangbaar zijn, en daar elk de waarde van tien duiten vertegenwoordigen."

Notificatie, en opneming der muntstukjes in het munt en penning kabinet.

VII. De bibliotheek werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van den heer Mr. J. J. A. SCHILL, aangeboden bij missive van 29 October jl.:

eene uitgebreide verzameling werken, meest van Grieksche en Latijnsche schrijvers;

b. van de Vereeniging ter bevordering van Christelijke Maleische lectuur alhier, aangeboden bij missive van 15 October jl.:

eene verzameling van de sedert de oprichting der Vereeniging in 1857 door haar uitgegeven geschriften.

c. van het gewoon lid A. J. W. VAN DELDEN:

International exhibition of Australasia, Melbourne, 1866—67. Official record, containing introduction, catalogues, reports and awards of the juries; and essays and statistics of the social and

economic resources of the Austral-asian colonies. Melbourne, 1867.

BAILLIERE's, Victorian atlas, shewing all the counties, bouroughs, towns, villages, rivers, mining divisions, etc. in the colony. Melbourne, 1866.

Statistical register of New-South Wales for the year 1864 and 1865. Sydney, 1865/66, fol.

Statistics of New-Zealand for 1864, including the results of a census of the colony, taken in December ofthat year. 1866.

Queensland parliamentary debates, first series, vol I—II, comprising the period from the twenty-sixth day of April to the thirteenth day of September 1864 and from the second day of May to the fourteenth day of September 1865. Brisbane, 1864/65.

Statistical register of Queensland for the month of December 1859, the years 1860, 1861, 1862, 1863, 1864 and 1865. Brisbane, 1860/66.

Registrar-General's report on the statistical register of Queensland for the year 1865, Brisbane. 1866.

The acts of the parliament of Queensland, session 28° and 29° Victoriae. Brisbane, 1865.

RATCLIFFE PRING, Statutes in force in the colony of Queensland, to the present time. Brisbane, 1862/64. Vol. 1—3.

Statistical register of South-Australia for 1865. Adelaide, 1866.

Statistics of the colony of Victoria for the year 1864.

Reports from the select committee on the pro-

posed overlandroute to Port-Essington with appendix and minutes of evidence.

Paper descriptive of the Water supply to the city of Brisbane, Queensland 1866; together with the general plan and section.

d. van het gewoon lid A. REGENSBURG:

eene verzameling brochures over Indische en andere aangelegenheden.

e. van het oud lid F. N. NIEUWENHUIJZEN:

eene verzameling boekwerken en brochures.

VIII. Het Ethnograpisch museum werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van den heer H J. VAN SWIETEN, te *Trengalek*:

een stel kleederen in gebruik bij de bewoners van het district *Ledojo* (afdeeling *Blitar*, residentie *Kediri*);

b. van RADHEN NGABEHI TJOKRO DI WIRIO, wedhono van *Karang Kobar* res. *Banjoemaas:*

een bronzen bel met ketting;

c. van RADHEN ADHIPATTI ARIO HOLLAND SOEMO DI LOGO, regent van *Temanggong:*

twee pijlen met antieke punten;

d. van den ondervoorzitter Mr. VAN DER CHIJS:

wajangpoppen van stroo uit *Kadoe;*

twee steenen armbanden gevonden in *Cheribon;*

een Seroeasche armband.

IX. Het munt en penningkabinet werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van den heer J. ESCHBACH, te *Batavia*:

zestien stuks oude munten.

b. van den heer G. LANDOLT te *Batavia*:

een piaster van *Peru* 1869; een 20 reis van *Brazilië*, 1869; Oostenrijksche Kreutzers van 1860 en 61.

c. van den heer D. C. J. A. PONSE, alhier:

een verzameling centen, halve centen en kwart centen van *Serawak*, 1863 en 1870.

d. van RADEN TOEMENGGOENG DANOENING RAT, regent van *Magelang*:

een zeer kleine Javaansche gouden hindoe munt;

e. van den heer J. G. PLATE Jr. alhier:

20 koperen en ijzeren Japansche munten.

f. van den heer W. H. VAN DER HELL te *Patjitan*:

9 O. I. halve duiten.

g. van den ondervoorzitter Mr. VAN DER CHIJS:

een tweefrancstuk van de Fransche republiek, 1871,

16 s'Killing van Denemarken, 1856,

2 annas van Britsch-Indie, 1841,

een Nederlandsch tiencentstuk van 1873,

een Japansche waaier met afbeeldingen van de nieuwste Japansche munten en van het munthuis.

X. Tot gewone leden worden benoemd de heeren Mr. J. J. A. SCHILL te *Buitenzorg*, H. J. OOSTING te *Sumedang*, en J. W. VAN LEEUWEN te *Bandong*.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering door den voorzitter gesloten met een woord van afscheid aan Z. Exc. VAN SWIETEN, bij gelegenheid van den voor geheel Nederland zoo gewichtigen tocht die Z. Exc. weldra zal aanvaarden, en bij het welslagen waarvan ook de wetenschap in zoo veel opzichten staat gebaat te worden.

Goedgekeurd in de bestuursvergadering van 23 December 1873.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.

N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Maandag 22 December 1873, des avonds te 8 uren.

Tegenwoordig: de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Mr. W. STORTENBEKER, Dr. L. W. G. DE ROO, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA, J. W. F. J. MEINSMA en N. P. VAN DEN BERG, secretaris, benevens het eerelid G. F. DE BRUIJN KOPS.

Het bestuurslid A. W. EGTER VAN WISSEKKE heeft zijne afwezigheid schriftelijk verontschuldigd.

I. De notulen der vorige vergadering van 4 November jl. worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Missive van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 11 November jl. No. 11124, met verzoek om te dienen van consideratie en advies ter zake van de Ministerieele dépêche van 9 Augustus jl. l^a. A^{a2}. No. 15/1350, luidende als volgt:

„Bij het met den boekhandelaar BRILL te *Leiden* gesloten contract betreffende het in den handel brengen van het plaatwerk Boro-Boedoer heeft de Regering zich de beschikking over present-exemplaren voorbehouden.

„Nu al de platen met den daarbij behoorenden Hollandschen tekst (door DR. LEEMANS bewerkt) in druk zijn verschenen zal tot de aanbieding van present-exemplaren kunnen worden overgegaan, zoodra is uitgemaakt welke instellingen en personen voor de ontvangst daarvan in aanmerking komen.

„Reeds dadelijk meen ik evenwel twee exemplaren van het werk (één op gewoon, één op chineesch of betint papier gedrukt) aan Uwe Excellentie te moeten doen toekomen, opdat Uwe Excellentie het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in de gelegenheid kunne stellen daarmede kennis te maken.

„Misschien zal Uwe Excellentie in de ontvangst van dit plaatwerk ook aanleiding vinden om nader te doen onderzoeken of de uitvoering van het voornemen, om de verschillende deelen van den Boro Boedoer-tempel door den Heer VAN KINSBERGEN te doen photograferen, wenschelijk geacht moet blijven. De Directeur van 's Rijks Museum van Oudheden te *Leiden* heeft daaromtrent ernstigen twijfel geopperd, en is over de zaak in correspondentie getreden met het Bataviaasch Genootschap".

Gelet op het verhandelde bij Notulen 19 Augustus jl. II, *aa*, en 7 October jl. II, *o*, wordt besloten:

1° aan den Directeur van O. E. en N. te schrijven als volgt:

„Wij hebben de eer gehad te ontvangen uwe missive van 11 November jl. No. 11124, strekkende ten geleide van de ministerieele dépêche van 9 Augustus jl. La. Az. No. 15/1350, vergezeld van een exemplaar van het in die dépêche besproken plaatwerk Boro Boedoer, met verzoek om, onder terugzending, ter zake te dienen van consideratie en advies.

„Uit den aard der zaak kan dit verzoek alleen betrekking hebben op het laatste gedeelte der ministerieele dépêche, op de vraag namelijk of met het oog op het thans voltooide plaatwerk de uitvoering van de ingevolge Gouv. besluit van 13 Augustus 1872 No. 20 aan den heer J. VAN KINSBERGEN opgedragen taak tot het vervaardigen en leveren van photographien naar den *Boro-Boedoer* nog wenschelijk geacht moet worden, — want de quaestie, welke instellingen en personen voor de ontvangst van het bedoelde plaatwerk in aanmerking komen, zal zeker reeds in Nederland hare beslissing gekregen hebben. Ongetwijfeld zal een exemplaar van het werk zijn, of worden aan-

geboden aan de instellingen, die overeenkomstig de missive van den 1sten Gouv. Secretaris van 19 September 1863 No. 2099 een exemplaar ontvingen van de bereids door den heer VAN KINSBERGEN afgewerkte verzameling photographien van oudheden van *Java*, en wij vleien ons dat ook niet zal vergeten worden de Morgenländische Gesellschaft te *Dresden*, waaraan voor rekening van ons Genootschap een exemplaar van bedoelde photographien werd afgezonden; dat echter ten gevolge van de schipbreuk van de Prins Hendrik ongelukkigerwijze zijne bestemming niet bereikt heeft.

„Dat ons Genootschap mede in aanmerking zal komen voor de toezending van het bewuste plaatwerk meenen wij voor zeker te mogen aannemen, en ten einde onnoodige heen en wêerzending te voorkomen zouden wij waarschijnlijk hebben voorgesteld om ons te doen behouden het ons ter kennisneming aangeboden exemplaar, ware het niet dat, waarschijnlijk ten gevolge van gebrekkige emballage, bij het openen der kist een aantal platen door zeewater bleken in meerdere of mindere mate beschadigd te zijn. In dien toestand kan dit exemplaar moeilijk in aanmerking komen om in ons of eenig ander Museum te worden geplaatst, en in voldoening aan uwe opdracht hebben wij mitsdien de eer het UEdG. hierbij terug te zenden, in het vaste vertrouwen er later een ongeschonden exemplaar voor in de plaats te zullen ontvangen.

„En thans overgaande tot de hoofdquaestie, waarover in 's Ministers dépêche gehandeld wordt, en die wij in hoofde dezes kortelijk omschreven, verzoeken wij UEdG. vooraf het ons niet ten kwade te duiden dat wij niet spoediger aan uw verlangen voldaan hebben. Er is veel tijd noodig geweest om de leden onzer Directie kennis te doen nemen van de afbeeldingen door en onder toezicht van den heer WILSEN vervaardigd, en van den daarbij behoorenden, ruim 650 bladzijden beslaanden tekst van den heer Dr. C. LEEMANS. Vooral de aan dien tekst voorafgaande, 59 bladzijden innemende, voorrede van dezen geleerden

oudheidkundige heeft, met het oog op de thans ook door den Minister gestelde quaestie, een onderwerp van ernstige gedachtenwisseling moeten uitmaken, doch onze taak van rapporteurs is ten slotte zeer vereenvoudigd door de volkomen eenstemmigheid van zienswijze die te dezer zake bij al de leden onzer Directie bleek te bestaan.

„Het komt ons overbodig voor om hier andermaal in den breede uiteen te zetten de redenen, die ons aanleiding hebben gegeven tot ons voorstel aan de Regeering om den heer VAN KINSBERGEN te belasten met het photographisch reproduceeren van de voornaamste onderdeelen van den *Boro-Boedoer*. Het zij ons geoorloofd ons hieromtrent te gedragen aan de brieven, die wij onder dagteekening van 25 October jl. No. 135 en 136 aan den heer Dr. C. LEEMANS en aan den heer F. C. WILSEN hebben doen afgaan. Afschriften dier brieven hebben wij de eer hierbij te voegen, en bij lezing hiervan zal UEdG. blijken, dat wij voor de aan den heer VAN KINSBERGEN opgedragen taak geijverd hebben op grond van de overtuiging, dat photographische reproductien van *Boro-Boedoers* merkwaardigste en best geconserveerde basreliefs het karakter der beelden beter *moet* teruggeven dan uit de vrije hand vervaardigde omtrekken, en dat een volkomen juiste voorstelling van het beroemde bouwwerk alleen mogelijk kan worden door naast het plaatwerk, dat men aan de zorgen van de heeren WILSEN en Dr. LEEMANS te danken heeft, getrouwe photographien, door de kundige hand van VAN KINSBERGEN vervaardigd, te kunnen raadplegen.

„Wel verre nu dat deze onze overtuiging door de kennisneming van het plaatwerk en den daarbij behoorenden tekst aan het wankelen zou zijn gebracht, zijn wij er zoodanig in versterkt, dat, wanneer het denkbeeld om van enkele onderdeelen van den *Boro Boedoer* photographiën te doen nemen niet reeds vroeger bij ons opgekomen ware, de bezichtiging en de lezing der thans van UEdG. ontvangen bescheiden er ons noodwendig toe zouden hebben moeten leiden om in het belang der weten-

schap een beroep op de hulp der photographie ten dringendste aan te bevelen.

„UEdG. geve zich de moeite om te herlezen wat op bl. 20/2 van de voorrede door den heer Dr. Leemans zelf omtrent de nauwkeurigheid van de teekeningen door den heer Schönberg Mülder vervaardigd gezegd wordt, en ongetwijfeld zal UEdG. ten volle met onze zienswijze instemmen. De bedoelde opmerkingen zijn te lang om hier in haar geheel te worden overgenomen, en wij zijn eenigszins huiverig om door het aanhalen van enkele regels het verwijt te beloopen, van de beschouwingen des schrijvers uit haar verband te rukken; maar waar ipsis verbis gesproken wordt van „zich immer herhalende misteekeningen", „van onmogelijke houding van handen en voeten", „van geheel en al wanstaltig of in strijd met de natuur afgeteekende beelden", „van het ontbreken van bijzonderheden, die de oudheidkenner zoo ongaarne mist", — en waar ten slotte gezegd wordt dat diezelfde teekeningen „geen vertrouwbaar licht geven, en zij voor de kunstgeschiedenis evenmin de zoo zeer gewenschte bijdragen leveren", — daar ligt, dunkt ons, de gevolgtrekking voor de hand, dat niet langer *mocht* gedraald worden om alsnog de hulp in te roepen van eene sedert ontloken kunst, die, welke gebreken haar ook nog mogen aankleven, ons volkomen getrouwe afbeeldingen kan bezorgen van hetgeen in zoo velerlei opzicht een onderwerp van studie voor den oudheidkundige en den kunstkenner zal gaan uitmaken.

„Wij zouden dus met volle overtuiging blijven adviseeren voor de bij Gouv. besluit van 13 Augustus 1872 No. 20 omschreven zending van den heer van Kinsbergen, bijaldien die zending op dit oogenblik nog moest worden aangevangen. Maar die zending is middelerwijl zoo goed als volbracht, en wij wachten nu slechts op de mededeeling harer resultaten om daarvan onzerzijds ook aan den heer Dr. Leemans kennis te geven, ons vleiende, dat wanneer ZEdZeerGel. van die resultaten zal hebben

kunnen kennis nemen, hij ons dankbaar zal zijn voor het initiatief dat ons Genootschap in deze aangelegenheid genomen heeft.

„Zoo als de zaak er thans toe ligt, gelooven wij ons van eenig advies ten opzichte van de ons aangeboden ministerieele dépêche, die hierbij weder teruggaat, te kunnen onthouden, en bepalen wij ons om bovenstaande consideratien aan het oordeel van UEdG. te onderwerpen".

2°. de aandacht der Regeering van Nederlandsch Indie opzettelijk te bepalen bij hetgeen in het werk van den heer Dr. LEEMANS voorkomt over het groote belang van goede, nauwkeurig opgemeten bouwkunstige plans en teekeningen van tempels en tempelruïnen, met voorstel om maatregelen te beramen ten einde de in dit opzicht bestaande leemte geleidelijk aan te vullen.

b. Missive van denzelfden van 25 November jl No. 11653 met referte aan 's Genootschaps missive van 30 Augustus jl. No. 115 aanbiedende een afschrift van het Gouv. besluit van 13 September jl. No. 9, waarbij machtiging is verleend om de aan het Gouvernement behoorende boeken en manuscripten door wijlen den ambtenaar H. VON DE WALL bij de samenstelling van het Maleisch Woordenboek gebezigd, aan het Genootschap af te geven, ten einde voor het Gouvernement in zijne bibliotheek te worden bewaard, bij welk besluit gevoegd is een lijst in duplo van de bedoelde, en bereids in vijf kisten aan het Genootschap toegezonden boekwerken, met verzoek een exemplaar, voor de ontvangst geteekend, terug te zenden.

Wordt, onder referte aan Notulen 7 October jl. II, *d*, besloten aan dit verzoek te voldoen, en aan te teekenen dat de ontvangen boeken, voor het meerendeel doubletten van reeds in het bezit van het Genootschap zijnde werken, ontpakt en in de bibliotheek geplaatst zijn.

c. Missive van denzelfden van 18 December jl No. 12604, ten geleide strekkende van een mandou (koppensneller), afkom-

stig van *Berou*, Zuid en Ooster afdeeling van *Borneo*, met verzoek om dat wapen, overeenkomstig het bepaalde bij het besluit van 11 December 1858 No. 77, in 's Genootschaps museum te bewaren.

Notificatie, en deponeering van genoemd voorwerp in 's Genootschaps ethnographisch museum.

d. Missive van den heer G. J. J. DEUTZ, Controleur te *Baros*, dd. 10 November jl., houdende dat de steenen met hindoe inscriptien, bedoeld in zijne missive van 12 April jl., per stoomschip Batavia aan 's Genootschaps adres zijn afgezonden.

Notificatie, onder referte aan Notulen 3 Juni jl. III, *n*, en 7 October jl. II, *s*, en aanteekenen dat bedoelde steenen dezer dagen in goeden toestand in 's Genootschaps bezit zijn gekomen.

e. Missive van 's Genootschaps gewoon lid Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER te *Fort de Kock*, dd. 5 November jl. ter opneming in het Tijdschrift aanbiedende een Volksverhaal in Menangkabousch dialect geschreven.

Wordt tot plaatsing besloten.

f. Missive van den heer C. F. VAN DELDEN-LAËRNE, thans alhier, dd. 17 November jl. ter inzage aanbiedende eenige handschriften in de Soendasche taal, over

1°. Nabie Issa,

2°. Langkong Sangrara,

3°. Pantons (*Ratoe Galoeh*),

4°. Radja Chabib,

welke stukken hij gaarne aan het Genootschap wil afstaan, indien de Directie van meening mocht zijn dat zij eenige waarde bezitten en voor eene uitgave in druk in aanmerking kunnen komen.

Wordt besloten de bedoelde stukken te stellen in handen van 's Genootschaps gewoon lid K. F. HOLLE ten fine van praeadvies.

g. Missive van 's Genootschaps gewoon lid K. F. Holle te *Waspada*, houdende dat hij van de *Bandjarnegarasche* koperen platen (Notulen 16 Juni jl. V, en 19 Augustus jl. II, *m*) facsimile's heeft vervaardigd, en dat volgens mededeeling van den Directeur van 's lands plantentuin te *Buitenzorg* de aan die inrichting verbonden teekenaar C. J. F. Lang bereid is die facsimile's door middel van steenlichtdruk te vermenigvuldigen, en wel met inbegrip van het te leveren papier (waarvan monster wordt overgelegd) tegen *f* 59 bij eene bestelling van 500, en tegen *f* 98 bij eene bestelling van 1000 exemplaren.

Gelet op de verdere mededeelingen van den heer Holle, wordt besloten den heer Lang voornoemd uit te noodigen om van de bedoelde facsimilés te leveren 750 exemplaren.

h. Missive van den heer James Fergusson, vice president van de Royal Asiatic Society te Londen, dd. 17 October jl., luidende als volgt:

„In the spring of the present year the Government of the Netherlands India presented through your Society to the Royal Asiatic Society 5 fasciculi of photographs of the antiquities of Java.

„As one of the Vice-presidents of that Society I have of course access to this beautiful collection; but as I want to use them for comparison and study to an extent which is impossible, except in your own study, I venture to lay before your Society the following request.

„I do not know whether my fame has reached your island (I visited it in 1836), but the accompanying list of my works will show you, that for many years past I have occupied myself with Indian antiquities, and besides these works I have of late accumulated a vast collection of Photographs of Indian Buildings (more then 3000 in number). The preface also of a work now passing through the press, which I also enclose,

will explain to you, why I want further information regarding your antiquities.

»The volume on Indian architecture of course includes Java, and regarding it, my knowledge is limited to what has been published.

»Since the receipt of your letter of the 28 February I have, on your recommand, read the papers by the Revd. Mr. BRUMUND in your 33 volume. From these I gather that before he took up the subject, nobody either English or Dutch knew anything about this matter. But I cannot make up my mind to what extend he was competent to remedy the state of affairs he takes such pains to describe. He certainly does not either classify or date the sculptures he describes, and though the chapter on »History" is the merest fragment, I do not gather from it or anything he has written, that he could classify or date the buildings, anymore than he could the sculptures. In other words, my impression is, be it right or wrong, that the materials do not exist in the island for settling the sequence in the dates of your wonderful antiquities.

»If this is so, you must look to India, and I believe that by comparing your photographs with mine, and working out such shreds of history as we possess, that the history of your antiquities can be satisfactorily made out, and it is to this task that I wish to devote myself while preparing my new volume of the History of Eastern art and architecture.

»Under these circumstances I make bold to ask your Society, to endorse my request to the Government of the Netherlands India, that they grant me a copy of the photographs at *cost price*. The published price might be beyond my means, but the cost price of printing, mounting, etc. I would gladly pay, and considering the object I have in view, I do not think I can be considered unreasonable or presumptuous making this request.

»At the same time I would remark that on the enclosed list there are several works marked: I, which bear directly on the

subject, especially the last on Tree and Serpent Worship, which ought to be in the hands of anyone writing on the subject.

„Those marked: × are unfortunately out of print, and unobtainable, but the other three I would be happy to furnish in part payment of the price of the photographs, if my request is granted.

„Trusting that the object I have in view may be considered a sufficient justification for the liberty I have taken in adressing you this letter, I have the honour to be", etc.

Overwegende dat met het oog op 's Gouvernements besluit van 15 Maart jl. No. 35, opgenomen in Notulen 1 April jl. IV, *a*, van een aanzoek bij de Regeering om aan het verlangen van den heer Fergusson te voldoen geen sprake kan zijn;

dat het intusschen in velerlei opzicht wenschelijk voorkomt om den heer Fergusson te helpen aan het bezit van een volledig exemplaar van de photographien in quaestie;

dat 's Genootschaps middelen echter niet toelaten de kosten hiervan te bestrijden;

wordt besloten den heer Fergusson mede te deelen, dat het Genootschap hem een volledig exemplaar zal afstaan tegen den voor 's Genootschaps leden vastgestelden prijs en bereid is in gedeeltelijke verrekening van dit bedrag aan te nemen de door hem bedoelde boekwerken tot den prijs, waarvoor zij in den handel verkrijgbaar zijn.

III. De ondervoorzitter Mr. J. A. van der Chijs,

a. brengt ter tafel de inventaris van de voorwerpen bedoeld in de missive der Algemeene Rekenkamer van 7 Augustus jl. No. 7903 (Notulen 19 Augustus, II, *h*);

wordt besloten tot inzending aan de Rekenkamer.

b. geeft eenige voorloopige inlichtingen omtrent het ontbreken van enkele nummers van de photographien van oudheden van

Java, waarop door den Directeur van 's Rijks museum van oudheden te *Leiden* in zijne missive van 31 Mei jl. No. 60 (Notulen 19 Augustus jl. II, *aa*) gedoeld wordt, en behoudt zich voor om ter zake nader te rapporteeren na de terugkomst van den heer VAN KINSBERGEN, die eerstdaags hier verwacht wordt;

Notificatie.

c. stelt voor de consuls der Nederlanden te *Manilla*, *Canton*, *Melbourne*, *Adelaïde*, *Auckland*, *Wellington*, *Hobarttown*, *Brisbane* en *Sydrey* uit te noodigen om het Genootschap, des vereischt tegen betaling, in het bezit te stellen van eenige, meest koperen munten, op de genoemde plaatsen in omloop of in omloop geweest, en die in 's Genootschaps verzameling tot dus ver ontbreken;

wordt dienovereenkomstig besloten;

d. biedt aan het Genootschap ter uitgave aan eene door hem bewerkte Proeve eener Nederlandsch-Indische bibliographie loopende over de jaren 1668—1870,

Instemmende met de opmerking voorkomende in de voorrede van den samensteller, dat hoe onvolkomen zijne proeve ook zijn moge, zij toch hare waarde heeft, daar op dit gebied niets anders bestaat, en overwegende dat de arbeid van den heer VAN DER CHIJS te gemoet komt aan een ook door velen van 's Genootschaps leden gedeeld verlangen, wordt onder dankbetuiging aan den bewerker besloten de aangebodene proeve op te nemen in 's Genootschaps Verhandelingen.

IV. Het bestuurslid Mr. W. STORTENBEKER brengt ter tafel eene door den heer J. KNEBEL, naar aanleiding van het verhandelde in de vergadering van 19 Augustus jl. Notulen V, *a.* vervaardigde transcriptie van een der afdrukken in papier-mâché afkomstig van de zending van Dr. FRIEDERICH, en stelt voor

die transcriptie ten fine van advies te stellen in handen van 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. van der Tuuk.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

V. Het bestuurslid Mr. L. W. C. van den Berg,

a. brengt ter tafel een exemplaar van den door hem bewerkten en thans afgedrukten Catalogus van de Arabische handschriften in de bibliotheek van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen aanwezig, en vestigt ten overvloede de aandacht op de omstandigheid dat in zijnen Catalogus ook zijn opgenomen de Arabisch-Maleische en Arabisch-Javaansche Handschriften repectivelijk onder Nos. 1—8 en 1—27 voorkomende in den door den heer A. B. Cohen Stuart bewerkten Catalogus van Maleische, Javaansche en Kawi handschriften, opgenomen achter den in 1872 uitgegeven Eersten Vervolg Catalogus van 's Genootschaps bibliotheek.

Onder dankbetuiging aan den heer Mr. van den Berg voor den door hem verrichten belangrijken en moeitevollen arbeid, wordt ter voorkoming van latere vergissingen besloten om van laatstbedoelde mededeeling deze aanteekening te houden.

b. biedt namens den heer E. J. Jellesma, Controleur bij het binnenlandsch bestuur te *Kajéli* (*Boeroe*), ter plaatsing in 's Genootschaps Tijdschrift aan eene Woordenlijst van de taal der Alifoeren op het eiland *Boeroe*, benevens eenige grammaticale aanteekeningen omtrent die taal, onder mededeeling dat 's Genootschaps corespondeerend lid Dr. H. N. van der Tuuk van den inhoud dezer bijdrage heeft kennis genomen, en de uitgave er van zeer aanbeveelt.

Wordt tot plaatsing in 's Genootschaps Tijdschrift besloten.

VI. De bibliotheek werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van de Regeering van Nederlandsch-Indië (bij missives van den 1[en] Gouv.-Secretaris van 21 November jl. No. 2635 en 15 December jl. No. 2804):

Jhr. J. P. CORNETS DE GROOT VAN KRAAIJENBURG, Koloniale Debatten, enz. 5[e] tijdvak, aflevering 14.

Verslag der Commissie belast met het afnemen van het examen bedoeld bij artikel 4 van het Koninklijk besluit van 10 September 1864 No. 47 (Indisch Staatsblad No. 194).

b. van den ondervoorzitter Mr. VAN DER CHIJS:

J. NIEUHOFF, Gezandschap der Ned. Oost-Indische Compagnie aan den Grooten Tartarischen Cham, den tegenwoordigen Keizer van China enz. Amsterdam, 1693; en

een Japansch plaatwerk;

c. van 's Genootschaps buitengewoon lid J. A. UILKENS: Lotgevallen van Djahidin, Batavia, 1873.

VII. Het museum werd verrijkt met een geschenk van het bestuurslid J. W. F. J. MEINSMA, zijnde een vogelverschrikker in de Ommelanden van *Batavia* in gebruik.

VIII. Het munt en penningkabinet werd verrijkt met een geschenk van den heer H. Bos OTTEN, bestaande in 2 Arabische muntstukken.

IX. *a.* Van de ledenlijst worden ingevolge schriftelijk verzoek afgevoerd de heeren H. M. ANDRÉE WILTENS te *Batavia* en J. A. VELDERS te *Tapanoelie;*

b. Tot gewone leden worden benoemd de heeren H. W. BASTIAANSE, G DUCHESNE DE BELLECOURT en Mr. J. DE LOUTER te *Batavia;* E. J. JELLESMA te *Kajeli;* J. KNEBEL te *Poerworedjo;* C. DE CLERCQ MOOLENBURGH te *Bandjar-Negara;* terwijl als gewoon lid weder wordt opgebracht de heer C. KATER te *Pontianak*,

c. Tot correspondeerende leden worden benoemd de heeren James Fergusson te *Londen* en W. W. Hunter te *Calcutta.*

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 20 Januari 1874.

VAN DER CHIJS,
Wd. Voorzitter.

N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Bijlage A.

NAAMLIJST DER LEDEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN,

(op ultimo December 1872.)

(Notulen 7 Januari 1873, X.)

Opperbeschermheer:

Z. M. DE KONING DER NEDERLANDEN.

Beschermheer:

Z. E. de Gouverneur-Generaal,

Mr. JAMES LOUDON.

Bestuur:

President: Mr. T. H. DER KINDEREN;
Vice-president: Mr. J. A. VAN DER CHIJS, tevens Directeur van het Museum;
Secretaris: N. P. VAN DEN BERG.

Besturende leden:

Mr. L. W. C. VAN DEN BERG,
Mr. W. B. BERGSMA,
G. A. DE LANGE,

L. J. J. MICHIELSEN, redacteur van het Tijdschrift,
Dr. L. W. G. DE ROO, thesaurier en redacteur van de Verhandelingen,
Mr. W. STORTENBEKER, bibliothecaris en redacteur van het Tijdschrift,
A. W. EGTER VAN WISSEKERKE, directeur der gebouwen.

Honoraire leden:

Z. K. H. WILLEM FREDERIK HENDRIK,
Prins der Nederlanden;

Z. M. SOMDET PHRA PARAMENDR MAHA CHULALONKORN,
Eerste Koning van Siam;

Z. K. H. ALEXIS ALEXANDROVITCH,
Grootvorst van Rusland.

Bakkers, J. A.
Bik, A. J.
Bleeker, Dr. P.
Bosch, Dr. W.
Cochius, D. F.
Cohen Stuart, A. B.
Crommelin, J. P. v. Wickevoort
Drouin de l'Huys.
Gregory, W.
Hoëvell, Dr. W. R. Baron van
Kops, G. F. de Bruijn
Lassen, C.
Mijer, Mr. P.
Nes, Mr. J. F. W. van
Netscher, E.
Pahud, Ch. F.
Pangeran Adipatti Arjo Mankoe Negoro.
Putte, I. D. Fransen van de
Raden Saleh.
Riedel, J. G. F.
Sloet v. d. Beele, Mr. L. A. J. W.
Stuers, Jhr. F. V. A. Ridder de
Swieten, J. van
Twist, Mr. A. J. Duijmaer van
Uhlenbeck, C. G. H.
Versteeg, W. F.
Vinne, J. van der
Visscher, Mr. C.
Weitzel, A. W. P.

Wullerstorf d'Urbair, J. B. Ritter von
Wijck, Jhr. Mr. H. C. van der

Correspondeerende leden:

Backer, Louis de
Beer Poortugael, D. J. den
Behrnaur, W. F. A.
Borsius, Dr. J.
Bosch Kemper, Jhr. Mr. J. de
Brockhaus, H.
Brouwer, Mr. P. A. S. v. Limburg
Candolle, A. de
Castro de Macedo, J. J.
Davis, J. Barnard
Diehl, S. J.
Donders, Dr. F. C.
Dulaurier, E.
Dumoulin Vincendon, C. A.
Esquiros, A.
Fleischer, L.
Fortman, Dr. P. L. de Gaaij
Frauenfeld, G.
Gistel, Dr. J., genaamd Tilesius
Gobeé, C.
Goldstäcker, Th.
Grehan, A. de
Haar, Dr. B. ter
Hall, Dr. H. C. van
Heemskerk Az., Mr. J.
Heldring, O. G.
Heije, J. P.
Hochstetter, F.
Hofstede de Groot, P.
Hollander, Dr. J. J. de
Jonge, Jhr. Mr. J. K. J. de
Jorritsma, J. A.
Julien, M. A.
Junius, Dr. F. J. J. O.
Kaathoven, C. L. van
Kern, Dr. J. H.
Kipp, P. J.
Koechlin, N.
Layard, E. L.
Leemans, C.
Lenting, D.
Leupe, P. A.
Loncq, G. J.
Mulder, Dr. G. J.
Muller, prof. Max
Nagai Gimba Na Kami,
Noordziek, J. J. F.
Oosterzee, Dr. J. J. van
Opzoomer, Mr. C. W.
Page, M. le
Peterman, Dr. A.
Prins, Dr. J.
Pijnappel Gzn., Dr. J.
Quarles van Ufford, Jhr. Mr. J. K. W.
Quarles van Ufford, Jhr. P. N.
Roorda, Dr. T.
Rutgers, A.

Scheltema, P.
Scherzer, K.
Schlegel, Dr. H.
Scholten, Dr. J. H.
Schotel, Dr. G. D. J.
Selberg, Dr. E.
Sloet van Oldhuis, Mr. B. W. A. E. baron
Tilanus, C. B.
Toussaint, A. L. G. Bosboom
Tuuk, Dr. H. N. van der
Veth, Dr. P. J.
Vreede, Mr. G. W.
Vries, Dr. M. de
Zuijlen van Nyevelt, Mr. J. P. P. baron van

Gewone leden in Nederlandsch-Indie.

Aa, Mr. J. W. C. van der
Abo, Mr. R. E. N. d'
Alphen, Jhr. D. F. van
Alphen, Jhr. R. M. C. van
Amand, C. A. A.
Ament, D.
Ankersmit, H. J.
Anthing, Mr. F. L.
Aquasie Boachie,
Avis. P. J.

Baak, P. van
Baumgarten, C.
Berg, H. P. J. van den
Bergsma, Dr. P. A.
Bik, J. Th.
Bik, W. W. van Berckel
Björling, H. J.
Bodde, D.
Boers, F. H.
Bohl, K. F.
Bool, H. J.
Bosch, A. J. P. H. D.

Bosch, W.
Bosse, Mr. J. van
Bouricius, B. R. G.
Boyle, J. C.
Bruine, S. Locker de
Bruyne, F. H. de
Burg, Dr. C. L. van der
Buijn, Mr. L. A. P. F.
Bruinier, Ds. J. H. Z.
Becking, B. E. J. H.

Canne, H. D.
Canter Visscher, Mr. C.
Charante, W. E. van
Citters, Jhr. A. van
Clercq, F. S. A. de
Crab, P. van der

Dedem, Mr. W. K. baron van
Delden, A. J. W. van
Delden, E. T. van
Dennisson, W. F. M.
Deventer, S. van
Dissel Jr., S. van
Dorrepaal, G. L.
Dolder, V. J. van

Enschedé, Mr. J. J. C.
Enklaar van Guericke, F. A.
Erdmann, F. A.
Ermeling, J. P.
Everwijn, R.

Faber, G.
Faille, J. Baart de la

Filet, G. J.
Filz, Mr. J. P. F.
Fokker Jr., A. H. G.
Francken, Mr. H. M. J.
Frank, H. L.
Fuchter, J. H.

Geertsema, W. J.
Gennep, J. L. van
Gerritsen, Mr. F. H.
Gips, Mr. L. P.
Goldman, Jhr. L. F.
Greve, W.
Gribling, L. W.
Groeneveldt, W. P.
Gonsalves, L. T.
Gutteling, C.
Guijot, A.

Haeften, Jhr. J. C. A. van
Haeften, Jhr. C. G. van
Harencarspel, Mr. G. G. van
Harloff, G. H. M.
Harloff, W. L. H. A.
Harmsen, K. L.
Hell, W. H. van der
Hengst, P. H. van
Hennij, Mr. W. A.
Hennij, Mr. J. E.
Heuckelum, H. van
Hofland, P. W.
Holle, K. F.
Holle, G. du Ry van Beest
Hoogeveen, H. J. C.

Hoorweg, Dr. N. J.
Hout, Mr. W. E. van der
Hovy, Mr. L.
Huet, C. Busken
Hulstijn, S. van
Humme, H. C.
Huseman, C. D. T.

Ingen, A. F. van

Kaathoven, Mr. J. van
Kinsbergen, J. van
Kläring, A. E.
Klein, Mr. H.
Klinkhamer, D. J. F.
Knappert, H. C.
Ko Ho Sing,
Kooiman, Mr. J. A.
Koppelmann, C. F. H.
Krajenbrink, J. A.
Kraijenhoff, Jhr. E. B.
Kroesen, R. C.
Kummer, J. C.

Langen, K. T. H. van
Larive, W. J.
Lans, P. C.
Lebret, G.
Lennep, C. van
Leeuwen, A. P. van
Levijssohn Norman, Mr. H. D.
Lier, I. C. van
Linden, Mr. H. O. van der

Lie Tiam Ling,
Lutjens, D. Boes
Lohr Jr., C. P.

Maarschalk, D.
Matthes, Mr. P. A.
Meeter, P.
Meinsma, J. W. F. J.
Meijer, W. G.
Mispelblom Beijer, J. D.
Mess, H. A.
Mohr, A.
Moore, C. van der
Motman, F. H C. van
Motman, J. G. T. van
Motman, P. C. van
Musschenbroek, Mr. S. C. J. W. van

Nieuwenhuijzen, F. N.
Noodt, Mr. U. J. Huber
Nortier Az., C.

Oudemans, Dr. J. A. C.

Pahud de Mortanges, Mr. F. T.
Pahud de Mortanges, W. J.
Paulij, Mr. D. L. F. de
Pels, R. Gallenkamp
Philips, F. D. D.
Phitzinger, J. H. K.
Pistorius, A. W. P. Verkerk
Pietermaat, D.
Pluijgers, A. J.
Prins, H. E.

Praeger, H. J.
Praetorius, C. F. E.
Pruijs van der Hoeven, A.
Pryce, Th.
Prins, A. Bloijs van Treslong

Raders, Jhr. W. H. F. H. van
Rees, Mr. T. H. van
Regensburg, A.
Reiche, M. F.
Reus, C. C. Klerk de
Roskopff, J. M.
Rost van Tonningen, D. W.
Rijck, W. J. H. van

Santen, J. J. van
Scheemaker, L. de
Schiff, D. W.
Schimmelpenninck, G.
Schalk, Mr. J. C. J. van der
Schmidt, Dr. F. C.
Schomerus, R. H.
Schouwenburg, K. L. van
Schreven, J. J. van
Semmelink, J,
Semler, Mr. H.
Severijn, P.
Sieburgh, F.
Smeding, Dr. G. L. Mens Fiers
Smit, W. M.
Soselisa, E. R.
Spall, P. W. A. van
Specht Grijp, Mr. C. P. E.
Stoll, J. W.

Stelling, F. Denninghoff
Steinmetz, E. C. C.
Suermondt Wz., W.
Suringa, B. J.
Sijthoff, R. A.
Schepper, J. G. IJssel de

Tadema, Mr. W.
Toorenburg, N. D. Lammers van
Toussaint, Dr. A. J. D. Steenstra
Tromp, C. C.

Valk, T. A. F. van der
Valck, Mr. F. C.
Velders, J. A.
Verploegh, A. Fitz
Visser, H. Schröder
Volz, A.
Vos van Steenwijk, Mr. C. baron de
Vosmaer, J. H.
Voswinckel Dorselen, F. W.
Voute, Mr. J. R.
Vreede, P. D.
Vriesman, H. G. J. G.

Walen Jr., J. P. Jannette
Wall, H. von de
Weijnschenk, G.
Wilken, G. A.
Wiltens, H. M. Andrée
Wiselius, J. A. B.
Woltzen, J. V. E. W.
Wijnmalen, P. C.

Zeverijn, S. Bijl
Zoetelief, J. P.
Zwager, P.

Pangeran Ngabehi, *Djocdjocarta*;
Pangeran Adipati Soerjo Sasraning Rat, te *Djocdjocarta*;
Pangeran Arjo Soerjo Negoro, luitenant kolonel;
Pangeran Soerjo Kesoema adi Nata, regent van *Soemedang*;

Raden Adipati Danoe Redjo, te *Djocdjocarta*;
Raden Adipati Tirto Noto, regent van *Bodjonegoro*;
Raden Adipati Arja Kesoema Dining Rat, regent van *Galoeh*;
Raden Adipati Wira Nata Kesoema, regent van *Bandoeng*;
Raden Adipati Wira Adeg Daha, regent van *Soekapoera*;
Raden Mas Adipati Arjo Tjondronegoro, regent van *Koedoes*;
Raden Mas Toemenggoeng Arjo Poerboning Rat, regent van *Demak*.

Buitengewone leden:

Binnendijk, S.
Clavier, A.
Graafland, N.
Gramberg, J. S. G.
Harthoorn, S. E.
Hoepermans, N. W.

Iskander, W.
Raden Hadji Moehammad Moesa,
Roskott, B. N. J.
Teijsmann, J. E.
Uilkens, J. A.
Wilsen, F. C.

Bijlage B.

DE EILANDEN TAMBINI EN ANTARAN

DOOR

Dr. H. N. VAN DER TUUK.

(Notulen, 11 Maart 1873, III *k*).

In No. 25 van de Soerabaija Courant wordt, in eenige aanteekening op de door 't Bataviaasch Genootschap van K. en W. onlangs uitgegeven berichten, omtrent den zeeroof, ook melding gemaakt van 't eiland *Tembéni*, dat, volgens overleveringen, op de oostelijke eilanden in omloop, de verblijfplaats zoude geweest zijn van geduchte vrouwelijke zeeroovers; 't daar bedoelde eiland heet, zoowel in 't Javaansche als in 't Balineesch, *Tambini*. (1)

Volgens 't geen men op Bali er van vertelt, is het gelegen in 't uiterste Oosten, en wordt het bevolkt door schoone vrouwen, die door de zon bevrucht worden, en iederen man, die aldaar mocht belanden, de verderfelijke gevolgen van de polygamie doen gevoelen. Volgens de javaansche verhalen daarentegen lag het in 't Westen, en zoude het de plaats zijn, waarop *Djakarta* (ons *Jakatra*) door een vorst van Galoeh werd gesticht. De vorst, na een nederlaag geleden te hebben, op zee rond zwervende, geraakte op 't eiland Tambini, alwaar hij een zwart slechts met een schortje gekleed man, aantrof, die roode oogen

(1) In de nieuwe uitgave van GERICKE's Jav. Woordb. wordt dit woord niet gevonden.

had en steenen wist te bakken! (1) Volgens Baron Sakender (uitgegeven door A. B. Cohen Stuart, in het Ind. archief, 1830, IV. blz. 17) werd *Tambini* beheerscht door vier vrouwelijke monsters, dochters van den heiligen Mintoena. Deze dames worden aldaar genoemd *Kala Djobar*, *Tatakini*, *Tata Koetana* en *Sajĕmpraba*. Den eersten naam kan ik niet te huis brengen. De tweede en vierde naam zijn uit de Râmâjana, alwaar zij *Tatĕkini* (2) en *Swajempraba* (3) heeten (zie Winter's uitgave van de Romo, bladz. 150 en 157). De derde is hoogst denkelijk verbasterd uit het in Kawi gedichten vaak voorkomende *Pôetanâ*, den naam eener reuzin, met vergift in hare borsten, die door Kresna, in zijn jeugd, gedood werd. (4)

Uit het bovenstaande reeds blijkt, dat Tambini een verdichte naam is; maar hoe kwam men aan die vrouwelijke bevolking? 't Antwoord ligt in de beteekenis van den naam, die niets anders is dan *vrouw* (5); 't woord is namelijk ontstaan uit *nitambinî* (eene vrouw met schoone heupen), een bij dichters geliefde uitdrukking. De verandering in Tambini ligt voor de hand: de Javanen hielden de eerste lettergreep voor hun voorhechtsel *ni*, dat zoo vaak voor namen van vrouwen gebezigd wordt. Diergelijke verminkingen zijn zeer gewoon; zoo b. v. vindt men in vertalingen van Kawi gedichten *Soepala* als den naam van een uit de Indische letterkunde wel bekenden vorst,

---

(1) Zie 't uittreksel van één jav. chronijk medegedeeld door de Hollander in de bloemlezing achter zijn Handl. bij de beoefening Jav. taal- en letterkunde, blz. 108. Uit Roorda van Eijsinga's Indie 3de B. blz. 433 zoude men opmaken dat *Onrust* er mede bedoeld is.

(2) In Winters prozaomwerking van de Romo heet zij *Katakini*, maar in 't kawi *dâkinî*.

(3) Sanscr. en kawi *Swajamprabhâ*.

(4) Zie The Vishnu Purana by M. M. Wilson, bladz. 605.

(5) In de kréta bhasa (een Kawi- Jav.- Balineesch woordenboek) verklaard met *wong wadon*.

die *Siçoepala* heet (1). Zulke verhaspelingen van uitheemsche woorden zijn, bij die, welke in Nederland uit den mond van 't volk gehoord worden, vergeleken, zoo erg niet; men denke slechts aan „de Garnalen Doelen" te Amsterdam op den Singel (le grand Doelen), en aan de herberg „de Boenderpas" op den weg van Delft naar Rotterdam (Au bon repas). 't Eiland schijnt elders andere namen te dragen; in de Lampongs althans heet een alleen door vrouwen bewoond land, *Mandiangin* of *Balikangin*. Aldaar zouden ook voortreffelijke wapens gemaakt worden. 't Schijnt dus een algemeen verspreid verhaal te zijn.

Een ander in Javaansche verhalen vermeld eiland is N*oesa* (eiland) *Antara*. Ook met de ligging hiervan behoeft men zich 't hoofd niet te breken. In oud Javaansche en Balinesche werken beteekent *Noesántara* niets anders dan *een ander eiland* (dan Java) (2); zoo vindt men ook *deçántara* (een andere streek) en *Poerántara* (een andere stad of staat). Bij de Javanen is de oorspronkelijke beteekenis verloren geraakt, terwijl het op Bali veranderd is in *soenantara* (3) en de algemeene beteekenis heeft gekregen van een vreemd land of landschap. (4) De afwijkende beteekenis zal wel toegeschreven moeten worden aan 't gebruik van *noesa* als blooten naam van een bijzonder eiland, want aldus noemen de Balinezen Poelo Pandita, dat op sommige kaarten als „Bandieten eiland" voorkomt, en door degenen, die het ver gebracht hebben in de brabbeltaal, weder gegeven wordt met „'t eiland der Dominees".

Boeleleng, den 12 *Februari* 1873.

---

(1) Een ander voorbeeld is *Kakrasana* uit *Sangkakarsana* (zie H. KERN in de nieuwe uitgave van Gericke's Jav. Wdb.)

(2) Zie b. v. FRIEDRICHS Oesana Bali in 't Tijdschrift voor N. I. 1847 III bldz. 279.

(3) Zie Tobasche spraakkunst, § 26.

(4) Namelijk in *wwang soenantara* (lieden uit andere streken, die niet gevestigd zijn).

Bijlage C.

LIJST

VAN

INGEKOMEN BOEKWERKEN, TIJDSCHRIFTEN, ENZ.

(*Notulen* 1 *April* 1873. *V.*)

Enquête agricole. *Algérie.* Alger, Oran, Constantine. Paris, 1870, 4to.

Koninklijke Akademie van Wetenschappen gevestigd te *Amsterdam.*

Verhandelingen, deel 12, 1871.

American-association for the advancement of sciences.

Proceedings. Cambridge, 1870. 8º.

Genootschap ter bevordering der natuur-, genees- en heelkunde te *Amsterdam.*

Werken, deel 1.

Verslag van het verhandelde in de sectien in de algemeene vergadering 1870—71. Amsterdam, 1871. 8º.

Annales academici, 1866—68. Lugduni-Batavorum, 1871/72. 4to.

Anson (G.), a voyage round the world, in the years 1740/44 London, 1853. 8º.

Arjo Sastro Darmo Beschrijving van Batavia; 1e en 2e stuk. Batavia, 1867/69. 8º.

Société *Asiatique*:

Journal asiatique, ou recueil de mémoires, d'extraits et de notices, relatifs a l'histoire, à la philosophie, aux sciences, à la littérature et aux langues des peuples orientaux; redigé par Chery, Coquebert de Montbret, Degerando, Fauriel,

Grangeret, de Lagrange, Hase, Klaproth, Abel Rémusat, Saint-Martin, Silvestre de Sacy et autres académiciens et professeurs francais et étrangers. Sixieme série. Paris, 1869/72. no. 19, 68—69, 71.

B.

Backer (L. de), Histoire de la littérature néerlandaise depuis les temps les plus reculés jusqu'à Vondel. Cours fait à la Sorbonne en 1868—1869. Louvain, 1872. 8°.

Naturforschende Gesellschaft in *Basel*.
Verhandlungen. Basel, 1868/71. Theil 5, Heft 2—3. 8°.

Christelijke ambachtschool opgerigt te *Batavia* op den 22en Juny 1854;
derde, vierde, zevende, achtste, negende, dertiende, veertiende en vijftiende verslag. Batavia, 1858/65, 69/70. 8°.

Kamer van koophandel te *Batavia*;
verslag over het jaar 1868; idem over 1869. Batavia, 1870. 8°.

Naeder contracten gemaeckt met Radja Tello en Crain Lincques den 9 en 13 Maert anno 1668. Item naerder Poincten met Radja Tello en Crain Lincques, mitsgaders den jongen en ouden coninck van Goa gemaeckt den 15, 21 en 27 July 1669. Den tweeden druck vermeerdert met drie brieven door Crain Goa, Crain Tello en Crain Lincques, aen Syn Edelheyt de H. Gouverneur-Generael geschreven. Tot *Batavia* anno 1669, 8°.

Naeder Artyculen ende Poincten, waer op tusschen den Groodmogenden Paducca Sri Sultan Hassan Oudyn, Coninck en de vordere Regeringe van Macassar ter eenre; ende den Heere Cornelis Speelman, oud-Gouverneur van de cust Chormandel, superintendent en commissaris over de oosterse provintien, Admirael en crygsoverste over de scheeps- en Crygs-maght; in de name van den Ed. Heere Joan Maetsuycker, Gouverneur-Generaal ende de Heeren Raden van

van India, representerende de hooge Regeringe en oppermacht van wegen de generale vereenigde Nederlantse geoctroyeerde Oost-indische compagnie alhier in India, ter andere zijde; is gemaeckt, gesloolen en vastgestelt een eeuwichduerende vaste en goede vreede, vriendschap en bondgenootschap. *Batavia*, Anno 1668, 8°.

Nieuwe almanack, na de nieuwe Gregoriaanse stijl, op 't schrikkeljaar na de Geboorte onzes Heere Jesu Christi anno 1768. Berekend op de Meridiaan der stadt *Batavia*, voorzien met een fraaije spetie-tafel van diverse Geldspecien: zo als deselve alhier gebruijkt werden; alsmede een Lijst van het vertrek en aankomst der scheepen; Mitsgaders een Berigt van de Reijst. En een Lijst der Praauwvoerders. En wesmeer. *Batavia*, 8°.

Verslag van het rouwfeest ter vereering van de nagedachtenis van wijlen den Z.·. V.·. en Z.·. A.·. Br.·. Ieremias Schill, oud regerend meester van de Z. A. L. La Fidèle Sincérité en de Ster in het oosten, gehouden den 2den d.·. der 9de m. v. h. j. d. w. l. 5852 in de Loge de Ster in het oosten te *Batavia*, onder het bestuur van den regerend meester P. van Rees. Batavia, 1852, 8°.

Bemoediging aan de op de oppervlakte der aarde verspreide B.·. B.·. vrije metselaren, uitgesproken in de L. La Fidèle Sincérité, werkende in het O.·. van *Batavia* den 17† der 12* des jaars van W.·. L.·. 5823.

Verslag van een lijkfeest, gehouden in de Z.·. A.·. Loge de Ster in het oosten, gevestigd te *Batavia*, ter nagedachtenis van W.·. B.·. H. M. de Kock. Batavia, 1845.

Bijwet, instructien en verdere bepalingen voor de Z.·. A.·. Loge de Ster in het oosten. Geconstitueerd den 1sten Oktober 1769 p. s., werkende in het O.·. van *Batavia* onder het Groot-oosten der Nederlanden. Gearresteerd den 12den Augustus 1869 p. s. Batavia, 1869.

Aan den achtbaren regerenden meester der L.·. La Fidèle Sincérité,

den Z.·. V.·. B.·. J. Schill, ter gelegenheid van het feest van St. Johan, op den 24sten dag der 4e maand, des jaars van het W.·. L.·. 5823. 12°.

Feestrede uitgesproken in de A.·. Loge „de Ster in het oosten", in het O. van *Batavia* op 27 November 1869 g. s. door Br.·. H. O. van der Linden. Batavia, 1870. 8°.

Rouw-feest gevierd in de Loge la Vertueuse, in t. o. van *Batavia*, ter nagedachtenis van Haren eersten opziener Jan Bowier Az. op den 1sten April 1823 p. s. 8°.

Rouw-feest, ter eere der nagedachtenis van wijlen den A.·. Br.·. M.·. van Eer J. C. Goldman S. P. R. †, gevierd den 15^{den} dag der 8ste maand van het jaar des W.·. L.·. 5840, in de Loge de ster in het oosten, in het O. van *Batavia*. 8°.

Verslag van het Rouw-feest ter eere der nagedachtenis van wijlen den A.·. B.·. L. Launy, S. P. R. † oud-gesubstitueerd meester der Z.·. A.·. L.·. de Ster in het oosten, gevierd den 6^{den} dag der 7^{e} maand van het J. D. W. L. 5849 in opgemelde Loge, werkende in het O. van *Batavia*, onder het bestuur van den Z.·. A.·. M.·. L. M. F. Plate. 8°.

Ter gelegenheid van het plegtige rouw-feest, ter eere der nagedachtenis van wijlen den Z.·. A.·. B.·. D. J. De Eerens S. P. R. †, gevierd den 18^{den} dag der 4de maand van het jaar des W.·. L.·. 5840, in de L. de Ster in het oosten in het O. van *Batavia*. 8°.

Koloniale zee- en brand-assurantie-maatschappij te *Batavia*.

Winst- en verliesrekening en overzigt van het 1ste, 2de, 4de, 5de, 7de, 8ste, 9de en 10de boekjaar, 1862, 1863, 1865, 1867, 1868, 1869, 1870 en 1871. Batavia, fol.

——— Verslag en winst- en verliesrekening over het 6de boekjaar, 1866. Batavia, fol.

Tweede koloniale zee- en brand-assurantie-maatschappij te *Batavia*.

Winst- en verliesrekening en overzigt van het 1^{e}, 2^{e}, 3^{e}, 4^{e}, 5^{e} en 6^{e} boekjaar: 1866, 1867, 1868, 1869, 1870 en 1871. folio.

Bataviaasch advertentie-blad, 1851, 11 October tot 7 Augustus 1852. Folio.

Bataviaasch Genootschap van kunsten en wetenschappen:

Tijdschrift voor Indische taal- land en volkenkunde, Batavia, 1871/1872,

Deel 18, aflevering 5 en 6;

〃 20, 〃 4 〃 6;

Notulen, deel 10. Batavia, 1872.

Eerste vervolg-katalogus der bibliotheek en catalogus der Maleische, Javaansche en Kawi-handschriften. Batavia, 1872.

Baudet, (P. J. H), leven en werken van Willem Jansz Blaeu (uitgegeven door het provinciaal Utrechtsch Genootschap van kunsten en wetenschappen), Utrecht, 1871. 8°.

Beer Poortugael, (D. J. den), een winstgevend vrouwelijk handwerk, voor alle standen der Nederlandsche zamenleving geschikt. Utrecht, 1870. 8°.

——— de muschjes in mijn tuin. 1868. 8°.

Académie royale de médecine de *Belgique*: Memoires couronnés, et autres mémoires. Tome 1. Bruxelles 1870 8°.

A guide to the commerce of *Bengal*, for the use of merchants, schipowners, commanders, officers, pursers and others, resorting to the East Indies; but particularly of those connected with the shipping of Calcutta. Containing a view of the shipping and external commerce of Bengal; in three parts: with a copious appendix, comprehending various details and statements, relative to the shipping and commerce of countries connected with British–India and China. Calcutta, 1823. 4to.

Berg (N. P. van den), de voorgestelde verandering van het octrooi der Javasche bank. Batavia, 1871. 8°.

Bergman (J. Th.), Memoria Ludovici Caspari Valckenarii, edidit societas artium et doctrinarum Rheno-Trajectina. Rheno-Trajecti, 1871. 8°.

Königlich Preussische Akademie der Wissenschaften in *Berlin*. Monatsberichte, jahrgang 1872, No. 1—4. Berlin, 1872. 8°.

Bertrand (A.), Catalogue général: géographie, voyages, grandes publications, histoire naturelle, constructions navales, machines marines, etc. Paris, 1871/72. 8°.

Catalogue de livres anciens et modernes en vente aux prix marqués chez *J. L. Beyers*. No. 6—7, 11—17, 22.

— ——— Librairie ancienne et moderne de *J. L. Beyers* à Utrecht. Bulletin de livres anciens et modernes. Nos. 6—7, 11—16.

Bleeker (P.), atlas ichthyologique des Indes Orientales-Neerlandaises. Livr. 21—25. Amsterdam, 1869/1872. folio.

Blok (R.), history of the island of Celebes, printed at the Calcutta Gazette press. 1817, 3 vol. 8°.

Boutros (F.), principles of public revenue, with a short abstract of the revenue laws in the Bengal presidency. From the Serampore press, 1844. 8°.

Naturwissenschaftliches Verein zu *Bremen*.

Abhandlungen. Bremen, 1869/72, Band 2, Heft 1—3, Band 3, Heft 1, 8°.

Bretschneider (E.), on the study and value of Chinese botanical works, with notes on the history of plants and geographical botany from Chinese sources. Foochow, 1870. 8°.

Bruijn Kops (G. F. de), statistiek van den handel en de scheepvaart op Java en Madura van 1855—1866, uit de officiele handelsverslagen bijeenverzameld. Batavia, 1869.

's Lands plantentuin te *Buitenzorg*: extract uit het verslag omtrent den staat van den tuin voor het jaar 1868; Verslag als boven voor het jaar 1869; als boven voor het jaar 1870

Museum of comparative zoology, Cambridge, Massachusetts.

Bulletin. 1864.

C.

California academy of Sciences:
Proceedings. San Francisco, 1869/71. vol 4, part. 1—3, 8°.

Carey (F.), a grammar of the Burman language, to which is added a list of the simple roots from which the Language is derived. 1814. 8°.

Canter Visscher (H. C.) en L. J. J. Michielsen, Bijblad op het staatsblad van Nederlandsch-Indie. Batavia, 1870/72. Deel 11, 12, afl. 1—2. 8°.

Le Magasin pittoresque, publié sous la direction de Mr. *E. Charton*, trente-troisième année, 1865. Paris. folio.

Société impériale des sciences naturelles de *Cherbourg*. Catalogue de la bibliothèque, première partie. Cherbourg, 1870. 8°.

Chesny (G.) Indian polity: a view of the system of administration in India. London, 1870. 8°.

D.

Dja Sian. Mandhelingsch rekenboekje voor de hoogste klasse. Batavia, 1868. 8°.

Tiende, elfde, twaalfde, vijftiende, zestiende en zeventiende verslag der Directie van het *Djati-gesticht* voor hulpbehoevende en verwaarloosde kinderen. Batavia, 1865/1872.

Does de Bye (A. van der) en J. van Bosse, de verdediging van de weduwe Saportas en van de inlandsche vrouw Timah, alias baboe Koesier. Batavia, 1869, 8°.

E.

Papers respecting the *East-India* Company's Charter. Tom 1, 3 and 5. London, 1833. 4to.

Abstract of general orders and regulations in force in the Honorable *East-India* Company's army on the Bengal Establishment; completed to the 1sten February 1812; and spe-

cifically arranged in chapters as applicable to the several departments of the army, with forms of returns, etc. annexed as relating to each. Compiled and corrected by permission of governmeunt, in the public offices at the presidency and revised in the office of the adjutant general. Calcutta, 1812. fol.

Eeden (F. W. van), Kort overzicht van den landbouw en de nijverheid in Nederlandsch Oost-Indie over 1869. Uittreksel uit het verslag van Z. Ex. den Minister van Koloniën, (overgedrukt uit het tijdschrift ter bevordering van nijverheid. Deel XII, stuk 5.) 8°.

——— het Ombilien kolenveld in de Padangsche bovenlanden, en het transportstelsel op Sumatra's Westkust (overgedrukt uit het Tijdschrift ter bevordering van nijverheid; deel XII, st. 9) 8°.

Ekris (A. van), ilmu bumie. Batavia, 1869. 8°.

F.

Francken Az. (W.), Dillenburg, geboorte en tijdelijke verblijfplaats van Prins Willem den eerste (1533—1544, 1567—1572). Rotterdam, 1872. 8°.

Frauenfeld (Georg Ritter v.) Die ausgestorbenen und aussterbenden Thiere der jungsten Erdperiode. Wien, 1870. 8°.

——— Zoologische Miscellen, no. 14—16. (aus den Verhandlungen d. k. k. zöologisch-botanischen Gesellschaft in Wien (jahrgang 1868) besonders abgedrukt.) 8°.

——— Beiträge zur Fauna der Nicobaren, no. 2—3 (als boven) 8°.

——— Weitere Mittheilung über den Barem wollschädling Egyptens. Nach einen bericht des Herrn Ivrinovich in Cairo. 8°.

——— Ueber Drehkrankheit bei Gemsen, 8°.

——— Ueber den von Hern Scherl erfundenen Schmetterlings-selbstfanger 8°.

——— Vorläufige Mittheilung betreffend die Arbeit über die Familie der Psyllen. 8°.

——— Ueber den Artnamen von Aphanapteryn 8°.

——— Ueber einige Pflanzen-verwüster des jahres 1869.

——— Kurzer Bericht der Ergebnisse meines Ausfluges von Heiligenblut über Agram an den Plattensee. Mit Beschreibung einiger Metamorphosen und einer neuen Claisillia (aus den Verhandlungen der k. k. zoolog. botanischen Gesellschaft in Wien (jahrgang 1870) besonders abgedruckt).

——— ueber Vertilgung des Rapskäfers (als boven).

——— die Grundlagen des Vogelschutzgesetzes. Wien, 1871.

Friesch Genootschap van geschied- oudheid- en taalkunde te Leeuwarden:

een-, twee- en driee-n-veertigste verslag der handelingen van het Genootschap over de jaren 1868—69 en 1869—71. 8°.

De vrije Friesch: Mengelingen. Leeuwarden, 1870. deel 12; nieuwe reeks, deel 6, 2de stuk. Tweede vervolg op den catalogus der bibliotheek. Leeuwarden, 1871. 8°.

Fuchs (C. W. C.), die künstlich dargestellten Mineralen nach G. Rose's krystallochemischen Mineralsysteme geordnet. (Eine von der Holländischen Gesellschaft der Wissenschaften in Haarlem an 20 Mai 1871 gekronte Preisschrift). 1872. 4to.

G.

Société de physique et d'histoire naturelle de *Genève*.

Mémoires, tome 21, 1re partie. Paris-Bale, 1871. 4°.

——— Memoires, Genève 1862/70, tom 19, 2me partic. 20. 4to.

Tables de Mémoires contenues dans les tomes 1 à 20. Genève, 1871 4to.

Goeje (M. J.) Fragmenta historicorum arabicorum. Tomus secundus, continens partem sextam operis Tadjaribo 'l omami, auctore Ibn Maskowaih, cum indicibus et glossario. Lugdunum-Batavorum, 1871. 4to.

Gonggryp (J. R. P. G.) Saratoes tjeritera. Batavia, 1869. 8°.

Kaiserliche Gesellschaft der Wissenschaften und der Georg-Augusts-Universität zu *Gottingen*.

Nachrichten, jahr 1870/71. Gottingen, 1870/71. 8°.

Abhandlungen von den jahren 1870 und 1872. Gottingen, 1870/1871.

Graafland (N.) inilah kitab hedja dan batja jang pertama. Tanawangko, 1871. 8°.

——— inilah ilmu hitongan guna sakalijan orang jang suka bertambahkan pengenalan akan hitongan. Batavia, 1848. 8°.

——— Bahuwa inilah kitab pada menjatakan peri hal segala machluk jang hidop diatas muka bumi ja itu segala manusija, binatang dan tumbuhtumbuhan. Batavia, 1870. 8°.

——— Bahuwa inilah suling ja itu -barapa hidong jang di sampeekan kapada segala orang-orang muda di tanah Minahassa. Batavia, 1871. 8°.

Maandblad voor opvoeding en onderwijs uitgegeven door het Oost-Indisch onderwijzersgenootschap onder redaktie van *S. F. Groen* en R. J. L. Weijhenke. Proefblad, 1 en 2de jaargang, 1867 en 1868. folio.

Natuurkundig genootschap te *Groningen*: zeventigste en een-en-zeventigste verslag over de jaren 1870 en 1871. Groningen. 8°.

Grube (A. W.) Schetsen en tafereelen uit het leven der natuur en der menschen in de vijf werelddeelen; naar den derden druk uit het hoogduitsch door A. W. van Campen: Azie en Australie. Sneek, 1861. 8°.

Vrij-metselaars-regel ten gebruike der vereenigde en gewijzigde Loges, vastgesteld in de algemeene vergadering te Wilhemsbad; uit het Fransch vertaald door G. S. Batavia, anno 5830. 8°.

H.

Koloniaal museum der Nederlandsche maatschappij ter bevor-

dering van Nijverheid, op het Paviljoen te *Haarlem*: 6e verslag, uitgebragt in de 94e algemeene vergadering der maatschappij, 1871. 8°.

Nederlandsche maatschappij ter bevordering van nijverheid te *Haarlem*:

Tijdschrift: Redacteuren A. H. van der Boon Mesch, H. C. van Hall, D. Pas, E. H. von Baumhauer, F. W. C. Krecke. Deel 34, derde reeks, deel 12. Haarlem, 1871. 8°.

Handelingen der vier- en negentigste algemeene vergadering en van het vijftiende nijverheids congres gehouden te *Haarlem* op den 11en, 12en en 13en Julij 1871. Haarlem, 1871. 8°.

Haex (D.) Dictionarium Malaico-Latinum et Latino-Malaicum. (Duplicaat) Romae et Bataviae. 1631 et 1707, 4to.

Hamilton (C.) The Hedaya, or guide; a commentary on the Mussulman laws, translated by order of the Governor-General and Counsel of Bengal, 4 vol. London, 1791. 4to.

Reglement voor de Societeit: de *Harmonie*, gevestigd te Batavia. Ibid. 1847. 8°.

Hasskarl (J. K.) Retna sive observationes botanicae. Pugillus primus. Bataviae, 1855. 8°.

Haug (M.) Brahma und die Brahmanen. Vortrag in der offentlichen Sitzung der K.-Akademie der Wissenschaften am 28 März 1871 zur Feier Ihres einhundert und zwölften Stiftungstages. Munchen, 1871. 4to.

Heeg (E. F.) Onder-Ousjes: Indische krekel-zangen. Padang, 1865. 12m.

Nederlandsch Indische droogdokmaatschappij, onder beschermheerschap van Z. K. H. Prins *Hendrik der Nederlanden*, Prospectus. folio.

Herrera (A.) descripcion de las Indias Ocidentales, 4 tom. Madrid, 1739 folio.

Heufler, (L. Ritter von), eine Probe der kryptogamischen Flora in den Siebenbürgischen Karpaten. Wien, 1853. folio.

Angkaw'ini siapa? apatah angkaw berbowat? apatah haros 'angkaw djadi? tersalin deri pada bahasa wolandâ awleh *G. Heijmerinb.* Tertara di Timor-Kupang, 1843. 8°.

Hikajat deri pada perdjandjian jang lama dan baharuw. Amsterdam, 1869. 8°.

Hinrichs (J. C.) Verzeichnisz der Bücher, Landkarten u. s. w. welche neu erschienen oder neu aufgelegt worden sind. Leipzig und Utrecht, 1869, 1870, 1871 Januar bis zum Juni 8°.

——— Vierteljahrs-Catolog aller neuen Erscheinungen im Felde der Literatur in Deutschland. Leipzig, jahrgang 1869—1871, Heft 1—2. 8°.

Hoevell (W. R. van), Batavia in 1740; episode uit de geschiedenis van Néerlands Indie. Batavia, 1840. 8°.

Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie van Dr. W. R. baron van Hoëvell; voortgezet onder redactie van G. H. Betz, Mr. P. P. van Bosse, J. D. Fransen van de Putte, Mr. C. van Heukelom, Mr. C. J. F. Mirandolle, Hendrik Muller Jzn.. en Prof. P. J. Veth en met medewerking van een aantal andere staatslieden en geletterden. Derde serie, jaargang 1—5. Zalt Bommel, 1867—1871.

Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie van Dr. W. R. baron van Hoëvell, voortgezet onder redactie van eene vereeniging van staatslieden en geletterden. Nieuwe serie, 1e jaargang. Zalt Bommel, 1872. 8°.

De vriend van den javaanschen landman. Bijdrage tot verbetering der kultuur van padi, mais, klappers, aren, waloeh en andere tot de orde cucurbitaceae behoorende planten op Java, getrokken uit de geschriften van den heer *K. F. Holle*. Batavia, 1871. 8°.

——— Idem als boven vertaling in het Javaansch door *H. K. B. Wilkens*, 8°.

Hooijman J., De rechtvaerdige op zijn sterfbedde, afgemaalt in

eene treurrede, ter gedachtenisse van den hoog edelen, groot achtbaaren en wijd gebiedende heere Reynier de Klerk, (in leeven) Gouverneur-Generaal van wegen hunne hoogmogende de heeren Staten-Generaal der vereenigde Nederlanden, en de Generale Geoctroyeerde Oost Indise Compagnie, overleeden in den ouderdom van (bijna) 70 jaaren den 1 September 1780, uitgesproken in de Lutherse kerk te Batavia, den 17 van denzelven Maand. Batavia, 1780,

Hoola van Nooten (B.), Aurora atau permoelaan bebrapa pengatahoean Bagei-bagei tjerita dari adal dan pengatahoean dalam bahasa malajoe dan wolanda. Batavia, 1870. 8°.

I.

Bab *ilmoe* njawah: 1868. 8°.

Ilmu hitongan pengadjaran akan pitjahan persapuloh. Batavia 1871. 8°.

Catechismus of onderwijsing in de waare christelijke Godsdienst volgens vragen en antwoorden, door last van zijn Hoog Edelheyt den Hoog EedelGebooren heer Gustaaf Willem Baron van Imhoff, Gouverneur-Generaal van Nederlands-Indie, etc. etc. etc. Batavia, 1746.

A Collection of statutes concerning the incorporation, trade and commerce of the East-India Company, and the Government of the British possessions in *India*, with the statutes of piracy, to which, for more succinct information, are annexed, list of duties and drawbacks on the Company's trade, and of the Company's duties and charges on private trade, the bylaws, constitutions, rules and orders of the Company and an abridgement of the company's Charters. London, 1786. fol°.

The Home news for *India*, China, and the Colonies; a summary of European intelligence, published every friday, for dispatch by the overlandmail, vol 25, nos. 881—899, 901—902, 904—906, 908, 910—930, 933—962. fol.

The *Indian* annals of medical science. Calcutta and London, 1864/72. nos. 17—19, 21—27, 29. 8°.

Indisch Genootschap.

Notulen der algemeene vergaderingen van 7 Dec. 1869 tot 14 November 1871. 8°.

Als boven van 9 Januarij tot 9 April 1872.

Indisch Landbouw-Genootschap. Tijdschrift. Batavia, 1872. 2e jaarg., nos. 1—11. Redacteur, T. A. Enklaar van Guericke, 8°.

Koninklijk *Instituut* voor Ingenieurs: Tijdschrift 1871—1872 afl. 1—4. Reglement en verordeningen, 1871. 's Gravenhage, 1871. 8°.

(Afdeeling Oostelijk Java) Notulen der vergadering van 4 Februari, 14 Juli, 13 Oktober, 9 December 1868; 25 Maart, 4 Julij en 11 December 1869.

Inventaris der verzameling kaarten berustende in het Rijksarchief, uitgegeven op last van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken; tweede gedeelte. 's Gravenhage, 1871. 8°.

Iskander (W.), Barita na marragam na ni soerathon ni J. B. P. G. Gronggryp. Batavia, 1878. 8°.

Societa Geografica *Italiana:* Bollettino. Firenze, 1870/72. Fascicolo 4°—5°, parte prima et secunda, vol. sesto, 8°.

Comitato Geologico d'*Italia:* Bollettino. Firenze, 1871. vol. 1, nos. 3—4. 7—12. 8°.

J.

Inwendige consumptie van zout op *Java* en *Madura*, van af 1827 tot en met 1847. Uitvoer van zout van Java en Madura, van af 1814 tot 1847, met nog eenige andere inlichtingen omtrent het artikel zout. Batavia, 1848. folio.

Javaansche spraakkunst voor de Javaansche scholen, vervaardigd op last van de Ned.-Ind. regering. Batavia, 1866. 8°.

Prospectus van eene daar te stellen vice-versa stoomboot dienst langs de Noordkust van *Java*. 4to.

Het voorstel tot wijziging en verandering van het octrooi en reglement der *Javasche* bank nader toegelicht in de Buitengewone Algemeene Vergadering van Deelhebbers, gehouden op den 17^{den} Mei 1871. 4to.

Javasche bank: Verslag uitgebragt in de Algemeene Vergadering van Stemgeregtigde Deelhebbers gehouden 3 Junij 1871, Idem 1 Junij 1872. Batavia, 1871/72. 8°.

Javasche Courant, Batavia, 1869—71. folio.

Pengadjaran pendek **Jezus Elmeseh**. Roermond, 1866. 12me.

Johnston (J. F. W.), de scheikunde in het dagelijksch leven, voor Nederland bewerkt door J. W. Gunning. Sneek, 1856 3 Deelen, 8°.

Jonge (J. K. J. de.) Nova Zembla, de voorwerpen door de Nederlandsche zeevaarders na hunne overwintering aldaar in 1597 achtergelaten en in 1871 door kapitein Carlsen teruggevonden, beschreven en toegelicht. 's Gravenhage, 1872. 8°.

K.

Kaiser (F.) Verslag van den Staat der Sterrewacht te Leiden en van de aldaar volbragte werkzaamheden, in het tijdvak van den eersten Julij 1868 tot de laatste dagen der maand Junij 1869. Amsterdam, 1870 8°.

Als boven-, van den eersten Julij 1869, tot de laatste dagen der maand Junij 1870. Amsterdam, 1870. 8°.

Als boven, van den eersten Julij 1870 tot de laatste dagen der maand Junij 1871. Amsterdam, 1871. 8°.

Hulde aan het XXIII^{ste} Nederlandsch Landhuishoudkundig Congres te *Kampen* van Maandag 28 Junij tot met Zaturdag 3 Julij 1869. Kampen, 8°.

Katechismus voor kinderen, die zich voorbereiden tot de eerste H. Communie. St. Michiels Gestel, 1868. 8°.

Rapport au Congrès International de Statistique à la Haye sur l'état de la Statistique Officieelle du Royaume de Norwège par *A. N. Kiaer.* Christiania, 1869. 8°.

Kielstra (E. B.) Militair Tijdschrift, Verslagen, Verhandelingen en Beschouwingen over Militaire Onderwerpen. Batavia, 1871/72. 2de jaargang, 3de jaargang no. 1—10. 8°.

Kinderen (T. H. der), Wetboek van Strafregt voor Inlanders in Nederl.-Indie, gevolgd door eene toelichtende Memorie. Batavia, 1872. 8°.

King (E. W.) Korte Catechismus met ophelderende vragen en antwoorden uit het Engelsch vertaald. Amsterdam. 12[m].

——— Nieuwjaars geschenk aan mijne reisgenooten naar de gewesten van eeuwige vrede en heerlijkheid. Meester Cornelis, 1869. 12[m].

——— Proef op de som. Meester Cornelis, 1871. 12[m].

——— The Christian triumphing over trials and death. The Manuscript being sent merely for perusal among a few friends, this work is printed only for private circulation. Meester Cornelis, 1871. 8°.

Schriften der Königlichen Physikalisch ökonomischen Gesellschaft zu *Königberg*. Ibid. 1870/71, jahrg 11. abth 1 -2. 4°.

Kops (J.) Flora Batava, Afbeelding en Beschrijving van Nederlandsche gewassen voortgezet door F. W. Eeden, afl. 118—221. Leijden. 4to.

de Koran (gelitographeerd) benevens een Arabisch gebed 8°.

——— (gelitograp
heerd). Palembang, 8°.

Köröse (J.) Vorläufiger bericht über die Resultate der Pester Volkszählung vom jahre 1870. Übersetzung aus dem Hungarischen. Pest, 1871. 8°.

De Toekomst der Suikerkultuur als tegenhanger tot die der Rietsuiker-Industrie, door *J. A. Krajenbrink*; overgedrukt uit het Bataviaasch Handelsblad. 12mo.

L.

Lachmann (A.) neueste illustrirte Munz-, Maass- und Gewichtskunde. Abbildung und Beschreibung der jetzt coursirenden Gold- und Silbermünzen met Angabe ihres Gewichts, Fein-

gehalts, ihrer Geltung und ihres Werthes. 2 Theile; Leipzig, 1807

Lamont (J. v.) Annalen der Königlichen Sternwarte bei München, Band 18; München, 1871, 8°.

Verzeichniss von 3571 telescopischen Sternen zwischen + 9° und + 15° Declination, welche in den Munchener Zonen-Beobachtungen vorkommen, reducirt auf den Anfang des jahres 1850, nebst vergleichung mit den Beobachtungen von Lalande, Bessel, Rumker und Schjellrup. München, 1871. 8°.

Lans (P. C.) Rozengain, een der eilanden van de Bandagroep; een goud- mijn in de toekomst. Rotterdam, 1872. 8°.

Lantsheer (M. F.) Zelandia illustrata. Verzameling van Kaarten, Portretten, Platen enz. betreffende de oudheid en geschiedenis van Zeeland, toebehoorende aan het Zeeuwsch Genootschap der wetenschappen. 3e aflevering, Middelburg, 1870. 8°.

Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te *Leiden*:

Verhandelingen, Deel 1—2. Leijden, 1804/14. 8°.

Handelingen en mededeelingen over het jaar 1870/1871. Leijden, 1870/71. 8°.

Levensberigten der Afgestorvene Medeleden. Leiden, 1870/71. 8°. (Bijlagen tot de handelingen van 1870/71.)

Alphabetische lijst der Leden opgemaakt 15 Junij 1871. 8°.

Lenting (D.) Leerrede over het onwaardeerbaar voorregt, hetwelk kinderen genieten, wanneer God hun deugdzame ouders geschonken heeft, naar aanleiding van Spr. XX, vs. 7. Batavia, 1826. 8°.

Leupe (P. A.), De handschriften der ontdekkingsreis van Abel Jansz. Tasman, schipper commandeur en Francois Jacobsz Visscher, Opper-Piloot-Majoor, 1642—1643.

(overgedrukt uit de Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde) 8°.

Leupe (P. A.), Kolonisatie op Java. 8°.
Georgius Everardus Rumphius, Ambonsch natuurkundige der zeventiende eeuw. (Uitgegeven door de kon. akademie van wetenschappen). Amsterdam, 1871. 4to.

Linnean Society of London. Transactions. London 1869/71 vol 26, part. 4; 27 part. 1—3.
Journal.
Zoology. London, 1870/71 vol 11 8°.
Botany. London, 1869/71. vol. 11, vol. 13 no. 65 8°.
Proceedings, Sessions, 1869/71. London, 1870/71.
Lists of Fellows, 1869/70.
Additions to the Library received from June 21, 1868 to June 16, 1870.

Royal Society of *London.* Philosophical Transactions. London 1869/71; vol. 159, 160, 161 part. 1, 4to. Proceedings. Londen, 1869/71, vol. 17 nos. 110—113; vol. 18 nos. 114—122; 19 nos. 123—129.
List of Fellows. 20 November 1870, 4to.

Zoological Society of *London.* Proceedings for the year 1870, 1871. London, 1870/71. 8°.

Chemical Society of *London.* The Journal. London 1869/70 New series, vol 7, April-September, November-December, vol 8, Januarij, May-December, vol 9, January-April.

Ludeking (E. W. A.) uit mijn portefeuille. Batavia, 1861.

M.

Maine (H.) Sumner, Village-communities in the East and West, six lectures delivered at Oxford. London, 1871. 8°.

Ini kitab pada menjataken deri pada permoelaän beladjar mengedan membatja soerat-soerat *malajoe.* Batavja, 1869. 8°.

Matthes (B. F.) Over de Bissoes of heidensche priesters en priesteressen der Boeginezen. Uitgegeven door de koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdan. Amsterdam, 1872. 4to.

Meinsma (J. J.) Geschiedenis van de Nederlandsche Oost-Indische bezittingen. Delft, 1872. 1e deel. 8°.

Verslag eener reis van den Nederlandschen Consul Generaal te *Melbourne*, aan boord van Zr. Ms. stoomschip Curaçao langs de Oost- en Noordkust van Australie in July — Oktober 1871. 8°.

Merto Atmedjo (Mas Bey). Elf verhalen · in poezy. Batavia, 1868. 8°.

Millies (H. C.), Recherches sur les Monnaies des Indigènes de l'Archipel Indien et de la Péninsule Malaie. Ouvrage posthume, publié par l'Institut Royal pour la Philologie et l'ethnographie de l'Inde Neérlandaise. la Haye, 1871. 8°.

Moehamad Moessa (Raden Hadji) Pandjiwoeloeng. Batavia 1871 8°.

——————— Spiegel der jeugd. Batavia, 1867. 8°.

Biblia Malaica, literis arabicis edita a **J. H. Mohr** et **H. P. van de Werth** V. D. M. in coetibus Portugallicis et Malaicis. Batavia, 1758, 5 vol.

Montclar (A.), de l'économie agricole et manufacturière selon la science industrielle, en réponse aux questions posées par un Fabricant de Solo. Batavia, 1866. 8°.

Montalembert (de) un débat sur l'Inde au parlement anglais. Bruxelles, 1858, 5me édition 8°.

Société Impériale des Naturalistes de *Moscou:*
Bulletin publié sous la rédaction du Docteur Renard. année 1870 no. 1; 1871 nos. 1 et 2, Tom 43 no. 3—4. 8°.

Muehleisen Arnold (B. D.) Faith and Science or the first page of the Bible. Batavia, 1867. 8°.

———————, english biblical criticism and the pentateuch, from a German point of vieuw. London, 1864. vol. 1 8°.

Mijer P., Gedenkboek der feestelijke vereeniging van oud-studenten der Vaderlandsche Hoogescholen, gehouden te Batavia den tweeden Augustus 1844. Batavia, 1844. 8°.

N.

Nature, a weekly illustrated Iournal of Science. London, 1871/72 Nos. 97—148, 4to.

Programmata certaminis poetici ab academia regia disciplinarum *Neerlandica* ex legato Hoeufftiano; indicta in annos 1870, 1871 et 1872, 4to.

Reglement op het fonds ten behoeve van Weduwen en Weezen van dienaren en van hulpbehoevende dienaren van de Factorij der *Nederlandsche* Handel-Maatschappij. Batavia 8o.

De stemgerechtigde deelhebbers in de *Nederlandsche* Handel-Maatschappij,, bij het naderend einde van haar tweede tijdperk. Amsterdam, 1871. 8o.

Nederlandsch Zendeling Genootschap. Maandberigten 1870—1872. Rotterdam, 1871/72. 8o.

Mededeelingen, deel 15, 16 stuk 1—2. Rotterdam 1871/72 8o.

Reglement voor het Weduwen- en Weezenfonds der Officieren van de landmagt in *Nederlandsch-Indie*. (Bijgewerkt volgens de wijzigingen daarin ontstaan, tengevolge van de bekendgestelde bepalingen en alzoo volledig tot 1 Januarij 1860). Batavia, 1860. 8o.

Staatsblad van *Nederlandsch-Indie*: 1817—1835, 1837—1840, 1871—72. Batavia, 8o.

Reglement enz. voor de Kamers van Koophandel en Nijverheid in *Nederlaudsch-Indie*, 8o.

Reglement op het Beleid der Regeering van *Nederlandsch-Indie* (staatsblad 1855 no. 2). Batavia, 1856. 8o.

Reglement op het houden van uitbestedingen in *Nederlandsch-Indie* (Gearresteerd bij besluit van den Minister van Staat Kommissaris Generaal over Nederl. Indie, dd. 17 Julij 1829 no. 13, staatsbl. no. 67). 8o.

Koninklijke Natuurkundige Vereeniging in *Nederlandsch-Indie*. Natuurkundig Tijdschrift. Batavia en 's Gravenhage, 1871. Deel 32. 8o.

Vereeniging tot Bevordering der Geneeskundige Wetenschappen in *Nederlandsch-Indie*:

Geneeskundig tijdschrift voor Ned. Indie. Batavia, 1869/72, deel 14, nieuwe serie, deel 3; 15, nieuwe serie deel 4, afl. 1—3.

Algemeen overzigt op het heffen der porten binnen *Nederl. Indie*, op brieven en drukwerken, die met de zoogenaamde losse mail, via Singapore, worden verzonden of ontvangen. Batavia, 1864. 8°.

Verslag van het Inlandsch Onderwijs in *Nederl. Indie* over 1869. Batavia, 1872. 8°.

Algemeen Verslag van den Staat van het lager Onderwijs in *Nederl. Indie* over 1865 t/m. 1870. Batavia, 1870. 8°.

Nederlandsch-Indische Levensverzekering en Lijfrente-maatschappij:

Almanak voor de jaren 1871, 1872. Batavia, 12mo.

Verslag over het Twaafde Boekjaar. Batavia, 1871. 4to.

Nederlandsch-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw: Verslag over het 18de maatschappelijk jaar, van 1 Januarij ult. December 1871. 8°.

Nederlandsch-Indische Escompto-Maatschappij: Notulen der Algemeene Vergadering van Deelhebbers, gehouden op 19 Maart 1870. 8°.

Als boven der Algemeene Vergadering van Deelhebbers, gehouden op 11 Maart 1871. 8°.

Als boven, gehouden op 10 Maart 1869. 8°.

Als boven, gehouden op Dingsdag 2 April 1872. 8°.

Brand-Waarborg-maatschappij *Nederl. Indie*:

Statuten. folio.

Winst- en Verlies Rekening en overzigt over het eerste, tweede, derde, vierde, vijfde, zesde, zevende en achtste boekjaar. 1863/71 4to.

Beknopte beschrijving van *Nederl. Oost-Indie* in kleine javaansche zangwijzen. Batavia, 1871. 8°.

Niemann (G. K.) Bloemlezing uit Maleische Geschriften, eerste en tweede stuk. 's Gravenhage, 1870/71 8°.

Niti sastra-kawi met javaansche verklaring (uitgegeven op last der Regering). Batavia, 1871. 8°.

Kongelige *Nordiske* Oldskrift Selskab:

Aarböger for Nordisk oldkyndighed og historie, 1870; 1871 hefte 1—4; 1872 hefte 1. Kjobenhaun, 8°.,

Tillaeg til aarböger, aargang 1870—1871. Kjobenhaun 1870/71. 8°.

Mémoires. Nouvelle série 1870—1871. Copenhague, 1870/71. 8°.

Bibliographie statistique du Royaume de *Norvège* pour les anneés 1850—1869. Communiquée par A. N. Kiaer. Christiania, 1869. 4to.

O.

Het *Ombilien-kolenveld* in de Padangsche Bovenlanden en het Transportstelsel op Sumatra's Westkust. 's Gravenhage, 1871. 4to.

Zee- en Brand-Assurantie-Maatschappij „de *Oosterling*":

Winst- en Verliesrekening en Overzigt over het Vijfde Boekjaar, van 1 Januarij tot ultimo December 1870. 4to.

Als boven over het zesde boekjaar, van 1 Januarij tot ultimo December 1871. 4to.

Als boven over het derde en vierde boekjaar, van 1 Januarij tot ultimo December 1868 en 1869, 4to.

Oosterzee (J. J. van), Oratio de religione christiana, optima humanitatis magistra. Trajecti ad Rhenum, 1869. 8°.

Kleine katechismus of Christelijke leering voor Roomsch-Katholijken in Nederlands *Oost-Indië*. St. Michiels Gestel, 1868. 12^m^.

Orlich (L. von), allgemeine Geschichte von Indien, von den frühesten Zeiten bis zum Jahre 1857. Nach den vorzüglich-

sten Quellen und nach Handschriften. Leipzig, 1859/61. 3 Bände. 8°.

Oudemans (A. C. Sr.), Bijdrage tot een Middel- en oud Nederlandsch woordenboek; aflevering 4. Arnhem, Leipzig en Brussel, 1871. 8°.

——— J. A. C. historisch overzicht over de onderzoekingen in de laatste dertig jaren verricht bij gelegenheid van totale zoneklipsen. 8°.

P.

Palmer van den Broek (Dr. **W.**) Wiwoho Djarwo, met een lijstje van kawiwoorden. Batavia, 1868.

Parapattan weezengesticht te Batavia: 38ste verslag van de Direktie. Batavia, 1872. 8°.

Société de Géographie à *Paris*. Bulletin, redigé avec le concours de la section de publication, par C. Maunoir, Secrétaire Général de la commission centrale, et R. Cortambert et C. Delemarre, Secretaires adjoints. Paris, 1870/72 5me serie, tom 4; 6me serie, tomes 2; 3, Janvier, Fevrier, Mars, Avril, Mai.

Parijs gedurende het Beleg van 1870, geschetst door een Parijzenaar. Haarlem, 1871. 8°.

Pengadjaran akan hitongan petjahan masing. Batavia, 1871. 8°.

Académie Impériale des Sciences de St. *Petersbourg:*

Mémoires. 7me série, St. Petersbourg, 1865/70 Tome 9; 10, no. 1—2; 16—17; 18 nos. 1—7. 4to.

Bulletin. St. Petersbourg, 1870/71. Tome 15 no. 3—5; 16, no. 1—6; 17, 1—3. 4to.

Proceedings of the Academy of Natural Sciences of *Philadelphia* Hid. 1869/70.

Programma voor de ontvangst van Zijne Excellentie den Heer J. Loudon bij Zr. Ms. Besluit van 4 Mei 1871 no. 12, benoemd tot Gouverneur-Generaal van Nederl.-Indie. Batavia, 1871. 8°.

R.

Radijs (R.) Handleiding tot de kennis van de oorzaken der buikziekten in het algemeen, waardoor de Soldaten en Matrozen in Oost-Indie worden aangetast. Als ook van de oorzaken en geneeswijze der Bataviasche koorts in het bijzonder. Ten nutte der officieren van gezondheid bij de land- en zeemagt aldaar alsmede eene beschrijving over dezelfde koorts van G. J. Peitsch. Batavia, 1824. 8°.

Rauws H. J. Noodige toelichting op de brochura „Bagoe" van O. C. Matzen.

Revue des Deux Mondes, seconde période, Tome 85—90. Paris, 1870. 8°.

Robinson (W.) an attempt to elucidate the principles of Malayan Ortography. Fort Marlborough, 1823. 8°.

Openbare leesbibliotheek en leeskabinet te *Rotterdam:* Dertiende jaarlijksch verslag door de hoofdkommissie aan de leden 1872. 8°.

Ruprecht, bibliotheca medico-chirurgica, pharmaceutia-chemica et veterinaria; jahrgang 23—24, 1869—1870. 8°.

S.

Schlegel (G.) Sinico-Aryaca ou recherches sur les Racines primitives dans les langues chinoises et aryennes Etude philologigue. (Tiré à part du XXXVI volume des Transactions de la societé des arts et des sciences à Batavia). Batavia, 1872. 8°.

Fra-Diavolo, ou l'hotellerie de Terracine, opéra-comique en trois actes, par M. **Scribe**. Batavia, 1867. 12m.

Siam, overgedrukt uit het Bataviaasch Handelsblad. 12mo.

Siebold G. F. de. De historiae naturalis in Japonia statu, nec non de augmento emolumentisque de cursu perscrutationum exspentandis dissertatio; cui accedunt specilegia faunae Japonicae. Bataviae, 1824. 8°.

Smiles (S.), Help u zelven. Proeven van geestkracht en volharding uit het leven van beroemde mannen. Amsterdam, 1865. 8°.

Smits (H. D. A.) Zeemansgids voor de eilanden en vaarwaters beoosten Java, gevolgd door een methode om door hoekmeting nabij de oppervlakte der zee, de hoogten van bergen en omgekeerd hunne afstanden te berekenen. Batavia, 1848. 4to.

Smithsonian institution.

Contributions to knowledge. Washington, 1871, vol 17. 4to.

Annual report of the board of regents showing the operations, expenditures, and condition of the institution for the year 1869. Washington, 1871. 8°.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), laatste lijst van Nederlandsche schildvleugelige insecten (insecta colleoptera). (Uitgegeven door de Hollandsche maatschappij der wetenschappen te Haarlem). Haarlem, 1870. 4to.

Rekenboekje over de benoemde getallen, de in de *Soendalanden* gebruikelijke maten en gewigten en het Nederlandsche maten- en gewigten-stelsel. Batavia, 1867. 8°.

Jongens-weezen-inrigting te *Soerabaija*;

verslag der hoofdkommissie te Batavia, 1871. 4°.

Stibbe Lz. (S.), Pengadjaran deri pada elmoe boemi. Batavia' 1869. 8°.

———. Tjonto peladjaran beritong, di toeroet bagimana dalem kitab beritong J. C. Kempers, bagian nan pertama. Batavia, 1869. 8°.

Stok (H. P. van der), handleiding voor niet geneeskundigen tot het verleenen van eerste hulp in dringende ziektegevallen, verwondingen en vergiftigingen. Ten gebruike op plaatsen waar zich geen geneesheer bevindt, op patrouilles, enz. Batavia, 1872. 8°.

Eenige bladzijden uit het dagboek van een inwoner van *Straats-*

bourg tijdens de belegering in de maanden Augustus en September 1870. Gouda, 1870, 8°.

Suringar (W. F. R.) en M. J. Cops. Nederlandsch kruidkundig archief. Leeuwarden, 1871. 2e serie, deel 1; 1e stuk. 8°.

Sveriges Geologiska Undersöknung, pa offentlig bekostnad utförd under ledning af A. Erdman, Bladen 1—30. fol.

————. Rattelaer till hojdmatningarne å bladen „Wårgårda" och „Samsholm." Stockholm, 1870. 8°.

Kongliga *Svenska* vetenskaps akademie. Handlinger, Ny folgd. 1868/70. Randet 7, andra haftet; 8—9 4°. Ofversigt af Forhandlinger Aargang 26—27. Stockholm, 1870. Band, 1, Hafte 2. 8°.

Svenske og Norske Ledamöter. Maj 1870/71. 8°.

T

De dubbele *teleurstelling*, eene novelle, vol zuchten en klagten, die eigenlijk niet in de negentiende eeuw te huis behoort; door een oosterling. Zalt-Bommel, 1849. 8°.

Thiers (A.), histoire du consulat et de l'empire. Bruxelles, 1845/62. 21 vol.

Bebrapa *Tjerita* jang ada tersimpan di dalem segala soerat jang soetji kadjadian langit dan boemi. 8°.

Tjarito-tjarito senderan pengadjaran kapada manosia, jang bingoeng den pandorang paham atowa pikirannja. Batavia, 1867. 8°.

Tjerita soerat perdjandjian baroe terkarang oleh saorang padri, pesoeroehan indjil di tanah Hindi. Batavia, 1861. 8°.

Ini boekoe tanie, jang mengarang Radhen adiepattie Arja *Tjitrö Sômö* jang bermoekiem tanah kalien jamat, tersoerat 8 arie Januarie 1870. Samarang, 1871. 8°.

Tollens (L. J. A.), Repertorium op de staatsbladen van Ned.-Indie van 1816—1856. Batavia, 1857. 8°.

Toorenbergen (J. J. van), 1566—1572, vaderlandsche herinneringen. Rotterdam, 1872. 8°.

Magnetical observatory *Toronto*, Canada west:

Abstracts of meteorological observations made during the years 1854—1859. Toronto, 1864 4°.

Results of meteorological observations made during the years 1860—1862. Toronto, 1864. 4°.

La *Traviata* (Violetta), opéra en quatre actes. Batavia, 1868. 8°.

U.

Historisch Genootschap gevestigd te *Utrecht*.

Kroniek; Utrecht, 1869/71; jaargang 1868 en 1870. 8°.

Werken, nieuwe serie no 8, 12, 13. Utrecht, 1869, 8°.

Provinciaal *Utrechtsch* Genootschap van kunsten en wetenschappen.

Verslag van het verhandelde in de algemeene vergaderingen van 1869, 1870 en 1871. Utrecht 1869/71. 8°.

Aanteekeningen van het verhandelde in de sectie-vergaderingen ter gelegenheid van de algemeene vergaderingen 1869 en 1870. Utrecht, 1869/70. 8°.

Natuurkundige verhandelingen; nieuwe reeks, 1e deel, zesde stuk; 2e deel, eerste en tweede stuk. Utrecht, 1849. 4°.

V.

Michaelis Bernhardi *Valentini* archiatri Hassiaci et Prof. medici Gisseni, historia simplicium reformata, sub musei museorum titulo antehac in vernacula edita, jam autem in gratiam exterorum, sub directione, emendatione et locupletatione auctoris, a D. Joh. Conrado *Beckero* medico alsfeldensi latio restituta: accedit India litterata, e lingua Belgica primum in Germanicam translata, nunc vero, ad desiderium exterorum Latinitate donata, longe auctior reddita novisque figuris aeneis illustrata a Christophoro Bernhardo Valentini M. B. Filio. Francofurti ad Moenum, 1716. folio.

Verordeningen en bepalingen voor de lagere regtbanken der vrije Schotsche kerk, vertaald uit het Engelsch voor het gebruik van de vrije Rehobôth Gemeente te Meester-Cornelis. Batavia, 1868. 8°.

Verslag van de handelingen der Staten-Generaal; bijblad tot de Nederlandsche Staatscourant voor 1870/71 en 1871/72. 's Gravenhage. folio.

Verslag der commissie, belast met het afnemen van het examen, vermeld in art. 4 van het kon. besluit van 10 September 1864 (Indisch staatsblad no. 194) in Ned. Indie voor 1871 en 1872. 8°.

Royal Society of *Victoria*.

Transactions and proceedings. Melbourne, 1869. vol. 9 part. 2. 8°.

Vrancken (P. M.), door de gratie Gods en van den H. Apostolischen stoel, Bisschop van Côlophon, enz. Vastenbrief voor de jaren 1849, 1850, 1851, 1852, 1854, 1857, 1858, 1859, 1860, 1862, 1863, 1865, 1866, 1867, 1869, 1870 en 1872. 4to.

W.

National academy of sciences at *Washington*, Letter of the president, communicating, in obedience to law, a report of the operations of the society for the years 1866 and 1867. Washington. 8°.

Weitenweber (W. R.), repertorium sämmtlicher Schriften der Königl. Böhmischen Gesellschaft vom jahre 1769 bis 1868. (Zur Feier des einhundertjährigen Bestandes der Gesellschaftt). Prag, 1869. 8°.

Kaiserlich-königliche Zoologisch-botanische Gesellschaft in *Wien*: Verhandlungen. Wien, 1871. Band 21. 8°.

Geographische Gesellschaft in *Wien*. Mittheilungen, redigirt von ihrem General-secretär M. A. Becker. Wien, 1870/71. Band 13—14. Neue Folge band 3—4. 8°.

Viggers van Kerchem. Open brief aan mijn vriend Th. F. Schill, naar aanleiding van zijne „beschouwingen over het voorstel van de direktie der Javasche Bank te Batavia. Leiden, 1871. 4to.

Gymnasium *Willem* III. Reglement behoudens nadere beslissing omtrent de bestendiging van de afdeeling: „Klassieke studien" bij art. 3 van het besluit van den Gouverneur-Generaal dd. 21 Augustus 1867 no. 1 vastgesteld. 8°.

Huishoudelijk reglement: afdeeling hoogere burgerschool Batavia, 1867. 8°.

Als boven, afdeeling: Taal-, land- en volkenkunde. Batavia, 1867. 8°.

Programma der kundigheden vereischt om gedurende den cursus 1868—1869 tot de hoogere klasse van het Gymnasium Willem III, afdeeling: „Hoogere burgerschool", te worden toegelaten. Batavia, 1868. 8°.

Reglement en programma's van de examens van toelating tot de verschillende klassen der afdeeling: „Hoogere burgerschool". Batavia, 1869/71.

Programma der lessen, afdeeling: „Hoogere Burgerschool", cursus 1869—1870. Batavia, 1869.

Als boven, cursus 1870—71—72. 8°.

Als boven, afdeeling: „Taal-, land- en volkenkunde van Nederl. Indie", cursus 1869—1870 en 1870—1871 Batavia, 1869/70.

Instructie voor den rector, directeur van het Gymnasium Willem III. 8°.

Programma der lessen voor het schooljaar 1866—1867. Batavia, 1864. 8°.

Reglement van orde voor de opvoeders aan het Gymnasium Willem III. 1862. 8°.

Algemeene bepalingen voor de leerlingen op het Gymnasium Willem III, 1861.

Verslag van het Gymnasium Willem III van 1 Oktober 1868 tot ultimo September 1869.

Idem 1 Oktober 1869 tot ultimo September 1870.

Verslag van de commissie belast met het onderzoek naar de oorzaak van de ramp het stoomschip *Willem III* overkomen. Utrecht, 1871. 4to.

Vocabularium ofte woortboeck, naer ordre van den alphabet int 't Duytsch-Maleysch ende Maleysch-Duytsch, dat is, 't eerste daer 't Duytsch voor ende 't Maleysch naer, ende 't ander daer 't Maleysch voor, en 't Duytsch naer wert gestelt. Eertijts ten deele ghecomponeert by den Eerw Caspar *Willens* Sal. Mem. ende namaels oversien, vermeerdert, in ordre gebracht, ende uitgegeven door Sebastianum Danckaerts Waerby achter aen noch gevoecht zijn, eenighe Portuguysche ende Tarnataensche woorden, die zeer ghemeyn zijn, ende vermenght werden onder 't Maleysch, in de Eylanden van Amboyna, Molucken ende Banda. Item noch eenighe manieren van spreecken, die zeer noodich en de proffijtelijck zijn te weten, voor den ghenen die de Maleysche tale, zooals se in de plaetsen voornoemt ghebruyckt wert, begheerich zijn te leeren. Alsmede eenighe Grammaticale observatien niet min dienstich tot lichticheyt ende claerheyt, als wel tot groot proffijt streckende. 's Gravenhaghe en Batavia, 1623 en 1706. 4to.

Wirodjojo. Een verhaal bevattende leerzame bepalingen voor landbouwers en dessahoofden. Batavia, 1868. 8°.

Wolf (R.) Vierteljahrsschrift der Naturforschenden Gesellschaft in Zurich; Jahrgang 12—13. Zurich, 1867/68. 8°. Id. jahrgang 15, 1870. 8°.

Z.

Zittel (C. A.) Denkschrift auf Christ. Erich Hermann von Meyer. Munchen, 1870. 4to.

Zwager (P.), het binnenste der aarde en de uitbarsting der Merapi op den 15den April 1872 en volgende dagen. Populaire voordracht in het komedie-gebouw te Samarang op Zondag den 5den Mei 1872. Samarang, 1872. 8°.

BIJVOEGSEL.

Kamer van Koophandel en Nijverheid te *Batavia*.

Reglementen enz. voor de Kamers van Koophandel en Nijverheid in Ned.-Indie. 8°.

——— Eene zeehaven voor Batavia; verzameling van officiele bescheiden uitgegeven door de kamer van koophandel en nijverheid te *Batavia*. Ibid. 1872. 8°.

Ontwaakt, gij die slaapt! eene apologie van den schrijver van „de dubbele teleurstelling" voor het bezigen der uitdrukking voorkomende in zijn werk, dat er geen tiental ware christenen zich te *Batavia* bevinden. Zalt Bommel, 1850. 8°.

Bouhier (M.) Oeuvres de jurisprudence. Dyon, 1787. 2 tom. folio.

Baumhauer (E. H. von), archives Neerlandaises des sciences exactes et naturelles, publiées par la Société Hollandaise des sciences à Harlem, avec la colloboration de MM. R. van Rees, D. Bierens de Haan, C. A. J. A. Oudemans, W. Koster et J. A. Herklots. Tom 4—6; 7. livr 1—3. La Haye, 1869/72. 8°.

Königliche *Bayerische* Akademie der Wissenschaften.

Mathemathisch-Physik. Classe, Munchen, 1868/70. Band 10, Abth. 2—3. 4°.

Almanach für das jahr 1871. Munchen 8°.

Abhandlungen:

Historische classe. Munchen, 1869/71. Band 11, Abth. 2—3.

Sitzungsberichte:

Philosophische und historische classe. Munchen, 1871. Jahrg. 1871. Heft 1—2. 8°.

Budding (S. A.) Verhandeling over de doodstraf. Batavia, 1846. 8°.

Bruijn (R. le). Verzameling van liederen, waarbij gevoegd zijn eenige psalmen en evangelische gezangen ten gebruike van het Nederlandsche zendeling genootschap; uit het Nederlandsch in het Maleisch vertaald. Batavia, 1828. 8°.

Bepalingen omtrent de invoering van- en den overgang tot de nieuwe wetgeving. Batavia, 1848. 8°.

Bepalingen ter regeling van eenige onderwerpen van strafwetgeving, welke eene dadelijke voorziening vereischen. Batavia, 1848. 8°.

Javaansche almanak voor 1870, 1871, 1872 en 1873 onder redactie van *A. B. Cohen Stuart*, Samarang, 1870/1873. 12mo.

Carlson (F. F.) Minnesteckning öfver Erik Gustaf Geyer. Stockholm, 1870. 8°

Fortegnelse over de af det kongelige *Danske* videnskabernes Selskab udgivne Skrifter som kunne erholdes i Boghandelen, 8°.

Kongelige *Danske* videnskabernes Selskab.

Ofversigt over Forhandlinger og dets Medlemmers Arbeider 1 Aaret 1870 no. 23; 1871 no. 1—2. Kjobenhavn 1870/71. 8°.

Kongelige *Danske* videnskabernes Selskab. Naturvidenskabeleg og Mathematisk afdeling.

Skrifter, 5te Rackke. Kjobenhaun, 1867/69. Bind 6—8, 9 no. 1, 4°.

Historisk og pholosophisk afdeling; Skrifter, 5te Rackke, Kjobenhaun, 1868/71. Bind 4, no. 1—6.

Aanteekeningen van *H. J. Domis*, 1e stukje. Passoeroean, 1829. 4to.

BIJLAGE D.

De naamsafleiding van Ambon.

(Notulen 1 April 1873, VIII, *a*).

In de beschrijving van *Amboina* door FRANÇOIS VALENTIJN leest men op blz. 124:

»Wat den naam van *Amboina* betreft, die aan dit eiland ge-»geven, en waar na deze gansche Landvoogdy ook genaamt »word, die schijnt wel van de naam, die de stad draagt, te »weten van *Ambon*, ontleend te zijn; maar alzoo dit een naam »is, die de stad, die niet oud is, niet zeer lang kan gedragen »hebben, zoo is 't niet onwaarschijnelijk, aangezien de inlan-»ders, en ook de westersche volken, niet zoozeer die stad, als »wel dit geheel land, zoo noemen, dat er deze of gene plaats »in oude tijden in *Amboina* moet geweest zijn, die den naam »van *Ambon*, gelijk het de meeste Oostersche volkeren, of wel »van *Apon*, gelijk het de Amboineesen in hun taal noemen, »gedragen heeft.

»Dit heeft mij lang aangezet, om bij den inlander na de »plaats, of 't geslagt, dat zulken naam gevoert mogt hebben, »neerstig te vernemen. Ik vond eindelijk een Moorschen priester »van *Boero*, zich aan den Rooden Berg onthoudende, die den »naam van *Tahi Apon* droeg, maar die kon mij geenzins be-»rigten, van waar hij aan dien naam gekomen was.

»Na lang navorschen, gaf mij de Ngatohoedi, Domingos »Gomes, dit licht, dat Cailolo, een dorp op 't eiland Oma, in »oude tijden den naam *Ambon*, of wel *Apon* (zo zij 't noemen) »gedragen had, en daarna het geheele land genaamd was.

»Dit zeggen was wel goed, maar voldeed mij niet, alzo ik »bewijs daarbij vorderde. Hij zeide dat dit klaar bleek uyt »een lied, dat die van Cailolo, als hen eigen, nu nog gewoon »zijn in 't scheppen of roejen op hunne vaartuigen te zingen,

„waaruijt hij toonde, dat Cailolo van ouds het rechte Ambon „was, en ook de naam van Apon gedragen had.

„Het Lied luid aldus:

„Apon kailolo-kailolo,
„Jammaae soerinaja matäena.

„Dat is:

„Kailolo-kailolo is Ambon.
„En de braven Soerinaja is mijn vader (dat is, mijn hoofd, „orangkaja).

„Een fraai bewijs, en daarom te meer geloof verdienende, „omdat de Amboineesen geen andre oude gedenkschriften, „dan hunne liederen, hebben, die zij nog dagelijks, 't zij als „zij scheppen, 't zij op de groote feesten, gewoon zijn te zin„gen, welke liederen ook alle stranden en plaatsen, daar zich „ider dorp van de oudste tijden af nedergezet heeft, zeer klaar „aanwijzen."

Het fraaiste van dit bewijs is dat het niets bewijst, zooals trouwens wel meer bij Valentijn het geval is; het verband toch is moeilijk te vatten, tenzij Ambon van uit Kailolo bevolkt zou zijn, wat nergens wordt opgehelderd.

Volgens het Aardrijkskundig en Statistisch woordenboek van Nederlandsch-Indie is het eiland Amboina ook onder de namen *Ambon*, *Apon* of *Thau* bekend: het laatste waarschijnlijk een drukfout van het boven vermelde *Tahi Apon*.

Dr. Buddingh deelt in zijn „Neerlands Oost-Indie", Deel II, blz. 152, mede:

„Terwijl we in deze negory (*Poka*) toefden, lag het gansche „eiland Ambon als onder een nevel begraven. Later zag ik „dien nevel zich meermalen als een tent over het eiland uit„breiden, en kwam mij de bewering aannemelijk voor, dat de „naam *Noesa Ambon* verbasterd is voor *Noesa ombong* of *oem„boen*. Daar *ombong*, nevel of dauw beteekent, zou *Noesa „Ambon* vertaald kunnen worden door *dauw*- of *neveleiland*." In eene noot wordt hieraan nog toegevoegd:

„Moet *Noesa Ambon* ook welligt *Noesa Ambong* geschreven „worden, en is dan *Ambong* niet misschien verbasterd voor „*sambong?*.... *Noesa sambong* zou dan beteekenen: *verbon-„den eiland*, en deze benaming zou hare verklaring vinden in „de omstandigheid, dat de beide schiereilanden *Leitimor* en „*Hitoe* door de landengte van *Pas Baguala* verbonden zijn."

Dit laatste vermoeden wordt door niets gewettigd; de meening daarentegen, dat *Ambon* zou zijn afgeleid van *oemboen*, hier als *ombon* uitgesproken, wordt nog door velen gedeeld, ofschoon meer op de hoofdplaats, dan op het geheele eiland doelende. Anderen geven *apon* of *afon* als oorspronkelijke naam op, welk woord *specerijtuin* zou beteekenen.

In de bahasa tanah op Saparoea heet het eiland Ambon. *Hoea Apon*, van *hoea* = één en *apon* = beëediging, naar aanleiding van de eedsaflegging bij den eersten afstand van grond aan de Portugeezen (1512).

Amboina is een tot heden bij de inlandsche bevolking onbekend woord: denkelijk eene verbastering van het Spaansche *Amboino*.

Of het eiland op dien naam werkelijk recht heeft, wordt zeer betwijfeld, daar in de aldaar overgebleven landstalen wel van *Ambon* als *kota ila* (groote versterking), maar nimmer als *noesa* (eiland) wordt gesproken.

De verwaarloozing der landstalen, langzamerhand door geheele onbekendheid gevolgd, heeft er het hare aan toegebracht, om bijna nergens de beteekenis van plaatsnamen te kunnen verklaren.

Wellicht is het met *Ambon* gegaan als met vele negorijen op Saparoea, waaraan vermoedelijk door de Portugeezen andere namen zijn gegeven, zoodat zij behalve hun tegenwoordigen er nog een *teong* of geslachtsnaam (?) op nahouden, die bij het spreken der landstaal alleen gebruikt wordt.

F. S. A. DE CLERCQ.

Bijlage E.

Verslag van de werkzaamheden en verrichtingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen,

uitgebracht in de Algemeene Vergadering van 16 *Juni* 1873.

M. H.!

Ofschoon, zoo als reeds meermalen door de Directie werd opgemerkt, het geregeld in druk verschijnen van de aanteekeningen van het verhandelde in de maandelijksche bestuursvergaderingen, de aanleiding tot het jaarlijks in algemeene vergadering voorlezen van een verslag van de verrichtingen en werkzaamheden des Genootschaps grootendeels heeft doen wegvallen, mag de Directie echter niet uit het oog verliezen, dat de bij art. 15 van het reglement van het Genootschap omschrevene algemeene vergaderingen ook nog een ander doel hebben en wel voornamelijk strekken tot het doen van mededeelingen en voorstellen betreffende het Genootschap, het bespreken van wetenschappelijke onderwerpen en het houden van voorlezingen. Het is meer bijzonder met het oog hierop, dat deze bijeenkomst belegd is. De Directie meent aan de leden, die door hunne toetreding als zoodanig het bewijs leveren van hunne belangstelling in kunsten en wetenschappen, de gelegenheid te moeten openen, om hunnerzijds wenken, wenschen, beschouwingen, voorstellen, mondeling onder de aandacht van het bestuur te brengen. Zoo licht geeft de lezing van de handelingen van het bestuur aanleiding tot opmerkingen, die men niet altijd gezind is schriftelijk te behandelen, maar die men bij gelegenheid toch wel eens ter sprake zou wenschen te brengen. Hiertoe zijn de algemeene vergaderingen bepaaldelijk ingesteld; doch om nu de traditie van vroeger niet geheel los

te laten, heeft het bestuur gemeend deze bijeenkomst ook dienstbaar te moeten maken aan de mededeeling van een verslag van hetgeen sedert de laatste bijeenkomst in Maart 1871 meldenswaard is voorgevallen. Dat verslag zal echter bijzaak blijven; nieuws toch kon het niet bevatten, want uit den aard der zaak kunnen wij U niet anders leveren dan een min of meer geordend overzicht van hetgeen aan de lezers van de notulen onzer bestuursvergaderingen reeds in bijzonderheden bekend is.

Eene voor ons Genootschap zeer heugelijke gebeurtenis is zeker het besluit van Z. M. onzen geëerbiedigden Koning om het Opper-beschermheerschap des Genootschaps, Zijner Majesteit ingevolge besluit van de zooeven bedoelde algemeene vergadering van 26 Maart 1871 aangeboden, te aanvaarden.

Beschermheer bleef tot den dag van zijne aftreding als Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indie, Zijne Excellentie de heer Mr. P. Mijer, en de Directie begreep in den geest van het Genootschap, dat van zijne oprichting af onder de bijzondere bescherming van de Hooge Overheid dezer gewesten gestaan heeft, te handelen door tot Beschermheer te verkiezen de nieuw opgetreden Opperlandvoogd Zijne Excellentie Mr. James Loudon, die zich die keuze onmiddellijk liet welgevallen, en sedert reeds meer dan eenmaal het bewijs heeft geleverd, dat hij niet alleen met krachtige hand den bloei en de welvaart van deze gewesten wil bevorderen, maar ook aan wetenschap en kunst zijne belangstellende zorgen niet onthoudt.

Als een voor deze gewesten merkwaardige bijzonderheid verdienen hier vermelding de verschillende bezoeken, die het Genootschap in de laatst verloopen twee jaren van verschillende vorstelijke personen heeft ontvangen. Zoo had de Directie in Maart 1871 het voorrecht Z. M. Somdet Phra Paramendr Maha Chulalonkorn, Eerste Koning van *Siam*, in 's Genootschaps verzamelingen te mogen rondleiden, terwijl in Augustus 1872 Zijne Keizerlijke Hoogheid Alexis Alexandrovitch, Grootvorst van *Rusland*, met gevolg de verschillende musea,

met groote belangstelling in oogenschouw nam, en eindelijk in Februari van dit jaar de Prinsen *Philippe* en *Auguste van Saxen-Coburg-Gotha* geruimen tijd aan de beschouwing der verzamelingen van het Genootschap gewijd hebben. Die vorstelijke bezoekers hebben er geen geheim van gemaakt, dat hetgeen zij hier bijeen vonden hunne verwachtingen schier in alle opzichten overtrof en menig onderdeel van 's Genootschaps schatten, b. v. het kabinet van bronzen voorwerpen uit *Java's* voortijd, zich door eene schaars geëvenaarde volledigheid kenmerkt.

In de samenstelling van het personeel der Directie vertoonde zich weder eene afwisseling, die in vele opzichten een der kwalen van Indie mag genoemd worden. Mannen ontvielen haar, wier toewijding aan de belangen des Genootschaps de taak der Directie aanmerkelijk verlichtte, wier kennis en ervaring in eenig bepaald vak van wetenschap hen tot een schier onmisbare vraagbaak hadden doen worden. Zoo heeft de Directie achtereenvolgens de medewerking moeten missen van hare medeleden J. S. van Coevorden, Dr. J. J. van Limburg Brouwer, Dr. G. Schlegel en G. A. de Lange, die allen wegens vertrek van hier tot het nemen van hun ontslag genoodzaakt waren. Ook het oudste van 's Genootschaps bestuursleden, de heer G. F. de Bruijn Kops, die in Juli 1858 als zoodanig zitting nam, vond aanleiding om zijn ontslag te vragen, doch door zijne benoeming tot eerelid van het Genootschap blijft hem de toegang tot de maandelijksche bestuursvergaderingen geopend en kan van zijne diensten dus ook nog in het vervolg partij worden getrokken.

Daarentegen is tijdelijk althans voor de Directie verloren gegaan de medewerking van een ander van 's Genootschaps eereleden, den heer A. B. Cohen Stuart, van wiens onvermoeid pogen om de bedoelingen van onze instelling te schragen en te bevorderen de in de laatste jaren in het licht gegeven deelen van het verhandelde in onze bijeenkomsten schier op elke bladzijde getuigenis afleggen. Intusschen zijn de bewijzen reeds geleverd, dat hij ook in Nederland ons Genootschap niet ver-

geet en zijn verblijf aldaar dienstbaar maakt aan de bevordering van 's Genootschaps belangen.

Ter aanvulling van de opengevallen plaatsen in het bestuur, werden in overeenstemming met art. 11 van het reglement tot medeleden gekozen, het oud-bestuurslid N. P. VAN DEN BERG en de gewone leden Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA en J. W. F. J. MEINSMA, die allen bereid werden bevonden, om mede te werken aan de taak die aan de Directie is toevertrouwd.

Afgescheiden van deze mutatien moest, tengevolge van het vertrek van Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER, die als secretaris der Directie en als directeur van het museum werkzaam was, naar andere titularissen voor deze betrekkingen worden uitgezien en nadat in de maand Februari 1872 het secretariaat was opgedragen aan het lid N. P. VAN DEN BERG. bood de onder-voorzitter Mr. J. A. VAN DER CHIJS zich aan, om zich tijdelijk met de functien van directeur van het museum te belasten, — een aanbod dat met erkentelijkheid door het bestuur werd aangenomen.

De Directie vond aanleiding in de boven reeds besproken bezoeken van Z. M. den Koning van *Siam* en van Z. K. H. den Grootvorst van *Rusland*, om aan beide vorstelijke personen het eerelidmaatschap van het Genootschap aan te bieden. Door beiden werd dit aanbod welwillend aangenomen en reeds zijn van een hunner de tastbare bewijzen ontvangen, dat werkelijke belangstelling in 's Genootschaps streven hen met het besluit der Directie ingenomen deden zijn.

Van de lijst der eereleden is daarentegen moeten worden afgevoerd de naam van Zijne Excellentie den Minister van Staat J. J. ROCHUSSEN, die tijdens hij het oppergezag in deze gewesten bekleedde als beschermheer aan het hoofd van het Genootschap stond en van zijne bijzondere behartiging van kunsten en wetenschappen meermalen op de meest ondubbelzinnige wijze heeft doen blijken, door b. v. op het voetspoor van zijn voor-

ganger STAMFORD RAFFLES aan de beraadslagingen van het Genootschap persoonlijk deel te nemen. Ook na zijn dood zal de naam van ROCHUSSEN bij het Genootschap steeds in dankbare herinnering blijven.

Een ijverig medewerker verloor het Genootschap door den dood van het buitengewoon lid J. HAGEMAN Jcz., van wiens hand zoo menige bijdrage in de werken van het Genootschap voorkomt en wiens naam steeds een eervolle plaats zal innemen onder de beoefenaars van de geschied- en oudheidkunde van Indië. De kritiek moge op zijn arbeid veel kunnen en moeten afdingen, HAGEMAN was, zooals een onzer dagbladen bij gelegenheid van zijn overlijden opmerkte, een voorbeeld van werkzaamheid en stalen ijver op intellectueel gebied, — eigenschappen welke hem op zijn hoogen ouderdom en tot kort voor zijn dood zijn bijgebleven, als merkwaardige tegenspraak der zoo dikwijls verkondigde leer, dat klimaat en land zich voor inspanning van den geest niet eigenen.

Het getal van 's Genootschaps correspondeerende leden werd vermeerderd door de benoeming als zoodanig van Professor MAX MULLER te *Oxford*, Dr. A. PETERMAN te *Gotha*, LOUIS DE BACKER te *Parijs*, Ds. P. L. DE GAAIJ FORTMAN en Ds. G. D. J. SCHOTEL te *Leiden*, en FERDINAND VON HELLWALD te *Weenen*.

Tot buitengewoon lid werd benoemd de heer J. A. UILKENS te *Tjiamis*.

Buitengewoon groot was het aantal gewone leden, die wegens overlijden, vertrek uit Indië, of andere redenen aan het Genootschap ontvielen. Maar de Directie, wetende hoe 's Genootschaps bloei in onafscheidbaar verband staat tot het ledental, is er ijverig op uit geweest om nieuwe leden aan zich te verbinden, en hoezeer niet zelden tegenwerking en onverschilligheid ondervonden is van mannen, die èn door maatschappelijke positie, èn door geldmiddelen tot de klasse behooren, waarin een Genootschap als het onze vóór alles steun behoort te vinden

heeft het haar gelukkig in andere kringen niet aan belangstelling ontbroken. Het aantal gewone leden is gestadig blijven toenemen en van 180 onder ult. December 1870 is het op ult. December 1872 tot 232 gestegen. Wij hebben dus op het oogenblik een ledental grooter dan ooit te voren, doch wij weten bij ervaring hoe snel hierin verandering kan komen, want de Indische samenleving, die nimmer zeer standvastig was, schijnt aan nog veel meer wisselingen onderhevig, sedert de middelen van gemeenschap met het vaderland menigvuldiger en gemakkelijker geworden zijn. Wij blijven daarom ten behoeve van het Genootschap, dat eerlang zijn honderdjarig bestaan hoopt te vieren, een beroep doen op de ondersteuning van allen, die belang stellen in kunsten en wetenschappen. Een gevoel van bescheidenheid en kieschheid weerhoudt de Directie meermalen om het lidmaatschap, waaraan de betrekkelijk hooge contributie van *f* 40 's jaars verbonden is, aan te bieden aan personen, die allezins verdienen daarvoor in aanmerking te komen, en daarom vinde hier nogmaals de opmerking plaats, voorkomend in het verslag, voorgelezen in de algemeene vergadering van 11 Mei 1865, dat het in het belang der zaak, waaraan het Genootschap zijn krachten wijdt, wenschelijk ware, dat zij, die als gewone leden tot het Genootschap wenschen toe te treden, daarvan eigener beweging op de eene of andere wijze deden blijken.

Thans overgaande tot de eigenlijke werkzaamheden der Directie komen in de eerste plaats in aanmerking hare bemoeiingen met betrekking tot Indische taal- en letterkunde.

Het is uit vroegere verslagen bekend hoeveel moeite de Directie zich heeft gegeven om de bouwstoffen bijeen te zamelen, noodig om te geraken tot de verwezenlijking van het reeds in 1862 door 's Genootschaps gewoon lid K. F. Holle geopperd denkbeeld, het vervaardigen van een overzicht van alle in den Ned.-Indischen Archipel in gebruik of in gebruik geweest zijnde letterschriften. Zooals zij in der tijd reeds opmerkte, ontveinsde zij zich de moeilijkheden niet om de benoodigde opgaven met

de vereischte volledigheid te bekomen, maar van den aanvang af hield zij dit toch niet voor onmogelijk, en de uitkomst heeft haar in het gelijk gesteld, want met behulp van de door haar bijeengegaarde gegevens heeft de heer HOLLE eene verzameling alphabetten vervaardigd, ook van talen in gebruik in landen, behoorende tot het oostelijk deel van Zuid-Azië, welke verzameling weldra geheel voltooid door tusschenkomst van het Genootschap in het licht zal kunnen worden gegeven. Voor de ontcijferaars van manuscripten en inscriptien kan deze arbeid van groot nut zijn, en hij kan zoodoende het middel worden om licht te verspreiden over veel van hetgeen thans nog geheel in het duister ligt.

Elke poging die bevorderlijk zijn kan aan de ontcijfering van oud Javaansche opschriften tracht de Directie krachtdadig te ondersteunen. Voor zich zelf is zij diep doordrongen van het gewicht dier studiën, en ten einde deze overtuiging ook in ruimer kring ingang te doen vinden, gelooft zij niet beter te kunnen doen dan hier in haar geheel over te nemen de opmerkingen, die de te vroeg ontslapen indoloog, mr. P. A. S. VAN LIMBURG BROUWER, in het tijdschrift van onze Nederlandsche zusterinstelling aan dit onderwerp gewijd heeft.

„Al is er," zoo schreef de man, wiens studiën op dit gebied van wetenschap zijn naam voor de vergetelheid bewaren, „al is er voor 't oogenblik juist geen eigenlijk nieuws over de vorderingen onzer geleerden in het ontdekken en ontcijferen van oud Javaansche opschriften te melden, toch mag wel eens, zij 't ook bij herhaling, ten overvloede en voor lezers, die zich niet zoo bepaald met dergelijke studien bezig houden, op het hooge gewicht worden gewezen, 't welk het oudheidkundig onderzoek in dezen ontegenzeggelijk voor de geschiedenis bezit. Eenige fabelachtige, althans zeer legendarische kronyken en hier en daar een enkel gedicht was tot heden nagenoeg alles wat ons, benevens enkele aanduidingen van elders ontleend, omtrent het voorleden van het ook voor de geschiedenis zoo belangrijke Java

kon inlichten. Het vinden en verklaren der bedoelde opschriften sinds den jongsten tijd opent ons een vooruitzicht omtrent de vermeerdering onzer hiertoe betrekkelijke kennis, waarvan de hooge beteekenis nog nauw kan worden bevroed. Die op koper en in steen gegrifte oorkonden toch mogen met vol recht de echte charters van *Java* worden genoemd; en eene geschiedenis op deze berustend, is ook eerst een ware te heeten in den volkomen zin van het woord. Wat de mede eerst in later tijd ontdekte Pali-inscripties voor Indie en voor het Boeddhisme zijn geweest, dat zelfde worden alligt mettertijd de Kawi-opschriften voor *Java*.

„Tweeërlei verzameling van deze houdt, voor zooveel ons bekend is, tegenwoordig onze taalgeleerden en oudheidkundigen in Indie en in Nederland bezig: de op koperen platen gegraveerde, en die welke op steenen gevonden worden. Van eerstgenoemden zijn, gelijk aan de leden van het Instituut werd medegedeeld, bij wijze van proefneming door het Bataviaasch Genootschap een aantal afdrukken gemaakt en aan enkele correspondenten van het Genootschap, o. a. ook aan ons Instituut toegezonden. Een klein misverstand, ten gevolge van eene min duidelijke uitdrukking in den begeleidenden brief, was oorzaak, dat men hier te lande zich onmiddellijk aangordde, om de bedoelde opschriften te gaan uitgeven, ontcijferen, vertalen, toelichten, terwijl onze Indische philologen daarmee al druk aan den gang, en dus natuurlijk niet genegen waren, zich het werk uit de handen te laten nemen. Met dat al had de dwaling omtrent den ijver of de taal- en oudheidkundige bekwaamheden der overzeesche geleerden haar nut, in zoover wij daaraan de belangrijke mededeelingen des heeren Kern omtrent de bewuste inscriptien te danken hadden, en hierdoor in de gelegenheid waren het groote gewicht der ontdekking reeds aanstonds beter te beseffen, dan tot dus ver nog uit de van Indie tot ons gekomen berichten of ook uit de bloote kennisneming van de toch altijd niet gemakkelijk verstaanbare opschriften zelve

mogelijk was. Eene ook in de wetenschap steeds wenschelijke verdeeling van overigens gezamenlijken en eendrachtigen arbeid, waaraan naar wij hopen en verwachten mogen, ook buitenlandsche geleerden wel zullen deel gaan nemen, belooft in dezen inmiddels steeds rijker vruchten.

„Het overbrengen van de opschriften der steenen op het papier gaat uit den aard der zaak met meer moeilijkheden gepaard dan het eenvoudig afdrukken der koperplaten, vooral omdat de steenen een ronden vorm hebben, en mitsdien de photographie hier faalt in het juist en gelijk overbrengen der karakters, terwijl het maken van eigenlijke afdrukken zoo het al mogelijk is tot heden nog niet is gelukt. Intusschen hebben ook hiermede de heeren COHEN STUART en Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER te *Batavia* zich met veel ijver en volharding bezig gehouden; en de door hen geleverde proeven, met bijgevoegde verklaringen beloven ongetwijfeld niet minder belangrijke resultaten dan de al reeds met de koperplaten verkregene." (1

Wat de in deze aanhaling bedoelde proeve van de heeren COHEN STUART en Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER ter verklaring van een viertal beschrevene steenen betreft, heeft de Directie aan het hieromtrent medegedeelde in haar jongste verslag voor het oogenblik niets anders toe te voegen, dan dat Professor KERN te *Leiden* er aanleiding in heeft gevonden tot het leveren van eene bijdrage, hoofdzakelijk strekkende ter mededeeling van de vertaling van het op die steenen voorkomende Sanskrit. Deze hoogst belangrijke bijdrage, opgenomen in deel 20 van 's Genootschaps tijdschrift, levert de meest overtuigende bewijzen welke eene onschatbare bron van kennis voor ons ontsloten kan worden door de verklaring van de beschreven steenen uit *Java's* voortijd, die aan den verwoestenden invloed van het klimaat ontkomen zijn.

(1) Bijdragen tot de taal- land- en volkenkunde van Nederlandsch Indie, uitgegeven door het Koninklijk Instituut, enz. IIIe Volgreeks, VIe Deel. bl. 37.

Het laat zich aanzien dat binnen een niet te lang tijdsverloop uitvoering zal kunnen gegeven worden aan het in het vorig verslag besproken plan om eenige van de best bewaarde inscriptiën op koperen platen, waarvan het Genootschap gaandeweg in het bezit is gekomen, op te nemen in de verhandelingen, vergezeld van verklarenden tekst en vergelijkende alphabetten. De zorg voor dezen arbeid heeft de heer Cohen Stuart op zich genomen en wel verre dat zijn vertrek naar *Nederland* er stoornis in gebracht heeft, zal zijn verblijf aldaar er krachtig toe medewerken om zijn arbeid volmaakter te doen worden, want, zooals hij onlangs schreef, kan hij voor de verdere bewerking op de welwillendheid van Professor Kern rekenen, een waarborg te meer dat wij een in alle opzichten degelijken arbeid aan de geleerde wereld zullen kunnen aanbieden.

's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. van der Tuuk bleef op *Bali* zijne studiën van het *Kawi* voortzetten. Die studiën leerden hem, dat voor zoo ver de bestanddeelen dier taal niet zijn overgenomen uit het *Sanskrit*, zij het best kunnen opgehelderd worden door kennis te nemen van de talen van *Sumatra*. Het werd dus van belang om woordenlijsten te kunnen raadplegen van de talen en tongvallen op *Sumatra* in gebruik, vooral van dezulken waarvan men eigenlijk weinig of niets weet, zooals 't *Korintjisch*, 't *Redjangsch* in *Palembang*, 't *Bataksch*, gesproken in de binnenlanden van de door ons op de noord oostkust van *Sumatra* reeds bezette plaatsen, en eindelijk het *Atjineesch*. Onmiddellijk heeft onze Directie zich beijverd om in het bezit te komen van dergelijke woordenlijsten en zij vleit zich dat hare pogingen in deze richting met een gewenschten uitslag zullen bekroond, en zoo doende nieuwe bouwstoffen zullen verkregen worden, met behulp waarvan de studie der vergelijkende taalkunde, die tak van wetenschap die zooveel kan bijdragen tot opheldering van den oorsprong en de verwantschap der onder ons gezag staande volkeren, weder een stap vooruit zal kunnen doen.

Meer dan vroeger kon in 's Genootschaps werken een plaats worden ingeruimd aan studiën en bijdragen over *Balineesche* taal- en letterkunde. Bijzondere vermelding op dit gebied verdienen het opstel van den heer J. DE VROOM, Masorsinggih, eenige verspreide aanteekeningen bevattende over het bestaan en gebruik van eene hooge en eene lage taal in het *Balineesch*, — de *Balineesche* Lontarbrieven met vertaling en aanteekeningen van denzelfden, — en de verzameling *Balineesche* spreekwoorden en spreekwoordelijke uitdrukkingen van den heer R. VAN ECK. Ongetwijfeld hebben al deze proeven de verdienste van meer bijzonder de aandacht gevestigd te hebben op de in veel opzichten merkwaardige en tot hiertoe te weinig bekende *Balineesche* taal.

Afgescheiden hiervan strekken de door den heer VAN ECK bijeengezamelde spreekwoorden om ons eenig inzicht te geven in den *Balineeschen* volksaard. Uit dit oogpunt beschouwd, heeft de studie der onder de verschillende volksstammen van den archipel meest gebruikelijke spreekwoorden ontegenzeggelijk groote waarde. In navolging van het voorbeeld door WINTER in zijn Javaansche samenspraken gegeven, heeft 's Genootschaps gewoon lid K. F. HOLLE reeds eenigen tijd geleden een begin gemaakt met het leveren van een verzameling spreekwoorden bij de *Soendaneezen* in gebruik, en gaarne zal het Genootschap voor bijdragen van dien aard een plaats in haar Tijdschrift inruimen. Behalve de bijdrage van den heer VAN ECK mocht zij tot hiertoe nog maar alleen een vervolg op den arbeid des heeren HOLLE ontvangen, zijnde eene nieuwe verzameling *Soendasche* spreekwoorden, bijeenbracht door 's Genootschaps buitengewoon lid J. A. UILKENS, die in het 18de deel van het Tijdschrift eene plaats heeft gevonden.

Het is voor de Directie eene groote teleurstelling dat zij omtrent de uitgave van het Chineesch-Nederlandsche woordenboek van wijlen den tolk voor de Chineesche taal J. J. C. FRANCKEN geen meer bevredigende berichten ter Uwer kennis brengen

kan. Het werk is ter perse gelegd bij 's Lands-drukkerij, ingevolge de van de Regeering ontvangen vergunning, maar de correctie der drukproeven blijft het groote struikelblok. Een tijd lang heeft ons medelid Dr. SCHLEGEL zich hiermede belast, doch na zijn vertrek is het werk weêr blijven liggen, daar er hier ter plaatse niemand voor deze taak te vinden was. Eindelijk verklaarde de heer DE GRIJS te *Samarang* zich bereid om de zorg voor de uitgave op zich te nemen, en wij mogen ons nu vleien dat aan den arbeid van den heer FRANCKEN meer geregeld zal kunnen worden doorgewerkt.

Een hoogst belangrijke bijdrage voor de Chineesche taalbeoefening leverde ons gewezen medelid Dr. SCHLEGEL in eene studie die, onder den titel van „Sinico-Aryaca ou Recherches sur les Racines primitives dans les langues chinoises et aryennes," het jongst verschenen deel van onze verhandelingen opluistert. Nog voor zijn vertrek naar *Nederland* heeft de geleerde schrijver de uitgave van dezen merkwaardigen arbeid, die reeds zeer de aandacht van de geletterden in *Europa* getrokken heeft, kunnen voltooien.

Het reeds meermalen ter sprake gebrachte vertrek van den heer COHEN STUART beroofde het Genootschap ook van zijne diensten als conservator van 's Genootschaps Oostersche handschriften. De aan deze betrekking verbondene functien werden sedert opgedragen aan het bestuurslid Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, die zich onmiddellijk aan het werk heeft gezet om een nieuwen volledigen beredeneerden catalogus van alle Indische en Arabische handschriften in het bezit van het Genootschap samen te stellen. Hij heeft dit gewichtige werk onlangs voltooid, en de nieuwe catalogus zal dus weldra het licht kunnen zien.

Noemenswaardige aanwinsten heeft de handschriften-verzameling in den laatsten tijd niet gedaan, doch weinige dagen geleden bood de heer VAN ECK te *Bali-Boleleng* ons voor een uiterst geringe som ter overneming aan een veertiental Lontar

manuscripten, van welk aanbod wij onmiddellijk met erkentelijkheid gebruik hebben gemaakt. In der tijd heeft de aandacht der Directie zich ook gevestigd op de publieke verkooping van *Balineesche* en *Kawi* handschriften, behoorende aan den verbannen vorst van *Boleleng*, Goesti Ngoerah Ketoet Djélantik, en zij haastte zich om te dier zake een crediet te openen voor inkoopen ten behoeve van 's Genootschaps verzameling, maar in hoever hiervan werkelijk gebruik werd gemaakt, is ons nog niet bekend.

Het vooruitzicht om eerlang in 's Genootschaps werken te kunnen opnemen een overzicht van het ons door het lid K. F. Holle afgestaan Maleisch handschrift, een verhaal bevattende van den Krimoorlog zal wel niet meer verwezenlijkt kunnen worden, daar dit geschrift ontstolen werd aan den heer Ravenswaaij, die in der tijd beloofd had het door de Directie verlangde overzicht te zullen bewerken.

Op oudheidkundig gebied is de Directie bij machte tot het doen van verschillende verblijdende mededeelingen.

De eerste verzameling van photographien naar oudheden van *Java* is voltooid, en de verdienstelijke vervaardiger dier afbeeldingen, onze kundige photograaf J. van Kinsbergen, is sedert eenige weken weder op reis om eene tweede verzameling te vervaardigen, terwijl hij tevens zijne kunstvaardigheid zal beproeven aan het restaureeren en het beramen van maatregelen ter bewaring en beveiliging van de meest gewichtige overblijfselen der oudheid in *Midden-Java*.

Wij achten het niet overbodig om hier met een enkel woord in herinnering te brengen hoe in den loop van 1862 door ons Genootschap, naar aanleiding van twee nota's van de heeren Dr. C. Leemans, Directeur van het museum van oudheden te *Leiden* en Dr. L. J. F. Jansen, conservator bij dezelfde inrichting, een reeks van voorstellen aan de Hooge Regeering van *Nederlandsch-Indie* werden ingediend, in hoofdzaak strekkende, 1e om ons toenmalig medelid Dr. J. F. G. Brumund

in commissie te stellen, met opdracht om de nog op *Java* aanwezige oudheden te bezoeken en van haar eene zoodanige uitvoerige beschrijving te geven, dat daardoor niet alleen een volledig licht zou worden verspreid over haar wezen, haar karakter en haren ouderdom, maar ook over den godsdienst, de zeden en de geschiedenis van het volk, — en 2° om maatregelen te beramen, ten einde, aan alle eischen der kunst voldoende, afbeeldingen te bekomen van de meest belangrijke oudheden en inscriptiën.

Het behaagde de Regeering om bij besluit van 24 Mei 1862, no. 2 geheel overeenkomstig de voorstellen van onze Directie te beschikken en terwijl de heer BRUMUND onmiddellijk hierop aan den arbeid toog, kwam ten gevolge van nadere voorstellen van ons bestuur op den 27sten December 1862 eene overeenkomst tot stand met den heer J. VAN KINSBERGEN, waarbij deze zich verbond om eene reis over *Java* te ondernemen tot het photographeeren van alle zoodanige oudheden, als hem door onze Directie, naar aanleiding der van den heer BRUMUND te ontvangen opgaven, zouden worden aangewezen.

De duur der zending des heeren VAN KINSBERGEN werd aanvankelijk bepaald op drie jaren. Doch bij het sluiten van het contract kende men de hindernissen niet, waarop hij bij zijn werk zou stuiten. Had hij overal de antiquiteiten in zoodanigen toestand gevonden, dat zij voor eene photographische reproductie dadelijk geschikt waren, dan zou hij wellicht in de helft van den thans gebezigden tijd met zijn arbeid zijn gereed gekomen. Maar in dien gunstigen toestand trof hij de af te beelden oudheden schier nergens aan. Maanden achtereen is hij bezig geweest alleen met het droogleggen en uitgraven van de tempelruinen op het Diëng-plateau. Het uitgraven en schoonmaken van den grootschen tempel te *Panataran*, van dien te *Papoh* en elders, hebben weken gevorderd, waarin niet kon worden gephotographeerd. Nagenoeg elk voorwerp, dat hem ter afbeelding werd voorgesteld, moest eerst worden gereinigd, hetzij

door het te gloeien, wanneer het metaal was, hetzij door het af te krabben, te wasschen, enz. — al hetgeen in den regel veel tijd vereischte Menigen tocht heeft hij ondernomen om antiquiteiten op bergen, in bosschen en andere moeilijk genaakbare plaatsen te bereiken, die bij aankomst ter plaatse bleken voor eene photographische afbeelding ongeschikt te zijn. Bovendien is het weder dikwerf weken en maanden achtereen een beletsel geweest om de werkzaamheden voort te zetten, terwijl ook nog andere omstandigheden storend op den voortgang er van hebben ingewerkt.

Het gevolg van een en ander is geweest dat niettegenstaande al onze pogingen om de zaak te bespoedigen eerst in onze bestuursvergadering van 13 Februari 1872 kon gerapporteerd worden, dat de heer VAN KINSBERGEN gereed was gekomen met één exemplaar van de photographiën tot het leveren waarvan hij zich bij contract van 27 December 1862 tegenover ons Genootschap had verbonden. Maar daarentegen bevat de verzameling ook veel meer dan de letter van dat contract eigenlijk mêebrengt. Zij wordt opgeluisterd door de hoogst belangrijke photographien van de in *Kediri* gevonden oudheden, welk gewest door den heer BRUMUND nog niet bezocht was, toen hij door zijn onverwacht afsterven ontrukt werd aan de taak, die hem was toevertrouwd.

De verzameling, zoo als zij thans is afgewerkt, is u allen voorzeker bekend sedert zij in 's Genootschaps gebouw ter beschikking van de leden ligt, en sedert een van 's Genootschaps leden, eene voor allen gemakkelijk toegangbare gelegenheid heeft opengesteld om er inzage van te nemen; en wij zijn er zeker van dat zich onder u ook maar één stem zal hebben doen hooren over de voortreffelijke uitvoering van den door 's Genootschaps photograaf ondernomen arbeid, een arbeid waardoor een onschatbare baat is verkregen voor wetenschap en kunst, want terwijl aan de beoefenaars van Indie's geschiedenis en oudheidkunde een bron van studie is geopend, die vroeger schier

geheel gesloten was, kunnen de schilder en de bouwkundige misschien menige nieuwe inspiratie ontleenen aan de verzameling door VAN KINSBERGEN zoo voortreffelijk uitgevoerd.

Maar met dat al geeft de verzameling, zooals zij thans voor u ligt, slechts eene onvolledige voorstelling van hetgeen Java nu nog aan merkwaardige Hindoe-oudheden oplevert. Door niet één photographie is de *Boro-Boedoer*, dat majestueuse bouwwerk, dat buiten alle vergelijking het meest merkwaardig overblijfsel uit den Hindoe-tijd is, in de verzameling vertegenwoordigd, en dit heeft ons aanleiding gegeven tot het doen van een nieuw voorstel aan de Regeering, namelijk om aan den heer VAN KINSBERGEN eene nieuwe zending op te dragen tot het photographeeren van den *Boro-Boedoer*, zoowel in zijn geheel als in détails.

Oorspronkelijk heeft het nimmer in het plan der zending van den heer VAN KINSBERGEN gelegen om ook dit gedenkteeken van Java's Hindoe-periode photographisch te doen afbeelden, omdat in der tijd teekeningen van de aan dien dagoeb voorhanden basreliefs zijn gemaakt met het voornemen, om die in *Nederland* gesteendrukt uit te geven. Maar eene vergelijking van enkele dier teekeningen met een paar photographien door den heer VAN KINSBERGEN vervaardigd op een der tochten, die hij in het gevolg van den Gouverneur-Generaal SLOET VAN DE BEELE over *Java* gemaakt heeft, is voldoende om te doen zien, dat de teekeningen, hoe nauwkeurig ook, het karakter van het beeldhouwwerk niet voldoende teruggeven, en zij eene photographische reproductie der voornaamste basreliefs in geenen deele overbodig maken.

Maar een nog beter middel om die voortbrengselen van de kunstzin van een lang vervlogen tijd volkomen getrouw onder de oogen te brengen van hen, die de gelegenheid missen om ze op de plaats zelf te bestudeeren, is het maken van afgietsels in gips zooals die met het beste gevolg zijn vervaardigd geworden van *Egyptische* en *Assyrische* basreliefs ten behoeve van

de verzamelingen, die de musea van *London*, *Parijs* en andere hoofdsteden van *Europa* beroemd, en tot een leerschool van allen, die zich aan de beoefening der archéologische wetenschappen wijden, gemaakt hebben. De geleerde wereld in *Europa* vermoedt ter nauwernood dat op *Java* overblijfselen gevonden worden uit vroegere eeuwen, die in kunstwaarde hooger staan dan veel van hetgeen thans de bewondering van de bezoekers der oudheidkundige kabinetten in *Europa* gaande maakt. Het zal dus ruimschoots de moeite en kosten loonen om ook van *Java's* basreliefs eenige proeven althans onder het bereik te kunnen brengen van de mannen der wetenschap in *Europa*, en deze overwegingen hebben onze Directie aanleiding gegeven tot het voorstel om ook van Regeeringswege aan den heer VAN KINSBERGEN de taak op te dragen tot het vervaardigen en leveren van vormen voor afgietsels van de belangrijkste en best bewaarde basreliefs van den Boro-Boedoer.

Eene gunstige beschikking op onze voorstellen heeft zich niet lang laten wachten. De kunstzin en de liefde voor alles wat nuttige kennis en wetenschap bevorderen kan, die in zoo hooge mate onzen tegenwoordigen Opperlandvoogd eigen zijn, verzekerden aan onze voorstellen een gunstig onthaal, en eene nieuwe overeenkomst is tusschen den heer VAN KINSBERGEN en onze Directie als vertegenwoordigende het Gouvernement van Nederlandsch-Indie gesloten, waarvan wij een niet minder schitterende uitkomst mogen verwachten dan van de eerste zending die hem werd toevertrouwd, vooral wanneer het hem gelukt om het grootsche plan te verwezenlijken, waaraan hij voornemens is al zijne krachten te besteden, het plan namelijk om afgietsels in gips te verkrijgen van de drie reuzenbeelden, die steeds de bewondering opwekken van de bezoekers van den tempel te *Mendoet*.

Maar bovendien is aan de nieuwe zending van den Heer VAN KINSBERGEN ten slotte eene nog veel wijdere strekking gegeven, dan oorspronkelijk in de bedoeling onzer Directie heeft gelegen. In afwachting dat op 's Genootschaps voorstellen

door de Regeering zou beschikt zijn, had de Heer van Kinsbergen gelegenheid gevonden, om in gezelschap van eenige vreemdelingen een tocht naar *Midden-Java* te ondernemen met het doel om een bezoek te brengen aan de *Hindoe*-oudheden in de residentien *Djokdjokarta*, *Bagelen* en *Kedoe*. Bij zijn terugkomst alhier deed hij ons schriftelijk mededeeling van zijne bevinding, en treurig was het tafereel dat hij moest ophangen van den toestand waarin hij de meeste bouwwerken had aangetroffen. In bijzonderheden zullen wij thans niet treden; het rapport van den heer van Kinsbergen is in zijn geheel opgenomen in de notulen van onze bestuursvergadering van 20 Augustus jl., even als de brief dien wij naar aanleiding hiervan tot Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal gericht hebben, met het doel om de Regeering op te wekken tot het nemen van krachtige maatregelen, ten einde verdere spoliatie van de kunstschatten van *Midden-Java* te voorkomen. Ook in dit opzicht vonden onze voorstellen een geopend oor bij Zijne Excellentie. Bij besluit van 12 September jl. no. 36, werd in beginsel uitgemaakt, dat de Heer van Kinsbergen insgelijks belast zal worden met de uitvoering der noodige maatregelen tot herstelling en instandhouding van de tempel-ruïnen te *Brambanan* en *Boro-Boedoer*; onze Directie werd tevens uitgenoodigd om hare meening uiteen te zetten over de bijzonderheden van de overeenkomst, die te dezer zake met genoemden Heer zou moeten worden aangegaan, en de Regeering zich met onze voorstellen vereenigd hebbende, kwam in Januari jl. de overeenkomst tot stand krachtens welke de Heer van Kinsbergen thans reeds sedert een paar maanden bezig is om zijne zorgen te wijden aan de kostbare overblijfselen der oudheid, waarop *Midden-Java* roem mag dragen. Het vertrek van den Heer van Kinsbergen zou reeds in de maand Februari hebben plaats gehad, maar een aanval van de toenmaals zoo algemeen heerschende ziekte, heeft hem weken achtereen in zijne bewegingen belemmerd.

Ofschoon niet bepaald vallende binnen de grenzen van de geslotene overeenkomst, zal ook het Diëng-plateau niet door van Kinsbergen worden vergeten. Zijne tegenwoordigheid aldaar wordt vereischt om nadere aanwijzing te doen van de daar bijeengezamelde voorwerpen, die overeenkomstig de bedoelingen der Regeering bestemd zijn om herwaarts gezonden en in 's Genootschaps museum opgenomen te worden. Tevens zal hij dan gelegenheid hebben om zelf na te gaan welke vorderingen in de laatste jaren met de voorgeschrevene uitgravingen gemaakt zijn. Berichten hieromtrent werden weder geregeld van 's Genootschaps gewoon lid G. A. Pet ontvangen, en in de notulen opgenomen, en hieruit blijkt o. a. dat op nieuw verschillende wegen met trappen uit den *Boeddha*-tijd ontdekt en blootgelegd zijn, terwijl in 1871, even benoorden den tempel *Dorowati*, den noordelijksten tempel van het geheele plateau, een beschreven steen is gevonden, omstreeks 19 volle regels schrifts bevattende, welke steen sedert naar hier is overgebracht en in het museum bewaard wordt. Een verklaring van het schrift bezitten wij nog niet. Moge het wellicht iets kunnen bijdragen om eenige opheldering te geven omtrent zoo veel wat thans ten opzichte van *Diengs*-bouwvallen nog volkomen duister en geheimzinnig is.

Nog twee andere beschrevene steenen kon de Directie in het afgeloopen jaar aan 's Genootschaps verzameling toevoegen; de een afkomstig van *Modjopait* bevond zich op het erf van den regent van *Modjokerto* en de ander was in het bezit van den regent van *Toeban;* beide hoofden waren gaarne bereid ze ten behoeve van ons museum af te staan en zij zijn ons beiden eenigen tijd geleden geworden door bemiddeling van ons gewoon lid J. A. B. Wiselius, kontroleur te *Lamongan*, die het eerst de aandacht van onze Directie op deze twee gedenkteekenen der oudheid gevestigd had.

Het blijft steeds het streven der Directie om zooveel in haar vermogen is de aandacht te vestigen op en gegevens te verzamelen omtrent de hier en daar op *Java* en elders verspreide

overblijfselen uit de *Hindoe* periode. Zoo doende hoopt zij te zullen geraken tot een volledig overzicht van al hetgeen uit dien tijd merkwaardigs is overgebleven, een arbeid die ontegenzeggelijk van groot nut moet zijn voor verdere geschied- en oudheidkundige nasporingen. In den laatsten tijd werden uit dezen hoofde inlichtingen ingewonnen omtrent een steenen beeld dat zich in de bosschen van den *Goenoeng-Pandan*, op de grenzen van *Rembang* en *Kediri* moet bevinden, — omtrent de overblijfselen op den *Goenoeng–Sirah Galoeh* nabij *Tjilatjap*, — omtrent den beschreven steen te *Sanggouw* aan de *Kapoeas* op *Borneo's Westkust*, over de letterteekens waarvan verschil van gevoelen bestaat tusschen vroegere onderzoekers, enz.

Aan de vermeerdering van kennis omtrent landen en volken van dezen archipel kon de Directie medewerken door de uitgave van verschillende bijdragen van geschiedkundigen en van land en volk-beschrijvenden aard. Zoo bevat het ten vorigen jare verschenen 36 deel der verhandelingen een bijdrage tot de kennis van taal, land en volk op het eiland *Soemba* van de hand van den kontroleur S. Roos, en komt in datzelfde deel ook voor een opstel van 's Genootschaps buitengewoon lid J. S. Gramberg over *Timor*. In de afleveringen van het tijdschrift, die sedert de laatste algemeene vergadering het licht zagen, komen opstellen voor over het landschap *Boeool*, gelegen op het weinig bekende noord-westelijk gedeelte van den noordelijken landtong van *Celebes* (door het eerelid J. G. F. Riedel), over de bovenlanden van *Kotta Pinang* op *Sumatra's Oostkust* (door den kontroleur Larive), over *Rotti* en de Rottineezen (door den zendeling Jackstein), over de *Solor*-eilanden (door den vroegeren gezagvoerder aldaar J. M. Kluppel), terwijl voorts in de gelandeweg in het tijdschrift opgenomen verslagen omtrent der zeeroof in den Nederlandsch-Indischen archipel een aantal bijzonderheden voorkomen voor land- en volkenkunde niet zonder gewicht. Veel licht op dit gebied wordt ook verspreid door het opstel van den heer R. van Eck, het lot der

vrouw op *Bali*, en de bijdrage van ons bestuurslid Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, over het ambt van den gâdhê.

Geschiedkundige bijdragen leverden 's Genootschaps bestuursleden Mr. J. A. VAN DER CHIJS (*Koepang* omstreeks 1750), en N. P. VAN DEN BERG (naamsoorsprong van de buurt *Rijswijk* te *Batavia*, — en vijf jaren op *Banda* 1633—38), en het eerelid RIEDEL (de *Minahassa* in 1825), terwijl van de hand van het eerelid COHEN STUART op nieuw een hoogst belangrijke bijdrage tot de kennis van de Mohammedaansche tijdrekening in den Indischen archipel in het tijdschrift kon worden opgenomen. Voorts werd een begin gemaakt met de uitgave van eene door den ijverigen taalbeoefenaar Dr. W. PALMER VAN DEN BROEK uit het *Javaansch* vertaalde geschiedenis van het vorstenhuis van *Madura*, de officieele traditie van dat vorstenhuis bevattende, en van groot belang mitsdien voor den geschiedbeoefenaar, en ook voor allen wien het niet onverschillig is te weten hoe de inlander de geschiedenis van zijn land of althans van zijn vorstenhuis beschrijft, en de handelingen der Nederlanders, die daarop betrekking hebben, beoordeelt. Een vervolg op het reeds uitgegeven gedeelte, dat thans ter perse is, behandelt de verrichtingen der *Madureesche* hulptroepen in den oorlog op *Celebes* onder generaal VAN GEEN, en op *Java* na het uitbreken van den opstand van DIPO NEGORO.

's Genootschaps verzamelingen verkeeren over het algemeen in zeer goeden staat en nemen gaandeweg in belangrijkheid toe, dank zij de geschenken, die wij in zoo ruime mate mochten ontvangen, en de gelegenheid waarin wij tot nu toe gesteld werden om opgedolven voorwerpen, waarvan de eigenaar niet bekend is, over te nemen tot een aan de werkelijke waarde geëvenredigden prijs. Voortaan evenwel zullen dergelijke voorwerpen, vóór zij ter beoordeeling in onze handen worden gesteld, plaatselijk moeten worden getaxeerd, en bij de bekende zucht van velen, zoo wel *Europeanen* als *Chineezen* om zich het bezit te verzekeren van antiquiteiten, vooral van gouden

en zilveren voorwerpen, is het te vreezen dat veel van hetgeen eigenlijk in ons voor ieder toegankelijk museum een plaats zou behooren in te nemen, verdwalen zal in partikuliere verzamelingen, waar het voor de wetenschap dikwerf verloren is.

Een belangrijke aanwinst voor de antiquarische verzameling waren de beelden, die door tusschenkomst van den resident van *Kadoe* naar hier gezonden werden, en waarvan een volledige lijst is opgenomen in de notulen van onze bestuursvergadering van 20 Augustus jl. De Directie vleit zich nog altijd te eeniger tijd een gelijksoortige verzameling te zullen ontvangen uit *Djokdjokarta*, waar nog zooveel wetenswaardigs voorhanden is, dat uit gebrek aan behoorlijk toezicht vernield, of door personen, die er ten eenenmale onbevoegd toe zijn, vervoerd en dikwerf naar den vreemde verzonden wordt. 's Genootschaps museum is een veilige bewaarplaats, waar de voorwerpen van den ouden tijd beveiligd zijn tegen de scheudende hand der menschen, en den vernielenden invloed van het klimaat, en onze Directie is er dan ook op uit om dáár zooveel mogelijk samen te brengen ál wat daarvoor vatbaar geacht kan worden, doch thans grootendeels aan het lot is overgelaten. Zoo heeft zij zich andermaal beijverd om naar 's Genootschaps museum te doen overbrengen het fraaie *Boeddha*-beeld, dat zich te *Soerabaija* tegenover het residentiehuis bevindt, — de beelden die waarschijnlijk door den Gouverneur-Generaal VAN IMHOFF uit midden *Java* naar *Batavia* zijn overgezonden, en thans als goden dienst doen in den Chineeschen *Klenteng* op *Goehoeng Sahari*, — den beschreven steen waaraan de buurt *Batoe-Toelis* te *Batavia* haar naam ontleent; — maar tot haar leedwezen zijn hare pogingen wederom vruchteloos gebleven. Hopen wij dat deze overblijfselen van den voortijd beter zullen verzorgd worden dan het geval is geweest met eenige van de bovenbedoelde beelden uit de *Kadoe*, waaronder er gevonden worden die, wellicht met het doel om ze beter tegen den invloed van het weder te beveiligen, zoodanig met teer besmeerd zijn, dat zij niet veel

meer dan een schier vormelooze massa vertoonen. De aan het Genootschap behoorende beelden zijn in den laatsten tijd in groepen verdeeld, hetgeen de belangrijkheid der verzameling niet weinig verhoogd heeft. Ook op de verzameling bronzen beelden en antiquiteiten is een meer wetenschappelijke rangschikking toegepast. Op het oogenblik is het kabinet van bronzen voorwerpen uit den *Hindoe*-tijd ongetwijfeld het glanspunt van 's Genootschaps museum. Menig kunstkenner heeft het in de laatste jaren bezocht, en met opgetogenheid gewaagd van het vele schoone dat er in aangetroffen wordt. De ethnologische verzameling werd mede belangrijk verrijkt en uitgebreid in de eerste plaats door geschenken van de heeren Mr. J. A. VAN DER CHIJS, J. S. G. GRAMBERG, H. MESS, die ons verschillende voorwerpen van *Timor*, *Rotti*, *Savoe*, *Soemba*, *Flores* *Ceram* en *Sumatra* deden toekomen. Het is vooral in deze afdeeling van ons museum dat wij te kampen hebben met gebrek aan ruimte, doch hierin zal spoedig een gewenschte verandering komen, want de noodige gelden zijn toegestaan voor de uitbreiding van het gebouw, waartoe bij den oorspronkelijken aanleg de gelegenheid is gelaten.

Ook de numismatische en sphragistische verzamelingen zijn in uitgebreidheid en tevens in belangrijkheid blijven toenemen. Het munt-kabinet geraakte o. a. in het bezit van een stel *Siameesche* zilveren munten, een geschenk van Z. M. den Koning van *Siam*, maar hetgeen den luister van dat kabinet, en zijne bezienswaardigheid aanmerkelijk verhoogd heeft, is de door het Genootschap aangekochte verzameling *Japansche* munten, gouden, zilveren en koperen, en het dáár in omloop zijnde papieren geld. Van de Regeering ontvingen wij een volledig stel van de médailles, bestemd tot belooning van Inlandsche hoofden, terwijl de Kommandant van het Leger ons in het bezit stelde van een exemplaar van de verschillende bij het Leger gebruikt wordende médailles en eereteekenen, — en wat vooral niet onvermeld mag blijven, is dat wij door bemiddeling

der Regeering een gunstige beschikking hebben mogen ontvangen op ons voorstel om ook aan ons Genootschap, even als aan de in *Nederland* bestaande openbare penning-kabinetten, te doen uitreiken een exemplaar van ieder der médailles, die in 's Rijks munt te *Utrecht* geslagen worden.

Om in korte woorden een overzicht te geven van de aanwinsten van de bibliotheek in het ruim tweejarig tijdperk waarover dit verslag loopt, zou niet wel doenlijk zijn. Wij moeten ons hier tot de opmerking bepalen, dat wij tevreden mogen zijn over de uitbreiding die ook aan de boekenverzameling door het ontvangen van geschenken, door ruilingen, of door aankoopen is kunnen gegeven worden. Een onlangs door de Regeering op voorstel van onze Directie genomen beschikking zal er veel toe bijdragen om de bruikbaarheid van onze bibliotheek voor het publiek te verhoogen, want in den vervolge zal een goed deel van de boekwerken, vlugschriften en dagbladen, die tot dus verre in de boekerij van 's Lands Algemeene Secretarie werden weggeborgen aan ons Genootschap ter bewaring worden afgestaan.

Wanneer wij aan het bovenstaande thans nog toevoegen, dat ons museum sedert eenigen tijd verrijkt is met een omstreeks het jaar 1748 ten behoeve van den toenmaligen Raad van Justitie des kasteels te *Batavia* vervaardigde archiefkast, waarin thans 's Genootschaps Oostersche Handschriften een zeer geëigende plaats gevonden hebben, dan hebben wij het voornaamste onder uwe aandacht gebracht wat omtrent de lotgevallen van 's Genootschaps eigendommen in de laatst verloopen twee jaren te vermelden viel. Alleen zij hier nog aangeteekend dat het museum steeds meer en meer de belangstelling trekt van het publiek; het aantal bezoekers neemt geregeld toe, en geen vreemdeling, die te *Batavia* vertoeft, laat het Bataviaasch Genootschap onbezocht.

De uitgave van 's Genootschaps werken werd, zooveel de beschikbare krachten het toelieten, geregeld voortgezet. Sedert

de laatste gehoudene algemeene vergadering in Maart 1871, zijn namelijk verschenen deel XXXVI van de Verhandelingen, de 5 nog ontbrekende afleveringen van deel XVIII en de afleveringen 3 tot en met 6 van deel XX van het Tijdschrift. Bovendien zagen afzonderlijk het licht de eerste vervolg-catalogus der bibliotheek en catalogus der *Maleische*, *Javaansche* en *Kawi*-handschriften van het Genootschap, benevens de lijst der in ons bezit zijnde kaarten.

De toestand van 's Genootschaps geldmiddelen bleef in de laatste jaren bevredigend; dank zij het ons van Regeeringwege toegekend subsidie van *f* 8000 's jaars konden de uitgaven geregeld door de inkomsten worden gedekt. Het behoud van dit subsidie is voor ons Genootschap intusschen eene levensquestie, want zonder die materieele steun zouden wij niet bij machte zijn om het Genootschap op den duur aan het doel zijner stichting te doen beantwoorden.

Onze taak van verslaggever is hiermede volbracht. Moge het door ons medegedeelde U doen zien, dat wij naar ons beste vermogen de belangen, die ons zijn toevertrouwd, behartigen, en moge het Uwe belangstelling verlevendigen in eene instelling, die ook Uwe krachtige en onwankelbare ondersteuning behoeft om hare levensvatbaarheid te blijven behouden.

De Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen,

T. H. DER KINDEREN, *President.*

N. P. VAN DEN BERG, *Secretaris.*

De munthervorming in Nederland en hare gevolgen voor Nederlandsch-Indië.

Voorlezing gehouden in de Algemeene Vergadering van 16 Juni 1873.

Mijne Heeren!

Wat nog kort geleden door schier niemand voorgesteld of verlangd werd (1), zal misschien reeds spoedig een gedane zaak zijn. Nederland bereidt zich voor om aan het goud weder een plaats in te ruimen onder de wettige betaalmiddelen, en de tijd is niet ver meer, naar het schijnt, dat de zilveren standpenningen voor goed uit de wandeling zullen verdwijnen om, voor een deel in minwaardig pasgeld herschapen, slechts eene ondergeschikte rol in den geldsomloop te blijven vervullen.

Het dadelijk gevolg hiervan zal zijn dat de eenheid van munt tusschen Nederland en Indie zal verbroken worden, want de ontworpen plannen brengen mede, dat voor de bezittingen in Oost-Indie de enkele zilveren standaard van kracht zal blijven en de wet van 1 Mei 1854 tot regeling van het muntwezen in Nederlandsch-Indie geenerlei verandering zal behoeven te ondergaan.

Het geldt hier dus eene hervorming, die niet alleen diep zal ingrijpen in de belangen van het maatschappelijk verkeer in Nederland, maar die in niet mindere mate ook in deze gewesten haren invloed zal doen gevoelen. Hoe zal die invloed zich openbaren? Kunnen maatregelen worden beraamd om de mogelijk nadeelige gevolgen er van te lenigen of af te wenden? Zal na invoering van den enkelen gouden standaard in Nederland, de enkele zilveren standaard in Nederlandsch-

(1) Vgl. *de Economist* van 1870, deel I, bl. 98.

Indie op den duur kunnen gehandhaafd worden? En mocht dit zonder bezwaar blijken het geval te wezen, zal Indie dan even als tot dus ver kunnen blijven voortgaan met zich in Nederland aan te schaffen het geld dat het noodig heeft ter voorziening in zijn behoefte aan betalingsmiddelen, en ter vereffening van het bedrag, dat Indie, uit den aard van zijn handelsverkeer, steeds van het buitenland moet te vorderen hebben, zoolang de waarde der uitvoeren de waarde der invoeren blijft overtreffen?

Ziedaar eenige van de vele vragen waartoe de kennisneming van hetgeen in den laatsten tijd over de zaak van het muntwezen in Nederland verhandeld is, van zelf aanleiding geeft. Het gaat niet aan om eene voor Indie zoo hoogst gewichtige aangelegenheid onbesproken te laten, en daar tot dus ver de openbare meening en de dagbladen, voor zoover ik heb kunnen nagaan, zich op eene enkele uitzondering na (1) de zaak nog weinig of niet hebben aangetrokken, meen ik een bescheidene poging te mogen wagen, niét om op de vragen die zich kunnen voordoen een beslissend antwoord te geven, maar om meer algemeene belangstelling op te wekken voor een onderwerp, waarbij de belangen van het het algemeen, — zoowel van den staat, als van zijne ingezetenen, — van de inlandsche maatschappij, even goed als van de Europeesche, zoo nauw betrokken zijn.

I

Ten einde ons volkomen rekenschap te geven van het vraagstuk, met de bespreking waarvan ik u eenige oogenblikken wensch bezig te houden, dient vooraf met een enkel woord in herinnering te worden gebracht welke de aanleiding en de strekking zijn van de munthervorming die men in Nederland op het oog heeft.

Die aanleiding ligt niet in de gebreken van het bestaande

(1) Zie *de Indiër*, *Nieuw Bat. Handelsblad*, 1873, 29 Maart, No. 75.

muntstelsel, zoo als het geval was vóór 1847, toen men de misvormde en verminkte stukken, die den eenmaal zoo geachten Hollandschen gulden vertegenwoordigden, niet kon aanzien zonder zich voor den vreemdeling te schamen over den diep gezonken toestand van ons betaaldmiddel (1). In tegenstelling met den toenmaligen stand van zaken, kunnen wij er zonder zelfverheffing op roemen, dat wij door de munthervorming van 1847 in het bezit zijn gekomen van een voortreffelijk ingericht muntstelsel. Het beantwoordt aan alle eischen die aan eene muntregeling op den zilveren standaard gegrond kunnen gesteld worden. De muntstukken zijn geriefelijk in het gebruik door eene hoogst doelmatige indeeling; de zuivere en keurige bewerking maakt ze behagelijk voor het oog, en niet ten onrechte is ons muntstelsel meermalen genoemd een der beste, dat ergens bestaat (2).

Waarom dan andermaal de hand gelegd aan eene hervorming, waaraan thans zeker niemand behoefte gevoelt? Waarom nu de voordeelen van den bestaanden toestand prijs gegeven, terwijl het nog volstrekt niet zeker is, dat men er werkelijk iets beters voor in de plaats zal krijgen?

Omdat in het buitenland op het gebied van het muntwezen gebeurtenissen zijn voorgevallen, en maatregelen beraamd worden, die, naar het oordeel van velen, het voor Nederland schier ondenkbaar maken om op den duur zonder gevaar aan zijn tot dus ver zoo proefhoudend gebleken muntstelsel te kunnen blijven vasthouden. Omringd door landen, die het goud tot eenigen muntstandaard hebben aangenomen of eerlang zullen aannemen, en waar het zilver voortaan alleen als pasmunt, of als grondstof van voorwerpen van kunst en nijverheid zal dienst doen, dreigt de toestand van Nederland met zijn enkelen zilveren standaard onhoudbaar te worden, omdat het zilver, zoodra het

---

(1) Dr. A. Vrolik, *Verslag van al het verrigte tot herstel van het Nederlandsche muntwezen. Utrecht*, 1853, bl. 8.

(2) Vgl. *de Economist* van 1871, deel II, bl. 1074.

niet meer als wettig betaalmiddel op uitgestrekt gebied dienst kan doen door dit feit alleen die betrekkelijke vastheid van waarde moet verliezen, welke zijn hoofddeugd als munt uitmaakt.

Bij dit laatste punt moeten wij noodwendig even stil staan, omdat ons oordeel over de meerdere of mindere noodzakelijkheid van een nieuwe munthervorming in Nederland er geheel van moet afhangen.

Tengevolge van het algemeen gebruik van goud en zilver als overal geldend betaalmiddel, is van beide metalen voortdurend eene hoeveelheid op de markt oneindig grooter dan die van eenig ander artikel. De waarde dier metalen kan dus door de wisselingen in vraag en aanbod nooit in die mate worden aangedaan, als dit bij andere artikelen wordt waargenomen. Het is mogelijk dat meer ijzer en koper, dan goud en zilver voortgebracht en thans nog op de wereld aanwezig is, maar beschikbaar is het niet. De niet edele metalen zijn verwerkt en verbruikt, en zoo is van de in vroegere eeuwen voortgebrachte hoeveelheden weinig of niets meer over waaruit ter voorziening in de bestaande vraag zou kunnen geput worden. Anders echter is het met de edele metalen gesteld. Al het goud en zilver, dat uit den schoot der aarde is opgedolven, is slechts voor een betrekkelijk klein deel tot voorwerpen van nijverheid, weelde of kunst verwerkt, en voor zoo ver het niet uit anderen hoofde verloren is gegaan vormt het een als gemunt geld steeds beschikbare voorraad, een voorraad zóó aanzienlijk overtreffende de tegenwoordige jaarlijksche opbrengst, dat de hieruit voortvloeiende vermeerdering van den voorraad zoo goed als geen invloed op de waarde van het geheel kan uitoefenen.

Beproeven wij, dit door cijfers duidelijk te maken. Juiste gegevens omtrent het bedrag dat over de geheele wereld aan gouden en zilveren munt in omloop is, kunnen natuurlijk niet verstrekt worden. Dit bedrag is slechts bij gissing op te maken, en van daar, dat terwijl sommigen den totalen muntvoorraad van de geheele wereld op p. m. 30000 millioen gulden

aannemen (1), anderen beweren dat een cijfer van 15000 millioen gulden de waarheid meer nabij zal komen (2). Ook ten opzichte van de voortbrenging in de laatste jaren loopen de opgaven zeer uit één. Volgens sommige onderzoekers is in de jaren 1848—1868 gemiddeld 's jaars voor eene waarde van 436 millioen gulden aan goud en zilver voortgebracht, doch anderen zijn van meening dat de opbrengst aanmerkelijk meer heeft bedragen, en op ca. 600 millioen gulden per jaar behoort gesteld te worden (3). Men schijnt te kunnen aannemen dat van dit bedrag omstreeks een derde voor andere doeleinden dan voor vermunting verbruikt wordt (4). Stellen wij nu de jaarlijksche opbrengst op 520 millioen gulden, of ongeveer het gemiddelde van de zoo even medegedeelde ramingen, dan zal het als geld omloopende goud en zilver jaarlijks met ongeveer 350 millioen gulden worden vermeerderd, of met ruim een zestigste van den geheelen voorraad, wanneer wij voor onze berekening ook het gemiddelde van de straks medegedeelde cijfers aannemen. Volgens de tegenwoordige verhoudingen zou de jaarlijksche voortbrenging van goud en zilver dus slechts $1^1/_2$ percent bedragen van den beschikbaren voorraad, en dit maakt het duidelijk dat de op zich zelf zoo hoogst aanzienlijke jaarlijksche voortbrenging der edele metalen betrekkelijk zoo weinig invloed op de waarde van de geheele massa heeft uitgeoefend.

---

(1) Wolowski, *l'Or et Argent, Paris*, 1870; *appendice* p. 19. Quenstedt, *die neuen deutschen Münzen, Berlin*, 1872, p. 27, waar de goud voorraad van de geheele wereld geschat wordt op 7,811,500 kilogrammen, en de zilvervoorraad op p. m. 175 millioen kilogrammen, hetgeen dus bijelkaar een waarde van ruim 30,000 millioen gulden zou vertegenwoordigen.

(2) Vgl. de opgaven van verschillende schrijvers medegedeeld door Dr. K. H. Rau in zijne *Grundsätze der Volkswirthschaftslehre, Leipzig*, 1868; *Abtheilung* II, p. 33.

(3) Vgl. Quenstedt, o. c. p. 31/2.

(4) Vgl. de (Engelsche) *Economist* van 29 Juni, 3 en 31 Augustus 1872, en de beschouwingen van Prof. Cairnes in zijne *Essays in Political Economy, London*, 1873, p. 162/3.

Op den duur echter zou die invloed zich moeten doen gelden, en zou de steeds aangroeiende voorraad noodwendig in waarde moeten verminderen, indien de behoefte steeds dezelfde bleef, en het aanbod bij gevolg grooter mocht worden dan de vraag. Maar juist het tegenovergestelde verschijnsel nemen wij waar, sedert de goudontdekkingen in America en Australie de beschikbare voorraad van dat metaal zoo aanzienlijk zijn komen vermeerderen.

Er is waarschijnlijk geen tijdperk in de geschiedenis waarin handel en nijverheid, waarin het maatschappelijk verkeer in het algemeen, grooter vlucht genomen hebben dan in de laatste vijf en twintig jaren (1). Niettegenstaande al de beroeringen, opstanden, oorlogen, die de jaren na 1848 in bloedige herinnering zullen doen blijven, is de stoffelijke ontwikkeling, de voortbrenging van rijkdommen, het verkeer met de meest afgelegen, en vroeger zoo goed als ongenaakbare landen en volken toegenomen in eene alle verwachtingen overtreffende mate, waarvan geen tijdperk van ongestoorde vrede een tweede voorbeeld kan aantoonen (2). De ontzaglijke vermeerdering van omzettingen en ruilingen, die hiervan het gevolg is geweest, bracht van zelf de behoefte aan meer ruilmiddel mede, en men begint langzamerhand tot de overtuiging te komen, dat de groote hoeveelheden nieuw goud en zilver, die juist gedurende het hier bedoelde tijdperk op de markt gebracht zijn, geenszins buiten verhouding gestaan

---

(1) Vgl. R. H. Patterson, *the Science of Finance, London*, 1868. p. 40.

(2) Dat de oorlogen in de laatste vijf en twintig jaren gevoerd krachtig hebben medegewerkt om het handelsverkeer te doen toenemen, wordt uitvoerig betoogd in Daniel Grant's, *Home Politics or the Growth of trade considered in its relation to labour, pauperism and emigration, London*, 1870. p. 22/3: „So long as a nation suffers from prejudice and the „want of knowledge, „so long as one people stands to another in the „relationship that they neither know nor care to know, so long does trade „languish. Any cause that removes these obstacles, developes trade: and „no cause has more clearly produced these results than War."

hebben tot de steeds toegenomen behoefte (1). Een belangrijke vermindering in de voortbrenging der edele metalen zou bij den tegenwoordigen staat van zaken een wezenlijke ramp worden; en deze overtuiging maakt dat vele bevoegde beoordeelaars zeer ernstig bezwaar zien in den toeleg om het zilver als betaalmiddel te verstooten, en het goud alleen als standaardmunt te erkennen. Huns inziens kan het gevolg van een dergelijken maatregel geen ander zijn, dan dat de als betaalmiddel beschikbare metaalvoorraad eensklaps zeer aanmerkelijk zal worden ingekrompen, hetgeen onvermijdelijk tot groote stoornissen in het maatschappelijk verkeer leiden moet.

Doch eene opzettelijke behandeling van dit op zich zelf zeer belangrijke onderwerp valt buiten de grenzen, die ik mij voor dezen avond stellen moet. Het is mij thans alleen te doen om het duidelijk te maken, dat de edele metalen in de omstandigheid, dat zij algemeen als geld gebezigd worden, een grooten waarborg voor betrekkelijke vastheid van waarde bezitten, die geheel wegvalt zoodra zij ophouden als geld dienst te doen.

Bepalen wij ons, ten einde dit nog meer in het oog te doen springen, tot het zilver, en gaan wij na wat met een partij van dit metaal gebeuren kan, die, zoo als gewoonlijk, uit het land van voortbrenging haar weg neemt naar Londen, „the bullion entrepot of the world" (2), niettegenstaande in Engeland zelf geen ander zilver dan eenig pasgeld in omloop ge-

(1) „Pour ma part, j'ai regardé la découverte des mines d'or qui ont „récemment enrichi le monde et la découverte de nouveaux gisements „d'argent, et l'amélioration dans l'exploitation des métaux précieux com„me des faits que nous devions bénir, car l'accroissement de la masse „métallique a été à peine suffisante pour correspondre à l'immense ex„pansion de la production, à la rapide accumulation du capital, à l'essor „des échanges de toute nature dont notre siècle donne le merveilleux „spectacle." WOLOWKI, *l'Or et l'Argent*, *Appendice*, p. 17. Vgl. ook R. H. PATTERSON, o. c. p. 16.

(2) *Commercial history and review of* 1872 *(supplement to the Economist)*, p. 65.

bracht wordt. Er kan op de Londensche markt vraag zijn naar zilver voor uitvoer naar Indie, en in dit geval zal het spoedig derwaarts wegvloeien. Maar ontbreekt die vraag dan behoeft men het zilver toch niet langer aan te houden dan men zelf wil. In Nederland b. v. waar het zilver wettig betaalmiddel is, kan men door 100 kilo zilver naar de munt te brengen er ten allen tijde *f* 10,582 voor terug krijgen, en het is dus onmogelijk dat het zilver veel beneden een zeker peil daalt, want het wordt dan een winstgevende onderneming om zilver in te koopen, te vermunten, en het pond voor *f* 105,82 in omloop te brengen. De waarde, die de bestaande muntregelingen dus aan het zilvergeld toekennen, bepaalt ook, binnen zeer nauwe grenzen, de waarde van het metaal als artikel van handel, want even goed als nieuwe aanvoeren van zilver bij daling van den prijs onmiddellijk tot geld zullen vermunt worden, zullen bij tijdelijke schaarschte van zilver, en daarmede gepaard gaande rijzing in prijs, zooveel specien versmolten en als baarzilver aangeboden worden, totdat het evenwicht van vraag en aanbod zich weêr zal hersteld hebben. Daar nu die geheel tijdelijke afwisselingen in vraag en aanbod, niet dan uiterst onbeduidend kunnen zijn in vergelijking tot den geheelen voorraad, waar door vermunting iets aan wordt toegevoegd of door versmelting iets van wordt afgenomen, zal de waarde van de beschikbare geldmassa er ter nauwernood door kunnen worden aangedaan, en zoo is het dan eene uitgemaakte, en voor iedereen begrijpelijke zaak, dat het zilver zijne altijd betrekkelijke vastheid van waarde zoo goed als uitsluitend heeft te danken aan de omstandigheid, dat het op uitgestrekt gebied als geld gebezigd wordt en algemeen als ruilmiddel dienst doet.

Zoodra het deze hoedanigheid verliest, en het zilver bij gevolg geen uitweg meer vinden kan in de muntinrichtingen, waar het tot wettig betaalmiddel kon hervormd worden, wordt het een gewoon handelsartikel, aan gelijksoortige waardewisselingen onderworpen als de niet edele metalen, koper, tin, ijzer, lood,

enz. Het zal alleen als grondstof van voorwerpen van kunst en nijverheid gevraagd blijven, want hetgeen hier en daar voor den aanmaak van pasmunt noodig zal zijn stelt eene in vergelijking tot de jaarlijksche voortbrenging te geringe hoeveelheid voor om aan het zilver eenige meerdere vastheid van waarde te kunnen verzekeren (1). Wordt derhalve de gouden standaard eenmaal in alle landen als eenige muntstandaard ingevoerd, dan kan men met zekerheid voorspellen dat het zilver een in prijs sterk afwisselend artikel zal worden, en in dezen noodwendigen loop van zaken zal geen verandering komen al mocht een of andere kleine staat goed vinden om zelfstandig te blijven door den zilveren standaard te handhaven, en zich mitsdien af te zonderen van alle andere landen, die het als zoodanig uit den omloop verbannen hebben. De invloed door zulk een staat uit te oefenen is te gering om de waardeverhouding van het zilver op de wereldmarkt te kunnen wijzigen. Een tijd lang misschien zal het onbezonnen plan kunnen worden doorgevoerd, maar het zal spoedig uitloopen op eene grenzenlooze verwarring in het maatschappelijk verkeer, wanneer het als ruilmiddel en waardemeter dienende geld blijkt te zijn samengesteld uit een artikel, welks eigene waarde alle vastheid mist, en aan voortdurende wisselingen onderworpen is.

In zulk een toestand nu dreigt Nederland te geraken ten gevolge van de maatregelen, die in naburige rijken op het gebied van het muntwezen zijn genomen of voorbereid worden. De overtuiging hiervan is in den laatsten tijd meer algemeen geworden, maar reeds vroeger heeft het vraagstuk de aandacht van onze staathuishoudkundigen en financiers bezig gehouden, in verband vooral tot den van vele zijden geuiten wensch naar

---

(1) De aanvoer van zilver in Engeland heeft in de jaren 1865/72 gemiddeld 's jaars £ 6,430,000 bedragen. De aanmunting van zilveren pasmunt (ander zilvergeld kent Engeland niet) kan gemiddeld op £ 300,000 's jaars worden aangenomen of iets meer dan 4½ pCt. van den geheelen invoer.

invoering van eenheid van munt in alle landen, een wensch die schier allerwege weêrklank vond toen de zoogenoemde Latijnsche munt-unie in 1865 was tot stand gekomen. Groot is echter het verschil van meening dat omtrent dit onderwerp is blijven bestaan. Terwijl sommigen het denkbeeld van eenheid van muntwezen onder de verschillende staten van de oude en de nieuwe wereld als een droombeeld zijn blijven bestrijden, ontstond onder de voorstanders al ras verschil over de grondslagen waarop het als wenschelijk aangeprezen algemeen gelijkvormig muntstelsel zou behooren te rusten. Bij ver de meesten vindt de enkele gouden standaard onvoorwaardelijken bijval. Maar ook afwijkende stemmen deden zich van den beginne af hooren, en zelfs de dubbele standaard vond weder krachtige verdediging o. a. bij den bekenden staathuishoudkundige L. Wolowski. Ten onzent nam de heer Mr. W. C. Mees, president van de Nederlandsche Bank, de verdediging van dezelfde denkbeelden op zich. In een doorwrocht betoog over den muntstandaard in verband met de pogingen tot invoering van eenheid van munt, voorgedragen in 1869 in de afdeeling Letterkunde van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam (1), zette hij uit een hoe er gevallen zijn waarin hij aan den enkelen gouden, maar ook anderen waarin hij aan den enkelen zilveren standaard de voorkeur zou geven, terwijl er ook een toestand van zaken denkbaar was, in welke hij den dubbelen standaard boven den enkelen, hetzij gouden of zilveren, verkieslijk zou oordeelen. Zijne met groote duidelijkheid en helderheid voorgedragen beschouwingen leidden hem tot de slotsom, dat wanneer men zich de vraag stelt, welke de betrekkelijke verdiensten van de onderscheidene muntstelsels zouden zijn indien men eenheid van munt in alle landen wilde invoeren, het stelsel van den enkelen gouden standaard

---

(1) *Verhandelingen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Afdeeling Letterkunde.* Deel XII, bl. 209.

het allerongeschikste zou wezen; dat van den enkelen zilveren standaard ook groote bezwaren zou opleveren; en het stelsel van den dubbelen standaard, hoezeer bij het bestaan van verscheidenheid van muntstelsels geheel verwerpelijk, in dat geval het beste, immers het minst gebrekkige zou worden.

Gij ziet het, M. H., hoe ver wij op het gebied van het muntwezen nog verwijderd zijn van de absolute waarheid, en hoe weinig zeker men nog is van het stelsel dat onder alle omstandigheden en alle hemelstreken het beste zou kunnen genoemd worden. Voor men het hieromtrent volkomen eens wordt zullen waarschijnlijk nog vele jaren moeten verloopen, en wat meer bepaald het vraagstuk van de munteenheid tusschen de verschillende landen aangaat, geloof ik dat niet veel valt in te brengen tegen de opmerking van Michel Chevalier in zijne rede uitgesproken in den Franschen Senaat op den 28 Januari 1870, dat weinig vraagstukken op oeconomisch gebied gemakkelijker op te lossen schijnen wanneer men er zich het eerst meê bezig houdt, maar dat de moeilijkheden toenemen naarmate men verder er in doordringt, en men eindelijk op zoo veel bezwaren stuit dat het ondoenlijk wordt om zonder eenig voorbehoud eene stellige oplossing er van aan de hand te doen.

Trouwens in den laatsten tijd zijn wij weder meer dan ooit van de verwezenlijking van het denkbeeld der invoering eener zoogenaamde wereldmunt verwijderd (1). Vóór den Fransch-Duitschen oorlog van 1870 mocht men zich misschien met het vooruitzicht vleien dat de Zuid-Duitsche staten zich van lieverlede zouden aansluiten bij de muntconventie die in 1865 tusschen Frankrijk, Italie, Belgie en Zwitserland was tot stand gekomen, en waartoe Oostenrijk ook reeds ten deele was toegetreden. Sedert de eenheid van Duitschland echter een gedane zaak is geworden, en het nieuwe keizerrijk een eigen zelfstan-

---

(1) Vgl. MACLEOD, *Principles of Economical Philosophy*, *London*, 1872. I, § 71: „Impossibility to have an International Coinage."

dig muntstelsel heeft aangenomen, zijn de kansen voor eene trapsgewijze uitbreiding van de Latijnsche muntunie voor het vasteland van Europa zeer aanmerkelijk verminderd. Bovendien is het geen geheim gebleven dat de staten, die er aan deelnamen, al reeds vrij wat ongerief er van hebben ondervonden, wijl zij geen voldoend toezicht op het muntverkeer hebben kunnen houden. Frankrijk heeft overlast gehad van pasgeld uit den Kerkelijken Staat en Griekenland ingevoerd; en Belgie ondervindt bezwaren tengevolge van den gedwongen koers van het Fransche bankpapier. (1)

Zoo hecht de ondervinding haar zegel aan de beschouwingen van Mr. W. C. Mees, waar hij zijn boven aangehaald betoog eindigde met de opmerking, dat, hoeveel goeds eenheid van munt ook zoude mogen hebben, zelfstandigheid in de regeling van het muntwezen verkieslijk is, zoolang geen middelen bestaan om, bij eene muntunie, de richtige naleving der overeenkomst te waarborgen, of om althans te verhinderen, dat de gebreken en misslagen van het eene land ook op het muntwezen der overige een ongunstige werking doen gevoelen.

Maar de handhaving van een zelfstandig muntstelsel in verschillende landen heeft daarom nog geenszins ten gevolg dat men ook geheel zelfstandig en onafhankelijk van anderen kan blijven vasthouden aan den standaard, waarop het stelsel zelf rust. Het begin van mijn betoog heeft dit, geloof ik, volkomen duidelijk gemaakt, en geen wonder dus, dat, toen na den oorlog van 1870 de plannen van Duitschland om ook op het gebied van het muntwezen zijn ééuheid te voltooien meer op den voorgrond traden, en de aanneming van den gouden standaard zeer ernstig besproken werd, ook ten onzent de aandacht van de mannen van het vak zich op nieuw op het vraagstuk begon te vestigen.

---

(1) Mr. S. Vissering, *Handboek van Praktische Staathuishoudkunde. Aanteekeningen en bijvoegselen*, bl. 9.

Zoo bracht professor Vissering in de vergadering van de Vereeniging voor de Statistiek op 30 September 1871 te Amsterdam gehouden de vragen ter sprake: „Zal Nederland zijn tegenwoordig muntstelsel kunnen behouden, wanneer eerlang in het Duitsche rijk een nieuw muntstelsel wordt ingevoerd? Zoo niet, welk muntstelsel zal Nederland dan in het belang van zijn handel, van het binnenlandsch verkeer en van de volkswelvaart moeten aannemen?" Het zou mij thans te ver voeren om u in te leiden in de bijzonderheden van het over deze vragen ontstaan debat, waaraan ook werd deelgenomen door de heeren Mr. W. C. Mees en A. Vrolik, beiden, met den heer Vissering zelf, leden van de Staatscommissie die in de maand October 1872 door de Regeering werd ingesteld met het oog op de wenschelijkheid om eene officieele en openbare voorlichting aangaande het vraagstuk van het muntwezen te verkrijgen.

Ik breng de hier genoemde namen alleen in herinnering om te doen zien, dat de mannen, wier voorlichting door de Regeering gevraagd werd, zich door hunne voorafgaande onderzoekingen met het onderwerp hadden gemeenzaam gemaakt, voor zoo ver het niet voor enkelen hunner eene zaak gold waarop hunne betrekking zelf hen dagelijks het oog gevestigd moest doen houden. Vreemd is het dus niet, dat de commissie reeds binnen twee maanden na hare instelling haar verslag kon indienen en een uitgewerkt plan kon voorstellen in hoofdzaak hierop neder komende, dat ten spoedigste behoort te worden overgegaan tot het beperken of beter nog tot het voorloopig verbieden van verdere aanmunting van zilveren standpenningen, en voorts dat naast het zilver, insgelijks als standaardmunt, in omloop gebracht zullen moeten worden nieuw aan te maken gouden muntstukken met een waardeverhouding van 15,5: 1. De commissie acht de aanneming van den dubbelen standaard volstrekt noodzakelijk, maar alleen als tijdelijken maatregel, in afwachting dat de verdere loop van zaken in het buitenland het onvermijdelijk zal maken om tot den enkelen gouden standaard

over te gaan. Dit oogenblik zal, volgens de commissie, zijn aangebroken, zoodra Nederland zoo goed als geheel omring zal zijn door staten, waar òf het goud standaardmunt, òf het metaal door papier vervangen is. Nu is echter alle onzekerheid omtrent de plannen van Duitschland, die nog tijdens de samenstelling van het verslag der commissie bestond, verdwenen. Aan de aanneming door geheel Duitschland van den enkelen gouden standaard mag volgens de laatste berichten niet meer worden getwijfeld. Het zilver zal aldaar voortaan alleen als pasmunt gelden, en terwijl dientengevolge reeds nu de hoofdgrond is weggevallen, waarop in het voorstel der Staatscommissie de aanneming van den dubbelen standaard verdedigd was, zal derhalve voor Nederland wel geen andere uitweg overblijven dan om zoo spoedig mogelijk over te gaan tot ontmunting van de tegenwoordige zilveren standpenningen, en tot het uitgeven van gouden standpenningen, waarnaast het zilver alleen de ondergeschikte rol van hulpbetaalmiddel zal kunnen blijven vervullen." Dat een andere oplossing werkelijk niet te vinden is, zoo als de Minister van Financiën zich uitdrukt in de memorie van toelichting van het onlangs aangenomen wetsontwerp tot tijdelijke beperking der bevoegdheid tot aanmunting van zilveren standpenningen, — zal zeker ieder moeten toegeven, die de juistheid erkent van de in den aanvang van mijn betoog ontwikkelde stelling, dat een metaal, op de betrekkelijke vastheid van waarde waarvan men geen staat meer maken kan, ongeschikt wordt om langer als muntstandaard dienst te doen.

Het eenige punt waarover verschil van meening kan blijven bestaan is de vraag, of door de maatregelen in den laatsten tijd in naburige rijken op het gebied van het muntwezen genomen, het zilver werkelijk dreigt zijne vastheid van waarde te verliezen, en het is dan ook van dit standpunt uit dat het voorstel der commissie ernstige kritiek ontmoet heeft. In eene aan het verslag der commissie gewijde brochure beweert Mr. S. van Houten, dat zij zich achteloos van hare taak heeft gekweten, en in

gebreke is gebleven om duidelijk uit een te zetten dat de vrees voor daling van de waarde van het zilver werkelijk gegrond is. Hem dunkt die vrees hersenschimmig. Derhalve ontkent hij de juistheid van de gevolgtrekkingen der commissie, en verdedigt hij het behoud van den thans bestaanden zilveren standaard.

Laat ons dus nagaan wat hiervan zij, want zoolang omtrent dit punt onzekerheid bestaat, kan men moeilijk toegeven dat de door de commissie voorgestelde munthervorming werkelijk noodig is.

II.

Twee redenen leiden er den Heer van Houten toe om, zoo als hij zich uitdrukt, zeer weinig waarde te hechten aan de profetie der commissie, dat het zilver, wanneer het in de naburige staten ophoudt standaardmunt te zijn, aan sterke wisselingen van waarde blootgesteld zal wezen. In de eerste plaats zal, volgens hem, de uitgebreide zilvermarkt in het oosten onveranderd blijven, en in de tweede plaats is in landen met den gouden standaard zoo veel zilveren pasmunt van bijna volle reëele waarde noodig, dat een goed deel van het te ontmunten zilveren standaardgeld voor dit doel zal moeten worden aangehouden.

Het is natuurlijk niet mogelijk om anders dan bij benadering een antwoord te geven op de vraag hoeveel pasmunt een land zal behoeven dat den zilveren standaard verlaat om den gouden standaard in de plaats te nemen. Het is zelfs uiterst moeilijk om met eenige nauwkeurigheid na te gaan hoe veel pasmunt feitelijk in omloop is in landen, die reeds sedert eenigen tijd den gouden standaard bezitten. Te vergeefs heb ik naar gegevens dienaangaande gezocht, wat b. v. Engeland betreft, waar sedert 1816 het zilver alleen als pasmunt is blijven omloopen. Het eenige wat ik uit verschillende bronnen heb kunnen bijeenbrengen is eene opgaaf van hetgeen in de jaren

Waar de uitkomsten van drie geheel op zich zelf staande berekeningen onderling zóó weinig uiteen loopen, als hier het geval blijkt te zijn, mogen de gevolgtrekkingen, die er uit voortvloeien, niet als van onwaarde worden verworpen, al kunnen zij ook niet op volkomen zekerheid aanspraak maken. Zij leeren ons, dat in landen waar het goud standaard is een bedrag van *f* 6 à *f* 6½ per hoofd der bevolking aan zilveren pasmunt in omloop behoort te zijn. Nu is in Duitschland aan kleine pasmunt reeds voor *f* 2 per hoofd aanwezig, en de geldsomloop zal dus behoorlijk geregeld blijven, wanneer van het te ontmunten zilveren standaardgeld zoo veel wordt aangehouden als noodig zal wezen om nog voor ca. *f* 5 per hoofd der bevolking aan nieuwe zilveren pasmunt in omloop te brengen. In elk geval geloof ik aan dit cijfer als maximum te mogen blijven vasthouden, want er zijn schrijvers (1), wier onderzoekingen hen tot de slotsom gebracht hebben dat in Engeland en Noord-Amerika het als zilver omloopende pasgeld tot de goudcirculatie zich verhoudt als 1 tot 20. Volgens the Economist, die onlangs een reeks van hoogst belangrijke artikelen over voortbrenging en verbruik van goud geleverd heeft, is in Engeland op het oogenblik voor een bedrag van ruim 1100 millioen gulden aan goud in de wandeling; en is bovenstaande verhouding juist dan bedraagt de zilvercirculatie dus niet meer dan 55 millioen gulden of slechts $1^3/_4$ gulden per hoofd. Door derhalve het bovengenoemde cijfer van ca. *f* 5 per hoofd aan te nemen, zal mij niet kunnen verweten worden dat ik het voor de gevolgtrekkingen der staatscommissie meest gunstige cijfer uitkies (2). Immers hoe kleiner men de behoefte aan

---

(1) SEYD, *Bullion and foreign exchanges theoretically and practically considered*, *London*, 1868, p. 606.

(2) Ten overvloede zij hier ook nog aangeteekend dat JOHN LAING, *the Theory of Business*, *London*, 1868, p. 165, het in Engeland omloopend zilver op een bedrag van £ 10 millioen schat, hetgeen dus op *f* 3¾ per hoofd der bevolking zou neerkomen.

zilveren pasmunt raamt, hoe meer van het oude standaardzilver bij aanneming van den gouden standaard uit den omloop zal gestooten worden, en hoe grooter de kansen worden van daling van den zilverprijs, de omstandigheid waarop al de voorstellen van de staatscommissie gegrond zijn.

De bevolking van het Duitsche keizerrijk kan in ronde cijfers op 40.000.000 worden aangenomen. Op den boven aangegeven voet van *f* 5 per hoofd zullen dus 200 millioen gulden aan zilver noodig zijn als hulpbetaalmiddel, en daar nu de thans bestaande zilvercirculatie, zoo als wij reeds zagen, op 1000 millioen geschat wordt (1), zal dus voor een waarde van 800 millioen gulden aan zilver vrij komen, waarvan de Regeering zich door verkoop zal moeten ontdoen, even als in Nederland de Regeering zich in de jaren 1850/51 heeft moeten bezig houden met het van de hand zetten der ingevolge de wet van 17 September 1849 aan haar ter inwisseling aangeboden tien en vijf gulden stukken.

Het is een bekend feit hoe het aan de markt komen van deze betrekkelijk geringe hoeveelheid (ter nauwernood voor een waarde van 50 millioen gulden) den prijs van het goud gaandeweg heeft doen dalen. Van $14^1/_2$ pct. agio, tot welken koers men het ontmunte goud zonder verlies zou hebben kunnen afzetten, liep de prijs tot $11^1/_4$ pct. terug (2), een daling

---

(1) WOLOWSKI, o. c. p. 99, 104. De staatscommissie neemt in haar Verslag het cijfer van 500 à 600 millioen thaler over (bl. 21), waarvan ook sprake is in de brochure van QUENSTEDT, *Zur deutschen Währungs- und Münzfrage*, *Berlin*, 1871 p. 35. FEER HERZOG, *la France et ses alliés monétaires*, *Paris*, 1870, p 71: „La démonétisation de l'argent „projeteé par l'Allemagne du Nord et du Midi est de 1800 millions de „francs; l'Autriche a frappé, avec les autres Etats de l'Allemagne depuis „1857, 200 mil lions de florins d'argent; il y a donc 2 milliards de mon„naie d'argent qui demandent à être convertis en or, parceque les Etats „qui les possédent sont décidés à prendre l'étalon d'or."

(2) VROLIK, o. c. bl. 150.

dus van meer dan 3 pCt., op een tijdstip dat de groote aanvoeren van nieuw goud uit Californie en Australie nog niet op de markt drukten zoo als eenige jaren later het geval was. „Quand la Hollande a démonétisé l'or, elle n'en possédait que pour moins de 200 millions de francs, zegt Wolowski, et cette somme, relativement faible, a plus promptement contribué à déprécier l'or que les arrivages de la Californie et de l'Australie.'' Wat staat ons derhalve te wachten, dus vervolgt dezelfde schrijver, als Duitschland er eens toe over mocht gaan om zijn zilver te ontmunten, en voor een waarde van 1000 millioen aan zilver op de markt geworpen zal worden? Zelfs al bepalen wij ons tot de 800 millioen, waartoe wij door onze berekeningen gekomen zijn, dan nog staan wij tegenover eene massa waarvoor ik in der daad geen uitweg weet aan te wijzen. (1)

Geen nood, zegt de bestrijder der Staatscommissie, de uitgebreide zilvermarkt in het oosten blijft onveranderd, en daarheen zal al het zilver, dat in Europa overtollig wordt, een natuurlijken uitweg vinden. Maar bij het neêrschrijven van deze opmerking heeft hij zeker niet vooraf nagegaan, welke de wezenlijke behoeften zijn van die markt, vergeleken met de hoeveelheid, die men zich voorstelt haar geleidelijk te laten opnemen.

In de laatst verloopene twaalf jaren (1860—1872) is van iEngeland en van de havens in de Middellandsche zee naar het oosten uitgevoerd voor eene waarde van 1150 millioen gulden aan zilver, of per jaar voor ca. *f* 96 millioen. Men houde wel n het oog dat in dit tijdperk vallen de jaren, toen tengevolge van de meerdere vraag naar Britsch Indisch katoen, de zoo-

---

(1) De hervatting van zilveraanmuntingen in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, waarover men kan raadplegen de *Economist* van Mei jl. bl. 436, moge een niet te versmaden tegenwicht geven bij de demonétiseering van het zilver in de Europeesche rijken, méér dan een vijfde of vierde van het in Duitschland vrij komend metaal kan Amerika onmogelijk noodig hebben.

genaamde »silverdrain" ongekend groote verhoudingen aannam (1). Op een terugkeer van dergelijke omstandigheden schijnt voorshands niet te mogen gerekend worden, en zekerder maatstaf doen ons ongetwijfeld de jongst verloopene zeven jaren (1866—1872) aan de hand. Het tijdperk is op zich zelf lang genoeg, om tot grondslag te kunnen dienen voor het berekenen van een middencijfer. Nu is in het geheel gedurende dien tijd een bedrag van 365 millioen gulden aan zilver naar Indie en China verzonden, hetgeen dus per jaar op *f* 52 millioen neêrkomt. Wij zagen boven dat de demonetisatie van het zilver in Duitschland voor een geldswaardig bedrag van *f* 800 millioen zilver aan de markt zal brengen, en om deze hoeveelheid in zich op te nemen zal het Oosten, wanneer de loop van zaken die wij in de laatste jaren hebben kunnen waarnemen zich niet aanmerkelijk wijzigt, ten minste vijftien achtereenvolgende jaren noodig hebben.

Zoo even doelde ik er reeds op dat eene wijziging van den thans bestaanden loop van zaken in dien zin, dat het Oosten weer meer zilver zal gaan behoeven dan in de laatst verloopen jaren, niet waarschijnlijk is te achten. Voor het tegendeel zijn veel aannemelijker gronden bij te brengen. Vooreerst verlieze men niet uit het oog dat de jaren van de groote zilverzendingen naar Indie samenvallen met de jaren waarin de belangrijkste uitgaven gedaan zijn voor den aanleg van spoorwegen en andere groote werken, en waarin tal van nieuwe ondernemingen, die echter niet altijd slaagden en dikwerf aanzienlijke kapitalen verslonden, tot stand werden gebracht. Thans is het spoorwegnet, dat nagenoeg geheel Voor-Indie overdekt, voltooid, en wel verre van den invoer van nieuwe kapitalen noodig te maken, nemen de beschikbare overwinsten weder haren weg naar Engeland, waar verreweg het meerendeel van de houders van spoorwegaandeelen

(1) Vgl. Leone Levi, *History of British Commerce and of the Oeconomic progress of the British nation, London*, 1872, p. 432; Nassau Lees, *the Drain of silver to the East, London*, 1864.

te vinden is (1). Wat echter het vraagstuk hoofdzakelijk beheerscht is de verhouding tusschen de waarden der invoeren en der uitvoeren van Indie. Er zijn jaren geweest, en wel in het tijdperk 1861/6, dat de waarde der uitgevoerde koopmanschappen meer dan het dubbel van de waarde der ingevoerde koopmanschappen heeft bedragen. Ter aanzuivering van het verschil strekten de belangrijke invoeren van goud en zilver waardoor juist dat tijdperk zich kenmerkt. Doch gaandeweg hebben deze verhoudingen zich aanmerkelijk gewijzigd. De invoeren zijn schier gestadig blijven toenemen, terwijl de uitvoeren verminderen. Naar het zich laat aanzien bestaat er zeer weinig vooruitzicht, dat in den eersten tijd van een vermeerdering van den uitvoer sprake zal kunnen zijn, en mijne nasporingen op dit punt hebben mij geleerd dat men in Britsch-Indie vrij algemeen verwacht dat vooreerst slechts betrekkelijk kleine hoeveelheden edel metaal zullen noodig zijn om het evenwicht tusschen in- en uitvoeren te bewaren (2).

---

(1) Beschouwingen over dit punt kan men vinden in het *Report from the select committee on East India Finance ordered to be printed by the House of Commons*, 18 *July* 1871; *no.* 6216.

(2) Sedert ik het bovenstaande schreef kwam mij in handen *the Friend of India* van 9 Mei jl., een artikel bevattende met het opschrift „the Mystery of exchange between England and India", waarin o. a. het volgende voorkomt: „In 1870 the opinion was expressed in Calcutta that there would be a considerable diminution in the value of the yearly export from India of two articles, cotton and opium, and a writer stated that he thought it likely that within five years from that time cotton and opium would be included in 18 millions sterling against 31 millions sterling in 1870. As the Government returns of the trade for the first 10 months of the financial year 1872/73 give the value of those two articles at 20 millions sterling, there seems some prospect of the prediction being tolerably accurate. The diminishing exports without a corresponding diminution in the import of goods; the fact of the British Government taking the whole of their requirements from India by bills on India; the lower price

Met opzet spreek ik hier van edele metalen in het algemeen, en niet van zilver alleen, omdat Indie naast het zilver ook belangrijke hoeveelheden goud heeft opgenomen, en het zeer de vraag is of het goud niet reeds spoedig misschien een meer overwegende plaats in den geldsomloop van Britsch-Indie zal gaan innemen dan op dit oogenblik nog het geval is. Het is u natuurlijk niet onbekend gebleven hoe sedert jaren door velen op de aanneming van een gouden standaard voor Indie wordt aangedrongen. Reeds meer dan eens heeft de Regeering zelf maatregelen beraamd om den overgang van het zilver tot het goud te vergemakkelijken, en moge nu al in de laatste jaren de aandrang om verandering van den kant van het publiek wat verminderd zijn, hetgeen voor een goed deel schijnt te moeten worden toegeschreven aan de bevredigende werking van de sedert omstreeks tien jaren bestaande Gouvernements papiercirculatie, onwaarschijnlijk is het niet, dat men andermaal pogingen zal aanwenden om de vroeger reeds ontworpen plannen tot invoering van den gouden standaard te verwezenlijken, vooral wanneer, zoo als bijna met zekerheid voorspeld kan worden, de wisselverhoudingen tusschen Engeland en Indie tengevolge van eene daling van de zilverprijzen in Europa misschien gevoelige stoornissen zullen ondergaan.

De geschiedenis van den geldsomloop in Britsch-Indie, en van de plannen die vroeger en later te berde gebracht zijn tot hervorming van het muntwezen aldaar, levert ruimschoots stof voor eene afzonderlijke verhandeling. Het zou thans echter te veel van uw aandacht gevergd zijn om mij op dit terrein verder te volgen, en voor

---

of silver in Europe and *the expectation of a very low price when the East alone will require it in large quantities;* the much smaller cost of its transport than formerly; the facilities for exchange operations that the telegraph has introduced — these and other causes combine to make us think that exchange must be unfavourable for purchasers of bills for a long time to come, unless some derangement of the Indian currency should occur to cause a turn in the other direction."

mijn tegenwoordig doel is het ook niet noodig, want ik geloof dat het u door het voorafgaande duidelijk genoeg zal gemaakt zijn, dat »de uitgebreide zilvermarkt in het oosten", al blijft zij onveranderd wat zij in de laatste jaren was, toch geen uitweg aan de hand doet voor die groote hoeveelheden zilver, die door de ontmunting van het thans nog in Duitschland omloopende zilveren geld, op de markt zullen geworpen worden. Al ging de voortbrenging van zilver achteruit, zelfs al stond zij een paar jaren geheel stil, zou de markt door het in Duitschland loskomende zilver toch meer dan overvoerd blijven. Doch wel verre dat de zilvervoortbrenging afneemt, is zij in de laatste jaren zeer belangrijk toegenomen (1), en alles duidt aan dat dit nog geruimen tijd het geval zal blijven. In Noord-Amerika worden voortdurend nieuwe zilvermijnen ontdekt en in ontginning gebracht. Het gebrek aan handenarbeid, waarop vroeger menige onderneming moest afstuiten, wordt gaandeweg minder sedert de spoorweg, die Californie met de havens van den Atlantischen oceaan verbindt, voltooid is, en de streken waar de voornaamste zilvermijnen gelegen zijn een gemakkelijk middel van gemeenschap met de dichtst bevolkte gedeelten van de Vereenigde Staten bezitten. Het steeds toenemend aantal van Chineesche landverhuizers is voor de mijnondernemers een waarborg, dat hunne belangen niet geschaad zullen worden door de werkstakingen, waartoe de arbeiders uit Engeland en Ierland op gezette tijden hun toevlucht nemen; ja, hoe groot de tegenzin bij velen ook wezen moge tegen de bewoners van het Hemelsche rijk, de opmerking van een mijneigenaar in Utah blijft alles afdoend: »We don 't like the fellows on national grounds.... But the rascals are excellent mining hands, and greatly to be preferred to the Irish; therefore, as King Cash is the monarch of this world, the Chinese will be employed in spite of their

---

(1) Vgl. Wentworth Dilke, *Greater Britain, London*, 1866. p. 142.

vices, because they are effective, cheap and manageable labourers." (1)

Wanneer wij dit alles overwegen, blijft er dus niet de minste grond over om op eene vermindering van de opbrengst van zilver te rekenen. Het tegendeel kan met vrij veel zekerheid voorspeld worden, en zoo staat ons dus een toestand te wachten waarin behalve door toenemende aanvoeren van nieuw verkregen zilver, de markt gelijktijdig zal overstroomd worden met aanzienlijke massa's oud zilver, terwijl de vraag naar zilver noodwending zal afnemen, om tijdelijk misschien zoo goed als geheel stil te staan, want in Europa zelf zal het zilver weldra voor geen ander doel meer gebezigd worden daar voor de vervaardiging van voorwerpen van huiselijk gebruik en weelde, en als hulpmiddel in de werkplaatsen der photographen en artsenijbereiders. Dat het Oosten onmogelijk in zich kan opnemen al het zilver, waarvoor in Europa geen dadelijke plaatsing zal te vinden zijn, meen ik overtuigend te hebben aangetoond.

De verhoudingen zullen dus geheel anders worden dan toen nu 25 jaren geleden de groote goudaanvoeren hun invloed op de markt begonnen uit te oefenen. Dat goud vond over een groot deel van Europa een gretig onthaal, en de waarde er van behoefde slechts een weinig te dalen om het tot hoofdruilmiddel te verheffen in al die landen die aan den dubbelen standaard waren blijven vasthouden. In de Vereenigde Staten, in Frankrijk, en andere landen van Europa werd het zilver door den natuurlijken loop van zaken door het goud verdrongen, en nu wane men niet dat een daling van het zilver weêr het tegenovergestelde verschijnsel zal te weeg brengen, en het zilver

---

(1) James Bonwick, *the Mormons and the Silver Mines*, *London*, 1872 p. 382/3. De in den tekst aangehaalde woorden zijn van een tegenstander van het Mongolische ras. Anderen daarentegen beschouwen de zaak ook nog uit een geheel ander oogpunt: „As to morals and social order, dus merkte een zijner vrienden den schrijver op, give me the heathen. The Chinese are geatly superior in virtue to the so-called Christian labourers."

zijn vroegere plaats in den geldsomloop zal gaan innemen in die landen waar de dubbele standaard wettelijk is blijven heerschen, want men kan er zeker van zijn dat de regeeringen dier landen onverwijld afdoende maatregelen zullen nemen om de eens bestaande goudcirculatie te beveiligen door insgelijks aan het zilver het karakter van wettig betaalmiddel te ontnemen.

Vond zoodoende het goud van Californie en Australie een uitgestrekt terrein voor zich, dat schier onmetelijke massa's in zich kon opnemen alvorens geheel verzadigd te zijn, met het eerlang aan de markt te komen zilver zal dit niet het geval wezen. Als een onwelkome indringer staat het in de beschaafde wereld schier overal als betaalmiddel geweerd te worden, en slechts voor de zeer ondergeschikte rol van hulpbetaalmiddel zal nu en dan eenige vraag naar zilver blijven bestaan.

Het is noodig geweest om bij dit punt eenigszins uitvoerig stil te staan, want met het antwoord op de vraag, of de door de Staatscommissie in haar verslag gekoesterde vrees voor groote en langdurige daling van den zilverprijs al dan niet gegrond is, staat of valt hare conclusie, dat de toestand van het oogenblik voor Nederland bedenkelijk is, en wij eene zeer moeilijke toekomst kunnen te gemoet gaan, wanneer niet onmiddellijk maatregelen genomen worden om het naderend gevaar af te weren.

Ik zal zeer slecht geslaagd zijn in het uiteenzetten van mijne denkbeelden, als bij u nog twijfel bestaan kan omtrent het antwoord dat, mijns inziens, op de zooeven gestelde vraag behoort gegeven te worden. Van de thans in Duitschland beraamd wordende maatregelen op het gebied van het muntwezen voorzie ik eene zeer aanmerkelijke waardedaling van het zilver, en met den Minister van Financien ben ik zeer stellig van meening, dat in de gegeven omstandigheden voor Nederland geen andere oplossing denkbaar is, dan om zoo spoedig mogelijk tot den gouden standaard over te gaan, en inmiddels de be-

voegdheid tot het doen aanmunten van zilveren standpenningen te schorsen:

Wij kunnen dus aannemen dat de Nederlandsche muntwet van 26 November 1847 eerlang tot de geschiedenis zal behooren, en het goud alleen voortaan als wettig betaalmiddel in Nederland zal dienst doen. Dit vast staande kunnen wij thans overgaan tot het laatste gedeelte van onze taak, tot het onderzoek namelijk welken invloed de in Nederland noodig geworden munthervorming op de belangen van Nederlandsch-Indie zal uitoefenen.

Wilt mij hiertoe nog eenige oogenblikken uwe welwillende aandacht verleenen. Ik zal mij beijveren uw geduld zoo kort mogelijk op de proef te stellen.

III.

Ik maak er geen geheim van dat toen ik bij de lezing van het verslag der Staatscommissie gevorderd was tot bladzijde 47 en ik daar vond aangeteekend, dat de commissie aan het eind van haren arbeid gekomen nog bij twee zaken de aandacht van Zijne Majesteit kortelijk wenschte te bepalen, en wel 1° de omloop van muntbiljetten in Nederland, en 2°. het muntwezen in Nederlandsch Indie, — ik mij vleide omtrent dit laatste punt iets meer te zullen lezen dan de 15 regels die de commissie hierover op bl. 48 van haar rapport ten beste geeft. Zij bepaalt zich tot de volgende opmerkingen:

»Voor onze bezittingen in Oost Indie zal voorloopig de enkele zilveren standaard van kracht kunnen blijven en dus de wet van 1 Mei 1854 tot regeling van het muntwezen in Nederlandsch Indie geene verandering behoeven te ondergaan.

»In Azie schenkt men de voorkeur aan zilver boven goud; door zilver wordt aldaar in eene wezenlijke behoefte voorzien. De jaarlijksche verzendingen van zilveren standpenningen naar onze Overzeesche bezittingen, voor rekening zoo wel van het

Gouvernement als van particulieren, bedragen tal van millioenen en zullen in aanzienlijke mate bijdragen tot de vermindering van de zilvercirculatie in het moederland, wanneer met het oog op een definitieven overgang tot den enkelen gouden standaard de zilveraanmuntingen hier te lande worden gestaakt."

Dit is alles wat in het rapport van de Commissie voorkomt over het muntwezen in Indie, dat wat de standpenningen aangaat volkomen één is met het muntwezen in Nederland. Nu wordt dit laatste onhoudbaar geacht, omdat het zilver dreigt te verliezen die betrekkelijke vastheid van waarde, zonder welke het onmogelijk als standaardmunt kan blijven dienst doen, en derhalve ware het niet overbodig geweest met een enkel woord althans aan te geven, hoe onder dergelijke omstandigheden de zilveren standaard voorloopig zonder bezwaar in Oost-Indie van kracht zal kunnen blijven. Ik voor mij zou niets liever wenschen dan dat dit werkelijk het geval kon zijn, want het invoeren van het goud als standaardmunt in deze gewesten komt mij voor aan zeer gewichtige bezwaren onderworpen te zijn, zoo als ik straks nader hoop uit een te zetten, — maar hoe meer ik over de zaak heb nagedacht, hoe minder ik mij bij de optimistische verwachtingen der commissie kan nederleggen.

Indien het waar is, — en dit in twijfel te trekken is in verband tot al het voorafgaande niet mogelijk meer, — dat naarmate het zilver meer handelsartikel worden zal, tengevolge van de demonetisatie van de in Duitschland omloopende zilveren munt, zoowel vraag als aanbod op de Europeesche zilvermarkt aan sterke wisselingen zal blootgesteld zijn, waardoor èn de wisselkoersen èn de credietmarkt aan voortdurende schokken onderworpen zullen worden, dan is het volstrekt onmogelijk dat Indie zich voldoende voor die invloeden zal kunnen vrijwaren. De tijden zijn voorbij waarin de Nederlandsch-Indische geldmarkt in een toestand van afzondering verkeerde, die het voor haar schier onverschillig maakte wat er voorviel op de geldmarkten in Europa en die van de ons omringende Engel-

sche bezittingen. Java kan thans niet langer beschouwd worden als een afgesloten geheel, welks wisselmarkt alleen door eigen vraag en aanbod wordt beperkt; — sedert wekelijksche mails ons in geregeld verkeer met de overige wereld gebracht hebben, en de particuliere banken, die hier gaandeweg verrezen zijn, de geldmarkt van Indie als het ware vereenzelvigd hebben met de buitenlandsche geldmarkten, is Java een deel geworden van een uitgebreid geheel, waaraan het door middel van wisselarbitrages en specieoperatien ten nauwste verwant is. Voor storingen in de geldmarkt in Europa kan de geldmarkt van Indie niet ongevoelig blijven; en ontvalt aan het zilver zijne vastheid van waarde, op grond waarvan het, in Europa als wettig betaalmiddel dienst deed, dan zal het die eigenschap hier zeer zeker niet behouden. Het kan niet anders of naarmate het zilver in waarde daalt zal de depreciatie van het Indisch betaalmiddel toenemen, zoolang de wet van 1 Mei 1854 tot regeling van het muntwezen in Nederlandsch-Indie, overeenkomstig het voorstel der commissie, onveranderd in stand blijft.

Die depreciatie zal zich al dadelijk openbaren in den loop van de wisselkoersen tusschen Indie en Nederland, en tusschen Indie en Londen. Zoodra in Nederland het goud wettig betaalmiddel zal geworden zijn, zullen wissels op Amsterdam en wissels op Londen slechts in zoo ver van elkaar verschillen, dat men de eersten op 6 maanden na dato en de laatsten op 6 maanden na zicht pleegt te trekken. Dit maakt dus dat Engelsche wissels hier iets minder waard zullen zijn dan Hollandsche wissels, omdat het in den wissel uitgedrukte bedrag eerst eenige weken later kan ontvangen worden. Voor het overige echter zijn zij in hetzelfde metaal, goud, betaalbaar, terwijl beiden hier ter plaatse alleen tegen zilver kunnen verkocht worden.

Ik wil geen misbruik maken van uwe welwillendheid en zal mij dus onthouden van beschouwingen over de theorie der wisselkoersen, en over de wetten, waarnaar de koersverhoudingen zich regelen tusschen landen, die een verschillend ruilmiddel

bezigen. Het zij genoeg hier in herinnering te brengen dat zelfs een zoodanig verschil ongedeerd laat het axioma, — dat de wisselkoers tusschen twee landen, waarvan het een het metaal dat het voor zijne circulatie behoeft, uit het andere trekt, in den regel zooveel in het voordeel zal moeten zijn van het land, hetwelk het metaal ontvangt, als noodig is om de kosten van vervoer te dekken.

Dit wil, in cijfers overgebracht, zeggen, dat wanneer de kosten van vervoer (renteverlies medegerekend) van specie van Europa naar Azie 5 pCt. bedragen, men in Europa 105 geldstukken zal moeten uitleggen om Azie het genot van 100 gelijksoortige geldstukken te verzekeren. Met andere woorden, als de kosten van vervoer van zilveren specie van Amsterdam naar Batavia 5 pCt. bedragen, zal de natuurlijke koersnoteering van Batavia op Amsterdam 105 moeten zijn. Dat wij dit op Java niet hebben zien gebeuren, — terwijl in al de ons omringende landen de zoo even aangehaalde regel volkomen bevestigd is door den werkelijken loop der wisselkoersen, — is een gevolg van de zeer bijzondere omstandigheid dat de Nederlandsche Regeering hoofdzakelijk de taak op zich heeft genomen om Java van het voor de circulatie benoodigde zilver te voorzien, en wel in zoo ruime mate dat het den handelaar en bankier in Britsch-Indie dikwerf voordeeliger uitkwam om het uit Europa herkomstige zilver op Java in te koopen dan het rechtstreeks uit Europa te ontbieden. Door de handelwijze der Regeering is het zilver hier jaren achtereen onnatuurlijk goedkoop geweest; een omstandigheid, waarvan onze Engelsche naburen natuurlijk gretig partij hebben getrokken, en die hen dan ook voor goed het recht heeft benomen om ons nog langer te beschuldigen, dat

In matters of commerce the fault of the Dutch,
Is giving too little, and asking too much;

immers in plaats van te overvragen, hebben wij hen de kosten op het transport van zilver van Europa naar Java vallende edelmoedig geschonken, want een pari koers tusschen Indie en Nederland, waar

vooral door de Regeering steeds met voorliefde naar gestreefd werd (1), beteekende tot dusver niets anders dan dat een zilveren gulden in Indie even veel waard was als een zilveren gulden in Nederland, iets wat tegen de natuur der dingen indruischt, zoolang ten minste het transport van zilver nog geld kost.

---

(1) Omdat het Gouvernement de kosten vallende op het vervoer van specie van Nederland naar Indië en het koersverschil bij verkoop in Indië van wissels op Nederland verlies noemt en het als zoodanig op de begrooting uittrekt. In der daad echter zijn de transportkosten van specie van Nederland naar Java evenmin verlies voor de Regeering als de kosten, die zij voor den overvoer van hare koffie van Java naar Nederland heeft te betalen. „Vous ne l'ignorez pas, schreef Bastiat in der tijd, que le transport d'une valeur, que cette valeur s'appelle argent ou marchandise, constitue lui-même une valeur", en nu moge tegen de bewoordingen, waarin deze stelling is ingekleed, het een en ander kunnen worden aangevoerd (vgl. Macleod's, *Principles of Economical Philosophy* p. 333), het feit staat vast dat een gulden bij aanbreng alhier niet meer hetzelfde beteekent als een gulden in Nederland. De hier uit Nederland aangevoerde gulden is bezwaard met transportkosten, en het zijn deze kosten, die den grondslag uitmaken van het verschil tusschen metaal-pariteit en pariteit van waarde, twee ongelijksoortige grootheden, die niet met elkaar mogen verward worden. En toch is dit bij de opmaking der rekeningen van den Staat vaste gewoonte geworden. Honderd Nederlandsche guldens, zegt hij, kosten mij in Indië honderd twee of honderd vijf en bij gevolg lijd ik een verlies van twee à vijf percent door specie naar Java over te voeren.

Wij hebben hier blijkbaar te doen met een verwarring van begrippen, voortvloeiende uit de gelijkluidendheid van naam en de volkomen gelijkheid van gehalte en uiterlijk van de voor Nederland en Indië aangenomen standpenningen. Gesteld dat in Indië de dollar als standpenning ware ingevoerd, en voor het overige de voorziening der Indische kassen op denzelfden voet als tegenwoordig bleef voortgaan, dan zouden de verliesposten wegens wissels op het departement van koloniën (art. 75 van de begrooting van uitgaven in Nederlandsch-Indie voor 1871) en wegens agio op zilveren specie (art. 5 van de begrooting van uitgaven in Nederland) van zelf wegvallen, en zou op de begrooting alleen behoeven voor te komen: onder de uitgaven in Nederland, het geldswaardig bedrag in guldens dat in den loop van het jaar vermoedelijk zal moeten worden aangewend voor aankoop

Doch het ligt buiten mijn tegenwoordig bestek om over dit onderwerp in verdere beschouwingen te treden. Wat ik thans alleen te doen heb is, u duidelijk te maken hoe door daling van den zilverprijs in Europa de wisselkoers tusschen Indie en Nederland zal worden aangedaan.

De waarde van zilver in de laatste jaren kan gemiddeld

---

en vervoer van zilveren dollars (even als daarop thans een post voorkomt wegens aankoop en vervoer van Levantsche opium), en onder de ontvangsten in Nederlansch-Indie, het bedrag in dollars dat in den loop van het jaar vermoedelijk zal verkregen worden door verkoop van wissels in Nederl. courant op het departement van koloniën (even als daar onder thans wordt opgebracht het provenu van verkochte koffie, enz.)

Door zijn streven om het verschil tusschen metaal-pariteit en pariteit van waarde zoo klein mogelijk te maken moge de staat zich schijnbaar hebben bevoordeeld, feitelijk is het ruilmiddel er door gedeprecieerd, want de wisselkoers is dientengevolge eenige percenten minder in het voordeel van Java geweest, dan bij een meer natuurlijken loop van zaken het geval had moeten zijn.

Eene depreciatie van het ruilmiddel is een nadeel voor den staat, en een nadeel voor het algemeen, — en zonderling mag daarom het verschijnsel genoemd worden, dat men in eene min of meer sterke daling van den koers hier in den regel iets onrustbarends meent te moeten zien. Eene daling van den koers tot b. v. 108 of 110 zou velen zeker hoogst bedenkelijk voorkomen, en zoo leven wij hier onder geheel andere indrukken dan in Britsch-Indie, waar men juist het naderen van den koers tot de werkelijke metaalpariteit als een minder gewenschte gebeurtenis begroet. Toen de koersen te Calcutta, na jaren achtereen tusschen 2/ en 2/2½ gefluctueerd te hebben (in onze wisseltaal equivaleerende met noteeringen van p. m. 105 à 115) gaandeweg tot 1/11½ à 1/11 (p. m. 104 à 103) begonnen te stijgen, merkte o. a. the Friend of India op dat „there is hardly one of our readers who is not *severely* taxed by the *present* rate of exchange", en ook thans ontbreekt het niet aan klachten „that the good old times when one could get two shillings for the rupee for remittances seem to be gone for ever."

Men leze over dit onderwerp nog eens na de eerste bladzijden van het vijfde hoofdstuk van Göschen's *Theory of the Foreign Exchanges*, (bl. 64/7 van de Hollandsche vertaling), en men zal moeten toegeven, dat in eene daling van den koers (b. v. van 102—103 op 105 à 106) inderdaad niets onrustbarends voor Java gelegen is.

worden aangenomen op *f* 104.65, per kilo, den prijs waartoe de Nederlandsche Bank lange jaren achtereen al het zilver kocht dat men haar aanbod. Stel nu dat het zilver 10 pCt. in waarde daalt, en het schijnt volstrekt niet overdreven om hierop te rekenen, dan zal men in Nederland 1 kilo zilver kunnen koopen voor *f* 94.18[5]. Een partij van 10000 kilo fijn zilver komt op dien voet te staan op *f* 941,850, en brengt men haar naar de munt dan ontvangt men terug 1.058.190½ gemunte guldens, die bij verzending naar Indie (met bijberekening van muntloon ad *f* 1.15 per kilo, vracht, assurantie en kleine onkosten te zamen ad 1 pCt., en renteverlies over 8 maanden ad 4 pCt. 's jaars) alhier te staan komen op *f* 989.956.83, hetgeen dus een koers geeft van 93½. En let wel dat dit de natuurlijke koers zijn zal, de koers waarbij rekening wordt gehouden met vracht, assurantie en renteverlies. Laat men deze gegevens buiten rekening, en vraagt men alleen naar de werkelijke metaalpariteit dan komen wij tot een koers van omstreeks 90⅛, en wanneer dus onder die omstandigheden het opperbestuur de leer blijft huldigen, dat de door het Gouvernement overgevoerde specie niet meer dan 1¼ pCt. kost, dan staan ons bij volgende wisselinschrijvingen limiten van omstreeks 91½ te wachten.

Is het noodig dat ik er u opzettelijk indachtig aan make wat een koersverhouding van 90 of 92 tusschen Indie en Nederland voor Indie te beteekenen heeft? Zij is het onmiskenbare bewijs van de depreciatie van het ruilmiddel; zij toont aan dat in verhouding tot den gulden in Nederland de Indische gulden een tiende van hare waarde verloren heeft. Het is een verlies dat onmiddellijk gevoeld zal worden door ieder die in Indie kapitaal heeft uitstaan, dat bestemd is om te eeniger tijd naar Nederland te worden overgemaakt; maar even spoedig zullen de gevolgen van de depreciatie zich openbaren in het dagelijksch verkeer. Eerst zullen alle artikelen van invoer in prijs stijgen; gaandeweg zullen artikelen van inheemsche voortbrenging in die prijs-

verhooging gaan deelen, en eindelijk zullen ook de dagloonen, huishuren, enz. enz. onvermijdelijk dezelfde beweging volgen, want voor hetzelfde nominale bedrag dat de arbeider, of de eigenaar van panden in handen krijgt, zal hij zich niet meer dezelfde hoeveelheid benoodigdheden van vroeger kunnen aanschaffen. Ten slotte ondervinden alle ingezetenen de nadeelen van de depreciatie van het betaalmiddel; ook zij die er schijnbaar door bevoordeeld worden, zoo als de eigenaars van landbouwondernemingen, voor wier producten door den koopman hooger prijzen zullen kunnen worden aangelegd naar gelang van den voor hem voordeeliger wisselkoers, waartoe hij zijn papier zal kunnen plaatsen. De tijd ligt nog zoo ver niet achter ons dat de wisselkoers op Holland jaren achtereen van 72 tot 80 pCt. heeft afgewisseld. Voor koffie, suiker en alle andere uitvoer artikelen, waartegen bij afscheep getrokken wordt, kon toen p. m. 25 pCt. meer betaald worden dan bij een parikoers mogelijk zou geweest zijn, maar toch wenscht niemand die tijden terug, omdat het voordeel van de hoogere prijzen der uitvoerartikelen meer dan weggenomen werd door het duurder worden van andere zaken.

Geen te gemoetkoming hoegenaamd echter is weggelegd voor hen, die van een vast inkomen, hetzij bezoldiging, hetzij rente van kapitalen, moeten leven. Voor hen staat de depreciatie van het ruilmiddel gelijk met eene rechtstreeksche korting op hun inkomen, en zij zijn het dus vooral die door eene depreciatie van het ruilmiddel het gevoeligst in hunne belangen zullen getroffen worden.

Gelijke gevolgen voorzag men ook in Nederland van eene daling der zilverprijzen. „Onze zilveren munt wordt er door gedeprecieerd", zegt de commissie; „de wisselkoersen op het buitenland stijgen en de prijzen van vele levensmiddelen en van andere zaken worden meer dan elders tot groot nadeel der ingezetenen verhoogd." Op grond hiervan wordt met klem op het nemen van voorzorgsmaatregelen door haar aan-

gedrongen, maar verliest de commissie nu niet te veel uit het oog, dat gelijke oorzaken in den regel gelijke gevolgen hebben, en Indie in elk geval niet een zoo exceptioneel land is, dat het gevrijwaard zou zijn voor de gevolgen die overal elders uit eene depreciatie van het ruilmiddel plegen voort te vloeien? Dat de Staatscommissie dit punt onbesproken heeft gelaten, en zich bepaald heeft tot de verklaring dat voor onze bezittingen in Oost-Indie de enkele zilveren standaard voorloopig van kracht zal kunnen blijven, komt mij voor een van de zwakke punten van het anders zoo voortreffelijke verslag te wezen, en het is mij te meer onverklaarbaar, omdat een harer leden in een vroeger geschrift zoo overtuigend heeft aangetoond, dat de geschiedenis van het Indische muntwezen op elke bladzijde de duidelijkste bewijzen levert, hoe ook in Indie, op het gebied van het muntwezen, gelijke oorzaken volkomen gelijke gevolgen hebben gehad als overal elders.

Een ander punt zou ik niet minder gaarne besproken hebben gezien, omdat ik vooral bijzonder hoogen prijs zou gesteld hebben hierover de meening van de kundige mannen, die in de commissie zitting hadden, te leeren kennen. Het geldt namelijk de vraag of, na de invoering van den gouden standaard in Nederland, 's Rijks munt te Utrecht zal kunnen blijven voortgaan met het aanmunten van de zilveren standpenningen die overeenkomstig de wet van 1 Mei 1854 voor de circulatie in Nederl.-Indie noodig zijn. Ik wil gaarne aannemen dat voorshands genoeg gemunt zilver in Nederland in voorraad is om Indie in den eersten tijd behoorlijk voorzien te kunnen houden, maar op den duur moet de muntwet van Mei 1854 haar eigenaardig karakter verliezen, tenzij de inrichting bekend zij waar men de door die wet gewilde standpenningen kan laten vervaardigen.

Het komt mij bijna ondenkbaar voor dat men voor dit doel steeds zijn toevlucht zal kunnen blijven nemen tot de thans bestaande munt te Utrecht. Immers zoodra het goud standaard zal geworden zijn, zullen zeer waarschijnlijk stuk-

ken van $2^1/_2$, 1 en $^1/_2$ gulden als zilveren pasmunt in omloop worden gebracht, waarvan de Regeering zich de aanmunting uitsluitend zal voorbehouden, omdat de vervaardiging van minwaardig pasgeld door bijzondere personen natuurlijk zonder maat of perk steeds zou worden voortgezet, daar het pasgeld, zal het zijn eigenaardig karakter van hulpbetaalmiddel behouden, niet de innerlijke waarde hebben kan waarvoor het omloopt. Welk gehalte men nu ook voor de als zilveren pasmunt uit te geven rijksdaalders, guldens en halve guldens moge aannemen, het aanmunten er van voor rekening van bijzondere personen zal streng verboden worden; maar hoe nu als iemand zilver aan de munt brengt met het voorgeven dat hij er volwichtige Indische standpenningen van vervaardigd wenscht te krijgen? In het geval dat wij boven aannamen, van een daling van den zilverprijs namelijk met 10 pCt, zal een rijksdaalder van 25 wichtjes op het thans bestaande gehalte van $^{945}/_{1000}$ niet meer behoeven te kosten dan *f* 2.25[23], en hoe zal men er nu tegen kunnen waken dat de als bestemd voor uitvoer naar Indie aangemunte rijksdaalders in Nederland worden uitgegeven in betaling van een schuld van *f* 2,50? Ik acht dit onmogelijk, zelfs al gaat men er toe over om de voor Nederland bestemde pasmunt van een anderen beeldenaar te voorzien. Men heeft nu reeds te kampen met het in omloop komen van vreemde pasmunt van minder gehalte dan de Nederlandsche stukken waarmede zij in de wandeling gelijkwaardig geschat worden, en des te waarschijnlijker wordt het dus dat het publiek er zich zeer gemakkelijk aan gewennen zal om het voor Indie bestemde standaardgeld als pasmunt aan te nemen, vooral wanneer deze laatste muntsoort in der daad meer fijn zilver zal inhouden dan het voor de circulatie in Nederland te bestemmen pasgeld. Blijft men dus in de munt te Utrecht de gelegenheid openstellen om rijksdaalders en guldens te doen aanmunten overeenkomende met de Indische muntwet van 1 Mei 1854, dan zal die gelegenheid niet onbenut worden gelaten om groote hoeveelheden van die

muntsoort te doen vervaardigen, kwansuis voor uitvoer naar Indie, doch eigenlijk met het doel om er in Nederland zijne betalingen mede te bewerkstelligen. Zelfs de bepaling dat van het pasgeld slechts een zeker bedrag in betaling zal behoeven te worden aangenomen, zal niet bij machte wezen om het in omloop komen van zilveren standpenningen voor Indie aangemaakt te beletten, want het zal hiermede gaan als met de vreemde muntsoorten, waarmede sommige streken van ons land letterlijk overstroomd zijn. „Men neemt ze aan, hetzij om niet door weigering kleingeestig te schijnen, of omdat men den aanbieder niet wil ontstemmen, of omdat men vreest anders geheel geen betaling te zullen ontvangen, en eenmaal de vreemde munt op zekeren koers aangenomen hebbende, is er schier niemand, die niet poogt haar ook weder op gelijken koers aan een ander af te zetten." (1) Blijft dus 's Rijks munt te Utrecht de verplichte werkplaats, waar al het voor Indie benoodigde zilver moet worden aangemaakt, dan zal noodwendig ook veel meer zilver in Nederland in omloop komen, dan bij het gebruik van goud als standaard noodig kan zijn. Zoodoende zal de nieuwe goudcirculatie steeds door een zeer ernstig gevaar bedreigd worden, want het kan niet anders of door een te overvloedige circulatie van pasgeld moet het standaardgeld vroeg of laat uit den omloop verdrongen worden. Om dus in Nederland een zeer waarschijnlijke, doch zeer ongewenschte muntverwarring te voorkomen zal 's Rijks munt voor den aanmaak van zilveren standpenningen voor Indie onvoorwaardelijk moeten gesloten blijven, tenzij men tot het besluit zou mogen komen om voortaan ten behoeve van Indie stukken van geheel anderen vorm en indeeling dan de thans gebruikelijke te doen aanmaken, een maatregel in de praktijk even ondenkbaar als het ten opzichte van Nederland zijn zou om aldaar andere stukken dan rijksdaalders, guldens en halve guldens in omloop te brengen.

(1) *Economist* van 1860, bl. 374.

En zoo zal dan door verbreking van de eenheid van munt tusschen Nederland en Indie de verwezenlijking onvermijdelijk worden van een denkbeeld, waarover nu ruim tien jaren geleden een uitgebreide polemiek is gevoerd, het denkbeeld namelijk om Indie in het bezit te stellen van een eigene muntinrichting; want er moet ergens gelegenheid bestaan om ten behoeve van Indie munt te kunnen doen slaan, en verzetten de omstandigheden er zich tegen om die gelegenheid langer in Nederland open te stellen, dan ligt het voor de hand dat zij in Indie zelf moet worden aangeboden.

Gij zult u wellicht herinneren dat ik aan de polemiek, waarop ik zoo even zinspeelde, ijverig deel heb genomen, en ik mij steeds verzet heb tegen het plan, dat vooral door nu wijlen den heer H. J. Lion werd aangeprezen als het eenig afdoende middel om een geregelden geldsomloop in Nederlandsch-Indie op den duur te verzekeren en storende schokken en sprongen in de geldmarkt te voorkomen. Tegenover de voorstanders van het denkbeeld om in Indie eene eigene muntinrichting te doen verrijzen, hield ik steeds onveranderlijk vast aan de stelling, dat ter verzekering van de bestaande zilvercirculatie op Java het oprichten van eene munt geen invloed hoegenaamd zou kunnen uitoefenen, en dat, zoolang de muntwet van 1 Mei 1854 van kracht bleef, het algemeen belang in geen enkel opzicht zou kunnen gebaat worden door het in het leven roepen van eene inrichting, die in elk geval tonnen schats zou moeten kosten. In hoe ver mijne toenmalige beschouwingen, die ik in verschillende brochures onder de aandacht van het publiek heb gebracht, ook invloed hebben uitgeoefend op de zienswijze van de Hooge Regeering dezer gewesten is mij natuurlijk niet bekend, maar zeker is het dat zij nooit meer terug gekomen is op haar voorstel aan het Opperbestuur van 18 Mei 1862 om een munt op Java te vestigen; — en wij mogen haar hiermede geluk wenschen, want het bewijs is gemakkelijk te leveren, dat tot op dit oogenblik eene muntinrichting

alhier een volkomen overtollige weelde zou geweest zijn, en hare oprichting evenzeer zou gebleken wezen een *failure* te zijn als de Hongkongsche munt, die in 1868 na een korstondig en kommervol bestaan van nog geen vier jaren is opgeheven moeten worden, gedurende welken tijd in hare kelders meer muizen en rotten dan nieuw gemunte dollars gehuisd hebben.

Mijne bestrijding van het muntplan grondde zich op de vaste overtuiging dat, zoolang de werelhandel geen totale omwenteling ondergaat, zoolang het zilver van Amerika via Europa zijn weg vindt naar Zuid en Oost-Azie, het oprichten van een munt op Java tot niets *kan* leiden, en zelfs bij het bestaan van eene munt alhier ieder handelaar er meer voordeel in vinden zal om gemunt zilver uit Nederland te laten komen ([1]), dan om dollars of ander gemunt of ongemunt zilver alhier tot Nederlandsch Indische standpenningen te laten vermunten. Van deze mijne overtuiging geloof ik in der tijd voldoende rekenschap te hebben gegeven. Ik laat dit punt thans dan ook geheel rusten, doch het kan niet onbelangrijk zijn, om de vraag te stellen, of de tien jaren, die verloopen zijn sedert ik mijne beschouwingen over dit onderwerp ten beste gaf, de juistheid er van al dan niet hebben bevestigd.

Vrees niet dat ik u naar aanleiding hiervan met lange becijferingen en afgetrokken redeneeringen zal komen lastig vallen. De zaak is bij uitstek eenvoudig. Het komt er alleen op aan om te weten of in al die jaren de prijs van zilver in de ons omringende landen lager geweest is dan op Java, want de woorden, die ik in der tijd tot motto van een mijner opstellen bezigde, dat wanneer op een bepaalde plaats zeker voorwerp een hoogere waarde heeft dan elders, het ondenkbaar is, dat het van daar naar elders zal worden uitgevoerd, hebben nog niets van hunne

(1) „In regard to silver, we start from the price of that metal in the „London market, because, after the experience of years, no better or „cheaper source than it can be found." Colonel Smith, *Remarks on a Gold Currency for India*, *London*, 1868, p. 21.

waarde verloren. Nu weten wij dat op Java, zoowel als in Britsch-Indie en in China, de wisselkoersen de waarde uitdrukken van het aldaar omloopende zilveren betaalmiddel. De stand van de wisselkoersen is de maatstaf, waarnaar de verzendingen van specie zich regelen, en met het oog hierop heb ik de moeite genomen om tabellen samen te stellen, waarin van 1861 af een overzicht gegeven wordt van den hoogsten, den laagsten en den gemiddelden koers alhier en in Britsch Indie, voor ieder jaar afzonderlijk tot en met 1872. Ik zal u natuurlijk niet onthalen op eene voorlezing van deze op zich zelf zoo droge cijfers, maar de slotsom die er uit te trekken valt is merkwaardig en verdient uwe bijzondere aandacht, want beter dan uitvoerige redeneringen zal zij het u begrijpelijk maken, waarom de deuren van de munt schier onveranderd gesloten zouden gebleven zijn indien men in der tijd tot de oprichting er van ware overgegaan.

De bedoelde tabellen (1) toch toonen onwederlegbaar aan, dat het zilver in de laatst verloopen twaalf jaren steeds aanmerkelijk duurder is geweest in Engelsch-Indie dan op Java, en wel gemiddeld $4^2/_{10}$ pCt. Het verschil was het grootst in 1861 toen het $6^8/_{10}$ pCt., en het geringst in 1870 toen het slechts $1^3/_{10}$ pCt. bedroeg (2).

---

(1) Zie het achter deze voorlezing gevoegde Overzicht van den stand en de onderlinge verhouding van de koersnoteeringen te Calcutta en Batavia, als maatstaf ter beoordeeling van de waarde van het zilver op beide plaatsen. Alleen beknoptheidshalve heb ik de koersnoteeringen in China niet in dat Overzicht opgenomen, te meer daar zij met de voor Calcutta verkregen resultaten schier geheel overeenstemmen.

(2) Splitst men het in den tekst bedoelde twaalfjarige tijdvak in twee gelijke deelen, elk van zes jaren, dan vindt men dat in de eerste ze jaren (1861/6) het zilver gemiddeld ruim 6 pCt. duurder was te Calcutta dan te Batavia, en in de tweede zes jaren (1867/72) slechts even 2 pCt. Er bestond dus in 1861/6 meer aanleiding tot den uitvoer van zilveren specie van Java naar Britsch-Indie dan in 1867/72, en nu leert de sta-

Geen enkele maal hebben zich samentreffende omstandigheden voorgedaan waarin het mogelijk zou geweest zijn om eenigzins naamwaardige hoeveelheden zilver uit Britsch-Indie ter vermunting naar hier te zenden, zelfs al had hier gelegenheid bestaan tot kostelooze aanmunting. Ook voor den vervolge valt hierop vooreerst niet veel te rekenen, en ook thans nog zou ik met volle overtuiging tegen het vestigen van een munt alhier zijn blijven ijveren, indien de zaak van het muntwezen in Indie niet dreigde geheel uit haar verband te worden gerukt door de voorgestelde munthervorming in Nederland.

Zoo als ik boven te verstaan gaf komt het mij ondenkbaar voor, dat na de ontmunting van den zilveren standpenning de munt te Utrecht zal kunnen blijven voortgaan met het aanmaken van diezelfde standpenningen ten behoeve van Indie, en daar de gelegenheid tot aanmunting moet blijven bestaan, is er mijns inziens wel geen andere oplossing denkbaar, dan om die gelegenheid alhier open te stellen door het in het leven roepen van eene Gouvernements munt te Batavia.

Maar, zal een uwer wellicht opmerken, indien het zoo goed als zeker is te achten, dat uit het behoud van den zilveren standaard ernstige gevaren voor Indie zullen voortvloeien, is het dan niet veel aanbevelenswaardiger om voor Indie ingelijks den gouden standaard aan te nemen, en zoodoende de thans bestaande eenheid van munt tusschen Nederland en zijne bezittingen in Oost-Indie te bestendigen? Hierdoor zou, afgescheiden van alle andere beschouwingen, die het inslaan van dien weg wenschelijk maken kunnen, ook het groote voordeel verkregen worden dat geen afzonderlijke muntinrichting op Java zal behoeven te verrijzen. Even goed toch als Utrecht

---

tistiek ook dat in eerst bedoeld tijdsverloop de uitvoer van zilver van Java naar Singapore (om van daar zijn weg te vinden naar Calcutta, Bombay, enz.) heeft bedragen ƒ 46,243,076 of gemiddeld ƒ 7¾ millioen 's jaars, tegen ƒ 12,381,375 in de jaren 1867/72 of slechts even ƒ 2 millioen per jaar.

ons thans van zilveren standpenningen voldoende voorzien houdt, zal het ons goudgeld kunnen leveren, wanneer dezelfde muntstukken in Nederland en in Indie als wettig betaalmiddel zullen kunnen omloopen.

De opmerking is juist, maar is het eene uitgemaakte zaak dat Indie reeds rijp is voor een muntstelsel op den gouden standaard gegrond, waarin het zilver alleen als pasmunt plaats kan vinden?

Vergun mij u even voor te lezen wat ik in mijne brochure van 1863 over dit onderwerp gezegd heb (1); mijne beschouwingen van toen zijn, als ik mij ten minste niet bedrieg, nog volkomen op den tegenwoordigen toestand toepasselijk:

„De vraag of aan den gouden of den zilveren standaard de voorkeur behoort te worden gegeven is in beginsel nog niet uitgemaakt.

„Zij is op den duur een punt van geschil tusschen mannen van gezag op het gebied der staathuishoudkundige wetenschap gebleven, en het is niet waarschijnlijk dat men het spoedig voor goed eens zal worden: want de eigenaardige toestand van elk bijzonder land is eene overweging, die bij de beantwoording der gestelde vraag voor alles in het oog moet worden gehouden.

„Terwijl voor het eene land een gouden standaard wenschelijk zijn kan, zal welligt elders de zilveren standaard meer verkieslijk wezen.

„De beslissing in deze hangt grootendeels af van omstandigheden van plaatselijken en tijdelijken aard, want in het afgetrokkene kan ten aanzien van elk der genoemde metalen schier even veel voor als tegen in het midden worden gebragt.

„Zoo voert men," zegt Mr. S. Vissering in zijn reeds meermalen aangehaald Handboek der Praktische Staathuishoudkunde (I, 223), „ten voordeele van het goud aan: dat het

---

(1) *De kwestie over den geldomloop in Nederlandsch-Indie Batavia.* 1863, bl. 68.

minder slijt, dat het in evenredigheid zijner waarde minder muntloon kost, dat het gemakkelijker te vervoeren is en dus beter aan het eerste vereischte van een ruilmiddel beantwoordt; dat het eigenaardig tot ruilmiddel in het algemeen volkenverkeer dient en het daarom wenschelijk is, dat elke staat in het bijzonder datzelfde ruilmiddel voor zijn binnenlandsch verkeer aanneemt.

„Ten voordeele van den zilveren standpenning wordt daarentegen gezegd: dat men in de eerste plaats letten moet op de behoefte aan een ruilmiddel ten dienste der dagelijksche kleine omzettingen des volks; dat hiertoe het zilver beter dient dan het goud, omdat het laatste te groote waarde zelfs in zeer kleine stukken bevat; dat bij grootere betalingen de goudstukken gemakkelijk door papiergeld vervangen worden, waardoor bovendien eene aanmerkelijke bezuiniging in de kosten van het ruilmiddel des volks verkregen wordt, dat het gebruik van goudgeld in het dagelijksche leven, blijkens Engelands voorbeeld, ongevoelig tot eene hooge prijsbepaling van vele zaken en diensten leidt, waardoor de burgerklasse zeer gedrukt wordt, en dat de grootere bewegelijkheid van het goud met het oog op het binnenlandsch verkeer juist een gebrek is, omdat men daardoor blootgesteld wordt nu eens aan snellen afvoer, dan aan plotselingen overvloed van geld."

„Past men deze beschouwingen nu toe op den eigenaardigen staat van zaken in Nederlandsch-Indie dan kan, afgescheiden van alle andere beschouwingen, zoo als meerdere of mindere veranderlijkheid van waarde, enz., de keuze, dunkt mij, niet lang twijfelachtig zijn.

„Het is voor den geregelden gang van zaken in Nederlandsch-Indie van het grootste gewigt, dat de kleine omzettingen in het dagelijksch leven, door het bij de wet vastgestelde cirkulerende medium, gemakkelijk kunnen worden vereffend. De uitbetaling van dagloonen, de honderden transaktiën van geringen omvang, die tusschen Europeanen en inlanders, of tusschen

inlanders onderling gesloten worden, moeten geene belemmering kunnen ondervinden tengevolge van mindere doelmatigheid van het in omloop zijnde ruilmiddel. Voor al die transaktiën is zilver en koper een onmisbaar vereischte. Met goudgeld zouden een aantal omzettingen bepaald onmogelijk worden, en naar het mij voorkomt zal de werkelijke behoefte aan zilver op den duur te groot zijn om het zonder gevaar als *pasmunt* naast het goud te kunnen laten cirkuleren. Voor den kleinen handel en voor het dagelijksch verkeer zou het invoeren van den gouden standaard ontegenzeggelijk een groot ongerief opleveren, doch men zou over dit bezwaar kunnen heen stappen indien de groothandel er aanmerkelijk door mogt kunnen gebaat worden. Maar wij zien niet in dat zulks, in groote mate althans, het geval zijn kan.

»Het is eene uitzondering, wanneer in den groothandel plaats gehad hebbende transaktiën door speciebetalingen vereffend worden. De verrekeningen geschieden veelal door gebruik te maken van den een of anderen vorm van krediet, meer bepaaldelijk van bankbiljetten, en bij het in betaling nemen van die biljetten zal het den handelaar wel onverschillig wezen of zij eene zekere som gelds in goud of zilver vertegenwoordigen. Maar hem die dagelijks kleine uitbetalingen te doen heeft kan zulks niet onverschillig zijn, want is de Bank, die ze uitgeeft, alleen gehouden om ze tegen den vastgestelden gouden standpenning in te wisselen, dan zal hij het langs dien weg ontvangene goud elders weer tegen zilver moeten inruilen om zijne betalingen te kunnen bewerkstelligen.

»In beginsel dus zouden wij voor Nederlandsch-Indie verreweg de voorkeur geven aan de bestaande zilvercirkulatie boven de invoering van een gouden standpenning; maar al de beschouwingen, die wij tot ondersteuning van onze meening aanvoerden zijn, wij erkennen het gaarne, geheel van ondergeschikten aard, zoodra het voor zeker kan worden aangenomen, dat het goud meer uitzigt geeft op een betrekkelijke vastheid van zijne eigene

innerlijke waarde, dan het zilver. In dat geval behooren alle andere overwegingen ter zijde te worden gezet, en het goud tot eenigen grondslag van den geldsomloop te worden aangenomen, want vastheid van eigene waarde is de hoofdeigenschap die het geld behoort te bezitten".

Ik geloof dat in deze beschouwingen, die ik nu ruim tien jaren geleden op het papier bracht, slechts één leemte te vinden is; het komt, dunkt mij, niet genoeg uit, waarom de gouden standaard den omloop niet verdragen kan van groote hoeveelheden zilveren pasmunt, waaraan het verkeer in nog slechts half ontwikkelde landen behoefte heeft. Het zal voor het oogenblik genoeg zijn hieromtrent in herinnering te brengen, dat om het zilver het karakter van pasmunt niet te doen verliezen, het voor een hoogere nominale waarde in omloop gebracht wordt, dan de werkelijke waarde aan metaal die het bevat. Het pasgeld is dus eigenlijk niet-volwaardig geld. En nu is het een door de ondervinding allerwege bewezen zaak, dat het voor de deugdelijkheid der geldcirculatie in het algemeen een zeer ernstig gevaar is, wanneer te veel minwaardig pasgeld in omloop komt. Overal waar dit heeft plaats gehad, en het pasgeld door te overvloedige uitgifte in de plaats van het standaardgeld is getreden, zijn verwarring in het verkeer, onzekerheid der verbindtenissen, schromelijke verliezen voor bijzondere personen, en onberekenbare schade voor den staat er de bittere gevolgen van geweest, zoo als de geschiedenis van ons Indisch muntwezen ons op schier elke bladzijde leert. Deze gevaren nu kunnen alleen voorkomen worden door den omloop van het pasgeld zoo veel mogelijk te beperken, maar hierdoor zal men, in eene maatschappij als de onze vooral, al spoedig het bezwaar ondervinden, dat er voor het dagelijksch verkeer geen ruilmiddel genoeg zal zijn.

Ik voorzie dus van de invoering van den gouden standaard in Indie zeer ernstige bezwaren; maar alle bedenkingen vallen weg, zoodra het voor zeker kan worden aangenomen dat het

zilver voortaan aan groote waardeveranderingen zal blootstaan; en de betrekkelijke vastheid van waarde verliezen zal, die het tot dus ver bezat. Door onder die omstandigheden het zilver als standaardgeld te willen behouden, zullen nog heel wat ernstiger bezwaren ontstaan, en hoe ik voor Indie ook blijf hechten aan het 'thans bestaande stelsel, zullen de omstandigheden ons waarschijnlijk wel spoedig dwingen om met de muntwet van 1 Mei 1854 te breken en insgelijks tot het goud over te gaan.

Dus zijn wij het eens, dat Indie bij dien loop van zaken eene eigene muntinrichting zeer gevoegelijk zal kunnen blijven ontbeeren, en het ook thans nog een geheel onnoodige geldverspilling zijn zal om hier eene dergelijke inrichting in het leven te roepen? In geenen deele; — want door het goud als standaard aan te nemen, valt de grondslag weg, waarvan ik steeds ben uitgegaan in mijne verschillende betoogen, dat het oprichten van eene munt in Indie volkomen onnoodig moest geacht worden. Die grondslag was eenvoudig deze, dat men zich de hier benoodigde zilveren specie, zoo lang de wereldhandel geen volslagen omwenteling ondergaat, niet voordeeliger kan aanschaffen dan door ontbieding uit Nederland. Ten aanzien van het goud nu zou ik de verdediging van dezelfde stelling niet op mij durven nemen; want in onze onmiddellijke nabijheid hebben wij Australie, dat steeds voortgaat belangrijke hoeveelheden goud aan de markt te brengen, en met welk land wij ongetwijfeld gaandeweg in nauwere handelsbetrekkingen zullen geraken, vooral wanneer het Australische goud worden kan, wat het tot dus ver niet is, een middel van remise voor de derwaarts te zenden koloniale producten. Het lijdt geen twijfel of van Australie uit zal Java zich goedkooper van goud kunnen voorzien dan door het ontbieden van goud uit Engeland. In Calcutta berekent men dat het Australische goud aldaar $2^1/_3$ pCt. minder te staan komt dan goud uit Londen aange-

voerd (1), en zeer waarschijnlijk zal het verschil ten gunste van het Australische goud hier nog iets grooter kunnen genomen worden.

Misschien staat het u nog voor hoe de onvermoeide strijder voor de oprichting van een munt in Indie, hoe nu wijlen H. J. Lion, als laatste bewijsmiddel voor de noodzakelijkheid van dien maatregel, met het denkbeeld te berde kwam om toen reeds onzen zilveren standaard door den gouden te vervangen. Ik trachtte het in mijn antwoord duidelijk te maken, dat het niet aanging om een dergelijke diep ingrijpende hervorming aan te bevelen, alleen om zoodoende aan een eenmaal opgevat denkbeeld te kunnen blijven vasthouden. Dat er omstandigheden denkbaar waren, waaronder de muntwet van 1 Mei 1854 niet langer in stand zou kunnen blijven, stemde ik volmondig toe, maar voorloopig werd het bestaan van dergelijke omstandigheden door mij ontkend, en mijne toenmalige meening vatte ik samen in de opmerking dat zij, die de leus: Eene munt in Indie in hun vaandel voerden, door de onverbiddelijke logica gedwongen waren er de regels: Weg met de wet van 1 Mei 1854 onder te schrijven.

Spoediger dan toen door een onzer kon voorzien worden schijnt die wet thans werkelijk haar einde nabij te zijn. Haar behoud komt mij, in strijd met de meening der Staatscommissie, even onmogelijk voor als het behoud van de muntwet van 26 November 1847 voor Nederland. Misschien zullen wij den tegenwoordigen toestand nog eenigen tijd onveranderd kunnen laten, maar mocht Britsch-Indie, in hetgeen thans in Europa gebeurt, aanleiding vinden, om de plannen weêr ter hand te nemen, die reeds lang hangende zijn, ter invoering van den gouden standaard, dan komen wij onmiddellijk in het geval, waarvan ik in 1863 schreef, dat wanneer in alle ons omrin-

---

(1) Sir C. TREVELYAN'S *Minute on a Gold Currency for India*, p. 25; Colonel SMITH, o. c. p. 24.

gende landen het zilver ophoudt den grondslag van den geldsomloop uit te maken, Nederlandsch Indie alleen niet zonder bezwaar aan den zilveren standaard zal kunnen blijven vasthouden, en eene hervorming van het muntstelsel hier evenzeer noodig zal worden, hoe groot het ongerief ook zou mogen wezen, dat hieruit voor het maatschappelijk verkeer noodwendig moet voortvloeien.

Even goed als Nederland zelf zal Indie vroeg of laat, — en mijns inziens kan die tijd niet lang uitblijven, — gedwongen worden om aan het zilver het karakter van wettig betaalmiddel te ontnemen, en het goud er voor in de plaats te stellen. Muntwezen en geldsomloop gehoorzamen overal aan dezelfde wetten, en die wetten, waardoor Nederland genoodzaakt wordt zijns ondanks tot het goud terug te keeren, zullen zich ten opzichte van Indie even goed doen gelden. Ook wij zullen graag of niet het zilver moeten gaan verlaten; wij zullen eerlang een gouden munt in omloop moeten brengen, en is die tijd aangebroken, dan zal het bezit van eene eigene muntinrichting waarschijnlijk (1) onmisbaar blijken te zijn om de goudcirculatie in Indie behoorlijk te verzekeren, en storende schokken te voorkomen.

---

(1) Bij de mondelinge voordracht van mijn opstel heb ik mij omtrent dit punt in meer stellige bewoordingen uitgelaten. Sedert echter kreeg ik in handen het *Report from the select committee on East India Finance, ordered, by the House of Commons, to be printed* 23 *July* 1872, waarin ik op bladz. 188 en 189 eenige mededeelingen aantrof, die niets anders kunnen beteekenen dan dat Australie de thans bestaande muntinrichtingen te Sydney en Melbourne desnoods wel zou kunnen missen. Wij lezen daar namelijk het volgende:

4031. You know that we coin in England for Australia, almost entirely, and for Brazil, and other countries in South America to a great extent, and that they find it economical? — Does that apply to the standard of their currency?

4032. Of Australia clearly, and practically in Brazil, where the sovereign is really a current coin? — The Sydney Mint still coins gold.

4033. To some extent, but nothing like the amount which is used in the country, but you have not considered that question as to whether

En dan zal alles behoorlijk geregeld wezen en zullen wij de toekomst in alle opzichten onbezorgd kunnen te gemoet gaan? Ik wenschte dat ik de verzekering hiervan geven kon; maar mijne verwachtingen zijn minder hoog gestemd. Veeleer vrees ik dat ons op het gebeid van het muntwezen veel verwarring te wachten staat, nu het oogenblik nadert waarin het zilver zal ophouden naast en met het goud de rol te vervullen, waartoe beide metalen door de natuur der dingen, en als het ware door het instinct van den mensch, van oudsher bestemd zijn geweest. Het tegenwoordig geslacht zal getuige zijn van de operatie die Molière zijn Malade imaginaire wilde laten ondergaan, doch waartegen Argan zich verzette met den uitroep: »la belle opération; me couper un bras et me crever un oeil, afin que l'autre se porte mieux!" (1) Men zal ons den zilveren arm, waarvan wij ons tot nu toe met zulk goed gevolg bediend hebben, afzetten om onzen gouden arm krachtiger te maken! Maar ten slotte zullen wij toch eigenlijk maar één arm overhouden, terwijl wij er vroeger twee tot onze beschikking hadden. Mógelijk blijft het, dat de operatie aan de verwachting der geneesheeren zal beantwoorden, maar ontkennen kan men het niet dat wij op het punt staan van een sprong in de duisternis te doen, voor de gevolgen waarvan menig man van het vak zich ernstig ongerust maakt.

---

it would be better to transfer the Mint to England? — I have not, I certainly should not think it a desirable measure.

Deze opmerkingen, in verband gebracht met het voorkomende in een artikel van *the Economist* van 15 Februari 1873, p. 190, hebben mij aanleiding gegeven om nadere inlichtingen in te winnen over de wijze waarop Australie in zijne behoefte aan betaalmiddelen voorziet, doch het is mij niet gelukt om er hier ter plaatse meer van te weten te komen. De wetenschap echter dat sommigen het voor Australie voordeeliger achten om goudgeld uit Engeland te ontbieden, dan het ter plaatse zelf te doen aanmunten, moet mij voorshands weerhouden om bij het aannemen van den gouden standaard voor Nederlandsch-Indie in de oprichting van een Munt alhier een onvermijdelijke noodzakelijkheid te zien.

(1) Wolowski, o. c. p. 91.

OVERZICHT van de[u] *Calcutta* en *Batavia*, als maa[t]tsen.

JAREN.	GEMIDDELDE PRIJS VAN STAAF-ZILVER TE *London.* I.	METAAL-WAARDE VAN DE ROEPIJ. II.	DE WAARDE ... NGEN VAN ... LVER TE *Batavia.* X.	DUS WAS HET ZILVER TE *Calcutta* DOOREEN DUURDER DAN TE *Batavia:* XI.
1861	$60^{5}/_{8}$	$1/10^{53}$	101.—	8.7 pCt.
1862	$61^{5}/_{8}$	$1/10^{90}$	100.7	6.4 "
1863	$61^{3}/_{8}$	$1/10^{80}$	102.5	5.6 "
1864	$61^{5}/_{8}$	$1/10^{90}$	104.3	7.5 "
1865	$61^{1}/_{2}$	$1/10^{85}$	103.8	4.5 "
1866	61	$1/10^{67}$	103.8	5.1 "
1867	$60^{5}/_{8}$	$1/10^{53}$	103.—	1.8 "
1868	$60^{1}/_{4}$	$1/10^{39}$	102.2	2.7 "
1869	$60^{1}/_{2}$	$1/10^{48}$	102.6	4.3 "
1870	$60^{1}/_{2}$	$1/10^{48}$	101.6	1.2 "
1871	$61^{1}/_{8}$	$1/10^{72}$	102.—	1.2 "
1872	$60^{1}/_{4}$	$1/10^{39}$	103.9	1.5. "

KOLOM I. Gemiddelde prijs v[..]en jaar de gemiddelde metaal-
ounce standard), ove[..] $1/10^{53}$ en de gemiddelde staud
of 1872 (*Supplement* [..]dan leert de volgende evenre-
geven cijfers loopen
in bijlage A. van he[..]00: *x*,

KOLOM II. Naarmate de prijs v[..]097
metaalwaarde van d[..] van $2/0^{3}/_{4}$ te Calcutta gelijk
kolom I verkrijgt m[..]noteering tusschen Batavia en
de roepij in shillin[..]o. Op deze wijze zijn alle de
gende herleiding: [..]ta herleid geworden, en boven-
1 roepij [..]ons dus dat men te Calcutta
1 grein [..]gekend heeft. Vlg. *Verslag van*
31^{100} wichtjes [..]*ndel en Nijverheid te Batavia*
0^{925} once fijn zilv[..]
1 once standaard [..]dere toelichting, dan dat de
[..]zijn uit de voor elke maand
metaalwaarde van [..]iddencijfers; zoo is voor 1862
deze berekening, w[..] $100^{3}/_{4}$ verkregen, niettegen-
30 April 1865 (*No*[..]en loop van dat jaar tusschen
tiestelsel; open brief [..] heeft. Laatst bedoelde notee-
vond ik sedert bev[..]eptioneele.
exchanges, London, [..]e hierin voorkomende cijfers is
London Arbritageur, [..]m uiteengezet.
Remarks on a Gold

BIJLAGE G.

LIJST

VAN

gedenk-, prijs- en eere-penningen aan 's Rijks Munt geslagen, waarvan, op grond van art. 10 van het Koninklijk besluit van 28 Mei 1861 (Staatsblad No. 47) exemplaren voor het Rijk zijn afgezonderd.

(*Notulen* 19 *Augustus* 1873, *II*, *x*.)

1. Gedenkpenning op de droogmaking van het Haarlemmermeer.
2. Prijspenning der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. (Groote).
3. Dezelfde. (Kleine).
4. Gedenkpenning op de instelling van het Metalen kruis.
5. Eerepenning. Watersnood.
6. Idem ter erkenning van medische verdiensten.
7. Prijspenning der gemeente Amsterdam. (Hulde aan de kunst).
8. Gedenkpenning op de onthulling van Ary Scheffer's standbeeld.
9. Prijspenning der gemeente Rotterdam.
10. Idem der Akademie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam.
11. Prijspenning van het Teekengenootschap Pictura te Dordrecht.
12. Gedenkpenning op het bezoek eener Japansche Ambassade.
13. Eerepenning op Mr. J. A. van der Heim van Duijvendijke.

14. Gedenkpenning van J. M. Schrant.
15. Idem voor N. J. Godron, provoost der muntgezellen.
16. Gedenkpenning op den gouden bruiloft van K. Brantjes en M. Stuijt.
17. Gedenkpenning voor den Procureur-Generaal, Mr. G. A. G. van Maanen.
18. Gedenkpenning op den 40jarigen echt van Mr. W. W. Buma en M. de With.
19. Gedenkpenning op de 25jarige bruiloft van J. van der Chijs en Kesman.
20. Gedenkpenning op het 50jarige feest van Utrechts bevrijding.
21. Gedenkpenning op dezelfde gelegenheid.
22. Idem op Nederlands verlossing in 1813.
23. Idem op het 25jarige burgemeesterschap van Mr. N. P. J. Kien.
24. Gedenkpenning op de 50jarige herdenking der bevrijding van Deventer, 1814.
25. Penning, uitgereikt bij de Israëlitische besnijdenis.
26. Prijspenning van het Haagsche Schilder-Genootschap.
27. Eerepenning voor W. Putman voor 65jarige dienst als organist te Oudewater.
28. Gedenkpenning op het 250jarig bestaan der Groninger Hoogeschool.
29. Gedenkpenning op het muzijkfeest te Arcen.
30. Idem op de zilveren bruiloft van H. B. W. de Bruijn en C. J. M. Serruijs.
31. Prijspenning van de gemeente Maastricht.
32. Idem der orde van professoren te Amsterdam.
33. Eerepenning voor den Zendeling Leeraar, J. B. P. F. Gonggrijp.
34. Gedenkpenning op de gouden bruiloft van J. S. Wor en Z. A. Cats.

35. Gedenkpenning op het 100jarig bestaan der firma Wessanen en Laan.
36. Gedenkpenning op professor Cornelis Broere.
37. Idem op de gouden bruiloft van W. Putman en A. Rosweijde.
38. Penning op het 290jarig bestaan der Leidsche Hoogeschool.
39. Gedenkpenning op den 50sten jaardag van den slag van Waterloo.
40. Prijspenning der Teeken-akademie te Middelburg.
41. Gedenkpenning op het 25jarig professoraat van G. J. Mulder.
42. Eerepenning voor geneesheeren te Groningen voor het behandelen der cholera.
43. Eere- en gedenkpenning op Jacobus Baert de la Faille.
44. Gedenkpenning op den 45jarigen echt van Mr. W. W. Buma en M. de With.
45. Gedenkpenning op de tentoonstelling van nijverheid te Arnhem.
46. Gedenkpenning op het bezoek van J. S. Stas, muntmeester te Brussel, aan de Munt te Utrecht gebragt.
47. Gedenkpenning op de onthulling van het standbeeld van Joost van den Vondel.
48. Prijspenning van de Nederlandsch-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw te Batavia.
49. Prijspenning van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond.
50. Gedenkpenning op het 50jarig bestaan der maçonnieke loge te Rijswijk.
51. Prijspenning van de scherpschutters-vereeniging „de Zwijger", te Utrecht.
52. Gedenkpenning op den 2en Nationalen Schietwedstrijd van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond te Utrecht, den Beschermheer door de gemeente aangeboden.
53. Prijspenning voor den wedstrijd van geweermakers.

54. Gedenkpenning op de oprigting van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond.
55. Gedenkpenning op het 100jarig bestaan van het Genootschap voor proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam.
56. Prijspenning van het XXIIIe Nederlandsche Landhuishoudkundige Congres te Kampen.
57. Prijspenning der gemeente 's Gravenhage.
58. Gedenkpenning op de overwinning ter Kuste van Guinea.
59. Penning op het 295jarig bestaan der Leidsche Hoogeschool.
60. Eerepenning voor verdiensten, ingesteld door de Regering van Nederlandsch Indie.
61. Draagpenning voor krijgsverrigtingen ter kuste van Guinea.
62. Eerepenning op Matthias van Geuns, lid der Associatie-Cassa.
63. Hulde van het St. Hubertsgild aan den Prins Protector.
64. Eerepenning voor Malim Soetan.
65. Gedenkpenning op de onthulling van het standbeeld van Piet Hein.
66. Gedenkpenning op de onthulling van het monument voor 1813.
67. Eerepenning voor den Deken- J. J. Putman te Utrecht.
68. Gedenkpening op het overlijden van Louise, koningin van Zweden.
69. Prijspenning voor den nationalen wedstrijd van werklieden te 's Gravenhage.
70. Prijspenning van het XXV Nederlandsche Landhuishoudkundige Congres te Groningen.
71. Gedenkpenning op het 25jarig muntmeesterschap van H. A. van de Wall Bake.
72. Gedenkpenning op het 50jarig Professoraat van Richardus van Rees.
73. Gedenkpenning op 1 April 1872. Dageraad onzer Vrijheid.

74. Gedenkpenning op de onthulling van het standbeeld van Boerhave.

75. Penning van Mevrouw L. F. de Bruijn aan W. J. van Zuijlen.

76. Prijspenning van de provincie Zuid-Holland voor de Landbouw-tentoonstelling te 's Gravenhage, September 1872.

77. Prijspenning voor winners van corpsprijzen, uitgeloofd door den Nederlandschen Weerbaarheidsbond.

BIJLAGE H.

LIJST

VAN

ARABISCHE EN HEBREEUWSCHE BOEKWERKEN,

ter overneming aangeboden door den heer

J. V. E. W. WOLTZEN.

(*Notulen* 19 *Augustus*, 1873, *V*, *e*, 2).

E. W. Lane. Arabic-English Lexicon, Parts 1/3 (to be completed in 8 Parts.)

W. H. Macnaghten. The Alif Laila, or Book of the 1001 Nights; now for the first time published complete in the Original Arabic; 4 thick Vols.

E. W. Lane. Book of the 1001 Nights; Translated by E. W. Lane, & edited by his nephew R. St. Poole. New Edition, with many notes from annotations by the translator & splendidly embellished with numerous engravings. Three beautiful Vols.

Prof. Duncan Forbes. A Grammar of the Arabic Language.

——————— Arabic Reading Lessons.

Sylv. de Sacy. Chrestomathie Arabe.

————————. La Colombe. In Arabic & French.

J. D. Michaelis. Arabische Chrestomathie. Dritte ausgabe durch **G. H. Bernstein.** Enthaltend: Lokmans Fabeln, 31 Gedichte aus der Hamāsé des Abu Temmām, 7 Sûrén aus dem Kuran & 3 Nächte ex 1001 N.

M. Reinaud. Relation des Voyages faites par les Arabes & les Persans dans l'Inde et à la Chine dam le IX siècle.

Tome I. Introduction & traduction.

„ II. Texte Arabe et Notes de la Traduction.

————. Fragments Arabes & Persans inédits relatifs à l'Inde antérieurement au XI siècle.

G. Fluegel. Corani Textus Arabicus.

van Drival. Grammaire Comparée des Langues Bibliques:

I Partie. Histoire & Analyse des Alphabets sémitiques et européens.

II Partie. Grammaire comparée de L'Hébreu, du Chaldéen, du Syriaque, de l'Arabe, et de l'Egyptien.

(Appendice) Etudes Hébraïques; Grammaire par l'ablé Latouche.

Prof. Blackie. Greek and English Dialogues.

Walton. Homers Iliad, first Book; with interlinear translation.

Prof. Forbes. Hindūstānī Manual.

I. C. Steinbach Cons: Original Bibel, dergestalt eingerichtet dass der hebr. oder griech. Grundtext, und die deutsche Uebersetzung Luther's, neben einander erscheinen. Züilichau, 1741.

A. Cruden. A Complete Concordance to the Holy. Scriptures of the Old en New Testament, 5th Edition; 1794.

Dr. Samuel Lee A Grammar of the Hebrew Language.

————— A Lexicon Hebrew, Chaldee, and English; 7th Edition by Dr. Biallobloztky.

F. Yeates. A Concise Hebrew Grammar.

Prendergast's. Mastery Series. Hebrew.

W. Greenfield. The Book of Genesis in Enlglish and Hebrew; accompnied by an interlinear Translation.

BIJLAGE I.

LIJST

VAN

INGEKOMEN VERVOLGWERKEN, ENZ.

(*Notulen* 19 *Augustus* 1873, *VIII*, *i.*)

Koninklijke akademie van wetenschappen gevestigd te *Amsterdam*.

Verhandelingen (Afdeeling letterkunde) Amsterdam 1872, deel 7.

Verslagen en mededeelingen, afdeeling letterkunde. Amsterdam 1871/72. Tweede reeks, 2e deel.

Afdeeling natuurkunde. Amsterdam 1871/72. Tweede reeks, zesde deel.

Jaarboek voor 1871. Amsterdam.

Processenverbaal van de gewone vergaderingen van Mei 1871 tot en met April 1872.

Blytt (A.) Christiania omegns phanerogamer og bregner med. angivelse af deres udbredelse, samt en indledning om vegetationens afhaengighed af underlaget. Christiana, 1870

Kaiser (F.) Annalen der Sternwarte in Leiden. Dritter Band. Haag, 1872.

Kjerulf (Th.) Om skuringsmaerker, glacialformationen og terrasser samt om grundfjeldets og sparagmitfjeldets maegtighed i Norge.

I. Grundfjeldet. Met et geologisk oversigtskart over det sydlige Norge foruden flere traesnit.

Univrsitetsprogram for forste halvår 1870. Kristiania, 1871.

Nederlandsch meteorologisch jaarboek voor 1871, uitgegeven door het Nederlandsch meteorologisch instituut, jaargang 23, deel 1: waarnemingen in Nederland. Utrecht, 1871.

Seue (C. de) le névé de justedal et ses glaciers. (programme de l'université du second semestre 1870, publié par les soins du sénat académique par S. A. Sexe) Christiania, 1870.

Trömel (P.) Allgemeine Bibliographie, monatliches Verzeichniss der wichtigern neuen Erscheinungen des Deutschen und ausländischen Literatur. Jahrgang 1868—1871. Leipzig, 1868/71.

Wall (H. von de) Tjākap — 2 rampai — 2 bāhasa mālajoe djōhor, terkārang oleh Hadji Ibrāhim. Djilid 2. Batavia, 1872.

———— Maleisch — Nederlandsch woordenboek op last van het gouvernement van Nederlandsch-Indie samengesteld. Deel I. Batavia, 1872.

BIJLAGE K.

PROEVE VAN SOENDASCHEN BRIEFSTIJL
medegedeeld

DOOR

J. A. UILKENS.

(*Notulen* 7 *October* 1873, *II*, *n*.)

Pandjĕnĕngan (1) Kangraji (2)

Saparantosing tina sakitoe kangraka awon teu kapihatoer, sarèhing kangraka gus kolot, sarĕng di kĕrsakun njĕpĕng (3) damĕl (4) di dèsa Magahang, distrikt Tjiparaj, afdeeling Tjitjalèngka, nanging (5) hĕnteu gadoeh pisan rèntjang njĕpĕng damĕl.

Koe pĕrkawis èta manawi aja widi, agoeng kangdjĕng dalĕm (6), djĕmbarna (7) kangraji soemĕdja njoehoenkun boedak iskola wastapoen (8) Wangsakoesoema seuweu (9) akang tjamat Tjitjalèngka, noe gus wapah, (10) are noemawi èta boedak di soehoenkun sarèhin

Aan mijn geëerden jongeren broeder.

Moge mijn voorstel, onder de gegeven omstandigheden niet slecht worden opgenomen. Immers ik ben al oud en men verlangt mij werk te laten doen in de dessa Magahang, distrikt Tjiparaj afdeeling Tjitjalèngka, hoewel ik niemand heb, om mij daarin bij te staan.

Om die reden wensch ik te vragen, indien de groote heer het goedvindt, om den jongeling met name Wangsakoesoema, zoon van mijn broeder, wijlen den tjamat van Tjitjalèngka, van school te nemen, aangezien hij reeds eenige kennis heeft opgedaan en, zoo dit wordt

gus aja ogè pangartosna, saoepami di paparnkun, badè di daměl djoeroe sěrat tjamat noen.	ingewilligd, schrijver van den tjamat kan worden.
Salam talim	
Kangraka,	De nederige groeten van mij,
tjamat Magahang,	tjamat van Magahang,
D. d. P.	D. d. P.

Deze brief was gerigt aan een kweekeling van de normaalschool te Bandoeng, die mede het toezigt had in de externenschool bij die inrigting en den jeugdigen Waugsakoesoema daar onderwijs gaf.

De meeste woorden vindt men in het Krâmâ der Javaansche taal terug; hoewel de briefschrijver volbloed Soendanees is en woont in een streek, waar de Soendasche taal zeer zuiver gesproken wordt.

De vertaling kon niet letterlijk zijn. Daarom mogen tot toelichting de volgende noten dienen:

1. *Pandjěněngan*, een eeretitel v. *djěněng*, aanzienlijk. Ik vrees dat onze tjamat het woord hier onjuist gebruikt, daar hij tegen een,

2. *Kangraji*, jongere broeder, spreekt. Dit woord is synoniem met *adi*, evenals *kangraka*, zooals schrijver zich zelf noemt, hetzelfde als *kakang* beteekent. Men moet *kang* van beide woorden scheiden, dat hier niet staat als verkorting van *kakang*, maar slechts een beetje *nadruk* te kennen kan geven. Eigentlijk geloof ik, dat *kang* hier alleen dient om de zin wat op te vullen en welluidender te maken.

3. *Njěpěng*. Synoniemen zijn: *njěkěl* en *njangking*.

4. *Daměl*. Zou *padamělan* niet beter zijn. Als ik stukken van inlanders lees, ben ik altijd huiverig met emendaties. Wij moeten van hen de taal, zij moeten die niet van ons leeren. Onze grammaires over hun taal zijn, vooral in 't Soendaasch,

wegens gebrek aan litteratuur, alleen op te maken, uit hetgeen zij spreken en schrijven.

5. *Nanging*, wordt, in tegenstelling met het Javaansch, in de spreektaal zeer weinig gebruikt.

6. *Agoeng kandjĕng dalĕm. Kangdjĕng dalĕm* is de over geheel Java geldende titel voor een regent. Waarom dat *Agoeng* = *groot* er bij wordt gevoegd, vat ik niet. Is het soms een simpele eerbiedsbetuiging of heet de Regent van Bandoeng in tegen-overstelling met de andere Preanger-regenten *Agoeng*, *de Groote*?

7. *Djĕmbar*, nederig. *Djĕmbar kangraji*, hij die nederiger is, dan zijn jongere broeder. Synon. met *djĕmbar* is *handap*. (*a*)

8. *Wastapoen.* Indien dit *poen* hetzelfde is, als het *pon* van Coolsma op bl. 92 van zijne „Handleiding", wat ik aanneem, dan blijkt daaruit, dat hij het mis heeft, als hij zegt, dat het steeds *vooraan* staat. Het komt mij voor, dat het Maleisch aan het gebruik van dat partikel schuld heeft; en is dit het geval, dan lijdt het geen twijfel of zijne plaats is *achteraan.*

9. *Seuweu.* Rigg zegt *seuweuh*. Werkw. *njeuweu* = *uitstoelen*, onder anderen gebruikt van *paddibibit*.

10. *Wapat.* Synoniemen: *tilar*, *maot*, *paèh*, *modar*, *godjor*, *ningal.*

(*a*) De vertaling van *djĕmbar* is weinig meer dan een conjectuur.

BIJLAGE L.

Memorie van gerequireerde Rariteijten voor Zijne Coninckllijke Hoogheijt den Prince van Oranje.

(*Notulen 7 October* 1873, *V*, *a*.)

(In hun brief van 28 September 1675 aan Gouverneur Generaal en Rade schreven Bewindhebberen der Compagnie o. a. ook het volgende:

„UEd. sullen wel doen die ordre te stellen en soodanige voorsieninge te doen, dat voor en ten behoeve van Sijn Hooght. d' Heer Prince van Orange iaerlijcx mette retourvloot herwaerts werden overgesonden eenige raere tamme gediertens en gevogeltens neffens 't gene UE. verder sullen meijnen Sijn Hooggedachte Hooght. aengenaem te sullen wesen, excuserende alle wilde en woeste gedierten".

Gouverneur Generaal en Rade antwoordden hierop bij brief van 28 November 1676:

„Om Zijn Hoogheijt de Heere Prince van Orange successive met de retourschepen van eenige rare tamme gedierten en gevogelten, mitsgaders andere curieusheden te dienen, hebben wij voort op den ontfangst van UE. bovengeciteerde brief allerwegen ordre en last gegeven, daer het effect van wort verwacht om voor aanstaende jaers besendinge te dienen".

In verband hiermede werd bij missive van Gouverneur Generaal en Rade van 13 Februari 1677, onder den in hoofde dezes afgeschreven titel, de ondervolgende Memorie aan Bewindhebberen ingezonden.)

In Bengala heeft men meijna-vogels die aardigh en perfect leeren clappen, zoo mede een soort van mooije kleene vo-

geltjens reijmonds genaamt, zijnde niet grooter als canari-vogels, bruijn van couleur, me tvermelioen-roode spickeltjens en ook roode bekjes, maakende (een goet getal in een vlugt te samen wesende) al een soete harmonie en aangenaam geschal.

In Souratte, op de cust van Cormandel en oock in Bengala zijn mede te krijgeu verscheijde slagh van croonvogels, oock harten van veelerbande aard, en werden aldaar mede gevonden een zoort van harten die men steen-bocken noemt hebbende lange seer sierlijck gedraijde hoorens, en zijn ongemeen schoon van leest. Rare torte1duijven, met vale hoofden, en papegay groen en roode veeren, zouden oock (als een rare vogel) in Zouratte wesen.

In Persia berigt men dat Besoarherten souden wesen. Immer zijn aldaar te krijgen ongemeen groote schapen en stootrammen van vijff quartieren zoo men die noemt, en met meer als dobbele hoorens.

In Mocha zijn rare Arabisse bocjens, als luipaarden geprickelt, en gevleckt, schoon en glad van haar, gelijck als harten die oock van daar somwijlen in Souratte wel werden overgebragt.

Voorts oock noch soodanigh ander gevogelte en gedierte (maar geen verslindende) schoon in dezen niet genoemt als men soude konnen oordeelen in 't vaderlant voor wat raars en wat vremts te mogen passeren.

Item oock soodanige zaden, bollen en planten van bloemen, vrugten, aart gewassen, boomen, etc. als die landen uijtgeven en in 't vaderlant niet gevonden worden.

NOTULEN.

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURS-VERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XII. — 1874.

BATAVIA,
BRUINING & WIJT.
1875.

INHOUD.

VAN HET

TWAALFDE DEEL.

BLADZ.

Bladz.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 20 Januari 1874, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig: de heeren Mr. J. A. VAN DER CHIJS, ondervoorzitter, Mr. W. STORTENBEKER, A. W. EGTER VAN WISSEKERKE, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA, J. W. F. J. MEINSMA en N. P. VAN DEN BERG, Secretaris.

Van de heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, en Dr. L. W. G. DE ROO is schriftelijk bericht ontvangen, dat zij wegens ambtsbezigheden verhinderd zijn de vergadering bij te wonen.

I. De Notulen der vorige vergadering van 22 December jl. worden gelezen en goedgekeurd, waarna de secretaris mededeelt dat nog geen uitvoering is gegeven van het besluit, sub II, *a*, 2 omschreven, om aan de Regeering voorstellen te doen tot het nemen van maatregelen ten einde in het bezit te geraken van goede, nauwkeurig opgemeten bouwkunstige plans en teekeningen van tempels en tempelruïnen op Java, en wel wijl hem secretaris bij raadpleging der retroacta gebleken is, dat nu ongeveer twaalf jaren geleden door het Genootschap zelf betoogd is, dat de photographie alle gegevens bevat die noodig zijn om uit de afbeeldingen door middel van die kunst verkregen, behoorlijk bouwkunstige plannen en daarnaar modellen te vervaardigen. Immers in hare aan zijne Excellentie den Goeverneur-Generaal gerichte missive van 22 April 1862 No. 87 (opgenomen in 's Genootschaps Tijdschrift deel XII, bl. 514) schreef de toenmalige Directie o. a. het volgende:

In Europa gebruikt men tegenwoordig bij voorkeur zeer kleine photographische toestellen, welke oneindig zuiverder en gemakkelijker werken dan de groote, omdat men er in geslaagd is de verkregen beelden later naar wensch te vergrooten; zoo wordt

in Frankrijk de photographie reeds toegepast bij de terreinsopname, door het toestel eene gewijzigde inrigting te geven, gelijk zulk door den heer VERSTEEG werd beschreven in het 22e deel van het Natuurkundig Tijdschrift, bladzijde 359—472.

Het verkregen photographische beeld is niet anders te beschouwen, dan als een zeer zuiver perspectief; indien standpunt en afstand goed zijn genomen, behoeven er slechts onbeduidende opmetingen plaats te hebben, om uit dat perspectief den platten grond en den opstand te construeeren, waarnaar een kundig modelmaker zelf in staat is volledige modellen te vervaardigen.

Minder juist is daarom het gezegde van den heer LEEMANS, dat de photographie slechts den algemeenen indruk der gebouwen of gedenksteenen kan teruggeven; neen, behoorlijk toegepast, bevat de photographie, op de hoogte waarop zij thans staat, tevens alle gegevens, die noodig zijn, om uit de afbeeldingen behoorlijke bouwkunstige plannen en daarnaar modellen te vervaardigen.

Zoo kunnen ook op het terrein volledige afbeeldingen van inscriptiën worden verkregen en zal dus ook het nemen van afdrukken in papier, waarvan de heer LEEMANS spreekt, door de aanwending der photographie overbodig kunnen worden gemaakt.

En nu zegge men niet, dat het nemen van de photographische afbeeldingen in vele gevallen onmogelijk zal zijn, wanneer, bij voorbeeld, het voorwerp of de inscriptie zich bevindt in eene donkere grot, of men slechts over eene geringe ruimte vóór het voorwerp beschikken kan, immers de wetenschap heeft, zooals aan hen, die zich op de hoogte hebben gehouden van de ontwikkeling der photographie, bekend moet zijn, middelen aan de hand gegeven om alle zwarigheden te overwinnen; zoo heeft men zelfs in de Catacomben van Parijs prachtige photographiën uitgevoerd.

Het scheen hem, secretaris, plichtmatig toe om op het voorgaande de aandacht der vergadering te vestigen, alvorens de missive te doen afgaan, waarin juist op grond van het ontoerei-

kende der photographie de wenschelijkheid zou moeten betoogd worden om op de gewone wijze bouwkunstige plans en teekeningen van de voornaamsten van *Java's* oudheden te doen vervaardigen, want allicht zou 's Genootschaps boven angehaalde missive kunnen worden aangehaald als afdoend argument tegen de noodzakelijkheid van het voorstel, waartoe in de vorige vergagadering werd besloten.

Gelet op de inlichtingen en mededeelingen van het bestuurslid Egter van Wissekerke, waaruit blijkt dat de praktijk geenszins in allen deele haar zegel gedrukt heeft op de verwachtingen die vroeger van de toepassing der photographie bij terreinsopnemingen gekoesterd werden, wordt met eenparige stemmen besloten om te volharden bij het in de vergadering van 22 December jl. (Notulen II, *a*, 2) genomen besluit, en dienovereenkomstig een voorstel aan de Regeering te doen, onder mededeeling van de thans plaats gehad hebbende gedachtenwisseling.

II. Worden ter tafel gebracht.

a. Missive van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 13 Januari jl. No. 339, onder aanbieding van de missives van den Resident van *Bezoekie* van 24 November en 24 December jl. No. 4158 en 4487 en bijlagen, verzoekende het gevoelen der Directie te vernemen omtrent eene verzameling gouden en andere voorwerpen gevonden bij dessa *Poeger Wétan*, district *Poeger*, regentschap *Bondowosso*.

Gelet op het praeadvies van den Directeur van 's Genootschaps Museum, wordt besloten aan den Directeur van O. E. en O. te schrijven als volgt:

Met meer dan gewone belangstelling hebben wij kennis genomen van de bescheiden ons toegezonden met uwe missive van 13 dezer No. 339, bestaande in de missives van den Resident van *Bezoekie* van 24 November en 24 December No. 4158 en 4487 en bijlagen, want de vondst, waarvan in die

bescheiden sprake is, is niet alleen belangrijk met het oog op de talrijkheid en de intrinsieke metaalwaarde der gevonden voorwerpen, maar ontleent haar gewicht bovenal aan den aard dier voorwerpen, waaronder er zijn welke men alleen kende door afbeeldingen op basreliefs van tempelruïnen of door ornamentatiën aangebracht aan steenen beelden uit den hindoe tijd, zooals b. v. de armplaat, en de halskraag, die wij thans voor het eerst in werkelijkheid onder de oogen hebben gehad.

Deze voorwerpen kunnen tot op dit oogenblik beschouwd worden als unica op het gebied der oudheidkunde, en in het belang der wetenschap zullen wij ons gaarne eene min of meer belangrijke opoffering getroosten om ons museum er mede te verrijken; maar de vraag is bij ons opgekomen of de ons toegezonden fragmenten werkelijk het meest belangrijke deel van den gevonden schat uitmaken. Ten einde hieromtrent zekerheid te verkrijgen achten wij het van groot belang dat, met uitzondering van hetgeen werkelijk niets anders dan doubletten zijn van reeds opgezonden voorwerpen, alles herwaarts opontboden worde, en wel speciaal *alle* de gevondene beeldjes, benevens de vaas waarin de meeste voorwerpen gevonden werden. Eerst wanneer wij alles onder onze oogen zullen gehad hebben, zullen wij kunnen nagaan welke voorwerpen bij voorkeur in onze verzameling verdienen bewaard te worden, want tot een aankoop van den geheelen schat zullen, vreezen wij, onze middelen te kort schieten.

Om vleiende dat UEdG. aan ons verzoek tot ontbieding herwaarts der voorwerpen zal willen gevolg geven, hebben wij de eer UEdG. voorloopig weder te zenden de brieven van den Resident van *Bezoeki* bovenaangehaald, zullende wij de daarin omschreven voorwerpen tot nader order onder onze bewaring houden.

b. Missive van denzelfden van 14 Januari jl. No. 428, luidende als volgt:

In de dessa *Seranglor*, district *Sawangan*, Residentie *Pekalongan*, zijn gevonden twee ringen, welke blijkens het procesverbaal, gevoegd bij de hierbij aangebodene missive van den

Resident van *Pekalongan* dd. 24 December jl. No. 5356, te dier plaatse hoegenaamd geene waarde hebben, als zijnde van rood en geel koper:

Evenwel zullen die ringen welligt waardig worden gekeurd, om in het museum van het Genootschap te worden opgenomen, en heb ik de eer tot dat einde ze uwer Directie hiernevens te doen toekomen, met verzoek mij ter zake wel te willen berigten.

Gelet op het praeadvies van den Directeur van 's Genootschaps museum, wordt besloten de bedoelde ringen, als zijnde niet geheel zonder oudheidkundige waarde in 's Genootschaps museum op te nemen.

c. Missive van denzelfden van 17 Januari jl. No. 544, onder aanbieding van de missive van den Resident van *Bagelen* van 24 December jl. No. 3202 en bijlage, verzoekende het gevoelen der Directie te vernemen omtrent een zevental gouden boedha voorwerpen gevonden bij de dessa *Karang Tengah*, district *Kaliwira*, regentschap *Ledok*.

Overwegende dat het Genootschap reeds in het bezit is van meer dergelijke voorwerpen (ringen en oorknoppen), wordt tot terugzending besloten.

d. Missive van den Resident van *Batavia* van 6 Januari jl, No. 74/49 verzoekende hem uiterlijk op den 15 Januari te doen toekomen een verslag betreffende het wetenswaardige der verrichtingen van het Genootschap over het jaar 1873.

Opdracht aan den secretaris om door inzending van een exemplaar van de notulen der in 1873 gehoudene vergaderingen aan het verzoek van den Resident te voldoen.

e. Missive van den Resident van *Palembang* van 31 December jl. No. 5324/5, met referte aan 's Genootschaps missive van 30 October jl. No. 142 mededeelende, dat de ambtenaar W. H. Stollé hem verklaard heeft zich noch op het Redjangsch, noch op het Oeloe-Oeloesch (ten rechte Oeloesch de algemeene taal,

die in de bovenlanden van *Palembang* gesproken wordt) te hebben toegelegd.

Notificatie, onder referte van Notulen 19 Augustus jl. V, *b* en 7 October jl. IV, *b*, met bepaling om ter gelegener tijd terug te komen op het daar behandelde denkbeeld van het aanstellen van een deskundig persoon voor de beoefening van de nog zoo goed als onbekende talen van *Sumatra*.

f. Missive van den assistent-resident van *Ngawie* van 29 December jl. No. 2848/27 luidende als volgt:

Bij gelegenheid van een huisonderzoek, door de politie, in de dessa *Matjanan*, district *Djogorogo*, Afdeeling *Ngawie* werden in het bezit van den inlander Towikromo, aldaar woonachtig, gevonden twee kogels, ter grööte van gewone geweerkogels, voorzien van omkleedsels van zuiver goud. Men veronderstelt dat ze niet massief goud zijn, daar de kogels blijkbaar in twee halve gouden doppen vervat zijn, en derzelver zamenvoeging de omtrekken der kogels juist in het midden duidelijk doorsnijden.

Op elk dezer voorwerpen is een menschengelaat gesneden waarvan de oogen uit kleine diamanten bestaan. Het eene gelaat is voorzien van knevels het ander niet, weshalve men daaruit kan opmaken, dat het eene dat eens mans, het andere dat eener vrouw voorstelt. En op beide kogels vindt men verder nog gesneden het cijfer 9 vlak vóór en tegen het woord *Alláh*, dit laatste in Arabisch schrift.

Het bijgeloof hecht aan deze kogels, genaamd *pelor kombang*, de kracht toe van immer onfeilbaar het wit of doel te treffen, zelfs tot op een afstand, waarop men het schot kan hooren, — terwijl de kogel daarna weder in den loop van het gebruikte vuurwapen van zelf terugkeert. Een vereischte echter daarbij is, dat de schutter onder het laden het woord *Alláh* tot *negen* keeren toe uitspreekt.

Onder mededeeling van het vorenstaande, heb ik de eer WHEdg. te verzoeken wij te willen berigtén, of u genegen is

deze kogels voor het museum van het Genootschap te koopen tegen de getaxeerde waarde van vier en dertig gulden en vijftig centen voor welk bedrag de eigenaar, TOWIKROMO voornoemd, ze wel wil afstaan.

Wordt besloten om bedoelde voorwerpen ten behoeve van 's Genootschaps museum aan te koopen tegen den opgegeven prijs van *f* 34,50.

g. Missive van 's Genootschaps gewoon lid G. A. WILKEN te *Ratahan* (*Menado*) dd. 27 October ll. luidende als volgt:

Ik heb de eer Uwer directie hierbij beleefdelijk aan te bieden een door mij bewerkt opstel getiteld. „Het landbezit in de Minahassa, Bijdrage tot de kennis van het landbezit in den Indischen Archipel." Dit opstel reeds in de maand November ten vorigen jare voltooid, werd door mij in Januari daaraanvolgende naar Holland verzonden, ter plaatsing in een van de aldaar verschijnende tijdschriften. Nu een paar maanden geleden, ontving ik het berigt, dat het zal worden opgenomen in het tijdschrift „Mededeelingen van wege het Nederlandsch Zendeling Genootschap." In weerwil dus dat dit stuk eerlang in druk verschijnen zal, neem ik toch de vrijheid Uwer directie beleefdelijk te verzoeken, het te willen doen opnemen in het door het Genootschap uitgegeven wordend tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde. Die opname zou geen raison d'être hebben, zoo het tijdschrift „Mededeelingen" een meer uitgebreiden kring van lezers telde. Nu zulks echter niet het geval is, vlei ik mij dat Uwe directie voor deze bijdrage, zoo zij overigens geschikt daarvoor mogt worden bevonden, goedgunstig een plaatsje in genoemd tijdschrijft zal willen inruimen.

Mogt echter Uwe directie om de eene of andere reden, tot de opname van dit opstel niet kunnen besluiten, verzoek ik Haar beleefdelijk mij het manuscript te willen doen terugzenden terwijl ik mij, bij eventueele opname, zeer aanbevolen houd voor de toezending van een 25-tal overdrukken.

Wordt besloten den heer WILKEN het van hem ontvangen stuk terug te zenden, daar de vergadering het beginsel niet kan loslaten dat in 's Genootschaps werken geen stukken geplaatst worden, die reeds in andere periodieken het licht hebben gezien, zooals met zijn opstel weldra het geval zal zijn.

k. Missive van den heer C. F. M. DE GRIJS, te *Samarang* dd. 27 December jl. van den volgenden inhoud:

Nadat ik een paar vellen van het Emoi woordenboek heb nagezien, is mij gebleken, ten eerste, dat het wenschelijk is om hier en daar enkele zinnen weg te laten, die niet tot de spreektaal maar tot de schrijftaal behooren en ten tweede, dat er nog veel valt bij te voegen, wat FRANCKEN niet heeft neergeschreven.

Terwijl het geen wezenlijk bezwaar in heeft, het overbodige te behouden, geef ik aan de Directie van 't Bataviaasch Genootschap in overweging mij te machtigen om het te kort komende aan te vullen; het is toch niet waarschijnlijk dat na het publiceren van een Hollandsch woordenboek van 't Emoi dialekt, er spoedig een dergelijk woordenboek 't licht zal zien, en 't komt mij daarom wenschelijk voor, al dadelijk, naar de meest mogelijke volledigheid te streven.

Niet de zucht om te kort te doen aan, maar wel mijne overtuiging van het voortreffelijke van het werk van FRANCKEN, is mij een spoorslag om dat doel te bereiken.

Tot nu toe echter heb ik mij trouw gehouden aan het handschrift en ben ook bereid dit te blijven doen, zoo Uwe Directie van meening mocht zijn, dat zulks beter met hare inzichten strookt.

Wordt, onder referte aan Notulen 19 November 1872, VIII en 17 December 1872, V, besloten den heer DE GRIJS mede te deelen dat de Directie zich met zijne zienswijze wel kan ververeenigen, en hem mitsdien vrijlaat om den aangevangen arbeid in den door hem aangegeven zin voort te zetten.

III. De ondervoorzitter Mr. van der Chijs, tevens directeur van het Museum, en van het Muntkabinet:

a verzoekt op grond van art. 9 alinea 6 van het Reglement van orde machtiging tot ruiling met den heer L. von Ende te *Djokdjokarta* van eenige doubletten (*Palembangsche* munten) in 's Genootschaps kabinet aanwezig.

Wordt conform besloten.

b. biedt namens den heer H. Bos Otten ter overneming aan een fraai bewerkt, gouden Balineesch krisheft, tegen betaling van *f* 25.

Wordt besloten van dit aanbod gebruik te maken.

c. brengt, onder referte aan Notulen 22 December jl. III, *b*, nader rapport uit over de ontbrekende nummers van de naar elders verzonden exemplaren van de photographiën van oudheden van *Java*, waaruit blijkt dat tengevolge van een misverstand werkelijk eenige nummers zijn achtergebleven.

Wordt besloten van de ontbrekende photogrammen het vereischte getal exemplaren te laten vervaardigen, ter toezending aan de daarop rechthebbenden.

d. deelt mede, dat zoodra de thans aangevangen vergrooting van 's Genootschaps gebouw zal zijn afgeloopen, het Ethnologisch museum noodwendig zal moeten voorzien worden van nieuwe kasten (zie Notulen 1 April 1873, II), en verzoekt mitsdien machtiging om voorloopig een viertal djatiehouten kasten, volgens een door hem ontworpen model te doen aanmaken, wordende het kostende van één zoodanige kast begroot op *f* 150.

Lettende op art. 9, alinea 9 van het Reglement van orde wordt besloten voor het bovenomschreven doel een krediet te openen van *f* 600.

e. stelt voor:

1°. het provinciaal genootschap van K. en W. in *Noordbra-*

bant uit te noodigen, door tusschenkomst van den boekhandelaar, M. NYHOFF te *'s Hage*, aan het Bat. Gen. van K. en W. te doen toekomen galvanoplastische afdrukken van de munten, vermeld in den catalogus der munten van het Noordbrabantsche genootschap, 1860, bladz. 21, onder no. 1 en 2 (Stuk van Achten en $^1/_{16}$ dito), met verzoek de afdrukken der voor- en keerzijde van elk dier munten *niet* door een rand te vereenigen, maar afzonderlijk te laten.

2°. het sub 1° bedoelde genootschap te gelijker tijd uit te noodigen eene ruiling van munten of penningen aan te gaan, met verzoek om, in geval het genootschap de daartoe noodige doubletten bezit en tot ruiling kan besluiten eene lijst dier doubletten over te zenden.

3°. het lid, Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER uit te noodigen te onderzoeken:

a. of in de residentiën *Padangsche Bovenlanden* en *Tapanoeli* gelegenheid bestaat tot het doen aanmaken:

1°. van modellen in stevig, niet door boeboek aangetast wordend hout van een Maleisch en van een Bataksch huis (zooals te o. a. *Si-mapil-apil* gevonden worden) met bijgebouwen, op eene niet te groote, doch ook niet te kleine schaal, voorzien van de aan dergelijke woningen gebruikelijke versieringen;

2°. van eene kopij in blik (zoo noodig verguld) van het hoofdtooisel eener Maleische bruid, zooals o. a. te *Solok* gebezigd wordt;

b. zoo ja, eene opgave der kosten aan de Directie toe te zenden.

4°. den Adsistent-Resident van Benkoelen uit te noodigen het genootschap behulpzaam te zijn in het verkrijgen van het model van een Enganeesch huis met bijgebouwen (indien deze er zijn), vervaardigd van stevig, niet door boeboek aangetast wordend hout.

5°. het lid, Dr. J. J. van Limburg Brouwer te verzoeken op te geven, hoedanig de stand van zaken is met betrekking tot den door hem begonnen catalogus van de antiquarische afdeeling van s'Genootschaps museum;

6°. den boekhandelaar M. Nyhoff te verzoeken herwaarts te verzenden catalogi van de Aziatische oudheden in het Rijks museum van oudheden te *Leiden*, in het Britsch museum te *Londen* en in andere musea, bijaldien zoodanige antiquiteiten daarin gevonden worden.

Wordt conform een en ander besloten.

f. brengt namens den oud-secretaris Mr. H. D. Levyssohn Norman ter tafel eene verzameling daguerreotypen grootendeels betrekking hebbende op oudheden van Java en afkomstig van nu wijlen den heer Schäffer aan wien indertijd eene zending werd opgedragen om door middel der daguerreotyp afbeeldingen van oudheden te leveren, zooals meer omstandig vermeld wordt in de inleiding van het onlangs verschenen werk van Dr. C. Leemans over den Boroboedoer.

Wordt besloten bedoelde daguerreotypen in 's Genootschaps archief te bewaren.

IV. De bibliotheek, benevens de kaarten en handschriften-verzameling werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van de Regeering van Nederlandsch Indië:

Jaarboek van het Mijnwezen in Nederlandsch Indië, 2e jaargang, 1e deel (aangeboden bij missive van den Directeur van O. E. en N. van 23 December jl. No. 12697).

b. van den ondervoorzitter Mr. van der Chijs:

Kaart van *Palestina* van Roskott, in gebruik geweest op de inlandsche scholen in de *Molukken*;

een oorspronkelijke kaart van het Chineesche rijk in *China* gedrukt met Chineesche karakters; en

eene verzameling schoonschriften van leerlingen der inlandsche scholen te *Ambon*.

c. van den secretaris:

Ilâm-en-Nâs. Historical Tales and Anecdotes of the time of the early Khalifahs. Translated from the Arabic and annotated bij Mrs. Godfrey Clerk. *London*, 1873.

V. Het munt, en penningkabinet, en de sphragistische verzameling werden verrijkt met de volgende geschenken:

a. van den heer E. Kalfsterman, assistent-resident van *Ledok*,

eene Bataviasche roepy van 1805.

b. van het bestuurslid Mr. W. Stortenbeker:

een afdruk van het zegel van den Gouvernements-Commissaris voor Atjeh.

VI. Gelet op de artikelen 7, 10 en 13 van 's Genootschaps Reglement van Orde, wordt besloten in Commissie te benoemen:

a. ter opneming van den staat der bibliotheek en de verzameling van handschriften de bestuursleden Mrs. van der Chijs en Bergsma;

b. ter opneming van de verschillende verzamelingen de bestuursleden Egter van Wissekerke en Mr. van den Berg; en

c. ter examinatie van de rekening en verantwoording van den thesaurier de bestuursleden Meinsma en N. P. van den Berg

VII. Van de ledenlijst wordt ingevolge schriftelijk verzoek afgevoerd de heer C. van der Moore, te *Bandong*.

Tot gewoon lid wordt benoemd de heer J. C. Dirksen. kontroleur te *Sangou* (Borneo's Weskust).

Niets meer ter behandeling overblijvende, wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 3 Maart 1874.

VAN DER CHIJS,
Voorzitter.

N. P. VAN DEN BERG,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 3 Maart 1874
des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig: de heeren Mr. J. A. VAN DER CHIJS, onderzitter, Mr. W. STORTENBEKER, Dr. L. W. G. DE ROO, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA, en N. P. VAN DEN BERG, secretaris.

De heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, en J. W. F. J. MEINSMA kunnen wegens ongesteldheid de vergadering niet bijwonen.

I. De notulen der vorige vergadering van 20 Januari jl. worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Missive van den Directeur van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid van 31 Januari jl. No. 1010, onder aanbieding van de missive van den Resident van *Banjoemaas* No. 248/1 en bijlagen, verzoekende het gevoelen der Directie te vernemen omtrent een gouden ring, gevonden bij de dessa *Toemangal*, afdeeling *Poerbolingo.*

Gelet op het advies van den Directeur van 's Genootschaps museum, wordt besloten den Directeur mede te deelen, dat het Genootschap op het bezit van dien ring geen prijs stelt.

b. Missive van denzelfden van 4 Februari jl. No. 1139, onder aanbieding van de missive van den Resident van *Samarang* van 16 Januari jl. No. 1139, verzoekende het gevoelen der Directie te vernemen omtrent eenige voorwerpen van oudheidkundigen aard, gevonden bij dessa *Blorok*, afdeeling *Kendal.*

Wordt besloten als boven.

c. Missive van denzelfden van 4 Februari jl. No. 1160, ten geleide strekkende van twee lansen en een kistje met waskaarsen door den vorst van *Kotta Waringin* (Z. en O. afdeeling van *Borneo*) PANGERAN RATOE ANOM KOESOEMA JOEDA den Goeverneur-Generaal als huldebewijs aangeboden, met verzoek die voorwerpen overeenkomstig het bepaalde bij 's Goevernements besluiten van 11 December 1858 No. 77 en 29 December 1873 No. 7 in het museum van het Genootschap te bewaren.

Gelet op het advies van den Directeur van het Museum, wordt besloten.

1o. de lansen ter bewaring aan te nemen;

2o. nadere bevelen te verzoeken ten opzichte van de waskaarsen, daar, blijkens vroeger opgedane ervaring, dit artikel aan bederf onderhevig is, en dan gevaarlijk kan worden voor andere voorwerpen in 's Genootschaps verzameling.

d. Missive van denzelfden van 25 Februari jl. No. 1937, aanbiedende afschrift van zijn besluit van dienzelfden dag waarbij, onder referte aan 's Genootschaps missive van 25 Januari jl. No. 12 ter opneming in het Museum worden afgestaan de twee koperen ringen gevonden in de dessa *Seranglor*, district *Sawangan*, residentie *Pekalongan*.

Notificatie, onder referte aan notule 20 Januari jl. II, *b*.

e. Missive van den assistent-resident van *Ngawie*, dd. 7 Februari jl. No. 365/27, onder referte aan 's Genootschaps missive van 25 Januari jl. No. 9 toezendende de twee kogels, waarover gehandeld wordt in zijne missive van 29 December jl. No. 2848/27.

Notificatie onder referte aan Notule 20 Januari jl. II, *f*.

f. Missive van den Hoofdingenieur Eerstaanwezend ingenieur alhier, dd. 27 Januari jl. No. 78, luidende als volgt:

Bij gouvernements besluit, dd. 25 Mei 1872, No. 23, is bepaald geworden dat het voetstuk van den Siameeschen olifant

zal worden voorzien van eene inscriptie in de Nederlandsche. Maleische en Javaansche talen luidende:

"Geschenk van zijne Majesteit SONDET PHRA PARAMENDR MAHACHULALONKORN, eerste koning van *Siam*, aangeboden aan de stad *Batavia*, ter herinnering aan Hoogstdeszelfs bezoek alhier in de maand Maart 1871."

Van die inscriptie heb ik eene Maleische en Javaansche vertaling doen vervaardigen hierbij overgelegd.

Daar ik met deze beide talen onbekend ben, neem ik beleefdelijk de vrijheid hierbij de hulp van uwe directie in te roepen om te mogen weten of die juist zijn en bij de uitbeiteling of den steen gevolgd kunnen worden.

Tevens veroorloof ik mij de vraag of het niet wenschelijk voorkomt de uitdrukking Hoogstdeszelfs in de Nederlandsche inscriptie te vervangen door het woord "zijn".

Wordt na eenige gedachtenwisseling over enkele ter sprake gebrachte plannen besloten.

1o. aan den Hoofdingenieur voornoemd te schrijven als volgt:

In antwoord op uwe missive van 27 Januari jl. hebben wij de eer UEdG. het volgende mede te deelen.

Wij vereenigen ons geheel met uwe meening dat in de Nederlandsche inscriptie op het voetstuk van den op het voorerf van 's Genootschaps gebouw te plaatsen koperen olifant van den koning van *Siam*, het woord "Hoogstdeszelfs" behoort vervangen te worden door "Zijn"; maar bovendien meenen wij in overweging te moeten geven om het woord "alhier", volgende op het woord "bezoek" weg te laten.

Het denkbeeld om op het voetstuk ook eene inscriptie in het Javaansch te plaatsen komt ons minder gelukkig voor. Wij zouden het eigenaardiger achten om in plaats hiervan eene inscriptie in het Siameesch te doen aanbrengen, en wij zijn tot het besluit gekomen om ter zake een voorstel tot de Regeering te richten.

In de Maleische vertaling der inscriptie komen een paar uitdrukkingen voor die ons minder gelukkig gekozen toeschijnen.

Wij achten het wenschelijk om ter zake het advies te vragen van een onzer deskundige leden, en behouden ons dus voor om op dit punt nader bij UEdG. terug te komen.

2°. aan den Goeverneur-Generaal een schrijven te richten van den volgende inhoud:

Blijkens eene missive van den Hoofdingenieur Eerstaanwezend Ingenieur alhier van 27 Januari jl. No. 78 is bij Uwer Excellenties besluit van 25 Mei 1872 No. 23 bepaald geworden dat het voetstuk van den koperen olifant van den koning van *Siam* zal worden voorzien van eene inscriptie in de Nederlandsche, Maleische en Javaansche talen.

Het komt ons voor dat een opschrift in het Javaansch op een te *Batavia* geplaatst gedenkteeken minder eigenaardig moet geacht worden, en met bescheidenheid meent onze Directie de vraag te moeten opperen of het geene aanbeveling verdienen zou om het Javaansche opschrift te doen vervangen door een opschrift in de Siameesche taal.

Den vorstelijken gever zal dit ongetwijfeld niet dan zeer welgevallig kunnen wezen, en praktische bezwaren behoeft de verwezenlijking van ons denkbeeld niet te ontmoeten, daar door tusschenkomt van den Nederlandschen Consul te *Bangkok* zonder moeite eene in Siameesche karakters geschreven vertaling van de bedoelde inscriptie zal kunnen geleverd worden.

Op grond van een en ander nemen wij mitsdien eerbiedig de vrijheid om boven aangegeven denkbeeld in de ernstige overweging van Uwe Excellentie aan te bevelen.

3°. 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. VAN DER TUUK te hooren over de Maleische vertaling van de bewuste inscriptie.

g. Missive van 's Genootschaps gewoon lid G. A. WILKEN te *Ratahan* (Menado) dd. 27 December jl.

Wordt, na voorlezing besloten, haar in de notulen op te nemen, luidende die missive als volgt:

In het tijdschrift voor Indische Taal- Land- en Volkenkunde, Deel XX, 7e Serie, Deel I, Afl. 4, komt een opstel voor

van den Heer L. MANGINDAÄN, getiteld *„Oud Tondano"*, waarin ook het een en ander wordt medegedeeld omtrent den oorlog van 1809—1810 door de bevolking van *Tondano* tegen de Hollanders gevoerd. Het is mij niet bekend of de mededeelingen van den Heer MANGINDAÄN omtrent dien oorlog aan schriftelijke bescheiden ontleend werden, dan wel eenvoudig berusten op de verhalen, welke daaromtrent nog heden ten dage in menigte bij *Tondano's* bevolking in omloop zijn. De publicering van het volgende uittreksel uit een' brief van den Gouverneur van *Ternate* aan de Hooge Regering te *Batavia* gerigt, betreffende den afloop van dien oorlog, mij door den HoogEdelGestr. Heer P. VAN DER CRAB, Resident van *Menado*, welwillend ten gebruike afgestaan, kan daarom wel haar nut hebben. Ik laat hier bedoeld uittreksel woordelijk volgen, niet echter dan na alvorens voor den ruwen toon welke daarin heerscht verschooning te hebben gevraagd.

„7e Augustus 1809 schreef L. WEINTRE uit het kampement „te *Roija* (*) aan BALFOOR dat in den nacht tusschen 4 en 5 „dezer te 12 ure *Tondano* is aangevallen en na een vuur van „omtrent ½ uur het geluk hebben gehad hare batterijen te „overrompelen den vijand te verjagen en de negorij door hulp „van blottos direct van alle kanten in brand te steken; de „goede hemel heeft ons zoo wel gediend in die nagt door het „sterk waaijen dat geheel *Tondano* in een oogenblik de prooi „der vlammen is geworden; het was schrikkelijk om zulks te „zien, wij hoorden de ongelukkige schepselen die zeker niet „hadden kunnen vlugten in het midden van het brand schreeu- „wen en kermen; ik denk dat er veel oude menschen, zieken „en kinderen zoowel door de vlammen als door de Ternaatsche „pédakken zijn omgekomen; *Tondano* is nu veranderd in een „aschhoop en is finaal vernield; ik heb UwEGeb: te zeggen „dat ik den dag naar onze overwinning alle de volkshoofden

---

(*) Moet zijn *Koja*, eene negorij één paal ten Westen van *Tondano* gelegen.

„van de *Minahassa* heb geordonneerd om cito cito 200 man-
„nen ieder in het Campement te zenden, om de batterijen en
„de palissaden van dat rooversnest in den grond te destrueren;
„een heele boel volk is reeds hier gearriveerd en is al bezig
„om *Tondano* te vernielen tot de boomen in cluis, die in de
„negorij zijn geweest laat ik omver kappen en uitroeijen; alle
„de gebeenderen van de Tondaners die zomtijds zedert 10
„jaren zijn overleden worden uit hare steenen graven gehaald
„en in het vuur gesmeten; de woedende Ternatanen hebben
„verscheijden Tondanse mannen en vrouwen cruel gemassacreert
„en hebben haar harten uit haar doode ligchamen gehaald; ik
„hoop dat in den tijd van 3 à 4 dagen men zal niet meer
„kunnen zien dat er ooit een negorij op Tondano geweest is;
„in onze gevegt heb ik een brave Javasche artillerist verloren
„en 5 Ternaatsche alfoeren en gekwetst gekregen; de Ternaat-
„sche hoofden hebben zich laf en schandeloos gedragen; wij
„hebben tot nu toe niet meer gevonden als 1 ps. metalen
„canon van half pond en 2 ps. mooije rantakken, ik denk dat
„die schurken haar canon en verdere wapenen onder het vlugten
„in den modder hebben gesmeten."

Ziedaar het officiëele berigt omtrent den afloop van den oorlog van *Tondano* tegen de Hollanders. Het wijkt in vele opzigten af van het daaromtrent door den Heer Mangindaän medegedeelde in zijn hierhoven aangehaald opstel. Volgens dien Heer zou de hongersnood, en niet de wapenen een einde hebben gemaakt aan dien oorlog. Door gebrek aan levensmiddelen zouden de ingezetenen van *Tondano* bij troepen de negorij hebben verlaten, alles medenemende wat vervoerbaar was, na de overige voorwerpen, die te zwaar waren om te worden medegenomen, te hebben in stukken geslagen of verbrand, zoodat toen eindelijk uit de lang belegerde negorij niet meer geschoten en geen geschreeuw meer gehoord werd, de Hollanders er ongehinderd binnendrongen en er niets vonden dan ledige huizen. Volgens den hierboven medegedeelden brief, zou echter de negorij na een gevecht van een half uur zijn zijn ingenomen en in

brand gestoken, waarbij eene menigte personen, welke niet vlugten konden en niet door het zwaard der Ternatanen gedood waren, in de vlammen omkwamen. Welke lezing is nu de ware? Voor de anthenticiteit van den hierboven medegedeelden brief, kan worden ingestaan. Zoo het berigt van den Heer Magindaän aan de te *Tondano* in omloop zijnde verhalen ontleend is, dan is het niet te verwonderen, dat het den afloop van dien oorlog voor *Tondano* in een gunstig daglicht stelt.

Nu ik eenmaal aan het opstel van den Heer Mangindaän bezig ben, wil ik hier nog aanteekenen, dat ook door den Heer Riedel vele bijzonderheden zijn medegedeeld omtrent *Oud Tondano* in een opstel getiteld „Nordselebesche Pfahlbauten", opgenomen in het „Zeitschrift für Ethnologie" uitgegeven door Dr. A. Bastian en R. Hartmann, Deel X, pag. 193—196. De raadpleging van dit opstel kan doen zien, dat er nog andere lezingen bestaan omtrent de reden van stichting van *Oud Tondano* dan die door den Heer Mangindaän zijn medegedeeld.

h. Missive van 's Genootschaps gewoon lid A. Bloys van Treslong Prins alhier de 22 Januari jl., strekkende ter aanbieding van eene door hem bewerkte proeve van een Nederlandsch-Chineesch Woordenboek in het Hokkien dialect, met verzoek hem mede te deelen of het Genootschap een dergelijk woordenboek in zijne werken zou willen opnemen.

Gelet op het praeadvies van den secretaris wordt na eenige discussie besloten aan den heer Bloys van Treslong Prins te schrijven als volgt:

De ons met uwe missive van 22 Januari jl. toegezonden proeve van een Nederlandsch-Chineesch Woordenboek in het Hokkien dialect heeft in onze jongste bestuursvergadering een onderwerp van nauwgezette gedachtenwisseling uitgemaakt.

Eenparig was men van meening dat ten einde over de wetenschappelijke waarde van uwen arbeid een juist oordeel te kunnen vellen, met een onderzoek van de thans ingediende proeve niet kon volstaan worden. Op zich zelf genomen schijnt die proeve verre van volledig te zijn, want reeds op de eerste blad-

zijde stuitte men op het gemis van een aantal woorden, die in het dagelijksch gebruik veelvuldig voorkomen, en in een werk als het hier bedoelde, zal het eenig nut stichten, niet mogen ontbreken. Wij noemen slechts de woorden: *aanaarden*, *aanbeeld*, *aanbevelen*, *aanbidden*, *aanbinden*, *aanblazen*, *aanblijven*, *aanblik*, *aanbod*, enz. enz. Nu is het mogelijk dat het vervolg van het werk deze leemten zal aanvullen door b. v. onder het stamwoord „bevel" al de afgeleide woorden, en dus ook het woord „aanbevelen" te verklaren, of te vertolken, maar voor zoo ver wij kunnen oordeelen schijnt het werk niet met deze bedoeling te zijn opgezet, en wij herhalen daarom wat wij boven zeiden, dat ter juiste beoordeeling van het aangevangen werk de thans ontvangen proeve ten eenen male vervoldoende is:

Maar al bestonden deze bezwaren niet, en al mocht uw werk door deskundigen de uitgave waardig gekeurd worden, dan nog zou het onzerzijds waarschijnlijk bedenkingen ontmoeten om die uitgave op ons te nemen, zoolang nog onvoltooid blijft het Chineesch-Nederlandsch Woordenboek van wijlen den heer Francken, waarvan o. a. sprake is in ons jongste jaarverslag.

Wij zijn mitsdien zoo vrij u de ons aangeboden proeve van een woordenboek weer terug te zenden.

Ten slotte betuigen wij UEd. onzen dank voor de ons toegezonden prijsopgave van boekwerken over *Atjeh*. Wij stelden die opgave in handen van onzen bibliothecaris, aan wien ten laste van het loopende jaar een buitengewoon crediet van *f* 200 is geopend speciaal voor den aankoop van boekwerken op *Atjeh* betrekking hebbende.

i. Missive van de Factorij der N. H. N. alhier dd. 3 Februari jl. No. 811, aanbiedende een exemplaar der lithographie van de handelstrophee door de Nederlandsche-Handel-Maatschappij gezonden naar de wereldtentoonstelling te *Weenen* en aldaar bekroond met de medailles van vooruitgang en van verdienste

Notificatie en dankbetuiging.

k. Missive van den heer G. E. DE NYS BIK alhier dd. 21 Februari ter lectuur aanbiedende eenige manuscripten, te weten:

1°. Memorie van ADR. HENDRIK SMOUT, afgaand Gouverneur en Directeur van *Makasser*, nagelaten aan deszelfs ver vanger den heer JAN GIDEON LOTUS geëligeert Gouverneur en Directeur der Kuste *Celebes*, dd. 1 Juni 1744;

2°. KOLFF's Verhalen van den oorlog op *Celebes* in 1824 en 1825;

3°. Veldtogt der Nederlandsche troepen op het eiland *Celebes* in de jaren 1824 en 1825 onder aanvoering van Z. E. den luitenant-generaal BARON VAN GEEN, (fragment, loopende van hoofstuk VI tot en met hoofdstuk XII); welke stukken hij gaarne aan het Genootschap wil afstaan, wanneer de inhoud er van belangrijk genoeg mocht geacht worden om ze in 's Genootschaps verzameling eene plaats te gunnen.

Wordt besloten de aangeboden manuscripten in rondlezing te zenden, en den heer DE NIJS BIK voorloopig te bedanken.

l. Missive van den heer W. HUISMAN alhier dd. 21 Januarij jl., naar aanleiding van het Verslag eener reize naar de *Aroe* en *Keij* eilanden in 1864 door den heer A. C. VAN EIJBERGEN (opgenomen in deel XV van 's Genootschap Tijdschrift), aanbiedend:

1°. eene bij de door den heer VAN EIJBERGEN beschreven reis gemaakte schetskaart van de *Aroe* eilanden;

2°. eene bij diezelfde gelegenheid vervaardigde kaart van de Noord en Westkust van *Groot Keij*;

3°. een door hem (inzender) in 1862 op *Oedjier* (*Aroe* eilanden) bekomen copie van een contract gesloten tusschen de bevolking van *Oedjier* en de Compagnie in 1793;

4°. eene teekening op ware grootte van een tjap voorkomende op een acte van aanstelling gegeven te *Banda Neira* in 1803;

5°. eene teekening op ware groote, voorstellende het bovenvlak van een gouden rottingknop, beschreven in het verslag

van den heer VAN EIJBERGEN (bl. 236 van bovenaangehaald deel XV van 's Genootschaps Tijdschrift);

6°. opgaaf van eene inscriptie voorkomende onder een gebeeldhouwden haan, boven in de ijzerhouten deuren van het steenen fortje op de Zuidkust van het eiland *Moa* (*Zuidwester eilanden*), en luidende:

„Als deze Haen begint te vliege,
„Den selle de mense ophouwe met liege."

Wordt besloten den inzender te bedanken, en het sub 3 bedoelde contract in de bijlagen op te nemen (Zie bijlage A).

m. Missive van de Alkmaarsche feestcommissie, ingesteld ter viering van het feest van *Alkmaars* ontzet in October 1573, strekende ter aanbieding van een exemplaar van

1°. Dr. N. BEETS, redevoering ter gelegenheid van de plechtige steenlegging, enz. door Z. M. den Koning;

2°. W. J. HOFDIJK, Kronijk van *Alkmaars* beleg in 1473;

3°. Brieven en bescheiden rakende het beleg van *Alkmaar*, uitgegeven door Dr. J. J. DE GELDER;

4°. Toespraak van Dr. J. J. DE GELDER bij de opening der tentoonstelling van vaderlandsche oudheden;

5°. Het beleg der stede *Alkmaar* door P. ROSMADE,

6°. De feestcourant van 8 October 1873;

7°. Medaille ter herinnering aan de feestviering van 8 October 1873; en

8°. Twee noodmunten gedurende het beleg in 1573 te *Alkmaar* geslagen;

met uitnoodiging tevens aan de leden der Directie om ieder in hunnen kring op te wekken tot het inzamelen van bijdragen voor het te *Alkmaar* op te richten gedenkteeken ter herinnering aan de gewichtige gebeurtenis van 8 October 1873.

Notificatie en dankbetuiging.

III. De ondervoorzitter Mr. VAN DER CHIJS vestigt de aandacht op den onlangs door den boekhandelaar NIJHOFF te

's Gravenhage uitgegeven Catalogus van boeken gedrukt in de Nederlandsche Oost-Indische bezittingen, waaronder eenige voorkomen die in 's Genootschaps bibliotheek ontbreken, en stelt voor om die werken voor 's Genootschaps rekening aan te koopen, waartoe een bedrag van *f* 37,75 zal moeten worden beschikbaar gesteld.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

IV. Het bestuurslid Mr. L. W. C. VAN DEN BERG brengt rapport uit omtrent de blijkens notule van 19 Augustus 1873 No. IV in zijne handen gestelde geschriften. Zij bestaan uit:

1°. een stuk van een handschrift van de Hidâjat as-sâlikîn d. i. de Maleische bewerking van het boek getiteld Bidâjat al-hidâját van den imâm AL-GHAZZÂLÎ.

Van dit werkt bevindt zich reeds een exemplaar in de bibliotheek (cf. Not. 1873 19 Aug. No. VIII, *c*).

2°. eenige Arabische handschriften, bevattende stukken uit den Qorân benevens gebeden.

3°. Verschillende beschreven stukken papier in de Maleische, Arabische en Javaansche talen. De inhoud dezer papieren is zeer verschillend en noch voor de taalstudie noch voor eenige andere wetenschap van belang.

V. De bestuursleden Mrs. W. STORTENBEKER en W. B. BERGSMA deelen mede, in voldoening aan de opdracht volgens notule 19 Augustus jl. VII, dat zij met den heer PRINS een paar conferentiën hebben gehouden en daarbij met betrekking tot den bij hem onderhanden zijnden catalogus het volgende hebben besproken:

a. eenige wijzigingen van ondergeschikten aard in de door hem gevolgde wijze van bewerking meer speciaal betreffende de onderverdeelingen der hoofden van enkele door hen in beschouwing genomen genomen takken van wetenschap, naar aanleiding waarvan de heer PRINS heeft verzocht, dat ook andere deskundige leden de overige door hem bewerkte hoofdstukken

in beschouwing mogen nemen en deswege hun gevoelen doen kennen.

b. Het denkbeeld om den bewusten catalogus na voltooijing ten gebruike te deponeren in de leeszaal der bibliotheek van het Genootschap; zijnde het hen voorgekomen dat de groote kosten verbonden aan het drukken van zoodanigen catalogus niet zullen opwegen tegen het betrekkelijk gering nut dat daarvan en nog wel door zeer enkelen zal getrokken worden.

De heer PRINS had daartegen aanvankelijk eenige bedenkingen geopperd, zijnde hij van oordeel dat hier meer het belang der wetenschap zelve dan dat van enkelen harer beoefenaars moest in het oog worden gehouden en dat het Genootschap in het belang der wetenschap op de kosten der uitgave niet behoorde te zien.

Bij nadere overweging echter der aangevoerde bezwaren, voornamelijk dat met de uitgave van een nieuw bewerkten catalogus duizenden zouden gemoeid zijn; dat zoodanige uitgaaf kwalijk te verantwoorden zoude zijn bij het bestaan van de alphabetische catalogus en zijn eerste vervolg, zijnde een tweede in bewerking; en dat toch zij die van de schatten der bibliotheek voor hunne studien gebruik maken in den regel te *Batavia* woonachtig zijn en bij hunne bezoeken in het Genootschap steeds den nieuwen catalogus zullen kunnen raadplegen heeft de heer PRINS zich bij het denkbeeld der kommissie nedergelegd.

c. Het maken van een uitgebreiden systematischen klapper op de vakken XXI — XXII en XXXII — XXXVIII der bibliotheek, allen betreffende Indische taal- land- en volkenkunde waaraan naar het algemeen gevoelen werkelijke behoefte bestaat.

Tot het te maken van zoodanigen klapper, waartoe de kommissie mede hare hulp heeft aangeboden, heeft de heer PRINS zich bereid verklaard.

Wordt besloten van een en ander in de notulen aanteekening

te houden en voor zooveel mogelijk aan het bij *a* bedoeld verlangen van den heer PRINS gevolg te geven.

Wordt overeenkomstig de voorstellen der commissie besloten.

VII. Is ingekomen het rapport van de bestuursleden EGTER VAN WISSEKERKEN en MR. VAN DEN BERG omtrent de musea van het Genootschap, luidende als volgt:

Verslag omtrent de Musea van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

De ondergeteekenden in de bestuurs-vergadering van 20 Januari jl. in kommissie gesteld voor de jaarlijksche opname van 's Genootschaps ethnologische, antiquarische, numismatische en sphragistische verzamelingen hebben de eer het navolgende te rapporteeren.

(*a*) De Ethnologische verzameling. Ten gevolge van de plaats hebbende verbouwing is een groot gedeelte der voorwerpen tijdelijk in lokalen, tot andere doeleinden bestemd, moeten worden overgeplaatst, terwijl ook enkele kasten zijn moeten worden weggenomen, zoodat het Museum in vrij onordelijken toestand verkeert. Het is daarbij te vreezen dat, ten gevolge van het wegnemen van het dak en de daardoor niet voldoende bescherming tegen de regens, vele voorwerpen schade zullen lijden. Het geheele lokaal zal dan ook nog langen tijd zeer vochtig blijven.

Nadat de verbouwing zal zijn afgeloopen is de Direkteur van het Museum voornemens de hooge kasten met voorwerpen ruggelings midden in het lokaal te plaatsen in de richting van Oost naar West. Aan de zuidzijde van het lokaal komt dan een tafel te staan met modellen van huizen, prauwen, enz., terwijl de noordzijde bestemd is voor een langen doch lagen kast, evenals die van het penningkabinet, ten einde daarin de kleinere voorwerpen zoo als sierraden enz. te kunnen tentoonstellen.

Het is den ondergeteekenden voorgekomen dat dit plan ten

zeerste aanbeveling verdient, en zal maken dat menig voorwerp onder de aandacht van het publiek gebracht wordt, hetwelk nu nagenoeg onbemerkt blijft te midden van de grootere voorwerpen, die het omringen. Zeer wenschelijk zou hét zijn indien het Genootschap een zeker aantal levensgroote poppen deed vervaardigen ten einde die met de verschillende inlandsche kostumen, welke in het Museum gevonden worden te kunnen aankleeden. Het behoeft toch geen betoog, dat hij die de ethnographie wil beoefenen een veel juister denkbeeld van de kleederdracht van het een of andere volk van den Archipel bekomt indien hij zien kan, hoe de verschillende kleedingstukken worden gedragen, en hoe hun onderling verband is, dan dat hij die voorwerpen elk afzonderlijk in een kast ziet tentoongesteld.

Op de jongste wereldtentoonstelling hebben verschillende staten hetzelfde gedaan om hunne nationale kleederdrachten bekend te maken.

De Direkteur van het Museum heeft verklaard zich met dit denkbeeld te vereenigen, en het is op grond van dien, dat de ondergeteekenden de vrijheid nemen het voorstel te doen om daartoe over te gaan.

Zij vleijen zich, dat op die wijze eventueele leemten in de verzameling van *Indische* kleederdrachten eerder zullen in het oog springen dan thans, en dat men dus een aanleiding zal vinden om ten deze naar volledigheid te streven.

Belangrijke aanwinsten van voorwerpen hadden in het afgeloopen jaar niet plaats; zij zijn even als in vorige jaren door den Direkteur in den catalogus aangeteekend.

Niettegenstaande de houten voorwerpen herhaaldelijk in petroleum zijn gedoopt, werden toch velen door de boeboek aangetast, en zullen langzamerhand dienen te worden vervangen.

(*b*) De Antiquarische verzameling. Deze verzameling verkeerde in goeden toestand, en werd in het afgeloopen jaar met verscheidene nieuwe voorwerpen verrijkt.

In het bijzonder moeten als zoodanig genoemd worden ruim 80 stuks beelden afkomstig van het Diëng-plateau.

Eene opgave van de beelden en andere voorwerpen uit den hindoetijd, waarmede de verzameling in 1873 in verrijkt, wordt als bijlage van dit verslag aangeboden. (Bijlage B.)

(*c*) De Numismatische verzameling. Hierbij moet vooral melding worden gemaakt van de aanwinst van een 90-tal medailles aan s' rijks munt te Utrecht geslagen, van een stel Japansche munten en van een groot aantal andere munten van mindere beteekenis Intusschen is deze verzameling in de laatste jaren zoo zeer uitgebreid, dat eene nieuwe uitgave van den catalogus dringend noodzakelijk wordt. De Direkteur deelde mede, dat hij zich reeds met de bewerking daarvan onledig hield.

(*d*) De Sphragistische verzameling. Deze verzameling werd slechts met één nieuw zegel verrijkt, en verkeerde overigens in goeden toestand.

Ten slotte zij aangeteekend dat de verzamelingen van het Genootschap gedurende het afgeloopen jaar zijn bezocht geworden door 2216 personen.

Aangenomen voor notificatie, onder aanteekening evenwel, dat verschil van meening bij de leden der Direktie bestaat omtrent de mogelijkheid om op min kostbare wijze zich de mannequins te kunnen aanschaffen, die noodig zullen zijn om het door de kommissie aangegeven denkbeeld op werkelijk doelmatige wijze te verwezenlijken, op grond waarvan mitsdien besloten wordt dit denkbeeld voorloopig in advies te houden.

VIII. Is ingekomen het rapport van de bestuursleden Mrs. J. A. VAN DER CHIJS en W. B. BERGSMA omtrent de bibliotheek des Genootschaps, luidende als volgt:

De ondergeteekenden, belast met de opname der Bibliotheek, verklaren de verzameling in goed onderhouden staat te hebben bevonden.

De Bibliotheek werd in den loop van 1873 verrijkt met eene zeer groote hoeveelheid taalkundige werken, nagelaten door den heer VON DE WALL, en met eenige overtollige werken uit de boekerij der Algemeene Secretarie.

Een en ander werd aan het Genootschap door het Goevernement in bewaring afgestaan.

Voorts ontving het Genootschap boekwerken ten geschenke van de HH. A. W. van Delden, Mr. J. J. A. Schill, enz. enz. en werd door overname eigenaar van eene collectie Arabische en Hebreeuwsche boeken, toebehoord hebbende aan den heer J. Woltzen, en, door aankoop, van eenige werken in het Spaansch over de koloniën van dat land in *Oost* en *West-Indië*.

De collectie photographiën vermeerderde met eenige photographiën van *Balische* tempels en gezichten, van typen uit de *Minahassa* en *Gorontalo*, van dito uit de *Battalanden* enz.

Tegen den boekwurm heeft men nog een paar malen benzine aangewend, maar dat deze plaag der boekerij sterk vermindert, wordt door den bibliothecaris hoofdzakelijk toegeschreven aan het gedurig luchten, uithalen en verschikken der boeken.

De voor inbinden buitengewone toegestane som is op hoogst eenvoudige wijze besteed; de bibliothecaris wenscht op nieuw in staat gesteld te worden daarmede te kunnen voortgaan.

In het afgeloopen jaar zijn 231 werken in 492 deelen uitgeleend aan 40 personen.

Eenige personen, die nalatig zijn met de terugzending van boeken, zullen door den bibliothecaris aan die terugzending worden herinnerd.

Door de belangrijke toename van het aantal boeken zal de uitgave van een tweeden vervolg-catalogus eerlang noodig worden.

Tevens zullen de bladen van de catalogi, die op de bibliotheek berusten, in alphabetische orde gecolligeerd, en elke letter in een afzonderlijk loket geplaatst worden, hetgeen voor de raadpleging veel tijd zal besparen.

Verzending van edita van het Genootschap had tweemalen plaats, in Mei en in October van het afgeloopen jaar.

Overeenkomstig het besluit der vergadering van voorleden jaar zijn door den bibliothecaris opgemaakt lijsten:

a. van de genootschappen enz. waarmede geen ruiling meer kan plaats hebben: Zie Bijlage C.

b. van de genootschappen enz. waarmede het Genootschap in verband staat: Zie Bijlage D.

Uit deze opgave blijkt dat het getal der laatsten, in het verloopen jaar met twee is verminderd, te weten:

DRUKFOUT.

Pag. 29 reg. 6. v. b. staat: verminderd, lees: vermeerderd.

De agent des Genootschaps, de heer M. Nijhoff te *'s Hage*, berichtte dat bij hem 87 onbestelbare pakken liggen, met werken van het Genootschap, waaronder ook velen, geadresseerd aan personen, die sedert de verzending overleden zijn.

Het boekenfonds bestaat uit het aantal exemplaren van de werken des Genootschaps, in de hierbijgaande opgave vermeld.

Van dat fonds werd in 1873 verkocht voor *f* 80.

De boekhandelaar M. Nijhoff deed nog geene opgave van de door hem gedebiteerde werken in 1873.

De boekhandelaars Kemink & Zoon zullen uitgenoodigd worden, om de bij hen voorhandene werken toe te zenden aan den heer M. Nijhoff te *'s Hage*.

Ten slotte geeft de kommissie in overweging:

1o. Aan den bibliothecaris op nieuw een crediet te verleenen van *f* 500 voor het inbinden van boeken.

2o. Het gewone crediet van *f* 1000 voor den aankoop van boeken te verhoogen tot *f* 1200, speciaal voor den aankoop van werken enz. over *Atjeh*.

3o. De genootschappen aan wie het Genootschap exemplaren van zijn werken doet toekomen vast te stellen als hierboven bij *b* is vermeld, met afvoering van die vermeld sub *a*.

4o. Den heer Nijhoff te verzoeken de onbestelbare pakken met werken van het Genootschap herwaarts te dirigeeren.

5o. Den bibliothecaris op te dragen voorstellen te doen ten einde, nadat de reparatie aan het gebouw zal hebben plaats gehad, de leeskamer wat meer doelmatig worde ingericht en gestoffeerd.

6o. De regering te verzoeken voor het archief, dat zich nog in het magazijn bevindt, ter verkrijging van meerdere ruimte, eene andere bewaarplaats aan te wijzen.

IX. Naar aanleiding van de opdracht bij besluit van 20 Januari jl. No. VI, *c*, rapporteeren de bestuursleden J. W. F. J. MEINSMA en N. P. VAN DEN BERG, dat zij de verantwoording van den thesaurier over het afgeloopen jaar hebben nagezien, de balans behoorlijk sluitende hebben bevonden met de boeken, die allen nauwkeurig waren bijgehouden en een zeer gemakkelijk overzicht geven van de gevoerde administratie, en zij mitsdien voorstellen den thesaurier te acquitteeren wegens het door hem in 1873 gevoerde beheer.

Wordt dienovereenkomstig besloten, terwijl tevens wordt goedgekeurd de door den thesaurier, in voldoening aan artikel 12 van het Reglement van Orde, opgemaakte begrooting voor 1874.

X. De bibliotheek werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van de Regeering van *Nederl. Indië* (aangeboden bij missive 1o Goev. Secret. van 31 Januari jl. No. 218):

Verslag der kommissie in 1873 in *Nederland* belast geweest met het afnemen van het ambtenaars-examen.

b. van den heer A. C. OUDEMANS, te *Arnhem*:

het 4e deel zijner Bijdrage tot een Middel- en Oud-Nederlandsch Woordenboek, ten vervolge op de eerste drie deelen,

c. van den heer M. BURGERSDIJK alhier:

W. A. VAN REES. Historisch Indische schetsen;

Id. Vermeulen Krieger.

d. verschillende vervolgwerken van buitenlandsche genootschappen, vermeld op de door den bibliothecaris ingediende lijst, die onder de bijlagen zal worden opgenomen (zie bijlage E).

XI. Het munt en penningkabinet werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. van den heer J. F. G. Meijer, direkteur van het koninklijk munt- en penningkabinet te *'s Gravenhage*:

galvanoplastische afdruk van eene, vermoedelijk unieke medaille van de Westzijdsche *Bataviasche* burgercompagnie, 1702, beschreven door J. Dirks in de Revue de la Numismatique *Belge*, IV, 4 série;

b. van den heer G. Landolt, alhier;

12 skilling van *Noorwegen*, van 1855;
3 id. id. van 1869;
1 id. van *Hamburg*.

XII. Komt in beraadslaging een brief van het bestuurslid Dr. L. W. G. de Roo van 2 dezer, houdende dat hij genoodzaakt is zich voor eenige maanden naar Europa te begeven, en dus zijne werkzaamheden als lid der Direktie moet staken, doch zich bijzonder verplicht zou achten wanneer het der Direktie kan mocht behagen ter zijner vervanging zoodanige maatregelen te nemen, dat hij bij zijne terugkomst zijne functiën weder aanvaarden.

De secretaris zegt, dat reeds sedert eenigen tijd het voornemen bij hem bestond om zijne functiën, die hij nu ruim twee jaren vervuld heeft, neder te leggen, wijl de werkzaamheden aan het secretariaat verbonden op den duur al te tijdroovend blijken te zijn. Mocht nu een der leden van het bestuur hetzij definitief, hetzij tijdelijk zich met het secretariaat willen belasten, dan zal hij zeer bereid worden gevonden om gedurende de afwezigheid van Dr. de Roo diens werkzaamheden van thesaurier waar te nemen.

Het bestuurslid Mr. L. W. C. van den Berg wil zich gaarne beschikbaar stellen voor de tijdelijke waarneming van de functiën van secretaris en de vergadering, zich met de voorgestelde schikking volkomen kunnende vereenigen, wordt verstaan alhier aan te teekenen:

dat met ingang van heden als tijdelijk waarnemend thesaurier des Genootschaps zal optreden het bestuurslid N. P. van den Berg; en

dat met ingang van 1e April aanst. als tijdelijk waarnemend secretaris des Genootschaps zal optreden het bestuurslid Mr. L. W. C. VAN DEN BERG; beiden onder afstanddoening van de voor die betrekkingen, volgens artikel 12 van het Algemeen Reglement, vastgestelde toelage.

XIII. Op verzoek, wegens vertrek naar *Nederland*, worden van de ledenlijst afgevoerd de heeren R. A. SIJTHOFF alhier en H. D. CANNE te *Siboga*.

Tot gewone leden worden benoemd de heeren Mr. A. Th. HEIJLIGERS alhier en E. J. KERKHOVEN te *Sinagar*.

Niets meer ter behandeling overblijvende, wordt na een woord van afscheid door den wd. voorzitter tot den heer DE ROO gericht; de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 14 April 1874.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.
L. W. C. VAN DEN BERG,
waarnd. Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 14 April 1874 des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig zijn de heeren Mr. T. H. der Kinderen. voorzitter, Mr. W. Stortenbeker, A. W. Egter van Wissekerke, N. P. van den Berg, Mr. W. B. Bergsma, J. W. F. J. Meinsma en Mr. L. W. C. van den Berg, waarnemend secretaris.

I. De notulen der bestuurs-vergadering van Dingsdag 3 Maart 1874 worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Missive van den 1sten Goevernements-Secretaris dd. 14 Maart 1874 No. 497 en bijl. houdende aanbieding namens Z. E. den Goeverneur-Generaal van één Ex. van het 7de deel van het werk, getiteld: De opkomst van het *Nederlandsch* gezag in *Oost-Indië* door Jhr. Mr. J. K. S. de Jonge.

Plaatsing in de bibliotheek.

b. Van denzelfden dd. 26 Maart 1874 No. 586 houdende aanbieding ten behoeve van het Tijdschrift van het verslag omtrent den zeeroof in den *Indischen Archipel* over het jaar 1873, met verzoek om het stuk, na gemaakt gebruik, te willen terugzenden.

Opnemen in het Tijdschrift met verzoek aan de redactie om t. z. t. voor de terugaanbieding het noodige te willen verrichten.

c. Van denzelfden dd. 26 Maart 1874 No. 587 houdende aanbieding van één Ex. van het verslag der kommissie in 1873 belast geweest met het afnemen van het eindexamen voor de afdeeling Hoogere Burgerschool van het Gymnasium Willem III.

Plaatsing in de bibliotheek.

d. Van den Direkteur van O. E. en N. dd. 12 Maart 1874 No. 2455 en bijl. houdende toezending van eenige boedha-voorwerpen gevonden in de afdeeling *Ledok* van de residentie *Bagelen*.

Wordt besloten den Direkteur voornd. mede te deelen dat het Genootschap voor zijne verzameling wenscht over te nemen de zich onder deze voorwerpen bevindende gelang van goud voor den getaxeerden prijs van *f* 12,50, doch dat het op het bezit der overigen geenen prijs stelt.

e. Van denzelfden dd. 17 Maart 1874 No. 2615 en bijl. houdende aanbieding van het goevernements renvooi dd. 12 Maart 1874 No. 4546*a*, met verzoek hem het daarbij verlangde exemplaar van den Catalogus der photographiën naar de oudheden van *Java* te doen toekomen.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

f. Van denzelfden dd. 19 Maart 1874 No. 2701, en bijl. houdende mededeeling dat de inlander Intje Goemawang te *Makassar* zich voor den prijs van *f* 25,— wil belasten met het overschrijven van het *Makassaarsche* Handschrift van het dagboek der vorsten van *Goa* en *Tello*.

Onder referte aan notule van 4 Nov. 1873 No. III wordt besloten van dit aanbod gebruik te maken.

g. Van den resident van *Palembang* dd. 28 Februari 1874 No. 893/5 houdende aanbieding van een aan hem gericht schrijven van den assistent-resident van *Lahat* ten geleide strekkende van een in die afdeeling gevonden donderbeitel.

Wordt besloten den beitel te plaatsen in 's Genootschaps verzameling en door tusschenkomst van den resident den assistent-resident den dank van het Bestuur te betuigen.

h. Van den resident van *Samarang* dd. 19 Maart 1874 No. 2410, houdende mededeeling dat in zijn archief niet aanwezig zijn de bij 's Genootschaps missive 10 Maart 1874 No. 37 bedoelde dagbladen.

Wordt op voorstel van den Voorzitter en onder referte aan notule van 3 Maart 1874 No. VIII, besloten, dat het Genootschap zich ter completeering van zijne verzameling dag-

bladen enz. zal wenden tot de Regeering van *Nederlandsch-Indië*, met het verzoek dat de Hoofden van gewestelijk bestuur en de ambtenaren van het Openbaar Ministerie op die plaatsen, waar drukkerijen bestaan hebben of nog bestaan de hun, volgens de bestaande bepalingen, toegezonden of toe te zenden gedrukte stukken aan het Genootschap afstaan voor zoover daaronder worden gevonden, welke alsnog in de bibliotheek ontbreken.

i. Van den resident van *Kediri* dd. 4 April 1874 No. 1841/2574 en bijl. houdende mededeeling dat het bij 's Genootschaps missive dd. 15 Dec. 1873 No. 152 bedoelde Siva-beeld uit de afdeeling *Blitar* bereids naar *Soerabaija* is verzonden, bedragende de ter zake uitgegeven gelden de totale som van *f* 384,33.

Notificatie onder referte aan notule van 4 November 1873 No. IV *c*. en dankbetuiging aan den resident voornoemd en aan de assistent-resident van *Blitar* voor hunne bemoeienissen ter zake.

k. Van den assistent-resident van *Benkoelen* dd. 4 Maart 1874 No. 516, houdende mededeeling dat de kontroleur der afdeeling *Kroë* is uitgenoodigd om, wanneer hij het eiland *Engano* mocht bezoeken, te trachten in het bezit te geraken van het model van een *Enganosch* huis, en zulks in antwoord op 's Genootschaps missive van 25 Januari 1874 No. 15.

Notificatie onder referte aan notule van 20 Januari 1874 No. III litt. *e*/4°.

l. Van den assistent-resident van *Lahat* dd. Maart 1874 No. 1, houdende aanbieding van een cognossement van eene door hem aan het Genootschap gezondene partij getah melaboeway met verzoek hem omtrent de bruikbaarheid van dat artikel te willen voorlichten.

Wordt besloten de missive aan te bieden aan de *Nederl.-Ind.* Maatsch. van Nijverheid en Landbouw met verzoek die wel als aan haar gericht te willen beschouwen.

m. Van het gewoon lid Dr. J. J. van Limburg Brouwer dd. *Fort de Kock* 26 Febr. 1874, houdende mededeeling:

1°. dat de door hem bewerkte catalogus der antiquarische verzameling van het Genootschap onmogelijk kan worden voltooid,

zoo lang hij geene gelegenheid heeft daartoe eenigen tijd te *Batavia* te verblijven; en

2°. dat hij de door het Genootschap ten behoeve van het Museum bij schrijven van 25 Jan. 1874 No. 4 verlangde voorwerpen ter zijner tijd zal trachten te verkrijgen.

Notificatie onder referte aan de notule van 20 Jan. 1874 No. III *e*/3° en 5°.

n. Van het correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK te *Bali* dd. 25 Maart 1874 luidende als volgt:

Jaren geleden gaf de heer Friederich een kort verslag van eenige in de *Sundalanden* — ik geloof te *Tjiboeroej* — gevonden Kawi handschriften. Daaronder bevond zich ook de Wiwâha met lezingen die, volgens dien heer, afwijken van die, welke in de *Balineesche* Hss. gevonden worden. Gaarne zoude ik willen weten, wat er van dat Hs. geworden is, want het is van zeer veel belang, ook elders dan op *Bali* afgeschreven Kawi-werken te kunnen raadplegen. De hier aanwezige handschriften hebben hier en daar zeer geleden van de *Balineesche* uitspraak, en ook bevatten zij woorden, die de afschrijver uit 't *Balineesch* ontleende; zoo b. v. vindt men niet alleen de linguale en dentale *d* en *t* telkens verward, maar ook *hoewoes* (reeds) en *woewoes* (spreken) geïdentifieerd, omdat de Balinees beiden niet anders dan als *oeoes* kan uitspreken. Erger is het, wanneer een woord er in geslopen is, dat op Kawi lijkt, zoo als b. v. *njoeh* (cocos), dat *Balineesch* is, in pl. v. 't Kawische *njoê*, *lindoeh* (aardbeving) in pl. v. *lindoê*, enz. Zelfs letters, die een weinig van elkâar hebben, vindt men in de hier aanwezige Hss. verward; zoo b. v. de *gh*, als pasangan, met *gj*, en de *djh* met *è* of *ai*. De verwarring van *gh* met *gj* schijnt reeds vóór de overkomst der *Javaansche* vlugtelingen naar *Bali* plaats gehad te hebben, want men vindt ook in 't *Jav. sanggja* inpl v. *sanggha*. Van de andere, door prof. KERN ontdekt (zie zijn stuk in het Tijdschr. over 't Sanskriet op een steen te *Prambanen*), heb ik in 't *Jav.* nog geen voorbeeld gezien. Om diergelijke fouten te ontdekken is het zeer noodzakelijk ook elders afgeschreven Hss. te kunnen raadplegen. Ik hoop, dat de Direktie, die reeds zooveel gedaan heeft,

kans ziet om van het bovengenoemde Kawi handschrift een afschrift te bekomen. Ook op de *Diëng* moeten Kawi Hss. gevonden zijn, maar wanneer, weet ik mij niet meer te herinneren. Van in later tijd door de Javanen gemaakte afschriften is niets te halen, want 't schrijven van de voor de versmaat van zooveel belang zijnde lange klinkers is er steeds in verzuimd, terwijl men van de *w* als *pasangan*, onder de letter, telkens een *j* heeft gemaakt (b. v. *wadja* in pl. v. *wadwa*) en soms, voor de variatie, van een *j* weder een *w* maakt, althans volgens 't woordenboek van Gericke door Taco Roorda uitgegeven (zie b. v. *swoeh* in pl. v. *sjoeh*, *swandana* in pl. v. *sjandana*). Dit volsta om der Direktie de overtuiging te geven dat het van 't hoogste belang is, werk te maken van 't geen aan Hss. van den ouden tijd nog overgebleven is.

Gehoord de inlichtingen van de bestuursleden Mrs. J. A. van der Chijs en W. Stortenbeker wordt besloten den heer van der Tuuk te antwoorden als volgt:

In antwoord op uw schrijven van 27 Maart 1874 hebben wij eer UwEZGel. mede te deelen, dat wel is waar in der tijd de heer Dr. Friederich eenige Kawi handschriften uit de *Soenda* landen afkomstig heeft onderzocht, doch dat die Handschriften, indien wij ons niet vergissen aan den Regent van *Bandong* toebehoorden. In allen gevalle waren zij hoogst vermoedelijk niet afkomstig van de bekende dessa *Tjiboeroei* omdat Dr. Friederich nooit in die dessa geweest is, en al ware hij er geweest, door het schuwe karakter der inwoners toch zeker geene onderzoekingen naar handschriften zou hebben kunnen instellen.

Dewijl het ons niet gelukt is in de notulen van onze bestuurs-vergaderingen eenig spoor te ontdekken van het door UwEZGel. bedoeld verslag, kunnen wij moeielijk de nadere inlichtingen verschaffen welke UwEZEel. blijkens haar in hoofde dezes geciteerd schrijven wenscht te bekomen.

Mocht UwEZGel. echter het verslag eenigszins nader kunnen preciseeren, en wij hierdoor op het spoor der handschriften komen, zoo zullen wij gaarne de vereischte pogingen in het

werk stellen om u in het bizonder het Handschrift der Wiwâha te doen geworden.

o. Van 's Genootschaps gewoon lid K. F. Holle dd. *Waspada* 16 Maart 1874, houdende terugaanbieding der bij dezerzijdsch schrijven van 31 Dec. 1872 No. 183 ter fine van praeadvies in zijn handen gestelde *Soendasche* Wisselrijmen (bangbalikan) in der tijd door het buitengewoon lid J. A. Uilkens ter plaatsing in het Tijdschrift aangeboden, gevende de heer Holle als zijne meening te kennen, dat bedoelde wisselrijmen daartoe niet geschikt zijn.

Overwegende dat als beginsel is aangenomen in het Tijdschrift geene bijdragen op te nemen, welke bestaan in een blooten tekst van eenig werk in de inlandsche talen zonder bijgevoegde vertaling of ophelderende aanteekeningen.

Gelet op notule 17 Dec. 1872 No. II, *n*.

Wordt besloten onder mededeeling hiervan den heer Uilkens zijn werk terug aan te bieden.

p. Van denzelfden dd. 10 Maart 1874 luidende als volgt:

„De Regent van *Kendal* gaf in 1858 aan nu wijlen den Heer Strüben administrateur der suikeronderneming *Kaliwoengoe* eenige beschreven koperen platen, welke hij uit de handen van een koperslager redde.

Die platen moesten dienen als een geschenk voor Z. K. H. Prins Hendrik.

Daar het niet onwaarschijnlijk is, dat genoemde platen nog ononderzocht zijn, geef ik der Directie in overweging daarover naar *Nederland* te schrijven ook om zekerheid te erlangen of ze wel behoorlijk zijn teregt gekomen.

Ook deel ik der Directie mede dat te *Djokdjakarta* bij den Rijksbestierder een beschreven steen is in den vorm van een linggam van het jaar 804. Ik weet niet of daarvan reeds een facsimile bij het Genootschap aanwezig is.

Onlangs zond ik eenig rariteiten voor het Museum o. a. een *Padjadjaransch* zadel, een heilige met Arabische spreuken beschreven in *China* vervaardigde schotel, eenige koperen platen, een *Soendasch*

afgodsbeeld enz. Ik stel reeds dadelijk voor den Patih van *Tassikmalaja*, die mij het zadel en afgodsbeeld gaf, een dankbrief te zenden.

In het *Kadoesche* ben ik eenige oude Hss. op het spoor geraakt en heeft de heer VAN BLOEMEN WAANDERS mij beloofd er onderzoek naar te zullen doen.

Wordt besloten: 1°. te schrijven als volgt:

a. Aan den heer Mr. J. H. VAN WICKEVOORT CROMMELIN, Secretaris van Z. K. H. PRINS HENDRIK der *Nederlanden*.

In het jaar 1858 redde de Regent van *Kendal* (Res. *Samarang*) uit de handen van een *Javaanschen* koperslager eenige beschreven koperen platen vermoedelijk afkomstig uit het Hindoe tijdvak.

Genoemde inlandsche groote wenschte die platen te bestemmen tot een geschenk voor Z. K. H. PRINS HENDRIK der *Nederlanden*, en maakte tot de verzending gebruik van de tusschenkomst van wijlen den heer STRÜBEN, destijds administrateur der suiker-fabriek *Kalie Woengoe*.

De Regent mocht echter nimmer eenige mededeeling ontvangen of die platen hunne bestemming hebben bereikt, en daar zij vermoedelijk voor de wetenschap van belang zijn zoo werd in onze jongste bestuurs-vergadering deze aangelegenheid ter sprake gebracht.

Wij nemen op grond van dien de vrijheid tot UEdG. te wenden met het beleefd verzoek ons zoo mogelijk wel eenige inlichtingen te willen verschaffen, speciaal ten aanzien van de vraag of bedoelde platen hunne bestemming hebben bereikt, en of daarvan reeds op wetenschappelijk gebied eenig gebruik is gemaakt.

Ofschoon door den regent van *Kendal* afschriften van die platen zijn aangehouden, zoo behoeft het toch geen betoog, dat het Genootschap er hoogen prijs op zou stellen daarvan, zoo mogelijk, een door een deskundige vervaardigd facsimile bekomen.

Wij twijfelen niet of UEdG. zal ten deze wel in het belang der wetenschap willen werkzaam zijn, en het noodige willen ver-

richten ten einde misschien belangrijke monumenten uit *Java's* oudheid aan de vergetelheid te ontrukken.

b. Aan den resident van *Djokdjakarta*.

Volgens bericht ingekomen van één onzer leden bevindt zich bij den Rijksbestuurder Raden Adipatih DANOE REDJO ten uwent een beschreven steen in den vorm van een linggam. Daar deze inscriptie nog, voor zoo ver ons bekend is, niet werd gepubliceerd of verklaard, zoo zoude UEdG. ons ten zeerste verplichten, indien zij wel hare tusschenkomst wilde verleenen om te trachten een facsimile van bedoelde inscriptie machtig te worden. De eventueel hiervoor noodzakelijke uitgaven zijn wij natuurlijk bereid voor onze rekening te nemen.

2o. aan Raden Demang SOEMA NEGARA patih van *Tassik-Malaija* 's Genootschaps dank te betuigen voor zijn geschenk

q. Van denzelfden dd. 16 Maart 1874 luidende als volgt:

De Regent van *Kendal* stelde mij een facsimile ter hand van de koperen platen, bedoeld in mijn vorigen brief.

Ofschoon dit facsimile wel wat gebrekkig was, zoo geloof ik toch grootendeels in eene transscripsie geslaagd te zijn, en bied die het Genootschap hierbij aan.

Er zijn in het geheel 11 platen geweest, en daarvan ontbreken er drie, nam.: 4, 5 en 8.

De platen dagteekenen van 851 en handelen over afstand van grond; o. a. 38 Djoeng Sawah te *Bĕngkoeng* (?)

De tekst heeft overigens wel iets van de *Madjapaïtsche* platen van 762 (Jaar v. SAKA).

Ik stel in de eerste plaats voor, den Regent van *Kendal* voor zijne belangstelling te bedanken, en in de tweede plaats het stuk aan den Heer VAN DER TUUK te zenden, opdat ZwEZGl. ze, liefst met aanteekeningen van zijne hand, desverkiezend in het Tijdschrift kunne publiceeren.

Een transscriptie van de *Bandjarnagarasche* platen zond ik dien taalgeleerde reeds toe.

Notificatie en dankbetuiging aan den Regent van *Kendal* en aan den heer HOLLE voor de door hen genomen moeite, zul-

lende de bijlagen der missive worden gesteld in handen van 's Genootschaps Correspondeerend lid Dr H. N. VAN DER TUUK ter fine van praeadvies.

r. Van het gewoon lid C. F. M. DE GREIJS dd. *Samarang* 29 Maart 1874 houdende mededeeling der goede ontvangst van het manuscript van het *Chineesch* woordenboek van wijlen den heer FRANCKEN.

Notificatie onder referte aan notule van 20 Jan. 1874 No. II, *k*.

s. Van den heer B. F. MATTHES dd. *'s Hertogenbosch* 28 Dec. 1873 houdende verzoek om mededeeling of het Genootschap ontvangen heeft eenige door hem verzondene werken namelijk:

1°. Eene verhandeling over de bissoe's,

2°. Dl. II en III eener *Boegineesche* Chrestomathie,

3°. Opmerkingen enz. betreffende DE HOLLANDER's Land en Volkenkunde.

Gehoord de mededeeling van den Bibliothecaris dat bedoelde werken bereids zijn ontvangen en in de Bibliotheek geplaatst, wordt besloten onder mededeeling hiervan den heer MATTHES voor de toezending te bedanken en hem te verzoeken t. z. t. wel eenig bericht te willen geven omtrent de ontvangst der hem toegezondene afdrukken van de platen behoorende bij zijne verhandeling over de koetika's (Referte notule van 14 Mei 1872 No. IV).

t. Van het gewoon lid G. A. WILKEN dd. *Ratahan* (*Menado*) 4 Maart 1874 houdende aanbieding ter plaatsing in het Tijdschrift van een tweetal door hem bewerkte opstellen, respektievelijk handelende over de namen enz. en over het afplatten van het voorhoofd bij den Alfoeren in de *Minahassa*.

In rondlezing.

u. Van het gewoon lid J. A. B. WISELIUS dd. *Soekaboemie* 30 Maart 1874 houdende aanbieding ter opname in de notulen van het verhaal eener overlandreis uit *Indie* naar *Europa* in de 16de eeuw.

Wordt besloten den heer WISELIUS uit te noodigen alsnog op te geven uit welke bron of bronnen hij dat verhaal heeft geput.

v. Van den Direkteur van 's Rijks Museum van oudheden Dr. C. Leemans dd. *Leiden* 18 Febr. 1874 No. 27 luidende als volgt:

Het was mij aangenaam in Uw schrijven van 25 October des vorigen jaars No. 135, toezegging te ontvangen, dat het ontbrekende in het aan het Rijks Museum van Oudheden toegezonden stel van photographiën van Oudheden van *Java*, zoo spoedig mogelijk aangevuld zal worden.

Dat stel is, op verlangen van Zijne Exellentie den Minister van Koloniën en met magtiging van diens ambtgenoot voor Binnenlandsche Zaken, naar de groote internationale tentoonstelling van 1873 te *Weenen* opgezonden geweest, en van daar, tot mijne groote vreugde, in vrij ongerepten toestand herwaarts teruggekeerd, met uitzondering evenwel van de gedrukte naamlijst, die ontbrak.

Dezer dagen ontving ik een schrijven van den heer J. Eggeling, Secretary and librarian of the Royal Asiatic Society (22 Albemarle str. W.) te *Londen*, van 30 Januari jl. meldende onder anderen, dat in het aan dat genootschap toegezonden stel der bovengenoemde photographiën "Six photographs probably on three plates (were) missing, viz, 60 et 60ª; 147, 148 and 267, 268 "we should be greatly obliged if this defect could be supplied."

Ofschoon de Secretaris zich over dit onderwerp minder juist tot *mij* rigt, geloof ik echter goed te doen, door U het feit ter kennis te brengen; het is toch van belang dat vooral de geschenk-exemplaren van zulk een omvangrijk en kostbaar werk geheel volledig zijn.

Ook voor de verdere mededeeling, mij in Uw bovengenoemd schrijven verstrekt, betuig ik U mijnen meesten dank. Met betrekking tot het door mij vroeger aangewezen middel, tot aanduiding van de afmetingen der gephotographeerde voorwerpen, neem ik de vrijheid op te merken dat, wanneer die afmetingen niet in bijgevoegde aanteekeningen of lijsten vermeld worden, of tot dit doel geen beter middel leiden kan, het wetenschap-

pelijke belang, naar mijn inzien, den voorrang boven dat der schoonheidsleer moet erlangen, en de door mij voorgeslagen weg, die bij diergelijke ondernemingen ook elders gevolgd wordt, alle aanbeveling en dan ook toepassing verdient.

Sedert mijn laatste schrijven van 22 en 31 Mei 1873, no. 51 en 60. zullen de door het Departement van Koloniën te 's Gravenhage achtervolgens naar *Java* afgezonden exemplaren van het Bôrô-Boedoer-werk te *Batavia* wel ontvangen en dan ook tot U gekomen zijn. Daardoor werd de gelegenheid gegeven om met meer zekerheid een oordeel te vellen over de meerdere of mindere noodzakelijkheid van de aan den heer van Kinsbergen opgedragen zending naar- en werkzaamheden bij de Bôrô-Boedoer bouwvallen.

Intusschen is mij uit uwe nadere inlichtingen gebleken dat de omschrijving van de dien heer opgelegde taak, zooals die in de gedrukte Notulen van de Vergadering van het Genootschap van 14 Mei 1872 (Dl. X. no. 2 blaz. 42) medegedeeld, en zooals zij nu in Uwen meergenoemenden brief van 25 October jl. mij ter kennis wordt gebragt, eenig verschil aanbiedt. Waar vroeger van eene „photographische reproductie *der* basreliefs" gesproken wordt, is later slechts spraak van het verkrijgen van reproductiën van de *voornaamste* bas-reliefs; die wijziging kan een voornamen grond van mijnen twijfel aan voldoenden uitslag, zooals ik dien in mijn brief van 22 Mei 1873 no. 51 uitsprak, doen vervallen.

Het tweede gedeelte van de opdragt, het afvormen van eenige der best bewaarde bas-reliefs, zal, bij deugdelijke uitvoering, voor de geschiedenis der kunst eene zeer belangrijke bijdrage leveren. Vele jaren geleden had, op mijn voorstel, het bestuur van het Koninklijk Instituut voor de taal-, land- en volkenkunde van *Nederlandsch-Indië* te *Delft*, het afvormen van eenige der bas-reliefs in pleister als zeer gewenscht aanbevolen, maar was die wensch wegens bezwaren, welke op *Java* daartegen geopperd werden, onvervuld gebleven. Ook de heer Wilsen had zich voorgesteld, tijdens zijn verblijf bij den Bôrô-Boedoer, eenige

afgietsels van bas-reliefs te vervaardigen; hij heeft, zoo ik mij niet vergis, zelfs daartoe zich uitgaven getroost en zelf de handen aan dit werk gelegd; maar zijne bemoeijingen tot dit doel erlangden geene ondersteuning.

Evenzeer heeft hij, waar het met weinig kosten en zonder te veel gevaar kon geschieden, een aantal bas-reliefs van het bedekkende puin, vuilnis enz. doen reinigen, aan het licht gebragt en afgeteekend; om echter instortingen te voorkomen, heeft hij bij velen wederom de aarde moeten doen aanvullen; intusschen werden hem vóor ontgravingen van eenigen omvang de noodige gelden niet beschikbaar gesteld. Ik moet deze bijzonderheden vermelden, opdat aan de verdiensten van den heer WILSEN regt geschiede.

Bij de behandeling van het onderwerp wordt, zoowel in de notulen van de genootschapsvergaderingen als in Uwen brief, gesproken van de vergelijking van *„enkele* der teekeningen" van den heer WILSEN, met *een paar* photopraphiën door den heer VAN KINSBERGEN vervaardigd op een der tochten, die hij in het gevolg van den Goeverneur-Generaal SLOET VAN DE BEELE over *Java* en *Bali* gemaakt heeft, en zoo ook, dat uws inziens de in der tijd door den heer WILSEN gemaakte teekeningen het eigenaardig karakter der figuren niet zoo voldoende teruggeven, of liever hebben *kunnen* teruggeven als enz. Ik begrijp volstrekt niet hoe er van de teekeningen van den heer WILSEN als te *Batavia* beschikbaar, toen die allen, zonder uitzondering onder mij berustende waren, gesproken kan worden? Worden welligt afdrukken der op steen gegraveerde bas-reliefs bedoeld, ook dan moet ik vragen, hoe konden die afdrukken te *Batavia* aanwezig zijn? Kan de heer MIELING zich welligt de beschikking over de aan zijne bewaring toevertrouwde, maar uitsluitend aan de Regering in eigendom toekomende afgedrukte exemplaren, aangematigd en veroorloofd hebben?

In dit geval zou ik althans eenige verklaring erlangen van het zonderlinge feit; dat bij het overgeven van de oplaag aan de daartoe door het Departement van Koloniën aangewezen

firma E. J. BRILL, zulk een overgroot aantal platen ontbrak en dientengevolge zoovele exemplaren onvolledig bevonden werden.

Nog eene andere opmerking acht ik mij verplicht in het midden te brengen. Zij betreft Uw oordeel over de naauwkeurigheid van WILSEN's teekeningen.

Op de aangehaalde plaats uit de gedrukte Notulen van de algemeene en de bestuurs-vergaderingen wordt gezegd dat »de Direktie tot de overtuiging gekomen is, dat de naauwkeurigheid dier teekeningen *veel, zeer veel* (ik onderhaal) te wenschen overlaat."

Dit hoogst ongunstig oordeel, dat, zoo het gegrond is, in mijne schatting schier alle wetenschappelijke waarde aan WILSEN's teekeningen ontneemt, maar dan ook evenzeer aan de met zooveel opofferingen tot stand gekomen onderneming tot uitgaaf van het Bôrô-Boedoer werk, wordt echter in Uwen meermalen aangehaalden brief vrij wat verzacht, waar ik lees dat uws inziens, de in der tijd door den heer WILSEN gemaakte teekeningen het eigenaardig karakter der figuren niet zóó voldoende teruggeven, of liever hebben *kunnen* teruggeven, als dit met zorgvuldigd vervaardigde lichtbeelden het geval *moet* zijn.

Als derde vorm waarin uw oordeel omtrent de teekeningen uitgesproken werd, wijs ik op de bewoordingen, gebezigd in de Notulen, Dl. XI. 1873 no. 2 blz. LXVIII regels 20—28, (mij in afschrift medegedeeld) en aldus luidende:

»Maar eene vergelijking van enkele dier teekeningen met »een paar photographiën door den heer VAN KINSBERGEN ver»vaardigd op een der tochten, die hij in het gevolg van den »Goeverneur Generaal SLOET VAN DE BEELE over *Java* gemaakt »heeft, is voldoende om te doen zien dat de teekeningen *hoe »naauwkeurig ook*, het karakter van het beeldhouwwerk *niet »voldoende* terug geven, en zij eene photographische reproduktie »van de *voornaamste bas-reliefs* in geenen deele overbodig maken."

De onderhalingen in het bovenstaande zijn van mij.

Hoe zijn nu die onderscheidene uitspraken met elkander te rijmen?

In de gedrukte notulen Dl. X no. 2 blz. 42 wordt de *overtuiging* uitgesproken dat de *nauwkeurigheid* dier teekeningen *veel zeer veel* te wenschen overlaat, en in Deel XI no. 2 blz. LXVIII wordt aan diezelfde teekeningen door de uitdrukking. „*hoe nauwkeurig ook*", de lof van *nauwkeurigheid* toegekend Hier kan ik slechts regtstreekschen strijd tusschen de twee uitspraken erkennen, en wordt eene nadere toelichting volstrekt noodzakelijk Ik behoef u niet te zeggen dat ik zelf al te zeer in de zaak van de uitgaaf van Bôrô-Boedoer betrokken ben, dan dat ik mij niet verpligt zou achten om op zulk eene nadere verklaring aan te dringen.

Het onderwerp scheen mij bovendien te vorderen, dat ik daarop de aandacht van den heer Wilsen zelven vestigde, en hem noodigde om zich met betrekking tot de deugdelijkheid van zijne teekeningen, en bij den thans daaromtrent verrezen twijfel, bij mij te verantwoorden. Ik schreef hem daartoe een brief van 5 December des vorigen jaars No. 1213.

De mij voor het Museum van Oudheden toegezegde afgietsels van eenige bas-reliefs en de photogrammen der tot nog toe onbekend gebleven, maar aan het licht gebragten, zie ik met verlangen te gemoet en zal ik met den meesten dank ontvangen. Sedert exemplaren van het Bôrô-Boedoer werk te *Batavia* beschikbaar zijn gekomen, zal het mogelijk zijn (wat vroeger niet goed mogelijk was) zich te vergewissen, welke der bas-reliefs aan Wilsen *onbekend* gebleven en dus ook door hem *niet* in teekening zijn gebragt.

Ik eindig met de verzekering van mijne meeste hoogachting, en de hernieuwing van mijne dankbare erkenning van de vele bewijzen van belangstelling die de twee onder mijn bestuur gestelde Rijks-museën uwerzijds reeds hebben mogen ondervinden en waartoe ik ook reken het besluit, op de vergadering van 4 Junij 1872 genomen, om overeenkomstig het voorstel van den heer bestuurder Mr. van den Chijs, aan de eerst-

volgende algemeene vergadering, de toestemming van de leden van het Genootschap te vragen tot afstand van de in het Ethnologisch museum van het Genootschap aanwezige doubletten, aan het Rijks Ethnographisch Museum te *Leiden*. Een voorstel welks verwezenlijking ik met de meeste ingenomenheid begroeten zal.

Wordt besloten onder referte aan notule van 7 Okt. 1873 No. II, *o* en van 20 Jan. 1874 No. III, *c*.

1°. den heer VAN KINSBERGEN uit te noodigen het indienen van zijn rapport omtrent zijne jongste werkzaamheden aan den Bôrô-Boedoer te bespoedigen.

2°. te schrijven aan den Direkteur voornoemd.

Wij hadden de eer te ontvangen uwe missive van 18 Februari 1874 No. 27 en haasten ons ten aanzien van de daarin vervatte mededeelingen en beschouwingen alsnog het navolgende onder uwe aandacht te brengen.

Het is ons bereids gebleken dat tot ons leedwezen aan de photographiën van *Java's* oudheden welke naar de verschillende wetenschappelijke instellingen buiten *Nederlandsch-Indië* zijn verzonden, eenige nummers ontbraken, en wij hebben de noodige maatregelen getroffen om aan deze door een misverstand ontstane leemten binnen zeer korten tijd te gemoet te komen.

Dat wij van de teekeningen des heeren WILSEN hebben kunnen kennis nemen, alvorens het door UwEZGel. uitgegeven werk over de Bôrô-Boedoer in *Indië* was aangekomen, ligt niet aan eene indiscretie van den heer MIELING, zooals door U wordt vermoed, maar alleen aan de omstandigheid dat in het eerst er sprake van is geweest die teekeningen in *Indië* op steen te laten brengen, en dat werkelijk met dezen arbeid een aanvang was gemaakt, toen besloten werd het plaatwerk in *Nederland* te doen uitgeven. Het waren de proeven van enkelen dezer reeds hier op steen gebrachte teekeningen, welke onzer Direktie in der tijd gediend hebben tot het maken der vergelijking met de door den heer VAN KINBERGEN op zijne reis in het gevolg van Z.

E. den Goeverneur-Generaal SLOET VAN DE BEELE vervaardigde photographiën.

Dat tusschen sommige der in den loop dezer aangelegenheid door het Bat. Gen. gebezigde uitdrukkingen schijnbaar strijd bestaat omtrent de mate van onnauwkeurigheid, welke aan de teekeningen van den heer WILSEN moet worden toegeschreven, is reeds door dien heer opgemerkt blijkens, zijn schrijven te vinden in onze notulen van 7 October 1873 No. II *o*, waar ook het door ons ter zake gegeven antwoord is gedrukt, aan welke antwoord wij ons kortheidshalve hier meenen te mogen gedragen.

Alleen teekenen wij nog aan, dat de door UwEdZGel. en door den heer WILSEN opgemerkte strijd meer een strijd is in woorden dan in het wezen der zaak en dat hij gedeeltelijk is toe te schrijven aan ons pogen om de in den arbeid van den heer WILSEN voorkomende gebreken zooveel mogelijk te vergoelijken en aan het talent van dien teekenaar zooveel mogelijk recht te doen wedervaren.

Dat echter die teekeningen op vele punten onnauwkeurig zijn is de hoofdzaak, daarop hebben wij ons voorstel gebaseerd om tot eene photographische reproductie van den Bôrô-Boedoer te geraken, en dit beweren is door ons steeds in min of meer sterke bewoordingen voorgestaan.

Tot ons genoegen zal UwEZgel. ten behoeve van het door U beheerd Museum reeds spoedig een exemplaar van de photographiën waar den Bôrô-Boedoer ontvangen, en wij twijfelen er niet aan of UwEZGel. zal daaruit met ons de overtuiging putten, niet alleen van het hooge belang der onderneming in het algemeen, maar ook dat de platen des heeren WILSEN inderdaad niet die nauwkeurigheid bezitten, welke voor eene wetenschappelijk werk wordt gevorderd.

UwEZGel. merkt verder in uw brief op dat wij vroeger hebben gesproken van eene photographische reproductie van de bas-reliefs der Bôrô-Boedoer, en dat zulks thans blijkt slechts met enkelen der voornaamste bas-reliefs te zijn geschied. Wij moeten daarop antwoorden dat eene algeheele en volledige pho-

tographische reproductie van den tempel een werk van zulk een omvang en van zoo langen adem zoude zijn, dat wij er nooit aan gedacht zouden hebben daarop de goedkeuring de Regeering te zullen kunnen verwerven.

Wij hebben dan ook om die reden bij het formuleeren van ons voorstel dd. 30 Juni 1872 No. 82 slechts gesproken van photographiën naar bas-reliefs in het algemeen, zonder door tusschenvoeging van het door U geïncrimineerde woord „der" eene te wijde stekking aan dat voorstel te geven.

In dien geest is ook bij besluit van Z. E. den G. G. v. N. I. dd. 13 Aug. 1872 No. 20 beschikt; terwijl eene aandachtige herlezing der betrekkelijke, in onze notulen voorkomende plaatsen in haar onderling verband UwEZGel. zeker zal doen inzien, dat de ten deze door haar opgemerkte strijd tusschen het vroegere en het latere plan der direktie van het Genootschap inderdaad niet aanwezig is.

Wel willen wij erkennen dat wij gehoopt hadden, dat de heer van Kinsbergen meerdere photographiën zoude gemaakt hebben, dan hij inderdaad gedaan heeft; doch de moeielijkheid en de technische bezwaren aan zijn arbeid verbonden, gevoegd bij de omstandigheid, dat hem niet alleen dit was opgedragen, maar ook om afgietsels te maken, en hij tevens de omgangen van den tempel voor een groot gedeelte verder heeft uitgegraven, hebben ons de overtuiging geschonken dat, de tijd in aanmerking genomen, in redelijkheid niet meer van hem kon worden gevergd dan hij gedaan heeft.

Tot onzen spijt is het maken der afgietsels naar de voornaamste bas-reliefs, hoeveel moeite de heer v. Kinsbergen zich daarvoor ook heeft gegeven, afgestuit op bezwaren van technischen aard, en zal dat werk daarom vooreerst wel achterwege moeten blijven.

Ten slotte merken wij op dat eerstdaags een verslag van den heer van Kinsbergen omtrent zijne zending zal worden ingediend en in onze notulen zal worden openbaar gemaakt, naar welk verslag wij ten aanzien der technische moeielijkhe-

den door hem ondervonden, en van de bezwaren, welke het maken van afgietsels hebben belet, meenen ons te mogen refereeren.

w. Van de Direktie van het Indisch landbouw gesticht te *Depok* dd. 22 Febr. 1874 houdende aanbieding van het laatste jaarverslag over de Christelijke Ambachts-School.

Notificatie en plaatsing in de bibliotheek.

x. van de Direktie der Nederlandsche Maatschappij tot bevorvan Nijverheid dd. *Haarlem* 28 October 1873 No. 859 houdende dankbetuiging voor de haar toegezondene voorwerpen met verzoek om nadere opgave van de in 's Genootschaps bibliotheek ontbrekende werken der Maatschappij.

Wordt besloten onder referte aan notule van 11 Maart 1873 No. IV en 19 Aug. 1873 No. II, *z* aan de Maatschappij voornoemd te schrijven als volgt:

Onder referte aan uwe missive dd. 16 Junij 1873 No. 515 en aan het slot van die dd. 28 Oktober 1873 No. 859 hebben wij de eer uwer Direktie mede te deelen dat het oorspronkelijk niet in onze bedoeling lag in ruil voor de toegezondene voorwerpen eenige boekwerken door uwe Maatschappij uitgegeven te vragen, aangezien die reeds allen in ons bezit zijn; maar wel eventueele doubletten, hetzij uit de bibliotheek, hetzij uit het museum der Maatschappij, benevens een exemplaar der prijsmedaille ten behoeve van ons munt- en penningkabinet. Daar ons nu echter uit uw even aangehaald schrijven gebleken is, dat door uwe Maatschappij wat de doubletten betreft niet aan dit ons verzoek kan worden voldaan, zoo meenen wij er ons toe te moeten bepalen om, mochten later eventueel doubletten, hetzij van boekwerken, hetzij van penningen of andere voorwerpen in uwe verzamelingen ontstaan, ons voor eene opgave daarvan aan te bevelen, ten einde te kunnen nagaan welke daarvan in onze verzamelingen ontbreken.

ij. Van den heer John S. Sarkies dd. *Batavia* 8 April 1874 houdende mededeeling, dat hij bereid is zijne hulp te

verleenen voor het bekomen der door het Genootschap verlangde *Perzische* munten.

Notificatie:

z. Van den heer L. VON ENDE dd. *Djokdjakarta* 28 Maart 1874 en bijl. houdende toezending van een 45 tal *Chineesche* munten gevonden in de residentiën *Kadoe* en *Soerakarta*.

Dankbetuiging en plaatsing in het munt en penning kabinet.

aa. Van Dr. W. PALMER VAN DEN BROEK dd. *Leiden* 14 Jan. 1874 luidende als volgt:

Ik heb de eer Uw Directie hierbij het vervolg en slot van mijn vertaling van het *Madoereesche* geschiedverhaal aantebieden, nl. 21—23 katern. Ik heb die vertaling verder voortgezet dan ik eerst het plan had te doen, omdat het verhaal omtrent de verbanning van PAKOE-BOEWANA VI, Soesoehoenan van *Soerakarta* in mijn oog te berangrijk is, om onbekend te blijven en omdat ik meen, dat op het gebied der wetenschap geen plaats mag toegestaan worden aan persoonlijke grieven.

Ten slotte verzoek ik nog, dat de mij toegezegde afdrukken van mijn vertaling, waarvan ik slechts het 1e gedeelte ontvangen heb aan mij (*Hoogewoerd*, *Leiden*) mogen worden toegezonden, en dat ik berigt mag ontvangen van de ontvangst dezes.

Wordt onder dankbetuiging besloten den arbeid des heeren VAN DEN BROEK op te nemen in 's Genootschaps tijdschrift. (referte Not. 4 Jan. 1874 No. IV, *i*).

III. Zijn bij de leden der Direktie in rondlezing geweest:

1o. Het verslag van de reis door den heer TEIJSMAN in 1872 naar *Banka*, *Riouw* en *Lingga* ondernomen.

Onder referte aan notule van 7 Oktober 1873 No. II, *b* wordt besloten den Dir. van O. E. en N. mede te deelen, dat het Genootschap bezwaar moet maken dit stuk in hare edita op te nemen.

2o. de missive van het gewoon lid N. GRAAFLAND dd. 6 Sept. 1873 en bijl.

Wordt besloten onder referte aan notule van 7 Okt. 1873

No. II, *p* den heer Graafland mede te deelen dat er bij het Genootschap geene bedenkingen bestaan de door hem in te zenden stukken te publiceeren met de door hem gevolgde spelling, wenschende echter de Direktie daarmede geenszins te bedoelen die spelling in het algemeen aan te bevelen of tot de hare te maken.

IV. De ondervoorzitter Mr. J. A. van der Chijs

a. deelt mede:

1o. dat de heer M. von Faber tolk voor de *Chineesche* taal alhier zich heeft bereid verklaard hem behulpzaam te zijn in het definieeren van eenige in het bezit des Genootschaps zich bevindende *Chineesche* munten.

Notificatie.

2o. dat de resident van *Madioen* hem heeft kennis gegeven dat hij eenige steenen beelden ten behoeve van het Genootschap naar *Soerabaija* wenschte te zenden, en dat de daarop vallende kosten de som van *f* 150, beloopen;

dat hij den resident voornoemd spoedshalve heeft gemachtigd tot de verzending op welke handeling door hem goedkeuring wordt verzocht.

Wordt besloten de gevraagde goedkeuring te verleenen met opdracht aan den Wd. Thesaurier om t. z. t. voor de uitbetaling het noodige te verrichten.

3o. dat hij, voornemens zijnde eerlang zich voor geruimen tijd op reis te begeven, gaarne zou zien dat een der andere leden van de Direktie zijne functiën ten aanzien der Musea tijdelijk overnam.

Het lid J. W. F. J. Meinsma zich hiertoe bereid verklarende wordt van deze schikking hier ter plaatse aanteekening gehouden.

b. stelt voor den Goeverneur van *Celebes* om inlichtingen te vragen omtrent eene belangrijke vondst van *Goasche* munten, welke aldaar moet hebben plaats gehad.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

c. vraagt machtiging:

1o. om met den heer GROOS alhier in onderhandeling te treden omtrent den aankoop van eene belangrijke verzameling munten van *Arakan* en *Anam*.

2o. om van de onlangs uit *Baros* aangebrachte steenen met inscriptiën facsimile's te laten maken en die den heer K. F. HOLLE ter kennisname en ter fine van verklaring aan te bieden.

Wordt besloten de sub 1o en 2o gevraagde machtiging te verleenen, voor zoover punt 2o betreft onder referte aan notule van 22 Dec. 1873 No. II *d*.

d. brengt ter tafel de aan het Genootschap gerichte, doch door den Secretaris bereids in zijn handen ter fine van praeadvies gestelde missive van het gewoon lid J. A. B. WISELIUS dd. *Soekaboemie* 30 Januarij 1874 luidende als volgt:

Ik heb de eer UEd. hierbij aan te bieden een Arabische zilveren munt voor het Numismatisch Kabinet. Ook ben ik nog in heb bezit van eenige koperen duiten, en wel van de jaren 1733, 40, 42, 52, 53, 55, 56, 62, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 76, 78, 80, 83, 84, 85, 86, 88, 90, 91, 92, en 1803, 4, 7, 8, 9, 10, 16, 20, 22, 24, 25, 26, 30, 33, 34, 37, 38, 39, 40. Welligt zijn daaronder welke in 's Genootschaps muntkabinet ontbreken, in welk geval ik die gaarne wil afstaan. Zoomede een *Hongkong* half Dollar 1866, een *Hongkong* ten cents 1866 met Chineesch opschrift, een cent van de East India Company 1845, en een *Indisch* stuivertje van 1855 met Maleisch en Javaansch opschift.

Hier en daar heb ik een aantal Maleïsche pantoens (Saïrs) verzameld. UEd zoudt mij met de mededeeling verpligten, of deze als philologische bijdragen voor 's Genootschaps tijdschift eenige waarde hebben.

Gehoord het uitgebracht praeadvies wordt besloten den heer WISELIUS voornd. mede te deelen, dat het Genootschap onder dankbetuiging voor de Arabische munt zich ook voor de toezending der anderen aanbevolen houdt, en dat omtrent de door hem bedoelde pantoens geen oordeel kan worden geveld, alvorens de Direktie in de gelegenheid zij om van den inhoud kennis te nemen.

V. Het munt- en penning-kabinet is verrijkt met de volgende munten:

een dinara of djingara van Sultan HASAN OED-DÎN van *Goa*, geschenk van den heer D. GROENEWALD te *Makassar;*

een gulden van *Gelderland*, 1762, met de fout: »teumur' en een 20 cent stuk van *Hongkong*, beiden geschenk van Mr. C. G. HULTMAN te *Batavia*;

een gulden van de provincie *Holland*, 1795, geschenk van het bestuurslid N. P. VAN DEN BERG.

VI. De bibliotheek werd verrijkt met de navolgende werken:

Welt-Ausstelling 1873 in *Wien*. Officieller general-catalog.

Idem kunst-catalog.

Statistische Beiträge über die Prinz AUGUST *v. Sachsen-Coburg-Gothaschen* güter.

Faust, opéra en cinq actes, *Batavia* 1865.

Mr. A. TH. HEIJLIGERS: De Munthervorming in *Indie*.

R. BRONS-MIDDEL: Korte leidraad bij het taal-onderwijs *Batavia* 1873.

Idem: Allerlei id. 1873.

Allen geschenken van den onder-voorzitter.

De kwadratuur van den cirkel door HUBECK en TIEDEMAN.

Banda en zijne bewoners door Mr. H. O. VAN DER LINDEN.

J. L. MOTLEIJ: Life and death of JOHN OF BARNEVELD vol. 1.

Het te *Menado* verschijnende Nieuwsblad de Tjahaja Siang jaarg. 1873 van het gewoon lid P. VAN DER CRAB.

DUPUIS, Origine de tous les cultes, 12 vol. met atlas; en BONDAM, Verzameling van onuitgegeven stukken tot opheldering der Vaderlandsche historie, 5 deelen.

Geschenk van lid K. L. VAN SCHOUWENBURG.

Repertorium op de Koloniale litteratuur, of systematische inhoudsopgaaf van hetgeen voorkomt over de Kolonien (beoosten de *Kaap*) in mengelwerken en tijdschriften uitgegeven in *Ne-*

derland en zijne overzeesche bezittingen door J. C. Hooykaas, ter perse bezorgd door Dr. W. N. du Rieu, eerste stuk.
Geschenk van Mevrouw de wed. Hooykaas.

VII. Het bestuurslid Mr. W. Stortenbeker rapporteert:

a. dat de graveur *Huart*, naar aanleiding van een met dezen gehouden nader overleg, het kostende van het op steen brengen en drukken der twee kaartjes behoorende bij de Bijdrage tot de geschiedenis van den zeeroof in den *O. I. Archipel* (1800—1802) heeft teruggebracht tot *f* 140.

b. dat eene remise aan den agent des Genootschaps M. Nijhoff te *'s Hage* noodig is, waartoe eene om van *f* 350,— hem voorshands voldoende voorkomt; verzoekende bij magtiging op den thesaurier tot afgifte van een wissel tot dat bedrag.

c. 1°. dat door hem uit het boekenfonds is verstrekt aan het lid den heer L. de Scheemaker een Ex. van de overdruk, uit het 8ste deel van het Tijdschrift, van de aanteekening over *Bali* hoofdzakelijk *Boeleleng* van den heer v. Bloemen Waanders

2°. dat door het in deze vergadering benoemd lid, de heer W. H. Stollé de afstand is verzocht van de navolgende deelen van het Tijdschrift 13, 14, 16 t/m 19 en van de Verhandelingen deel 19 en deel 33, een en ander tegen den prijs bedoeld bij het bestuur der Directie van 1 October 1872 II *i*.

Wordende door hem op 1° goedkeuring op 2° magtiging verzocht;

d. dat in verband tot de nog onvoltooide verbouwingen van de Bibliotheek-lokalen nog geen voorstel door hem kan worden gedaan omtrent eene behoorlijke stoffeering van de leeskamer, verzoekende hij ten deze diligent te worden verklaard.

Wordt van de gedane mededeelingen voor zooveel noodig aanteekening gehouden en de gevraagde magtigingen en goedkeuring verleend.

VIII. Het Sphragistisch Kabinet werd verrijkt met een zegel van den Kommandant der achtergebleven troepen te *Atjeh* en één van den Assistent-resident aldaar.

IX. Worden op verzoek van de ledenlijst afgevoerd de heeren D. Maarschalk te *Batavia*, Mr. J. A. Kooimans te *Soerabaija*, D. W. Rost van Tonningen te *Batavia* J. D. Mispelblom Beijer te *Bezoekie*, allen wegens vertrek en H. A. Mess te *Païnan*.

Tot gewone leden worden benoemd de heeren F. L. Geerling en Mr. J. J. Smits te *Batavia*, W. H. Stollé en G. Oostergeetel te *Menado*.

Niets meer te verhandelen zijnde wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 9 Junij 1874.

De voorzitter.
T. H. DER KINDEREN.
De waarnd. secretaris.
L. W. C. VAN DEN BERG.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 9 Juni 1874, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig zijn de heeren: Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. W. STORTENBEKER, A. W. EGTER VAN WISSEKERKE, N. P. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA, J. W. F. J. MEINSMA en Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, waarnemend-secretaris.

I. De notulen der bestuurs-vergadering van 14 April 1874 worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Goevernements Besluit dd. 26 Mei 1874 No. 37 waarbij machtiging wordt verleend om aan het Genootschap ter opneming in het Museum af te staan de zich op het erf van het residentie-huis te *Madioen* bevindende beelden, bas-reliefs, inscriptiën, enz, ten getale van 18 stuks, onder aanteekening dat de kosten van vervoer dier voorwerpen zullen komen ten laste van het Genootschap.

Notificatie onder referte aan 's Genootschaps missive van 10 Maart 1874 No. 40.

b. Missive van den eersten Goevernements-Secretaris dd. 19 Mei 1874 No. 959, houdende in antwoord op 's Genootschaps schrijven dd. 10 Maart 1874 No. 35 uitnoodiging om het oud-archief, afkomstig uit 's lands pakhuizen alhier, ter bewaring te willen toezenden aan de afdeeling Statistiek ter Algemeene Secretarie.

Notificatie en opdracht aan het bestuurslid N. P. VAN DEN BERG om voor de bedoelde overbrenging zorg te dragen.

c. Van den Dir. van O. E. en N. dd. 11 April 1874 No. 3522 en bijl. houdende aanbieding van een 26 tal voorwerpen behoorende tot de in *Bezoekie* gedane vondst.

Onder referte aan notule van 20 Januari 1874 No. II, *a* wordt besloten de geheele collectie te stellen in handen van de bestuursleden Mr. W. B. Bergsma en J. W. F. J. Meinsma ten einde omtrent den aankoop daarvan rapport uit te brengen.

d. Van denzelfden dd. 13 April 1874 No. 3559 verzoekende 's Genootschaps gevoelen te vernemen omtrent de overname ten behoeve van het Museum van eenige koperen voorwerpen gevonden in dessa *Ngadie Redjo*, distrikt *Sengoro* afd. *Malang* residentie *Pasoeroean*.

Is besloten den Directeur voornd. mede te deelen dat het Genootschap bereid is die voorwerpen voor den getaxeerden prijs van *f* 2,15 ten behoeve van het Museum over te nemen.

e. Van denzelfden dd. 14 April 1874 No. 3657 houdende gelijksoortig verzoek omtrent een gouden ring en eenige andere voorwerpen gevonden in de dessa *Kedongpoh wétan*, distrikt *Loano* afdeeling *Poerworedjo* res. *Bagelen*.

Wordt besloten bedoelde voorwerpen den Dir. voornd. terug aan te bieden onder mededeeling dat het Genootschap op het bezit daarvan geen prijs stelt.

f. Van denzelfden dd. 4 Mei 1874 No. 4442 houdende verzoek om terugzending van het kistje waskaarsen, bedoeld bij 's Direkteur's missive van 4 Februari 1874 No. 1160.

Gelet op notule van 3 Maart 1874 No. II, *c* § 2o,

Wordt besloten aan het verzoek van den Direkteur te voldoen.

g. Van denzelfden dd. 6 Mei 1874 No. 4534 houdende aanbieding van eene ordonnantie van betaling groot *f* 8000,—.

Notificatie en aanteekening dat dit bedrag bereids door den wd. thesaurier is in ontvangst genomen.

h. Van denzelfden dd. 7 Mei 1874 No. 4569 houdende aanbieding van zijn besluit van denzelfden datum, waarbij aan het Genootschap ter opneming in het Museum wordt afgestaan één gouden gelang tegen den prijs van *f* 12,50.

Notificatie onder referte aan not. 14 April 1874 No. II, *d*, en onder aanteekening dat bedoeld bedrag bereids aan den resident van *Bagelen* is overgemaakt.

i. Van denzelfden dd. 19 Mei 1874 No. 4905 houdende verzoek om 's Genootschaps gevoelen te vernemen omtrent de overname ten behoeve van het Museum van een gouden ring gevonden in de dessa *Tjiberih*, distr. *Rontjar*, afd. *Galoe*, res. *Cheribon*.

Wordt besloten bedoelden ring den Direkteur voornd. terug aan te bieden onder mededeeling dat Genootschap op het bezit daarvan geen prijs stelt.

k. Van denzelfden dd. 21 Mei 1874 No. 4984 houdende verzoek om mededeeling van het gevoelen van het Genootschap omtrent de personen of instellingen, aan wie een exemplaar zou kunnen worden aangeboden van het werk over den Boro-Boedoer van den heer C. Leemans.

Wordt besloten aan den Direkteur voornd. te schrijven:

In antwoord op uw schrijven de 21 Mei 1874 No. 4984 en onder weder aanbieding der daarbij behoorende bijlagen, hebben wij de eer UwEG. als ons gevoelen mede te deelen dat het ons voorkomt, dat voor de aanbieding van een exemplaar van het werk van den heer Leemans over den Boro-Boedoer in aanmerking komen buiten *Nederlandsch-Indië* de Bengal Asiatic Society te *Calcutta*, welk genootschap op het gebied der Oostersche taal- en oudheidkunde sedert geruimen tijd zeer verdienstelijk is werkzaam geweest, en in de tweede plaats, zoo als trouwens door Z. E. den Minister reeds wordt aangegeven de Koning van *Siam*. De belangstelling door dezen vorst in alles wat *Java* betreft, en niet het minst in ons Genootschap getoond, gevoegd bij de omstandigheid dat zijn rijk op dit oogenblik de eenige soevereine staat van beteekenis kan genoemd worden, alwaar het Boedisme nog de officieele godsdienst is, doen het zeer eigenaardig voorkomen hem een werk over *Java's* belangrijkste ruïne uit den hindhoe tijd te vereeren.

Het Genootschap te *Bombay* waar Z. E. den Minister op doelt kan o. i. niet dezelfde aanspraken als dat van *Calcutta* doen gelden, aangezien het daarvan slechts eene branche vormt, en in werkzaamheid daarbij ten achterstaat.

In *Nederlandsch-Indië* zouden wij het wenschelijk achten een exemplaar aan te bieden aan de vorsten van *Solo* en *Djokdja* als herinnering aan de grootsche werken door de aloude *Javaansche* beschaving gewrocht; voorts aan den heer J. van Kinsbergen, die zich door zijne photograhiën, restauratie en opgraving van nieuwe gaanderijen van den Boro-Boedoer voor de betere kennis en het behoud van dat bouwwerk inderdaad verdienstelijk heeft gemaakt.

Wenschelijk zou het zijn dat één exemplaar ter beschikking werd gesteld van hen, die eventueel den Boro-Boedoer op de plaats zelve wenschen te bestudeeren; doch een werk als dit, geplaatst in de nabij die ruïne opgerichte pasangrahan, zou spoedig verwaarloosd worden, terwijl aldaar geene geschikte gelegenheid tot berging en bewaring bestaat. Om die reden is eene plaatsing ten residentie-kantore van *Kadoe* aanbevelingswaardig, mits de Resident in de nabijheid van den Boro-Boedoer op die plaatsen, welke hij daartoe het meest geschikt zal achten, in duidelijk leesbare letters in de Javaansche, Maleische, Nederduitsche en Fransche talen bekend stelle, dat door belangstellenden ten zijnen bureele het werk kan worden bezichtigd.

Ten slotte behoort o. i. een exemplaar te blijven berusten in de bibliotheek van het Departement onder UwEG's beheer als vertegenwoordigende het wetenschappelijke element in de Indische administratie, terwijl ons Genootschap zich voor het achtste exemplaar houdt aanbevolen, voor welk laatste exemplaar wij gaarne één op getint papier zouden zien aangewezen.

Mocht Z. E. den Minister van Koloniën kunnen besluiten later nog eenige meerdere exemplaren voor *Indië* beschikbaar te stellen, zoo zouden voor de toezending van één daarvan in aanmerking komen elk der onafhankelijke prinsen Mangkoe Negoro en Pakoe Alam, benevens het Topographische bureau te *Batavia*.

Met de mededeeling van het bovenstaande meenen wij aan UwEG's verlangen te hebben voldaan.

l. Van den resident van *Djokdjakarta* dd. 19 Mei 1874

No. 678/1 houdende mededeeling, dat zich werkelijk in het bezit van den Rijksbestierder aldaar een beschreven steen in den vorm van een linggam bevindt, en dat van die inscriptie een facsimile aan het Genootschap zal worden aangeboden.

Notificatie onder referte aan not. van 14 April 1874 No. II, *p* § 1, *b*.

m. Van het kollegie van Curatoren van Gymnasium Willem III dd. 1 Mei 1874 No. 41 en bijl., houdende voorstel om de vereischte machtiging te provoceeren tot afstand aan de bibliotheek van bedoelde inrichting van de boeken nagelaten door den hoofdambtenaar H. VON DE WALL, voor zoover die boeken doubletten zijn van reeds in 's Genootschaps bibliotheek aanwezige werken.

Gelet op notule van 22 Dec. 1873 No. II, *b*.

Wordt besloten dat de Direktie zich zal wenden tot den Dir. v. O. E. en N. met het voorstel dat ZwEG. de bedoelde machtiging van de regeering provoceere.

n. Van het bestuurslid Mr. J. A. VAN DER CHIJS dd. *Soerabaija* 29 Mei 1874 houdende aanbieding van twee Dajaksche werkjes: Pira-pira tjerita bara mrat hatalla idja solake en Tjerita Jesus Christus tuntang tjerita sekare rasul (*Batavia* 1872 en 1873) en van de 2de uitgave van het Nederduitsch Javaansch zakwoordenboekje van JANSZ en KLINKERT 2de druk. Dankbetuiging en plaatsing in de Bibliotheek.

o. Van het gewoon lid R. VAN ECK te *Boeleleng* (*Bali*) dd. dd. 11 April 1874 luidende als volgt:

Met de boot, die morgen hier wordt verwacht, hoop ik eene kist aan het adres van Uw Genootschap te verzenden, waarin de mij voor eenige maanden toegezonden twee trommels met lontargeschriften. In voldoening aan mijne belofte heb ik mij gehaast deze in den Catalogus onder No. 1—40 vermelde handschriften in te zien met de hoop iets naders omtrent hunnen inhoud te zullen kunnen vaststellen. Tot mijne niet geringe teleurstelling moest ik echter al dadelijk tot de ontdekking komen, dat allen, op eene enkele uitzondering na, in zoogenaamd Boedha-schrift zijn opgesteld, en dus niet behooren tot

de *Balineesche* kidoeng of kekawin, waarom het mij, blijkens mijn brief, te doen was. Intusschen wilde ik deze gelegenheid niet ongebruikt laten voorbijgaan om eens te onderzoeken, in hoeverre de *Balineezen* met bedoeld verouderd schrift bekend zijn. Als resultaat van dit onderzoek kan ik mededeelen, dat hier op *Bali* enkele exemplaren van deze van *Java* afkomstige lontars gevonden worden. De letters behooren echter tot het geheimschrift, in dien zin, dat niemand, priester noch leek, in staat is om ook maar een enkelen volzin er uit te ontleden.

De knapste priester in *Boelèlèng* maakte er zich van af met de woorden: „Dat is goenoengschrift: dat kunnen *wij* niet lezen!" Bedoelde exemplaren worden dan ook niet bewaard om hunnen inhoud, maar eenvoudig als tetamahan (poesaka). Zoo vond ik er een van ± 80 bladen in het bezit van den bekenden IDA K'TOET ANOM, die het van zijn' vader geërfd, maar er nog nooit een oog ingeslagen heeft. Dit verhinderde evenwel niet, dat hij mijn verzoek om zijn lontar aan het Bat. Genootschap af te staan, met verontwaardigde beleefdheid van de hand wees.

Ook met het oog op den bouwvalligen staat van enkelen dezer handschriften zou het — als ik mij deze opmerking mag veroorloven — niet kwaad zijn om ze door eene bevoegde hand in hedendaagsch *Jav.* schrift te laten overbrengen. Met een paar nummers is dit reeds — als ik me goed herinner — geschied Zelfs de best gesloten trommel kan niet beletten, dat deze reeds tamelijk verweerde lontarbladen zachtkens aan tot stof vergaan. Nu reeds laten ze zich niet dan met de grootste voorzichtigheid aanraken. Vooral met het oog op de *Balineesche* Wariga, waarvan het Genootschap een der beste afschriften bezit, zou ik het betreuren, dat de inhoud van het meerendeel dezer lontars ongebruikt moest verloren gaan.

In de kist bevindt zich ook de mij teruggezonden tikå. In antwoord op het verzoek der Directie diene het volgende:

Deze altoosdurende wand-almanak, die men onder verschillende vormen in de meeste *Balineesche* huizen aantreft, is verdeeld in 7×30

of 210 vierkantjes, voorstellende de dertig weken of twee honderd en tien dagen van het burgerlijke jaar der *Balineezen*. Deze weken, dragen de bij het meerendeel der *Balineezen* bekende namen van:

Sintå, *Landep*, *Hoekir*, *Koerantil* — of — volgens de gewone uitspraak *Koelanlir*, *Toloe*, *Goembreg*, *Wariga*, *Warigadijan*, *Djoeloeng Wangi*, *Djoeloeng Soengsang*, gemeenlijk eenvoudig *Soengsang*, *Doengoelan* of *Galoengan*, *Koeningan*, *Langkir*, *Medang gsijå*, *Poedjoet* of *Medang Poedjoet*, *Pahang*, *Kroew'loet* of *K'loeloet*, *Merakih*, *Tambir*, *Medangkoengan*, *Mahatal* of Matal, *Hoejé*, *Menahil*, *Prangbakat*, *Balåmoeki* of kortaf *Balå*, *Hoegoe*, *Wajang*, *Koelahoe*, *Doekoet* en *Watoegoenoeng* (1).

Gelijk terecht door Friederich is opgemerkt, vangt de *Balineesche* almanak steeds aan met de week *Sintå*, hoewel nieuwjaarsdag of *galoengan* eerst twee maanden later, d. i. op *Boedha k'liwon* van de week *Doengoelan*, invalt. Deze inkonsekwentie herstellen de *Balineezen* door op *Boedha kliwon* van *Sintå* het zoogenaamd *klein-nieuwjaar* of *rerahinan tjerik* te vieren, dat zij *pagorsi* noemen, een naam waarvan mij de beteekenis niet duidelijk is.

In de wariga schijnt dit woord niet voor te komen.

De namen der zeven dagen van de gewone of indische week (*saptå warå*) zijn: *Redité* of *Dité*, *Somå* of ook *Tjomå*, *Anggarå*, *Boedhå*, *Wrespati*, *Soekrå* en *Sanistjarå*. Gekombineerd met de vijf dagen van de polynesische week: *pahing*, *pon* (of *p'won*), *wagé*, *kaliwon* (of *k'liwon*) en *manis*, vormen zij de eigenlijke *Balineesche* maand, die vijf en dertig dagen heeft en — in onderscheiding van de gewone „maanmaand" of *tjandrå parilékå* — *njelokå* genoemd wordt (2).

Het jaar heeft *zes* maanden of — gelijk ik boven zeide — zes maal 35 = twee honderd tien dagen.

---

(1) Zie Friederich „Voorloopig Verslag", blz. 52, waar deze namen met een paar kleine onnauwkeurigheden zijn opgegeven.

(2) De *njeloka* heet ook wel „de volks-maand," terwijl de *tjandrå parilékå* de maand der Brahmanen is. Dit laatste echter slechts in theorie

Valt de laatste dag van de maan (tilem) op een Woensdag, dan heet deze *boedha tjemeng* of „zwarte Woensdag": een zeer „ongelukkige" dag.

Elke *Zaterdag* (Sanistjarå) die met *kaliwon* zamenvalt wordt *toempek* genoemd. Dit woord heeft dus op *Bali* eene eenigsins gewijzigde beteekenis gekregen. (Zie Jav. wdb.).

De in de 210 vierkantjes van 's Genootschap's tikå aangebrachte teekens dienen ter aanduiding van de dagen der *d'wi-*, *tri-*, *tjatoer- sad-*, *hastå-* en *sangå-warå* of weken van 2, 3, 4, 6, 8 en 9 dagen, die de volgende namen dragen:

D'wiwarå:

1. mengå
2. pepet.

Triwarå

1. dorå
2. wajå
3. bijantarå of, gelijk ze in de volkstaal heeten: 1. pasah

2. beteng

3. kadj eng

Tjatoer-warå

1. sri
2. labå
3. djajå
4. mendalå.

Sad-warå

1. toengg'lèh
2. harijan
3. hoeroekoeng
4. paniron
5. was
6. mahoeloe.

Hastå-warå.

1. sri
2. hindrå
3. goeroe

4. jamå.
5. loedrå of anders roedrå
6. brahmå.
7. kalå
8. hoemå.

Sengå-warå.

1. dangoe
2. djangoer
3. gigis
4. nohan
5. hogan
6. hérangan
7. hoeroengan
8. toeloes
9. dadi.

Bij het opgeven van een' datum noemt men den dag van *saptå-warå* met dien van *pantjå-warå*; daarop volgt de naam van een der dertig weken (warå = woekoe), de dag van wassende (tanggal) of van afnemende maan (panglong) (1) en eindelijk het jaartal. De andere weken worden alleen soms uit aardigheid of pedanterie daaraan toegevoegd. Dezen dienen overigens alleen tot vastelling van de „goede" en „kwade" dagen, die zoo een voorname rol spelen in het leven der Balineezen en waarvan aard en beteekenis in de *wariga*, en andere kalender- of astrologische werken is opgegeven. Ook de *triwarå* behoort hiertoe, waarvan FRIEDERICH (blz. 56) ten onrechte zegt, dat zij dient „om de marktdagen te bestemmen." Altans ik heb daarvan nooit iets gehoord. De Boelèlèngers — en denkelijk ook de overige Balineezen — bedienen zich van van deze drie dagen — die bij uitzondering ook *Balineesche* namen dragen — alleen tot astrologische doeleinden. Zoo b. v. is *dorå* of *pasah* een bij uitstek ongelukkige dag om op het veld of in de tuinen te werken, een verbrandingsfeest te geven, enz.

(1) FRIEDERICH „Voorloopig Verslag" blz. 55 heeft *pangloeang*, wat bepaald fout is. Het grondwoord is *long*.

Al de boven genoemde wara's vangen — op den almanak — aan met *Redité* (Zondag) van *Sintå*, met uitzondering van *d'wi-warå*, waarvan de eerste dag, *mengå*, eerst op Maandag van *Sintå* invalt. Van de *tri- pantjå-* en *sad-warå* volgen de dagen elkander dan in de opgegeven orde geregeld op, zoodat elk daarvan respectievelijk 70, 42 en 35 maal in een (*Balineesch*) jaar terugkeert.

Omtrent de andere wara's moet worden opgemerkt:

1o. dat *mengå* en *pepet* van de *d'wi-warå* elkander zeer ongeregeld opvolgen;

2o. dat de dag *dangoe* van de *sangå-warå* bij den aanvang van het jaar van Zondag tot Woensdag voortduurt en daarom *dangoe-pat* genoemd wordt;

3o. dat *kalå* van de *hastå-warå* in de week *Doengoelan* drie dagen achtereen genoemd wordt — de zoogenaamde *kalå tigå* — en dit te gelijk met *djajå* van de *tjatoer-warå*.

Behalve de boven opgenoemde wara's komen ook nog in de warigå voor de.

A. *Ekawarå*, waarvan de dag *loewang* heet die valt:

in	de	eerste	maand	(kasâ)	op	elken	*Zondag*,
〃	〃	tweede	〃	(karo)	〃	〃	*Woensdag*,
〃	〃	derde	〃	(katigå)	〃	〃	*Dinsdag*,
〃	〃	vierde	〃	(kapat)	〃	〃	*Maandag*,
〃	〃	vijfde	〃	(kalimå)	〃	〃	*Vrijdag*,
〃	〃	zesde	〃	(kanem)	〃	〃	*Donderdag*,
〃	〃	zevende	〃	(kapitoe)	〃	〃	*Vrijdag*,
〃	〃	achtste	〃	(kahoeloe)	〃	〃	*Zaterdag*,
〃	〃	negende	〃	(kasangå)	〃	〃	*Dinsdag*,
〃	〃	tiende	〃	(kadaså)	〃	〃	*Maandag*,
〃	〃	elfde	〃	(destå)	〃	〃	*Zondag*,
〃	〃	twaalfde	〃	(sadå)	〃	〃	〃

B. *Daśåwarå* met de dagen:

1. panḍitå,
2. pati,

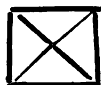
3. soekå,
4. doekå,
5. s'ri,
6. manoeså,
7. radjå,
8. déwå,
9. raksaså,
10. déwatå (1).

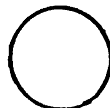
Deze beide laatste weken worden echter zelden of nooit in de tikå's opgenomen.

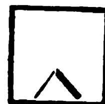
Wat nu eindelijk de vorm van al de op 's Genootschaps tikå voorkomende teekens betreft, moet ik opmerken, dat daarvan moeielijk eene *duidelijke* verklaring kan worden gegeven en wel voornamenlijk omdat

1°. niet al de verschillende dagen door afzonderlijke teekens zijn aangeduid, wijl hunne volgorde (zie boven) ook zonder dat hunne plaats aanwijst, en

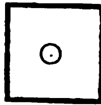
2°. deze teekens op elke tikå verschillend zijn en hun getal afhankelijk is van de gemakzucht of de fantasie van den vervaardiger. Slechts enkele teekens zijn konstant, bij voorbeeld;

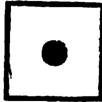
 voor *dangoe*,

 voor *goeroe*,

 voor *kalå*,

(1) Ik deel hier al deze namen mede, omdat ik ze grootendeels te vergeefs in het „Voorloopig Verslag" gezocht heb. 't Is echter mogelijk dat de heer Friederich ze heeft opgegeven in het Tijdschrift van N. I. 8.4.211, welk stuk niet in mijn bezit is.

 voor *toempek*,

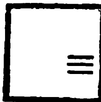
 voor *djajå*, enz.

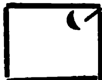
kent men dus eenmaal dit teeken b. v. voor *goeroe*, dan wijst de plaats van *jåmå*, *brahmå*, enz. zich van zelve aan.

Teekens als:

 = banjoe-hoeroeng,

 = karnå-soelå,

 = titi boehoek,

 = soengsang pati, enz.

kunnen. wil men de *warigå* van A—Z overbrengen, tot in 't oneindige worden uitgebreid. Het groote bezwaar is echter, gelijk ik reeds zeide, dat deze teekens op elke tikå weer anders zijn. De hoofdzaak voor de Balineezen is, dat zij op het eerste gezicht de dagen herkennen, waarop een of ander te verrichten arbeid al dan niet iets goeds belooft. Zoo is b. v. de *koelkoel* (alarmklok), op een *karnå-soelå* dag vervaardigd, van zelf: »helder van klank, duurzaam en zal steeds terstond gehoor vinden".

Om evenwel het Genootschap in staat te stellen, zich van deze tika's eene voorstelling te maken, heb ik gemeend geen nutteloos werk te verrichten door er een op papier te brengen, waarop in plaats van teekens, de namen der verschillende weekdagen in hunne juiste volgorde, zooals die telken jare (*Balin*.

jaar van 210 dagen) terugkeert, vermeld staan. Men kan daarop met eèn oogopslag zien, welke weekdagen op een gegeven datum zaamloopen (metemoe zeggen de Balineezen) terwijl men dan de wariga slechts heeft na te slaan om te weten of men met een „goeden" dan wel met een „kwaden" dag te doen heeft Voor vergelijking met den *Europeeschen* almanak zijn ook de *maanmaanden* opgegeven.

De namen der dertig woekoe's en die van de dagen der *saptå* en *pantjå-warå* schreef ik met *rooden* inkt, omdat die voor de balineesche tijdrekenkunde hoofdzaak zijn. Het *Europeesch* en *Balineesch* jaartal staat boven aan.

Deze almanak, die ik zoo vrij ben het Genootschap hierbij aan te bieden, loopt van 23 November 1873 tot 20 Juni 1874 dus, over een geheel (*Balineesch*) jaar, doch kan in zooverre een „altoosdurende" genoemd worden, dat men slechts 21 Juni 1874, 17 Januari 1875 enz. in de plaats van 23 Nov. 1873 behoeft te schrijven, om telkens geregeld voort te kunnen tellen.

Gelet op notule van 3 Juni 1873 No. II, *m*.

Wordt besloten de tikå te doen opplakken en in één van 's Genootschaps lokalen te plaatsen, en den heer van Eck voor de door hem genomen moeite te bedanken.

p. Van het gewoon lid J. A. B. Wiselius te *Soekaboemie* dd. 25 April 1874 houdende aanbieding ter opname in het tijdschrift van een opstel, getiteld: Historisch onderzoek naar de geestelijke en wereldlijke suprematie van *Grissee* op Midden en Oost *Java*, gedurende de 16de en 17de eeuw

In rondlezing.

q. Van het gewoon lid G. A. Wilken te *Ratahan* (*Menado*) dd. 25 Maart 1874 houdende aanbieding van twee overdrukken van zijn opstel over het landbezit in de *Minahassa*, geplaatst in de mededeelingen van het *Nederlandsche* zendeling Genootschap dl. XVII 2de stuk.

Dankbetuiging en plaatsing in de Bibliotheek onder referte van notule van 20 Januprij 1873 II, *g*.

r. Van denzelfden dd. 16 Maart 1874 houdende eene rectifi-

catie van eene zinsnede in zijn stuk over de naamgeving bij de Alfoeren in de *Minahassa*.

Notificatie onder referte aan not. van 15 April 1874 No. II, *t*.

s. Van het gewoon lid P. C. LANS te *Banda* dd. 30 April 1874 en bijl. houdende nadere toelichting omtrent de door hem aan Z. M. den Koning opgedragen land- en zeekaart der *Banda* eilanden van den heer A. GUYOT.

Notificatie onder referte aan notule van 7 Oktober 1873 II, *k* en *l*.

t. Van den heer L. VON ENDE te *Djokdjakarta* dd. 24 April 1874 houdende aanbieding van een Javaansche werk getiteld Sĕrat babad Kartå Soerå, en van een maleisch brieven-boek.

Wordt besloten den heer VON ENDE onder dankbetuiging mede te deelen dat het Genootschap bedoelde werken gaarne in zijne verzameling zal plaatsen.

u. Van het gewoon lid Mr. J. J. SMITS dd. 18 Mei 1874 houdende betuiging van zijne erkenlijkheid voor zijne benoeming tot lid.

Notificatie.

v en *w*. Van het gewoon lid A. H. J. BLOYS VAN TRESLONG PRINS respektievelijk dd. 16 Mei en 3 Juni jl. houdende aanbieding van: 1o het door hem vervaardigde register op de Notulen der Algemeene en bestuurs-vergaderingen des Genootschaps over de jaren 1867—1872, en 2o den mede door hem vervaardigden systematischen klapper op de vakken XXI—XXII en XXXII—XXXVIII der Bibliotheek, hebbende de heer PRINS ter zake voor schrijfloonen over eene som van *f* 25,— beschikt.

Gelet op notule van 3 Maart 1874 No. V wordt besloten:

1°. den heer PRINS onder dankbetuiging de door hem voorgeschoten *f* 25,— te restitueeren.

2°. het register op de notulen te stellen in handen van de bestuursleden N. P. VAN DEN BERG en Mr. L. W. C. VAN DEN BERG en den klapper in die van de bestuursleden Mrs. W. STORTENBEKER en W. B. BERGSMA ter fine van praeadries.

III. Zijn bij de leden der Direktie in rondlezing geweest de stukken van den heer G. A. Wilken over het afplatten van het voorhoofd en over de naamgeving enz. bij de Alfoeren in de *Minahassa.*

Gelet op not. van heden No. II, *r.* wordt tot plaatsing in het Tijdschrift ten aanzien van beide stukken besloten.

IV. Is binnengekomen het rapport van den heer J. van Kinsbergen over zijne zending naar den Boro-Boedoer dd. 1 Junij 1874, benevens zes Ex. der door hem vervaardigde photographiën, luidende het rapport als volgt:

De ondergeteekende heeft zich ter voldoening aan de overeenkomst gesloten met de Direktie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, daartoe gemachtigd bij Goevernements besluit van 13 Augustus 1872 No. 20 in de maand April 1873 van Batavia op reis begeven ten einde photographiën en afgietsels te vervaardigen naar de voornaamste beelden en bas-reliefs van de tempel-ruïne Boro-Boedoer (res. *Kadoe*) welke ruïne tevens door hem voor zooveel noodig zou worden schoongemaak en verder uitgegraven.

Na eerst te *Magelang* ter zake met den resident van *Kadoe* te hebben geabouchеerd en van ZwEG. de meest mogelijke hulpvaardigheid voor- en belangstelling in deze onderneming te hebben ondervonden, werd een aanvang gemaakt met het opruimen van de onnoodige steenen, welke hier en daar in grooten getale de gaanderijen bedekten. Vervolgens werd de eerste gaanderij vier voet uitgegraven om tot op den beganen grond te komen.

Het bleek nu dat er groote verzakkingen hadden plaats gehad op de eerste en derde gaanderijen, waardoor de afvoer van het regenwater onmogelijk was geworden, doch door de te laag gezonken deelen met zand en grind op te hoogen en door eenige verstopte goten weder open te maken is de afwatering thans op nieuw in voldoenden toestand gebracht.

Na de eerste, werden ook de tweede, derde en vierde gaanderijen achtereenvolgens uitgegraven en ook het plateau gedeel-

telijk schoongemaakt. Daar ter plaatse is echter nog veel aarde en steenen blijven liggen, dewijl het ondoenlijk was die massa geheel en al meer dan 125 voeten naar beneden te laten brengen zonder gevaar te loopen te veel van den beschikbaren tijd te gebruiken (1).

Door de uitgravingen waren intusschen ruim twee honderd nieuwe meestal zeer goed geconserveerde bas-reliefs te voorschijn gekomen. Zij waren echter doorweekt van het regenwater en moeielijk droog te krijgen.

Met een en ander, gevoegd bij eene ongesteldheid, welke mij geruimen tijd tot werkeloosheid dwong, waren reeds vier maanden verloopen, toen eerst kon begonnen worden aan het maken van afgietsels en cliché's.

Groote moeielijkheden werden daarbij ondervonden. In de eerste plaats toch zijn de omgangen te smal om behoorlijk te kunnen arbeiden en vooral om de photographeer toestel op behoorlijken afstand van de bas-reliefs te plaatsen. Dit bezwaar werd echter overwonnen door eene stellagie te vervaardigen, welke vóór elk der op te nemen bas-reliefs, kon worden geschoven en waarop men het instrument zoodanig kon plaatsen dat de vereischte afstand tusschen het objektief en het beeld bewaard bleeft. Naarmate de bas-reliefs of de beelden werden opgenomen, werden zij tevens schoongemaakt, en voor zoover de beschikbare middelen zulks toelieten eeniger mate gerestaureerd. Van de photographische opname van den geheelen Boro-Boedoer of ten minste van een groot deel van dien tempel bleek het spoedig, dat geen sprake kon zijn, en dat daarmede een tijdvak van minstens drie jaren zou gemoeid gaan. Ruim 1400 clichés toch zouden daartoe noodig zijn, en als men nu in aanmerking neemt dat na het uitgraven, schoonmaken enz. nog slechts ruim drie maanden meer beschikbaar waren, en het maken van een cliché naar één basrelief soms 10

---

(1) Het opruimen en in orde brengen van het plateau zou nog ruim eene maand arbeids en circa ƒ 400,— kosten.

dagen ophield, zoo zal men hieruit, naar vermeend wordt, de overtuiging putten dat er niet anders overschoot dan eene keus te doen van de fraaiste en best geconserveerde bas-reliefs en beelden. Bovendien bevatten vele bas-reliefs niet veel meer dan variaties op de reeds in anderen voorkomende motieven, terwijl blijkbaar slechts betrekkelijk weinigen een meesterhand verraden; doch de groote meerderheid het werk zijn van minder ervaren beeldhouwers. Dit is waarschijnlijk daaruit te verklaren, dat men bij het bouwen zorgen moest de vakken, zij het met beelden van minder artistieke waarde, gevuld te krijgen, en dat men de voltooiing van het gebouw wilde verhaasten, zoodat meer op het getal dan op het gehalte der arbeiders werd gelet.

Het maken van afgietsels in gips van de voornaamste beelden en bas-reliefs bleek bij nader inzien en na eene nauwkeurige examinatie met de beschikbare middelen ondoenlijk te zijn, en wel voornamelijk omdat de trachiet steen der bas-reliefs zoo verweerd is, dat op vele plaatsen haakvormige punten uitsteken, welke het afnemen van de vormen onmogelijk maken, zonder telkens gevaar te loopen een deel van den te verkrijgen vorm te schenden.

In de tweede plaats echter heeft men in den regel op den Boro-Boedoer met haut-relief en niet met bas-relief te doen; ja zelfs zijn enkelen der voorstellingen zoo uitgewerkt dat b. v. de handen der figuren tot aan den achterkant toe zijn uitgebeiteld. Ook vele kleedingstukken en hoofden zijn geheel *en ronde bosse.* Nu geeft de praktijk wel is waar middelen te over aan de hand om van dergelijke beeldhouwwerken afgietsels te vervaardigen, doch het behoeft geen betoog, dat waar men er, zoowel wat de tijd betreft als ten aanzien der gereedschappen, helpers enz. slechts op heeft gerekend om moules van eigenlijk gezegde bas-reliefs te vervaardigen, het vinden van voorstellingen en haut-relief het plan in duigen moet doen vallen. Sommigen der belangrijkste beeldhouwwerken van den Boro-Boedoer zouden namelijk elk op zich zelf voor de meest ervaren mouleurs door kundige helpers bijgestaan en die over alle hulpmiddelen der kunst

konden beschikken een arbeid van ongeveer twee maanden vorderen.

Ten slotte wordt hierbij nog aangeteekend dat op last van de Direktie van het Bataviaasch Genootschap (referte notule van 3 Junij 1873 No. III, in Julij 1873) een uitstap werd gemaakt naar het *Djokdjakartarsche* ten einde een beeldhouwwerk op het erf van den heer DORREPAAL in oogenschouw te nemen. Dat beeld bestaat in een banaspati zoo als men er op de hoeken der meeste tempel-ruïnen en ook aan den Boro-Boedoer aantreft.

De kop behoort tot de fraaie overblijfselen van de oud *Javaansche* beeldhouwkunst, doch aangezien er reeds verschillende dergelijke koppen in s' Genootschaps verzameling aanwezig zijn, zoo kan ik niet aanraden om in de door den heer DORREPAAL gestelde voorwaarden te treden. Bovendien is de banaspati afkomstig van eene ruïne, welke goevernements eigendom is, en heeft dus strikt genomen de heer DORREPAAL dien onrechtmatig in zijn bezit gekregen, en kan er ook om die reden van een aankoop geen sprake zijn.

Intusschen bleek men ook op het land van den heer DORREPAAL bezig te zijn met de tempelruïne, waarvan dit beeld afkomstig was, op te ruimen ten einde van de steenen eene waterleiding te kunnen vervaardigen. Van bedoelde tempelruïne, Tjandie Singa genaamd, was nagenoeg niets meer over.

Zes Exemplaren der door den ondergeteekende naar den Boro-Boedoer vervaardigde photographiën benevens eene inhouds opgave (Bijl. F) der albums, waarin elk dier Ex. zijn vervat, worden hierbij beleefd aangeboden.

Gelet op Notule van 14 April 1874 No. II, *v.*

Wordt besloten te schrijven aan Z. E. den G. G. als volgt:

Wij hebben de eer Uwer Exc. hierbij aan te bieden:

1°. het rapport van den heer J. VAN KINSBERGEN dd. 1 Junij 1874 omtrent de zending naar den Boro-Boedoer door hem ondernomen ter voldoening aan het kontrakt door ons ingevolge Uwer Exc. 's besluit dd. 13 Augustus 1872 no. 20 met hem gesloten, en

2°. één exemplaar van het album photographiën door hem naar

genoemde tempelruïne vervaardigd, hetwelk wij Uwer Exc. eerbiedig verzoeken door tusschenkomst van het Ministerie van Koloniën aan Z. M. den Koning te doen aanbieden, zooals dit vroeger ook gebeurd is met een den exemplaren in de photographiën van de oudheden van *Java*. Uit het rapport zal Uwe Exc. gelieven te ontwaren dat een belangrijk gedeelte van den Boro-Boedoer op nieuw is uitgegraven, en de noodige maatregelen zijn genomen om den verderen ondergang van dat bouwwerk te stuiten dat echter het maken van afgietsels naar de voornaamste basreliefs op technische bezwaren is afgestuit, en dat slechts van; een betrekkelijk gering aantal der beelden én bas-reliefs photographiën zijn vervaardigd.

Wij twijfelen intusschen niet of Uwe Exc. zal met ons uit het rapport de overtuiging putten, dat de heer VAN KINSBERGEN, de beschikbare tijd in aanmerking genomen, moeielijk meer had kunnen leveren dan hij gedaan heeft, en dat hem dus ook het bij bovengenoemd kontrakt toegekende loon moet worden uitbetaald. De door hem ingediende rekening is deze vergezellende, terwijl wij Uwe Exc. in overweging geven de noodige bevelen te willen geven tot uitreiking aan genoemden photograaf van eene ordonnantie van betaling voor het bedrag zijner vordering ad *f* 4976.

Eene vergelijking van de thans aangeboden photographiën met de teekeningen voorkomende in het werk van den heer C. LEEMANS zal Uwe Exc. doen zien van hoe groot belang voor de betere kennis van den Boro-Boedoer de zending van den heer VAN KINSBERGEN geweest is. De twijfel dan ook door Z. E. den Minister van Koloniën en door den heer LEEMANS in zekere mate geopperd of door de teekeningen, in het werk van laatstgenoemden geleerde voorkomende, eene photographische reproductie niet overbodig was geworden, zal naar onze bescheiden meening door eene kennisname en vergelijking van de teekeningen met de photographiën spoedig verdwijnen.

In ons bezit zijn thans nog vijf exemplaren van het album photographiën naar den Boro-Boedoer, welke ex. wij Uwer Exc.

eerbiedig in overweging geven voor dezelfde geleerde genootschappen en wetenschappelijke inrichtingen te bestemmen, als zulks met de photographiën naar *Java's* oudheden het geval is geweest, namelijk het Rijks-Museum van oudheden te *Leiden*, de Société Asiatique te *Parijs*, de Asiatic Society te *Londen*, en de Asiatic Society te *Calcutta*, terwijl wij ons genootschap voor het resteerende exemplaar aanbevelen.

Eindelijk meenen wij verplicht te zijn Uwer Exc. 's aandacht te vestigen op het slot van des heeren KINSBERGEN 's rapport, waaruit op nieuw blijkt op hoe schromelijke wijze de oudheden van *Java* door particulieren worden vernietigd, en van hare beeldwerken beroofd.

V. De voorzitter.

a biedt aan namens den heer A. LUYMES, majoor der infanterie, een handschrift bevattende gebeden enz. deels in de Arabische deels in de Maleische taal opgesteld, en afkomstig uit *Atjeh*.

Dankbetuiging en plaatsing in 's Genootschaps verzameling curiosa.

b. stelt voor den heer J. L. J. H. PEL, Kolonel-Kommandant der troepen te *Atjeh* uit te noodigen daar ter plaatse wel in het belang van het Genootschap werkzaam te willen zijn hetzij tot verkrijging van belangrijke antiquarische of ethnographische voorwerpen uit het voormalige rijk *Atjeh*, hetzij tot het erlangen van handschriften enz.

Wordt dien overeenkomstig besloten.

VI. De bibliothecaris Mr. W. STORTENBEKER, vraagt machtiging om over te gaan tot den aankoop van eenig meubilair voor de leeskamer en tot het doen politoeren en verwen van de kasten in de Bibliotheek.

Wordt besloten de gevraagde machtiging te verleenen.

VII. Het bestuurslid N. P. VAN DEN BERG deelt mede dat hij met het gewoon lid C. C. KLERK DE REUS een onderhoud heeft gehad omtrent diens opstel over de vermeestering van *Chinsura* in 1781 en 1795; dat bedoeld lid naar aanleiding daarvan in dit opstel nog eenige wijzigingen heeft aangebracht, waarna hij het thans ter opname in het Tijdschrift aanbiedt.

In rondlezing onder referte aan Notule van 19 Augustus 1873 No. II, *t*.

VIII. Worden op verzoek van de ledenlijst afgevoerd de heeren J. R. GALLENKAMP PEILS, VAN LANGEN en H. J. PRAEGER te *Batavia*, P. VAN DER CRAB te *Menado*, T. H. BOERS te *Blora*, allen wegens vertrek uit *Indie*, benevens C. BAUMGARTEN te *Djokdjakarta* en L. P. GIPS te *Pamakassan*.

Niets meer te verhandelen zijnde wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 7 Julij 1874.

De Voorzitter.
T. H. DER KINDEREN,
De waarnd. Secretaris.
L. W. C. VAN DEN BERG,

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 7 Juli 1874, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig zijn de heeren: Mr. T. H. der Kinderen, voorzitter, N. P. van den Berg, J. W. F. J. Meinsma en Mr. L. W. C. van den Berg waarnemend secretaris.

De heeren Mr. W. Stortenbeker, A. W. Egter van Wissekerke en Mr W. B. Bergsma hebben kennis gegeven dat zij verhinderd zijn de vergadering bij te wonen.

I. De notulen der vergadering van 9 Juni 1874 worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Goevernements besluit dd. 12 Junij 1874 No. 45 houdende machtiging op de ambtenaren bedoeld bij art. 18 van het reglement op de drukwerken in *Nederlandsch-Indië*, opgenomen in Stbl. 1856 No. 74, om aan het Bataviaasch Genootschap van Kunten en Wetenschappen van de zich ten gevolge van die bepaling in hunne archieven bevindende drukwerken de zoodanigen af te staan als de direktie van die instelling verlangen zal.

Gelet op notule van 14 April 1874 No. II, *h.*

Wordt besloten het besluit te stellen in handen van den Bibliothecaris met uitnoodiging om eene volledige opgave zamen te stellen van de in *Nederlandsch-Indië* sedert 1856 verschenen drukwerken, welke alsnog in de Bibliotheek ontbreken.

b. Id. dd. 1 Juli 1874 No. 28 waarbij in afwachting van de ingeroepen beslissing van het opperbestuur wordt bepaald dat het te *Kota Radja Bedil* buitgemaakte bronzen kanon

van 24$^{cm.}$ voorloopig naar het museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen zal worden overgebracht.

Notificatie en opdracht aan den wd. direkteur van het Museum om ter zijner tijd voor de in ontvangstname het noodige te verrichten.

c. Id. dd. 20 Juni 1874 No. 13 waarbij machtiging wordt verleend om aan de direktie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen uit te betalen eene som van *f* 636,— voor transportkosten van *Diëng* naar *Pekalongan* der krachtens art. 1 van het besluit dd. 8 Januarij 1865 No. 59 en van art. 1 van dat dd. 12 September 1872 No. 36 voor het museum van bedoeld Genootschap bestemde beelden.

Notificatie onder referte aan 's Genootschaps missive dd. 10 Maart 1874 No. 36 en opdracht aan den wd. Thesaurier om bedoelde gelden in ontvangst te nemen.

d. Missive van den direkteur van O. E. en N. dd. 19 Juni 1874 No. 6087 houdende ingevolge de missive van den 1ste Goeverments-Secretaris dd. 8 Junij 1874 No. 132 verzoek om inlichtingen omtrent de latijnsche inscriptie welke in 1824 van regeeringswege op het graf van den geleerde G. E. Rumphius is geplaatst.

Wordt besloten de missive te stellen in handen van het bestuurslid J. W. F. J. Meinsma ten einde de noodige onderzoekingen ter zake in te stellen.

e. Van denzelfden dd. 20 Juni 1874 No. 6108 houdende verzoek om 's Genootschaps gevoelen te vernemen omtrent de overname ten behoeve van het Museum van twee gouden ringen gevonden in de dessa *Taloon Ombo*, distr. *Singamerto* afd. *Bandjarnegara* res. *Banjoemas*.

Wordt besloten den Dir. voornd. mede te deelen dat het Genootschap op het bezit dier ringen geenen prijs stelt.

f. Van denzelfden dd. 26 Junij 1874 No. 6383 houdende gelijksoortig verzoek omtrent een aarden potje met voorwerpen gevonden in de afdeeling *Joana* res. *Japara*.

Wordt besloten den Dir. voornd. mede te deelen dat het Genootschap ten behoeve van het Museum wenscht over te nemen het potje en de zich daarin bevinden muntjes voor den getaxeerden prijs van *f* 10, 20, doch dat op het bezit der overige voorwerpen geen prijs wordt gesteld.

g. Van denzelfden dd. 27 Juni 1874 No. 6457 houdende aanbieding van eenige boekwerken, waarvoor door wijlen den hoofdambtenaar H. von de Wall bij de boekhandelaars H. M. van Dorp & Co. alhier was ingeteekend.

Plaatsing in de Bibliotheek.

h. Van denzelfden dd. 30 Juni 1874 No. 6543 houdende aanbieding van eene ordonnantie van betaling groot *f* 636.

Onder referte aan de notulen van heden No. II, *c* wordt besloten de ordonnantie te stellen in handen van den wd. Thesaurier ter fine van incasseering.

i. Van denzelfden dd. 3 Juli 1874 No. 6665 houdende aanbieding van zijn besluit van denzelfden datum, waarbij aan het Genootschap worden afgestaan eenige in *Pasoeroean* gevondene koperen voorwerpen tegen den prijs van *f* 2,15.

Notificatie onder referte aan notule van 9 Juni 1874 No. II, *d* en onder aanteekening dat bedoeld bedrag aan den resident van *Pasoeroean* zal worden overgemaakt.

k. Van den resident van *Soerabaja* dd. 5 Juni 1874 No. 4337 houdende aanbieding van de ten zijnen bureele aanwezige oude jaargangen van dagbladen.

Notificatie en plaatsing in de Bibliotheek onder referte aan de notule van heden No. II, *a.*

l. Van de Deutsche Gesellschaft für Natur und Völkerkunde Ost-Asiens te *Yedo* dd. 22 Mei 1874 houdende verzoek om mededeeling of de deelen I, II en III harer Mittheilungen door het Bat. Gen. ontvangen zijn.

Gesteld in handen van den Bibliothecaris ter fine van bericht, en zulks onder referte aan notule van 3 Maart 1874 No. VIII.

m. Van het correspondeerend lid W. W. Hunter te *Simla*

(*Bengalen*) dd. 6 Juni 1874 houdende dankbetuiging voor zijne benoeming als zoodanig.

Notificatie.

n. en *o.* van het correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK te *Bali* (*Boeleleng*) dd. respektievelijk 2 en 7 Juli jl. houdende verklaring van de in zijne handen gestelde oud *Javaansche* inscriptiën.

Onder referte aan notule van 14 April 1874 No. II, *q* wordt besloten het stuk van den heer VAN DER TUUK op te nemen in 's Genootschaps tijdschrift.

p. en *q.* van het gewoon lid L. K. HARMSEN de *Fort de Kock* respektievelijk dd. 5 en 27 Juni jl. houdende aanbieding ter opname in het Tijdschrift van een vijftigtal *Menangkabausch-Maleische* pantoens met verklarende woordenlijst.

Wordt besloten een en ander te stellen in handen van het gewoon lid Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER ter fine van praeadvies.

r. van den heer D. VON ENDE te *Djokdjakarta* dd 29 Juni 1874 houdende toezending van een tweetal handschriften bedoeld bij zijn schrijven dd. 24 April 1874.

Dankbetuiging en plaatsing in de verzameling onder referte aan notule van 9 Junij 1874 no. II, *t.*

III. Is bij de leden der Direktie in rondlezing geweest het opstel van den heer C. F. VAN DELDEN LAËRNE over den oorsprong van het communaal landbezit op *Java.*

Gelezen de schriftelijken adviezen omtrent den arbeid des heeren v. DELDEN LAËRNE uitgebracht:

Gezien de wijzigingen door hem naar aanleiding daarvan gemaakt,

Wordt onder referte aan notule van 4 November 1873 No. V, *d* § 2 tot opname in het Tijdschrift besloten.

IV. De voorzitter vestigt de aandacht op het voorkomende aan het slot van het opstel van den heer A. B. COHEN STUART over de opschriften in *Menangkabau*, te vinden in de Bijdragen

tot de Taal- Land en Volkenkunde van *Ned. Ind.* van het Koninklijk Instituut dl. 8, 1ste stuk pag. 16—31, waarin de wenschelijkheid wordt betoogd van het erlangen van juiste en duidelijke afbeeldingen dier inscripties, en stelt voor dat het Genootschap deze aangelegenheid zal ter harte nemen en beginnen met het gewoon lid Dr. J. J. van Limburg Brouwer te *Fort de Kock* uit te noodigen zijne meening te doen kennen omtrent de beste wijze waarop het denkbeeld van den heer Stuart zou kunnen worden verwezenlijkt.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

V. Het bestuurslid N. P. van den Berg stelt voor:

1°. dat het Genootschap de noodige stappen bij Z. E. den Goeverneur-Generaal zal doen opdat de clichés der photographiën naar den *Boro-Boedoer*, op dezelfde wijze als die naar de oudheden van *Java*, ter bewaring aan het Genootschap zullen worden afgestaan, met machtiging om van die clichés ten behoeve van belangstellenden afdrukken te laten maken.

2°. bij het erlangen eener gunstige beschikking op dit voorstel de photographiën verkrijgbaar te stellen bij de firma Ernst en Co. alhier, tegen betaling van *f* 2,— voor de leden des Genootschaps en van *f* 3,— voor niet-leden per carton.

3°. de noodige stappen te doen tot het bekomen van inlichtingen omtrent de medaille welke op de jongste *Weener* tentoonstelling aan den heer J. van Kinsbergen is toegekend, doch door dezen nog niet is ontvangen.

Gelet op not. van 28 Maart 1873 no. II.

Wordt overeenkomstig deze voorstellen besloten.

VI. Het bestuurslid J. W. F. J. Meinsma brengt ter tafel het rapport van hem en van het bestuurslid Mr. W. B. Bergsma betreffende de in *Bezoekie* gevonden gouden voorwerpen, luidende als volgt:

De verzameling bestaat in de eerste plaats uit eenige omvangrijke, nagenoeg niet gevonden wordende gouden voorwerpen, als:

1°. Een hol kegelvormig mutsje van geslagen goud, opgewerkt met randen en eenig lofwerk in concentrische kringen, in de stukken „koeloek", het bekende *Javaansche* hoofddeksel, genoemd, en daarmede eenige overeenkomst vertoonende.

2°. Een kraag, insgelijks van geslagen goud, met lofwerk, en blijkbaar versierd geweest met edelgesteenten ten getale van elf; in de stukken wordt het voorwerp „halskraag" genoemd, en in des Regents brief „djamang", het versiersel dat de *Javaansche* bruid aan het voorhooft draagt. Dit is het evenwel van wege den omvang stellig niet. Het zal gedragen zijn of om den hals van een aanzienlijke of voor de borst van een paard.

3°. Een armversiersel, zijnde een gebogen gouden plaat, die uitgelegd, een driehoek vormen zou met golvende basis en binnenwaarts gebogen zijden. Het stelt en relief een menschelijk aangezicht voor (een banaspati?) Het is de bekende bovenarmband, bahoebandha, die zoovele beelden hebben, doch het versiersel heeft dit merkwaardige dat, terwijl het meerendeel van dien aard een paarlensierraad voorstelt en de overigen een ornament of krul, het onderhavige een menschelijk aangezicht vertoont. De meeste overeenkomst heeft het nog met de armbanden van den Ganesa door de HH. Van Hoëvell en Friederich beschreven onder no. 134 in de Verh. Bat. Gen. dl. XXI, eerste gedeelte, bladz. 127, waarbij behoort plaat 3, fig 1, en die van de Doerga, aldaar beschreven onder No. 126 schoon ook bij beide beelden die armbanden met lofwerk gedreven zijn.

's Genootschaps Museum bezit geene wedergaden van deze drie versierselen, waarom wordt voorgesteld der Regeering te verzoeken dezen aan te mogen koopen. De op *Batavia* verrichte taxatie geeft tot uitkomst voor de innerlijke waarde:

de kraag. . .	*f*	80.
de koeloek . .	„	85.
de armband. .	„	40.
te zamen. . .	*f*	205.

Het is niet mogelijk deze taxatie te vergelijken met die te *Bondowoso* gedaan, wijl men daar deze voorwerpen geschat heeft

gezamenlijk met de 288 plaatjes van goudblad, waaronder rosetten, strookjes effen en opgeslagen goud, en een spits toeloopend gouden pijpje. Er wordt hier herinnerd, dat men niet al die goudplaatjes, doch slechts eenigen daarvan overgezonden heeft. Zij zijn dan ook voor het Museum van geene waarde.

In de tweede plaats bestaat de vondst uit twintig beeldjes, die in het proces-verbaal niet geheel juist worden onderscheiden in *tien* gouden, *acht* van „geamalgameerd" goud en *twee* van onbekende grondstof. Het is toch na onderzoek gebleken dat er zijn *tien* gouden, *negen* zilveren en *één* koperen.

Nadat zij gereinigd waren, hetgeen door den hoogen graad oxydatie zeer noodig was, is het na vergelijking met hetgeen 's Genootschaps museum reeds bezit, wenschelijk voorgekomen aan te koopen *zes* gouden, *acht* zilveren en *één* koperen, en van de overigen, zijnde *vier* gouden en *één* zilveren der Regeering in overweging te geven Hare tusschenkomst te verleenen om er het Rijks Museum van oudheden te *Leiden* mede te verrijken.

Aan de beeldjes zijn stukjes kaartenblad gebonden, vermeldende het nommer en de geschatte waarde, overeenkomende met de opgaven door den goudsmid verstrekt over het gehalte, het gewicht en de waarde; welke oorspronkelijke taxatiebrieifjes mede bewaard zijn.

In afwachting eener nadere beschrijving wordt omtrent die beeldjes en hunne waarde het volgende medegedeeld:

A. Beeldjes bestemd voor het Genootschap:

4. Een gouden *Boeddha*, in staande houding, met een in den nek bevestigden wijden krans of prabhâvala; van den krans tot aan het einde der stift, waarmede het op eenig voetstuk bevestigd is geweest, 10.5 centimeter hoog en van dat punt tot het uiteinde van het kapsel 10 c.; geschat op. . . . . *f* 175.—

5. Een gouden *Boeddha*, in staande houding met

voet- en rugstuk van brons; hoog van de voeten tot aan den krans 7,7 c. van de voeten tot de punt van het kapsel 7,5 c. en in zijn geheel 11 c.; geschat op 〃 105.—

7. Een gouden *Boeddha*, in zittende houding de beenen onder het lichaam gekruist en kennelijk op een voetstukje bevestigd geweest, hoog 4 c en geschat op . . . . 〃 70.—

8. Als het vorige, behalve dat het lijf van achteren in een gouden stiftje uitloopt, waarmede het, waarschijnlijk zonder andere bevestiging, op een voetstukje gezet werd; het is slechts 2,5 c. hoog en geschat op 〃 30.—

9. Een gouden *Boeddha*, staande op een nagenoeg vormeloos klompje brons; het beeldje zelf hoog 7,3 c. het geheel 8,6 c. en geschat op . . . . 〃 175.—

10. Een gouden *Boeddha*, met het gewone hoofdtooisel en den krans, die in den nek en bovendien op de punt van het kapsel bevestigd is; staande op een bronzen voetstuk, waaraan één der vier pootjes ontbreekt, en leunende tegen een ovaal opengewerkt rugstuk; in zijn geheel 16.5 c. hoog, het beeldje zelf 7.7 c., en geschat op . . . . *f* 131,25

te zamen *zes* gouden voorwerpen ad . . . *f* 686,25

11. Een zilveren *Boeddha* in zittende houding, met de beenen gekruist, kennelijk op een voetstukje bevestigd geweest; 3.4 c. hoog en geschat op. . . 〃 1.87

12. Een zilveren *Boeddha*, in staande houding, met de tiara of makoeta op het hoofd, hoog 7 c. en geschat op . . . . 〃 3.40

14. Een zilveren beeldje, *Dewi Sri?* ten minste eenige gelijkenis vertoonende met plaat 8, fig. 3 bladz. 29 en 416 bij Moor, *Hindu Pantheon*; hoog 7.7 c. en geschat op . . . . 〃 5.—

15. Een zilveren *Boeddha*, in staande houding, hoog 8. c., en geschat op . . . . 〃 5.—

16. Een fragment van een zilveren *Boeddha* bij de knieën afgebroken, hoog 8, c., en geschat op . .	″	5.—
17. als no. 14. maar veel duidelijker te herkennen als vrouw; de beide voeten ontbreken, hoog 8 c. en geschat op	″	5.90
19. Een zilveren *Boeddha?* in zittende houding, op het lotusbed, het linkerbeen vóór het lijf gebogen op dat lotusbed, het rechter daar afhangende, waarop de rechterhand rust, hoog 8.5 c., en geschat op .	″	12,50
20. Een zilveren *Siva*, de rechter-voorarm ontbreekt; geplaatst op een afgebrokkeld bronzen voetstukje; hoog 8.7 c., het beeldje alleen, en in zijn geheel 10 c; geschat op	″	7.50
Te zamen *acht* zilveren voorwerpen ad. . .	*f*	46.17

18. Een koperen *Boeddha* staande op een lotusbed, hoog 11,2 c. nagenoeg geen innerlijke, en slechts zeer weinig kunstwaarde bezittende.

De waarde der gouden en zilveren voorwerpen, waarvan de aankoop ten behoeve van 's Genootschaps museum wordt voorgesteld, bedraagt mitsdien	*f*	732,42

B. Bestemd voor het Leidsch Museum:

1. Een gouden *Boeddha*, in staande houding, waaraan de voeten ontbreken, met wijden, in den nek bevestigden, het hoofdhaar niet rakenden krans, hoog 8.8 c., en met den krans 9.1 c.; geschat op	*f*	112.50
2. Een gouden *Boeddha*, in staande houding, evenneens zonder voeten, met zeer langwerpigen krans, hoog 7.9 c., en 8.5 c. tot aan het hoogste punt van den krans; geschat op	″	185.61

3. Een gouden *Boeddha*, in staande houding met twee stiftjes onder de voeten, waarmede het in eenig voetstuk bevestigd is geweest; hoog van de voeten tot het einde van het hoofdtooisel 8.1 c.; tot aan het

hoogste punt in den krans 8.3 c.; in zijn geheel 9.4 c. en geschat op . . . . „ 188.41

6. Een gouden *Boeddha*, tegen een vrij sierlijk, ovaal, metalen rugstuk, op een nagenoeg vormeloos klompje metaal als voetstuk, hoog in zijn geheel 10 c.; het beeldje zelf van de voeten tot het hoogste punt in den krans 6.7 c., en van de voeten tot de punt van het opgemaakte hoofdhaar 6.5 c.; geschat op. „ 105.—

te zamen *vier* gouden voorwerpen ad . . . *f* 591.52

13. Een bij de knieën afgebroken, zeer afgesleten fragment van een zilveren *Boeddha*, hoog 5.7 c., en geschat op . . . . „ 2.50

Makende mitsdien eene gezamenlijk waarde van . „ 594,02

Ten vergelijking van de schatting op *Batavia* met die, op *Bondowoso* verricht, strekke het volgende:

De *tien* gouden beeldjes zijn hier getaxeerd op . *f* 1277.77

te *Bondowoso* op . . . . „ 925.—

alzoo dáár minder . . . . *f* 352.77

De zilveren beeldjes, met uitzondering van no. 20 dat buiten vergelijking blijft, omdat men het te *Bondowoso* niet voor edel metaal hield, zijn te *Batavia* geschat op . . . . *f* 41.17

Te *Bondowoso*, waar men de stof voor gedeeltelijk goud hield, ten onrechte evenwel, op . . . . „ 330.—

alzoo dáár meer . . . . „ 288.83

makende voor de geheele waarde alzoo nog een voordeelig verschil voor de schatting door den *Bataviaschen* deskundige van . . . . *f* 63.94

zoodat de vinders zich niet te kort gedaan kunnen achten.

De geheele waarde van den aankoop die voor 's Genootschaps museum voorgesteld wordt is . . . . *f* 937.42

die der voorwerpen voor het Rijks Museum te *Leiden* „ 594.02

te zamen . . . . . *f* 1531.44

De gouden rozet, plaatjes enz. worden teruggezonden. Eenige zeer verweerde, bijna voormelooze klompjes metaal, fragmenten van voet- en rugstukken hebben mede geen waarde.

Gelet op notule van 9 Juni 1874 No. II, *c.*

Wordt overeenkomstig de voorstellen der kommissie besloten.

VII. Het Ethnographisch Museum werd verrijkt met een steenen vorm vroeger in *Atjeh* gebezigd tot het gieten van tinnen munten, en met twee zilveren kettingen vermoedelijk aan den klewang gedragen.

Geschenk van den heer VAN AECKEN alhier.

VIII. De Bibliotheek en de verzameling handschriften werden verrijkt met:

twee kropaks afkomstig van *Banjoewangie*,

één gesteendrukten Qorân en één boek met modellen van *Arabische* brieven, enz. gedrukt te *Cairo*,

beiden afkomstig van *Atjeh*.

één aan den vorigen Sultan van *Atjeh* gerichten *Maleischen* brief.

Geschenk van Mr. H. VAN DISSEL Jr.

Eenige opmerkingen omtrent de uitgave van het werk: *Boro Boedoer* door Dr. C. LEEMANS, *Amsterdam* C. G. VAN DER POST 1874.

Geschenk van den schrijver.

IX. Het Sphragistisch Kabinet werd verrijkt met eenige zegels der *Leidsche* Hoogschool.

Geschenk van den hoogleeraar BIERENS DE HAAN aldaar.

X. Worden op verzoek van de ledenlijst afgevoerd de heeren P. SEVERIJN te *Probolingo* en Mr. J. Ph. F. FILZ te *Batavia*, de eerste wegens vertrek naar *Nederland*, en tot gewone leden benoemd de heeren F. A. NIEUWENHUIJZEN te *Ajer Bangis*, W. Th. HORN en R. BOK te *Padang*.

Niets meer te verhandelen zijnde wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 4 Augustus 1874.

T. H. DER KINDEREN,
voorzitter.

L. W. C. VAN DEN BERG,
waarnd. secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 4 Augustus 1874, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig zijn de heeren: Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, A. W. EGTER VAN WISSEKERKE, N. P. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA, J. W. F. J. MEINSMA en Mr. L. W. C. VAN DEN BERG waarnemend secretaris.

I. De notulen der vergadering van 7 Juli 1874 worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht;

a. missive van den 1ste Goevernements-Secretaris dd. 16 Juli 1874 No. 1468 en bijl. houdende aanbieding van de facsimile's der inscriptiën, welke op eenige te *Atjeh* buit gemaakte stukken geschut voorkomen.

De waarnd. Secretaris deelt mede dat hij bereids eene transscriptie en vertaling van deze opschriften gereed heeft, en biedt dat stuk der Direktie aan.

Wordt besloten dezen arbeid als bijlage van de notulen op te nemen (zie Bijl. A.)

b. van den Goevernements-Secretaris dd. 21 Juli 1874 No. 1497 houdende verzoek om de opgaven voor den regeeringsalmanak van 1875 tijdig aan de afdeeling Statistiek ter Algemeene Secretarie te willen indienen.

Opdracht aan den waarnd. Secretaris om t. z. t. aan dit verzoek te voldoen.

c. van den dir. van O. E. en N. dd. 2 Juli 1874 No. 6614 houdende aanbieding van een exemplaar van het jaarboek van het mijnwezen in *Nederlandsch-Indië* 2de jaargang 2de deel.

Plaatsing in de Bibliotheek.

d. van denzelfden dd. 21 Juli 1874 No. 7405 houdende verzoek om 's Genootschaps gevoelen te mogen vernemen omtrent de overname ten behoeve van het Museum van een aarden pot en een koperen pan gevonden in de dessa *Wagir* afd. *Malang*.

Wordt besloten den Dir. voornoemd mede te deelen dat het Genootschap genoemde voorwerpen ten behoeve van het Museum wenscht over te nemen voor den getaxeerden prijs van *f* 2,625.

e. van denzelfden dd. 25 Juli 1874 No. 7601 houdende aanbieding van zijn besluit van denzelfden datum, waarbij aan het Genootschap worden afgestaan een aarden potje en eenige muntstukjes voor den prijs van *f* 10,20.

Notificatie onder referte aan notule van 7 Juli 1874 No. II, *f*, en aanteekening dat bedoeld bedrag bereids aan den resident van *Japara* is overgemaakt.

f. van den Kommandant der artillerie in de 1ste militaire afdeeling van *Java* dd. 30 Juli 1874 No. 1397/48 betreffende de plaatsing in 's Genootschaps Museum van het te *Kota Radja Bedil* buitgemaakt bronzen kanon van 24cm.

Gehoord het praeadvies van bestuurslid A. W. Egter van Wissekerke.

Gelet op notule van 7 Juli 1874 No. II, *b*.

Wordt besloten onder mededeeling van de bezwaren, welke aan de overbrenging naar en de plaatsing in 's Genootschaps Museum van een zoo kolossaal stuk geschut verbonden zijn, den Kommandant voornd. te verzoeken het kanon voorloopig te laten in het fort te *Weltevreden*, alwaar het zich thans bevindt.

g. van het correspondeerend lid Dr. H. N. van der Tuuk te *Bali* (*Boeleleng*) dd. 4 Juli 1874 betoogende de wenschelijkheid om eene opgave te doen zamenstellen van alle plaatsnamen van *Java*, met *Javaansche* letters geschreven, en zulks ten einde tot eene reconstructie der oud-*Javaansche* topographie, zoo als die in de Kawiwerken enz. voorkomt, te geraken.

Gehoord de mededeelingen van de bestuursleden A. W. Egter van Wissekerke en Mr. W. B. Bergsma, daarop nederkomende dat van die residentiën, alwaar eene topographische en statistieke

opname heeft plaats gehad, bereids de door den heer VAN DER TUUK verlangde opgaven zijn zamengesteld, en dat ook in den vervolge, naarmate die opname zich tot andere residentiën uitstrekt, daarvan dergelijke opgaven zullen worden zamengesteld.

Wordt besloten den heer VAN DER TUUK in antwoord op zijn schrijven van een en ander mededeeling te doen.

h. van het gewoon lid H. C. HUMME te *Timor-Koepang* dd. 29 Juni 1874 houdende aanbieding van eenige in die residentie gevonden wordende kralen, welke door de inheemsche bevolking als sierraden gebruikt worden.

Wordt besloten ter zake de voorlichting in te winnen van den Hoofdingenieur, chef der afdeeling Mijnwezen, 's Genootschaps gewoon lid R. EVERWIJN.

i. van den heer J. DE VROOM te *Bali* (*Boeleleng*) dd. 6 Juli 1874 houdende mededeeling, dat een vervolg van het volksgedicht »*Lingga P'ta*" door hem voor het Tijdschrift bewerkt wordt, met voorstel met de uitgave van het 1ste gedeelte te wachten tot de geheele arbeid gereed zal zijn.

Gelet op notule van 7 October 1873 No. III, *c*.

Wordt besloten de missive te stellen in handen van de redaktie van het Tijdschrift, met verzoek om mededeeling of met de uitgave van het eerste gedeelte van het stuk des heeren DE VROOM reeds begonnen is.

k. van den heer R. VAN ECK te *Bali* (*Boeleleng*) dd. 20 Juli 1874 houdende aanbieding van een tweede vervolg zijner »*Balische* spreekwoorden en spreekwoordelijke gezegden".

Wordt tot opname het Tijdschrift besloten.

l. van het buitengewoon lid J. S. G. GRAMBERG te *Bangkallan* dd. 23 Juli 1874 houdende aanbieding namens RADEN ARIA SOERIA ADININGRAT van een vijftal *Madureesche* handschriften namelijk:

1°. Eene *Madureesche* vertaling van het werk van den heer K. F. HOLLE over het planten van djagoeng, oebi en padi, benevens over de vischteelt op sawahs.

2°. Eene id. van het opstel van den goevernements-veearts J. van der Weijde over de kenteekenen van den leeftijd der paarden.

3°. Eene id. van het opstel van den Assistent Resident van *Tanah Datar* S. Stibbe Lz. over de cosmographie.

4°. Een *Madureesch* leesboekje voor de lagere scholen.

5°. Het *Madureesche* alphabet in 12 lettersoorten.

Allen van de hand van genoemden Raden.

Wordt besloten den heer Gramberg onder terugaanbieding dezer geschriften mede te deelen, dat dezelve voor eene plaatsing in 's Genootschaps edita minder geschikt voorkomen.

m. van den boekhandelaar M. Nyhoff te *s' Hage* dd. 15 Juni 1874 houdende aanbieding van een aan hem gericht schrijven van den heer J. Mohl, voorzitter van de Société Asiatique te *Parijs* dd. 11 Juni 1874, luidende laatstgenoemde brief als volgt:

De retour de la campagne je trouve votre lettre du 30 Mai et je m'empresse vous de repondre.

La Société Asiatique a reçu après de singulières erreurs faites au chemin de fer et à la douane, la belle collection de photographies de *Java* dont la Société de *Batavia* lui a fait cadeau. Le Secretaire de la Société M. Renan, n'étant pas à *Paris* dans ce moment, je ne sais, à qui et comment il aura envoyé les remercimens de la Société. Dans tous les cas je vous prie d'annoncer à Société de *Batavia* que son magnifique présent est arrivé, et à été reçu à la Société avec toute la reconnaisance qu'il merite.

Agréez, je vous prie pour vous même nos excuses de ce retard d'accusé de reception et nos remercimens pour les soins, que vous avez apportés à l'exécution de cette commission.

Notificatie.

n. van den heer J. S. Sarkies te *Batavia* No. 9 Juli 1874 houdende aanbieding van eenige *Persische* munten.

Dankbetuiging en plaatsing in 's Genootschaps Munt- en Penningkabinet onder referte aan notule van 14 April 1874, No. II, *ij*.

III. Het bestuurslid J. W. F. J. Meinma deelt onder referte aan notule van 7 Juli 1874 No. II, *d* mede, dat de latijnsche inscriptie op het graf van Rumphius te vinden is in de monographie over dien geleerde van den heer P. A. Leupe, geplaatst in dl. XII (1871) der verhandelingen van de koninklijke Akademie van wetenschappen, pag. 30 seqq. en in het werk van den *Amerikaanschen* professor Bickmore: Travels in the East Indian Archipelago (*London* 1868).

Wordt besloten van eén en ander den Direkteur van O. E. en N. mededeeling te doen.

IV. De waarnemend Secretaris biedt een exc. aan van zijn eerstdaags te verschijnen werk getiteld: De beginselen van het Mohammedaansche recht volgens de Imâms Aboe Hanîfat en asj-Sjâfe'î.

Dankbetuiging en plaatsing in de Bibliotheek.

V. Het Ethnographisch Museum werd verrijkt met twee van *Atjeh* afkomstige klewangs en een aldaar buitgemaakt geweer van Engelsch maaksel

Geschenk van den heer van Arcken.

VI. De Biblotheek werd verrijkt met eenige drukwerken van de drukkerij des heeren P. Weijerman te *Pasoeroean* afkomstig, en door dien heer ten geschenke aangeboden.

VII. Het Munt- en Penningkabinet werd verrijkt met een tweetal koperen munten van de Straits Settlements.

Geschenk van den heer A. H. J. Bloijs van Treslong Prins.

VIII. Worden op verzoek van de ledenlijst afgevoerd de heeren Mr. J. W. S. van der Aa te *Padang* en L. K. Harmsen te *Fort de Kock.*

IX. Tot lid der Direktie wordt verkozen de heer Mr. A.

Th. HEIJLIGERS docent aan het Gymnasium en gewoon lid des Genootschaps.

Niets meer te verhandelen zijnde wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 1 September 1874.

EGTER VAN WISSEKERKE,
waarnd. voorzitter.

L. W. C. VAN DEN BERG,
waarnd. secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 1 September 1874, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig zijn de heeren: A. W. EGTER VAN WISSEKERKE, waarnemend voorzitter, N. P. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA, J. W. F. J. MEINSMA, Mr. A. Th. HEIJLIGERS en Mr. L. W. C. VAN DEN BERG waarnemend secretaris.

De vergadering wordt bijgewoond door 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK.

I. De notulen der bestuurs-vergadering van 4 Augustus 1874 worden gelezen en goedgekeurd.

II. De heer Mr. A. Th. HEIJLIGERS, voor de eerste maal als lid der direktie de vergadering bijwonende, wordt even als de heer Dr. H. N. VAN DER TUUK door den waarnemend voorzitter welkom geheeten.

III. Worden ter tafel gebracht.

a. Missive van het nieuw benoemde lid der Direktie Mr. A. Th. HEIJLIGERS dd. 18 Augustus 1874 houdende mededeeling dat ZWEd. zich de op hem in de vorige vergadering uitgebrachte keuze laat welgevallen.

Notificatie.

b. Goevernements besluit dd. 21 Augustus 1874 No. 4 waarbij is goedgevonden en verstaan.

Eerstelijk: te bepalen dat de door den heer J. VAN KINSBERGEN in voldoening aan art. 3 van de namens het Goevernement door de Direktie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen met hem gesloten overeenkomst geleverde zes

exemplaren van het door hem vervaardigde album photographiën naar den Boro-Boedoer worden bestemd als volgt:

één exc. voor Z. M. den Koning.

één voor het Rijks Museum van oudheden te *Leiden*.

één voor de Société Asiatique te *Parijs*.

één voor de Asiatic Society te *Londen*.

één voor de Asiatic Society te *Calcutta*.

en één voor het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Ten tweede: Machtiging te verleenen om aan den heer J. VAN KINSBERGEN uit te keeren het hem blijkens de overgelegde rekening alsnog aankomend bedrag van *f* 4976,—.

Notificatie onder referte aan notule van 9 Juni 1874 No. IV, en opdracht aan den waarnd. secretaris om t. z. t. voor de verzending van bedoelde exc. het noodige te verrichten.

c. Goevernements renvooi dd. 24 Augustus 1874 No. 15551 houdende aanbieding van de Siameesche inscriptie te plaatsen op het voetstuk van den koperen olifant vóór 's Genootschaps gebouw.

Het correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK brengt ter tafel de door hem vervaardigde Maleische inscriptie voor hetzelfde doel bestemd.

Onder referte aan notule van 3 Maart 1874 No. II, *f* wordt besloten beide inscriptiën aan den Hoofdingenieur Eerstaanwezend ingenieur te *Batavia* aan te bieden, met verzoek om voor de inbeiteling daarvan op het voetstuk het noodige te verrichten.

d. Missive van den 1sten Goevernements Secretaris dd. 31 Augustus 1874 No. 1812 houdende mededeeling, dat, aangezien op dit oogenblik door den direkteur der Burg. Op. Werken geen ingenieur kan worden aangewezen voor de vervaardiging van platte gronden en opstanden der door den heer J. VAN KINSBERGEN gephotographeerde oudheden van *Java*, voorals-

nog aan dit denkbeeld geen gevolg kan worden gegeven, met uitnoodiging op de direktie van het Bataviaasch Genootschap om in overleg met evengenoemden departements chef te gelegener tijd op haar voorstel terug te komen.

Onder referte aan notule van 20 Januarij 1874 No. I wordt besloten den direkteur der B. O. W. uit te noodigen om, zoodra een ingenieur voor bedoelde werkzaamheden zal beschikbaar zijn, daarvan aan het Genootschap mededeeling te willen doen.

e. Van den direkteur van O. E. en N. dd. 4 Augustus 1874 No. 7943 en bijl. houdende verzoek om 's Genootschaps gevoelen te mogen vernemen omtrent de overname ten behoeve van het Museum van eenige voorwerpen geworden in de dessa *Mentaraman*, distr. en afd. *Patie*.

Wordt besloten den Direkteur voornd. mede te deelen dat het Genootschap die voorwerpen voor den getaxeerden prijs van *f* 11,86 ten behoeve van het Museum wenscht over te nemen.

f. Van denzelfden dd. 7 Augustus 1874 No. 8111 en bijl. houdende gelijksoortig verzoek omtrent een drietal in de residentie *Kedirie* gevondene pieken.

Wordt besloten den Ditekteur voornd. mede te deelen, dat het Genootschap op het bezit dier voorwerpen geen prijs stelt.

g. Van denzelfden dd. 18 Augustus 1874 No. 8487 en bijl. houdende aanbieding van zijn besluit van denzelfden datum, waarbij aan het Genootschap ter opname in het Museum werden afgestaan:

één gouden halskraag,
één " koeloek,
één " armband,
zes " boedhabeeldjes,
acht zilveren id.
en één koperen id.

Voor den gezamenlijken prijs van *f* 987,42, met uitnoodi-

ging dit bedrag rechtstreeks aan den resident van *Bezoekie* te willen overmaken.

Notificatie onder referte aan notule van 7 Juli 1874 No. IV, en opdracht aan den wd. Thesaurier om voor de verlangde overmaking het noodige te verrichten.

h. Van denzelfden dd. 20 Augustus 1874 No. 8612 en bijl. houdende verzoek om 's Genootschaps gevoelen te mogen vernemen omtrent de overname ten behoeve van het Museum van een gouden voorwerp gevonden in de residentie *Bagelen.*

Wordt besloten den Direkteur voornoemd mede te deelen dat het Genootschap op het bezit van bedoeld voorwerp geenen prijs stelt.

i. Van denzelfden dd. 20 Augustus 1874 No. 8614 en bijl. houdende aanbieding van zijn besluit van denzelfden datum, waarbij aan het Genootschap ter opname in het Museum worden afgestaan een aarden pot en een koperen pan voor den getazeerden prijs van *f* 2,625, met uitnoodiging dit bedrag rechtstreeks aan den resident van *Pasoeroean* te willen overmaken.

Notificatie onder referte aan notule van 4 Augustus 1874 No. II, *d*, en opdracht aan den waarnd. Thesaurier om voor de verlangde overmaking het noodige te verrichten.

k. Van denzelfden dd. 20 Augustus 1874 No. 8617 en bijl. houdende aanbieding van het Goevernements besluit dd. 13 Augustus 1874 No. 18, waarbij machtiging wordt verleend tot afstand aan de bibliotheek van het Gymnasium Willem III van eenige boekwerken door wijlen den heer VON DE WALL bij de zamenstelling van zijn woordenboek gebezigd.

Onder referte aan notule van 9 Juni 1874 No. II, *m*, wordt besloten den Bibliothecaris op te dragen voor de verzending van bedoelde boekwerken het noodige te verrichten.

(*l*). Van den Kommandant der Zeemacht dd. Augustus 1874 No. 7936 houdende aanbieding van het mede aan het

Bataviaasch Genootschap gericht goevernements renvooi dd. 30 Juli 1874 No. 11801, waarbij ter kennisname wordt aangeboden een schrijven van den *Nederlandschen* konsul generaal te *Melbourne*, betreffende een in de *Australische* bladen voorkomend bericht omtrent *Nieuw Guinéa*.

In rondlezing.

m. Van den resident van *Batavia* dd. 31 Juli 1874 No. 4782$^{a}/_{19}$ houdende aanbieding van het goevernements besluit dd. 13 Maart 1874 No. 16, waarbij bepaald wordt dat de inscriptie op het voetstuk van den Siameeschen olifant zal gesteld zijn in de Nederlandsche, Maleische en Siameesche talen.

Notificatie onder referte aan de notule van heden No. III, *c*.

n. Van denzelfden dd. 11 Augustus 1874 No. 5018$^{a}/_{12}$ houdende verzoek om de noodige gegevens voor de zamenstelling van de Regeerings Almanak voor 1875.

Opdracht aan den waarnemend Secretaris om aan dit verzoek te voldoen.

o. Van den resident van *Djokdjakarta* dd. 10 Augustus 1874 No. 105$^{b}/_{1}$ houdende aanbieding van een door PANGERAN SOERIO NEGORO vervaardigd facsimile van de inscriptie op den linggam nabij het huis van den Rijksbestuurder aldaar.

Onder referte aan notule van 9 Juni 1874 No. II, *l* wordt besloten de inscriptie te stellen in handen van 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK en den PANGERAN voor de door hem genomen moeite den dank der Direktie te betuigen.

p. Van de Academy of Natural Sciences te *Philadelphia* dd. 8 Juni 1874 houdende verzoek om alsnog eenige haar ontbrekende edita des Genootschaps te mogen ontvangen.

Wordt besloten de missive te stellen in handen van den Bibliothecaris ter fine van het noodige.

q. Van het gewoon lid Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER dd. Fort de Kock 10 Augustus 1874 houdende:

1°. Mededeeling dat door hem facsimilés zijn vervaardigd naar eenige Menangkabausche inscripties, en dat hij den in zijne handen gestelden arbeid des heeren HARMSEN voor eene opname in 's Genootschaps tijdschrift aanbeveelt.

2°. Voorstel om een bedrag van *f* 55,— beschikbaar te stellen voor de verdere werkzaamheden aan het maken van facsimilés naar de Menangkabausche inscripties verbonden.

Wordt besloten:

1° den heer VAN LIMBURG BROUWER onder dankbetuiging mede te deelen, dat tot de door hem ter zake van de inscripties gevraagde beschikbaarstelling van fondsen voor een bedrag van *f* 55,— gaarne zal worden overgegaan (Referte notule van 7 Juli 1874 No. III).

2° den arbeid des heeren HARMSEN op te nemen in het Tijdschrift (Referte notule van 7 Juli 1874 No. II, *p* en *q*).

r en *s*. Van het gewoon lid J. A. B. WISELIUS beiden dd. *Söeka Boemi* 30 Augustus 1874 houdende aanbieding van eenige koperen duiten en van de door hem verzamelde pantoens, en mededeeling dat hij niet weet op te geven, uit welke bronnen geput is het reisverhaal, bedoeld bij notule van 14 April 1874 No. II, *u*.

Gehoord het praviesade van het correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK en van den waarnemend Secretaris.

Wordt besloten:

1°. de duiten onder dankbetuiging te plaatsen in 's Genootschaps Munt- en Penningkabinet.

2°. Den heer WISELIUS mede te deelen, dat de door hem aangeboden pantoens niet geschikt voorkomen om in het Tijdschrift te worden opgenomen, als zijnde zij noch uit een aesthetisch, noch uit een wetenschappelijk oogpunt belangrijk (Not. 14 April 1874 No. IV, *d*).

3o. ZWEd. mede te deelen dat ook het reisverhaal, ofschoon op zich zelf niet onbelangrijk bij gemis aan opgave van de bron, waaraan het ontleend is, voor eene opname in het Tijdschrift of de Notulen niet in aanmerking kan komen.

t. Van den heer B. F. MATTHES dd. 's Gravenhage 29 Juni 1874 houdende mededeeling van de goede ontvangst der teekeningen behoorende bij zijn opstel over de koetika's.

Notificatie onde referte aan notule van 14 April 1874 No II, *s*.

u. Van de boekhandelaren KEMINK en ZOON dd. *Utrecht* 10 Juli 1874 betreffende eene bezending periodieken over 1872 door hen met het Nederlandsche schip Tromp naar *Batavia* verzonden.

Gesteld in handen van den Bibliothecaris om t. z. t. voor de in ontvangst name het noodige te verrichten.

v. Van den heer BRUCH, Agent der Ned. Ind. Stoomv. Maatsch. te *Gorontalo* dd. 15 Juli 1874 houdende aanbieding van het cognossement van een door hem aan het Genootschap aangeboden hoed onder de Badjoreezen bij trouwplechtigheden in gebruik.

Dankbetuiging en opdracht aan den wd. direkteur van het Museum om voor de in ontvangst name het noodige te verrichten.

IV. De waarnd. Secretaris deelt, onder referte aan notule van 4 Augustus 1874 No. II, *i*, namens de redakteuren van het Tijdschrift mede, dat het eerste gedeelte van het opstel van den heer J. DE VROOM, ofschoon bereids ter drukkerij gezet, dien heer terug is aangeboden.

Notificatie.

V. De Bibliotheek werd verrijkt met de navolgende geschenken:

1°. van den wd. Thesaurier N. P. VAN DEN BERG: een aantal boekwerken (zie Bijl. B.)

2°. van Ds. J. A. SCHUURMAN namens de Utrechtsche zending-vereeniging:

R. VAN ECK: Beknopte handleiding bij de beoefening der Balineesche taal. *Utrecht*, 1874.

VI. Het Ethnographisch Museum werd verrijkt met een kris toebehoord hebbende aan zekere WAJAHAN POESAN, die onlangs te *Koeboe Tambahan* (*Bali*) in een gevecht tegen GĕDé INTARA is gedood. Het heft van den kris is een navolging van den stam eens dadaps, waarvan de doornen zijn afgehouwen, en heet danganan tjanging d. w. z. heft op de wijze van een tjanging of dadap. Onder het heft is een ring (wĕwĕr) bezet met robijnen. Het blad over het heft is van ivoor, en de schede ten halve pèlèt.

Geschenk van Mr. F. C. VALCK assistent-resident te *Bali* (*Boeleleng*) en gewoon lid des Genootschaps.

VII. De waarnd. Voorzitter bedankt het correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK voor zijne tegenwoordigheid.

Niets meer te verhandelen zijnde wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 6 Oktober 1874.

T. H. DER KINDEREN
voorzitter.

L. W. C. VAN DEN BERG
waarnd. secretaris

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 6 October 1874, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig zijn: de heeren Mr. T. H. Der Kinderen, Voorzitter, A. W. Egter van Wissekerke, N. P. Van den Berg, J. W. F. J. Meinsma, Mr. A. Th. Heijligers en Mr. L. W. C. Van den Berg, waarnd. Secretaris.

De heeren Mrs. W. Stortenbeker Jr. en W. B. Bergsma, hebben kennis gegeven verhinderd te zijn de Vergadering bij te wonen.

I. De notulen der bestuurs-vergadering van 1 September 1874 worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouvernements besluit van 25 September 1874 No. 5, waarbij is goed gevonden en verstaan:

Eerstelijk: Aan de Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen machtiging te verleenen om van de bij dat genootschap in bewaring zijnde cliché's der op Gouvernements last vervaardigde photographieën naar den Boro-Boedoer, voor belangstellenden tegen betaling afdrukken te doen maken.

Ten tweede: aan Z. E. den Minister van Koloniën een schrijven te richten betreffende de aan den heer Van Kinsbergen op de jongste wereld-tentoonstelling te Weenen toegekende medaille.

Notificatie en opdracht aan den waarnd. Secretaris om voor de bekendmaking van het sub 1° bepaalde het noodige te ver-

richten, een en ander onder referte aan notule van 7 Juli 1874 No. V.

b. 'Missive van den Gouvernements Secretaris dd. 10 September 1874 No. 1896 aanbiedende een gedrukt exemplaar van het in de Javasche Courant van 21 Augustus jl. voorkomende omtrent het voornemen van de Société française de Géographie om in het jaar 1875 te *Parijs* een congres te houden tot bespreking van aardrijkskundige aangelegenheden.

Notificatie.

c. Van denzelfden dd. 6 October 1874 No. 2094 houdende toezending van een tweetal van *Atjeh* afkomstige gouden muntstukjes, geslagen onder de regeering van de Sultane Çafî addîn en aan Z. E. den Gouverneur-Generaal ten geschenke aangeboden, met verzoek om omtrent de intrinsieke en wetenschappelijke waarde dier munten te dienen van advies.

Wordt besloten de muntstukjes te doen taxeeren door een deskundige en aan Z. E. den Gouverneur-Generaal mede te deelen dat zal worden beproefd de daarop staande woorden te ontcijferen, ofschoon de letters bijna geheel afgesleten zijn.

d. Van den directeur van O. E. en N. dd. 15 September 1874 No. 9577 en bijl. houdende verzoek om 's Genootschaps gevoelen te vernemen omtrent de overname ten behoeve van het Museum van eenige koperen voorwerpen gevonden in de dessa *Menga*, district *Wangkal*, res. *Pasoeroewan*.

Wordt besloten den Directeur voornd. mede te deelen dat het Genootschap die voorwerpen voor den getaxeerden prijs van *f* 2,70 wenscht over te nemen.

e. Van denzelfden dd. 16 September 1874 No. 9617 en bijl. houdende gelijksoortig verzoek omtrent eenige voorwerpen gevonden in de dessa *Berkat*, district *Pangka*, res. *Tegal*.

Wordt besloten den Directeur voornd. mede te deelen dat het Genootschap op het bezit dier voorwerpen geenen prijs stelt.

f. Van denzelfden dd. 1 October 1874 No. 10224 en bijl. houdende gelijksoortig verzoek omtrent een koperen Boedhá-beeldje gevonden in de dessa *Tjipakoe*, district *Kerta Negara*. res. *Banjoemas*.

Wordt besloten den Directeur voornd. mede te deelen dat het Genootschap het beeldje voor den getaxeerden prijs van *f* 10,— wenscht over te nemen.

g. Van denzelfden dd. 23 September 1874 No. 9891 houdende aanbieding van zijn besluit van denzelfden datum waarbij aan het Genootschap worden afgestaan eenige in de residentie *Japara* gevondene voorwerpen, tegen den prijs van *f* 11,86.

Notificatie onder referte aan notule van 1 September 1874 No. III, *e*, en opdracht van den wd. Thesaurier om voor de overmaking dier gelden aan den betrokken resident het noodige te verrichten.

h. Van den Gouverneur van *Celebes* en onderhoorigheden dd. 7 September 1874 No. 624$^{1}/_{2}$ houdende aanbieding van de kopie van het dagboek der Vorsten van *Goa* en *Tello* in de Makassaarsche taal, met verzoek hem de daarvoor aan den inlander Gosmawang toegezegde som van *f* 25,— te willen overmaken.

Gelet op notule van 14 April 1874 No. II, *f*

Wordt besloten het dagboek te plaatsen in 's Genootschaps Verzameling Handschriften en den wd. Thesaurier op te dragen voor de overmaking van bedoelde gelden het noodige te verrichten.

i. Van den Resident van *Riouw* en onderhoorigheden dd. 18 September 1874 No. 1871/30 houdende aanbieding van een teekening naar den steen op het eiland Klein Karimon.

Gelet op notule van 19 Augustus 1873 No. II, *n*.

Wordt besloten de teekening toe te zenden aan 's Genootschaps gewoon lid K. F. Holle onder referte aan ZWEG. 's missive van 19 Juli 1873.

k. Van den Consul-Generaal van Oostenrijk-Hongarije dd. 3 October 1874 houdende verzoek om aan den Pangeran Adipati ARIO MANGKOE NEGORO den dank over te brengen van Z. H. Prins Philip van Saxen-Coburg-Gotha voor de aan Z. H. door genoemden Pangeran aangeboden verzameling wajang-poppen.

Wordt besloten aan dit verzoek te voldoen.

l. Van 's Genootschaps gewoon lid R. EVERWIJN dd. 8 September 1874 luidende in substantie dat de ZWEG. aangeboden van *Timor* afkomstige kralen, gewone glaskralen zijn, van Europeesch maaksel en vermoedelijk in der tijd door Spanjaarden of Portugeezen op *Timor* aangevoerd.

Onder referte aan de Notule van 4 Augustus 1874 No. II, *k* wordt besloten den Heer EVERWIJN den dank des Genootschaps te betuigen voor het door ZWEd. ingesteld onderzoek, en den Heer H. C. HUMME een afschrift van evengenoemd schrijven van te bieden, en zulks in antwoord op zijne missive van 29 Juni 1874.

m. Van het correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK te Soerabaja dd. 21 September 1874 betreffende de uitgave in 's Genootschaps edita van de letterkundige nalatenschap van Dr. W. H. ENGELMAN.

Wordt besloten te schrijven aan den Heer VAN DER TUUK als volgt:

Wij hadden de eer te ontvangen uwe missive dd. 21 Sept. 1874 houdende mededeeling dat de letterkundige nalatenschap van wijlen Dr. ENGELMAN u door het Bijbelgenootschap was toegezonden, en dat het uw voornemen is die voor de edita des Genootschaps te bestemmen. Wij vermoeden dat onder de nalatenschap van den helaas aan de wetenschap te vroeg ontvallen geleerde zich hoogst belangrijke stukken zullen bevinden, welker publiceering bijzonder veel zal bijdragen tot vermeerdering van de kennis der inlandsche talen, en wij zouden met het oog op een en ander daarvoor gaarne een afzonderlijk deel onzer verhandelingen openstellen.

Het door U geopperde bezwaar als zoude het handschrift van Dr. ENGELMAN ter drukkerij aanleiding geven tot moeielijkheden, beamen wij slechts ten deele, en in allen gevalle zullen wij zorgen dat de noodige maatregelen worden genomen om het op te heffen. Het bezwaar komt ons trouwens geenszins zoo gewichtig voor dat wij met het oog daarop zouden moeten afzien van de publiceering van den naar wij vertrouwen zeer te waardeeren arbeid van meergenoemden geleerde, welke arbeid er bovendien niet dan bij winnen kan indien hij door uwe zoo bevoegde hand wordt geordend en voor de pers bewerkt.

n. Van het gewoon lid K. F. HOLLE te *Waspada* dd. 16 September 1874 houdende aanbieding van eene verbeterde transcriptie met het facsimilé van de *Kendalsche* platen.

Wordt besloten: 1° een en ander te stellen in handen van het correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK en zulks onder referte aan notule van 7 Juli 1874 No. II, *n* en *o*;

2° in afwachting van nader bericht van ZWEdGel. de bij evengenoemde notulen omschreven brieven vooralsnog niet te plaatsen in 's Genootschaps Tijdschrift.

o. Van het buitengewoon lid L. K. HARMSEN te *Fort de Kock* dd. 27 September 1874 houdende dankbetuiging voor zijn benoeming als zoodanig.

Notificatie.

p. Van den heer A. VAN ECK te *Bali* (*Boelèlèng*) dd. 19 September 1874 houdende aanbieding ten behoeve van het Tijdschrift van een door hem opgestelde „Schets van het eiland *Lombok*."

Wordt tot opname in het Tijdschrift besloten.

q. Van den Secretaris van Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden dd. 28 Juli 1874 houdende mededeeling dat Z. K. H. in der tijd de door den Regent van *Kendal* aangeboden platen ontvangen heeft.

Notificatie onder referte aan notule van 14 April 1874 No. II, *p*, en mededeeling aan den heer K. F. Holle.

r. Van den Heer M. Von Faber, tolk voor de Chinesche taal te *Batavia*, dd. 4 October 1874 houdende terugaanbieding van de door hem op verzoek van den Ondervoorzitter Mr. J. A. Van der Chijs gedetermineerde munten.

Notificatie en dankbetuiging aan den Heer Von Faber, een en ander onder referte aan notule van 14 April 1874 No. IV, *a* § 1o.

III. Zijn bij de leden der Directie in rondlezing geweest C. C. Klerk de Reus: De vermeestering van *Chinsura* 1781 en 1795.

J. A. B. Wiselius: Historisch onderzoek naar de wereldlijke en geestelijke suprematie van *Grissee* over Midden en Oost *Java* in de 16de en 17de eeuw.

Wordt tot opname van beide stukken in 's Genootschaps verhandelingen besloten (referte not. van 9 Juni 1874 No. VI en VII).

IV. Het bestuurslid J. W. F. J. Meinsma waarnd. Directeur van het Museum bericht dat hem eindelijk zijn geworden de voorwerpen, bedoeld bij het schrijven van den heer K. F. Holle, opgenomen in notule van 14 April 1874, No. II, *p*, en bestaande uit:

1o. een tweetal baadjes met Arabische spreuken en djimats beschreven;

2o. een porceleinen schotel met id.

3o. een oud Padjadjaransch zadel;

4o. een heilig zwaard;

5o. een Soendasch afgodsbeeld;

6o. twee koperen platen met inscriptiën van *Bandjarnegara* afkomstig (not. 19 Aug. 1874 No. II, *m*.)

Notificatie en plaatsing in 's Genootschap verzamelingen.

V. De waarnd. Secretaris

a. biedt aan namens den Heer H. Rulleman Voorst een beschreven rol door ZWEerw. na de inname van den Kraton te *Atjeh* in het huis van den Sultan gevonden, en deelt naar aanleiding daarvan het navolgende mede:

De rol bevat verschillende niet met elkander samenhangende stukken in de Arabische taal, o. a. een fragment (slot) van eene verhandeling van Çoefischen aard, eenige djimats, eenige reeksen van zegsmannen van overleveringen (hadîth), de namen van enkele qotobs, enz. Het begin van de rol is afgescheurd.

De tijdelijk te *Batavia* vertoevende vorst van *Patei* (*Atjeh*) Toekoe Mahmoed naar het doel van dit zonderlinge stuk gevraagd, verklaarde dat dergelijke rollen door Atjineesche strijders bij zich gedragen werden in de hoop van daardoor onkwetsbaar te worden.

De waarnd. Secretaris vestigt er voorts nog de aandacht op hoe voor eenigen tijd door twee onzer Vaderlandsche geleerden, de Hoogleeraren J. M. De Goeje en A. W. T. Juijnboll, op grond van een vroeger op de Atjineezen buitgemaakte beschreven vlag de stelling werd verkondigd dat dit volk tot de sekte der Sjija'ieten behoorde, doch dat zoowel uit deze rol als uit alle andere tot nog toe in het Genootschap ter tafel gebrachte, uit *Atjeh* afkomstige stukken, ten duidelijkste blijkt dat de bewoners van dat rijk tot de orthodoxe Mohammedanen en wel tot de volgers van asj-Sjâfe'î moeten gerekend worden.

Ten einde op dit punt volledige zekerheid te erlangen heeft hij zich gewend tot den evengenoemden Toekoe Mahmoed, en tot den kommandant van het 3de district van *Batavia*, den bekenden râdja Borhân ad-dîn. Beide personen, die wel bij uitnemendheid als autoriteiten ten aanzien dezer quaestie kunnen worden beschouwd hebben hem verklaard dat er geen sprake van was dat de Atjineezen tot eenige kettersche richting behoorden, dat de geheele bevolking de school van asj-Sjâfe'î volgt en zelfs de Sjija'ieten verafschuwt.

Trouwens het voorkomende in den aanvang van het bekende

Maleische boek over de rechtswetenschap, Mirät at-tollâb geheeten, en door Dr. Meursinge onder den titel van Handboek van het Mohammedaansche recht in de Maleische taal" uitgegeven (vergl. Inleiding pag. VI) leverde reeds genoegzamen grond op om niet door het vinden van een vlag in een der vasalstaatjes en van welke vlag men den oorsprong niet eens kende, aan de orthodoxie der bewoners van het voormalige rijk van *Atjeh* te gaan twijfelen.

Notificatie en dankbetuiging aan den Heer Ruleman Vogel voor zijn geschenk;

b. brengt in herinnering dat blijkens notule van 1 Augustus 1871 No. II, *h* besloten is als bijlage van de Notulen op te nemen eene beschrijving en schetskaart van de ruïne Kota Rosan (afd. *Lamongan* res. *Soerabaja*) van de hand van den Heer J. A. B. Wiselius,

dat dit stuk echter in het ongereede schijnt geraakt te zijn, ten minste dat tot nu toe niet aan evengenoemd besluit is gevolg gegeven; dat hij onlangs den arbeid des Heeren Wiselius door een toeval onder eenige andere papieren heeft aangetroffen, en dat het hem wenschelijk voorkomt alsnu tot de publiceering over te gaan, doch in het Tijdschrift in stede van in de Notulen.

Wordt dien overeenkomstig besloten;

c. deelt mede dat de Heer J. De Vroom zijn stuk over het gedicht Lingga P'ta bereids heeft voltooid, en voor zooveel noodig het eerste stuk daarvan heeft gewijzigd en der redactie van het Tijdschrift heeft toegezonden.

Notificatie.

d. Brengt ter tafel namens den Heer K. F. Holle:

1°. Een tweetal proefdrukken van facsimilés naar de platen van *Bandjarnegara* met transcriptie.

2°. Afteekening eener inscriptie in een kunstmatige grot te

Sangsit (*Bali*) te vinden, welke hem door tusschenkomst van den Ondervoorzitter Mr. J. A. VAN DER CHIJS is geworden.

Wordt besloten:

Ad 1um. de facsimilés te doen afdrukken en daarna met de transcriptie te stellen in handen van 's Genootschaps eerelid A. B. COHEN STUART.

Ad. 2um. de afteekening te plaatsen in 's Genootschaps verzameling.

VI. De bibliotheek werd verrijkt met met de navolgende werken:

Revue Brittannique Jaarg. 1874.

Revue des deux mondes Jaarg. 1874.

geschenk van het gewoon lid H. SCHRÖDER VISSER.

De munthervorming in Nederlandsch-Indie door N. P. VAN DEN BERG, *Batavia*, BRUINING & WIJT 1874.

Geschenk van den Schrijver.

VII. Het munt- en penningkabinet werd verrijkt met twee medailles ter herinnering aan het duizendjarig bestaan van het Noordsche rijk, en aan een bezoek van Christiaan XV aan Tromsoe.

VIII. Worden op verzoek van de ledenlijst afgevoerd de Heeren N. D. LAMMERS VAN TOORENBURG, te *Samarang* en Mr. C. CANTER VISSCHER, te *Batavia*.

Niets meer te verhandelen zijnde wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van den 3en November 1874.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.
L. W. C. VAN DEN BERG,
Waarnd. Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 3 November 1874, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig: de Heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Ondervoorzitter, Dr. L. W. G. DE ROO, N. P. VAN DEN BERG, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA en J. MEINSMA.

Van de Heeren Mr. W. STORTENBEKER, A. W. EGTER VAN WISSEKERKE en Mr. A. TH. HEIJLIGERS is bericht ontvangen dat zij verhinderd zijn de vergadering bij te wonen.

I. De Notulen der vorige vergadering van 6 October worden gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter heet de Heeren DE ROO en VAN DER CHIJS welkom, die, de eerste na eene reis naar Nederland, de tweede na eene langdurige dienstreize, weder aan de werkzaamheden van het bestuur deelnemen.

De Heer DE ROO aanvaardt op nieuw de functiën van thesaurier uit handen van den waarnemenden titularis, den Heer N. P. VAN DEN BERG. Evenzoo neemt de waarneming van het directeurschap van 's Genootschaps Museum door het bestuurslid MEINSMA een einde en treedt de Heer VAN DER CHIJS weder als zoodanig op.

Ook het secretariaat eischt blijvende voorziening. Daar de Heer N. P. VAN DEN BERG deze betrekking niet meer wenscht te bekleeden en ook de Heer L. W. C. VAN DEN BERG de tijdelijke opdracht niet voor goed op zich verlangt te zien overgaan, moet er eene nieuwe keuze geschieden. De stemmen vereenigen zich op het bestuurslid MEINSMA, die zich bereid verklaart als zoodanig werkzaam te zijn.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Brief van den 1en Gouvernements Secretaris van den 11en October no. 2133c, houdende aanbieding van een gedrukt exemplaar van:

1e. het rapport der commissie ingesteld bij het besluit van 9 Janurai 1873 no. 28 "met het doel om de quaestie omtrent de geschikste plaats waar eene zeehaven voor Batavia kan worden daargesteld, te beoordeelen";

2e. de notulen der vergaderingen van deze commissie;

3e. de tweede met later gevonden gewigtige gegevens vermeerderde nota van het lid dezer commissie M. J. Schram;

4e. eene missive van den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken van 11 Januari 1872 no. 297.

Plaatsing in de Bibliotheek.

b. Van denzelfden dd. 31 October no. 2299 waarbij ten bewaring in 's Genootschaps Museum aangeboden wordt een bij de bemachtiging van den Kraton van *Atjeh* gevonden brief, gedagteekend 2 Januari 1843 van Louis Philippe van *Frankrijk* aan den toenmaligen Sultan van *Atjeh.*

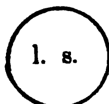
Dit stuk is een groot vel papier, op de vouwen bijna geheel doorgesleten, en bemorst met eene zeer groote olievlak.

Binnen een bijzonder fraaien, in goud en blauw gedrukten rand staat in schoonschrift het volgende:

Louis Philippe, Empereur des Français à l' Illustre et Magnifique Seigneur le Sultan de Achem, Salut:

Illustre et Magnifique Seigneur. Nous avons reçu avec un bien réel intérêt la lettre amicale que Vous Nous avez adressée. L'expression de vos sentiments Nous a été agréable. Les Capitaines de notre Marine Impériale qui ont abordé dans vos ports, Nous ont rendu compte du bon accueil que Vous faites aux Français qui voyagent ou font le commerce dans vos Etats, et Nous Vous en savons gré. Nous ne doutons pas que Vous

leur continuerez cette protection et cette bienveillance, et que votre autorité leur fera rendre dans toutes les occasions bonne et prompte justice pour tout ce qui pourra concerner la sureté de leurs personnes et de leurs propriétés. De notre côté Nous veillerons avec soin á tout ce pui pourra Nous intéresser et Nous Nous plairons á accroître avec Vous par tous les moyens le cercle de nos bons rapports. Sur ce, Nous prions Dieu de qui tout procède dans les temps et au delà des temps, qu'il Vous aît, *Illustre et Magnifique Seigneur* en sa sainte et digne garde. Ecrit en notre Palais Impérial des Tuileries, le deuxième jour du mois de janvier de l'an de grâce Mil Huit cent quarante trois.

Votre bon Ami,
(*s*) Louis Philippe.

Le Ministre et Secrétaire d'Etat au Département des Affaires Etrangères de Sa Majesté l'Empereur des Français.

(*s*) Guizot.

Wordt besloten den Consul-Generaal van *Frankrijk* te vragen of ZHEdG. ook iets bekend is aangaande de herkomst van dit stuk en of men onvoorwaardelijk aan de echtheid mag gelooven.

c. Schrijven van den HoogwelGeb. Heer Jhr. J. W. Ploos van Amstel, Consul-Generaal der Nederlanden voor al de Britsche Koloniën in *Australië*, *Nieuw-Zeeland* en *Tasmania*, gedagteekend *Melbourne* 18 Augustus 1874, houdende bericht dat het ZHWGeb. gelukt was eenige der munten te verkrijgen waarom het genootschap in den aanvang van dit jaar verzocht had, overeenkomstig het besluit genomen in de bestuurs-vergadering van den 22en December 1873, notule III *c* (bladz. 171 van deel XI).

Wordt besloten den Consul-Generaal voor zijne welwillende tusschenkomst dank te betuigen.

d. Missive van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, dd. 7 October jl. No. 10394 ten vervolge op zijn schrijven van den 25 Augustus 1873 No. 8306 verzoekende hem met spoed te doen toekomen eene aantooning als daarbij bedoeld om te strekken ten bewijze dat de gewone Gouvernements subsidie noodzakelijk is, ook voor het dienstjaar 1876.

Daar volgens mededeeling van den juist afgetreden Wd. Thesaurier die subsidie ook voor 1876 noodig zal zijn, den Thesaurier verzocht eene aantooning als de bedoelde gereed te maken.

e. Van denzelfden dd. 17 Oktober jl. No. 10775, houdende opdracht om op de voorgeschreven wijze in bewaring te nemen twee sabels met gouden schede en twee wandelstokken met gouden knop, door den Sultan van *Pontianak* den Gouverneur Generaal als huldebewijs aangeboden:

Wordt besloten de sabels en stokken ter bewaring aan te nemen.

f. Van denzelfden dd. 28 Oktober jl. No. 11176 ten geleide van een kistje inhoudende zes stukken van een gouden beeldje, blijkens bijbehoorenden brief van den Resident van *Tegal* dd. 12 Oktober No. 4936/41 gevonden in de dessa *Bandjar-Anjar*, district *Lebaksioe*, regentschap *Brebes*. In het proces-verbaal van taxatie wordt de grondstof niet goud, maar soewasa genoemd, waarvan de samenstelling door de beide inlandsche goudsmeden-taxateur geacht wordt te zijn één derde goud en twee derden koper, en de waarde *f* 2000.

Gesteld in handen van den Directeur van het Museum met opdracht het noodige te doen voor eene juiste waardeering en zoo mogelijk bestemming.

g. Van den Resident van *Djokjakarta* dd. 9 Oktober jl. No. 1292/1 aanbiedende een stortingsbewijs voor de contributie over 1873 van den Pangeran Adipati Soerio Sasraningrat, en houdende verder terugzending van de quitantiën over 1868—73, ten name van den Pangeran Soerio Negoro, waarvan

deze Prins, die beweert, dat hem het eerelidmaatschap in der tijd aangeboden was, de betaling verschoven had.

Wordt besloten den Pangeran, die nooit Eerelid geweest is, van de ledenlijst af te voeren. De ontvangst van het stortingsbewijs was bereids door den wd. Thesaurier erkend.

h. Van 's Genootschaps correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK gedagteekend *Soerabaja* den 5den October jl., mededeelende dat hij op genoemde plaats verdere reisgelegenheid naar *Bali*, afwachtende, eenige nasporingen heeft gedaan naar overblijfselen uit den Hindoetijd.

Zoo werden (behalve het Boeddhabeeld voor het residentiehuis) in het bezit van particulieren gevonden twee steenen watervaten met jaartallen; een steenen kist met een regel schrift; een gouden ring met sanskrit letters; steenen voorwerpen en beelden met jaartallen en eenige regels schrift; bronzen bekers met de figuren van den dierenriem, op sommige waarvan jaartallen; een aantal munten in het Madjapahitsche gevonden, waarop figuren als die van de Javaansche woekoe, sommige zeer groot en weinig overeenkomst hebbende met die van het Genootschap; bronzen voorwerpen met inscriptie en eindelijk twaalf koperen platen, waarop een giftbrief, welk kostbaar stuk door den Heer VAN DER TUUK werd afgeschreven ter nadere bekendmaking.

Er moet aan gewanhoopt worden een der hier opgesomde voorwerpen, waarop het Genootschap prijs zou stellen, ten behoeve van het Museum te verkrijgen; doch in het bezit van den Heer F. KARTHAUS, werd gevonden een steen met bijna onleesbaar schrift, waarop, naar de wijze van bewaring te oordeelen, geen prijs scheen gesteld te worden. Het Genootschap zal zich tot dien Heer wenden met verzoek dien steen af te staan.

Verder bericht de Heer VAN DER TUUK dat de linggaminscriptie, waarvan sprake is in notule van 1 September 1874 la *o*, nog niet door hem ontcijferd is kunnen worden. Het was

onzeker of dit aan den vorm der inscriptie zelve dan wel aan het afschrift moest geweten worden, weshalve een nieuw, door een ander vervaardigd afschrift nuttig zou zijn; terwijl, daar Inlandsche afschrijvers wel eens gaatjes voor schriftteekens aanzien, de steen ook gephotographeerd zou moeten worden.

Wordt besloten den Resident te verzoeken:

1° eene poging te willen doen om nogmaals een afschrift van die inscriptie te laten maken, ditmaal door een ander dan Pangeran Soerio Negoro;

2° van de inscriptie eene photographie te laten nemen door den te *Djokjakarta* wonenden photograaf Cephas.

Almede bericht de Heer Van der Tuuk dat het verbod om voorwerpen uit den ouden tijd aan iemand anders dan aan de Regeering te verkoopen, in de streken waar hij zich thans ophoudt, verderfelijk schijnt te werken. „De inlander, vreezende „van de ambtenaren een behoorlijken prijs te vragen, verbergt „soms het gevondene of vernietigt het, om zich de moeite te „besparen van naar de ambtenaren te gaan.

Naar aanleiding hiervan wordt het volgende opgemerkt:

Voor zoo ver de grond van dit verschijnsel in de omstandigheid ligt dat het Gouvernement niet meer vergoedt dan de innerlijke waarde en deze soms veel van die denkbeeldige verschilt, welke anderen, b.v. Chinezen, aan sommige voorwerpen hechten, kan er niet veel aan gedaan worden om te zorgen dat al zulke voorwerpen in handen der Regeering komen.

Doch de Directie heeft wel vernomen dat er twee andere oorzaken zijn, die hier werken; ten eerste nl. de lange tijd die er verloopt eer de vinders in het bezit worden gesteld van het hun toekomende aandeel in de waarde van het gevondene, en ten tweede, de omstandigheid dat het geld niet altijd of ten minste niet geheel aan den vinder komt. In zoo verre de Directie het hare kan bijdragen door spoedige afdoening harerzijds aan het eerste bezwaar te gemoet te komen, zal zij het noodige doen, schoon de administratieve afdoening altijd betrekkelijk lang zal duren. Maar het tweede bezwaar ware ge-

heel op te heffen indien de Regeering voorschreef dat Resident, Assistent-resident of Controleur *zelf* dergelijke uitbetalingen aan de regthebbenden *in persoon* deed, daartoe naar gewestelijke of afdeelings-hoofdplaats op te roepen, in stede van, zoo als nu, het geld langs drie of meer stations aan het dorpshoofd te doen toekomen.

Wordt besloten der Regeering in overweging te geven een voorschrift van deze strekking uit te vaardigen.

i. Een schrijven van het bestuurslid Mr. J. A. Van der Chijs uit *Probolinggo* van 21 Juni 1874, doch eerst ontvangen den 18en October jl., meldende dat op zijn verzoek de toenmalige Resident van dat gewest, de Heer P. Severijn, aan het Genootschap heeft afgestaan een Hindoe-beeld, afkomstig van *Kraksaän*.

Het beeld was reeds ontvangen en was men bezig het te ontdoen van de dikke laag witkalk die het bedekte.

k. Brief van den Heer R. Seijdel, te *Cheribon* van den 16en October jl., meldende dat ZEd. in het bezit is van verschillende oud-Javaansche wapens, die ter overneming worden aangeboden. Zij zouden herkomstig zijn uit den tijd van der Portugeezen verblijf op dit eiland en bestaat de verzameling uit:

1 kanon,
10 lansen met 2 en 3 punten,
1 lans met 4 punten,
1 sabel van metaal,
verder nog eenige steenen voorwerpen.

Wordt besloten den Heer Seijdel voor te stellen die zaken naar *Batavia* op te zenden, waartoe hem de Ned. Ind. Stoomvaart-Mij. kosteloos gelegenheid aanbiedt. Het Genootschap zal alleen dan over de waarde kunnen oordeelen en misschien eene keuze doen, om zich vervolgens over den aankoop te verstaan

III. De Ondervoorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS geeft in overweging om, met referte aan notule van 6 October jl., la. *q*, 's Genootschaps honorair lid, den Heer A. B. COHEN STUART uit te noodigen zich te wenden tot den Heer Secretaris van Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden, en ZWEdG. te verzoeken aan Z. K. H. vergunning te vragen om de platen door den Regent van *Kendal* aan den Prins ten geschenke aangeboden, te zien en te bewerken.

Dienovereenkomstig wordt besloten.

IV. Hetzelfde bestuurslid heeft zijne dienstreize benuttigd om ten behoeve van het Genootschap mede te brengen de volgende geschenken, deels van andere belangstellenden, deels van ZEdG. zelven:

1. Van Raden Adipati Pandji NOTO AMIPRODJO, Regent van *Kendal*:
   a. batoe toelis, afkomstig van de dessa *Kali-Beber*, onder Wonosobo;
   b. koperen voet- of armband, gevonden te *Soerokondo-Koelon*, district *Selokaton*, regentschap *Kendal*;
2. Van den heer C. A. L. JEEKEL, assistent-resident te *Bankalan* (*Madura*):
   eenige Arabische handschriften;
3. Van den Heer G. LANDOLT te *Batavia*:
   a. gouden dollar der Ver. Staten van N. Amerika, 1856.
   b. 25 cents van *Canada*, 1872.
4. Van Raden Ngabehi KROMO DI POERO, patih van *Koedoes*:
   real batoe;
5. Van Pangeran MANGKOE, te *Soemenep*:
   a. real batoe.
   b. geklopte piaster van Karel IV van *Spanje*, 1795.
6. Van den Heer F. S. A. DE CLERCQ, *Ambon*:
   a. zilveren rijder van de provincie *Holland*, 1790.
   b. elf zilveren en twee koperen diverse munten.
   c. bonk van 1 stuiver.

7. Spaar- en beleenbank te *Samarang*:
15de t/m 20ste jaar-verslag.

8. Van de Heeren THIEME & Co., te *Soerabaja*:
a. Reglement op de heffing der regten van in- en uitvoer en accijnsen.
b. Almanak ataoe soerat taoon 1874.

9. Van den Heer J. FAES, assistent-resident te *Japara*:
exemplaar zijner brochures met aanteekeningen.

10. Van Raden Mas Adipati TJOKRO NEGORO, Regent van *Blora*:
manuscript met verklaring van oud-Javaansche alphabetten, afkomstig van *Ronggo Warsito* te *Solo*.

11. Van den Patih op pensioen te *Demak*:
verklaring van *Tjondro-Senkolo* (manuscript).

12. Van den Heer VAN DER CHIJS zelven:
1° hoofddeksel (tjaping) in gebruik te *Japara*, *Koedoes* en *Poerwodadi*;
2° dakon-spel van *Japara*;
3° facsimilé van het opschrift boven de middelste deur der moskee te *Demak*;
4° rékal;
5° 2½ gulden van *Willem I*, 1840;
6° negen koperen Bantamsche, Palembangsche en Chinesche munten.
7° koperen vaas met oud Javaansche inscriptie, gevonden bij de dessa *Djinggotan*, district *Bandjaran*, afd. *Japara*.

Aan de gevers werd dank betuigd en verder het noodige gedaan voor de plaatsing in de verzamelingen.

Ten aanzien van 3° wordt opgeteekend:

a. Het opschrift boven de deur der moskee te *Demak* luidt:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

b. een opschrift op het voetstuk van een zonnewijzer bij diezelfde moskee luidt:

[illegible]
[illegible]

موبي سڠ اوله بومي
روڤا ويكو گونجارا نبي

Ter bezichtiging van Raden Mas Adipati TJOKRO NEGORO, Regent van *Blora*, bracht de Heer VAN DER CHIJS mede:

a. een kawi manuscript, dat gezonden zal worden aan het correspondeerend lid Dr. H. N. VAN DER TUUK, en

b. kropak, eigendom van de desa *Djangdjang*, district *Djepon* afdeeling *Blora*, te zenden 's Genootschaps gewoon lid den Heer K. F. HOLLE te *Waspada*.

V. De Heer DE ROO biedt aan een afdruk in gips van den penning van Chasteleijn, vervaardigd door tusschenkomst van den Heer J. F. G. MEIJER, Directeur van het Koninklijk Kabinet van Penningen te *'s Gravenhage*.

VI. De Bibliotheek werd verrijkt met:

Geschenkwerken van den Heer H. J. PRINS, chef der firma G. C. T. VAN DORP & Co., te *Samarang*:

Selompret Melajoe 1870 (*eerste* jaargang) uitgevers: de genoemde firma.

Samarangsch Advertentieblad, jaargangen 1845, 1846, 47, 48, 49 en 50, gedrukt te *Samarang* bij OLIFANT & Co.

Bramartani, jaargangen 1855 en 1856 verschenen bij de Gebroeders HARTEVELDT te *Soerakarta*, uitgaven van de firma G. C. T. VAN DORP & Co.

Notulen van het Samarangsche genootschap tot bevordering van Landbouw en Nijverheid, van 3 October 1868 tot 1 Februarij 1869 met een bijblad, waarin o. a. voorkomt: proeve van

beantwoording der prijsvraag, gesteld door het Samarangsch genootschap voornoemd: welke verbeteringen in de bereiding van indigo kunnen worden aangebracht; 1869.

Vijftiende jaarlijksch verslag van de spaar- en beleenbank te *Samarang*, 1869.

Eerste leesoefeningen, ten gebruike der scholen in Nederlandsch-Indie, 2e stukje, door D. C. De Bruin, negende druk, 1869.

Ned.-Indische Spoorwegmaatschappij, lijn *Samarang Vorstenlanden*, algemeen reglement, 1869.

Statuten van het nieuw Samarangsch praauwenveer opgerigt te *Samarang* 26 Maart 1869.

Verslag van de kommisie van liquidatie der firma Wermuth & Co. uitgebragt in de vergadering van crediteuren op Woensdag 30 Junij 1869.

Extract uit de Notulen der vergadering van de permanente commissie voor het zakelijk regt in de Vorstenlanden, gehouden 29 November 1868.

Quarles van Ufford (J. K. W.). (Boekaankondiging). Het nieuwste werk over *Australië:* Australia and New Zeeland bij Arthony Trollope. (Overgedrukt uit de Economist Januarij 1874). 1873 8°.

——————— (Idem). Jaarboek van het Mijnwezen in Nederlandsch-Oost-Indië. (Overgedrukt uit de Economist 1873). 8°.

——————— (Idem) Mare clausum. Bijdrage tot de geschiedenis der rivaliteit van Engeland en Nederland in de zeventiende eeuw, door Mr. S. Muller Fz. (Overgedrukt uit Themis, Regtskundig tijdschrift 1e. st. 1873). 8°.

——————— (Idem). Geschiedenis van het cultuurstelsel, door G. H. van Soest. (Overgedrukt uit de Economist 1873). 8°.

——————— Herziening der Indische comptabiliteitswet. (Overgedrukt uit de Economist Maart—April 1873). 8°.

——————— Iets over arbeiderswoningen. (Overgedrukt uit de Economist van October 1873). 8°.

Quarles van Ufford (J. K. W.). Iets over den Oranje-Vrijstaat. (Overgedrukt uit de Economist November 1873). 8°.

—————— (Boekaankondiging.) Voijage en Russie, au Caucase et en Perse, dans la Mésopotamie, le Kurdistan, la Syrie, la Palestine et la Turquie, exécuté pendant les années 1865, 1866, 1867 et 1868 par T. M. Chevalier Lijcklama a Nijeholt. (Overgedrukt uit de Economist December 1873). 1873. 8°.

—————— *Atjeh* en de Atjinezen. (Overgedrukt uit de Vaderlandsche Letteroefeningen van Februarij 1874). 1873. 8°.

—————— Cochin-China 1873. (Overgedrukt uit de Economist Februarij en Maart 1874). 1874 8°.

—————— Een Regeeringsverslag over Britsch Indie. (Overgedrukt uit de Economist April 1874). 1874. 8°.

—————— Een woord over koloniaal beheer. 1872. 8°.

—————— Geschiedenis van de Nederlandsche Oost Indische bezittingen door J. J. Meinsma (Overgedrukt uit de Vaderlandsche Letteroefeningen van Mei 1873). 8°.

—————— Koloniale kronijk. Koloniale literatuur. (Overgedrukt uit de Economist Mei, Junij, Julij, Augustus en September 1873 en Junij 1874). 8°.

VII. Van wege de Ned. Ind. Stoomvaart-Maatschappij werden, bij gelegenheid dat men een aan het adres der Directie geadresseerd voorwerp liet afhalen, twee collis medegegeven, „welke in het pakhuis dezer Maatschappij sints geruimen tijd „gedeponeerd zijn."

Het eerste pak bevatte, zonder geleidebrief of eenige andere aanwijzing van de plaats van herkomst, een houten schild twee zwaarden en een baadje. Op het schild waren nog de sporen van met krijt geschreven letters te onderscheiden, waaruit zou te lezen zijn: Mindanao. Daar dit niet tot onze bezittingen behoort, bestaat er twijfel of dit de ware lezing zij. Het tweede pakket bevatte een brief en wel van 's Genootschaps gewoon lid, den Heer J. S. G. Gramberg, van den volgenden inhoud:

„Ik heb de eer Uwer Directie hierbij ten behoeve van het museum beleefdelijk aan te bieden de navolgende voorwerpen, door mij bij verschillende gelegenheden verzameld, als:

a. een Katambong of Blians-trom, gebruikt bij de Dajaks op begrafenis- en andere feesten.

b. twee Hampatong Binji. Deze beeldjes worden in de korven met zaadpadi gezet, opdat de ziel er niet uit zou verdwijnen en de padi daardoor onvruchtbaar worden. Volgens het geloof der Dajaks namelijk heeft elke rijstkorrel eene ziel. Ter loops zij het opmerkelijk verschijnsel hier medegedeeld, dat dit geloof ook nog algemeen heerschend is onder de Christen bevolking te *Babauw*, in de nabijheid van Koepang (Timor.)

c. Een Dajaksche Soempit-koker met 6 pijlen.

d. Een offerlepel van *Amanoebang*, landschap van Z. W. Timor. Dit landschap staat niet in betrekking tot het N. I. Gouvernement".

De bedoelde voorwerpen zijn in 's Genootschaps Museum geplaatst, en is aan den heer GRAMBERG de dank de Directie betuigd; doch deze gelegenheid wordt te baat genomen om alle belangstellenden uit te noodigen hunne bezendingen steeds van een afzonderlijk te verzenden geleidebrief te doen vergezeld gaan, en bij de voorwerpen zelven een lijstje te verpakken met hunnen naam, hunne bestemming, plaats waar zij gevonden of in gebruik zijn enz..

VIII. Worden op verzoek van de ledenlijst afgevoerd, de Heeren Jhr. R. M. C. VAN ALPHEN en J. P. ERMELING.

Niets meer te verhandelen zijnde wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van den 1^en^ December 1874.

De ondervoorzitter,
J. A. VAN DER CHIJS.
De Secretaris,
J. MEINSMA.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 1 December 1874, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig: de Heeren Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Ondervoorzitter, Dr. L. W. G. DE ROO, N. P. VAN DEN BERG, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Mr. W. B. BERGSMA en J. MEINSMA, Secretaris.

Van de Heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, Voorzitter, Mr. W. STORTENBEKER, A. W. EGIER VAN WISSEKERKE en Mr. A. TH. HEIJLIGERS is bericht ontvangen dat zij verhinderd zijn de vergadering bij te wonen.

I. De Notulen der vorige vergadering van 3 November worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Een schrijven van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid dd. 2 November jl. no. 11341 met verzoek om aan den Resident van *Pasoeroewan* *f* 2.70 en aan den Resident van *Banjoemas* *f* 10.— over te maken. Eerstgenoemde som is het bedrag der waarde van eenige koperen voorwerpen, gevonden in de dessa *Menga*, district *Wangkal*, residentie *Pasoeroewan*, (referte notule van 6 October jl. II *d*. Laatstgenoemde som vertegenwoordigt de koopprijs van het koperen Boeddhabeeldje, gevonden in de dessa *Tjipakoe*, district *Kerta-Negara*, residentie *Banjoemas*, (referte dezelfde notule, letter *f*).

Opdracht aan den Thesaurier om het noodige te verrichten.

b. Van denzelfden dd. 2 November jl. no. 11346 houdende

verzoek om vóór ultimo Januari a. s. een kort verslag in te dienen over 's Genootschaps verrichtingen in 1874.

Den Secretaris opgedragen dit kort verslag samen te stellen.

c. Van denzelfden dd. 7 November jl. no. 11557, uitnoodigende om te voldoen aan den medegezonden brief van den Gouvernements-secretaris dd. 2 November jl. no. 2319, waarin bericht wordt dat Z. M. den eersten Koning van *Siam* drie photographieën zullen aangeboden worden van den voor het genootschappelijk gebouw op een voetstuk geplaatsten olifant, geschenk van Z. M.; verlangende de Regeering te weten of het Genootschap bij die toezending wellicht het een of ander zou willen medegedeeld hebben.

Wordt besloten te antwoorden dat volstaan kan worden met de mededeeling dat behalve het op de drie photographieën zichtbare opschrift in de Nederlandsche taal, op het rechteren linker-zijvlak dat opschrift in het Siameesch en Maleisch zal herhaald worden.

d. Van denzelfden dd. 17 November jl. 11955 verzoekende 's Genootschaps advies op een, aan Z. E. den Gouverneur-Generaal gericht request van den Heer L. W. A. LUDEKING, dirigeerend officier van gezondheid der eerste klasse. Die hoofdofficier biedt der Regeering eene door hem bijeengebrachte verzameling naturaliën ter overname aan tegen het kostende van de fleschen, den spiritus enz. en zulks ten behoeve van het Leidsch Museum of het Gymnasium Willem III.

Wordt besloten de stukken te zenden aan de Koninklijke Natuurkundige vereeniging met verzoek aan het bestuur het Genootschap in dezen voor te lichten.

e. Van denzelfden, dd. 18 November jl. no. 11987 ten geleide van het 1e deel, van den 3en jaargang van het jaarboek van het Mijnwezen in Nederlandsch Indië.

Plaatsing in de bibliotheek.

f. Van denzelfden, dd. 20 November jl. no. 12071 met de vraag of het Genootschap genegen is over te nemen vijf koperen schotels, gevonden in de dessa *Tandjoeng*, district *Djamboe*, afdeeling *Poerwokerto*, residentie *Banjoemas*.

Na beschouwing van de medegezonden teekening wordt besloten te antwoorden dat het Genootschap op het bezit van die voorwerpen geenen prijs stelt.

g. Van den Consul-Generaal van *Frankrijk*, den Heer G. Duchesne de Bellecourt, antwoordende als volgt op het schrijven waarin ZHEdG. eenige inlichting verzocht werd over den in den Kraton te *Atjeh* gevonden brief van Z. M. den Koning der Franschen, (referte notule van 3 November jl., II *b*):

Il est certain que le document dont vous avez bien voulu me donner communication, dans la lettre que vous m' avez fait l'honneur de m' écrire le 21 de ce mois, porte bien la signature de Sa Majesté le Roi Louis Philippe et celle de Son ministre des affaires Etrangères Mr. Guizot.

Ecrite il y a plus de trente années, c'est-à-dire à une époque où la situation du Sultan d'*Atjeh* n'était pas clairement définie et où aucune police maritime européenne n'était établie dans ces parages pour la protection des navigateurs, cette lettre paraît avoir eu pour objet d'engager le Sultan à se montrer humain et bienveillant envers ceux que les hasards de la navigation ou les intérêts du négoce amèneraient sur les côtes atchinoises.

Quant au titre d'Empereur que le Roi des Français prend dans cette lettre, c'est là un de ces usages de protocole assez fréquens dans les Chancelleries européennes dans leurs relations avec les princes asiatiques. On voit dans divers documens diplomatiques (peut-être même dans l'un des traités avec la Chine) l'Angleterre nommée Empire de la Grande Bretagne au lieu de Royaume.

Quant aux circonstances qui donnèrent lieu à l'envoi de cette lettre je les ignore complètement; mais si la Société le désire, il me sera tout agréable de m'en enquérir.

Peut-être ces circonstances ont-elles quelque rapport avec

des incidens et collisions qui amenèrent la capture par une corvette française de plusieurs habitans de la côte d'*Atjeh* et parmi lesquels se trouvait l'oncle du Radjah actuel de Patty, qui fut emmené en France où il resta prisonnier pendant deux ans. Cet atchinois accompagnait dernièrement son neveu à Batavia dans le voyage que ce Prince fit après sa soumission à la domination neérlandaise.

En mettant un terme à sa captivité et en le renvoyant dans son pays le Gouvernement français lui aura remis cette lettre de courtoisie afin de prédisposer favorablement le Sultan d'*Atjeh* envers ceux de nos navigateurs qui aborderaient les côtes de ses Etats.

Je le répéterai d'ailleurs ce n'est là qu'une hypothése à éclaircir.

Wordt besloten, onder dankbetuiging voor de moeite die ZHEdG. zich reeds gegeven heeft, gebruik te maken van het aanbod om nadere inlichtingen in te winnen.

h. Van den Resident van *Palembang*, dd. 28 November No. 4812, met toezending van de handschriften waarvoor 's Residents tusschenkomst was ingeroepen, nadat door 's Genootschaps gewoon lid Dr. J. J. Van Limburg Brouwer de aandacht was gevestigd op een geding, kortelings ter hoofdplaats *Palembang* uitgesproken, waarvan het onderwerp eene belangrijke verzameling Arabische en Maleische handschriften was, afkomstig van de voormalige Sultans. In 's Residents brief wordt het volgende aangaande die manuscripten medegedeeld:

„Met referte aan de missive van 17 October jl. no. 138, heb ik de eer het genootschap mede te deelen, dat met deze post wordt verzonden een pakket inhoudende de vier Maleische of Arabische handschriften afkomstig van de voormalige Sultans, waaromtrent onlangs een geding is gevoerd en welke thans in eigendom toebehooren aan den Chetib-iman bij de mohamedaansche gemeente alhier, Kiagoes Hadjie Abdul Malik.

„Deze handschriften bestaan uit:

„1 kitap tapsier,

„1 kitab hadis,
„1 „ sarah djohar Toheid,
„en 1 „ Dahlital abrol iman.

„De eigenaar verklaart zich evenwel ongenegen, daarvan op eenige wijze afstand te doen, maar heeft hij alleen, onder bepaalde belofte dat hem die boekwerken weder zoodra mogelijk zouden worden gerestitueerd, er in toegestemd, dat ze aan uw genootschap ter inzage worden gezonden.

„Ten einde dien persoon dus niet te leur te stellen, daar hij blijkbaar veel waarde aan die poesaka's hecht, en aanmaningen van diens zijde te vermijden, zal het mij aangenaam zijn die handschriften zoodra mogelijk te mogen terug ontvangen."

Wordt besloten de manuscripten te stellen in handen van den Heer Mr. L. W. C. VAN DEN BERG.

i. Van de Directie der Javasche-Bank dd. 28 November jl. No. 1029, ten geleide van een blanco exemplaar der nieuwe biljetten van *vijftig* gulden, dit jaar in omloop gebracht.

De Directie dank betuigen en plaatsen in het Munt- en Penningkabinet.

k. Van het correspondeerend lid, den Heer JAMES FERGUSSON, van den 25en September jl. met dankbetuiging voor zijne benoeming als zoodanig.

Notificatie.

l. Van denzelfden, onder gelijke dagteekening, (vgk. notule van 22 December 1873 II *k* bladz. 168 van dl. XI) en luidende als volgt:

„I have delayed for a very long time answering your letter of the 31th March last but it was in hopes that might when doing so be able to comply with your request that I would give you the address of some house in *Batavia* who would receive the Photographs and settle tho matter in account between us.

„I am sorry to say I have failed in my endeavours to effect

this. No bookseller in London has — so far as I can ascertain — any direct relation with *Batavia*, and the matter is one that a mercantile firm can hardly be asked to undertake.

„I hoped that Dr. KERN en Dr. LEEMANS or some Dutchman might have come to our Oriental Congress, or my friend Sir John Hawkshaw gone to Holland, and so put me in the way of effecting the exchange. — But all these resources have failed me.

Under these circumstances the only thing I can purpose, is, that you send home the Photographs to some bookseller or agent at the Hague or to some house here — Mr. MAY your Consul-General might kindly undertake the affair.

„If this can be done, the agent, whoever he is, ought to be instructed, on receiving the books to be given in exchange and the balance of the account in cash, to hand me the photographs. You and you only, I fancy can state exactly what that balance should be, all charges included.

„The published price of the books named, is:

Tree and Serpent Worship	£ 5. 5.0
History of Architecture, 2 vols. . .	2.12.0
Rude stone monuments.	1. 3.0
	£ 9. 0.0

„If the thansaction can be arranged in this manner I shall be delighted; if not I must content myself with the information I can glean from the Asiatic Societys copy. Whichever way it may turn, I beg you will accept my best thanks for the trouble you have taken in the matter and have the honour to be" enz.

Wordt besloten den Heer VAN KINSBERGEN op te dragen een volledig exemplaar van de photographiën af te drukken en dit door tusschenkomst van den Heer MARTINUS NIJHOFF aan den Heer FERGUSSON te zenden, dezen laatsten verzoekende insgelijks aan den Heer NIJHOFF een exemplaar zijner werken te sturen met een wissel voor het bedrag dat de photographiën kosten met verpakking, vracht en assurantie, minus den prijs der in het schrijven des Heeren FERGUSSON vermelde boekwerken.

m. Van het gewoon lid, den Heer K. F. Holle dd. 6 November no. 108, over den beschreven steen op Karimon (notule van 19 Augustus 1873, II *n*, van dl. XI bladz. 97) en luidende als volgt:

„Naar aanleiding van 's Genootschaps schrijven dd. 17 October jl. no. 128 heb ik de eer in overweging te geven, nadere inlichtingen omtrent de bedoelde inscriptie te willen inwinnen en zoo mogelijk eene meer uitgewerkte teekening.

„Zoo als ze nu is, is het moeijelijk ze te ontcijferen. Mogt er weer eens iemand op Klein-Karimon komen, die met de teekenpen kan omgaan, dan zou het wenschelijk zijn, de uitgebeitelde plaatsen goed aan te geven, terwijl wijders een woord omtrent de plaats, waar de inscriptie zich bevindt, alsmede wat de bevolking er van verhaalt, niet onwelkom zal zijn.

„Wellicht bevinden zich in de buurt nog andere overblijfselen der oudheid, hetzij beelden, hetzij een graf; ook daarnaar zal bij gelegenheid navraag kunnen worden gedaan. Hebben wij eene meer gedetailleerde teekening dan kan eene opname daarvan in het tijdschrift in overweging worden genomen."

Wordt besloten afschrift hiervan te zenden aan den Resident van *Riouw* en nogmaals zijne medewerking in dezen in te roepen.

n. Van het correspondeerend lid, Dr. H. N. Van der Tuuk, gedagteekend *Boeleleng* 16 October 1874 ter aanwijzing van de fout in het afschrift der *Kendalsche* platen begaan, (referte notule van 14 April 1874, II *p* en *q* en van 7 Juli II *n* en *o*) en die, door den schrijver des Heeren K. F. Holle gemaakt, door dien Heer zelven, referte notule van 6 October jl., II *n*, reeds hersteld was. Die brief en een schrijven van de Directie dd. October jl., no. 134 kruisten elkaar; daarmede waren de verbeterde transcriptie en een sedert van den Regent van *Kendal* terug ontvangen *facsimile* der platen aan den Heer Van der Tuuk opgezonden. Tevens was hem gevraagd of naar aanleiding hiervan nog eenige wijziging noodig was in het stuk over die platen voor het tijdschrift bestemd. Bij een schrijven

o. uit *Boeleleng* van den 10en November jl., deelde de Heer VAN DER TUUK mede dat ook de tweede transcriptie fouten bevatte, doch dat de strook, waarop het oorspronkelijke getrouw was nageteekend, veel ophelderde. Alleen bevatte dit afbeeldsel minder tekst dan het afschrift, wat nog nader bericht vereischte.

Met den inhoud dezer beide brieven was de Heer HOLLE bereids door den Secretaris in kennis gesteld en van ZEd. dat nadere bericht verzocht.

p. Van het gewoon lid, den Heer Mr. S. C. J. W. VAN MUSSCHENBROEK, berichtende dat hem twee exemplaren, mannetje en wijfje, van een vogelsoort aangebracht waren, door hem beschreven en aanvankelijk als eene nieuwe soort van paradijsvogel bestemd.

Wordt besloten den brief te zenden aan de Koninklijke Natuurkundige vereeniging.

q. Van het bestuur van den Planten- en Dierentuin, dd. 25 November jl. met bericht dat men niet geneigd is de dieren van den Heer SEIJDEL — referte notule van 3 November jl. II *i* — over te nemen.

Notificatie en te gelegener tijd mededeeling aan den belanghebbende.

III. De Ondervoorzitter had den 6en November aan den President eene nota gezonden waarin de aandacht gevestigd werd op een artikel in het dagblad „De Indiër" van den 4en November te voren no. 259, luidende als volgt:

„Wij vernemen dat men tot heden zich weinig schijnt te storen aan de bepaling, waarbij, onder welk voorwendsel ook, verboden wordt om ruïnen of overblijfselen der oudheid te schenden, dan wel om eenige voorwerpen, daartoe behoorende, eigendunkelijk te doen verplaatsen, wegruimen of zich toe te eigenen. Men schijnt de ruïnen in de omstreken van *Prambanan* in dat opzicht niet te sparen.

„Een getuige verklaart althans gezien te hebben dat zware steenen, welke aldaar van de tjandi's afkomstig moeten zijn, per spoor naar elders vervoerd worden en dat is van zeer recenten datum. Hij houdt zich overtuigd, dat zulks geheel buiten voorkennis van den Resident geschiedt en dat die daad mitsdien in strijd is met de daaromtrent bestaande verordening."

De Heer VAN DER CHIJS merkte hierbij op dat het telegram, bedoeld bij het Gouvernements besluit van 12 September 1872 No. 36 (notule van 1 October 1872, II *a*, bladz. 125 van dl. X) dus zijne werking blijkt verloren te hebben en geeft in overweging om, spoedshalve niet op de eerstvolgende bestuursvergadering wachtende, de Regeering te verzoeken door Hare tusschenkomst een einde aan dezen roof te maken.

De Voorzitter en Secretaris richtten toen onder nadere goedkenring den 11en November het volgende schrijven aan de Regeering:

In haar schrijven van 22 Augustus 1872 No. 99 nam de Directie van het Bataviaasche Genootschap van Kunsten en Wetenschappen de vrijheid Uwer Excellentie's aandacht te vestigen op de berooving en spoliatie van de tempels te Brambanan.

„Reeds den 2en September daaraanvolgende noodigde Uwe Excellentie daarop langs telegraphischen weg den Resident van *Djokjakarta* uit om onverwijld afdoende maatregelen te nemen tegen verdere berooving en vernietiging dier tempels.

„Toch moest aan het slot van haar schrijven dd. 20 Juni 1874 No. 86 de Directie wederom melding maken van een feit, dat op nieuw deed zien op hoe schromelijke wijze de oudheden van Java door particulieren worden vernietigd en van hare beeldwerken beroofd.

„En dat er reden bestaat om te vermoeden dat het zelfde nog voortdurend gebeurt, bewijst een bericht in het dagblad „De Indiër" van 4 November jl. No. 259 van dezen inhoud:

(Volgt het hierboven reeds overgedrukte artikel).

„Naar de bescheiden meening der Directie verdienen de hier vermelde feiten een gestreng onderzoek.

„Immers niet alleen worden, zoo zij juist zijn, de zoo belangrijke Hindoe-oudheden van de Vorstenlanden met geheele vernietiging bedreigd, maar dan blijkt er uit dat de ten gevolge van het bovenaangehaald Regeeringstelegram genomen maatregelen niet afdoende zijn geweest.

„De Directie gelooft dat eerst voor goed een einde aan de veelvuldige spoliatiën van Java's oudheden zal worden gemaakt wanneer het openbaar Ministerie zich met de zaak gaat bemoeien, en toepassing vordert, hetzij van het voorschrift in art. 188 strafwetboek voor Europeanen (art. 189 van dat van Inlanders) hetzij, zoo de strafrechter dit voorschrift wellicht niet op de Hindoe-oudheden toepasselijk mocht achten, van dat in art. 5 No. 9 van het policie-strafreglement voor Europeanen (art. 3 No. 9 van dat voor Inlanders) hetzij van de bepalingen der strafwet betreffende diefstal, al naar gelang er slechts beschadiging, vernieling of wel wederrechtelijke en opzettelijke toeeigening plaats heeft.

„Zij neemt daarom eerbiedig de vrijheid Uwer Excellentie in overweging te geven:

„1° den Resident van *Djokjakarta* te verzoeken mede te deelen welke maatregelen door hem zijn genomen naar aanleiding van Uwer Exellentie's aangehaald telegram van den 2^{en} September 1872;

„2° de Residenten van *Soerakarta* en *Djokjakarta* uit te noodigen een gestreng onderzoek in te stellen in verband tot den inhoud van het boven geïnsereerd dagblad-artikel en daarna van hunne bevinding bericht te geven; en

„3° de hoofden van gewestelijk bestuur op *Java* en *Madura* op nieuw indachtig te maken aan hunne verplichting om te waken en te doen waken tegen de schending, vernieling en ontvreemding van Java's oudheden en hun daarbij te herinneren de bovenvermelde strafbepalingen, in verband met het voorschrift van art. 6 Reglement strafvordering."

Deze behandeling der zaak wordt door de overige bestuursleden goedgekeurd.

IV. De Heer Mr. VAN DEN BERG deelt aangaande de handschriften mede:

a. van den Heer JEEKEL ten geschenke ontvangen, referte notule van 3 November jl., dat zij voor het meerendeel hoogst onbelangrijk zijn, en

b. uit de nalatenschap des Heeren VAN DER VALK, waaromtrent door een der executeuren in den boedel de onderhandsche aankoop ten behoeve van het Genootschap was voorgesteld, dat vijf en twintig gulden een voldoend bedrag is.

V. De Ondervoorzitter brengt verslag uit over:

a. de bezending munten van Z. H. den Prins van Saksen-Coburg-Gotha ontvangen, en die zorgvuldig in een geheel dichtgesoldeerd kistje verpakt, onaangeroerd was gelaten tot des Heeren VAN DER CHIJS terugkomst. Het pakket bevatte 360 exemplaren vergezeld van het volgende schrijven:

Vienne le 13 Janvier 1871. En priant la t h. Société des Arts et Sciences de *Batavia* d'accepter mes sincères remercîments pour le bel envoi de si intéressantes monnaies indo-neerlandaises que j'ai reçues il y a 15 jours, et qui font l'ornement de ma collection d'outre-mer, j'ai le plaisir de lui envoyer en échange 360 monnaies dont la liste détaillée se trouve ci-jointe.

J'y ajoute une liste de toutes les monnaies qui manquent d'après l' ouvrage de Mr. VAN DER CHIJS á ma collection, espérant qu'à l'avenir la t. h. Société voudra bien échanger ses duplicata pour les miens.

Wordt besloten de ontvangst te erkennen en den Prins dank te betuigen voor de milde wijze waarop Z. H. dezen ruil heeft tot stand gebracht; maar tevens op te merken dat de Haar ontbrekende exemplaren òf unica òf ook niet in het bezit van het Genootschap zijn, dat evenwel moeite zal blijven doen.

b. het (zoo gezegde) gouden beeldje uit de dessa *Bandjar-Anjar*, residentie *Tegal*, waarvan sprake is in Notule 3 November jl. II *e.* Wel verre zelfs van spinsbek te zijn, is er volgens ver-

klaring van den Bataviaschen deskundige geen spoor van goud in, en de waarde in stede van 2000 slechts 2 gulden.

Wordt besloten den Directeur van O. E. en N. dit mede te deelen en den aankoop ten behoeve van het Genootschap voor te stellen tot laatstgenoemd bedrag.

c. de muntstukjes van *Atjeh* afkomstig, bedoeld in notule van 6 October jl. II *c.* De daar aangegeven beschikking was nog niet uitgevoerd en dient zij aangevuld te worden met deze mededeeling van den Heer Van der Chijs:

„De beide muntjes (Mas) zijn geslagen onder het bestuur der Sultane Inâyat Schah, omstreeks 1680.

„Op de eene zijde staat:

ڤادوک سري سلطان عنايت شاه

„Op de andere.

زكية الدين شاه بردولة

„Beschreven en afgebeeld bij Netscher en Van der Chijs, bladz. 164, pl. XXII no. 182, en bij Millies bladz. 93, pl. XVI no. 140."

Wordt besloten dit ten antwoord te doen strekken op het schrijven van den Gouvernements-Secretaris dd. 6 October jl no. 2094, onder bijvoeging dat de innerlijke waarde geschat is op ƒ 2.25.

VI. De Heer Van der Chijs brengt ter tafel:

a. Het eerste afgedrukte vel zijner Bibliographie van Ned. Oost-Indië.

Wordt besloten hiervan in de notulen aanteekening te houden.

b. Eene nota over de behoefte aan een nieuwen en meer stelselmatig bewerkten Catologus van het Ethnographisch museum, met een specimen van bewerking. Zij luidt als volgt:

Tot in Augustus 1868 bezat het Genootschap geen Catalogus van zijne ethnologische verzameling.

Eenige lijsten van nu en dan aan het Genootschap voor zijn museum toegezonden voorwerpen, ettelijke aanwijzingen in de Notulen, mondelinge traditie omtrent de herkomst, enz. van sommige objecten en nog eenige gegevens was al, wat te dien tijde aan bouwstoffen voor eenen Catalogus der ethnologische verzameling voorhanden was.

De toenmalige directeur van het museum, Mr. H. D. Levijssohn Norman, schifte en rangschikte deze betrekkelijk geringe gegevens en vulde die tot eenen volledigen Catalogus aan zooveel hij vermogt.

Vooral gaf hij zich veel moeite om de inheemsche benamingen der voorwerpen juist in zijnen catalogus te vermelden.

Maar gedrongen door de groote behoefte aan een wegwijzer voor de talrijke bezoekers van het in een nieuw kleed gestoken museum, zag hij zich verpligt met betrekking tot zijnen catalogus het gulden *„nonum prematur in annum"*, zooals hij zelf in het voorberigt schrijft, te verzaken.

Aan die omstandigheid is 't vermoedelijk te wijten, dat in zijnen catalogus, behalvè eene streng volgehouden ethnographische indeeling, zoo weinig of liever in het geheel geen systeem heerscht.

Want onder opvolgende nummers vindt men daarin vermeld: een schild, een paar oorringen, een vischnet, een kris enz., enz. Men springt in dien catalogus, zooals men zegt van den hak op den tak.

Deze, naar mijn inzien, minder gelukkige eigenschap van den catalogus van 1868 heeft mij doen besluiten eenen nieuwen, meer systematisch bewerkten catalogus zamen te stellen, waarvan eene proeve hiernevens gaat.

Tot die zamenstelling ben ik ook genoopt:

1°. door de belangrijke vermeerdering van het museum sedert 1868 met voorwerpen, omtrent welke de bezoeker van het museum in den actuëlen catalogus natuurlijk te vergeefs eenige toelichting of verklaring zoekt;

2°. door de herhaling onder verschillende nummers van dezelfde soort van voorwerpen in den catalogus van 1868, waardoor die catalogus veel bevat, hetgeen daaruit kan verwijderd worden;

3°. door de ontdekking van enkele vergissingen in dien catalogus;

en, *last not least*, door de overtuiging, dat eerst door eenen catalogus, ingerigt als nevensgaande proeve, duidelijk wordt, welke rubrieken van 's Genootschaps ethnologische verzameling voldoende en welke onvoldoende of in het geheel niet vertegenwoordigd zijn.

Met behulp van zoodanigen catalogus kan een iegelijk, waar ook in Nederlandsch-Indie gevestigd, gemakkelijk nagaan, wat nog aan 's Genootschaps ethnologische verzameling ontbreekt en wat hij welligt in staat en genegen is daaraan toe te voegen.

Meer toch door geschenken dan door aankoop is de ethnologische verzameling verrijkt; en zulks om de eenvoudige reden, dat de meeste voorwerpen in die verzameling geene handelsartikelen zijn, maar slechts nu en dan, dikwerf alleen toevallig verkregen kunnen worden.

Tot een meer sijstematischen aankoop van voorwerpen, dan tot nog toe het geval was, zal ook het genootschap met behulp van eenen catalogus vòlgens nevensgaande proeve in staat werden gesteld, waartoe ik mij voorbehoud te zijner tijd de noodige voorstellen aan te bieden.

Het systeem, dat op de hierbij gaande proeve, nevens de reeds aangenomen ethnographische verdeeling, is toegepast, is het volgende:

I. Kleeding: *a.* van mannen;
b. van vrouwen;
c. van kinderen;

II. Modellen van huizen;

III. Huisraad;

IV. Nijverheid: *a.* landbouw;
1°. rijst-teelt;

2°. tabaks-cultuur;
3°. enz., enz. (allerlei culturen.)
b. scheepvaart:
c. jagt;
d. vischvangst;
e. enz., enz., (allerlei industriën).

V. Krijgs-costuum en wapenen:
VI. Onderscheidings-teekenen:
VII. Muzijk-instrumenten:
VIII. Spellen;
IX. Voorwerpen van godsdienstigen aard:
X. Graven en begrafenis-voorwerpen;
XI. Paarden- en Karbouwen-tuig;
XII. Varia.

Waar noodig, zijn ook nog enkele onderverdeelingen gemaakt, welke, als zijnde niet van algemeenen aard, in bovenstaand schema niet zijn opgenomen.

Bij eventuële uitgave van den nieuwen Catalogus zal eene vernummering der voorwerpen noodzakelijk zijn, welke vernummering ook om andere redenen gewenscht is.

Ik veroorloof mij mitsdien de vrijheid Uwe Directie in overweging te geven:

Magtiging te verleenen tot het drukken van eenen catalogus der ethnologische verzameling, ingerigt overeenkomstig nevensgaande proeve."

Wordt besloten beide in rondlezing te zenden.

VII. De Ondervoorzitter vestigt, naar aanleiding van een opstel des Heeren Quarles van Ufford in de Economist, de aandacht op het, betrekkelijk niet ver meer verwijderde tijdstip, dat het Genootschap honderd jaar zal bestaan hebben (April 1778) en noodigt de leden uit hunne gedachten te laten gaan over eenige wijze om dezen gedenkdag te eeren.

VIII. Ten behoeve van 's Genootschaps bibliotheek werden ontvangen:

a. geschenk van den Heer N. P. VAN DEN BERG:

J. HARTOG, De spectatoriale geschriften van 1741—1800 (uitgegeven door het provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

b. geschenk van den Heer F. H. KROON:

een exemplaar van de SERAT MÉNAK, uit eene oplage in 1854 voor rekening van Z. H. den Sultan van *Djokjakarta* hier ter stede gedrukt.

c. geschenk van den Heer VAN DER CHIJS:

een tiental schoolboeken in de Nederlandsche taal, in Indië uitgegeven.

d. van het lid den Heer A. REGENSBURG:

A. JAVRY DE MANCY, Atlas historique et chronologique des des littératures anciennes et modernes, des sciences et des beaux arts. Paris 1831.

IX. Ten behoeve van het Munt- en Penning-kabinet werden ontvangen:

a. geschenken van den Heer G. LANDOLT alhier:

one yen, Japan, laatste muntslag;

sixpence van Victoria, 1827.

b. geschenk van den Heer DE ROO:

een kwartgulden van 1827.

X. Benoemd tot gewoon lid de Heer C. SCHEEPMAKER GZN. te *Soerabaja* en tot buitengewoon lid de Heer J. VAN KINSBERGEN.

Op hun verzoek van den ledenlijst afgevoerd:

de Heeren A. BLOIJS VAN TRESLONG PRINS, en C. NORTIER AZN, de laatste wegens vertrek naar Nederland.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 5 Januari 1875.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.

J. MEINSMA,
Secretaris.

ZINSTORENDE DRUKFEILEN IN DEEL XII.

Bladz.	13,	r. 3 v. b.	*staat:*	onderzitter	*lees:*	Ondervoorzitter,
〃	22,	〃 16 〃 〃	〃	1473	〃	1573
〃	29,	〃 6 〃 〃	〃	verminderd	〃	vermeerderd (1)
〃	31,	〃 16 〃 〃	〃	kan mocht	〃	mocht
〃	31,	〃 17 〃 〃	〃	aanvaarden.	〃	aanvaarden kan.
〃	33,	*bij de namen der tegenwoordig zijnde bestuursleden nog te voegen*: mr. J. A. van der Chijs, Ondervoorzitter,				
〃	38,	bovenschrift,	*staat:*	20 Jan. 74,	*lees:*	14 April 74,
〃	38,	r. 3 v. o.	〃	Onlangs zond ik	〃	Eerlang zend ik
〃	47,	〃 12 〃 b.	〃	voornoemd.	〃	voornoemd:
〃	83,	〃 1 〃 o.	〃	gevondende wordende	*lees:*	geoxydeerde
〃	122,	〃 3 〃 〃	*pasangan* ෆ *staat omgekeerd.*			

(1) Reeds verbeterd achter aflev. 1 en 2 van deel XII.

Bijlage Litt. A

Verklaring der inscriptiën, welke op eenige te Atjeh buitgemaakte stukken geschut gevonden worden,

DOOR

Mr. L. W. C. VAN DEN BERG.

Inscriptie A op een bronzen kanon van 19^{cm} gevonden in den Kraton.

De inscriptie is Arabisch en luidt:

مّما عمِل برسم مسند خان اعظم اعتمل عالي خان

d. w. z.: Van hetgeen gemaakt is naar het voorschrift van Mosnid Chân de Groote. De maker is 'Alî Chân.

Boven de inscriptie staat het jaartal 917 der Hedjrat = 1511 A. D.

De woorden اعظم voor الاعظم en عالي voor علي doen zien dat degeen, die de inscriptie opstelde, de Arabische taal niet volkomen machtig was.

مما „van hetgeen" beteekent natuurlijk dat het kanon, waarop de inscriptie staat, een van de kanonnen is, die gemaakt zijn enz.

رسم beteekent niet alleen „voorschrift", maar ook „last". De vertaling kan dus ook luiden: Van hetgeen gemaakt is op last van enz.

Inscriptiën B Nos. 1 en 2 beiden op het bronzen kanon van 19^{cm} gevonden te *Kota Babi.*

Beide inscriptiën zijn Arabisch. No. 1 luidt:

نصر من الله وفتح قريب وبشر المؤمنين

d. w. z.: Hulp van Allâh en spoedige overwinning en vreugde voor de Muzulmannen.

No. 2 luidt:

المجلس العالي چنگيز خان غازي

d. w. z.: De verheven zitplaats. Tjingîz Chân de Veroveraar.

Het woord مجلس „zitplaats", heeft in het Arabisch eene zeer ruime beteekenis, zoodat daarmede even goed paleis, residentie, enz. mede bedoeld kan worden. In plaats van غازي veldheer, veroveraar, held, zou men weder verwachten الغازي.

Het kanon draagt geen jaartal.

Inscriptie C op het bronzen kanon van 24^{cm}, gevonden te *Kota Radja Bedil.*

De inscriptie is half Maleisch en half Arabisch, doch niet zooals de vorigen en relief, maar gegraveerd, en wel op hoogst primitieve wijze, zoodat sommige woorden onleesbaar zijn. Zij luidt:

الى بلد (?)
يغ دكارني الله سبحانه وتعالى
الى حضرة تونكو شاه عالم يغ دگلر
الله تعالى راج اسكندر مود مك دكارني
حضرة شاه عالم ظل الله فى العالم
.... گلر (?) راج (?) .....
سنة ٤١

d. w. z.: Naar het Rijk (?), dat gezegend is door Allâh, naar de woonplaats van onzen heer, den vorst der Wereld, die genaamd is door Allâh Râdja Iskander Moeda. Gezegend zij de woonplaats van den vorst der wereld, de schaduw van Allâh op aarde . . . . . . jaar 41.

كارني is eene minder juiste spelling voor كرني.

ظل الله في العالم d. i. de schaduw van Allâh op aarde, is het gewone epitheton der voormalige vorsten van *Atjeh.*

Râdja Iskander Moeda regeerde te *Atjeh* van het jaar 1016 tot 1046 der Hedjrat (1607—1636 A. D.). Het jaar 41 is dus vermoedelijk 1041 der Hedjrat (= 30/7—1631 tot 18/7—1632 A. D.).

Volgens mededeeling van deskundigen toont het maaksel der kanonnen aan, dat zij van Turkschen oorsprong zijn.

Bijlage litt. B.

Boekwerken van den heer N. P. van den Berg, ten geschenke ontvangen.

Gedichten van K. L. Ledeganck met eene levensschets des dichters door J. F. J. Heremans. *Gent* en *Amsterdam* 1856.

Salomon, Koning van Israël in XII boeken, door Mr. William Hendrik Sels. *Amsterdam*, 1765.

Ruth, in vier boeken door Petronella Moens en Adriana van Overstraten. *'s Gravenhage*, 1790.

H. Johannes, de dooper, leerzang uitgesproken ter gelegenheid van deszelfs feestviering in de vrijmetselaars-loge La fidèle sincérité te *Batavia* op den 24 Juni 1825 door D. H. Ten Kate van Loo. Ter Landsdrukkerij, 1825.

L'or et l' argent par M. Wolowski. *Paris*, 1870.

La monnaie de banque, ou l'espèce et le portefeuille par Paul Coq. *Paris*, 1857.

Histoire politique de l'Escaut par Ernest van Bruijssel. *Paris*, 1864.

Du crédit et des banques par Loquelin. *Paris*, 1859.

Geschichte der Handelskrisen von Max Wirth. *Frankfurt am Main*, 1858.

Handbuch, des Bankwesens von Max Wirth (Grundzoge der National Oekonomie IIIer Band). *Köln*, 1870.

De la monnaie par L. Wolowski. *Paris*, 1866.

M. Antonii Mureti epistolae. *Lipsiae*, 1838.

Lexicon manuale Latinum etymologico ordine dispositum ab E. Kaerchero ad usum *Belgicae* juventutis curavit et auxit J. Bosscha. *Leyden* en *Amsterdam*, 1826.

Verzameling van tarieven en bepalingen op het beheer der inkomende en uitgaande regten enz. *Batavia*, 1855.

Lord Palmerston, l'Angleterre et le continent par le comte de FICQUELMONT. *Bruxelles*, 1852.

Le marché monetaire et ses erreurs depuis cinquante ans par EMILE DE LAVALEYE. *Paris*, 1865.

Traictie de la première invention des monnoies de NICOLE ORESME et Traité de la monnoie de COPERNIO, publiés et annotés par M. L. WOLOWSKI. *Paris*, 1864.

Lettres de HORACE WALPOLE, écrites à ses amis pendant ses voyages en *France* (1739—1775) traduites par le comte de BAILLON. *Paris*, 1872.

Tractaat van vreede tusschen de Edele Oost-Indische Compagnie en de negorijen van *Oedjier* en *Gabel* uit naam en van wege Den Hoog Edelen en Wijdgebiedende Heer Mr. WILLEM ARNOULD ALTING Gouverneur-Generael beneffens de verdere Heeren raeden van *Nederlandsch-Indië* en Den Wel Edelen Agtbaren Heer JOHANNES HAGEMAN, oper koopman en gezaghebber, benevens den raad der provincie *Banda*.

Articul 1.

Sal aan de volkeren van *Oedjir* en van *Gabel* Eene Generaele vergifnis verleend, en al het voorgevallene voor altoos vergeeten worden, mits dat ze zig als getrouwe vrinden van de E. Compagnie gedraegen, alle compagnies vijanden als hunne vijanden betraggten, alle haer te vervallen Gorammers opvatten en aan De E. compagnie overleveren. Ook soo direct bij aankomst der selven het hoofd van compagnies weegen te *Wocken*, Resideerende kennis geven, en met geene vreemde Natiën Eenigen Handel drijven.

Articul 2.

Aan de volkeren van *Oedjir* sal weder gepermitteerd zijn haare Negorey op *Oedjir* op te rigten, dog het fort moet Eerst tot de Grond toe geslegt zijn: en zullen de selven eene Muragie of versterking rond haare Negorey noijt weeder moogen maaken; de aldaar staande claepres en sago boomen worden haar lieden weeder tot leevens onderhoud gegeven.

Articul 3.

Zij zullen om de E. compagnie van haare Trouwe te overtuigen alle maanden 6 kannen clapres olie aan het fort te *Wockum*

moeten leveren, en gelijk voor deezen de diensten doen, die met billijkheijd van haar lieden gevorderd worden kunnen ten behoeven voor de E. compagnie.

Articul 4.

Zij lieden sullen afstaan van alle de Eijschen van onderhoorigheijd op de Alfoeren van *Kola*, so dat die geheel, en alleen onder de E. compagnie staan zullen.

Articul 5.

Zij zullen geene meerdere waapenen aanhouden als die hun van de E. compagnie sullen gepermitteerd worden tot defensie tegen's compagnies vijaanden en geen meerdere vaartuigen moogen hebben, als hoogst noodig sal bevonden worden, en zal de posthouder de vrijheid hebben, soowel het een als het andere na te zien.

Articul 6.

Dat zij noit meerdere omgang met die van *Goram*, *Ceeram* of andere vijande van de E. compagnie zullen hebben, maar gehouden zijn met alle magt van haar land te weeren en so als bij articul 1 Tragten in 's compagnies handen te leeveren.

Articul 7.

Dat zij te verwaagten sullen hebben, ingevolge van haar trouwe en goed gedrag ten opzigte van de E. compagnie meerdere voorregten en gunsten te zullen genieten.

Articul 8.

Dat alle de geduurende de onlusten gemaakt zijnde slaeven in slaverney moeten blijven, dog sal het aan haarlieden vrij staan om ze uit te lossen.

Articul 9.

Dat zij moeten gehoorsamen aan den Orang Kay van *Wockum*, en Eijndelijk, dat ze dit alles moeten belooven en sweeren.

Aldus gedaan, en geslooten in 's E. compagnie Post Te *Wockum*, den 17e Maart 1793.

(w. g.) F. SALGARY
P. POLS
BORNINSCHOFF

BIJLAGE Litt. B.

LIJST

van voorwerpen, waarmede het antiquarisch museum sedert Februarij 1872 is verrijkt.

1o. STEENEN BEELDEN.

No. 246. Ruw beeld, afkomstig uit de *Lampongs*.
" 247 t/m 250. Doerga.
" 251 t/m 256. Ganesa.
" 257. Knodsbeeld.
" 258. Vierarmig, zittend vrouwenbeeld.
" 259. Trimoerti.
" 260 t/m 263. Resi.
" 264. Ciwa.
" 265. Vishnoe (?).
" 266. Knodsbeeld.
" 267. Staand, tweearmig mansbeeld.
" 268. Zittend, " "
" 269. Singa.
" 270. Doerga.
No. 247 t/m 270 zijn afkomstig uit de residentie *Kadoe* (tuin van het residentie-huis te *Magelang*).
" 271. Ruw beeld, afkomstig uit *Krawang*.
" 272 en 273 Singa.
" 274. Voetstuk (?).
" 275. Tafel-steen (?).
" 276 t/m 283. Fragmenten van tempel-deuren of trappen.
" 284. Tjokro.
" 285 t/m 287. Linggam.
" 288. Kop en hals eener naga.
" 289. Knodsbeeld (2 stuks, pendanten).
" 290. Krijger.

No. 291. ?
" 292. Zittend, vierarmig beeld.
" 293. Kop (versiering van een tempel)? stuks.
" 294. Id. (2 stuks).
" 295. Resi (basrelief).
" 296. Vierarmig, onbekend beeld.
" 297. Zittende figuren (versiering van een tempel, basrelief).
" 298 en 299. Doerga.
" 300 t/m 302. Ganesa.
" 303. Vishnoe en Civa (haut-relief).
" 304 en 305. Versieringen van tempels.
" 306. Gindi van een resi, afkomstig uit het Temanggoengsche.
" 307. Bas-relief.
No. 272 t/m 305 en 307 zijn afkomstig van het *Diëng-plateau*.

2o. Beschreven steenen.

No. XXVII. Batoe-Toelis, gevonden op het *Diëng-plateau* (Notulen 1 Aug. 1871, II, *f*;
" 3 Oct. " II, *d*;
" 12 Dec. " III, *a*;
" April 1872,
" XXVIII. Idem, afkomstig uit *Lamongan*, (Notulen October 1872).
" XXIX. Idem, van *Toeban* (Not. November 1872.)
" XXX. Linggam (?) met inscriptie van *Baros*, vergl. Not. Dec. 1873.
" XXXI. Fragment, als voren.

3°. Metalen voorwerpen.

No. I. Zittende Boeddha, goud, gevonden te *Brambanen*.
" II. Oor-krab, goud, gev. in *Ledok*.
" III. " " " " te *Keboetoe*, district *Soekaradja*, res. *Banjoemas*.
" IV. Oor-krab, goud, gevonden te *Gombong* res. *Bagelen*.
" V. Vier bellen, gevonden in *Galoeh*, res. *Cheribon*.
" VI. Bel, rond, " " " " "
Zie over no. I t/m VI Notulen Februari 1872.
" VII. Lanspunt met Arab. inscriptie, afkomstig van Dipo Negoro. (Notulen Maart 72).
" VIII. Beeldje, gevonden in *Ledok* (Not. April 1872).
" IX. Vierarmig, staand beeldje (Vishnoe?), gevonden in *Bagelen*, dist. *Sokka* (Not. Mei 1872).
" X. Zittend, bronzen beeldje met pajoeng, gevonden te *Slawe*, res. *Tagal* (Not. Oct. 1871, bl. 74);
" XI. Zilveren bakje, gevonden in *Kadoe* (Notulen Mei 1872)
" XII. Koperen bel, gevonden op erf van het Genootschap.
" XIII. Bronzen pot, gevonden in *Banjoemas*, te gelijk met no. XX t/m XXIV (Notulen Mei 1872).
" XIV. Gouden ornament, gevonden te *Sokka*, res. *Bagelen* (Notulen Mei 1872).
" XV en XVI. Ringen, gevonden in het distr. *Loano*, res. *Bagelen*. (Not. Mei 1872).
" XVII, XVIII, XIX. Oor-krabben, als boven (De pendanten zijn voor *Leiden* afgestaan.
" XX. Ketting, gevonden in *Banjoemas* (Not. Mei 1872.)
" XXI. Ring, " " " " "
" XXII en XXIII. Oorkrabben (?) gevonden in *Banjoemas* (Notulen Mei 1872).
" XXIV. Aarden potje, waarin gev. zijn no. XX—XXIII.
" XXV. Siameesche Boeddha (Not. Juli 1872).

〃 XXVI. Ring met inscriptie, gevonden bij *Loeboe Toea*, (*Baros*, *Tapanoli*) (Not. Juli 1872).

〃 XXVII. Drie koralen, als bij no. XXVI.

〃 XXVIII. Ring, gevonden in het district *Kawali*, afd. *Galoeh*, res. *Cheribon* (Not. Juli 1872).

〃 XXIX en XXX. Ring, gevonden in de dessa *Krassak*. distr. *Kali-alang*, res. *Bagělen*.

〃 XXXI. Oorring, gevonden in dessa *Bogares-Kidoel*. distr *Pangkah*, res. *Tagal*.

〃 XXXII. Gouden kralen, gevonden in dessa *Wonosari* (*Kotta*), res. *Probolinggo*.

〃 XXXIII. Dertien ornamenten, gevonden als boven.

〃 XXXIV. Doos waarin in XXXII en XXXIII, alsmede drie oud-Javaansche zilveren muntjes gevonden zijn.

〃 XXXV. Wapen, gevonden in de kampong *Tjigolwong*, land *Togeh*, res. *Batavia*, bij de Lampongers bekend onder den naam Kèllèh (2 stuks).

〃 XXXVI. Fragment, gevonden als boven.

〃 XXXVII. Kampak, 〃 〃 〃 (drie stuks).

〃 XXXVIII. Band van een metalen schotel, gevonden als boven.

Zie over No. XXIX—XXXVIII Not. Aug. 1872.

No. XXXIX.

〃 XL. Drie glazen ringen gevonden bij een ouden put in de dessa *Waroe Goenoeng*, distr. *Goenoeng kending*, res. *Soerabaija*.

〃 XLI. Kedjennja broedjoel, gev. als boven.

〃 XLII. Lanspunt (boegal), gevonden bij de dessa *Menoengal* distr. en resid. als boven.

〃 XLIII Idem (bering) als voren.

〃 XLIV Tjaloek 〃 〃

〃 XLV Badjang of arit 〃 〃

〃 XLVI. Patoek 〃 〃

〃 XLVII. Arit 〃 〃

No. XLVIII. Mes gevonden bij de dessa *Goenoengan*, distr. resid. als boven.

" XLIX. Koperen schaal en fragment van idem gevonden te *Sading*, land *Djamboe* (*Buitenzorg*).

Zie over no. XL—XLIX Notulen September 1872.

" L. Gouden ring met oliphant gevonden in het gehucht *Kenjaren*, afd. *Batang*, resid. *Pekalongan*

" LI. Gouden ketting, gevonden als boven.

" LII. Pot, waarin is L. en LI gevonden zijn.

" LIII. Merk-ijzers (2 stuks), gevonden als boven,

" LIV. Zilveren schalen (4 stuks), gevonden als boven.

" LV. Metalen potje, " " "

" LVI. Band van idem, " " "

" LVII. Metalen deksel, (?), " " "

" LVIII. " spiegel (?), " " "

" LIX. Aarden kom, " " "

" LX. 2 fragmenten van idem, " " "

" LXI. en LXII. Dandang's, gevonden te *Toeren*, reg. *Malang*, resid. *Pasoeroean*.

" LXIII. Metalen potje, gevonden als boven.

" LXIV. en LXV. Lampen, gevonden als boven.

" LXVI. Metalen spiegels (7) " " "

Zie over no. L—LXVI. Notulen van 1 Oktober 1872.

" LXVII. Vishnoe, gevonden te *Tradjoe*, reg. *Soekapoera* resid. *Preanger-Regentschappen*.

" LXVIII. Steenen ring, gevonden in *Soekapoera*.

" LXIX. " beitel, gevonden op den top van den berg *Tjikoerai* (*Preang.-Reg.*).

" LXX. Wapen, gevonden in het *Trogangsche* reg. *Bandong*.

" LXXI Beitel, gevonden in het *Trogangsche* reg. *Bandong*.

" LXXII. Boejoeng, gevonden te *Tjidadap*, afd. *Goenoeng Parang*, reg. *Tjiandjoer*.

No. LXXIII. Twee kleine steenen voorwerpen gevonden te *Tandjak-nangsi* afd. *Tasik-malaja*, resid. *Preanger Regentschappen.*

" LXXIV. Gouden ring gevonden in de rivier *Tjimanoek* in het *Melambongsche* resid. *Preanger Regentschappen.*

" LXXV. Vishnoe gevonden in de dessa *Karangsari* afd. *Pamalang*, resid. *Pekalongan.*
Zie over in LXVII—LXXV Notulen November 1872.

" LXXVI. Ketting gevonden in de dessa *Penoleh* res. *Bagelen* (Notulen Januari 1873).

" LXXVI*a*. Koperen armbanden (2 stuks) (Notulen Maart 1873)

" LXXVI*b*. Zwaard (Notulen Junij 1873)

" LXXVII. Koperen potje, gevonden in *Pasoeroean.*

" LXXVIII. " talan, " " "

" LXXIX. " dandang's, " " "

" LXXX. " bokor, " " "

" LXXXI. " beitels (2), " " "

" LXXXII. Mes, " " "
Zie over no. LXXVII—LXXXII Notulen Junij 1873,

" LXXXIII. Bel met ketting, afkomstig van *Karang-Kobar*, residentie *Banjoemas.*

" XXXIV. Bronzen, zittend, tweearmig beeld, afkomstig van *Ledok.*

" LXXXV. Agaten ringen (2), afkomstig van *Cheribon.*
Zie over no. LXXXIII—LXXXV, Notulen November 1873.

" LXXXVI. Gouden kris-gevest. Not. Jan. 1874.

Bijlage Litt. C.

Lijst van genootschappen enz., waarmede geen ruiling van boeken meer plaats heeft.

ENGELAND.

Wernerian society of natural history. *Edinburgh*

ITALIE.

Academie Romaine d'archeologie. *Rome.*

BRITSCH-INDIE.

Agricultural and horticultural society of *India* (*Serampore*).
Redactie Singapore Freepress. *Singapore.*
Redactie journal of the *Indian archipelago* and *Eastern Asia. Singapore.*

CHINA.

Asiatic society of *China. Hongkong.*

PHILIPPYNEN.

Royal economical society of the *Philippine Islands. Manilla.*

GENOOTSCHAPPEN WELKE HEBBEN OPGEHOUDEN TE BESTAAN.

Société Cuvériène te *Parys.*
Siciété ethnologique te id.
Société d'histoire naturelle te *Parys.*
Maatschappij tot afschaffing der slavernij te *'s Hage.*
Maatschappij van tuinbouw te *Leiden.*
Société de medicine Allemande te *Parijs.*
Société orientale Algerienne de *France* te *Parijs.*
Société pour la propagation des connaissances scientifiques te *Parijs.*

BIJLAGE Litt. D.

Lijst van genootschappen, waarmede het Genootschap in verbinding staat.

NEDERL.-INDIE.

Koninkl. Natuurkundige vereeniging in *Nederl.-Indië* *Batavia.*
Ned.-Ind. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw. *Batavia.*
Koninkl. Instituut van Ingenieurs, afdeeling oostelijk *Java. Soerabaija.*
School voor *Javaansche* onderwijzers. *Soerakarta.*
Gouvernements bibliotheek ter Algemeene Secretarie. *Batavia.*
Volksleesbibliotheek der maatschappij tot Nut van 't Algemeen in O. I. *Batavia.*
Geneeskundige vereeniging in *Ned.-Indië.* *Batavia.*
's Lands Plantentuin. *Buitenzorg.*

NEDERLAND.

Kon. instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van *Nederl.-Indië.* *'s Hage.*
Kon. Zoölogisch Genootsch. Natura artis magistra. *Amsterdam*
Athenaeum illustre. *Amsterdam.*
Idem. *Deventer.*
Kon. Militaire akademie. *Breda.*
—— Nederl. meteorologisch instituut. *Utrecht.*
Genootschap Pro excolendo jure patrio. *Groningen.*
Kon. instituut van ingenieurs. *'s Gravenhage.*
—— akademie der Wetenschappen. *Amsterdam.*
Provinc. Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. *Utrecht.*
Teyler's Genootschap. *Haarlem.*
Bataafsch Genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte. *Rotterdam.*

Bibliotheek der Staten-Generaal. *'s Gravenhage.*
Akademische bibliotheek. *Leiden.*
idem. *Groningen.*
idem. *Utrecht.*
Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen. *Middelburg.*
Nederl. Zendelinggenootschap. *Rotterdam.*
Genootschap ter bevordering der natuurkundige wetenschappen. *Groningen.*
Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen. *Haarlem.*
Provinc. Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in *Noord-Braband. 's Hertogenbosch.*
Maatsch. ter bevordering van nijverheid. *Haarlem.*
Historisch Genootschap, gevestigd te *Utrecht.*
Kon. Bibliotheek. *'s Gravenhage.*
Haagsch Genootschap tot verdediging van de Christelijke Godsdienst. *'s Gravenhage.*
Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde. *Leeuwarden.*
Ind. Genootschap. *'s Gravenhage.*
Openbare bibliotheek. *Arnhem.*
Wiskunstig genootschap: Een onvermoeide arbeid komt alles te boven. *Amsterdam.*
Maatschappij van Nederl. Letterkunde. *Leiden.*
Redactie de Gids. *Amsterdam.*
——— Tijdschrift voor *Ned.-Indië. Leiden.*
Maatschappij Felix meritis. *Amsterdam.*
Genootschap Doctrina et amicitia. *Amsterdam.*
Redactie De Economist. *'s Gravenhage.*
——— Tijdschrift voor staathuishoudkunde en statistiek (*Zwolle*).
Kon. Nederl. Maatschappij tot aanmoediging van den tuinbouw. *Leiden.*
Vereeniging voor de statistiek. *Amsterdam.*
Genootschap ter bevordering der genees- en heelkunde te *Amsterdam.*

Doopsgezinde vereeniging tot bevordering der Evangelie verbreiding in de Ned. overz. bezittingen. *Amsterdam.*

ENGELAND.

Britsch Museum. *Londen.*
King's College. *Londen.*
Linnean Society. *Londen.*
Royal Society. *Londen.*
Zoölogical Society. *Londen.*
Royal Asiatic Society of *Great Britain* and *Ireland. London.*
Philosophical Society. *Cambridge.*
Society of Antiquaries. *Londen.*
Ethnological Society. *London.*
Archaeological Institute of *Great Britain* and *Ireland. Londen.*
Redactie Edinburgh review. *Edinburgh.*
Oriental translation fund of *Great Britain* and *Ireland. Londen.*
National Association for the promotion of social science. *Bermingham.*
Literary and Philosophical Society of *Manchester.*
Hakluyt Society. *Londen.*

FRANKRIJK.

Museum d'histoire naturelle. *Parijs.*
Institut de France. *Parijs.*
Société Asiatique. *Parijs.*
Société geologique de France. *Parijs.*
Academie des sciences naturelles. *Straatsburg.*
Société imperiale de sciences naturelles de *Cherbourg.*
Redactie Revue Britannique. *Parijs.*
Redactie Revue des deux mondes. *Parijs.*
Bibliothèque imperiale. *Parijs.*
——— du jardin des plantes. *Parijs.*
Academie imperiale des sciences, arts et belles-lettres de *Dyon.*

Société philomatique de *Paris.*

Academie royale des sciences morales et politiques de l'Institut de France. *Parijs.*

Academie des sciences. *Parijs.*

Société imperiale des sciences, de l'agricultnre et des arts de *Lille.*

Bibliothèque Municipale scientifique en litteraire du XVIe. arrondissement de *Paris.*

DUITSCHLAND.

Wiener Musêum der Naturgeschichte. *Weenen.*

Kaiserl. Geographische Gesellschaft. *Weenen.*

——— Leopold Carolin. Akademie der Naturforscher. *Dresden.*

Königliche Sachsische Gesellschaft der Wissenschaften. *Leipzig.*

Kaiserl. Akademie der Wissenschaften. *Weenen.*

Königl. Bayersche Akademie der Wissenschaften. *Munchen.*

——— Preuss. idem idem. *Berlijn.*

Deutsche morgenländische Gesellschaft. *Leipzig.*

Redactie Zeitschrift für Erdkunde. *Magdeburg.*

Senchenbergische Naturforschende Gesellschaft. *Frankfort am Main.*

Königl. Gesellschaft der Wissenschaften. *Goettingen.*

Königl. Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften. *Praag.*

Gross-Herzogliche Badensche Handelsministerium. *Baden.*

Kaiserl. Königl. Akademie der orientalischen Sprachen. *Weenen.*

Wetteramsche Gesellschaft für die gesammte Naturkunde *Frankfort am Main.*

Zoölogisch botanisches Verein in *Wien.*

Königl. botanische Gesellschaft in *Regensburg.*

Naturhistorische Gesellschaft Isis. *Dresden.*

Grossherzogliche Centralstelle für Landeswirthschaft. *Baden.*

Oberhessische Gesellschaft für Natur und Heilkunde. *Giessen.*

Verein für Erdkunde in *Dresden.*

Königl. physikalisch-ökonomische Gesellschaft. *Konigsberg.*

Naturwissenschaftlicher Verein. *Bremen.*
Acclimatisations Verein für die Königl. Preuss. Staaten. *Berlijn.*

ZWITSERLAND.

Societé de physique et d'histoire naturelle. *Genève.*
Naturforschende Gesellschaft. *Zurich.*
——————— „ *Bern.*
Gesellschaft für Vaterländische Alterthümer in *Basel.*
Redactie Bibliothèque universelle de *Genève.*
Naturhistorisches Verein. *Zurich.*

ITALIE.

Academie royale des sciences et des belles lettres. *Napels.*
Academie royale des sciences. *Turijn.*

BELGIE.

Academie royale des sciences de lettres et des beaux-arts de *Belgique. Brussel.*
Academie d'archeologie de *Belgique. Antwerpen.*

SPANJE.

Real academia de ciencias· *Madrid.*

PORTUGAL.

Academie royale des sciences. *Lissabon.*

RUSLAND.

Academie imperiale des sciences de *Russie. St. Petersburg.*
Bibliothèque imperiale. *St. Petersburg.*

Société d'archeologie. *St. Petersburg.*
Société imperiale des naturalistes. *Moscou.*
Société Geographique Imperiale de *Russie. St. Petersburg.*

DENEMARKEN.

Academie des sciences. *Copenhagen.*
Société royale des sciences. *Copenhagen.*
" " " antiquaires du Nord. *Copenhagen.*

ZWEDEN EN NOORWEGEN.

Université royale de *Norvège. Christiania.*
Academie royale Suédoise des sciences. *Stockholm.*
Bureau de la recherche geologique de la *Suède. Stockholm.*
Videnskabs selskab in *Christiania.*

NOORD AMERIKA.

American pholosophical society. *Philadelphia.*
Smithsonian institution. *Washington.*
American oriental society. *New-Haven.*
Lyceum of natural history. *New-York*
Academy of natural sciences. *Philadelphia.*
American academy of arts and sciences. *Boston.*
United states patent office. *Washington.*
Ohio state board of agriculture. *Columbia.*
Historical society of the state of *Pennsylvania. Philadelphia.*
Boston society of natural history. *Boston.*
American institute of the city of *New-York.*
American association for the advancement of science. *New-York.*
Coast survey. *Amerika.*
Observation. *Washington city.*
New-Orleans Academy of sciences.
California academy of natural sciences.

BRAZILIE.

Instituto historico e geographico *Braziliere*. *Rio Janeiro*.

BRITSCH INDIE.

Ceylon branch of the Asiatic society *Colombo*.
Asiatic society of *Bengal*. *Calcutta*.
Bombay branch of the Royal Asiatic society. *Bombay*.
Literary society. *Madras*.
Geological survey of *India*. *Calcutta*.

AUSTRALIE.

Philosophical institute of *Victoria*. *Melbourne*.

JAPAN.

Deutsche Geselschaft für Natur- und Völkerkunde *Ostasiens Jedo*.

GRIEKENLAND.

Museum d'ethnographie et de numismatique *Athene*.

BIJLAGE Litt. E.

Lijst der voornaamste ingekomen werken behoorende bij de Notulen der Vergadering van 8 Maart 1874.

Aardrijkskundig genootschap gevestigd te *Amsterdam*.
Tijdschrift jaarg. 1874 no. 1.
Mittheilungen der naturforschenden Gesellschaft in *Bern*, no. 711—811.
Königliche *Böhmische* Gesellschaft der Wissenschaften.
Abhandlungen, 1872 Band 5.
Sitzungsberichte. Jahrgang 1872.
Naturwissenschaftliches Verein zu *Bremen*.
Abhandlungen 1873. Band 3, Heft 1—3.
Buvry (L.), Zeitschrift für Akklimatisation. Organ des Akklimatisations-verein in *Berlin*. Jahrgang 6—10, 1868/72.
Konigelige *Danske* Videnskabernes Selskab.
Oversigt over Forhandlingen i aaret 1872 no. 1—2.
Skrifter.
Naturvidenskabelig og mathematisk afdeling. Bind 9, 10, 1—2. 1872.
Historiok og philosophisk afdeling. Bind 8—9. 1872.
Société de physique et d'histoire naturelle de *Genève*.
Memoires, tom. 23, no. 1. 1873.
Schriften des königlichen physikalisch-ökonomischen Gesellschaft zu Konigsberg.
Jahrgang 13. 1872.
Kops (J.), Flora Batava. Afbeelding en beschrijving van *Nederlandsche* gewassen. voortgezet door F. W. van Eeden. Afl. 221—224.
Linnean society of *London*.
Transactions vol. 27—28, 29 no. 1—2. 1870/73.

Journal.
Zoology vol. 11, no. 51—56 } 1873.
Botany „ 13, no. 65—72 } 1873.
Proceedings. Sessions 1872/73.
List of fellows, 1872.

Royal society of *London*.
Philosophical transactions vol. 160—161, 162, part. 1.
Proceedings vol. 20 nos. 130—138.
List of fellows, 30 November 1870.

Chemical society of *London*.
Journal vol. 7 nos. 4—9, 11—12.
„ „ 8 „ 1, 5—12.
„ „ 9 „ 1—4.

Zoological society of *London*.
Proceedings for the year 1872.
Index of the proceedings 1861—1870.
Catalogue of the library.

Société impériale des naturalistes de *Moscou*.
Bulletin 1872 nos. 1, 3—4, 1873, nos. 1—2.

Nederlandsch Zendelinggenootschap.
Mededeelingen, deel 17. 1873
Maandberigten 1873, 1874 no. 1.

Nederlandsch meteorologisch jaarboek voor 1871 en 1872; uitgegeven door het Nederlandsch meteorologisch instituut jaargang 23, deel 1; 24; deel 1; 20, deel 2; waarnemingen in *Nederland*.

Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.
14ter Bericht. 1873.

Deutsche Gesellschaft für Natur- und Völkerkunde *Ostasiens* (*Jedo*).
Mittheilungen 1873. Heft 1—3.

Académie imperiale des sciences de *St. Petersbourg*.
Memoires. Tome 18; 19, nos. 1—7. 1873.
Bulletin. „ 16; 17; 18, nos. 1—2. 1872.

Schweizerische naturforschende Gesellschaft.
Verhandlungen, Jahresversamlung 55. Jahresbericht, 1872.

Smithsonian institution.

Contributions to knowledge vol. 17. 1871.

Annual report of the board of regents for the year 1869.

Stöhr E., die Provinz Banjuwangi in Ost-Java mit der vulkangruppe Idjen-Raun, Reiseskizzen.

Frankfurt a M. 1874.

United States. naval observatory.

Astronomical and meteorological observations made during the year 1870.

Report of the superintendent of the *United states* coast survey showing the progress of the survey during the year 1867. Washington, 1869.

Bijlage Litt. F.

CATALOGUS

DER

PHOTOGRAPHIËN

NAAR

DE TEMPEL-RUÏNE BORO-BOEDOER (RESIDENTIE KADOE)

DOOR

J. van Kinsbergen.

Nummer.	Omschrijving der photographiën	Voorkomende in het werk van Dr. C. Leemans. over den Boro-Boedoer.
1	Gezicht op den Boro-Boedoer genomen van uit de pasangrahan.	
2	Buitenkant Noordzijde.	
3	Idem Westzijde.	
4	Boedha Oostzijde.	
5	Idem Noordzijde.	
6	Idem Westzijde.	
7	Idem Zuidzijde.	
8	Idem der coupoles.	
9	Algemeene type, profil der Boedha's.	
10	Singa.	
11	De coupoles op het terras.	
12	Bas-relief 1e. gaanderij.	
13	Idem 2e. 〃	No. 21
14	Idem 〃 〃	〃 22
15	Idem 〃 〃	〃 23
16	Idem 〃 〃	〃 24
17	Idem 〃 〃	〃 31
18	Idem 〃 〃	〃 32
19	Idem 〃 〃	〃 37
20	Idem 〃 〃	〃 38
21	Idem 〃 〃	〃 49
22	Idem 〃 〃	〃 50
23	Idem 〃 〃	〃 53
24	Idem 〃 〃	〃 54
25	Idem 〃 〃	〃 59
26	Idem 〃 〃	〃 60
27	Idem 〃 〃	〃 61
28	Idem 〃 〃	〃 62
29	Idem 〃 〃	〃 97
30	Idem 〃 〃	〃 98
31	Idem 〃 〃	〃 111
32	Idem 〃 〃	〃 112
33	Idem 〃 〃	〃 127
34	Idem 〃 〃	〃 128
35	Idem 〃 〃	〃 129
36	Idem 〃 〃	〃 130
37	Idem 〃 〃	〃 151
38	Idem 〃 〃	〃 152
39	Idem 〃 〃	〃 153
40	Idem 〃 〃	〃 154

Nummer.	Omschrijving der photographiën.	Voorkomende in het werk van Dr. C. Leemans over den Boro-Boedoer.
41	Bas-relief 2e. gaanderij.	No. 155
42	Idem 〃 〃	〃 156
43	Idem 〃 〃	〃 157
44	Idem 〃 〃	〃 158
45	Idem 〃 〃	〃 171
46	Idem 〃 〃	〃 172
47	Idem 〃 〃	〃 179
48	Idem 〃 〃	〃 180
49	Idem 〃 〃	〃 181
50	Idem 〃 〃	〃 182
51	Idem 〃 〃	〃 187
52	Idem 〃 〃	〃 188
53	Idem 〃 〃	〃 189
54	Idem 〃 〃	〃 190
55	Idem 〃 〃	〃 201
56	Idem 〃 〃	〃 202
57	Idem 〃 〃	〃 219
58	Idem 〃 〃	〃 220
59	Idem 〃 〃	〃 225
60	Idem 〃 〃	〃 226
61	Idem 〃 〃	〃 227
62	Idem 〃 〃	〃 228
63	Idem 3e. 〃	〃 30
64	Landschap opgenomen van den top van den Boro-Boedoer.	
65	Laan, leidende naar den Boro-Boedoer, waarin zich eenige nog onafgewerkte beeldhouwwerken (Singa's, Boedha's, enz.) bevinden.	

NOTULEN.

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURS-VERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XIII. — 1875.

BATAVIA,
BRUINING & WIJT.
1875.

INHOUD.

VAN HET

DERTIENDE DEEL.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag den 5en Januari 1875, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig zijn de Heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, ondervoorzitter, N. P. VAN DEN BERG, A. W. EGTER VAN WISSEKERKE, Dr. L. W. G. DE ROO, Mr. W. B. BERGSMA, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG en J. MEINSMA, secretaris.

Afwezig de Heer Mr. W. STORTENBEKER.

Het oud-bestuurslid Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER woont de vergadering bij.

I. De notulen der bestuursvergadering van Dinsdag den 1en December 1874 worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouvernements-Besluit van den 29en November jl. no. 1, waarbij bepaald wordt dat het te *Kotta-Radja-Bedil* buitgemaakte bronzen kanon, hetwelk oorspronkelijk naar 's Genootschaps Museum zou worden overgebracht, vglk. notulen van 7 Juli 1874, II. *b*, naar Nederland zal worden opgezonden, ten einde, ingevolge 's Konings verlangen, in het koloniaal militair Invalidenhuis op *Bronbeek* te worden opgelegd.

b. Missive van den Gouvernements-Secretaris dd. 16en December jl. no. 2624 aanbiedende een afdruk van het Règlement du Congrès international des Sciences géographiques, opgenomen in de Javasche courant van 11 December jl.

Plaatsing in de bibliotheek.

c. Van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, dd. 2 December jl. no. 12461, ten geleide van twee

bronzen klokken, gevonden in de desa *Pengaloesan*, district *Kertanegara*, afdeeling *Poerbolingo*, residentie *Banjoemas*, en die ter overname worden aangeboden voor den prijs van drie gulden het stuk.

Wordt besloten den Directeur mede te deelen dat het Genootschap één klok wenscht over te nemen en voorstelt aan de Regeering in overweging te geven de andere voor het Leidsch Museum aan te koopen.

d. Van denzelfden, dd. 14 December jl. No. 12955, ten geleide van 1650 stuks koperen Chinesche munten, gevonden in de desa *Soeren*, district *Gondang-Legi*, afdeeling *Malang*, residentie *Pasoeroean*. De waarde aan koper is ter plaatse geschat op *f* 2,10.

Wordt besloten de duiten voor het Genootschap aan te koopen.

e. Van denzelfden dd. 19 December jl. No. 13131, ten geleide van eenige koperen voorwerpen, gevonden nabij de desa *Pinatah-Depok*, district *Tjangkreb*, regentschap *Poerworedjo*, residentie *Bagelen*. De vondst bestaat uit:

een bel met klepel,
twee bakjes,
twee armbanden,
acht ringen,
twee vuurslagen,
ter gezamenlijke waarde van *f* 1,30 naar plaatselijke schatting.

Wordt besloten den Directeur te berichten dat het Genootschap een en ander wenscht over te nemen.

f. Van denzelfden dd. 29 December jl. No. 13464, ten geleide van eenige voorwerpen, gevonden in de desa *Wirosobo*, district *Wonoroto*, regentschap *Koeto-ardjo*, residentie *Bagelen*, als:

twee bewerkte gouden pijpjes in het proces verbaal kakembangan genoemd, fraai gedreven,

twee groote en twee kleine gouden ringen,
een soort van oorring met een ametist, en
een gedeelte van een koperen siridoos.

Alles ter gezamenlijke waarde van *f* 63,22[5] naar schatting ter plaatse.

Wordt besloten de twee kakembangan, na hertaxatie door een deskundige alhier voor het Genootschap aan te koopen en het overige terug te zenden.

g. Van den Resident der *Preanger Regentschappen* dd. 17 December jl. No. 7022, van den volgenden inhoud:

„In antwoord op hare missive dd. 21 September jl. no. 122, heb ik het genoegen uwe directie te kunnen mededeelen, dat het mij, alhoewel niet zonder moeite en herhaaldelijke bespreking, eindelijk gelukt is de erfgenamen van den overleden Regent van *Bandong* Radhen adhipatie Wiranata Koesoema, te overreden, om mij al de in den boedel aanwezige oude kawi handschriften af te staan, en zijn zij dan ook gisteren in mijn bezit gekomen. Het is mij bijzonder aangenaam, ze in het belang der wetenschap, aan uwe Directie te kunnen aanbieden, te meer, daar mij wordt verzekerd dat zij eene zeldzame en bijzonder belangrijke collectie vormen. Zij zijn mij echter afgestaan onder de voorwaarde dat zij nimmer zouden worden verkocht of vervreemd; in welk geval zij tot de erfgenamen van den regent zouden behooren terug te keeren. Ik heb hun medegedeeld dat het mijne bedoeling was die handschriften aan het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen aan te bieden, dat zich daartoe tot mij had gewend, dat dit feit alleen reeds de waarborgen gaf, dat die handschriften nimmer zouden worden vervreemd, maar dat ik ten allen overvloede mij daarvoor verantwoordelijk stelde, en uwe Directie zou verzoeken daarvan nota te nemen.

Alhoewel het mij volkomen bekend is dat zulks overbodig is, voldoe ik echter hierbij aan mijne hun uitgesprokene belofte.

De collectie is te groot en te belangrijk om haar aan de post, vooral tegenwoordig, te durven toevertrouwen. ([1])

Ik hoop evenwel eerlang eene vertrouwbare gelegenheid te hebben ze aan uwe Directie te kunnen doen toekomen."

De voorzitter deelt mede dat de handschriften dezer dagen door hem in ontvangst genomen zijn van den Resident, die ze zelf herwaarts overgebracht had.

Wordt besloten den Resident der *Preanger Regentschappen*, den heer Mr. F. Th. Pahud de Mortanges, te verzoeken den erfgenamen den warmen dank van het Genootschap over te brengen voor deze kostbare gift, en zelven de verzekering te aanvaarden dat het Genootschap op den hoogsten prijs stelt, wat door hem in het belang der wetenschap in deze zaak is verricht. De H.S.S. worden verder onder de hoede gesteld van den conservator, Mr. L. W. C. Van den Berg.

h. Van den Resident van *Bagelen*, dd. 2 December jl. no. 4038; houdende voorstel om de contributiën, die door den algemeenen ontvanger van 's lands kas worden geïnd, op andere wijzen aan den thesaurier over te maken, dan tot nog toe geschiedt, nl. per postwissel. Gesteld in handen van den thesaurier.

i. Van het correspondeerend lid, Dr. H. N. van der Tuuk, gedagteekend *Boeleleng*, den 16en December jl. luidende als volgt:

„Het mij bij schrijven van 30 Nov. in een trommel toegezonden handschrift (vgl. notulen van 3 November 1874 IV, *a.*) is van zeer jonge dagteekening, en bevat de *Asmara soepi*, vermeld in Winters zamenspraken, dl. I, 363. Het is in kleine versmaten (matjapat). Het is volstrekt geen kawi, en 't verhaal is geheel Mohammedaansch. Hoewel slot en begin ontbreken, zoodat men er iets van lezen moet om te weten, wat het bevat, zoo geloof ik, dat het voor het Javaansche Woordenboek wel eenige woorden zal kunnen afwerpen, te meer daar in dat werk de Javaansche poezy bijna geheel is verwaarloosd.

([1]) Dit ziet op het seizoen, midden in den geduchten regen-moesson. (Noot van den Secr).

Ik vind in het handschrift, onder andere, *loengajan* op zijn kawisch gespeld (loengkajan), en met de beteekenis van *hand*, zoo als in de kawigedichten alhier aanwezig, en niet met die van *hals*. In de 2e uitgave van GERICKE's Jav. Woordenboek, bezorgd door TACO ROORDA, vinden we *loengijan* met de beteekenis van *hand* en *loengaja* met die van *hals*. In *Ardjoena Sasrabahoe* uitgegeven door WINTER (*Samarang*, 1853) vindt men *loengaja* en niet *loengajan*, met de beteekenis van *hand* (zie bl. 147 r. 3 v. onder). Het is zeer te betreuren, dat het Javaansche Woordenboek van GERICKE zooveel woorden bevat, waarvan de beteekenis, ja soms zelf de uitspraak, zeer aan twijfel onderhevig is. Wijlen de Hoogleeraar ROORDA had in de tweede uitgave bij ieder kawi woord wel naar deze of gene plaats in de Javaansche gedichten mogen verwijzen. Diergelijke verwijzingen zijn een eerste behoefte in een Jav. Wdb., want menig kawi woord is door de Javanen verkeerd opgegeven, door dat zij de woorden van een regel in versmaat niet goed hebben kunnen scheiden; zoo is b. v. het door GERICKE en ROORDA opgegeven *tampoehawang* (zie bl. 380 links) een verkeerde lezing van *tangpoehawang*. Het woord is *poehawang* (schipper) en dat *tam* naar de uitspraak verhaspeld uit *tang*, waarvan *ta* bij de voorgaande woorden behoort, en *ng* bij *poehawang!*. Had nu Pr. ROORDA bij dit woord de plaats aangehaald van de Bratajoeda, 257 str. 14 (kawi-origineel 244 str. 11) dan had een ander de gelegenheid gehad het woord te wantrouwen, en daarna te verbeteren.".

Wordt besloten den brief in de notulen op te nemen.

k. Van het gewoon lid, den Heer H. C. HUMME, gedagteekend Koepang, den 10en December jl. luidende als volgt:

„De Heer TEFFER, Zendelingleeraar op 't eiland *Savoe* heeft op mijn uitnoodiging een kleine bijdrage geleverd tot de kennis van land en volk van *Savoe*, met bijvoeging van een verzameling van modellen van verschillende zaken, bij hen in gebruik en door hen vervaardigd.

Ik weet aan een en ander geen betere bestemming te geven, dan het aan UEd. op te zenden, ten einde daarvan dat gebruik worde gemaakt 't welk UEd. wenschelijk voorkomt.

„Door mij zijn daaraan een paar aanteekeningen toegevoegd".

Wordt besloten de verzameling over te geven aan den Directeur van het Museum en de nota van den Heer Teffer met de aanteekeningen des Heeren Humme in rondlezing te zenden, ter mogelijke plaatsing in het Tijdschrift.

l. Van den Directeur van het leesgezelschap Mataram te *Djokjakarta*, dd. 13 December jl. houdende verzoek om dat college in staat te stellen door opneming als inteekenaar, contribuant of lid, 's Genootschaps Tijdschrift te ontvangen.

Wordt besloten den Directeur te antwoorden dat het Tijdschrift alleen aan de Leden kan verstrekt, en een college niet als zoodanig kan benoemd worden.

III. Van het bestuurslid Mr. A. Th. Heijligers is een schrijven ingekomen, meldende dat hij door vertrek naar Europa als Lid van het bestuur moet aftreden. In zijne plaats wordt met algemeene stemmen verkozen de Heer Dr. J. J. van Limburg Brouwer, oud-bestuurslid, die de benoeming aanneemt, en zich met den Directeur van het Museum verstaat om zich met de zorg over de antiquarische verzamelingen te belasten.

IV. In de vorige maand verloor het Genootschap een zeer geschikt dienaar in den plotseling gestorven Mandoer, Si Golek. In zijn plaats wordt benoemd de op hem in bezoldiging volgende bediende Achmad.

V. Gelet op de artikelen 7, 10 en 13 van 's Genootschaps Reglement van Orde, wordt besloten om in Commissie te benoemen:

a. Ter opneming van den staat der boekerij en der verzame-

ling handschriften de bestuursleden N. P. VAN DEN BERG en Mr. J. A. VAN DER CHIJS;

b. Ter opneming van de verschillende verzamelingen de bestuursleden Mr. L. W. C. VAN DEN BERG en J. MEINSMA;

c. Ter examinatie van de rekening en verantwoording van den thesaurier de bestuursleden A. W. EGTER VAN WISSEKERLE en Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER.

VI. De Heer L. W. C. VAN DEN BERG.

a. Brengt verslag uit over de Hss. uit *Palembang*, (referte notulen van 1 December 1874, II, *h*. bladz. 130 van dl. XII) in de volgende nota:

»Omtrent de ter fine van onderzoek in mijne handen gestelde Hss., toebehoorende aan den châtib imâm te *Palembang* Kiagoes Hâdjdjî 'Abd al-Mâlik, aangeboden bij de missive van den resident dier plaats dd. 28 Nov. 1874 No. 4812/5 heb ik de eer het navolgende mede te deelen.

De Hss. bevatten allen Arabische werken, zijn geschreven op gesatineerd papier (charta bombycina s. orientalis) en, naar het schrift te voordeelen, uit den *Levant* afkomstig.

No. 1. Door den Resident Kitab tapsir genoemd (179 foll. groot) bevat het laatste gedeelte van den bekenden commentaar (tafsîr) op den Qorân van Nâçir ad-dîn aboe Sa'îd al-Baidhâwî, overleden in het jaar 685 der hedjrat (Vergl. Hâdjdjî Chalîfat dl. I pag. 469). De Commentaar voert tot titel: Anwâr attanzîl wa asrâr at-tâwîl, en is uitgegeven door prof. Fleischer te *Leipzig*. Het onderwerpelijke Hs. vangt aan bij Qor. XXXIX: 21 en eindigt met de laatste Soerat (Qor. CXIV).

No. 2. Door den Resident Kitab hadis genoemd (204 foll. groot) bevat het werk getiteld: Idrâk al-haqîqat fi tachrîdj ahâdîth attarîqat geschreven te Constantinopel in het jaar 1058 der hedjrat (volgens H. Ch. 1050 der h.) door 'Alî ibn Hasan aç-Çadaqat van de sekte der Hanafieten. Het is eene verzameling van de overleveringen (hadîth), welke geciteerd worden in het

zedekundige werk at-tarîqat al-mohammadîjat van Mohammad ibn Pîr 'Alî al-Barkilî (overleden in het jaar 981 der hedjrat). Beide werken (dat van Çadaqat en dat van Barkilî) worden geciteerd door H. Ch. dl. IV pag. 160 seqq.

No. 3. Door den Resident Kitab sarah djohor toheid genoemd, (369 foll.) bevat het 2de deel van het werk getiteld: 'Omdat almorîd li djawharat at-tawhîd, van Ibrâhîm al-Loqânî (overleden in het jaar 1041 der hedjrat). Het is een commentaar op eene berijmde verhandeling van denzelfden schrijver over de scholastieke theologie, welk dichtstuk den titel voert van djawharat at-tawhîd, en geciteerd wordt bij H. Ch. dl. IV pag. 268. Het Hs. is geschreven in het jaar 1060 der hedjrat, en het voorkomen daarvan in den Indischen Archipel is daarom niet onbelangrijk, omdat de schrijver tot de sekte der Mâlekieten behoort. Het werk is opgesteld in het jaar 1019 der hedjrat.

No. 4. Door den Resident Kitab dahlital abral imam genoemd (406 foll.) is de Halîjat al-abrâr wa sji'âr al-achjâr van Mohjî addîn Aboe Zakarjâ Jahjâ ibn Sjaraf ibn Morrî an-Nawawî, overleden in het jaar 676 der hedjrat, en een der beroemdste juristen van den Islâm. Het werk wordt kortheidshalve dikwijls Adskâr an-Nawawî genoemd, en handelt over de voorschriften, welke in den Qorân en de Sonnat gevonden worden omtrent het dagelijksch leven van een vroom Muzulman, en speciaal omtrent diens dagelijksche godsdienstplichten. Het boek is geschreven in het jaar 631 der hedjrat, en wordt aangehaald door H. Ch. dl. III pag. 109. De beide laatste bladen van het Hs. bevatten een niet tot het werk behoorend opstel.

Mocht de eigenaar eventueel genegen zijn de Hss. van de hand te doen, zoo komt eene aankoop door het Genootschap ten behoeve van de verzameling Arabische Hss. mij wenschelijk voor.

In verband echter met het aan het slot van des Residents schrijven voorkomende geef ik in overweging de Hss. niet tot de volgende vergadering aan te houden maar ze onmiddelijk terug te zenden.

Misschien ware het niet kwaad er een afschrift dezer nota bij te voegen, daar de eigenaar veel aan de Hss. schijnt te hechten, en het om die reden vermoedelijk niet onaardig zal vinden wat meer te weten te komen omtrent den inhoud, de schrijvers, enz. Uit de zonderlinge wijze toch, waarop de titels der werken door den Resident geschreven zijn, moet ik opmaken „dat men, met een en ander te *Palembang* niet bekend is."

De voorzitter bedankt den Heer VAN DEN BERG. De secretaris deelt mede dat hij met de boot van 25 December de handschriften reeds teruggestuurd, en in den geleidebrief aan den Resident van Palembang de nota van den Heer VAN DEN BERG overgenomen heeft, met verzoek den pangoeloe den zakelijken inhoud mede te deelen, opdat hij wete wat hij bezit. De Heer VAN LIMBURG BROUWER zou gaarne nog eene poging gewaagd zien de Hss. voor het Genootschap aan te koopen, en vraagt verlof ondershands aan den Resident van *Palembang* te schrijven, en een bod van hoogstens *f* 100,— te laten doen, wat de vergadering toestaat.

b. Verder bericht de Heer VAN DEN BERG dat de Heer HOLLE hem nadere inlichtingen gevraagd heeft over den porseleinen schotel met Arabische opschriften, door laatstgenoemde onlangs aan het Genootschap geschonken, referte notulen van 6 October 1874, II *g*.

De Heer VAN DEN BERG vraagt daarom verlof dat voorwerp mede naar huis te nemen, en geeft in overweging om, zoo door die opschriften zelven het vreemde niet verklaard wordt van een, oogenschijnlijk in China vervaardigden schotel met Arabische opschriften versierd, daarover aan onzen Consul-Generaal te Canton te schrijven.

De vergadering verleent het verlof en vereenigt zich met het laatste voorstel.

VII. De Heer VAN LIMBURG BROUWER brengt het verzoek

van een hier gevestigden photograaf over om eenige voorwerpen uit het antiquarisch Museum te photographeeren.

Wordt besloten daartoe, onder de noodige voorzorgen, verlof te verleenen.

VIII. De Heer Van der Chijs.

a. Brengt verslag uit over een „Register op de Notulen der Vergaderingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen over de jaren 1867—1872" samengesteld en het Genootschap aangeboden door het oud-lid den Heer A. H. J. Bloijs van Treslong Prins, (vgk. notulen van 9 Juni 1874, II, *v* en *w*, van dl. XII bladz. 70.) Alle hulde doende aan den werklust en den ijver, waarvan ook weder deze arbeid van dien Heer getuigt, stelt de Heer Van der Chijs voor, dezen Index niet uit te geven, doch in den handschriftelijken vorm ten gebruike te stellen van de bestuursleden en hen die op het Genootschap komen arbeiden.

Wordt besloten onder dankbetuiging voor de genomen moeite den Heer Bloijs van Treslong Prins met deze beslissing in kennis te stellen.

b. Legt over een aan hem gerichten brief van 's Genootschaps lid, den Heer A. Ligtvoet te *Makassar*, dd. 25 November jl. luidende:

„Verleden jaar bood ik het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen een opstel aan over een paar munten, die volgens Prof. Millies en Niemann Gowasche munten zouden zijn, maar mijns inziens eerder op Bima dan hier te huis behooren.

Gelijktijdig bood ik aan mij te belasten met het vervaardigen van aanteekeningen op de memorie van Speelman, zoo het Bataviaasch Genootschap die memorie mogt willen uitgeven.

Wat dit aanbod betreft, is het mij gebleken, dat het genootschap tot die uitgaaf niet genegen is, en verwacht ik dus daaromtrent geen antwoord van de Directie; maar gaarne zou ik weten, wat er van mijn opstel geworden is; want in de no-

tulen heb ik wel gelezen, dat het in Uw handen gesteld was, om te dienen van advies, maar heb ik het resultaat niet gevonden.

Ik heb na de inzending ingezien, dat ik door al te duidelijk te willen zijn in mijn verklaring der teekens in het bijgevoegde stamboompje, die verklaring wel wat al te lang gemaakt heb. Is dus het stuk niet afgekeurd, maar slechts in het vergeetboek geraakt, dan verzoek ik U beleefd die verklaring der teekens maar zooveel mogelijk te verkorten.

Mogt het stuk echter afgekeurd zijn, dan zou ik dat gaarne willen weten; want wat ik er in gezegd heb, houd ik ook nu nog vol.

Wanneer U het nevensgaande stukje bruikbaar voorkomt ter opname in het tijdschrift, onder de snippers, varia of iets dergelijks, wees dan zoo goed het namens mij aan de Directie aan te bieden."

Wordt besloten 1° den Secretaris op te dragen naar den stand dezer zaak onderzoek te doen en 2° het bedoelde stukje te plaatsen in het Tijdschrift.

IX. De Heer Van der Chijs doet de volgende voorstellen:

a. Aan den zelfstandigen Prins, Pangeran Adipati Ario Mangkoe Negoro te verzoeken afdrukken (liefst galvanoplastische) te mogen hebben, of vergunning te erlangen ze hier ter plaatse of zoo mogelijk te *Soerakarta* te laten maken, natuurlijk voor rekening van het Genootschap, van de penningen in 's Prinsen bezit en door de O. I. C. en de Ned. Ind. Regeering aan de voorgangers van den Prins geschonken.

b. Aan het Marine-departement een exemplaar te verzoeken van de medailles voor trouwen dienst van inlandsche schepelingen, bedoeld bij Staatsblad 1861, No. 84.

c. Den Heer A. J. Anemaet, lid van het Genootschap, te *Soerabaja* uit te noodigen alsnog eene verzameling bij een te brengen van de documenten enz. betrekking hebbende op

de viering van de Meifeesten te *Soerabaja*, zoo als een exemplaar der photographie van den eereboog op de roode brug, van den penning, geslagen door den Artillerie- en Constructie winkel, enz. enz.

d. De Nederlandschen Consul te *Colombo* (*Ceilon*), den Heer T. KRAMER, uit te noodigen aan het Genootschap te bezorgen een stel van de nieuwe munten, in 1870 voor die kolonie aangemaakt; kan het zijn ook *Singalesche* munten van ouderen datum, liefst exemplaren, welke niet door het gebruik afgesleten zijn.

e. Aan het Hoog Gerechtshof verzoeken uit 's Hofs Bibliotheek af te staan:

1°. Drie folianten met grootendeels gedrukte biljetten, advertisementen, extract-besluiten, enz. uit de 18e eeuw;

2°. Een foliant uit den Engelschen tijd, zonder titel genummerd 66.

f. Aan den Raad van Justitie alhier te verzoeken in 's Genootschaps Bibliotheek te deponeeren het exemplaar van de Nederlandsche Jaarboeken, in het bezit van dien Raad, welk werk zoo eigenaardig in de bibliotheek van het Bataviaasch Genootschap zou behooren, vooral omdat het dáár gemakkelijk door ieder kan geraadpleegd worden.

Wordt besloten:

1°. Ten aanzien van *a*, *b*, *c* en *d* de bedoelde verzoeken tot de genoemde personen en autoriteiten te richten;

2°. Ten aanzien van *e* en *f*, zich niet tot de genoemde colleges te wenden, doch tot de Regeering, en Haar te verzoeken het Hoog Gerechtshof en den Raad van Justitie uit te noodigen een en ander te deponeeren in de Bibliotheek van het Genootschap; maar dan tevens dit voorstel aan de Regeering zoo uit te breiden dat eene uitnoodiging van gelijke strekking van Haar uitga aan alle colleges in Nederlandsch-Indië,

zullende voor die, op Batavia gevestigd, de Directie gaarne de noodige nasporingen doen en aanwijzingen geven.

De gedachtenwisseling over dit punt leidt tot het besluit om:

X. ook aan de Regeering voor te stellen dat zij het college van Boedelmeesteren alhier uitnoodige het antieke zilverwerk in het bezit van dat college mede in bewaring af te staan aan het Genootschap.

XI. Uit de rondlezing zijn teruggekomen:

a. Een uitknipsel uit het dagblad „The Daily Telegraph" van 29 April 1874 getiteld „*New Guinea*, Visit to Redscar „and fort Moresby," overgezonden door den Heer Daniel Ploos van Amstel, Vice-Consul-Generaal der Nederlanden voor *Australië* enz. te *Melbourne*, en in handen van het Genootschap gesteld bij renvooi van het Gouvernement dd. 30 Juli 1874 No. 11801.

Wordt besloten het bericht als bijlage achter deze notulen over te drukken en wijders aan Z. E. den Gouverneur-Generaal terug te zenden.

b. De nota des Heeren Van der Chijs over een nieuwen catalogus van het ethnographisch museum.

Wordt besloten den Heer Van der Chijs uit te noodigen dezen verdienstelijken arbeid voort te zetten, en bepaald dat tot de uitgave zal worden overgegaan.

XII. De Secretaris brengt ter tafel een brief van den Heer Van der Chijs tijdens zijne jongste dienstreize van *Bali* geschreven, luidende gedeeltelijk als volgt:

„Namens den Assistent-Resident alhier, Mr. F. C. Valck heb ik de eer Uwe Directie ten behoeve van het sphragistisch kabinet van het Bat. Genootschap aan te bieden twee zegelstempels van den laatsten, thans naar *Padang* verbannen Vorst van *Boeleleng*, Goesti Ngoerah K'toet Dj'lantik, met den afdruk op lontar van één dier stempels.

Niet zonder moeite is 't mij gelukt een Balineeschen Kunstenaar op te sporen, die voor het Genootschap een model in hout zal vervaardigen van de voornaamste Roemah Dewa alhier, — een merkwaardig product van den actuelen Hindoe bouwtrant op *Bali*, tevens van het verval van den Hindoe bouwtrant in deze gewesten. Die tempel is van gebakken steen gebouwd en vol met allerlei, zeer fragile, ornamenten. Over eene halve eeuw of daaromstreeks zal dat monument eene ruïne zijn, weshalve het mij, ook om die reden, allezins wenschelijk voorkomt, dat in het veilige museum van het Bat. Gen. een model daarvan bewaard wordt. De kosten van dat model kunnen nog niet bepaald worden, maar zullen waarschijnlijk niet meer dan ± *f* 100,— bedragen.

Bali is een land, dat nog zeer veel voor het museum van het Bat. Gen. kan opleveren. Men moet echter tot het verkrijgen dier voorwerpen een gunstig oogenblik afwachten. Want niet altijd zijn die voorwerpen te koop. Ik geef daarom in overweging aan Mr. Valck een crediet, b. v. van *f* 200,— te openen tot successieven aankoop van merkwaardige voorwerpen. ZEd. heeft mij verklaard gaarne in het belang van het Gen. werkzaam te zullen zijn. Het geld behoeft niet vooruit aan hem toegezonden te worden.

Wordt besloten:

1o. Den Heer Mr. F. C. Valck dank te zeggen, en de stempels in de verzameling op te nemen.

2o. Hem het voorgestelde crediet te openen.

3o. Bericht in te winnen bij hem hoe het staat met dat model.

XIII. De Heer Van der Chijs brengt ter tafel de volgende geschenken:

1o. Van den Heer H. Bos Otten:

a. Eén der 12 afdrukken, in 1846 ter Landsdrukkerij gemaakt van de inscriptie op den grafsteen te *Tjikandi-Oedik*, staande op het graf van de aldaar in December 1845 vermoorde

personen, nl. de Heer en Mevrouw KAMPHUIS en hunne vijf kinderen, de administrateur en de opzieuer van het landgoed, de Heeren S. SOESMAN PES en Jonkheer WAUBERT DE PUISEAU.

b. Ch. BAUDELAIRE, Les paradis artificiels. Opium et Haschisch 8o. Paris, Poulet-Malassis et de Broise, 1860.

c. LUICIEN DAVESIÈS DE PONTÈS, Etudes sur l'Orient, 8o. Paris, Michel Lévy Frères, 1864.

2o. Van der Heer G. IN DER MAUR:

a. Treaty between the United States and Japan, with land regulations and port and harbor regulations for *Nagasaki*. Printed by order of U. S. Consul, 8o. *Nagasaki*, Printed by G. IN DER MAUR, 1860.

b. POMPE VAN MEERDERVOORT, Beknopte handleiding tot de geneesmiddelleer ten gebruike van de Keizerlijke Japansche geneeskundige school te *Nagasaki*, 8o. *Desima* ter Nederlandsche Drukkerij, 1862.

c. Nederlandsche en Japansche Almanak voor het jaar 1861, 8o. *Desima*, ter Nederlandsche Drukkerij, 1861.

d. Catalogue de la bibliothèque apportée au Japon par M. Ph. F. de SIEBOLD, 8o. *Desima*, Imprimerie Neerlandaise 1862. De vier genoemde werkjes zijn gedrukt door den Heer G. IN DER MAUR, destijds de eerste chef der eerste Nederlandsche drukkerij in *Japan*.

3o. Van den Heer F. H. KROON:

a. H. VAN AMEIJDEN VAN DUIJM. Wat is wenschelijk voor de Protestantsche kerk in Nederlandsch-Indië? Eerste gedeelte 8o. Batavia, H. M. VAN DORP, 1870.

b. Bijwet voor de loge De Ster in het Oosten, 8o. Batavia, 1859.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 2 Februari 1875, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig zijn de heeren Mr. T. H. Der Kinderen, voorzitter, Mr. J. A. Van der Chijs, ondervoorzitter, Mr. W. Stortenbeker, N. P. Van den Berg, Dr. L. W. G. De Roo, Mr. L. W. C. Van den Berg, Mr. W. B. Bergsma, Dr. J. J. Van Limburg Brouwer en J. Meinsma, Secretaris.

De heer A. W. Egter van Wissekerke heeft bericht wegens ziekte verhinderd te zijn de vergadering bij te wonen.

I. De notulen der vorige vergadering van 5 Januari 1875 worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouvernements-Besluit van den 15den Januari jl. no. 12 houdende regeling van de positie van Raden Koesoema Di Brata, den leerling van Raden Saleh; vgl. Notulen van 11 Maart 1873, III *g*, 3 Juni 1873, III *h*, 19 Augustus 1873 II *r* en 7 October 1873, II *a*.

Notificatie; tevens wordt naar aanleiding hiervan besloten Raden Saleh te verzoeken eenig bericht te geven omtrent de vorderingen van zijn leerling.

b. Missive van den Gouvernements-secretaris dd. 14 Januari jl. no. 91 ten geleide van een exemplaar van het verslag der commissie, in 1874 belast geweest met het afnemen van het eindexamen voor de afdeeling Hoogere Burgerschool van het Gymnasium Willem III.

Plaatsing in de Bibliotheek.

c. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 16 Januari jl.

no. 494 aanbiedende een afschrift der ministeriële dépêche van den 24 November a. p. L^a. A^I. No. 19/2167, waarin inlichting voorkomt van den Minister van Binnenlandsche zaken over de onderscheidingen op de Weener tentoonstelling uitgereikt. Er blijkt dat de „Medaille für Mitarbeiter" nog niet in Nederland ontvangen was. De Minister zou de onderscheidingen, voor in Nederlandsch-Indië wonende personen bestemd, met de diplomata aan zijn ambtgenoot van Koloniën doen toekomen, zoodra alle stukken ontvangen waren.

Notificatie en mededeeling aan den heer J. Van Kinsbergen, ten wiens behoeve, vgk. notulen van 6 October 1874 II *a*. de inlichting verzocht was.

d. Van denzelfden, dd. 23 Januari no. 800 houdende, onder aanbieding van zijn besluit van gelijke dagteekening en nommer, het verzoek aan den Resident van *Bagelen* over te maken de som van *f* 1.30 zijnde het bedrag den waarde van de koperen voorwerpen gevonden in de desa *Pinatah*, referte Notulen van 5 Januari jl. II. *e*.

Opdracht aan den thesaurier het noodige te verrichten.

e. Van denzelfden, dd. 26 Januari no. 858, als boven aan den Resident van *Pasoeroewan*, *f* 2,10 voor de duiten, gevonden in de desa *Poeren*, referte notulen 5 Januari jl. II *d*.

Als boven.

f. Van denzelfden, dd. 23 Januari jl. no 774, ten geleide van de afleveringen 51—54 van het Sanskrit Wörterbuch waarop door wijlen den heer H. Van de Wall bij de boekhandelaren H. M. Van Dorp & Co. alhier was ingeteekend.

De ontvangst aan den Directeur berichten en plaatsen in de Bibliotheek.

g. Van den Resident van *Palembang* dd. 31 December jl. no. 5705/5 houdende bericht van de goede ontvangst der teruggezonden handschriften van Ki agoes hadji Abdul Malik on-

der mededeeling dat eene nadere poging om dezen te bewegen de manuscripten aan het Genootschap af te staan, vruchteloos is gebleven.

Afwachten den uitslag van des Heeren VAN LIMBURG BROUWERS voorslag, vgk. notulen van 5 Januari jl. VI *a*.

h. Van 's Genootschaps gewoon lid W. Th. VAN HORN gedagteekend 24 December jl. houdende eene juiste opgave van zijn adres.

Hiervan kennis geven aan de firma BRUINING en WIJT.

i. Van het buitengewoon lid J. S. G. GRAMBERG gedagteekend *Soerabaja* 9 Januari jl. en luidende als volgt:

„Nevensgaand heb ik de eer uwer directie te doen toekomen een cognossement van eene kist inlandsche wapenen naar *Batavia* te verzenden op morgen den 10en dezer per Stoomer *Baron Sloet van de Beele*.

Bedoelde voorwerpen zijn mij geworden van wege den kleinzoon des laatsten Sultans van *Madura*, Raden Aria SOERIA ADINING RAT met verzoek die aan uwe Directie te willen aanbieden ten behoeve van het Museum des genootschaps.

De wapens zijn genummerd en dragen de volgende namen:

a. Wapens tevens werktuigen.

1. Arit, grasmes.
2. Arit pangĕrat. Dient voor insnijding en in de bloemsteel van den aren ter bekoming van lĕgen of palmwijn.
3. Pijol.
4. Tjalok, om hout te kappen.
5. Bĕndoeh id.
6. Kodih id.
7. Tjaloreh. id.

b. Eigenlijke wapenen.

8. Tjalanggong.
9. Pelong.

10. Larkang.
1. Gerbaij.
12. Blioeh.
13. Tjàlok.

Het verdient hier te worden opgemerkt dat al deze werktuigen en wapens hun oorsprong hebben genomen uit de arit of het grasmes, dat derhalve als de moeder van die allen kan worden beschouwd. Getuigen echter de meer uitvoerige bewerking en de wijziging in vorm van 1—7 van de vorderingen door den Madurees, gemaakt in de kunst om allengs doelmatiger werktuigen te bekomen: de nummers 8 t/m 13 bewijzen daarentegen zijne zucht tot bloedvergieten, zijnen bepaalden moordlust, iets waarvan ik mij dan ook mocht overtuigen in mijne betrekking van Griffier b/h. omgaand gerecht op *Madura*.

Ter verdere voldoening aan het verlangen van genoemden Raden Aria stip ik hier nog het volgende aan:

1°. Dat er van de wapenen uit den ouden tijd nog twee eigenaardige exemplaren bestaan, waarvan er reeds één in zijn bezit is, doch dat hij met de verzending wenscht te wachten tot dat ook het andere, hetwelk hij op het spoor is, mede in zijn bezit zal zijn.

2°. Dat hij ook in het bezit is van zeer oud porcelein en aardewerk. De vraag wordt gesteld of de Directie dit ook voor haar Museum verlangt.

3°. Of de Directie bij eventueel in correspondentie treden met hem Raden Aria (te *Bangkalan*), de goedheid zou willen hebben die te voeren in de Maleische taal, aangezien schrijver dezer regelen, naar Oost *Sumatra* vertrekkende, niet meer als intermediair persoon zal kunnen optreden tusschen inzender en de directie."

Wordt besloten:

1°. Raden Aria SOERIA ADININGRAT dank te zeggen voor het gezondene en het Genootschap aan te bevelen zoowel voor de wapens als voor het porcelein, wanneer het nl. van Oostersch maaksel is;

2°. den heer GRAMBERG te bedanken voor zijne tusschenkomst.

III. De Voorzitter richt eenige hartelijke woorden tot den heer N. P. VAN DEN BERG, die eenige dagen te voren bericht ontvangen had dat de Senaat de Leidsche Hoogeschool hem honoris causa tot Doctor in de rechten bevorderd had. De Heer DER KINDEREN wijst er op dat in het oprechte genoegen waarmede ook in dezen kring die tijding vernomen is, nevens de sympathie voor den Vriend de voldoening deel heeft dat op die wijze in den heer VAN DEN BERG het wetenschappelijk streven in Indië geëerd is. Niet minder verheugt het hem dat de Senaat der *Leidsche* Hoogeschool, waar hij zelf zijne studiën volbracht heeft, op die wijze de verdienste erkende van een man, dien hij nog lang werkzaam koopt te zien tot nut der wetenschap en zijner medeburgers.

De Heer VAN DEN BERG dankt den Voorzitter en verklaart dat de eer, hem te beurt gevallen, door hem hooger geschat wordt dan eenige andere onderscheiding. Ook omdat er het bewijs in ligt dat Indië in de gedachten onzer vaderlandsche mannen leeft. Hij koopt dat het voor allen een spoorslag tot vernieuwde werkzaamheid zal wezen, die ongetwijfeld ten goede komen zal aan het Bataviaasch Genootschap, voor welks voortdurenden bloei hij de hartelijkste wenschen koestert.

IV. De Commissie voor het opnemen van de Bibliotheek brengt bij monde van den Heer VAN DER CHIJS het volgende verslag uit:

„De Commissie heeft het genoegen uwe vergadering te kunnen mededeelen dat zij de Bibliotheek over het algemeen in bevredigenden toestand heeft bevonden.

Minder bevredigend is het gebruik, hetgeen niet alleen in het afgeloopen jaar, maar ook vroeger van de boekerij is gemaakt, blijkbaar uit de sedert 1870 aangelegde statistiek, volgens welke:

in	1870	zijn	uitgeleend	369	werken	aan	67	personen.
„	1871	„	„	315	„	„	42	„
„	1872	„	„	265	„	„	42	„
„	1873	„	„	231	„	„	40	„
„	1874	„	„	208	„	„	57	„

Dit steeds afnemend gebruik van de bibliotheek leidt tot de vraag of aan de wijze, waarop het publiek de boekerij kan gebruiken, wellicht iets hapert.

Het antwoord op die vraag meent de Commissie te vinden in de onzekerheid van het publiek omtrent de aanwezigheid in de bibliotheek van den bibliothecaris, zonder wien geen boeken verkrijgbaar zijn.

Naar het gevoelen der Commissie behoort de bibliothecaris althans des Zondags gedurende de morgenuren in de boekerij aanwezig te zijn, al ware het slechts om te waken dat op dien morgen, wanneer geregeld de meeste bezoekers in het gebouw gevonden worden, deze niet zelven de boeken uit de kasten nemen, wat nu gebeurt.

Overjarige bons van uitgeleende boeken werden aangetroffen van de HH. Harthoorn, L. W. C. Van den Berg, J. Van Gennep, J. C. D. Minlot en J. Bloys van Treslong Prins.

Na verkregen machtiging van het Gouvernement is voldaan aan het verzoek van het college van curatoren van het gymnasium Willem III om afstand van doubletten uit de collectie Von de Wall door de toezending van de boekwerken op de hierachter afgedrukte lijst vermeld. (vgk. notulen van 9 Juni 1874, II *m.* en van 1 September 1874, III *k.*, bladz. 61 en 100 van dl. XII).

Belangrijke aankoopen noch geschenken aan de bibliotheek zijn in 1874 gedaan of ontvangen. De Commissie was echter niet in staat de toeneming van de boekerij behoorlijk aan te wijzen.

Aan het Gouvernements-besluit van 1 April 1873 No 28. (notulen van 6 Mei 1873, II *a.* bladz. 59 van dl. XI) waarbij het vooruitzicht is geopend op eene jaarlijksche bezending uit de bibliotheek der Algemeene Secretarie, is in 1874 geen gevolg gegeven, en het Gouvernements besluit van 12 Juni 1874 No. 45 (referte notulen van 17 Juli 1874, II *a.* bladz. 79 van dl. XII) waarbij zekere ambtenaren zijn uitgenoodigd, op aanvrage aan het Genootschap drukwerken af te staan, heeft alleen

de toezending van eenige jaargangen Soerabajasche Couranten ten gevolge gehad.

Overweging verdient het, langzamerhand maar geregeld, completeeren van incomplete, in de bibliotheek aanwezige werken, welke zulks verdienen. In 1874 is het gelukt het kostbare werk van VON SIEBOLD, *Nippon*, op die wijze in bruikbaren staat te brengen.

Door een misverstand is gedurende de laatste maanden van 1874 gestaakt het geregeld luchten, doorbladeren en borstelen van de boeken, welke middelen de beste voorzorg tegen de boekwurm gebleken zijn, die dan ook al minder en minder verwoestingen in de boekerij aanricht. Thans is deze behandeling hervat.

De extra som van *f* 500, in 1874 voor het inbinden van boeken toegestaan, is verbruikt en een gelijk bedrag wordt voor 1875 noodig geacht.

De catalogus is bijgehouden, maar met de uitgaaf van een tweeden vervolg-catalogus is nog geen begin gemaakt. Evenmin is de kopij der catalogi van 1864 en 1872, alsmede die voor evenbedoelden vervolg-catalogus, naar de daarvoor bestemde loketten overgebracht. (Vgk. Notulen, dl. XII bladz. 28).

Het is wenschelijk eene bepaalde plaats aan te wijzen, waar de met nummers voorziene exemplaren der catalogi altijd vast te vinden zijn en daartoe een tafeltje aan te koopen en te bestemmen.

Tweemaal heeft in 1874 eene verzending van 's Genootschaps edita plaats gehad, o. a. onder gewoonte aan:

de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te *Soerakarta*,
de redactie van het Tijdschrift voor staathuishoudkunde en statistiek,
idem van the Edinburgh review,
idem van de Revue brittannique,
idem van de Revue des deux mondes,
idem van de Bibliothèque universelle de Génève.

Aangezien bovengenoemde redactiën, voor zoo verre bekend,

nooit eenige aandacht aan 's Genootschaps werken schenken, noch hare tijdschriften in ruil daarvoor aanbieden, komt het der Commissie gepast voor de toezending van de edita te staken.

Indien de *Solosche* kweekschool ze moet blijven ontvangen, dan behooren deze ook aan de kweekscholen te *Bandong*, *Probolinggo*, *Fort de Kock*, *Tondano* en *Ambon*, eerlang eveneens aan die te *Bandjermasin* en te *Makassar* gezonden te worden. Maar noch het eene, noch het andere komt uwer Commissie noodzakelijk voor.

Behalve met de Leidsche sterrenwacht is in 1874 geen nieuwe ruiling van werken aangegaan.

Het boekenfonds is in 1874 niet onbelangrijk vermeerderd, voornamelijk door den inhoud van een aantal onbestelbare, door den agent te *'s Hage*, den Heer MART. NIJHOFF, teruggezonden pakketten. Eene opgave van den staat van bedoeld fonds op 1 Januari 1875 vergezelt dit rapport.

Voor rekening van het Genootschap is verkocht:

door den Heer M. NIJHOFF	in 1868	voor	*f*	181.
	〃 1869	〃	〃	46.
	〃 1870	〃	〃	82.50
	〃 1871	〃		?
	〃 1872	〃	〃	10.
	〃 1873	〃	〃	108.25
door de H. H. KEMINK en ZN. (opgave)	1870	〃	〃	155.
〃 〃 〃 PRYCE en Co.	tot 1870	〃	〃	120.
	in 1870	〃	〃	93.
	〃 1872	〃	〃	8.
		Te zamen		803.75

Eene opgave van de H. H. NIJHOFF en PRYCE en Co. over 1871, alsmede latere opgaven dan over 1870 van de H. H. KEMINK en ZN. schijnen te ontbreken.

Uit het boekenfonds is in 1874 plaatselijk verkocht voor eene waarde van *f* . . . . . terwijl in 1873 verkocht is voor eene waarde van *f* 80. Ondere gedrukte opgaven ontbreken.

Geene uitkomsten zijn der Commissie bekend van de verzending door tusschenkomst van de firma BRUINING en WIJT aan den Heer W. GROENEVELDT te *Shanghai* van eenige exemplaren ten verkoop van SCHLEGEL's *Sinico-Aryaca*. (Vgk. Notulen, dl. XI bladz. 23).

Aan genoemden Heer SCHLEGEL zal gevraagd moeten worden hoedanig hij wenscht gehandeld te zien met de trommel, door hem bij het Genootschap gedeponeerd, en volgens zijne opgave inhoudende een geschreven exemplaar zijner thans in Nederland gedrukt wordende Uranographie Chinoise.

Sedert korteren of langeren tijd bevinden zich in de bibliotheek ettelijke pakken met afdrukken van de platen, gemaakt naar inscriptiën op koperen platen, welke pakken eene niet onbelangrijke ruimte innemen. Het is wenschelijk dat die afdrukken spoedig in het Tijdschrift worden opgenomen.

Ettelijke kaarten moeten nog gecatalogiseerd worden en de rangschikking van den catalogus der Varia laat, evenals vroeger, te wenschen over.

De leeskamer is van de noodige meubelen voorzien.

In het magazijn bevindt zich nog altijd het uit de graan- en ijzerpakhuizen overgebrachte oud-archief, waarvan de verwijdering alleszins wenschelijk is.

Manuscripten-verzameling.

Door onvoldoende verpakking bij gelegenheid van verzending naar *Bali* zijn eenige kropaks zwaar beschadigd.

Eene lijst van aangekochte of ten geschenke ontvangen manuscripten is niet aangehouden, maar de conservator heeft samengesteld den, hierachter als Bijlage B afgedrukten, inventaris, en is voornemens samen te stellen een wetenschappelijken catalogus van de Maleische handschriften, waarbij de groote waarde der verzameling VON DE WALL in 1873 door de Regeering aan het Genootschap in bewaring gegeven, en van de loan-collection VAN DER TUUK zal blijken.

Een nieuwe catalogus der Arabische handschriften is door de zorg van den conservator in 1873 verschenen. Van de

handschriften, vermeld in de gedrukte lijst van COHEN STUART, zijn de Nos. 13, 54, 55, 58 en 76 niet meer te vinden.

Voor het inbinden van manuscripten, welke zulks dringend vereischen, wenscht de conservator over een crediet van *f* 100,— te beschikken.

Naar aanleiding van het vorenstaande heeft de Commissie de eer in overweging te geven:

1°. Den Bibliothecaris uit te noodigen:

a. Aan art. 5 van het Reglement van Orde zoodanige uitvoering te geven dat het publiek steeds verzekerd zij hem of zijn vervanger op de uren dat de Bibliotheek geopend is, in de lokalen aan te treffen;

b. Den personen, die langer dan een jaar boeken hebben geleend, te verzoeken die terug te zenden, kunnende zij des verkiezende, tegen vernieuwing van den bon, de boeken andermaal in leen krijgen, mits deze eerst in het gebouw van het Genootschap zijn terug geweest en aan hem, Bibliothecaris, vertoond;

c. Aan te leggen lijsten:

α. Van gedurende een jaar ten geschenke ontvangen boekwerken;

β. Van aangekochte boeken;

γ. Van bijgekomen kaarten, photographieën enz., kunnende op die lijsten de titels enz. zoo kort mogelijk worden aangegeven;

d. Volgens de rubrieken, waarin de Bibliotheek verdeeld is, achtereenvolgens lijsten van zich daarin bevindende incomplete werken samen te stellen en naar aanleiding dier lijsten aan de Directie voorstellen te doen tot completeering der daarop voorkomende werken;

e. Alsnog gevolg te geven aan de rangschikking van den catalogus in de bewuste loketten;

4°. Den Bibliothecaris te machtigen:

a. Tot aankoop van een tafeltje om te dienen tot bewaar-

plaats van de met nommers voorziene exemplaren der catalogi van de Bibliotheek;

b. Te beschikken over een extra-crediet van *f* 500 voor het inbinden van boeken;

c. Tot het verkoopen van ettelijke doubletten;

5°. Te staken de verzending van 's Genootschaps edita aan bovengenoemde redactiën van tijdschriften;

6°. Den Thesaurier te verzoeken een overzicht samen te stellen, loopende over zoovele jaren als zal blijken mogelijk te zijn, van hetgeen door verkoop van 's Genootschaps edita en van doubletten uit de Bibliotheek is verkregen;

7°. Dr. G. Schlegel te schrijven zoo als boven is aangegeven;

8°. Den Heer A. B. Cohen Stuart te verzoeken op te geven wanneer de toezending van zijn glossarium op de inscriptiën der koperen platen kan worden te gemoet gezien;

9°. Den Conservator der manuscripten uit te noodigen lijsten aan te leggen en bij te houden van de manuscripten, waarmede 's Genootschaps verzameling sedert de uitgave van gedrukte catalogi is verrijkt, en hem te machtigen tot het inbinden van manuscripten te beschikken over eene som van *f* 100.

Na wisseling van gedachten wordt door de Vergadering op al deze punten conform beschikt. Tevens wordt besloten:

a. aan de redactiën der te *Batavia* verschijnende bladen te verzoeken om in het lichaam der courant mede te deelen wanneer het Genootschap de Bibliotheek voor het publiek toegankelijk stelt, en dit, indien men daartoe genegen is, voor vast in het blad op te nemen, op dezelfde wijze als het vertrek der spoortreinen enz. aangekondigd wordt

b. Als maatregel van de orde in te voeren dat niemand der bezoekers zelf boeken uit de kasten mag nemen.

V. De Commissie voor de opneming van de ethnologische, antiquarische en numismatische verzamelingen brengt als volgt verslag uit:

De verzamelingen verkeeren over het geheel in goeden staat en werden in het jaar 1874 bezocht door 931 personen tegen 2216 personen in 1873. De oorzaak van deze schijnbaar zoo sterk verminderde belangstelling van het publiek kan niet worden nagegaan.

De uitbouwing van het lokaal voldoet zeer; er is thans grootere en vermoedelijk voor langen tijd overvloedige ruimte gekomen, terwijl ook de vroeger geuitte vrees dat er niet voldoende licht in het lokaal zou zijn, gebleken is zich niet te hebben bewaarheid.

Zoo ook heeft de vochtigheid, door het uitbouwen veroorzaakt, niet die nadeelige gevolgen gehad waarvan in het verslag van verleden jaar sprake was.

Omtrent de verzamelingen wordt nog het navolgende opgemerkt.

De Ethnologische verzamelingen. De verschikking der voorwerpen en de verplaatsing der kasten is nagenoeg geheel tot stand gebracht. Zoo als reeds in het vorige verslag werd opgemerkt draagt een en ander er veel bij om de verzameling aan haar doel te doen beantwoorden en om vele belangrijke voorwerpen meer onder de aandacht der bezoekers te brengen.

Het in het vorige verslag aangegeven denkbeeld tot het aanschaffen van mannequins ten einde de verschillende Indische kleederdrachten te doen kennen is nog niet verwezenlijkt, doch wordt door den Directeur in advies gehouden.

Belangrijke aanwinsten hadden dit jaar niet plaats. De Catalogus werd bijgehouden, terwijl een nieuwe meer systematische in bewerking is. De vernummering en verplaatsing der voorwerpen, welke daarvan het gevolg zal zijn wordt voorbereid, grootendeels wegens de langdurige afwezigheid van den Directeur.

De ondergeteekenden vleien zich dat door een en ander in eene ware behoefte zal worden voorzien, dat de bezoekers met meer vrucht de verzameling zullen bezichtigen en dat ook aan de Ethnographie een belangrijke dienst zal worden bewezen.

De Antiquarische verzameling. Deze verzameling werd verrijkt met een aantal gouden en zilveren voorwerpen afkomstig uit *Besoeki* en met eenige steenen beelden uit *Madioen*, waardoor het getal dezer laatsten tot 318 is geklommen.

De overige aanwinsten waren niet van dat belang om speciaal te worden vermeld.

De nieuw opgetreden Directeur Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER legt de laatste hand aan den catalogus.

De Numismatische verzameling. Ook van deze is een nieuwe catalogus in bewerking, doch nog niet gereed; waarvan mede de afwezigheid van den Directeur voor een groot deel oorzaak is.

Door aankoop werden verkregen eene unieke collectie Arakansche munten en eene Australische penny-token's; door ruil met Z. H. PRINS PHILIP VAN SAXEN COBURG erlangde men een belangrijk aantal, grootendeels in de verzameling ontbrekende, Europeesche munten en penningen.

De sphragistische verzameling. Van deze verzameling viel niets bijzonders te melden.

VI. De Heer VAN LIMBURG BROUWER, lid der Commissie voor de opneming van de administratie des Thesauriers, deelt mede dat hij door de ongesteldheid van zijn mede-commissaris nog geen verslag kan uitbrengen, doch verzoekt diligent te worden verklaard.

Daarna wordt goedgekeurd de begrooting voor 1875, door den Thesaurier in voldoening aan art. 12 van het Reglement van Orde opgemaakt, nadat daarop gebracht zijn, de posten van uitgaaf, waartoe in deze vergadering machtiging is verleend.

VII. De Heer BERGSMA, tot nog toe waarnemend Bibliothecaris brengt ter tafel:

a. Een brief van den Heer COHEN STUART, die in handen gesteld wordt van den Heer VAN LIMBURG BROUWER;

b. Een exemplaar der brochure „Het Bataviasche Adres" ten geschenke ontvangen van den Heer N. P. VAN DEN BERG; en doet op een verzoek, dat hij van de belanghebbenden ontvangen heeft, het voorstel om 's Genootschaps werken te ruilen met de Tijdschriften „De Wachter" en „Studiën op godsdienstig, wetenschappelijk en letterkundig gebied." De vergadering stemt hierin toe, waarna de Heer BERGSMA zijne functiën weer overdraagt aan den Heer STORTENBEKER.

VIII. Deze laatste brengt ter tafel:

de lijst der boekwerken, die, referte aan notulen van 7 Juli 1874 II *g*, aan 's Genootschaps Bibliotheek zijn afgestaan, als behoorende tot die, waarop wijlen de Hoofdambtenaar H. VON DE WALL voor rekening der Regeering ingeteekend had; en welke lijst nog niet opgenomen was in de notulen, reden waarom ze hierachter als Bijlage C afgedrukt wordt.

IX De Heer VAN LIMBURG BROUWER vraagt een crediet aan van *f* 100,— voor het doen vervaardigen van 1000 blikken nommerplaatjes ten behoeve der antiquarische verzameling, 't welk toegestaan wordt.

X. De Heer VAN DER CHIJS stelt voor:

a. Te completeeren: „Beschrijving van Nederlandsche Historie-penningen, ten vervolge op het werk van Mr. G, VAN „LOON. Uitgegeven door de tweede klasse van het Kon. Ned. „Instituut" en waaraan het zesde en de volgende stukken ontbreken;

b. Ten behoeve van het munt- en penningkabinet aan „the „Master of the Mint at *Calcutta*, Head-commissioner of the „Department of issue" te verzoeken de toezending van een

ongangbaar gemaakt exemplaar van „the paper currency" in Britsch-Indië, des verlangende in ruil tegen dito exemplaren van het Ned. Ind. papieren geld;

c. Ten einde ruimte te besparen hem te machtigen tot het doen aanmaken van eenvoudige lijsten met glas, ter opberging en expositie van 's Genootschaps verzameling oud en nieuw papieren geld;

d. In de munt- en penningzaal de kadjang-matten die nu, tot wering der gevolgen van lekkaadje, over de glazen toonkasten uitgespreid liggen, te vervangen door rollen taf;

e. Hem te machtigen eenige rakken te doen aanmaken om daaraan de wapens op te hangen;

f. Den Heer Von Faber 's Genootschaps dank te betuigen voor zijnen catalogus van de Chinesche munten;

g. De aandacht vestigende op hetgeen voorkomt in deel XXXIV, bladz. 433 van het Natuurkundig Tijdschrift voor N. I., uitgegeven door de Kon. Nat. Ver., den Resident van *Timor* te verzoeken om bij gelegenheid dat de Controleur daar ter plaatse mocht komen, dezen uit te noodigen een nader onderzoek in te stellen aangaande de Hindoe-oudheden, die zich tusschen Karita en Taboendoeng op *Soemba* zouden bevinden.

Al deze voorstellen dragen de goedkeuring der vergadering weg.

XI. De Heer Van der Chijs brengt ter tafel de volgende geschenken:

1°. *van de firma H. M. Van Dorp & Co.*:

Bounin, 2me, 3me, 4me et 5me lettre au Java-Bode, 1864/5.

Regl. volksleesbibliotheek *Batavia*.

Premiën enz. waarop te *Batavia* verzekeringen gesloten worden.

Reglement Djati-gesticht.

14e verslag Djati-gesticht.

3e „ onderwijs loge.

Catalogus of Eng. library, *Batavia.*
Regl. agentschap Jav. bank, *Samarang.*
Ontwerp octrooi enz. Jav. bank.
Kloppenburg, Haven *Batavia.*
Regl. sociëteit *Cheribon.*

2°. *van den Heer Mr. F. Plate.*
Regl. Maatsch. Toonkunst, 1868 en 1871.
Statuten Aurora 1866, 68.
" " muziekschool.
Regl. St. Cecilia, *Soerabaja.*
" liedertafel Aurora.
Niclou, Tweemaal gepensioneerd.

3°. *van den Heer F. H. Kroon:*
Stukken in zake *Tjomal* en *Bandjardawa.*
Résumé verg. Jav. bank 25 Febr. 1865.

4°. *van den Heer G. Landolt;*
10 sen van Japan (zilver), oude en nieuwe muntslag.

Een en ander in Bibliotheek en Muntkabinet op te nemen en de gevers te bedanken.

Nog deelt de Heer Van der Chijs mede dat de Directie der Maatschappij van Nijverheid en Landbouw besloten heeft alles uit haar Museum te verwijderen wat er niet eigenlijk in behoort, en van welke voorwerpen vele ten goede zullen komen aan het Genootschap.

XII. De Secretaris deelt mede dat hij een onderzoek heeft ingesteld, zoo als hem in de vorige vergadering opgedragen was, naar de mededeeling des Heeren Ligtvoet over eenige Gowasche munten en de aanteekeningen van denzelfden over de memorie van Speelman, vgk. Notulen van 1 April 1873, IV. *e*, bladz. 48 van dl. XI.

De stukken bevinden zich nog onder berusting van den Heer De Roo.

XIII. Het sphragistisch kabinet wordt verrijkt met het nieuwe segel van Toekoe Nek, Hoofd van Marasa.

XIV. De President stelt voor tot gewoon lid te benoemen den Heer R. C. Bakhuizen van den Brink te *Batavia*, hetgeen geschiedt, wordende door de Vergadering al mede tot leden benoemd de Heeren D. Gerth van Wijk en F. B. Nunnink, hoofdonderwijzers aan de kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers te *Fort de Kock* en te *Probolinggo*.

Niets meer te verhandelen zijnde wordt de Vergadering gesloten.

Aldus goedgekeurd in die van 9 Maart 1875.

De Ondervoorzitter,
VAN DER CHIJS.
De Secretaris,
J. MEINSMA.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 9 Maart 1875, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig: de heeren Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Mr. W. STORTENBEKER, Dr. L. W. G. DE ROO, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG en de Secretaris.

Afwezig de heeren Mr. N. P. VAN DEN BERG, A. W. EGTER VAN WISSEKERKE, Mr. W. B. BERGSMA, Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER en, voor een gedeelte van den avond, de Voorzitter Mr. T. H. DER KINDEREN.

I. De Notulen der vorige vergadering van 2 Februari worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouvernements-besluit van den 13 Februari jl. no 23, toegezonden bij het schrijven van den Directeur van O. E. en N. dat 22 Februari jl. no. 1786, houdende opdracht om op de voorgeschreven wijze in bewaring te nemen de twee Atjehsche gouden muntstukjes, Z. E. den Gouverneur-Generaal ten geschenke aangeboden door den tolk voor de Atjesche taal, SAIDI TAHIR.

Wordt besloten de muntstukjes ter bewaring aan te nemen.

b. Missive van den Gouvernements-Secretaris dd. 25 Februari jl No. 410 ten geleide eener schetsteekening van de piek van het eiland *Doewang*, een der *Sangi-eilanden*, vervaardigd door den Luitenant t/z J. H. DE BRUIJN, eenige weken na de onlangs aldaar plaats gehad hebbende uitbarsting.

Plaatsen in de verzameling.

c. Van denzelfden dd. 3 Maart. jl. No. 459 ten geleide van

het verslag over den zeeroof in den Indischen Archipel over het jaar 1874, wordende dit stuk na gebruik terug verzocht.

Gesteld in handen der redactie van het Tijdschrift, onder referte aan Notulen van 5 Maart 1872, III *f*.

d. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 27 Februari jl. No. 889, aanbiedende een afschrift van:

1o. den brief, gedagteekend 13 Augustus 1874 van de Heeren E. Sève, C. Usigli en E. Duval, leden der commissie voor eene in 1875 te *Santiago*, *Chili*, te houden internationale tentoonstelling van landbouw-nijverheid- en kunstvoortbrengselen;

2o. den brief dd. 3 December 1874 van Sir Redmond Barrij, president de commissie voor eene in Augustus 1875 te *Melbourne* te openen interkoloniale tentoonstelling als eene voorbereiding tot die in 1876 te *Philadelphia* te houden.

Wordende die brieven aan het Genootschap gezonden opdat, voor zoo ver het op den weg daarvan ligt, het kunne meewerken aan dit doel.

Notificatie.

e. Van denzelfden, dd. 1 Februari jl. no. 1072, met verzoek rechtstreeks aan den Resident van *Bagelen* over te maken *f* 22,50 van de gouden kakembangan, bedoeld in Notulen van van 5 Januari jl. II *f*.

Gesteld in handen van den Thesaurier om het noodige te verrichten.

f. Van denzelfden dd. 15 Februari jl. no. 1587 met verzoek om te dienen van consideratie en advies op den aan hem, Directeur, tot gelijk einde van Regeeringswege toegezonden brief van den Kommandant der Zeemacht en Chef van het Departement der Marine, dd. 28 Januari jl. no. 1028. In dat schrijven geeft de Schout-bij-Nacht der Regeering in overweging om de Directiën der Bataviasche musea in de gelegenheid te stellen eenige wapenen en andere goederen te gaan zien, buigemaakt bij de tuchtiging van *Edi Ketjil* en de later gevolgde gewa-

pende-sloepenverkenning in de Troesan, benoorden *Simpan-olim*, zoomede bij gevechten met vijandelijke prauwen. Een en ander moet in het openbaar worden verkocht, doch men zou er kunnen uit houden wat, wegens zeldzaamheid of historische waarde tot verrijking van die inrichtingen kan dienen en zou men tevens kunnen aanwijzen wat ter completeering van Nederlandsche verzamelingen waarde heeft.

De voorzitter stelt de Heeren Van der Chijs en De Roo in commissie om voor het beschreven doel die goederen in oogenschouw te gaan nemen.

g. Van denzelfden, dd. 20 Februari jl. no. 1784 met verzoek om rechtstreeks aan den Resident van *Banjoemas* *f* 3,— over te maken voor de bronzen klok, bedoeld in Notulen van 5 Januari jl. II *c*.

Gesteld in handen van den Thesaurier om het noodige te verrichten.

h. Van denzelfden dd. 24 Februari jl. no. 1858 ten geleide eener ordonnantie van betaling op 's Lands kas alhier, groot *f* 8000, zijnde het bedrag der, ook voor 1875 toegestane, subsidie.

Als boven.

i. Van den Consul-Generaal van Frankrijk, den Heer G. Duchesne de Bellecourt, Lid van het Genootschap, en berichtende dat en hoe hij aan de Société asiatique te *Parijs*, door tusschenkomst van Ze. Exc. den Franschen Minister van Buitenlandsche zaken, afgezonden had het, voor die instelling bestemde, Boro-Boedoer-album, voor welke bezending hij zijne goede diensten aangeboden had.

Wordt besloten den Heer Consul-Generaal dank te betuigen voor de van zooveel zorg blijk gevende bemoeienissen.

k. Van den Gouverneur van *Celebes* en onderhoorigheden van den 20 Februari jl. No. 94 I/Z. Deze brief strekt in

antwoord op een schrijven van het Genootschap dd. 21 Januari, waarin den Gouverneur beleefdelijk verzocht was alsnog eenige inlichtingen te geven over eene vondst van Gowasche munten waaromtrent, onder dagteekening van 26 April 1875, reeds aan het hoofd van gewestelijk bestuur geschreven was. Het blijkt nu dat de Gouverneur reeds onder dagteekening van 20 Mei 1874, en wel in dezer voege geantwoord heeft:

„Ofschoon de onlangs in het gebied van *Tello* gevonden munten allen behooren tot de soort, die reeds onder No. 283 op plaat XXVI van het werk van Professor Millies over de Indische munten is afgebeeld, en daarvan dus waarschijnlijk reeds exemplaren in het bezit van het Bataviasche genootschap zijn, was het reeds voor de ontvangst van Uw schrijven van den 26 April j. l. No. 64 mijn voornemen, uwe Directie eenige exemplaren daarvan aan te bieden, welk voornemen thans door de aanbieding van *acht* stuks door mij ten uitvoer gebragt wordt.

De waarde is door een der goudsmeden alhier geschat op *f* 2,50 het stuk; maar ik stel te veel prijs op den bloei van het genootschap en heb aan hetzelve te groote verpligting dan dat ik voor deze munten eenige vergoeding zou kunnen verlangen.

Mogt uwe directie het wenschelijk achten, daarvan nog meer exemplaren te bezitten, dan houd ik mij voor de mededeeling daarvan bij haar aanbevolen en zal ik trachten daaraan gevolg te geven."

Deze brief nu is bij het Genootschap niet ontvangen.

Wordt besloten hiernaar een onderzoek in te stellen.

l. Van den Resident van *Djokjakarta* houdende toezending eener som van *f* 240, voor contributie van den Pangeran Soerio Negoro vgk. notulen van 3 November 1874, II. *g*.

Wordt besloten den Pangeran op nieuw op de ledenlijst op te brengen.

m. Van den Resident van *Madioen* dd. 16 Februari jl. No. 943/25 verzoekende 1° bericht of de beelden en basreliefs,

indertijd door hem verzonden, behoorlijk ontvangen zijn, en 2° toezending van het bedrag der transportkosten, ad ƒ 150.

Deze voorwerpen, waarvan sprake is in Notulen van 14 April 1874 IV. *a*, zijn wel ontvangen, behalve een beschreven steen van zoo groote afmetingen, dat de gewone middelen niet toereiken om dien van de landingsplaats te vervoeren, te minder omdat reeds bij het lossen een der koelies een ernstig ongeluk heeft gekregen.

Wordt besloten de zaak evenwel thans af te doen en den Resident onder dankbetuiging die som over te maken.

n. Van 's Genootschaps Eerelid, Raden Saleh, berichtende dat — vgk. Notulen van 2 Februari jl. II. *a*. — zijn leerling Raden Koesoema zich eerstdaags met zijn werk zal aanmelden.

De voorzitter deelt mede dat inderdaad Raden Koesoema met een aantal zijner teekeningen bij hem geweest is;

dat die teekeningen aan de bestuursleden zullen worden rondgezonden, doch dat deze zaak eene andere phase intreedt doordat Raden Saleh zich binnen kort naar *Europa* denkt te begeven.

Alvorens tot eenig bepaald voorstel omtrent Raden Koesoema te komen, wordt besloten Raden Saleh te verzoeken *zijn* oordeel over den aanleg en de werkkracht van zijn leerling mede te deelen, of nl. beide van dien aard zijn dat met hoop op een goeden uitslag aan Raden Koesoema eene volledige kunstenaarsopleiding in *Europa* zou moeten gegeven worden.

o. Van 's Genootschaps gewoon lid den heer A. J. Anemagt, luidende als volgt:

Ik had de eer te ontvangen Uwe Missive dd. 24 Januarij ll. No. 12 en maak mij er een genoegen van te voldoen aan den daarin uitgedrukten wensch, door U hierbij aan te bieden:

1e. Een programma der plegtige feestviering te *Soerabaia* op den 12en Mei 1874, bij gelegenheid van het zilveren Jubilé van Z. M. Willem de Derde.

2e. Een platte grondschets van het feestterrein,

3e. Een Penning tijdens den optogt geslagen en onder de

menigte rondgestrooid. De letters A. C. W. beteekenen *Artillerie Constructie winkel.*

4e. Een Exemplaar der *Soerabaija Courant*; (dat van het *Soerabaiasch Handelsblad*, van 13 Mei 1874, waarin de optogt meer in detail wordt besproken, kan ik tot mijn leedwezen niet bekomen.)

De groote Eereboog op de Roode brug was opgerigt ter eere der van Atchin terugkeerende strijders: en de daarvan genomen photografien kwamen niet in den handel, doch werden ten geschenke gegeven aan Heeren leden officieren der Zee- en Landmagt van Atchin teruggekeerd. Wel bleef die poort bestaan tot na 12 Mei en werd zij voor dien dag van andere emblema's voorzien, doch de inscriptiën werden behouden, zoo dat zij niet kan geacht worden een deel uit te maken der versieringen voor het Krooningsfeest aangebragt.

Kosten zijn op deze bezending niet gevallen."

Wordt besloten den heer ANEMAET dank te betuigen voor deze medewerking en te verzoeken nogmaals eene poging te doen om eene photographie van den eereboog verkrijgen, door den photograaf uit te noodigen van het cliché een nieuwen afdruk te maken voor het Genootschap.

p. Van de Kon. Natuurkundige Vereeniging dd. 6 Maart jl. Lr. A, houdende volgenderwijze het gevraagde advies over de verzameling Naturaliën van den Heer E. A. W. LUDEKING, waaromtrent wordt gehandeld in de Notulen van 1 December 1874, II *d.*

„Bij hare missive van 12 December jl. no. 158 verzoekt Uwe Directie ons Bestuur zijn gevoelen te willen mededeelen omtrent het door den Heer E. W. A. LUDEKING aan de Regering gedaan aanbod om eene verzameling naturaliën van dezen archipel voor de som van *f* 2000 ten behoeve van het Gymnasium Willem III alhier of het Rijks-museum te Leiden af te staan.

Zonder iets te willen te kort doen aan de mededeeling van den Heer LUDEKING, dat die naturaliën zich in uitmuntenden

toestand van bewaring bevinden en een voor de wetenschap rijken oogst opleveren, vindt ons Bestuur geene vrijheid op grond van die gegevens een advies uit te brengen.

Voor het minst zouden wij willen kennis nemen van den Catalogus, dien de Heer LUDEKING hoogst waarschijnlijk van zijne verzameling heeft gemaakt.

Wij nemen derhalve de vrijheid uwe Directie voor te stellen den Heer LUDEKING uit te noodigen zoodanigen catalogus alsnog te willen overleggen."

Wordt besloten afschrift van dezen brief en tevens de overige stukken aan den Directeur van O. E. en N. te zenden, onder mededeeling dat deze aangelegenheid niet tot den werkkring van het Gen. behoort.

q. Van 's Genootschaps eerelid, A. B. COHEN STUART, dd. 7 Januari 1875 mededeelende dat hij werk gemaakt van de aanwijzing der koperen platen, vgk. notulen van 3 November 1874, III. Verder geeft die geleerde inlichtingen over de vorderingen zijner uitgave van de Bandjernegarasche inscripties.

Notificatie.

r. Van het correspondeerend lid, Dr. H. N. VAN DER TUUK, dd. 8 Januari jl. waarin hij terugkomt op het onderwerp van zijn schrijven dd. 25 Maart 1874 te vinden in de Notulen van 14 April 1874, II. *n*. Het schrijven luidt als volgt:

„De Bandongsche kawihandschriften, waarover ik vroeger schreef, worden beschreven in het tijdschrift deel I (1853) bladz. 469 seqq. Het was dus geen vergissing van mij en op bladz. 474 l. l. kan men melding gemaakt zien van een A r d j o e n a - w i w â h a die andere lezingen bevat dan de op *Bali* aanwezige handschriften. Daar de A r d j o e n a - w i w â h a naar Balinesche afschriften menige corrupte plaats bevat, en het hds. in het bezit van de Regering, waarvan den heer KERN en mij een afschrift is toegezonden, ook op *Bali* blijkt afgeschreven te zijn, zoo is het van het hoogste belang dat handschrift van *Bandong* te kunnen raadplegen. De varianten daaruit, die de heer FRIE-

DERICH ons beliefde bekend te maken, zijn, voor zoo ver ik weet, nooit verschenen. Hopende dat de Directie nu in staat zal zijn, nadere in te nemen, wacht ik met ongeduld antwoord op dit mijn schrijven."

Naar aanleiding hiervan wordt medegedeeld dat onder de hss. uit de nalatenschap van den Regent van *Bandong* zich werkelijk een Ardjoena-wiwâha bevindt. De uitdrukkelijke voorwaarde echter waarop deze verzameling aan het Genootschap is afgestaan, verbiedt de Directie een hs. de reis naar *Boeleleng* te laten doen. Wordt besloten: den Heer VAN DER TUUK dit mede te deelen en hem in overrweging te geven om, indien hij in September a. s. bij gelegenheid der examens naar Batavia komt, het handschrift hier te vergelijken.

s. Van 's Gen. lid den Heer K. F. HOLLE, onder terugzending van het hs. door den Regent van *Blora* aan den Heer VAN DER CHIJS medegegeven, berichtende dat het bevat gebeden in de Arabische taal en denkelijk dagteekent uit de eerste eeuw der invoering van den islam toen het Arabische karakter nog niet zoo algemeen bekend was. Ik meen niet dat het heel veel waarde heeft voor de wetenschap".

Wordt besloten dit en het andere hs., dat de Asmara Soepi bevat, aan den Regent terug te zenden.

t. Van den Heer H. C. HUMME gedagteekend *Timor Koepang* 10 Februari jl. houdende toezending van een cognossement van een kist met elf metalen voorwerpen, opgegraven op *Landoe*, het noordelijkste gedeelte van Roti. De eigenaar, den Heer H. DE SISO, wil ze afstaan tegen betaling, doch wenscht de waardebepaling aan de Directie over te laten.

Daar de kist nog niet gelost was, moet eene volgende vergadering afgewacht.

u. Van den Heer K. TEN SIETHOFF, laatstelijk Assistent-Resident van *Lahat*, terugkomende op de meening dat de zoo-

genaamde donderbeitels — en waarvan hij onlangs eenige aan het Genootschap gezonden had — natuurproducten zouden zijn.

Wordt besloten den Heer TEN SIETHOFF te antwoorden dat er inderdaad voor deze meening geen grond bestaat; dat het beste bewijs er tegen is dat zij in dezen Archipel nog heden ten dage gemaakt worden, b. v. op *Ceram*, en dat, wanneer hij meer over deze voorwerpen wil weten, L'Homme fossile van *Lehon* zeer aan te bevelen is.

v. Van de Heer L. J. J. MICHIELSEN, dd. 14 Februari jl. wegens veranderden werkkring zijn ontslag als lid van het bestuur aanbiedende.

Wordt besloten den heer Michielsen dank te betuigen voor hetgeen door hem als bestuurslid in het belang van het Genootschap is verricht.

III. Met algemeene stemmen wordt tot opvolger van den Heer MICHIELSEN gekozen de Heer W. P. GROENEVELDT, Tolk voor de Chinesche taal, alhier.

IV. De Heer L. W. C. VAN DEN BERG stelt voor den Javaan Raden MANGOEN DIRDJA, vroeger schrijver bij den Heer COHEN STUART, in eene vaste betrekking aan het Genootschap te verbinden. Hij zou in vele opzichten nuttig kunnen zijn, maar vooral behulpzaam bij het materiëele werk aan eene uitgave van Maleische Handschriften verbonden, waartoe het plan bestaat. Verschillende bezwaren worden hier tegen geopperd en bestreden. Eindelijk wordt besloten eene proef te nemen en den Raden voor drie maanden aan te stellen om door den Heer L. W. C. VAN DEN BERG belast te worden met zoodanigen arbeid als deze hem opdragen zal. De vraag is nu nog of zijne belooning bij taak of per maand zal geschieden. Nadat ook dit punt over en weer besproken is wordt ten laatste besloten:

a. Raden MANGOEN DIRDJA voor drie maand en op eene bezoldiging van dertig gulden 's maands aan te stellen;

b. goed te keuren dat de Heer L. W. C. Van den Berg hem bereids eenigen tijd zeven gulden 's weeks heeft toegelegd.

V. De Heer L. W. C. Van den Berg vestigt de aandacht op de fraaie verzameling Handschriften die in het Archief van het Departement van O. E. en N. berusten en stelt voor der Regeering in overweging te geven den Chef van dat Departement te verzoeken die als loan-collection aan het Genootschap af te staan.

Dien overeenkomstig een voorstel aan de Regeering doen.

Nog deelt de Heer Van den Berg mede dat, referte aan de Notulen van 1 Dec. 1874 IV *b* van de executeuren in den boedel van wijlen den Heer Van der Valk bericht is ontvangen, dat zij genegen zijn voor den aangeboden prijs de Hss. uit de nalatenschap van dien Heer af te staan.

VI. De Heer Van der Chijs:

a. vestigt de aandacht op een in Ned. Indië gedrukt werk, voorkomende op den Catalogus van den Heer Beijer te *Utrecht*, en stelt voor het aan te koopen tegen den opgegeven prijs van *f* 8;

b. stelt voor aan het Genootschap Natura Artis Magistra een exemplaar van den catalogus zijner ethnographische verzameling te vragen;

c. de Maatschappijen „*Nederland*" en „*Java*" te verzoeken om een exemplaar hunner Tarieven, Stoomdirecties enz.

d. de mineralen uit de bezending van den Heer Teffer af te staan aan de Kon. Natuurkundige vereeniging;

e. aan Z. E. den Legerkommandant te verzoeken om een exemplaar der photographische reproductie van de kaarten der topographische opname;

f. te schrijven aan de Firma Mc. Neill en Co. te *Samarang* en haar te verzoeken de oude dagbladen, op haar kantoor bewaard, aan de Bibliotheek van het Genootschap af te staan.

VII. De Secretaris biedt een bas-relief aan, door tusschenkomst van den Controleur te *Buitenzorg* ten geschenke ontvangen van den Heer G. B. Hesseling.

VIII. Het Munt- en Penningkabinet wordt verrijkt met de volgende munten:

zwanziger van Oostenrijk, Frans I. 1755.
id. id. , Jozef II. 1787.
id. id. , Frans II. 1864.
20 centimes van Napoleon III. 1867.
10 centimes van de Fransche Republiek, 1873 (twee stuks)
5 cents van de Strait-settlements, 1874.
cent van de Strait-settlements, 1862, 1873, 1874.
alle geschenken van den Heer Dr. J. A. C. Oudemans.

IX. De volgende boekwerken werden ten geschenke ontvangen: van den Heer F. H. Kroon:

Oendang-Oendang di atas hakhoekoeman boeat Hindia-Nederland *Batavia* 1872;

van den Heer H. Schröder Visser:

Reglement op het fonds ten behoeve van weduwen en weezen van dienaren enz. van de factorij der Nederlandsche Handel-Maatschappij. *Batavia*, 1862. 1868 en 1872.

Ingekomen zijn verder de volgende boekwerken:

Scherer (D. J.) Dagboek eener reize in Egypte. *Amsterdam* 1848, 8°.

Keyzer (S.) Reize van Benjamin van Tudela in de jaren 1160—1173 door *Europa*, *Azie* en *Afrika*, *Leyden*, 1846, 8°.

Pallme (J.) Beschrijving van Kordofan en eenige aangrenzende landen enz. *Zwolle* 1851, 8°.

Recherches historiques sur la connoissance que les anciens avoient de l'Inde. *Maestricht* 1792.

Voyages du Sr. Jean Albert De Mandelslo, considérablement augmentez en cette dernière édition et divisez en deux parties. *Leide* 1719 1°.

Meinsma (I. I.) Geschiedenis van de Ned. Oost-Indische bezittingen, deel II, 2e stuk. *'s Hage* 1875, 8°.

Backer (L. de) l' Archipel Indien. Origines, langues, littératures, religions, morale, droit public et privé des populations, *Paris* 1874, 8°.

Bulletin de la Société de Géographie, afl. Septr.-Nov. 1874, 8°.

Monatsbericht der Konigl. Preusz. Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Septr. en Oct. 1874, 8°.

Bijdragen tot de taal- land- en volkenkunde van Ned. Indië, 3 volgreeks, 9e deel, 3e en 4e stuk.

Militair Tijdschrift. 1e en 2e afl. 1875.

Algemeen verslag van den staat van het middelbaar onderwijs voor Europeanen enz in N. I. over 1872.

Het regt in Ned. Indië. 1e en 2e afl. 1875.

The second annual report of the board of managers of the zoological Society of Philadelphia.

V. d. Linden (H. O.) Emigratie naar Oost-Indië.

Meister (H.) Bilder aus Java. Zurich 1875, 8°.

Bibliographie chinoise. Catalogue d'une importante collection de livres relatifs à la *Chine*. *Paris*, 1874, 8°.

Trübner's American and oriental Literary Record.

Nature. Nos. 270 en 271.

Tijdschrift van het aardrijkskundig genootschap te *Amsterdam*, no. 4, 1874. fo.

Mittheilungen der Deutschen gesellschaft fur natur-und volkerkunde Ost-Asiens Dec. 1874, fo.

Almanak takwin atau hitoengan hari boelan tahon orang mesei 1875 tahon Islam 1292 den tahon Tjina 14.

X. Tot gewoon lid wordt benoemd de Heer W. G. Nahapiet, alhier. Op hun verzoek worden van de ledenlijst afgevoerd de Heeren A. Fitz Verploegh en S. B. Zeverijn beiden wegens vertrek naar *Europa*.

Niets meer te verhandelen zijnde, wordt de Vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 6 April 1875.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.

J. MEINSMA,
Secretaris.

Bestuurs-Vergadering van Dinsdag 6 April 1875,
des avonds ten 8 ure.

Tegenwoordig zijn: de Heeren Mr. T. H. Der Kinderen, voorzitter, Mr. J. A. Van der Chijs, ondervoorzitter, Mr. N. P. Van den Berg, Mr. W. Stortenbeker, A. W. Egter van Wissekerke, Mr. L. W. C. Van den Berg, Mr. W. B. Bergsma, Dr. J. J. Van Limburg Brouwer, W. P. Groeneveldt en J. Meinsma, secretaris.

Het eerelid, de Heer G. F. De Bruijn Kops en het lid, de Heer Mr. F. C. Valck, vereeren de vergadering met hunne tegenwoordigheid.

I. De Notulen der vorige vergadering van 9 Maart 1875 worden gelezen en goedgekeurd. De voorzitter heet de Heeren De Bruijn Kops en Valck welkom.

Evenzoo den Heer Groeneveldt, die bereids geschreven had dat hij de benoeming tot bestuurslid gaarne aannam en aan wien de voorzitter ook namens de overige leden der Directie het genoegen betuigt, waarmede zij hem in hunnen kring opnemen.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Brief van Zijne Excellentie, den Heer Mr. J. Loudon, kennis gevende van de aanvaarding van het eerelidmaatschap, den aftredenden Beschermheer aangeboden.

Notificatie, en besloten het Beschermheerschap aan te bieden aan Zijne Excellentie den nieuwen Gouverneur-Generaal, den Heer Mr. J. W. Van Lansberge.

b. Gouvernements-Besluit van 26 Maart jl. no. 12 houdende machtiging om aan de Directie van het B. G. v. K. en W.

kosteloos te verstrekken een exemplaar der gouden medailles voor trouwe dienst voor inlandsche schepelingen, ingesteld bij het Koninklijk Besluit van 5 Juni 1861 No. 71 (Indisch Staatsblad No. 84) ter aanvulling van het Munt- en Penningkabinet van dat Genootschap.

Den Heer VAN DER CHIJS opgedragen die medailles te zijner tijd in ontvangst te nemen. (Vgk. Notulen van 5 Januari 1875, IX *b*.)

c. Schrijven van den 1en Gouvernements-Secretaris, dd. 24 Maart jl. No. 626, houdende kennisgeving dat de Gouverneur-Generaal op de gebruikelijke wijze in 's Genootschaps verzameling wenscht bewaard te zien:

vier zegels van zeer oude dagteekening;

een paar gedenkpenningen van den slag bij *Waterloo* en de — voor het meerendeel echter incomplete — dag- en weekbladen, vermeld op de lijst, hierachter als Bijlage A afgedrukt.

Den Directeur van het Munt- en Penningkabinet opgedragen de zegels en penningen, en den Bibliothecaris verzocht de dag- en weekbladen in ontvangst te nemen.

d. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 4 Maart jl No. 2198, afschrift toezendende van een brief, gedagteekend 30 December 1874, van Sir Redmond Barry, President der Commissie voor de interkoloniale Tentoonstelling te *Melbourne*, aan Z. E. den Gouverneur-Generaal.

Notificatie.

e. Van denzelfden dd. 9 Maart jl. No. 2356 ten geleide van een brief van den ambtenaar voor de beoefening van Indische talen, Dr. H. N. VAN DER TUUK, dd. 3 Augustus 1873; en om welken brief in der tijd aan den Directeur van O. E. en N. gevraagd was ter plaatsing in het Tijdschrift. Vgk. Notulen van 19 Augustus 1873, II *s*, van dl. XI bladz. 99 en 144.

In rondlezing zenden.

f. Van denzelfden dd. 9 Maart No. 2366, ten geleide van een Gouvernements-Besluit dd. 12 Augustus 1874 No. 25 en waarbij bepaald werd dat de „twaalf door den Minister van Koloniën herwaarts gezonden exemplaren van het plaatwerk *Boro-Boedoer* zullen worden verdeeld als volgt:

1 aan Z. E. den Gouverneur-Generaal;
1 aan den Raad van *Ned.-Indië;*
1 aan de Bengal Asiatic Society te *Calcutta;*
1 aan Z. M. den Eersten Koning van *Siam;*
1 aan Z. H. den Soesoehoenan van *Soerakarta;*
1 aan Z. H. den Sultan van *Djokjakarta;*
1 aan den Heer C. F. Wilsen te *Samarang;*
1 aan den Heer J. Van Kinsbergen te *Batavia;*
1 aan het Bat. Gen. v. K. en W.
1 aan het Gymnasium Willem III en
1 aan den Resident van *Kadoe;*

met uitnoodiging aan den Directeur van O. E. en N. om voor de verzending dezer exemplaren, die bestemd voor de Bengal Asiatic Society en voor Z. M. den Eersten Koning van *Siam* door tusschenkomst van het Nederlandsche Consulaat te *Singapore*, het noodige te verrichten."

Wijders zal de Resident van *Kadoe* uitgenoodigd worden „om in de nabijheid van de tempelruïne op die plaatsen, welke hij daartoe het meest geschikt zal achten, in de Javaansche, Maleische, Nederduitsche en Fransche taal te doen bekend stellen dat door belanghebbenden, te zijnen bureele meergenoemd plaatwerk kan worden bezichtigd". (Vgk. Notulen 9 Juni 1874, II *k*. bladz. 59 volg. van dl. XII.)

Des Directeurs brief ging mede vergezeld van een afschrift der missive van den 1en Gouvernements-Secretaris dd. 27 Januari jl. No. 169c en luidende als volgt:

„In antwoord op uw aan den Algemeenen Secretaris gerigt schrijven van 10 October jl. No. 10551, heb ik de eer, op bekomen last, UEdG. mede te deelen, dat de aanbieding van het voor den Eersten Koning van *Siam* bestemd exemplaar van

het plaatwerk *Boro-Boedoer* zal geschieden bij schrijven van den Gouverneur-Generaal, terwijl de exemplaren voor de *Bengal Asiatic Society* en de Vorsten van *Soerakarta* en *Djokdjokarta*, namens de Regering kunnen worden aangeboden respectivelijk door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen en de betrokken residenten.

Bij de aanbieding aan verschillende wetenschappelijke instellingen buiten *Indië* van de door den heer J. VAN KINSBERGEN geleverde photographische afbeeldingen van eenige oudheden en inscriptiën door wijlen den heer J. F. G. BRUMUND op zijne reizen over *Java* opgespoord en beschreven, is mede gebruik gemaakt van de tusschenkomst van het Bataviaasch Genootschap, waarom het eigenaardig voorkomt, dat dit ook thans geschiede.

Het Genootschap zal daartoe door UEdG. kunnen worden uitgenoodigd.

Verder voldoe ik mede aan ontvangen bevelen door UEdG. te verzoeken aan ieder exemplaar van eerstgenoemd plaatwerk te willen toevoegen een exemplaar van den daarbij behoorenden verklarenden tekst (referte aan de hierbijgaande ministeriële dépêche van 19 September jl. La. AI. No. 35/1705).

Het aan den Koning van *Siam* gerigt schrijven, waarin tevens zijn vervat de bij uwe missive van 21 December jl. No. 13192 bedoelde mededeelingen nopens de oprigting van een voetstuk voor den door Z. M. aan de stad *Batavia* geschonken koperen Olifant, zoomede de sedert van den Minister van Koloniën ontvangen 12 exemplaren van evenbedoelden tekst, worden UEdG. hierbij aangeboden.

Voor de voortschikking van hetgeen bestemd is om aan den Koning van *Siam* te worden aangeboden, gelieve UEdG. de tusschenkomst van den Consul der *Nederlanden* te *Bangkok* te willen inroepen."

Naar aanleiding hiervan roept de Directeur in zijn boven aangehaald schrijven de bemiddeling der Directie in, voor de aanbieding van het exemplaar der Bengal Asiatic Society, verzoekende daarvan te zijner tijd eenig bericht te mogen ontvangen.

Wordt besloten dat de secretaris hiervoor zal zorgen en van de gelegenheid dat aan de Society geschreven wordt, gebruik maken om, bij afzonderlijken brief evenwel, te herinneren aan een voorstel tot ruil van munten en medailles, gedaan in Juni 1870, doch waarop geen antwoord ontvangen is.

g. Van denzelfden dd. 13 Maart No. 2532 ten geleide, door tusschenkomst van den Resident van *Madioen*, van een brief, dd. 10 Februari jl. No. 39/5 van den Assistent-Resident van *Patjitan* aan den Resident, luidende:

„In mijn bezit is gekomen een metalen klok, welke eenige jaren geleden zou zijn opgedolven in het *Semantensche*. Hoewel daaraan ontbreekt de klepel, zoo ook de knop of ring, om aan te wijzen, hoedanig zij aan den nek van het dier behoort te worden bevestigd, zoo is het niet twijfelachtig, dat ze in den Hindoetijd heeft gediend tot bel of schel van buffels of runderen.

Het geheel is sierlijk bewerkt en heeft een zeer netten vorm.

Die klok, die ruim 4 Amst. ℔ weegt is van klokkenmetaal (proengoe) en heet in het Javaansch gento.

Mogt het voorwerp eene oudheidkundige waarde hebben zoo zal het u bij gelegenheid ter opzending c. q. naar het Museum te *Batavia* worden aangeboden.

Ook gedeeltelijk door aankoop en ten deele aan den wedono van *Lorok* en aan anderen toebehoorende, zijn onder mijne berusting eenige gouden voorwerpen, van den Boeda-tijd, welke in '74 te *Lorok* en *Semanten* in den grond bedolven worden gevonden als:

1 stuk ketting van fijn gevlochten draad (primitief) eenige voeten lang: het grootste gedeelte daarvan is de smeltkroes ingegaan voor een krisschede;

4 stukjes ketting;

1 halsslootje;

1 ring met agaten steen en

1 ring met inscriptie.

Het halsslootje en een der 4 kettingjes kon de wedono van

Lorok van een Chinees aldaar, die ze van een inlander had gekocht, voor *f* 47.50 meen ik, overnemen.

De ring met agaten steen behoort aan een inlander van *Klasok* (*Lorok*) die er *f* 10 voor betaalde en hem daarvoor ook wel zal willen afstaan, terwijl de overige zaken door mij met *f* 132 zijn betaald.

De bepalingen welke het opdelven van geld of geldswaardige voorwerpen beheerschen (Bijblad 10. 1023 etc.) zijn, naar het schijnt moeijelijk in de toepassing.

Dergelijke gebeurtenissen althans welke behooren te worden gerapporteerd, worden in den regel genoegzaam, alleen bij toeval vernomen.

Eenige koperen ringen en eenige voeten koperen ketting, welligt als zonder waarde door dezen of genen dief weggeworpen, en in een bosch dezer dagen gevonden, heb ik den vinder terug gegeven.

De ketting was merkbaar afkomstig van een contre-poids der tegenwoordige hanglampen en de ringen waren voet- armen vinger-ornamenten, die dagelijks op passers en in warongs te koop zijn.

Onder mededeeling van het bovenstaande heb ik de eer UwEdG. beleefd te verzoeken mij wel te willen berigten of er prijs wordt gesteld op de eventueele toezending ter overname van een en ander."

Den Directeur verzoeken zijne tusschenkomst te verleenen om ter bezichtiging te krijgen:

de gouden voorwerpen, met name het stuk ketting van gouddraad, het halsslootje en

den ring met inscriptie.

h. Van denzelfden dd. 17 Maart No. 2683 verzoekende mededeeling of prijs wordt gesteld op een aantal voorwerpen in de afdeeling *Kendal* gevonden.

Daar alleen één, timbangan (tradjoe) genoemd, voor het Museum waarde kan hebben, wordt besloten ten opzichte daarvan den Directeur gelijk verzoek te doen als hierboven.

i. Van denzelfden, dd. 18 Maart No. 2734, houdende gelijk verzoek aangaande eenige in *Banjoemas* (*Poerwokerto*) gevonden voorwerpen.

Mededeelen dat op het bezit geen prijs wordt gesteld.

k. Van denzelfden, dd. 23 Maart No. 2883 ten geleide van een gouden ring, gevonden in de waterleiding bij de desa *Teges-Kaboeroean*, district *Wonoroto*, residentie *Bagelen*.

Den Directeur mededeelen dat voor 's Genootschap Museum op het bezit van den ring geen prijs wordt gesteld, doch dat in overweging gegeven wordt der Regeering te verzoeken het voorwerp aan te koopen voor het Leidsch Museum.

l. Van denzelfden dd. 31 Maart No. 3210 mededeelende dat de ring, waarvan sprake is in Notulen van 5 Januari 1875, II *f*, ontvangen is *zonder* den katjoeboeng of ametist die daaraan bevestigd was, en welks waarde op *f* 2,50 geschat is, verzoekende de Directeur hiernaar onderzoek te willen doen.

De secretaris deelt mede dat de ring dien steen bevatte bij de verzending, welke plaats had in een verzegeld doosje, hetwelk ongeopend door tusschenkomst van het Departement aan den Assistent-Resident is verzonden. Het kan zijn dat de steen onderweg is los geraakt en vervolgens bij het openmaken van het pakje uit het doosje is gerold en verdwenen in de hoop papier van omslagen, pakpapier enz.

Besloten dit den Directeur mede te deelen (*).

m. Van denzelfden, dd. 17 Maart jl. No. 2665, waarbij op uitnoodiging des Regeering 's Genootschap advies wordt gevraagd over de vraag:

of de zich met verlof in *Nederland* bevindende ambtenaar voor de Javaansche taal- en letterkunde, Dr. A. B. Cohen Stuart, wel beschouwd in *Nederland* niet nuttiger werkzaam zou kunnen

(*) Aan den inlandschen vinder is nochtans de waarde vergoed.

zijn dan in *Indië*, en zoo neen, op welke wijze, na zijn terugkeer hier te lande, de Heer STUART behoort te worden werkzaam gesteld."

Na gedachtenwisseling wordt besloten, het gevoelen der Directie uiteenzettende, in het uit te brengen advies, tot de volgende slotsom te komen:

dat de vraag in den eersten zin moet beantwoord worden tot zoo lang de Heer STUART den tweeledigen arbeid zal voltooid hebben, dien hij thans onder handen heeft, en dat na dat tijdstip het wenschelijk moet geacht worden dat de Heer STUART den dienst in *Indië* komt hervatten.

n. Van denzelfden dd. 27 Maart jl. No. 3137 verzoekende aan den Resident van *Tegal* over te maken *f* 2.— den prijs van het beeldje, bedoeld in Notulen van 1 December 1874, IV *b*, van dl. XII bladz. 137—138.

Den Thesaurier opgedragen het noodige te verrichten.

o. Van den Resident van *Madioen* dd. 25 Maart jl. No. 1664/25, de ontvangst erkennende van eenen postwissel groot *f* 150 voor de onkosten op het vervoer van de voorwerpen, bedoeld in Notulen van 9 Maart 1875, II. *m*.

Informatie.

p. Van den Resident van *Palembang* dd. 25 Maart jl. No. 1351/5 ten geleide van de handschriften, laatstelijk genoemd in de Notulen van 2 Februari 1875, II *g*, bladz. 20 volg. dl. XIII, en welke hss. Ketib ki agoes hadji ABDOEL MALIK thans bereid is aan het Genootschap af te staan onder voorwaarde dat, indien hij die soms noodig mocht hebben, hij ze alsdan te leen zal kunnen krijgen.

Wordt besloten den Resident te bedanken voor de tusschenkomst hierin verleend, en den Ketib de groote erkentelijkheid van het Genootschap te betuigen voor deze werkelijk belangrijke en kostbare gift.

q. Van den Assistent-Resident van *Ngawi*, dd. 25 Maart jl. No. 631/34, luidende als volgt:

„Onder de alhier door de policie achterhaalde en verbeurd verklaarde wapens bevinden zich een kleine onderwetsche donderbus, in nog vrij goeden staat, en een koperen kanonnetje, in den vorm van een pistool, geheel gaaf en vrij net bewerkt.

Onder mededeeling hiervan heb ik de eer UHEdG. te verzoeken mij te willen mededeelen of deze voorwerpen kosteloos verlangd worden voor het museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen."

Den Assistent-Resident onder dankbetuiging mededeelen dat het Genootschap zeer gaarne die voorwerpen ontvangen zal, en met hem in overleg treden over de beste wijze van vervoer herwaarts.

r. Van den Regent van *Blora* dd. 30 Maart jl. de ontvangst erkennende van het hs. en den kropak, laatst besproken in Notulen van 9 Maart 1875, II. *s*.

Informatie.

s. Van 's Genootschaps eerelid Raden Saleh, dd. 28 Maart strekkende in antwoord op den brief, bedoeld in Notulen van 9 Maart 1875, II. *n*. bladz. 9 van dl. XIII,
en luidende als volgt:

„Met genoegen heb ik uit die missive ontwaard dat er bij UHEdG. het voornemen bestaat om bij de Regering het voorstel te doen, om Radhen Koesoema di Brata in *Europa* onder mijne leiding en die van andere kunstenaars te laten voortstuderen.

Het zoude waarlijk te bejammeren zijn wanneer hij alleen moest achterblijven en de gelegenheid zoude missen zich verder te kunnen bekwamen daar er bij hem eene werkkracht en talent bestaat, zooals er helaas bij weinige zijner landgenooten gevonden wordt en ik twijfel geenszins of er zal een zeer goed kunstenaar van hem worden.

In de hoop echter dat dit voornemen van UHEdG. verwezenlijkt moge worden zoude het mij eene groote vreugde en voldoening zijn wanneer dit geluk ook te beurt mogt vallen van mijnen Neef Radhen Mangkoe Mihardjo die UHEdG hierbij tevens zijn werk ter beoordeeling overhandigt. Reeds meermalen heeft hij blijken gegeven van zijn talent in de schilder- en teekenkunst en zoude het ook beter zijn, indien deze *twee* jongelieden deze kunst in *Europa* gingen bestuderen en voltooijen.

Van mijne zijde zal mij geene opoffering te groot zijn om voor hun aanstaand geluk mede te werken en houd ik mij overtuigd, dat *Java* zich met der tijd zal mogen beroemen op twee goede kunstenaars strekkende tot voorbeeld hunner landgenooten.

Mij vleijende met het vertrouwen, dat het UHEdG zal mogen gelukken, het voornemen, door UHEdG. gekoesterd en door mij en hun beide met vurig verlangen verbeid, zal mogen worden verwezenlijkt, teeken ik mij....."

Nadat het werk van beide leerlingen van Raden Saleh ter bezichtiging rondgegeven is, wordt besloten aan de Regeering voor te stellen beiden Inlanders op Staatskosten in *Europa* eene gezette opleiding in de kunst te doen geven om hen bij hunne terugkomst in *Indië* aan te stellen als teekenmeesters bij kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers.

t. Van den Heer R. van Eck, gedagteekend *Boeleleng* 11 Maart jl ten geleide van een pak geleende boeken, en verzoekende eenige nieuwe; tevens aanbiedende de nommers van het „Soerabaiasch Handelsblad", waarin eene vluchtige vertaling van de „Soerapati" opgenomen is, vragende de schrijver het oordeel der Directie of eene nieuwe bewerking van dat verhaal eene gewenschte Bijdrage voor het Tijdschrift zou zijn. Eindelijk de klacht dat nog geen afdrukjes ontvangen zijn van 's schrijvers opstellen: „Schets van het eiland *Lombok*" en „Spreekwoorden".

Wordt besloten:

1o. den bibliothecaris op te dragen de verlangde werken te zenden;

2o. den Heer Van Eck mede te deelen dat van 's Gen. wege op eene uitgave der lotgevallen van Soerapati geen prijs wordt gesteld;

3o. de firma Bruining & Wijt het ongenoegen der Directie te betuigen dat zij in het verzenden der overdrukjes niet diligenter is, en haar mede te deelen dat de secretaris voortaan voor de expeditie daarvan zal zorgen.

u. Van het gewoon lid, den Heer G. A. Wilken, gedagteekend *Ratahan*, 8 Maart jl. houdende gelijke klacht als het schrijven des Heeren Van Eck, en aanbiedende afdrukjes van een opstel in de Mededeelingen van het Zendeling-genootschap, „Landverkoop in de *Minahassa*" en van een Maleisch verslag over de vee-tentoonstelling te *Tomohon* (*Menado*) in Juli 1874.

ad. 1um. als boven;

ad. 2um. dank betuigen en plaatsing in de Bibliotheek.

v. Van het gewoon lid, den Heer J. A. B. Wiselius, ter overneming aanbiedende een koperen kanonnetje, gevonden in de afdeeling *Soekaboemi* en naar zijne meening ongeveer twee eeuwen oud.

De Heer F. Bauer te *Tjiboengoer*, van wien het afkomstig is, zal het gaarne voor de waarde, waarop het Genootschap 't schat, afstaan.

Wordt besloten het, indien genoemde Heer daarmede genoegen neemt, voor het Genootschap aan te koopen tegen den prijs van *f* 5.

w. Van den Heer Mr. J. De Louter, dd. 4 April, ten geleide van een present-exemplaar van zijn pas verschenen „Handleiding tot de kennis van het Staats- en Administratief Recht van *Ned. Indië*.

Den Schrijver bedanken en plaatsen in de Bibliotheek.

x. Van den Heer D. Bodde dd. 26 Maart jl. aanbiedende een brief in 1810 geschreven door den toenmaligen Raad van *Indië* Chassé, oud-gouverneur van *Makassar.*

Den inzender dank betuigen en opnemen onder de Varia.

y. Van het gewoon lid, den Heer K. L. van Schouwenburg, dd. 6 Maart jl. namens den Heer L. Mulock Houwer, Assistent-Resident van *Grobogan*, ten geschenke aanbiedende „Beschrijvinge van het machtige keijserrijk *China*."

Den gever bedanken en plaatsen in de Bibliotheek.

z. Van het Bataviaasch Praauwenveer dd. 11 Maart jl. ten geleide van het Verslag dier instelling over 1874.

Dankbetuiging en plaatsen in de Bibliotheek.

III. De Heer L. W. C. van den Berg:

a. deelt mede dat hij ontvangen heeft de handschriften, het Genootschap ten geschenke gegeven door het gewoon lid, den Heer J. Knebel;

b. stelt voor de zich nog steeds in het Genootschap bevindende abklatsche van beschreven steenen, vooral die welke in duplo zijn en waarvan hier geen nut getrokken wordt, naar *Nederland* te zenden, waar zij b. v. den Hoogleeraar Kern ongetwijfeld welkom zullen zijn;

c. geeft kennis dat de Javaansche schrijver Raden Mangoen Dirdja, van wien sprake is in de Notulen der vorige vergadering, (dl. XIII bl. 45) nu reeds zijn ontslag gevraagd heeft, en verzoekt verlof om, wanneer zich een ander geschikt persoon opdoet, dien op dezelfde voorwaarden aan te stellen.

Wordt besloten aanzien van:

a. den Heer Knebel dank te betuigen;

b. aan de Regeering, die hierin beschikken moet, omdat de abklatsche vruchten zijn van de zending des Heeren Dr. Friederich, in der tijd aan het Genootschap gestuurd om er

advies over uit te brengen, in overweging te geven die naar *Nederland* en wel naar het Leidsch Museum op te zenden;

c. Conform.

IV. De Heer BERGSMA:

a. brengt ter tafel het door Dr. A. B. COHEN STUART in zijn schrijven van 16 September 1874 gedaan verzoek om nieuwe clichés te laten maken van eenige platen, die wegens haar buitengewone grootte en zwak relief nog veel grooter clichés zouden vereischt hebben om leesbaar te zijn, en die hij daarom zou wenschen in *twee* helften te laten photographeeren, iedere heeft op de grootte van het tegenwoordige geheel. Een tweede verzoek van den Heer STUART is, om indien de clichés zelven nog in het bezit of binnen het bereik der Directie zijn, er nog eenige photogrammen van te laten maken en Prof. KERN en enkelen anderen als Dr. VAN DER TUUK en den Heer K. F. HOLLE volledige stellen, *onopgeplakt*, te doen toekomen.

b. stelt voor aan te koopen de Fransche vertaling van RAFFLES' History of Java, merkwaardig omdat zij, onder de auspiciën der Nederlandsche Regeering vervaardigd, gezuiverd is van alle plaatsen, die het oude bestuur in een ongunstig daglicht stellen.

Wordt besloten omtrent:

a. Aan dat eerste verzoek geen gevolg te geven, omdat het maken van nieuwe clichés te kostbaar zou zijn, maar aangaande het tweede verzoek den Heer BERGSMA, die verklaart te weten dat de clichés bij den Heer VAN KINSBERGEN zijn, te machtigen zich met den laatste tot dit einde in aanraking te stellen.

b. Het bedoelde werk te koopen wanneer zich eene gelegenheid voordoet het voor matigen prijs te krijgen, daar het volstrekt niet zeldzaam is.

V. De Heer EGTER VAN WISSEKERKE deelt mede dat hij, binnen kort naar *Europa* vertrekkende, de Directie verlaat.

De voorzitter beveelt het Genootschap in zijn belangstellend aandenken.

VI. Het eerelid De Bruijn Kops biedt eenige boeken en munten ten geschenke aan.

VII. De Heer Van Limburg Brouwer geeft kennis dat hij eerlang *Batavia* voor zóó geruimen tijd zal moeten verlaten dat hij zich daardoor genoopt ziet weer uit de Directie te treden.

De voorzitter verzoekt den Heer Groeneveldt de zorg voor het antiquarisch Museum op zich te nemen, waartoe deze zich bereid verklaart.

VIII. Van den Heer Van der Chijs komt ter tafel eene in rondlezing geweest zijnde nota, waarin aangetoond wordt hoe niet enkel een zuiver wetenschappelijk, maar ook een zeer practisch Regeeringsbelang het hoogst wenschelijk maakt dat van staatswege door opzettelijk aan te stellen geleerden, met de beoefening van de inheemsche talen van dezen archipel een begin zal worden gemaakt, en hoezeer niet volstrekt hechtende aan de twee na te noemen landen, stelt hij voor:

> de Regeering in overweging te geven twee personen, die getoond hebben geschiktheid en roeping voor wetenschappelijk taalonderzoek te bezitten, te belasten met het onderzoek der inheemsche taal of talen van *Noord-Celebes* en van de residentie *Ambon*.

Dit voorstel lokt verscheidene bedenkingen uit, en zijn de meesten van gevoelen dat het te onbepaald is. Wordt nochtans besloten de aandacht der Regeering te vestigen op den hachelijken toestand, waarin zich op dit oogenblik de *Nederlandsch-Indische* taalstudie bevindt en Haar in overweging te geven van landswege hierin te gemoet te komen.

IX. Hetzelfde bestuurslid stelt voor:

a. De Heer H. Lash, die hem kennis heeft gegeven van eene vondst van Chinesche munten op het land *Tjisela* (*Bantam*) en hem eenige specimina gezonden had, daarvoor te bedanken

en hem te verzoeken ook de overige aan het Genootschap af te staan.

b. Aan de Regeering in overweging te geven op den voet van het Gouvernements-besluit van 11 December 1858 No. 77 in 's Genootschaps munt- en penningkabinet te deponeeren 95 stuks verschillende ducatons, aanwezig in 's Lands kas alhier.

c. Met den heer M. D. VAN RENESSE VAN DUIVENBODE te *Ternate* in onderhandeling te treden om over te nemen de in zijn bezit zijnde penningplaten, door de O. I. Compagnie aan sultans van *Ternate* enz. vereerd.

Conform *a*, *b* en *c*.

X. De heer MR. C. T. VALCK leest eene nota van zijne hand, van den volgenden inhoud:

„Vergis ik mij niet, zoo is tot nu toe het raadsel nog niet opgelost, waaraan het wel toe te schrijven mag zijn, dat de tempel van *Tjandi Mendoet*, toen de Resident HARTMAN hem in 1835 ontdekte, zoodanig met aarde bedekt was, dat alleen een klein gedeelte boven den grond uitstak. Den toestand waarin dat gebouw verkeerde aan eenige uitbarsting van eenen vulkaan toe te schrijven is zeker wel eenigszins gewaagd en dit te meer wanneer men op de omstandigheid let, dat de voornaamste beelden volkomen in den oorspronkelijken toestand teruggevonden zijn.

Eene katastrophe, in staat om een gebouw als *Tjandi Mendoet* bijkans geheel met aarde te bedekken zoude voorzeker eveneens de vele andere in zijne buurt gelegene mindere tempels bedolven en het terrein overal zoozeer opgehoogd moeten hebben, dat zelfs een oppervlakkig aanschouwer er door getroffen zoude moeten zijn geworden. Nergens heb ik echter van eene dergelijke ophooging melding gemaakt gezien.

Veel waarschijnlijker is het dat menschenhanden den heuvel gevormd hebben, waarvan het gebouw het binnenste uitmaakte. Deze veronderstelling wordt tot zekerheid wanneer men in het prachtwerk, getiteld „l'Inde Française ou collection de dessins,

représentant les Divinités, Temples, Meubles, Ornements, Armes, Ustensiles, Cérémonies Religieuses et Scènes de la Vie Privée, faisant connaître les costumes et les diverses professions des peuples, qui habitent les possessions françaises de l'Inde et en général de la côte de Coromandel et le Malabar, dessinée par M. M. Géringer et Chabrelie et accompagnée d'un texte explicatif, rédigé par M. E.- Burnouf, Membre de l'Institut, Académie des Inscriptions et M. E.- Jacquet, eerste deel, boek 4, plaat 3, het navolgende leest:

„Ces édifices", hiermede worden tempels bedoeld, „auxquels les Hindus attribuent une grande antiquité, mais dont ils ignorent la date, sont construits avec d'immenses blocs de pierre superposés les uns aux autres, et réunis quelquefois sans le secours du ciment. Lorsque les fondements sont sortis du sol, on environne les murs de monceaux de terre, qui s'élèvant en plan incliné en même temps que l'édifice, donnent le moyen de faire arriver les plus lourdes masses aux étages supérieurs. Quand le temple est achevé, on le découvre en enlevant la terre, et on rétablit le sol de niveau."

Het aangehaalde is, meen ik, voldoende om te verklaren waarom de *Tjandi Mendoet*, die een onvoleindigd of, welligt beter, een nog niet onthuld kunstwerk moet geweest zijn, tegen allerlei invloeden van wêer en wind, tegen de verwoestingen door de wortels van boomen en struiken bij andere tempels veroorzaakt en tegen de schendende hand der menschen door eene dikke aardlaag beveiligd, zoo goed als geheel nieuw aan het daglicht gekomen is."

De voorzitter dankt den Heer Valck voor zijne mededeeling die eene gissing voorbrengt, welke inderdaad eene groote mate van waarschijnlijkheid in zich heeft. Wordt verder naar aanleiding hiervan besloten het werk van Burnouf voor de bibliotheek aan te koopen.

XI. De voorwerpen, opgegraven op *Landoe*, en die de Resident van *Timor*, de Heer H. C. Humme, namens den eigenaar

den Heer H. De Siso ter overneming aanbood, vgk. Notulen van 9 Maart 1875, II. *t*, blijken verschillende wapens en armbanden te zijn van zeer vreemd maaksel, eenige overeenkomst vertoonende met hellebaarden.

Men herinnert zich niet ooit dergelijke in den Archipel gezien te hebben.

Wordt besloten den Heer De Siso te berichten dat te Directie onmogelijk eenigen prijs voor die voorwerpen bepalen kan, dewijl zij of alleen denkbeeldige waarde bezitten of aan grondstof zóó uiterst weinig dat het bedrag niet noemenswaard zou zijn, weshalve de Directie hem in overweging geeft ze kosteloos aan het Genootschap af te staan.

XII. De Bibliotheek wordt verrijkt met de volgende geschenken:

1°. Van het Gouvernement:

Mr. S. C. Snellen van Vollenhoven, Pinacographia. Afbeeldingen van meer dan 100 soorten van Noordwest-Europeesche sluipwespen. (Ichneumones sensu Linnaeano).

2°. Van den Heer K. F. Holle:

Hikajat deri dihoeloekala, goena segala anak anak Tertara di Batavia: kampong Parapattan, 1839. 8° (Ook met Chineschen tekst,)

3°. Van den Heer Schröder Visser:

Vijf brochures over Thorbecke.

4°. Van den Heer Van der Chijs:

Een jaargang Home News.

5°. Van den Heer F. H. Kroon:

Oranje-Archief. Verzameling van gelegenheidsstukken bij den 50sten verjaardag van den slag bij *Waterloo.*

XIII. Het Munt- en Penningkabinet wordt verrijkt met:
een ropij van Willem III. 1835.

〃 〃 〃 Victoria 1840 (twee verschillende stempels).

〃 〃 〃 〃 1874 id.

20 cents van de Strait-Settlements, 1874.
10 " " " " " 1872, 1874.
¼ ropij van Victoria 1840—1862
Sixpence van " 1871—1873.
Alles geschenken van het eerelid G. F. DE BRUIJN KOPS.

XIV. Uit de rondlezing is teruggekomen de beredeneerde naamlijst van de voorwerpen, ingezonden door den Heer TEFFER, met eenige aanteekeningen van den Heer H. C. HUMME.
Plaatsen in het Tijdschrift.

XV. Worden op hun verzoek van de ledenlijst afgevoerd de Heeren D. BODDE en ALBERT MOHR.

Niets meer te verhandelen zijnde wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 4 Mei 1875.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.
J. MEINSMA,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 4 Mei 1875, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig: de Heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, ondervoorzitter, Dr. L. W. G. DE ROO, Mr. N. P. VAN DEN BERG, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, W. P. GROENEVELDT, K. L. VAN SCHOUWENBURG en J. MEINSMA, secretaris.

De Heeren Mr. W. STORTENBEKER en Mr. W. B. BERGSMA hebben bericht dat zij verhinderd zijn de vergadering bij te wonen.

I. De Notulen der vorige vergadering van 6 April worden gelezen en goedgekeurd.

II. De voorzitter heet den Heer VAN SCHOUWENBURG welkom in den kring der bestuurders van het Bat. Genootschap.

III. Worden ten tafel gebracht:

a. Een brief van den Adjudant-Intendant der Gouvernements hôtels, ter kennis brengende dat Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal met genoegen aanvaardt het Beschermheerschap, den Opperlandvoogd aangeboden.

Notificatie.

b. Van den Kommandant der Zeemacht en Chef van het Departement der Marine in N. I. dd. 9 April no. 3770 ten geleide van de gouden medaille, ingesteld bij Koninklijk Besluit van 5 Juni 1861 no. 71 (Indisch Staatsblad no. 84) en wel van een exemplaar ter heele en een ter halve grootte.

Opnemen in het munt- en penningkabinet (Vgk. Notulen van 5 Januari 1875, IX *b.*

c. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 6 April jl. No. 3450 houdende verzoek het beschadigde exemplaar van het plaatwerk Boro-Boedoer aan het Departement terug te zenden.

Zal geschieden.

d. Van denzelfden dd. 23 April jl. No. 4106 mededeelende dat aan den Resident van *Bagelen* andermaal verzonden is eene ordonnantie van betaling groot *f* 500,— ten name van den eerst aanwezend ingenieur in dat gewest en ten behoeve van de oudheidkundige onderzoekingen op het *Dieng*-plateau. Vgk. Notulen van 20 Augustus 1872 II *o* en 19 November 1872 II *f*, bladz. 97 en 139 van dl. X.

Notificatie; en den Directeur verzoeken den Resident van *Bagelen* uit te noodigen verslag over den stand van het onderzoek uit te doen brengen.

e. Van den Hoofdinspecteur, chef van den post- en telegraafdienst in *Ned.-Indie*, dd. 24 April jl. No. 668 mededeelende dat het onderzoek naar het verdwijnen van de *Gowasche* munten, waarvan laatstelijk sprake was in Notulen van 9 Maart 1875, II *k*, bladz. 39 van dl. XIII, vruchteloos is afgeloopen.

Den inhoud van dit schrijven mededeelen aan den Gouverneur van *Celebes en Onderhoorigheden*.

f. Van den Chef der VII Afdeeling van het Departement van Oorlog, mededeelende dat de gevraagde photographische reproductie der kaarten, waarvan sprake is in Notulen van 9 Maart 1875, VI *e*, niet kan verstrekt worden zonder machtiging der Regeering.

Wordt besloten zich tot Haar te wenden.

g. Van den „joint secretary" van de *Bombay* Branch der Royal Asiatic Society, dd. 3 April jl. ten geleide van een brief, door den Generaal Sir GEORGE DE GRAND JACOB C. B. K. C. S. I. en gericht aan: „VAN DER GON NETSCHER Esq. Late

Resident of Rhio, Java, The Hague." In hoofdzaak komt die brief hierop neder dat de Generaal, die den Heer NETSCHER in 1854 op *Java* had leeren kennen, de tusschenkomst van dezen verzoekt om een afschrift en eene vertaling van de op *Bali* te huis hoorende Brahmanda, welke hem indertijd toegezegd waren door den Heer FRIEDERICH, en in ruil waarvan de Generaal beloofd had de 18 Purana's van *Indië* te zullen geven.

Wordt besloten de stukken voorloopig aan den Heer E. NETSCHER, den Gouverneur van *Sumatra's Westkust*, te zenden.

h. Van den Hoofdvertegenwoordiger der Maatschappij „Nederland" strekkende in antwoord op het — vgk. Notulen van 9 Maart 1875, VI *c*. — gedane verzoek om een exemplaar der Tarieven, Stoomdirecties, Programma's, Reisgidsen enz. door die maatschappij uitgegeven, en houdende mededeeling dat een en ander, op dit oogenblik in *Indië* niet voorhanden, ten behoeve van het Genootschap uit *Holland* zal gevraagd worden.

Notificatie.

i. Van de Agenten der Stoomvaart-Maatschappij „Java" ten geleide, als antwoord op hetzelfde verzoek aan die maatschappij gericht, van:

a. het eerste jaarbericht der maatschappij;

b. hare vrachttarieven over 1874 en 1875;

c. een exemplaar van twee cognossementen en

d. van hare passagiers contracten.

Dank betuigen en plaatsen in de Bibliotheek.

k. Van het eerelid DR. A. B. COHEN STUART dd. 5 Maart jl. berichtende:

dat het hem nog niet gelukt was de *Kendalsche* platen. thans aan Z. K. H. Prins HENDRIK behoorende (vgk. Notulen 3 November 1874, III. bladz. 121 van dl. XII) te zien te krijgen;

dat hij uit Schotland ontvangen had photogrammen van de Minto-inscriptie, die echter door grootere vervangen moesten

worden. Te dien einde was aan den Heer WALTER ELLIOT, bloedverwant van den tegenwoordigen Graaf MINTO, geschreven, en verzocht de Heer STUART dat het Genootschap de kosten, hierop vallende, en voorloopig door hem en Prof. KERN gedragen, zou willen overnemen;

dat betrekkelijk de Londensche mss. met fac-simile's nader gebleken is dat ze niet aan de R. As. Soc. maar aan de Engelsche Regeering behooren; doch voor als nog niet waren teruggevonden. De Directeur van het India-office schreef tevens dat daar nog meer kawi mss. waren en dat zoo Prof. KERN of de Heer STUART wilden overkomen om ze te catalogiseeren, de Regeering er gaarne de kosten van dragen zou.

Notificatie; en ten aanzien van het tweede punt den Heer STUART schrijven dat het Genootschap genegen is de door Prof. KERN en hem in dezen gemaakte kosten te vergoeden.

l. Van het buitengewoon lid L. K. HARMSEN te *Fort de Kock* dd. 2 April van geleide eener bijdrage voor het Tijdschrift, bevattende eenige Menangkabausch-Maleische raadsels.

Wordt besloten haar terstond toe te zenden aan de redactie ter spoedige plaatsing.

m. Van de Heeren R. VAN ECK en F. A. LIEFRINCK, dd. 10 April jl., voor het Tijdschrift toezendende het eerste gedeelte eener door hen bewerkte vertaling van de Kertå Simå, of Gemeente- en Waterschapswetten.

Als boven.

n. Van den Heer D. GERTH VAN WIJK te *Fort de Kock* dd. 15 April, jl. houdende kennisgeving dat hij het hem aangeboden lidmaatschap aanvaardt.

Notificatie.

o. Van den Heer G. J. PUTMAN CRAMER gedagteekend *Malang* den 10 April jl. en mededeelende dat hij te *Ngantang*,

achter het koffiepakhuis een fraaien steen heeft gevonden aan de vier zijden met ingebeitelde karakters overdekt, allen nog zeer weinig uitgesleten en van duidelijk, groot en middelsoortschrift. De wedono noch iemand anders kon inlichtingen geven over de herkomst. In de omstreken houdt men den steen noch voor heilig, noch brengt er offeranden. In de nabijheid liggen eenige overblijfselen van oude beelden.

Wordt besloten over het vervoeren naar *Batavia* het advies in te winnen van den Resident van *Pasoeroean*.

p. Van de Ned. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid, gedagteekend *Haarlem*, 29 Januari No. 92 ten geleide van een ex. der in 1874 door de Maatschappij uitgegeven stukken en van de zilveren prijsmedaille.

De ontvangst erkennen.

q. Van den Heer C. Lang te *Buitenzorg*, dd. 22 April jl. ten geleide van een pak met 750 exx. van het facsimile der *Bandjarnegarasche* platen van den Heer K. F. Holle.

Dien Heer hiervan bericht geven.

IV. Tot mederedacteur van het Tijdschrift wordt benoemd de Heer W. P. Groeneveldt.

V. De Heer Van der Chijs brengt verslag uit over het onderzoek dat hij, krachtens de opdracht bedoeld in Notulen van 9 Maart 1875 II. *f*, gehouden heeft. Uit de buitgemaakte goederen zouden, indien de Regeering die wilde afstaan voor het Genootschap behouden kunnen worden:

4 vlaggen,
1 koperen pot,
3 houten schotels,
3 hoofddoeken,
7 kains pandjang,
2 koperen lampen,

1 dubbele bajonet,
2 koperen schotels,
1 blikken pot,
6 zwaarden of sabels,
1 koperen geweertje,
2 geweren,
2 lansen en
1 ijzeren lilla.

Wordt besloten aan de Regeering het bedoelde verlof te vragen.

VI. De Heer De Roo vestigt de aandacht op een artikel in het Maart-nommer van de Economist getiteld: Koloniale kroniek, en waarin met name over de zending des Heeren Van Kinsbergen naar *Boro-Boedoer*, verschillende opmerkingen gemaakt worden over de wijze, waarop het Genootschap zijne taak opvat, die wellicht eene wederlegging zullen eischen.

Wordt besloten die aflevering in rondlezing te zenden.

VII. De Heer Meinsma brengt namens den Heer Egter van Wissekerke een brief ter tafel, van den Sultan van *Atjeh* dienende als bewijsstuk voor twee tot den Islam bekeerde personen, een van Europesche en een van Klingalesche afkomst, dat zij den godsdienst van den Profeet omhelsd hebben, en in welken open brief zij als gerechtigden worden opgegeven tot dat deel der zakât, hetwelk in zeker geval uitgekeerd wordt aan bekeerlingen tot den Islâm.

In handen gesteld van den Heer L. W. C. Van den Berg.

VIII. Van den Heer A. J. Anemaet is ontvangen een exemplaar der photographie van den eereboog, referte Notulen van 9 Maart 1875, II *o*.

Te voegen bij de overige stukken door dien Heer over de feestviering te *Soerabaja* bijeengebracht.

IX. De Bibliotheek werd verrijkt met de volgende geschenken:

a. Van het Fürstlich Jablonowskische Gesellschaft te *Leipzig:* Die Polnische Geschichtschreibung des Mittelalters, von H. Zeissberg.

b. Van den Heer H. Schröder Visser: De Gids, Tijdspiegel, Tijdschrift van Ned. Indië, van Januari tot November 1874 en Nederlandsche Spectator van 3 Januari tot 7 November 1874.

c. Van den Heer I. C. van Lier: een overdrukje van zijne artikelen in de Indiër, Mr. J. Loudon en zijn Bestuur, en een exemplaar van Bontekoe's reizen.

e. Van den Heer J. A. Schuurman Johz.: Eenige Psalmen en Gezangen in de Papoesche taal.

f. Van de Directie van het Parapattan Weezen-gesticht: een exemplaar van haar jaarverslag over 1874.

g. Van den Heer A. A. Hoos, gewezen secretaris van *Palembang*, door tusschenkomst van den Heer S. van Dissel: Een stamlijst der Sultans van *Palembang*.

Den gevers dank betuigen.

X. Van de ledenlijst op hun verzoek afgevoerd de heeren N. H. W. S. Whitton, A. W. Egter van Wissekerke, A. J. Anemaet, W. W. van Berkel Bik, D. J. F. Klinkhamer, L. G. Heller, zich noemende Mansveld, P. van der Crab, F. A. Enklaar van Guericke, P. Zwager en Pangeran Soeria Kesoema Adi Nata, Regent van *Soemedang*.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 1 Juni 1875.

De Voorzitter,
T. H. DER KINDEREN.

De Secretaris,
J. MEINSMA.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 1 Juni 1875 des avond te 8 ure.

Tegenwoordig de Heeren Mr. T. H. Der Kinderen, voorzitter, Mr. J. A. Van der Chijs, ondervoorzitter, Mr. W. Stortenbeker, Mr. L. W. C. Van den Berg, Mr. W. B. Bergsma, W. P. Groeneveldt, K. L. Van Schouwenburg en de Secretaris. De Heer K. F. Holle vereert de vergadering met zijne tegenwoordigheid.

Van de Heeren Mr. N. P. Van den Berg en Dr. L. W. G. De Roo is bericht ontvangen dat zij verhinderd zijn de vergadering bij te wonen.

I. De Notulen der vorige vergadering van 4 Mei worden gelezen en goedgekeurd.

De voorzitter heet den Heer Holle welkom.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouvernements-besluit van den 30en April 1875 No. 9, aan Z. E. den Minister van Koloniën in overweging gevende „om het daarheen te leiden, dat het aan den ambtenaar Cohen „Stuart verleend verlof naar *Nederland* alsnog worde verlengd, „voorloopig voor den tijd van één jaar".

Notificatie, onder referte aan Notulen van 6 April 1875, II. *m.*

b. Schrijven van den eersten Gouvernements-Secretaris dd. 15 Mei jl. No. 1006, luidende als volgt:

„Op het land *Getas* (residentie *Soerakarta*) behoorende aan den keizer van *Solo*, doch in huur bezeten door de in liquidatie zijnde O. I. Maatschappij van Administratie en Lijfrente, zijn onlangs verschillende gouden en zilveren voorwerpen gevonden.

Vermits het niet onmogelijk is, dat zich onder het gevondene — dat wel spoedig te gelde zal worden gemaakt — voorwerpen bevinden, die als oudheden voor 's Genootschaps museum waarde hebben, is mij opgedragen, Uwe Directie op deze gelegenheid tot verrijking harer verzameling opmerkzaam te maken."

Wordt op de mededeeling des ondervoorzitters, dat die voorwerpen zich bevinden ten kantore van de Heeren gemachtigden van liquidateuren der O. I. Mij. van Adm. en Lijfrente, besloten genoemden Heeren te verzoeken die zaken ter bezichtiging te mogen hebben op de aanstaande vergadering.

c. Van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, dd. 5 Mei jl. No. 4544, luidende als volgt:

„Het is de aandacht Uwer Directie niet ontgaan, dat er tegenwoordig in Nederlandsch-Indië zeer weinig personen worden gevonden, die zich bepaald toeleggen op de studie van de Inlandsche talen.

Met de studie van het Soendaasch, zij het ook om de eerste hulpmiddelen zamen te stellen, houdt zich de kontroleur Oosting onledig, terwijl ook sommige zendelingen zich op beoefening dier taal toeleggen. Het Madureesch zal door Dr. van der Tuuk worden beoefend, als hij met het Balineesch gereed is. Maar met de studie van het Javaansch is het zeer ongunstig gesteld.

Zoo is het nog niet mogelijk geweest, wijlen den leeraar in de Indische Taal- Land- en Volkenkunde bij het Gymnasium Willem III, van der Valk definitief te vervangen.

De Heer J. A. Wilkens schijnt zich uitsluitend bezig te houden met het systematiseren van zijn overigens reeds voltooid woordenboek, doch als deze en Dr. A. B. Cohen Stuart te eeniger tijd aan hunne werkkring mogten worden onttrokken, is er niemand meer, die uitsluitend zijne studiën van het Javaansch maakt. Dit is reeds het geval met het Maleisch.

Daar uwe Directie het zeker met mij hoogst wenschelijk acht, dat hierin verandering kome, heb ik de eer haar te verzoeken,

mij te willen voorlichten, ómtrent hetgeen naar haar gevoelen, van Regeringswege zou kunnen gedaan worden tot aanmoediging van de studie der Inlandsche talen in het algemeen en van die van het Javaansch en Maleisch in het bijzonder."

Naar aanleiding hiervan wordt uitvoerig van gedachten gewisseld.

De Heer L. W. C. VAN DEN BERG meent de oorzaak van het verschijnsel daarin te moeten zoeken dat voor dengene, die zich meer bepaaldelijk aan de studie van inlandsche talen wil wijden, geene andere gelegenheid bestaat dan om dit als liefhebberij-studie te doen, in den tijd, die niet door eigenlijk ambtswerk in beslag wordt genomen. Het meest voor de hand liggende middel zou zijn wanneer de Regeering tolken, om te beginnen b.v. met het Javaansch en Maleisch, wilde aanstellen in zoo grooten getale dat dit een eigen corps vormde, op een voet ingericht, ruim genoeg om ook die krachten tot zich te trekken, welke zich nu aan andere diensttakken wijden. Bovendien zou het Gouvernement onmiddellijk gebaat worden doordat het zijne staatsstukken vertaald zou zien zóó dat de inlanders die werkelijk konden verstaan: iets wat nu met vele officieële overzettingen eene volslagen onmogelijkheid is.

De Heer VAN DER CHIJS kan met dit denkbeeld niet instemmen. Hij meent dat men zoodoende wel eenige practische taalkenners meer zou krijgen, maar dat de wetenschappelijke beoefenaars even schaarsch zouden blijven.

De Heer VAN DEN BERG herneemt dat er onder die practische mannen toch zeker plaats is ook voor wetenschappelijke. Wanneer men nagaat dat het betrekkelijk kleine corps Chinesche tolken op eenige werkelijke taalgeleerden mag bogen, dan twijfelt hij niet of onder het in 't leven te roepen corps tolken voor de Inlandsche talen zal dit ook mogelijk zijn. En wanneer dit in dezelfde verhouding gaat, dan zal de studie van b.v. Javaansch en Maleisch eene zeer goede toekomst hebben.

De Heer GROENEVELDT prijst het denkbeeld des Heeren VAN DEN BERG aan. Goede voorbereidende studiën in *Nederland*,

daarna beoefening van de taal in het land waar die zuiverst gesproken wordt, zullen naast een aantal mannen, die de taal voor practisch gebruik goed machtig zijn, van tijd tot tijd eenige doen opstaan, die de wetenschappelijke studie der taal een eind verder brengen.

Ook de Heer HOLLE vereenigt zich met deze denkbeelden, doch wenscht ook Inlandsche taalgeleerden gevormd en gebruikt te zien. Hij wijst op den verdienstelijken arbeid, door den tolk voor het Sundaneesch in de *Preanger Regentschappen* verricht, den zoon van den Pangoeloe van *Garoet.*

De voorzitter gelooft dat er nog andere middelen zijn om de taalstudie te bevorderen, als:

1o. het alleen bij hooge noodzakelijkheid overplaatsen van ambtenaren naar een geheel ander taalgebied. Wat nu dikwerf geschiedt, dat, een ambtenaar, juist als hij zich in het taaleigen eener streek zal gaan thuis voelen, overgeplaatst wordt naar eene, naar hij van meet af aan moet beginnen, werkt zeer ontmoedigend.

2o. Het beter letten op taalkennis bij bevordering. Het moest een vaste regel zijn dat zij die de taal goed spreken bij gelijke geschiktheid de voorkeur genoten bij eene bevordering tot besturend ambtenaar, boven hen die de taal niet machtig zijn.

Verder de gewisselde denkbeelden samenvattende stelt de President voor den brief in dier voege te beantwoorden dat den Directeur van O. E. en N. in overweging gegeven wordt het volgende onder de aandacht der Regeering te brengen:

1o. De Ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur behooren niet dan bij hooge uitzondering overgeplaatst te worden naar landstreken, waar eene geheel andere taal gesproken wordt.

2o. Taalkennis behoort bij benoeming van besturende ambtenaren de volstrekte voorkeur te geven boven hen die de landstaal niet machtig zijn.

3o. Er behooren betrekkingen gecreëerd te worden, voldoende bezoldigd, voor hen die zich uitsluitend aan taalstudie willen wijden. Evenals bij de élève-tolken voor het Chineesch moet

de eerste opleiding op landskosten geschieden. Voorbereidende studie in *Europa*, daarna verblijf in het land waar de taal zuiverst gesproken wordt. Het practische doel hiervan behoort te zijn het verkrijgen van bekwame tolken voor de in *Ned. Indië* inheemsche talen. Ook kunnen uit hen getrokken worden de docenten in Inlandsche talen bij het Gymnasium Willem III en ambtenaren bij het Inlandsch bureau ter Algemeene Secretarie.

4o. Behooren ook Inlandsche taalgeleerden gevormd en gebruikt te worden.

d. Van den Gouverneur van *Sumatra's Westkust* dd. 4 jl. Mei No. 3676, mededeelende dat van de inscriptiën, bedoeld in Notulen van 1 September 1874, III. *q* 2o thans goede afdrukken zijn gemaakt, wat eene uitgave van *f* 50,— heeft vereischt; stellende de Gouverneur voor den Onderofficier, die dit werk verricht heeft, hierover eene belooning van *f* 50,— toe te kennen.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

e. Van het collegie van Boedelmeesteren te *Batavia* dd. 19 Mei jl. No. 1083/1041 ten geleide van de vier zilveren kwispedoors, die, referte Notulen van 5 Januari 1875 X, bij Besluit van 4 Mei 1875 No. 14 (waarvan mede afschrift is ontvangen) aan het Genootschap op den gewonen voet zijn afgestaan.

Plaatsen in de verzameling en opnemen op de lijst, van dergelijke in bewaring gegeven voorwerpen aangehouden.

f. Van den Assistent-Resident van *Ngawi* dd. 20 Mei jl. No. 1043/34 berichtende dat de voorwerpen, waarvan sprake is in Notulen van 6 April 1875, II *q*, via *Soerabaja* verzonden zijn.

Tijding van de aankomst alhier afwachten.

g. Van den Heer J. A. B. Wiselius, gedagteekend *Saigon*, 26 April jl. van den volgenden inhoud:

„Ik heb de eer EwEdG. mede te deelen, dat de Heer Moura, représentant du protectorat français te *Pnom Peng*, hoofd-

en hofplaats van het Koningrijk *Kambodja* mij de copie van eenige inscriptiën, gevonden tusschen de ruïnen van *'Nkor* of *Ankor* heeft ter hand gesteld, met beleefd verzoek of ik bij de Directie van het Bat. Gen. het noodige wilde doen om hetzij in *Ned. O. I.* hetzij in *Nederland* daar hare tusschenkomst, een deskundige te verzoeken van deze allezins belangrijke inscriptiën eene vertaling te leveren.

Door bemiddeling van den Gouverneur van *Cochin-China* zullen die bescheiden UwEdG. worden toegezonden. Slechts verzocht Z. Exc. mij die stukken na gemaakt gebruik terug te mogen bekomen.

Noch in deze koloniën, noch in *Frankrijk*, noch elders, is men er tot dusver in geslaagd eene vertaling daarvan te leveren. Ik, voor mij, geloof echter, dat de vorm der letters niet veel verschilt met de kawi-inscriptiën welke ik op *Java* gezien heb, welligt zijn het ook Pali-letttters, maar zonder twijfel is de tekst Sanskrit.

Bij mijn verblijf tuschen de ruïnen van *'Nkhor* (*'Nkor*, *Angkor* = het Javaansche Nĕgŏrŏ = koningrijk, hoofdplaats), thans onder *Siam* behoorende, heb ik een houten Boeddhakop medegebragt, die als type kan dienen voor al de Boeddha afbeeldingen te dier plaatse. Alle beelden aldaar, zoo houten als steenen, en basreliefs zijn met een lakvernis overtrokken, terwijl tevens overvloedig verguldsel is aangebragt. Bij sommigen is het nog zeer duidelijk zigtbaar. Het onderhavige beeldje is wel is waar zeer beschadigd, doch kan m. i. gemakkelijk hersteld worden.

Voor het penningkabinet heb ik wijders nog de eer UwEdG. hierbij aan te bieden een rol Sapegs, zoo als die in den handel voorkomt. De waarde dezer geheele rol is ongeveer 44 cent. Het is een Anamitische munt, doch ook algemeen en zelfs bij voorkeur in *Kambodja* en *Siam* gangbaar.

Over mijn onderzoek te *'Nkhor* en over de vergelijking dezer ruïnen met die van *Java*, hoop ik later mededeeling te doen,

zoomede eenige schetsen daarbij te voegen van monumenten die niet in het werk van GARNIER voorkomen."

Het beeldje en de munten zijn in goede orde ontvangen. Den Heer Wiselius dank zeggen voor het gezondene.

III. De voorzitter vraagt de goedkeuring der vergadering op eene handeling, spoedshalve zonder hare voorkennis gedaan. Op voorstel nl. van den Heer BERGSMA is aan de Société asiatique verzocht haar exemplaar van de photographieën naar oudheden en den Boro-Boedoer te zenden naar de tentoonstelling die gelijktijdig met het Congrès international des sciences géographiques te *Parijs* zal gehouden worden. (Vgk. Notulen van 5 Januari jl. II *b*).

Die goedkeuring wordt verleend.

IV. De Heer L. W. C. VAN DEN BERG leest eene Nota van den volgenden inhoud:

„Eenige dagen geleden werd mij door Mr. H. VAN DISSEL, gewezen secretaris van den generaal VAN SWIETEN een pakket ter hand gesteld met Maleische en Arabische schrifturen, welke men onmiddelijk na de inname van den kraton te *Atjeh* in de woning des Sultans had gevonden, en waarvan de inhoud daar ter plaatse niet kon worden onderzocht.

Bij opening van het pakket bleek mij dat velen der daarin vervatte stukken door ouderdom en veelvuldig gebruik onleesbaar waren en dat bij anderen hetzelfde plaats vond ten gevolge van den staat van onreinheid waarin zij verkeerden.

Het pakket bevatte voorts de navolgende Hss:

I. Geschiedenis van Raden Pandji, in het Maleisch; fragment.

II. Çoefische verhandeling in het Arabisch over het geloof, den weg tot zaligmaking, het wezen der kennis enz.; fragment.

III. Fragment eener berijmde verhandeling in het Maleisch over de grammatica.

IV. Ḥâl aṯh-ṯhill. Philosophische verhandeling over de Schaduw, gedeeltelijk in het Arabisch en gedeeltelijk in het

Maleisch. De schrijver noemt zich Noer ad-dîn ibn Hasandjî ibn Mohammad Hamîd. Het laatste gedeelte van het werk ontbreekt.

V. Çoefische verhandeling in het Maleisch over den dood, grootendeels getrokken uit het Arabische werk „sakrân al-mawt" waarover vergl. Cat. Cod. Arab. sub No CXXIX/7. Compleet.

VI. Geschiedenis van Amir Hamza in het Maleisch. Fragment.

VII. Fragment van een Hs. bevattende kleine Maleische opstellen over verschillende onderwerpen. Door bederf van den inkt grootendeels onleesbaar.

VIII a, b en c. Drie fragmenten van Maleische werken over de geneeskunde.

IX. Eén id. id.

X. Maleische gedichten van theologischen en çoefischen aard. Compleet.

XI. Fragment (1) van een Qorân met Maleische vertaling en commentaar. Deze commentaar (tafsîr) is eene navolging en op sommige plaatsen zelfs eene vertaling van den bekenden commentaar van Baidhâwî.

XII en XIII Fragmenten van Maleische vertellingen.

Deze Hss. zijn bijna allen in zulk een staat van verwaarloozing en onreinheid dat de opname daarvan in 's Genootschaps verzameling mij niet geraden voorkomt. Bovendien bevatten zij zoo als uit bovenstaande opgave blijkt niets dan kleine stukken van grootendeels bekende werken. Alleen ten aanzien van die sub V en X genoemd zou eene uitzondering kunnen worden gemaakt, daar zij ten minste compleet zijn.

Ik wensch bij deze gelegenheid er tevens op te wijzen hoe ook thans wederom niet gebleken is dat er gronden aanwezig zijn om de Atjineezen te verdenken van de kettersche sekte der Sjija'ieten te behooren daar de commentaar van Baidhâwî toch wel boven alle verdenking van niet-orthodoxheid zal staan. Ook de andere werken ademen voor zoo ver het daarin behandelde onder-

(1) Nam. Qor. II: 183 — II: 192.

werp er aanleiding toe geeft, een orthodoxen geest. (referte not. 6 Okt. 74, V. *a.*)

Ten slotte neem ik de vrijheid de vergadering er op indachtig te maken hoe zeer het te betreuren is dat tot nog toe niet meerdere zorg is besteed aan het verzamelen van wetenschappelijke gegevens omtrent *Atjeh*. Vermoedelijk toch zou men daar veel meerdere en belangrijkere Hss. kunnen machtig worden terwijl het in 't bizonder belangrijk zou zijn specimina van de Atjineesche volkstaal te erlangen, welke taal men zegt dat vrij sterk van het gewone Maleisch moet afwijken."

Naar aanleiding van hetgeen aan het einde opgemerkt is, wordt besloten nogmaals eene poging te doen tot het verkrijgen van wetenschappelijke gegevens over *Atjeh*, en zich te dien einde te werden tot de Heeren R. C. Kroesen en L. De Scheemaker Assistent-Residenten in *Atjeh*.

V. De Heeren Bergsma en Van Schouwenburg hebben de rekering en verantwoording van den thesaurier onderzocht en daar zij na examinatie van de boeken en bewijsstukken geene bedenkingen hebben tegen de goedkeuring van die rekening, stellen zij voor:

den thesaurier acquit en décharge te geven van zijn in 1874 gevoerd beheer.

Dienovereenkomstig wordt besloten.

VI. De Heer Bergsma brengt namens het eerelid den Heer G. F. De Bruijn Kops een verzoek ter tafel door laatstgenoemde ontvangen van den Heer Meijners d'Estrey te *Parijs*, Boulevard Denain 5, in een schrijven gedagteekend 22 Maart 1875. De Heer Meijners wenscht 's Genootschaps edita te ruilen met het Fransche tijdschrift L'explorateur, uitgegeven onder het „patronage" van het Aardrijkskundig Genootschap te *Parijs*.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

VII. De Bibliothecaris stelt ruiling voor van edita met de Asiatic Society van *Japan* en de zoölogical Society van *Philadelphia*.

Wordt dienovereenkomstig besloten.

VIII. De Heer HOLLE:

a. bericht dat hij op *Djokjakarta* twee beschreven steenen heeft gezien, even vóór zijne komst aldaar opgedolven en die de Resident genegen zou wezen aan het Genootschap af te staan.

Wordt besloten den Resident hierover te schrijven.

b. Deelt mede dat de Regent van *Kendal* indertijd nog *drie* koperen platen aan drie verschillende personen ten geschenke heeft gegeven.

Den Regent vragen of hij zich nog herinnert aan wie, en vervolgens pogingen doen ze van die Heeren terug te krijgen, omdat het waarschijnlijk de drie zijn, welke aan de collectie van Z. K. H. PRINS HENDRIK ontbreken.

c. Deelt nog mede dat de gewezen Resident van *Kedoe*, de Heer P. L. VAN BLOEMEN WAANDERS indertijd van den Regent van *Temanggoeng* eene koperen plaat met inscriptie ten geschenke heeft gekregen.

Hiervan kennis geven aan den Heer COHEN STUART te *Leiden*.

d. Verzoekt 's Genootschaps tusschenkomst tot het verkrijvan alphabetten van het Siameesch, Cambodjaasch en Anamitisch.

IX. De Heer VAN DER CHIJS:

a. geeft de titels op van eenige te *Singapore* uitgegeven Maleische werken, welke hij, voor zoo ver ze niet in de bibliotheek zijn, voorstelt te koopen.

b. Vestigt de aandacht op een bericht in de Javasche Courant van 21 Mei jl. No. 41 over de aardbeving, die in den vooravond van 28 Maart 1875 in *Djokjakarta* plaats had en welke min of meer beschadigde den „Boedaschen tempel (Lorodjoonggrang)".

Naar aanleiding hiervan wil hij op nieuw eene poging aangewend zien de beelden uit dien tempel naar *Batavia* te krijgen.

Wordt besloten hierover aan de Regeering te schrijven.

X. De secretaris herinnert dat nog onafgedaan is de quaestie der afdrukken van de gephotographeerde inscripties, vgk. Notulen van 6 April 1875, IV.

Wordt besloten den Heer BERGSMA te machtigen nog twee afdrukken te laten maken.

XI. De Bibliotheek wordt verrijkt met:

Een blik op het Indisch staatsbestuur, van den Schrijver, den Heer A. J. W. VAN DELDEN,

Van den schrijver, Jhr. M. A. SNOECK:

De 's Hertogenbossche Houdenpenningen. (Niet in den handel) Gedrukt één honderd exemplaren, 1875.

De 's Hertogenbossche Block- of Bedelpenningen. Als boven, 1874.

Beschrijving van de enkele en dubbelen Vroedschaps- of stadhuispenningen der stad 's Hertogenbosch. Als boven, 1874.

En van denzelfden gever:

Catalogus van het Archief der Illustre Lieve Vrouwe Broederschap te 's Hertogenbosch. Opgemaakt door Jhr. Mr. P. J. Ridder VAN DER DOES DE BIJE. Als boven.

MOTLEY, History of the united Netherlands, geschenk van den Heer G. LANDOLT.

Eene verzameling Academische dissertaties, geschenk van Mr. H. VAN DISSEL.

En de volgende geschenken van den Heer VAN DER CHIJS:

Duizend en een nacht in het javaansch, *Samarang* 1875.

Menak No. 1 idem 1874.

VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT, Catalogus der verzameling landbouwvoortbrengselen, enz.

Verslag N. I. Escompto Mij. 1875.

Idem, Levensverzekering Mij. 1875.

XII. Het ethnographisch museum dankt aan de welwillendheid van den Heer Ch. M. G. A. M. ECOMA VERSTEGE de aanwinst van:

a. een ijzerhouten beeld, gevonden in eene mijn op *Billiton*;
b. twee schotels en eene kom, als voren.

XIII. De manuscripten-verzameling, geschenk van denzelfden: Tjerita Radja Berikor. Maleisch hs.

XIV. Het munt- en penningkabinet ontvangt van den Heer VAN SCHOUWENBURG eene assignatie van 10.000 fs.

XV. Worden op hun verzoek van de ledenlijst afgevoerd: de Heeren A. P. VAN LEEUWEN, G. C. KLERK DE REUS en G. DUCHESNE DE BELLECOURT, de laatste wegens vertrek naar *Europa*.

Niets meer ter behandeling overblijvende, wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 13 Juli 1875.

T. H. DER KINDEREN.
Voorzitter,
J. MEINSMA.
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 13 Juli 1875,
des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig: de Heeren Mr. T. H. Der Kinderen, voorzitter, Mr. W. Stortenbeker, Dr. L. W. G. De Roo, Mr. L. W. C. Van den Berg, Mr. W. B. Bergsma, W. P. Groeneveldt, K. L. Van Schouwenburg, en de Secretaris.

Afwezig, beide wegens dienstreize, de Heeren Mr. J. A. Van der Chijs en Mr. N. P. Van den Berg.

Het eerelid, de Heer G. F. De Bruijn Kops woont de vergadering bij.

I. De Notulen der vorige vergadering van 1 Juni worden gelezen en goedgekeurd.

II. Wordt aangeteekend dat Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal op Dinsdag den 14en Juni jl. het Museum van van het Genootschap met een bezoek heeft vereerd, en de verschillende verzamelingen met belangstelling heeft bezichtigd, in tegenwoordigheid van de leden der Directie, op de plaats aanwezig, die bij circulaire van dat bezoek verwittigd waren.

III. Worden ter tafel gebracht:

a. Gouvernements-Besluit van 29 Mei jl. No. 37, machtigende de Directie om de afdrukken van beschreven steenen (Abklatsche) onder het Genootschap berustende en uitmakende een deel van de collectie, bedoeld bij Besluit van 24 April 1869 No. 4 (Notulen, dl. VII bladz. 28) te zenden naar het Rijks-Museum van Oudheden te Leiden; eene beschikking derhalve overeenkomstig het voorstel des Heeren L. W. C. Van den Berg, Vgk. Notulen van 6 April jl., III *b*.

Dezen opgedragen tot de uitvoering van dit Besluit het noodige voor te bereiden.

b. Besluit van 5 Juni jl. No. 4, aan het Gen. vergunning verleenende op te nemen in het Tijdschrift eene bij dat Besluit toegezonden Nota, bevattende eenige geographische en ethnographische gegevens omtrent het rijk van *Deli*, *Sumatra's Oostkust*, verzoekende de Regeering, na gemaakt gebruik, het stuk terug.

In handen stellen van de redactie-commissie.

c. Besluit van 16 Juni jl. No. 39, waarbij machtiging verleend wordt om kosteloos aan het Gen. af te staan een exemplaar van de photographische reproductie der bij het Dept. van Oorlog vervaardigde topographische kaarten.

Dit Besluit is eene beschikking op het voorstel in Notulen van 9 Maart jl., VI *e*.

Wordt besloten het Departement vd. te verzoeken die kaarten aan het Gen. te zenden.

d. Besluit van 18 Juni jl. No. 9, bepalende:

Eerstelijk: Ten vervolge van het Besluit van 19 April 1855 No. 13, ten aanzien van de opbrengst van in den grond gevonden geld of geldswaardige voorwerpen, waarvan steeds de helft toevalt aan den vinder, als beginsel aan te nemen, dat — daargelaten de gevallen, dat niet de Staat maar een ander eigenaar is van den grond, waarin de voorwerpen zijn opgedolven — aan den vinder *ook de wederhelft* — dus *de geheele opbrengst* — van den schat wordt toegekend, of wel — zoo de Regeering daarover niet beschikt — de schat in zijn geheel aan hem wordt gelaten, mits hij van zijn vond aangifte doe en het opgedolvene ter beschikking stelle van het Gouvernement.

Ten tweede: Te gelasten, dat de opbrengst der bovenbedoelde voorwerpen voortaan, hetzij door den betrokken Resident, Assistent-resident of Controleur, hetzij door eenig ander daar-

toe door het gewestelijk of plaatselijk bestuur aan te wijzen Europeschen ambtenaar of beambte, *in persoon* aan den regthebbende of diens gemagtigde worde ter hand gesteld.

Ten derde: De Hoofden van gewestelijk bestuur op *Java* en *Madura* uit te noodigen om

a. voortaan, zoodra de opdelving van voorwerpen als hooger bedoeld, ter hunner kennisse is gekomen, steeds met den meesten spoed al het noodige te verrigten en te doen verrigten, opdat aan de daarop regthebbenden het hun toekomend aandeel in de opbrengst dier voorwerpen binnen den kortst mogelijken tijd kunne worden uitgekeerd;

b. van den inhoud van dit Besluit mededeeling te doen aan de hun ondergeschikte ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur en verder, voor zooveel noodig, bekendmaking in de desa's te doen bewerkstelligen.

Notificatie, met verwijzing naar Notulen van 3 November 1874, II *h*, bladz, 119 volg. van dl. XII (*).

e. Besluit van 22 Juni jl. No. 32, machtiging verleenende om de Maleische en andere hss. berustende bij het Dept. van O. E. en N. en vroeger gebruikt door den ambtenaar dr. A. B. Cohen Stuart, met de houten kast, waarin zij zijn geborgen, ter bewaring en ten gebruike af te staan aan het B. G. dat voor de ontvangst een inventaris zal teekenen, die bij het Dept. blijft berusten. (Vgk. Notulen van 9 Maart jl. V.

Den Heer L. W. C. Van den Berg opgedragen het noodige in dezen te verrichten.

e. Brief van den 1en Gouvernements-secretaris dd. Juli jl. No. 1452 ten geleide van een exemplaar van den Natuur- en Staathuishoudkundigen Atlas van *Bagelen*, door Jhr. J. F. W. van der Willige von Schmidt auf Altenstadt.

Plaatsing in de Bibliotheek.

(*) Hierachter, Bijlage A, vindt men de bepalingen op dit stuk bijeengevoegd.

f. Van denzelfden dd. 7 Juli jl. No. 1515, berichtende dat de ducatons, waarvan sprake is in Notulen van 6 April jl., IX *b*, als behoorende tot het saldo van 's Lands kassen in het openbaar zullen worden verkocht en dat de Directeur van Financiën is uitgenoodigd de Directie tijdig van dien verkoop te verwittigen, ten einde haar in de gelegenheid te stellen van die muntstukken aan te koopen.

Notificatie.

g. Van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, dd. 27 Mei jl. No. 5442, ten geleide van een koperen kempoel of bendee (eene soort van gong of bekken) gevonden onder den grond in het wildhoutbosch *Tjokrogawong*, desa *Bengkaras*, district *Ngantang*, afdeeling *Malang*, residentie *Pasoeroean*. De waarde is geschat op *f* 5.125.

Wordt besloten het voorwerp tot dien prijs voor het Museum aan te koopen.

h. Van denzelfden dd. 3 Juni jl. No. 5672 ten geleide van een aantal op dezelfde plaats gevonden voorwerpen, als:

een aarden waschkom,
twee koperen waschkommen,
een 〃 pan,
een aarden bord,
een kris en
een koperen siribakje, (Jav. bokor),
alles geschat op eene waarde van *f* 3.15.

Als boven.

i. Van denzelfden, dd. 10 Juni No. 5934, ten geleide van den gouden ring met inscriptie, het stuk gouden ketting en het halsslootje uit *Patjitan*, Vgk. Notulen van 6 April jl., II *g*.

Wordt besloten alleen den gouden ring over te nemen, indien de rechthebbende genegen is hem af te staan, want plaat-

selijk is die geschat op *f* 80.— maar de Bataviasche deskundige taxeert hem op *f* 73.— als wegende 39 gr. bij een gehalte van 23 karaat.

k. Van denzelfden, dd. 12 Juni jl. No. 6025, verzoekende het Gen. zijne tusschenkomst te verleenen tot het doen vervaardigen van een volledig exemplaar der »Oudheden van *Java* op last der Ned. Indische Regeering onder toezicht van het B. G. gephotographeerd door J. VAN KINSBERGEN," van welk werk, blijkens eene dépèche van Z. E. den Minister van Koloniën, het India-Office te *Londen* zich gaarne in het bezit zag gesteld.

Wordt op voorstel van den Thesaurier, besloten, vooraf te vragen waar en wanneer over het bedrag der kosten beschikt kan worden, daar de photograaf, voor wien het grootste gedeelte van den [lageren] prijs slechts eene vergoeding van onkosten is, dadelijk na de aflevering betaald moet worden.

l. Van denzelfden, dd. 19 Juni jl. No. 6330, ten geleide van de timbangan (tradjoe) waarvan sprake is in Notulen van 6 April jl., II *k*.

Den Directeur mededeelen dat op het bezit daarvan geen prijs wordt gesteld.

m. Van denzelfden, dd. 21 Juni jl. No. 6410, ten geleide van twee gouden ringen, gevonden nabij het gehucht *Roenting*, desa *Tjandi*, afdeeling *Ledok*, residentie *Bagelen*.

Wordt besloten één daarvan, met een rooden steen op welks bovenvlak een runderkop gegraveerd is, over te nemen tegen de waarde van *f* 10.— waarop het voorwerp plaatselijk geschat is.

n. Van denzelfden, dd. 29 Juni jl. No. 6711 ten geleide van een verslag van den stand den archaeologische onderzoekingen op het *Diëng*-plateau, ontvangen van den Resident van *Bagelen*.

Het verslag afdrukken bij de Notulen (*). Vgk. Notulen dl. X bladz. LXXXVII.

o. Van denzelfden dd. 30 Juni jl. No. 6781, ten geleide van eenige voorwerpen (een gouden ring, eenig zilveren afval en een koperen armband) gevonden in de desa *Taman*, district en afdeeling *Pamalang*, residentie *Tegal*.

Wordt besloten te antwoorden dat het Gen. op het bezit van die voorwerpen geen prijs stelt.

p. Van den Schout-bij-Nacht, Gouverneur en militair Opperbevelhebber van *Fransch Cochinchina*, gedagteekend *Saigon* den 28en Juni jl. No. 273, van den volgenden inhoud:

A son dernier passage en Cochinchine, M. Vizelius m'ayant exprimé l'opinion que les inscriptions qui couvrent les ruines des monuments Cambodgiens, étaient écrites en langue Cawi, et qu'il pourrait se trouver, parmi les membres de la société asiatique de Batavia, des savants capables de les traduire, j'ai l'honneur de vous adresser quelques unes de ces inscriptions que j'ai fait relever.

Celles qui sont reproduites sur papier noirci, sont les plus anciennes; les autres copiées par des bonzes lettrés, et qui représentent fidèlement les signes tracés sur la pierre, sont écrites en caractères à peu près Cambodgiens, mais les lettrés ne peuvent que les lire sans les comprendre. Il faudrait peut-être en conclure que les inscriptions de cette époque étaient écrites en langue Cawi, au moyen de caractères Cambodgiens.

Si cette hypothèse était reconnue exacte, il serait indispensable, dans le cas où on voudrait continuer ces études, d'envoyer ici, de Batavia, un Indigène versé dans le Cawi, et sachant une langue Européenne; le malais étant un idiome trop pauvre pour se prêter à une traduction.

Je ne vous adresse, par ce courrier, qu'un petit nombre

(*) Bijlage B.

d'inscriptions que je vous prie de me renvoyer dès qu'elles ne vous seront plûs utiles, afin que je les fasse reproduire. Je vous en enverrai de nouvelles si ayant pu faire déchriffrer les premières, vous m'exprimez le désir d'en examiner d'autres.

Wordt besloten de aanstaande komst des Heeren VAN DER TUUK af te wachten en dezen de fac-simile's in handen te stellen.

q. Van den wd. Consul van Frankrijk, den Heer W. SUERMONDT WZN. dd. 13 Juli, zoowel ten geleide van den hierboven vermelden brief en koker als van een schrijven, gedagteekend *Parijs*, 15 Mei jl. van den Secretaris der Société asiatique, door tusschenkomst van Z. E. den Franschen Minister van Buitenlandsche Zaken verzonden. De brief strekt tot dankbetuiging voor het exemplaar van het Boro-Boedoer-Album, Vgk. Notulen van 1 September 1874, III *b* en van 9 Maart 1875, II *i*.

Wordt besloten voor deze welwillende tusschenkomst den wd. Consul den dank van het Gen. over te brengen.

r. Van den Consul van Groot-Brittannië en Ierland, den Heer W. T. FRASER, dd. 7 Juni jl. No. 2418, houdende bericht dat de verzending van het Boro-Boedoer-album, waarvoor de welwillende tusschenkomst van het Britsche Consulaat was ingeroepen, per *Conrad* geschied is.

Den Consul dank betuigen voor de vriendelijke hulp en de kosten, hierop gevallen, voldoen.

s. Van den Heer E. NETSCHER, Gouverneur van *Sumatra's Westkust*, gedagteekend *Siboga*, den 12en Juni jl. en berichtende, onder terugzending van den brief des Generaals Sir GEORGE DE GRAND JACOB, dat hij voor eenigen tijd geleden het oorspronkelijke schrijven van den Generaal, Vgk. Notulen van 4 Mei jl., III *q* — ontvangen en dadelijk beantwoord had.

De Heer NETSCHER voegt er bij dat hij den Generaal had verwezen tot de Directie en den Heer FRIEDERICH, voor wiens

adres bij hem aangeraden had zich tot het Ministerie van Koloniën te wenden.

Van een en ander kennis geven aan de *Bombay*-Branch der Asiatic Society.

t. Van den Resident van *Pasoeroean*, dd. 30 Juni jl No. 3544, ten geleide van een brief van den Assistent-Resident van *Malang* over den beschreven steen, bedoeld in Notulen van 4 Mei jl. III *o*; meldende laatstgenoemde dat het niet volstrekt onmogelijk is den steen naar Batavia te vervoeren, mits zulks geschiede op de wijze, aangegeven in een brief van den Controleur van *Batoe*, welk stuk overgelegd wordt. Bij de bevolking noch bij het Inlandsche bestuur zijn bezwaren gerezen tegen het vervoer van den steen. De kosten daarop, tot *Modjokerto*, zijn geraamd op *f* 46,70.

Wordt besloten den steen herwaarts te laten vervoeren en den Residenten van *Pasoeroean* en *Soerabaja* te verzoeken hierbij hunne tusschenkomst wel te willen verleenen.

u. Van den Heer J. L. Van den Bor, Resident der *Lampongsche* districten dd. 7 Juni jl. luidende:

In het bezit gekomen van een stel gongs, 't welk oorspronkelijk behoord heeft tot de insigniën van den voormaligen hoofdopstandeling wijlen Raden Intan II (1856), neem ik de vrijheid U die muziekinstrumenten aan te bieden, mij vleijende dat ze een plaats mogen worden waardig gekeurd in het Museum van uw Genootschap.

Den Heer Van den Bor den dank van het Genootschap betuigen.

v. Van den Heer Prof. Kern, gedagteekend Leiden, 1 Mei jl. de volgende Nota met verzoek om plaatsing toezendende:

Bij 't lezen van de Notulen der vergaderingen van 't Bat. Gen. vind ik in D. XII, bl. 36, een schrijven meêgedeeld van Dr. Van der Tuuk, waarin o. a. gesproken wordt over de

verwarring van de karakters voor *djh* en *e* of *ai*. De geleerde schrijver voegt er bij, dat hem van zulk eene verwarring in 't Javaansch nog geen voorbeeld is voorgekomen. Naar aanleiding van die opmerking veroorloof ik mij, mede te deelen al is het maar als curiositeit, dat een der kawi-teekens voor *ai* gevonden wordt in een Javaansch geschrift van zeer jonge dagteekening.

Daar de plaats waar dat teeken staat mij slechts in eene gedrukte uitgave toegankelijk is, en de uitgever uit gebrek aan typen zich met een zamengesteld teeken beholpen heeft, kan men aan de juistheid van mijne bewering, of liever van mijn. oog twijfelen en moet ik de zaak wat dieper ophalen.

Om zich te verklaren hoe de *djh* en *ai* hebben kunnen verward worden, lette men, niet op de oudere trekken in de oorkonden — want die verschillen nog aanmerkelijk — maar in 't latere, tegenwoordige schrift. De *djh* namelijk in Nieuw-jav. schrift, Madureesche hand, vertoont ongeveer deze figuur: [Javanese character] gelijk men zien kan uit het Bharata-yuddha (gelithografeerd door LANKHOUT), str. 160 = Zang XII, 20, in 't woord *djhaṭiṭi* „plots, in een wip." De *ai* waarvan men in hetzelfde gedicht str. 647 = Zang XLVIII, 8 een voorbeeldt aantreft in het tusschenwerpsel *ai*, Jav. [Javanese characters] heeft dezen vorm: [Javanese character].

Hoe licht beide teekens met elkaar verward kunnen worden springt in 't oog. Het laatste karakter, eenigszins gewijzigd, meen ik teruggevonden te hebben in een Nawala van Amengkoe Boewana V, opgenomen in de Javaansche Brieven, enz. uitg. door wijlen T. ROORDA, bl. 278. Tweemaal achter elkander wordt daar een type gebruikt die in den druk lijkt op eene *ga* met ondergeschreven *ṭya*; in handschrift zal het teeken zeker weinig op niets verschil hebben van de *ai* in het gelitografeerde, van Madura afkomstige Hs. van 't Bharata-yuddha. De klank welken de klerk aan dat voorname of allervoornaamste letterteeken verbonden heeft, is die eener hoogstdoorluchtige *i*. De vraag rijst nu van zelve: „hoe zijn de Javanen er toe gekomen, om aan eene *ai* den klank eener *i* toe te kennen?"

Daarvoor kunnen we voorshands enkel gissenderwijs een verklaring vinden. Twee oorzaken kunnen tot de insluiping van het misbruik medegewerkt hebben. Vooreerst bezit het Kawi twee karakters om *ai* uit te drukken; het eene, dat in Inscriptie II der oorkonden te vinden is, komt overeen met het hierboven nagebootste uit Bhar-Yuddha, behoudens de onvermijdelijke wijziging in den trek. Het andere teeken voor *ai* bestaat uit eene *e* voorzien van boven met eene schuinsche soms min of meer bochtige, streep. Zoo wordt het tusschenwerpsel *ai* geschreven in 't Bhoma-kawija bl. 207, r. 3. Het Javaansche bezit zoowel ꦲꦶ꧀ als ꦔꦲ꧀ als tusschenwerpsels. Daardoor kon het licht gebeuren dat ze in een oud boek, *ai* in deuzelfde beteekenis als hun tusschenwerpsel ꦲꦶ vonden en dientengevolge ook als *i* uitspraken om eindelijk de verkeerd gelezene *ai* bij hoogst plechtige gelegenheden als *i* te gebruiken. Hoe zeldzamer het karakter voorkwam, hoe deftiger en indrukwekkender het geacht werd.

De tweede aanleiding tot verwarring kan deze zijn. Gelijk ieder weet, lijkt de Jav. *i* (als Swara), ten gevolge van de kalligraphische systematiseering der lettervormen, slechts eene varieteit der *ba*. Het is niet onwaarschijnlijk dat de lange *î* (als Swara) in ouder Javaansch schrift uitgedrukt werd door een karakter dat óók met de *ba* een stuk gemeen had. Stel eens dat men in plaats van een haakje, waardoor de ꦧ zich van de ꦏ onderscheidt, er een dubbelen haak of soort van festoen aanhechtte, dan zou zulk een teeken weinig van de *ai* verschillen, of althans gelijkenis er meê hebben. De hoogstvoorname *i* van den Sultan van *Djogjokarta* zou dan ontstaan zijn uit verwarring van de teekens voor *ai* en *î*, en tevens uit onbekenheid met het prosodisch verschil van lange en korte *i*.

Bij deze gelegenheid zij het mij vergund de aandacht te vestigen op een punt door Dr. Van der Tuuk ook aangeroerd, een punt dat evenzeer bij geschiedkenners als bij taalkundigen

op belangstelling mag aanspraak maken. Dr. VAN DER TUUK sprekende over 't verschijnsel dat de Balineezen de ondergeschrevene *gh* met *gy* plegen te verwarren, uit zich aldus: „De verwarring van *gh* en *gy* schijnt reeds vóór de overkomst der Javaansche vluchtelingen naar Bali plaats gehad te hebben, want men vindt ook in 't Jav. *sanggja* in pl. van *sanggha*."

De in voorzichtige termen uitgedrukte gevolgtrekking ligt inderdaad voor de hand, en schrijver dezes was vroeger dezelfde meening toegedaan. Doch eene nadere overweging van de bekende feiten noopt ons tot eene andere slotsom te geraken. Immers, noch de overeenstemming tusschen Balineezen en Javanen ten opzichte der vervorming of verbastering van onderscheiden woorden, noch die ten aanzien van het hedendaagsche schrift laat zich voldoende verklaren, als men uitgaat van de veronderstelling dat 't volk van Bali en Java sinds de 15de eeuw op zich zel gestaan heeft. Men weet uit de Kawi-oorkonden dat nog in 1398 na Chr. het schrift in aard en vorm identisch was met dat van 840 na Chr., hoezeer de taal meer de nieuwe nadert. Nu is het toch zeer onwaarschijnlijk dat tusschen ± 1400 en de inname van *Madjapahit* zulk een geweldige ommekeer in 't Jav. schriftstelsel zou hebben plaats gegrepen, als waarvan we de blijken zien even goed in 't Balineesch als in 't Javaansch. Aan den anderen kant toont de overeerstemming tusschen Balineesch en Javaansch in 't gebruik van verbasteringen als *sanggya* e. dgl. aan, dat de vervorming ontstaan is in een tijd toen beide volken, om zoo te zeggen, nog één waren. Om ons uit de klem te redden, is het eenvoudigste middel: te stellen òf dat de Islam eerst veel later dan opgegeven wordt, over Java zich verbreid heeft, òf dat oostelijk Java grootendeels heidensch, oud-Javaansch gebleven is, en daardoor de letterkundige en godsdienstige gemeenschap met Bali aangehouden heeft tot vóór een paar eeuwen, stellen we tot 1600 of iets later.

w. Van den Heer Dr. G. SCHLEGEL, gedagteekend Leiden,

29 April jl., houdende beschikkingen aangaande de trommel, bedoeld op bladz. 27 van dl. XIII der Notulen.

Overeenkomstig 's Heeren SCHLEGEL's wensch zal gehandeld worden.

x. Van de Heeren gemachtigden der liquidateuren van de O. I. Mij. van Adm. en L. berichtende dat het kistje, bedoeld in Notulen van 1 Juni jl., II *b*., ter beschikking van de Directie is.

De voorwerpen zijn reeds ter tafel en wordt besloten genoemden Heeren mede te deelen dat men gaarne wenschte over te nemen de gouden ringen en het pakje zilveren muntjes tegen de prijzen, op de nota gesteld van *f* 52.50 en *f* 4.25.

y. Van den Heer H. LASH, dd. 28 Juni jl. namens den Heer L. DE STURLER DE FRIENISBERG ten geschenke aanbiedende zeven Chineesche muntjes, gevonden met die, waarvan sprake is in Notulen van 6 April jl. IX.

z. Van den Heer M. DE LEON, alhier ten geschenke aanbiedende een in *Atjeh* gevonden brief met de transcriptie.

Den Heer DE LEON dank betuigen.

aa. Van den Heer M. VON FABER, gedagteekend Batavia 6 Juni jl. voor de Bibliotheek aanbiedende eene verzameling Japansche atlassen, kaarten, enz. alsmede vijf deelen Japanschen tekst van de tractaten door Nederland, Engeland, Frankrijk, Rusland en de Vereenigde Staten met Japan gesloten.

Den Heer VON FABER den dank van het Gen. betuigen.

bb. Van den Heer R. VAN ECK, gedagteekend *Soerabaja* 2 Juli jl. ten geleide van het 2e gedeelte van de Kertå Simå, Vgk. Notulen van 4 Mei ll., III *m*. en verzoekende eenige der overdrukken hem in Holland toe te zenden, adres: Zendinghuis te Utrecht, terwijl de overige aan zijn medewerker, den Heer LIEFRINCK gestuurd kunnen worden.

De bijdrage in handen gesteld van den redactie van het Tijdschrift.

cc. Van de Firma G. KOLFF & Co. alhier dd. 12 Juni jl., voorstellende dat het Gen. zijne edita bij een der boekhandelaren hier ter stede voor het algemeen verkrijgbaar mocht stellen.

Den Heeren KOLFF & Co. mededeelen dat hoezeer prijs wordt gesteld op de belangstelling, in dit voorstel moeielijk kan getreden worden. Ook is aan het verkrijgen van 's Gen.'s werken geene moeite verbonden, wanneer men zich slechts wendt tot den Bibliothecaris.

dd. Van den Heer G. K. PIK, gedagteekend Batavia 22 Juni jl. ten geleide eener woordenlijst (fragment) in het *Redjang*-dialect.

Word besloten deze bijdrage ter fine van praeadvies te zenden aan den Heer VAN DER TUUK.

ee. Van den Heer F. BAUER te *Tjiboengoer*, dd. 22 Mei, die het kanonnetje waarvan sprake is in Notulen van 6 April jl., II *v*. terug verzoekt, wijl de geboden prijs verre beneden zijne verwachting is.

Bereids teruggezonden.

IV. De Heer GROENEVELDT deelt mede:

a. dat hij ter Lands Drukkerij inlichtingen heeft gevraagd over den druk van het Chineesche Woordenboek, en dat men hem heeft medegedeeld dat slechts één vel per maand gedrukt werd. Ware de correctie anders geregeld dan zou dit drie vellen kunnen zijn. De zwari heid ligt hierin dat de Chineesche karakters eerst op de proef worden ingevuld, hetgeen dan dikwijls noodig maakt dat groote gedeelten kopij weêr over gezet moeten worden.

b. Dat hij den beschreven steen, laatstelijk besproken in Notulen van 9 maart 1875 II *m*, door welwillend verstrekte

hulp met artillerie-materiëel naar het Gen. heeft kunnen overbrengen.

c. Dat hij met eene buitenlandsche zending belast is, die hem gedurende eenige maanden afwezig zal doen zijn, en dat daardoor zijn arbeid, nl. het veraardigen van een catalogus van de archeologische versameling, afgebroken zal moeten worden.

Wordt besloten ten aanzien van:

d. Den Heer De Grijs te *Samarang* hierover te schrijven en hem beleefdelijk in overweging te geven hierin, zoo mogelijk, verandering te brengen.

Ten aanzien van *c.* noodigt de voorzitter den Heer Groeneveldt uit na afloop zijner zending zijne werkzaamheden als lid der Dirictie te hervatten.

V. De ethnologische verzameling wordt verrijkt met de volgende hoogst belangrijke geschenken van den Heer H. van Heukelum, Controleur bij het Binnenlandsch Bestuur, laatstelijk in het Gouvernement *Celebes*, lid van het Gen. (brief van 12 Juni jl.) als:

Celebes:

drie weeftoestellen met gereed gemaakte koffo-sarong;

twee gekleurde kains van koffo;

twee zwarte idem;

een witte mat;

een rood gebloemde kussensloop;

drie stukken koffo, waarvan één gebloemd;

een stuk rood en blauw gebloemd koffo-weefsel;

twee hoeden van de *Torotea-landen*, één voor mannen en één voor vrouwen;

een ruiterhoofddeksel van *Makassar;*

vier werpspiesen;

een werplans met een strik;

een lans van *Makassar;*

een pau-pau, tabakszak, van *Makassar.*

Talaut:

Vischgereedschappen;
een mand;
een schild met koppesnellers-zwaard;
een boog met pijlen;
een sjerp.
Sangir:
een sigarenkoker, }
een siridoos, } met kralen geborduurd;
een ronde koker, }
drie hoeden;
een fijn koffo baadje voor aanzienlijken;
een kam, door de dansmeiden gedragen.

VI. De Bibliotheek wordt verrijkt met de volgende geschenken: van de Firma ERNST & Co.:

CD. BUSKEN HUET, Novellen, 2e druk. Batavia, 1875, 8o.

——————— De VAN HARENS. Batavia, 1875 8o.

——————— Nieuwe litterarische fantasiën, 2 dl. Batavia, 1875, 8o.

**** Alcestis. Batavia, 1875, 8o.

Reisbliotheek, nos. 1 — 15, 17 en 18. Batavia. 1872/75, 12o.

Alles uitgaven van genoemde Firma.

Van den Heer H. SCHRÖDER VISSER:

De ontbrekende nommers van de hierboven, bladz. 73, genoemde Tijdschriften.

Den gevers dank betuigen.

VII. Van de ledenlijst worden afgevoerd de Heeren J. P. ZOETELIEF en J. N. VOSMAER; zijnde de eerste weinige dagen te voren overleden.

Niets meer te verhandelen zijnde wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 7 September 1875.

T. H. DER KINDEREN,
Voorzitter.
J. MEINSMA,
Secretaris.

f. Van denzelfden dd. 22 Juli jl. No. 7661, ten geleide der missive van den Resident van *Tegal*, dd. 14 Juli jl. No. 3297/46, en van 7 waschkannen en 3 schenkbladen, met verzoek den Directeur omtrent de oudheidkundige waarde het gevoelen der Directie mede te deelen.

Wordt besloten te antwoorden dat deze voorwerpen inderdaad oudheidkundige waarde bezitten en in overweging te geven de Regeering te verzoeken die te bestemmen voor 's Rijks Museum van oudheden te *Leiden*.

g. Van denzelfden dd. 20 Augustus jl. No. 8914, ten geleide van een aantal gouden voorwerpen, blijkens schrijven van den Resident van *Tegal* dd. 7 Augustus jl. No. 3681/41 gevonden in de desa *Slarang*, district *Doekoehwringin*, regentschap *Tegal*, en ter overneming aangeboden.

Wordt besloten dit punt in advies te houden tot dat de voorwerpen door een deskundige hier de plaatse getaxeerd zullen zijn.

h. Van denzelfden dd. 22 Juli jl. No. 7646, toezendende den reeds hiervoren vermelden brief van den 1en Gouvernements-secretaris dd. 19 Juli No. 1623, en verzoekende advies over de vraag, aan het slot van het Regeeringsschrijven gedaan, of aan Raden Koesoema di Brata de tegemoetkoming van *f* 50.— s' maands, bedoeld bij art. 2 van het Besluit van 15 Januari 1875 No. 12, al dan niet bij voortduring moet uitbetaald worden;

dan wel of van den aanleg van Raden Koesoema di Brata geen gebruik zou zijn te maken om hem, b. v. te *Batavia* verder te doen opleiden tot leeraar in het hand- en rechtlijnig teekenen aan een der kweekscholen.

Wordt besloten te antwoorden dat nu eenmaal de Regeering zelve, blijkens het meer genoemde schrijven, afkeurt dat aan het denkbeeld om van Staatswege een Inlander van aanleg tot kunstenaar te laten opleiden het plan geknoopt is geworden dien Inlander later aan eene kweekschool te verbinden, m. a.

w. dat zulk eene opleiding alleen om de wille der *kunst* zou gegeven moeten worden; dat nu de Directie, als zijnde dit ook haar gevoelen, maar dat zij opzettelijk heeft laten varen, in de hoop dat voorstel door eene meer practische strekking aannemelijker te maken, een dergelijk plan niet meer kan aanprijzen, doch dat zij op de geringheid der toelage moet wijzen, wanneer KOESOEMA DI BRATA zijde studiën zonder de leiding en het onderwijs van Raden SALEH moet voortzetten.

i. Van denzelfden dd. 4 Augustus jl. No. 8261, ten geleide van den inventaris der Maleische en andere handschriften op het Departement aanwezig, vroeger gebruikt door dr. A. B. COHEN STUART en welke, bij Gouvernements Besluit van 22 Juni jl. No. 32 — referte Notulen van 13 Juli jl. III *e* — onder 's Genootschaps bewaring zullen komen; verzoekende de Directeur het noodige te willen doen voor het overnemen van die verzameling te zijnen bureele.

De Heer L. W. C. VAN DEN BERG wordt hiervoor in commissie gesteld.

k. Van denzelfden dd. 12 Augustus jl. No. 8597, ten geleide van een brief van den Resident van *Kediri* dd. 24 Juli jl. No. 3551/4833 benevens eenige gouden voorwerpen, gevonden in de desa's *Banaran* en *Kampak*, afdeeling *Ngrowo*, met verzoek aan de Directie omtrent het overnemen daarvan haar gevoelen te willen mededeelen.

Wordt besloten de voorwerpen eerst hier te doen hertaxeeren.

l. Van denzelfden, dd. 17 Augustus jl. No. 8790 ten geleide der missive van den Resident van *Banjoemas* dd. 21 Juli jl. No. 2997/1 en vier koperen ringen, gevonden in de desa *Sroeni*, district *Karang Kobar*, afdeeling *Bandjarnegara*.

Mededeelen dat op het bezit van die voorwerpen geen prijs wordt gesteld.

m, *n*, *o*. Van denzefden dd. 20, 21 en 23 Augustus jl. Nos. 8915, 8921, 8967 en 9020, houdende uitnoodiging om aan

de Residenten van *Pasoeroean*, *Madioen* en *Bagelen* de geldsommen over te maken der aan het Museum afgestane voorwerpen.

Gesteld in handen van den Thesaurier ter fine van het noodige.

p. Van denzelfden dd. 24 Augustus jl. No. 9058, aanbiedende een gouvernements-renvooi van den 11en dier maand No. 14701, gehecht aan de Ministerieele dépêche van 28 Juni jl. La. A[1] No. 5/1249, handelende over te loor geraakte teekeningen van oude Javaansche tempels, met verzoek hieromtrent inlichting te verschaffen.

Wordt besloten te antwoorden dat de Directie hiertoe niet in staat is, doch dat het Departement zich, waarschijnlijk met beteren uitslag, tot den Heer WILSEN zal kunnen wenden.

q. Van den Resident van *Djokjakarta* dd. 15 Juli jl. No. 889, berichtende dat aan het Gen. is verzonden een kist met de twee beschreven steenen, bedoeld in Notulen van 1 Juni jl. VIII *a*.

Den Resident dank betuigen en de onkosten restitueeren.

r. Van den Heer H. C. HUMME, gedagteekend *Koepang* 20 Juni jl. mededeelende dat de Heer DE SISO, eigenaar van de voorwerpen bedoeld in Notulen van 6 April jl. XI, die, ofschoon er hem reeds eene aanzienlijke som voor geboden is, aan het Genootschap wil afstaan.

Wordt besloten den Heer DE SISO voor de inderdaad belangrijke gift te bedanken en hem het Lidmaatschap aan te bieden.

s. Van den Regent van *Kendal* dd. 13 Juli jl. No. 2051, in antwoord op het schrijven, bedoeld in Notulen van 1 Juni jl. VIII, *b*. De Regent zegt zich te herinneren één koperen plaat gegeven te hebben aan den Heer KOELMAN, laatstelijk Assistent-resident van *Koeningan*, ten tijde dat die nog Controleur van *Djenggolo* (*Soerabaja*) was; één aan nu wijlen den Heer HAGEMAN, en één aan, nu insgelijks wijlen, den Heer VAN COEVORDEN, tijdens deze Secretaris van *Soerabaja* was.

Wordt besloten aan den Heer KOELMAN te schrijven.

t. Van den Assistent-resident L. DE SCHEEMAKER, gedagteekend *Edi*, 1 Augustus jl. lett. A., aanbiedende twee gouden Atjeesche muntjes, door hem ten geschenke ontvangen van den Radja van *Perlak*.

Den Heer DE SCHEEMAKER dank betuigen.

u. Van den Heer C. E. M. DE GRIJS, gedagteekend *Samarang* . . Augustus jl., in antwoord strekkende op hetgeen dezen Heer naar aanleiding van het voorkomende in Notulen van 13 Juli jl. IV *a* geschreven werd.

Ter bespoediging van het werk der correctie wil de Heer DE GRIJS nogmaals een poging wagen om de Chineesche karakters reeds ter Lands Drukkerij op de proef te doen invullen.

Wordt besloten over dit en eenige punten van ondergeschikt belang met den Directeur van 's Lands Drukkerij in overleg te treden.

v. Van den Marine-magazijnmeester dd. 16 Augustus jl. No. 953, verzoekende de goederen, waarvan sprake is in Notulen van 9 Maart jl. II *f* en 4 Mei jl. V, voorloopig te beschouwen als slechts in bewaring bij het Genootschap, vermits nog niet is uitgemaakt of een schenking van die goederen mag plaats hebben.

Notificatie.

w. Van het Munt-College, gedagteekend *Utrecht*, 13 April 1875 No. 488/585 en luidende als volgt:

Ter beantwoording Uwer mededeeling van den 21 November des vorigen jaars No. 149a hebben wij de eer te kennen te geven in de eerste plaats, wat betreft de aan onze bezending van 21 Maart 1873 No. 318/228 ontbrekende penningen, dat 1° van de medaille op het 25-jarig bestaan van *Arti et Amicitiae* te *Amsterdam* de stempel gebroken is;

2e. dat wij binnen kort in de gelegenheid zullen zijn, zonder daarvan opzettelijk de toezending te verzoeken, van den stempel van het Genootschap *Diletto ed Arme* te *Delft* te uwen behoeve kosteloos een afslag te nemen, die U dan bij nadere gelegenheid zal worden toegezonden;

3e dat van de medaille der *Associatie-Cassa* te *Amsterdam* ter eere van den Heer W. Borski de stempel reeds vroeger was vernietigd;

4e dat ter aanvulling der verzameling hiernevens gaan, 1e de penning op het 3e eeuwfeest der inneming van *Den Briel* op 1 April 1572; 2e de penning op Prins Willem I »Inopinata per contraria"; en 3e de penning van den Raad van *Arnhem* aan zijn Voorzitter Baron Van Pallandt van Westervoort, alle behoorende tot 1872.

Voorts hebben wij de eer U hiernevens te doen toekomen afslagen, zoowel der negen medailles in 1873, als der zeven medailles in 1874 aan 's Rijks Munt geslagen.

De ontvangst onder dankbetuiging erkennen.

x. Van den Heer E. J. Brill, gedagteekend *Leiden*, 26 Juli jl. ten geleide eener nota van kosten voor den druk en de verzending van Dr. A. B. Cohen Stuarts *Kawi Studiën*, per *Prins van Oranje* verzonden.

De komst van dat stoomschip afwachten.

y. Van het bestuur van het Kon. Zoölogisch Genootschap *Natura Artis magistra* te *Amsterdam* dd. 5 Juli jl. mededeelende dat nog geen catalogus der ethnographische verzameling gereed is, doch dat die later aan het Gen. zal gezonden worden.

Notificatie.

III. De Voorzitter biedt aan een exemplaar van:

De algemeene verordeningen tot regeling van het regtswezen in het gouvernement *Sumatra's Westkust*, toegelicht uit officiële bescheiden door Mr. T. H. Der Kinderen;

het Formulierboek, ten gebruike bij de toepassing van het Reglement tot regeling van het regtswezen in het Gouvernement van *Sumatra's Westkust*;

de Maleische, Ankolasche en Mandhelingsche vertaling der Algemeene Verordeningen, boven bedoeld.

IV. De Heer STORTENBEKER stelt voor:

a. een vasten vervanger te benoemen van den Directeur van het Museum;

b. te bepalen dat de Directeur van het Museum of iemand van zijnentwege, zoo al niet elken dag dat het Museum voor het publiek geopend is, dan ten minste Zondags in het Museum aanwezig zij;

c. niet meer de voorwerpen in de vergadering te brengen die ten behoeve van het archaeologisch of ethnographisch Museum ter overneming werden aangeboden;

d. in het Tijdschrift een rubriek Necrologie op te nemen, ter opteekening van eene korte levensschets van verdienstelijke afgestorven leden.

Wordt besloten:

a. wegens moeielijkheid eener vaste keuze van dat denkbeeld af te zien;

b. den Europeeschen custos aan te schrijven zich Zondags in het Museum te bevinden;

c. aan de bezwaren, die tot dit voorstel geleid hebben, te gemoet te komen door een aan de vergadering voorafgaand overleg tusschen den Secretaris en den Conservator;

d. Conform.

V, De Heer VAN DER CHIJS biedt aan:

a. een exemplaar van Lampah sebar, Landsdrukkerij 1872,

b. bericht dat hij vernomen heeft dat de verzameling munten en penningen van wijlen den Heer VAN COEVORDEN *en bloc* te koop is, en stelt diensvolgens voor aan den executeur-testamentair, den Heer CLUWEN te vragen of zulks zoo is, en zoo ja wat men dan vragen zou en er of er ook een catalogus bestaat?

Wordt besloten hierover aan den Heer CLUWEN te schrijven.

VI. De Heer VAN LIMBURG BROUWER biedt aan: Fragment van een Madoereesche doengeng met gedeeltelijke transscriptie, toelichtende nota en glossarium, bewerkt naar een hs. van het Genootschap.

Opnemen in het Tijdschrift.

VII. De Heer COOLSMA heeft ingezonden een opstel, houdende beantwoording van de opmerkingen des Heeren UILKENS, geplaatst in dl. XXI afl. 3, en van eene beoordeeling, door den Heer GRASHUIS, geplaatst in de bijdragen van het Koninklijk Instituut.

Als boven.

VIII. De Bibliotheek wordt verrijkt met:

AREND, Algemeene geschiedenis des Vaderlands, 3e dl. 2e stuk geschenk van den Heer M. J. STAKMAN, Controleur in de Lampongsche districten.

Dank betuigen.

IX. Het Munt- en Penningkabinet wordt verrijkt met de bronzen medaille en bijbehoorend diploma, gelijk die bij gelegenheid der jongste Tentoonstelling van bloemen enz. in den Planten- en Dierentuin uitgereikt zijn, geschenk van de Directie van dien Tuin.

Bedanken.

X. Tot gewone leden worden benoemd de Heeren J. H. DE SISO, residentie *Timor*, L. D. W. VAN RENESSE VAN DUIVENBODE res. *Menado*, J. J. NAEFF en H. L. VAN DER WAARDEN Controleurs in het gouvt. *Sumatra's Westkust*.

F. E. P. VAN DEN BOSSCHE, Resident van *Bantam*.

A. H. G. BLOKZEIJL, Resident van *Banjoewangi*;

Dr. J. H. F. SOLLEWIJN GELPKE, Assistent-Resident van *Ngrowo*;

H. L. CHR. TE MECHELEN, Controleur *Batavia*.

Van de ledenlijst wordt op verzoek, wegens vertrek, afgevoerd de Heer H. SCHRÖDER VISSER.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 5 October 1875.

J. A. VAN DER CHIJS,
Ondervoorzitter.

J. MEINSMA,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dingsdag 5 October 1875 des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig: de Heeren Mr. J. A. VAN DER CHIJS, onder-voorzitter, Mr. W. STORTENBEKER, Mr. N. P. VAN DEN BERG, dr. L. W. G. DE ROO, K. L. VAN SCHOUWENBURG en de Secretaris.

Afwezig de Heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, W. P. GROENEVELDT en Mr. L. W. C. VAN DEN BERG.

I. De Notulen der vorige vergadering van 7 September worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Missive van den eersten Gouvernements-secretaris dd. 8 September jl. No. 1999, houdende toezending van regeeringswege van: Die öffentlichen Volksschulen der Stadt *Pest* in den schuljahren 1871—1872 und 1872—1873, zijnde No. IX de werken van het Statistisch bureau der Stad *Budapest*.

Plaatsing in de Bibliotheek.

b. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 1 September jl. No. 9387, ten geleide van twee brieven van den Resident van *Tegal* dd. 18 Augustus jl. Nos. 3826/41 en 3828/41 en veertien stuks geel koperen ringen en eenige ijzeren voorwerpen, gevonden in de desa's *Bodas* en *Lebaksioe*, regentschap *Brebes*, omtrent het overnemen van welke voorwerpen het gevoelen der directie gevraagd wordt.

Mededeelen dat op het bezit daarvan geen prijs wordt gesteld.

b. Van denzelfden dd. 6 September jl. No. 9589, ten geleide van een brief van den Resident van *Cheribon*, dd. 24 Augustus jl. No. 4087 en een koperen karbouwen-bel, gevonden in de desa *Temboeng*, district en afdeeling *Koeningan*, geschat op eene waarde van drie gulden.

Wordt besloten het voorwerp tegen dien prijs voor het Museum aan te koopen.

c. Van denzelfden dd. 18 September jl. No. 9863, ten geleide van:

een medaille van verdienste met bijbehoorend diploma en

een eere-diploma, der Indische Regeering toegekend voor inzendingen op de in 1873 te Weenen gehouden wereldtentoonstelling, met verzoek die in het Museum in bewaring te nemen.

Wordt besloten het eere-diploma in eene lijst achter glas te zetten.

d. Van denzelfden dd. 15 September jl. No. 9933 verzoekende als in vroegere jaren eene aantooning dat de gewone Gouvernements-subsidie ook voor het jaar 1877 noodzakelijk is.

Den Secretaris opgedragen die te leveren.

e. Van den Chef der VII[e] Afdeeling van het Departement van Oorlog dd. 10 September jl. No. 770, ten geleide van:

1o. de photographische kaarten van de residenties *Japara Tegal*, *Krawang* en *Madioen*, zoomede eene photographische schetskaart van het oorlogsterrein in het rijk *Deli*, opneming 1872.

2o. de photo-autographische détailkaarten van de opneming *Zuid-Madioen* (70 bladen) *Samarang* en omstreken (20 bladen) en de hoofdplaatsen met onmiddellijke omgeving, *Djokjakarta*, *Soerakarta*, *Salatiga*, *Magelang*, *Poerworedjo*, *Ngawi*, *Tjilatjap*, *Willem I* en *Makassar*.

Dank betuigen en plaatsen in de Bibliotheek.

f. Van den Gouverneur van *Sumatra's Westkust* dd. 22

September jl. No. 7070, ten geleide van het cognossement der kist met de afdrukken der beschreven steenen te *Pager Roejong*, Vgk. Notulen van 1 Juni jl. II *d*.

Het noodige voor het in ontvangst nemen verrichten.

g. Van den Resident van *Pasoeroean* dd. 22 September jl. No. 5341/1 houdende bericht dat de beschreven steen, waarvan laatstelijk sprake is in Notulen van 13 Juli 1875, III *t*, den 14en September door den Regent van *Modjokerto* in ontvangst was genomen. Het voetstuk, waarop echter geen inscriptie staat, is gespleten, waarschijnlijk evenwel was het dit reeds vóór het vervoer.

Notificatie in afwachting van nader bericht uit *Soerabaja*.

h. Van den Directeur van 's Rijks Museum van Oudheden te *Leiden* dd. 20 Juli jl. No. 86, de ontvangst erkennende der photographieën, uitmakende het Boro-Boedoer-album, waaraan evenwel plaat 9, algemeen profil der Boedha's, ontbreekt. De Directeur wijst er verder op dat nog niet aangevuld zijn de ontbrekende photographieën van het album: Oudheden van *Java*, aangegeven in zijn brief van 13 Mei 1873 No. 60.

In een en ander zal voorzien worden.

i. Van den Consul der Nederlanden in *Siam*, den Heer W. H. Senn van Basel, dd. 25 Augustus jl. No. 55, ten geleide van de alphabetten der Siameesche, Khmer-Kambodjasche, Birmaansche en Peguaansche taal, welke — vgk. Notulen van 1 Juni jl. VIII *d* — dien Consul ten behoeve van den Heer K. F. Holle, gevraagd waren. Van de Anamitische taal deelt de Consul mede dat die met dezelfde teekens geschreven wordt als de Chineezen gebruiken om hunne gedachten zichtbaar voor te stellen en dat geletterde Chineezen het schrift der Anamiten dan ook verstaan.

Het alphabet Khmer kan evenmin voor als nog gezonden worden, om de volgende reden, den Consul medegedeeld door den Heer E. Lorgion, élève-translateur bij het Fransche consulaat, en welke hem in dezen arbeid geholpen had:

„. . . . . il y a par exemple une forme antérieure de l' alphabet Khmer qu'on retrouve gravée sur les monumens et qui devrait avoir sa place ici; mais c'est un chaos qui n'a pas encore été débrouillé, et j'y travaille en ce moment sans espérer un prompt résultat. De tous ces alphabets le plus important à mes yeux, celui qui a le mieux conservé le type primitif et commun est précisément l'alphabet Khmer, usité même à *Siam* pour les livres Balis et au *Laos*, dit-on, pour les pièces officielles. Il offrira d'autant plus d'intérêt à une société savante dont le siége est à Batavia, qu'on y peut trouver les premiers linéamens de l'écriture javanaise."

Ten slotte wijst de Consul op de „Siam repository" van 1870, waarin op bladz. 366 het Siameesche alphabet te vinden is.

De alphabetten zenden aan den Heer Holle en den Consul bedanken.

k. Van den Heer A. A. Cluwen, executeur testamentair in den boedel van wijlen den Heer J. S. Van Coevorden, dd. 10 September jl. strekkende in antwoord op de hem gedane vraag om inlichting aangaande den verkoop van het munt- en penningkabinet van laatstgenoemde, vgk. Notulen van 7 September jl. V, *b*.

De Heer Cluwen deelt mede dat hem nog niet bekend is op welke wijze de erfgenamen hierover zullen beschikken; dat zij evenwel ingelicht zullen worden over de voornemens en wenschen van het Genootschap, en hun verzocht is in de eerste plaats daarmede over een verkoop te onderhandelen.

Notificatie, en den Heer Van der Chijs op de hoogte der zaak stellen als deze zich op reis mocht bevinden wanneer er antwoord komt.

l. Van 's Gen. lid den Heer C. Kater, dd. 29 Augustus, voor het sphragistisch kabinet aanbiedende een afdruk van den stempel van Radja C. Brooke van *Serawak*.

Den gever dank betuigen.

m. Van 's Gen. Lid den Heer P. F. Laging Tobias, gedag-

teekend *Benkoelen* den 24en Augustus jl., van den volgenden inhoud:

Door de welwillende tusschenkomst van den Heer Van Taalingen, Gezagvoerder van het Nederlandsch-Indisch schip *Pieter Johannes*, heb ik aan Uwe directie, ten behoeve van het museum, afgezonden eene kist, inhoudende eene kamer waarin afbeeldingen van eene bruid en een bruidegom, met de daarbij behoorende dajangs en attributen, volgens de gebruiken der vroegere *Benkoeleesche* aristocratie ter hoofdplaats.

Tijdens het Engelsche bestuur over *Benkoelen* en ook nog later, schijnt de staatsie, bij huwelijken te voeren, voor iederen stand der Inlandsche bevolking afzonderlijk vastgesteld te zijn geweest. Natuurlijk was die het grootst bij de families der Regenten, dan volgde die der families van Datoe's en mindere hoofden, en eindelijk die van den kleinen man.

De descendenten der vroegere Regentenfamilies laten zich thans nog veel voorstaan op die regeling, waaraan zich echter de mindere man niet meer stoort.

Soetan Takdir, tweede zoon van den gepensioneerden Regent van *Mokko-Mokko*, heeft van de staatsie, gebruikelijk bij huwelijken van leden der Regentenfamilie, eene aanschouwelijke voorstelling gegeven, door de vervaardiging van de in hoofde dezes bedoelde kamer.

Eene beschrijving der verschillende voorwerpen, en eene regeling der staatsie, eveneens door hem vervaardigd, behoort er bij.

Door aankoop van een en ander eigenaar geworden zijnde, bied ik het Uwe directie ten dienste van het museum ten geschenke aan.

De Memorie is hierachter afgedrukt als Bijlage C.

Den gever voor dit belangrijke geschenk dank betuigen.

III. De Heer Van der Chijs vestigt de aandacht op eenige voorwerpen, die op de aanstaande vendutie ten sterfhuize van den Heer Th. Bik zullen verkocht worden.

De Heer De Roo belast zich met op die verkooping te trachten de zaken, voor het Gen. van belang, te verkrijgen.

IV. De Heer N. P. VAN DEN BERG geeft voor het muntkabinet een nieuw gouden tienguldenstuk ten geschenke.

V. De Heer STORTENBEKER stelt voor om ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het Bat. Gen. een door het Gen. te bekroonen geschrift in het licht te zenden, waarvoor de prijsvraag dan eerlang uitgeschreven zal moeten worden en stelt dus voor dat de bestuursleden tegen de volgende vergadering over een onderwerp hunne gedachten laten gaan.

VI. De Bibliotheek wordt verrijkt met de volgende geschenken van den Heer N. P. VAN DEN BERG:

Annuaire des Deux Mondes, 7 vol. 1857—1866.

PFEFFEL, Abrégé chronologique de l'histoire et du droit public de l'Allemagne, 2 vol. Paris, 1777.

MOTLEY, Rise of the Dutch Republic, 3 vol. (Beschadigd).

GUIZOT, Trois Générations. Paris, 1863.

Mr. H. J. KOENEN, Voorlezingen over de geschiedenis des Nederl. Handels.

DULAURIER, Chronique du royaume de Pasey. Paris, 1849.

ADRES van participanten der N. O. I. Maatschappij aan het Staatsbewind der Bat. Republik. Amsterdam, 1802.

DEGRANDPRÉ, Voyage dans l'Inde et au Bengale, 2 vol. Paris, 1801.

BEST, Brieven over Oost-Indien, Amst. 1808.

Reports of the Bombay Chamber of Commerce, 4 vol. 1874/5—1867/8.

BAEDEKER, Paris. — Id. Rheinland.

MOTLEY, Democracy.

MAISON Rustique du 19me siècle, 5 vol.

THE culture of Orleans staple cotton.

FISCHER, Der Schutzsoll und der Ackerbau; Leipzig, 1852.

WEBER, Handleiding voor eenige kultures op Java.

J. J. PAS, Beschouwingen over Bentoorecounty in Minnesota als kolonie voor Nederlandsche landbouwers, Amst. 1868.

M. SIEGENBEEK, Nederl. Letterkunde, 1826.

JONCKBLOET, Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde, 2 deelen.

BUSKEN HUET, Litterarische fantasiën.

ALBERDINGK THIJM, Karolingische Verhalen. Amst. 1873.

Mr. A. BOGAERS, Gedichten, Haarlem, 1859.

DE GENESTET, Eerste Gedichten, Amst. 1852.

MALHERBE, Poésies. Paris, 1842.

LETTERS of Junius.

LONGFELLOW, Poetical Works.

WASHINGTON IRVING, Life of Goldsmith.

VII. Het Munt- en Penningkabinet met een bonk van 2 stuivers 1810, namens den Heer COSTER aangeboden door den onder-voorzitter.

VIII. Worden op hun verzoek van de ledenlijst afgevoerd de Heer S. P. DE BRUIN te *Pandeglang* en de Chinees Ko Ho SING te *Djokjakarta*.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 2 November 1875.

VAN DER CHIJS,
Ondervoorzitter,

J. MEINSMA,
Secretaris.

Bestuurs-vergadering van Dinsdag 1 Nov. 1875, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig: de Heeren Mr. J. A. Van der Chijs, ondervoorzitter, Mr. W. Stortenbeker, Dr. L. W. G. De Roo, Mr. W. B. Bergsma, K. L. Van Schouwenburg, het eerelid Dr. A. B. Cohen Stuart en de Secretaris. Afwezig de Heeren Mr. T. H. Der Kinderen, W. P. Groeneveldt, Mr. N. P. Van den Berg en Mr. L. W. C. Van den Berg.

I. De notulen der vorige vergadering van 7 September worden gelezen en goedgekeurd.

De ondervoorzitter heet den Heer Cohen Stuart, die kort te voren uit *Europa* teruggekomen was, welkom in den kring der bestuurders.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Brief van den 1en Gouvernements-secretaris dd. 23 October jl. No. 2396, ten geleide van een exemplaar van het verslag der commissie, in 1875 belast geweest met het afnemen van het examen voor de afdeeling Hoogere Burgerschool van het Gymnasium Willem III te *Batavia*.

Plaatsen in de Bibliotheek.

b. Van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid dd. 1 October jl. No. 10582, ten geleide eener missive van den Resident van *Amboina*, dd. 4 September jl. No. 2053 houdende een voorstel aan de Regeering, betreffende de restauratie van het graf van Rumphius, met verzoek van den Directeur daarop te dienen van consideratiën en advies, (Vgk. Notulen van 7 Juli 1874, II *d* en 4 Augustus 1874, III).

Het voorstel van den Resident in rondlezing zenden.

c. Van denzelfden dd. 11 October jl. No. 10939, kennis gevende dat bij 's Gouvernements Besluit dd. 23 September jl. No. 33 machtiging is verleend om over eene som van *f* 700 te beschikken, ten einde door tusschenkomst der Directie, behoorlijk verpakt, te doen leveren een compleet exemplaar van de verzameling photographieën getiteld: „Oudheden van *Java*" met verzoek om alsnu met den meesten spoed het werk gereed te doen maken en aan het Departement te doen toekomen.

Den Secretaris opgedragen het noodige te verrichten. Vgk. Notulen van 13 Juli 1875, III *k*.

d. Van denzelfden, dd. 22 October jl. No. 11288, mededeelende dat voor de onderzoekingen op het *Diëng*-plateau andermaal ten behoeve van den Eerstaanwezend-ingenieur in *Bagelen*, den Heer A. F. Van Haastert, eene ordonnancie van betaling op 's Lands kas van *f* 500 is gezonden.

Vgk. laatstelijk Notulen van 13 Juli 1875, III *n*.

Notificatie.

e. Van den Heer Dr. A. W. C. Berns, gedagteekend *Utrecht* 23 Augustus jl. meldende het overlijden van den Heer Rijk Van Rees, oud-Hoogleeraar aan de Utrechtsche Hoogeschool.

Met een brief van rouwbeklag beantwoorden.

f. Van den Resident van *Soerabaja*, dd. 16 October jl. No. 16580, meldende dat de steen van *Ngantang*, Vgk. Notulen van 13 Juli 1875, III *t*, te *Soerabaja* is aangekomen en dat de kosten van vervoer van *Modjokerto* derwaarts *f* 30.— bedragen. Van de aankomst is onverwijld kennis gegeven aan de agenten van de Ned. Ind. Stoomvaart-Maatschappij.

Den Resident dank betuigen en genoemde som overmaken.

g. Van het Koninklijk Deensche Consulaat te *Batavia* dd. 13 October jl. luidende als volgt:

"Op uitnoodiging van den vroegeren Minister van Eeredienst, Onderwijs en Nijverheid in Denemarken, Z. Exc. J. A. Worsaae om te trachten zoo mogelijk bijdragen te verzamelen voor het oud-Noordsch Museum te Copenhagen, en voornamelijk van Nederlandsch-Indische voorwerpen van de Steenperiode, neem ik bij deze de vrijheid mij tot U Hoog Edel Gestrenge te wenden, met beleefd verzoek mij wel te willen mededeelen, of het Bataviaasch Genootschap alhier ook aan het Museum te Copenhagen, in zijn wetenschappelijke pogingen om eenige van deze steenen voorwerpen machtig te worden, eene behulpzame hand zoude willen reiken, en of het Genootschap ook genegen zoude zijn, tegen ruiling van dergelijke of andere voorwerpen uit het Noorden, aan het Museum te Copenhagen eenige van de, in het Museum alhier berustende, steenen voorwerpen van die periode, te willen afstaan?"

Den Consul antwoorden dat er geene doubletten zijn van de voorwerpen, door hem begeerd.

Maar de ondervoorzitter deelt mede dat hij den Consul, den Heer Philipsen, onlangs rondleidde in het Museum en hem toen de steenen beitels en dergelijke deed zien in ons bezit, waaronder vooral het fraaie specimen uitmunt, in den Catalogus omschreven onder VI. Nieuw-Guinea, No. 13: Steenen bijl met houten handvat van *Basaroeaka* in de *Talok Tarera* (Cat. Ethn. Afd. van het Mus. bl. 113.) Daar nu de berg-Alfoeren op *Ceram* nog heden ten dage van steenen wapens en beitels gebruik maken, zou er, bij den daar geplaatsten ambtenaar en bij den Resident van *Ternate* eene poging kunnen gewaagd worden eenige van de begeerde voorwerpen in ons bezit te krijgen ten einde die aan het Deensche Museum te zenden.

Wordt dien overeenkomstig besloten.

h. Van de Directie der Maatschappij van Landbouw en Nijverheid dd. 16 October jl. en luidende als volgt:

"Namens de Ned. Ind. Commissie voor den Tentoonstelling te *Philadelphia* in 1876, hebben wij de eer U te berichten

dat heden in 's Gen. gebouw zijn bezorgd drie kisten, bevattende de van *Amboina* afkomstige voorwerpen, die te laat door de Commissie werden ontvangen, om tijdig verzonden te kunnen worden en derhalve voor Uw Museum worden bestemd."

De Directie dank betuigen.

i. Van den Heer J. H. KOELMAN, gedagteekend *Cheribon*, 21 October jl. luidende als volgt:

„In antwoord op Uwe missive dd. 12 dezer No. 135, mij door afwezigheid eerst gisteren ter hand gekomen, heb ik de eer het Gen. mede te deelen dat *ik* de persoon niet ben aan wien de Regent van *Kendal*, Raden ADIPATI PANDJI NOTO AMIPRODJO, een der door het Gen. bedoelde koperen platen ten geschenke zou gegeven hebben.

Hoogstwaarschijnlijk zal dat mijn broeder zijn geweest, de Heer K. F. W. KOELMAN, vroeger Controleur van *Djenggolo*, later Assistent-Resident van *Lebak* en die op het oogenblik als gepensioneerd Assistent-Resident te *Soerabaja* woonachtig is."

Wordt, onder verwijzing naar Notulen van 7 September 1875, II *p* besloten zich tot den Heer K. F. W. KOELMAN te wenden.

k. Van den Heer L. G. J. HELLER zich noemende MANSVELD, Controleur, vroeger ter *Sumatra's Westkust*, thans op *Nias*, dd. 30 September jl., ten geleide van een opstel over de *galars* der Maleijers.

In rondlezing zenden en den Heer MANSVELD tevens verzoeken het voor *Nias* nog zeer onvolledige ethnographische Museum te verrijken met eenige voorwerpen.

III. De Heer VAN DER CHIJS stelt voor:

a. Den Heer W. LINN, Controleur te *Rangkas-Betoeng*, te verzoeken een onderzoek in te stellen naar het gebruik, tot voor betrekkelijk weinige jaren bij de bewoners van den *Goenoeng Anten* (district *Lebak*) in zwang, om hunne dooden niet

te begraven, maar vóór het sterfhuis als prooi voor de tijgers te exponeeren, onder mededeeling dat bij de oudste bewoners van het eiland *Bali* een dergelijk gebruik, eenigszins gewijzigd, is ontdekt;

met verzoek om tevens te berichten of bij die bergbewoners nog andere dan de thans in *Bantam* gevolgde gewoonten bestaan of volgens overlevering bestaan hebben, alsmede of hunne taal afwijkt van die der omwonende bevolking.

b. Aan het Departement een exemplaar van de Atjeh-medaille te vragen.

Wordt conform besloten.

IV. De Heer Cohen Stuart, na verscheidene mededeelingen gedaan te hebben die met de uitgave zijner „Kawi-studiën" in verband staan, geeft in overweging van de al de beschreven steenen in 's Gen. Museum photographieën te laten maken.

Den Secretaris opgedragen zich hiertoe met een der photographen te dezer stede in verbinding te stellen,

V. De Bibliotheek wordt verrijkt met:

Nederland Verdedigbaar? Dichtstuk door den Heer D. J. den Beer Poortugael. Geschenk van den Schrijver.

De Fransche vertaling door M. Marchal, van de beschrijving van *Java* door Raffles en Crawfurd, geschenk van den Heer A. H. G. Fokker Jr.

De volgende, geschenken van den Heer H. Bos Otten, alhier:

Eijre, verhaal van de krijgsgebeurtenissen in *Cabul*.

Abbeokoetha; of de dageraad tusschen de keerkringen; eene schets van het ontstaan en den vooruitgang der zending in *Yorriba*. Vertaald door T. M. Looman.

Van der Linden, Feestrede.

„Ontwaakt gij die slaapt."

H. Prange, Een muziekavond.

Van den Heer Kroon alhier:

eenige in Indië gedrukte brochures en werkjes.

Den gevers dank betuigen.

VI. Op de ledenlijst wordt op verzoek op nieuw opgebracht de Heer L. G. J. Heller zich noemende Mansveld en afgevoerd de Heer B. Van Baak.

Tijdelijk bedankt als Lid, ingevolge art. 9, vijfde en zesde alinea van het Algemeen Reglement, de Heer A. H. G. Fokker Jr.

Niets meer ter behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Aldus goedgekeurd in die van 7 December 1875.

Mr. W. STORTENBEKER,
wd. Voorzitter.

J. MEINSMA,
Secretaris

Bestuurs-Vergadering van Dinsdag 7 December 1875, des avonds te 8 ure.

Tegenwoordig: de Heeren Mr. W. STORTENBEKER, die het presidium waarneemt, Mr. N. P. VAN DEN BERG, dr. L. W. G. DE ROO, Mr. W. B. BERGSMA, K. L. VAN SCHOUWENBURG, het eerelid dr. A. B. COHEN STUART en de Secretaris. Afwezig de Heeren Mr. T. H. DER KINDEREN, voorzitter en Mr. L. W. C. VAN DEN BERG.

I. De Notulen der vorige vergadering van den 1en November worden gelezen en goedgekeurd.

II. Worden ter tafel gebracht:

a. Van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid dd. 24 November jl. No. 12594, verzoekende aan den Resident van *Cheribon* over te maken de som van *f* 3.— den prijs van de bronzen bel, bedoeld in Notulen van 5 October jl., II *b*.
Gesteld in handen van den Thesaurier.

b. Van denzelfden dd. 29 November jl. No. 12764, ten geleide van twee gouden kettingen, gevonden bij het graven van het westelijk aftappingskanaal in *Demak*, wordende omtrent het overnemen van die voorwerpen het gevoelen der Directie gevraagd.
Mededeelen dat zij op het bezit daarvan geenen prijs stelt.

c. Van het correspondeerend lid, Dr. H. N. VAN DER TUUK, gedagteekend 2 November jl. en luidende als volgt:
„In de eerste dagen van mijn verlof te *Batavia* heb ik het hand-

schrift van de Wiwâha, afkomstig van den vroegeren Regent van *Bandong*, niet geheel kunnen afschrijven; wat ik er echter van gezien heb, heeft mij overtuigd dat het een zeer belangrijk handschrift is. Het verklaart namentlijk menige plaats in de door FRIEDERICH bezorgde uitgaaf van genoemd gedicht. Ook bevestigt het mijn vroeger uitgedrukt vermoeden, dat sommige letters van 't oud Jav. schrift door de Balinesche afschrijvers verkeerd zijn overgebragt (zie Notulen van 5 Januari '75, II *i* en 9 Maart '75, II *r*). Zoo, om maar een enkel voorbeeld aan te halen, heet in dit hs. de vorst, onder wien de Wiwâha werd opgesteld, te recht *erlanggha* en niet zoo als in 't Balinesche hs. *erlanggja*. Het is dus van 't hoogste belang, dat de Directie dit hs. op de eene of d'andere wijze algemeen toegankelijk maakt. De Hr. COHEN STUART zal U nader uitleggen, hoe belangrijk het voor de beoefening van 't Kawi is."

Aan den Heer L. W. C. VAN DEN BERG, die zich te *Gadok* bevindt, schrijven of hij er bezwaar tegen heeft dat Raden DJOJO SIPOETRO, die in dienst van het Genootschap, meer bepaald onder de orders van den Heer VAN DEN BERG, werkzaam is, van de Wiwâha een afschrift maakt.

d. Van de Asiatic Society te *Calcutta* dd. 9 November jl. luidende als volgt:

„Gentlemen.

I have great pleasure in informing you, that at the last meeting of the Asiatic Society of Bengal, a special vote of thanks to your Society, for your magnificent and valuable donation of photographs and lithographs illustrating the ruins of Bôrô-Boedoer was proposed by the President and carried with acclamation.

I should have replied earlier to your letters of the 26th April and 10th May, but waited till I could inform you of the arrival of the cases containing the work named. Bij some accident the Agents at Singapore did not send us a bill of lading, so that we were unaware of their arrival, and con-

sequently the cases were left on the wharf for some months, during the rains, and I much regret to say that the photographs have heen attacked and much eaten by white ants. It is hoped however that most of them may be saved by remounting but there are a few which are quite spoilt, and though the Council feel some reluctancy in trespassing further on your liberality, they would consider it a great favour, if they could be supplied with duplicates to complete the set. A list of these photographs accompanies.

Regarding your request of exchanging coins, made first by you in June 1870, I find on reference to our records, that your first letter was not received, and that subsequently on the receipt of a copy Dr. J. Stotiezka, then Secretary of the. Society, in acknowledging one of your publications added the remark that the Asiatic Society was not at present prepared to exchange, but that Cl. Hyde, Master of the Mint, Calcutta, would be glad to receive from you coins for selection, with a view of purchasing them or exchanging them for others; and secondly that the principal works referring to the coins of this country are:

I. Thomas, Chronicles of the Cathau Kings of Delhi, London. Trübner & Co.
2. Prinsep's Indian Antiquities 2nd. Edition Edited by E. Thomas. London. Trübner & Co.
3. The Numismatic Journal of London (Sh. 5).
4. Marsden, Numismata Orientalia. New Edition.

Naar aanleiding van dit schrijven, waarbij men vergelijke de Notulen van 9 Juni 1874, II *k*, bladz. 95 van dl. XII, bladz. 51 van deel XIII en van 1 September 1874, III *b*, bladz. 98 van deel XII, merkt de Secretaris op dat de verpakking der photographieën zóó zorgvuldig was, dat het onbegrijpelijk is hoe de bezending zoo heeft kunnen lijden, ten zij door de Douane ook de blikken kist open gemaakt en het geheel toen aan zich zelf overgelaten is. Doch ook dit baart

verwondering omdat de Society bij een brief, met de mail direct aan haar gezonden, van de afzending der kist onderricht was geworden.

Wordt besloten de Society te antwoorden dat de aanvulling van de beschadigde exemplaren geschieden kan en wat de kosten daarvan zullen zijn.

De aan het slot vermelde werken mettertijd opgeven aan den Heer VAN DER CHIJS.

e. Van de gemachtigden der liquidateuren der O. J. Mij. v. Adm. en L. dd. 13 November jl. mededeelende dat een der huurders van het land *Getas* ongenegen is de tien ringen en het pakje zilveren muntjes, waarvan laatstelijk sprake is in Notulen van 13 Juli 1875, III *x*, vcor den prijs, door het Genootschap geboden, af te staan.

Notificatie en terugzending.

f. Van den Heer T. PRIJCE dd. 30 November, namens den Heer J. A. DROOP te *Soekaboemi* aanbiedende omstreeks 50 teekeningen van Hindoe-beelden, tempels, op Java enz.

Den beiden Heeren 's Gen. dank betuigen en de Heeren DE ROO en BERGSMA in Commissie stellen om deze teekeningen te vergelijken met den atlas van *Raffles*, wijl sommige er van met de platen daaruit zoo groote gelijkenis vertoonen dat de vraag rijst of de eerste kopieën van de laatste zijn of omgekeerd, of beide navolgingen von eenig voorbeeld.

g. Van den Heer F. A. LIEFRINCK gedagteekend *Boeleleng* 18 November jl. verzoekende hem behulpzaam te zijn in het verkrijgen van Dr. FRIEDERICHS „voorloopig verslag van het eiland Bali" uitgegeven in de verhandelingen van het Genootschap en de „Oesana Bali" door denzelfden schrijver geplaatst in het Tijdschrift van *Ned.-Indië.*

Het gevraagde toezenden.

h. Van het buitengewoon lid, den Heer J. A. UILKENS gedagteekend *Soerabaja* 29 November jl. luidende als volgt

„Het gunstig onthaal, dat indertijd mijne aanbeveling van Raden KOESOEMA, als aanleg voor schilder bezittend, gehad heeft; de ondersteuning hem, door uwe krachtige hulp, van regeeringswege geschonken en het beantwoorden aan de verwachting, die van hem gekoesterd werd, geven mij aanleiding wederom de aandacht van uw genootschap te vestigen op zekeren NAJOAN, in de residentie *Menado*.

Een jongeling van 17 jaren, wiens afkomst mij onbekend is en voor wiens adres ik alleen kan verwijzen naar den Hoofddjaksa KALENGKONGAN aldaar, snijdt hij met een eenvoudig pennemes figuren in ivoor, waarin genoeg aanleg, naar mijn inzien, doorschemert, om te mogen verwachten, dat uit hem een uitstekend beeldhouwer zou kunnen geboren worden.

Het eigenaardige van de twee ivoren koppen, die ik uw Genootschap hierbij aanbied, is daarenboven, dat zij gelijken op de personen, die zij moeten voorstellen.

Zoo uwe directie uit deze proeven zou willen besluiten tot nader onderzoek en dit gunstig mocht afloopen, dan hoop ik dat aan den jeugdigen NAJOAN door uwe tusschenkomst eveneens de behulpzame hand zal kunnen worden geboden tot opleiding.

Neemt men in aanmerking wat hij nu reeds doet, zonder het minste onderricht ooit genoten te hebben en met de meest gebrekkige hulpmiddelen, dan houd ik mij overtuigd, dat onder geschikte leiding uit hem ligt een kunstenaar groeien kan."

Onder terugzending van de proeven den Heer UILKENS antwoorden dat de Directie na de beschikking op hare voorstellen omtrent de Radens KOESOEMA DI BRATA en MANGKOE MIHARDJO, Vgk. laatstelijk de Notulen van 7 September 1875, II *b*, geen termen vindt nogmaals in eene geheel overeenkomstige zaak hetzelfde in overweging te heven.

i. Van der Heer VAN DER CHIJS uit *Bandoeng* den 12en November jl. namens den Heer J. C. BERNELOT MOENS voor de verzameling *Ned.-Ind.* historieprenten ten geschenke aan-

biedende een exemplaar van de plaat, uitgegeven bij gelegenheid der oprichting van de Bataviasche-Tramway-Maatschappij, alsmede eene teekening van het Paleis te *Buitenzorg* na de aardbeving op 10 October 1834 vervaardigd op last van wijlen Dr. F. JUNGHUHN.

Den gever dank betuigen.

k. Van den Heer Dr. J. J. VAN LIMBURG BROUWER, dd. 21 November jl. namens den Pangeran PRAWIRO ADI NEGORO, Majoor van den barisan te *Bangkalan*, ten geschenke aanbiedende een Arabisch werk met interlineaire commentaren.

Als boven.

l. Van den Heer F. VON HELLWALD, gedagteekend *Cannstatt* bij *Stuttgart*, 17 October jl. kennis gevende dat zijne benoeming tot correspondeerend lid hem eerst na twee en een half jaar in handen is gekomen, welke benoeming hij met genoegen aanvaardt.

Notificatie.

III. De Heer COHEN STUART geeft eenige overcomplete photographische afdrukken van inscriptieën, en vestigt de aandacht op fraaie specimina van photographische kunst in het bezit der Firma WOODBURIJ & Co. en vervaardigd volgens eene geheel nieuwe handelwijze.

IV. De Heer SORTENBEKER

a. deelt omtrent het drukken van de Lampongsche piagems, door den Heer VAN DER TUUK bijeengebracht, mede dat er nog altijd geen Lampongsche typen aanwezig zijn.

Bericht geven aan den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

b. geeft in overweging sommige werken langs anderen weg te ontbieden dan door bestelling bij den Heer NIJHOFF, die zich aan de periodieke verzendingen houdt, waardoor het Gen. soms zeer laat in het bezit komt.

De Heer VAN DEN BERG geeft is overweging zich, voor zoover de aankoop in *Engeland* moet geschieden, te wenden tot de Firma PRYCE & Co. die ze door haren correspondent laat ontbieden.

Hier tegen bestaat geen bezwaar.

V. Van den Heer Dr. B. F. MATTHES zijn present-exemplaren ontvangen van zijn *Boeginesche* spraakkunst en zijne Bijdragen tot de ethnologie van *Zuid-Celebes.*

Den Schrijver dank betuigen en plaatsen in de Bibliotheek.

Niets meen te behandeling overblijvende wordt de vergadering gesloten.

Goedgekeurd in die van 4 Januari 1876.

Mr. W. STORTENBEKER,
Voorzitter.

J. MEINSMA,
Secretaris.

BIJLAGE A.

From the Daily Telegraph 29th April 1874, Melbourne.

NEW GUINEA.

VISIT TO REDSCAR BAY AND PORT MORESBY.

The Rev. A. W. MURRAY, of the London Missionary Society, supplies us („Sydney Morning Herald") with the following information: —

On Tuesday morning, 18th November, we sailed on the voyage which I had so long and so earnestly desired to make. Four Rarotongan teachers, Rau and Enerei, who are single, and Rawtoka and Anedeni, with their wives, formed our party. We called at York Island on our way to New Guinea. On the 19th November we anchored close to the island about noon. Pursuant to arrangements made during my visit to Darnley Island in August last, Suvene had been brought from that island to this in our large mission boat. I found him and his family well, and that he had entered upon his work under very encouraging circumstances. I was very much surprised to find that during the short tine that has passed since his return to the island, somewhere about ten weeks, he has, with the assistance of the natives, built a good house—a very good one considering the circumstances. He must have wrought very hard, for whatever help he may have had from the natives the body of the house must be almost all his own work. The people are gathering round him and are treating him kindly, and they are attentive to his instructions. I was surprised to find that almost all wore some articles of clothing. During my visit I had some important business to attend to arising out of a very unexpected circumstance. On our arival we found

our large boat at the island; she had arrived the same morning, and was on her way to Mabuiage, conveying thither Saneish and his family to join Maunaea, according to previous arrangement.

We sailed from York Island on Thursday, 20th November, and towards evening of the same day we got out to the open sea, and stood away for the mainland of New Guinea. At daybreak on Saturday morning, the lofty mountains of the interior of the island were discerned, but as we were a long way to leeward of Redscar Bay, it was not till Monday that we were abreast of that place, and we were all the forenoon of that day making our way slowly along the coast towards Manumanu, opposite which we came to anchor about noon. Early in the morning two nondescript-looking vessels were seen making their way slowly close to the shore, in the same direction we were going, and shortly before we landed at Manumanu the people had learned they were approaching, and all was excitement in consequence. Canoes were being launched and manned, and all seemed on the move. We drew near the shore, wondering what could be the cause of all the stir. On reaching the shore we found that the said vessels were their own. They had been away on a trading expedition some two or three months, and were now returning, having accomplished their object. The canoes that were leaving the shore as we approached were filled with parties hastening to greet their long absent relations and friends, and learn the news. Few, besides women and children, were left to receive us, but from them we received a warm welcome. The wives of the teachers especially ware received with much affection bij their old friends.

We had not been long on shore when the canoes — first the principal one, in which were the chiefs, and soon after the other — were moored close to the shore. With a single exception, they seemed to have brought only good news, and great was the rejoicing on account of the safe arrival of the long-lost ones, and I suppose on account of the success of the expedi-

tion, for the cargoes seemed to give full satisfaction. They consisted almost exclusively of sago and betel nuts, obtained in exchange for earthenware and women's dresses, in the manufacture of which articles the Manumanu folk excel. The women's dresses consist of a girdle made of a sort of grass, about 18in. in breadth, firmly plaited together in the upper part, and the under part left loose and bushy. When new these girdles look white and neat.

The vessels in which these voyages are made are very odd-looking things. I went on board one of them and had a look round. Viewed from the shore, and at some distance off, they resemble a large punt or lighter loaded with straw or hay to the height of 6ft. or 8ft. Seven canoes lashed together, and held fast by transverse spars, form the basis on which the structure rests. At each end is a house, strong and well thatched; and these are united by a bamboo palisade about 6ft. in height, with a doorway close to the houses; and outside is a rudely-constructed platform, about 3ft. wide, forming a pathway all round. The canoes form the hold in which the cargo is stored. Each contained a row of large hampers, mede of the large leaves of some species of palm, and full of sago. The whole structure is about 50ft. in length and 25ft. in breadth. Thero are two mat sails, quite disproportionate to the size of the vessel. They do not seem to be more than 4ft. in breadth at the widest part; and they taper gradually off to a point, from which float streamers and various ornaments, which look lively, and the whole thing at a distance has rather an imposing appearance. There are some forty or fifty or more people in each, and they are — some of them, at least — painted and ornamented in true savage style, so it is not surprising that these moving masses seem to have been regarded with apprehension by early visitors. The houses with the connecting palisades might suggest the idea of their being fortified, and imagination might fill the hidden interior with formidable weapons of offence and defence; and the number of people that would appear moving round the

outer deck, and crowding the little doorways, would complete the formidable appearance of these lumbering structures. There may be vessels of a different description which have been seen by other visitors, and have afforded ground for the descriptions they have given; but at a distance these, as we have seen, might be mistaken for something very dreadful. They are clumsy things, only fit to creep along the coast. In rough weather they would soon be knocked to pieces. But what an amount of work one of these frail unwieldly structures must cost the natives!

But while Port Moresby has these strong recommendations in a missionary point of view, it is remarkably destitute of anything to recommend it to persons desirous of emigrating to a foreign land with the view of bettering their condition. There is little land suitable either for grazing or planting, and the stories that are abroad about the existence of gold appear to be entirely without foundation. No trace of gold was seen among the natives, and a gentleman who was a passenger on board our vessel, and who went for the purpose of ascertaining what inducements the country has to offer to intending emigrants, was satisfied, after as full an examination as the circumstances admitted of, that there is no ground for the report circulated lately by a person belonging to the Basilisk.

One serious drawback to the harbour is that, so far as we could see, there is no river running into it, not even a small stream. Plenty of good water is to be had for digging near the Mission Station, and it is probable all round the bay, but it is remarkable that there is no running water. I was disappointed with Point Moresby in every respect, except as regards its eligibility for a centre of missionary operations. In that respect it is all we could desire. It is a spacious and safe harbour, but beyond that it is singularly destitute of attraction to persons desirous of emigration. There is a great drawback in the want of large timber. The natives have to go to Reds-

ear Bay to procure wood for their houses and canoes, and thatch also they bring from Manumanu.

The people in and about Port Moresby are in every respect similar to those of the Manumanu and their houses are also of the same character. They are a mild, gentle race. Generally they are below the average height, and they are slender in proportion. They have pleasing countenances, and are so light coloured that many of them might be taken as Samoons. The women are profusely tatooed, the men slightly so; but many ot them, especially young men, paint and otherwise ornament themselves. Both young and old are excessively fond of beads. Black paint is used in token of mourning, as in the New Hebrides.

The women here occupy a very different position to what they do among the dark races. They seem to be treated as the equals of the other sex, and in consequence their appearance and bearing furnish a marked contrast to those of their less favoured sisters. Here they seem to hold their own, and a little beyond that sometimes.

All look remarkably healthy, though I expect they are short of food at times. It is probable they have long droughts occasionally, and as we have seen, the soil is to a great extent unproductive. Fish must be abundant, and there is a species of kangaroo in the bush, and also wild hog, which the natives capture. The people of Port Moresby are doubtless the true "fishermen who were seen by the Bramble." The Fishermen Isles are uninhabited. They lie just outside Port Moresby, and are resorted to for fishing purposes. "These islands", says the "Australian Directory", "were so named from some of the canoes which came off to the Bramble having seines in them of considerable length, with floats of some light wood and sinkers fitted like English nets of the same description. The nets are very superior, and no doubt large supplies of fish are procured by these means."

The village of Anuapata is close to the sea; indeed, most of

the houses are partly over the sea, and some of them entirely so. They are supported upon stakes 6ft., 8ft., or 10ft., in height, according to the distance which they extend into the sea. A grove of cocoanuts extends from one end of the village to the other, at a short distance, and gives it rather a pretty appearance. Elevara is close to Anuapata; part of it is not more than 300 or 400 yards distant. About half of it stands in the sea, and to compare small things with great, forms a sort of Venice in its way. It is near a small island, and may be about 200 yards from the shore.

We have at length been directed to what we have so long wished to find — a place where missionaries may settle amongst the light-coloured race, with a fair prospect of enjoying health, in so far as the climate is concerned, and where is nothing to fear from the natives.

Our homeward voyage was tedious. We sailed from Port Moresby on Thursday, 27th November, and did not reach Cape York till the 8th December. I had the happiness to find all well at home.

A. W. Murray.

Somerset, Cape York, 17th December, 1873.

Bijlage B.

Inventaris der Hss. van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

In de Archiefkast.

Arabische Hss.

No. I—CLIX zie: Catalogus Codicum Arabicorum. De door Dr. Friederich aldaar beschreven Nos. I, III en XV ontbreken.

CXXX *bis* kl. 4°, 22 bladen.

CXXX *ter* kl. 4°, 20 "

CXXX *quater* in fol., 13 "

Deze drie Hss. bevatten allen het werk van Sinoesî over de Mohammedaansche geloofsbelijdenis, 'aqîdat ahl at-tawḥîd genaamd, waarover men zie den Cat. Codicum Arab. sub No. CXXX.

CXXXIII *bis* twee dln., waarvan *a* in folio met 163 bladen en *b* kl. 4° met 293 bladen. Deze twee Hss. bevatten gezamentlijk den Moḥarrar van ar-Râfe'î, waarover men zie den Cat. Codicum Arab. sub No. CXXXIII.

Een pakket gemerkt H, bevattende Arabisch-Madoereesche Hss. zonder waarde, gebeden, amuletten, losse aanteekeningen, enz., benevens het evengenoemde werk van Sinoesî inhoudende.

I en K twee pakketten, respektievelijk bevattende 4 en 6 nog niet geheel onderzochte Arabische Hss., grootendeels zeer geschonden, en verschillende kleine stukken inhoudende, waarvan sommigen in het Maleisch zijn opgesteld.

L Perzisch Hs. met Hollandsche vertaling, 4°, 94 bladen, bevattende blijkens het opschrift het eerste deel van het werk Kgol'stan.

M pakket Arabische Hss. zonder waarde, bij verschillende gelegenheden op zeeroovers buitgemaakt, bevattende stukken uit den Qorân, gebeden, amuletten, enz.

CLX kl. 4°, 179 bldn. bevat het laatste gedeelte (Qor. XXXIX: 21 — Qor. CXIV) van den commentaar (tafsîr) op den Qorân getiteld: Anwâr at-tanzîl wa asrâr at-ta'wil door Nâçir ad-dîn aboe Sa'îd al-Baidhâwî (+ 685 H.). De commentaar is uitgegeven door Dr. Fleischer te *Leipzig* en wordt geciteerd door H. Ch. dl. I pag. 469 seqq.

CLXI kl. 4°, 204 bldn. bevat het werk: Idrâk al-haqîqat fi tachrîdj ahâdîth at-tarîqat door 'Alî ibn Hasan ac-Çadaqεt van de sekte der Hanafieten. Het werk is geschreven te *Constantinopel* in het jaar der hedjrat 1058 (volgens H. Ch. 1050), en houdt eene verzameling in van de overleveringen (hadîth), welke geciteerd worden in het zedekundige werk getiteld at-tarîqat al-Mohammadîjat van Mohammad ibn Pîr Alî al-Barkilî + 981 H.) Vergl. H Ch. dl. IV pag. 160 seqq.

CLXII kl. 4°, 369 bldn. bevat het 2e deel van het werk: 'Omdat al-morîd li djawharat at-tawhîd van Ibrâhîm al-Loqânî (+ 1041 H.) Het is een commentaar op de berijmde verhandeling van denzelfden schrijver over de scholastieke theologie, welk dichtstuk djawharat at-tawhîd heet. De commentaar is geschreven in het jaar 1019 der h., terwijl ons Hs. het jaartal 1060 der h. draagt. De schrijver behoort tot de Mâlekieten Vergl. H. Ch. dl. IV pag. 268.

CLXIII kl. 4°, 406 bldn. bevat de Halîjat al-abrâr wa sji'âr al achjâr, een werk over de dagelijksche godsdienstplichten in het jaar der h. 631 geschreven door den beroemden jurist Mohjî ad-dên Aboe Zakarjâ ibn Sjaraf ibn Morrî an-Nawawî (+ 676 H.) Het werk wordt ook Adskâr an-Nawawî genaamd. Vergl. H. Ch. dl. III pag. 109.

Maleische Hss.

No. 1—76 zie den gedrukten Catalogus. De aldaar beschreven Nos. 13, 53, 54, 55 en 76 ontbreken.

De Nos. 1, 22, 46, 49, 56—74 bevinden zich in den blikken trommel gemerkt A.

No. 77 kl. 4o, 46 bladen, latijnsche karakters. Hikayat Siti Sara. Maleische vertelling. Blijkens eene in het Hs. voorkomende aanteekening, afgeschreven in 1814 door den heer DONSELAAR te *Bonthain* naar een Maleisch origineel met Makassaarsche karakters.

No. 78 in fol., 158 bladen, latijnsche karakters, op half blad geschreven. De twee eerste bladen bevatten aanteekeningen in het Hollandsch betreffende Rawana. Op blad 3 leest men: Anno Mundi 1374 (?) locus Taprobana. Wabihi nastaïn Bilallah. Inie Hikayat maharadja Rawana.

No. 79 kl. 4o, 77 bladen. Tjerita toewankoe Pâger Oejoeng, door zekeren Rangkâja Moeda te *Boekit-Tinggi* 1862. Arab. karakters.

No. 80 in folio, 263 bladen, latijnsche karakters. Inie moelaïnja tjarieta darie tjarietanja maharadja jang daoeloe die tanah Djâwa 1842. Volgens eene aanteekening aan het slot is dit geschiedverhaal in het Maleisch vertaald uit een Javaansch Hs., aan den Panembahan van *Madoera* toebehoorende.

No. 81 kl. 4o, 13 bladen. Inie boek tersool djikaloe hendak kirim soerat atawa ballessie pada raja-raja, serta orang toewa-toewa, lagie jang pangkat, moeda atawa anak. Lat. karakt.

JAVAANSCHE HSS.

No. 1—97 zie den Catalogus. Ontbreekt No. 41.

De Nos. 27, 35—37, 42—44, 49, 51, 58, 60, 61, 65, 73—76, 84 en 88 bevinden zich in den trommel gemerkt B.

No. 98 in fol., 272 bladen. Sĕrat Angling Darmå, geschiedenis van Angling Darmå, vorst van *Malâwâpati*; met teekeningen.

No. 99 omslag, bevattende vijf Hss. in kl. 4o, gemerkt A—E en te zamen 54 bladen. Profetiën van Djåjå Båjå.

No. 100 in fol., 205 bladen. Sĕrat babad Kartåsoerå.

No. 101 kl. 4°, 6 bladen. Drietal opstellen van RADEN NGABEÏ SOERÅ KRÅMÅ 1869.

No. 102 kl. 4°, 82 bladen. Goerittan ilmoe tanni Verhandeling over den landbouw door MAS NGABEÏ KRÅMÅ PRAWIRÅ te *Madioen* 1868 met teekeningen.

No 103 kl. 4°, 12 bladen. Viertal kleine opstellen van RADEN NGABEÏ SASRÅ KRÅMÅ.

No. 104 kl. 4°, 44 bladen. Serat Kidoeng Ḍarmå Sadjati 1869.

No. 105 pakket kl. 4°, 114 bladen. Swa Tong Tjing Se. Chineesche verhalen door RADEN NGABEÏ SASRÅ KRÅMÅ.

No. 106 16°, 93 bladen. Serat Sampik Ing Taè, Chineesche vertelling.

No. 107 kl. 4°, 70 bladen. Serat Kidoeng soelappan.

No. 108 in fol., 15 bladen. Oendang-Oendang. Reglement op het ceremonieel aan het hof van *Djokdjakarta.*

No. 109 in fol., 123 bladen. Sedjarat tanah djawa. Geschiedenis van Java beginnende met Adam en eindigende bij het optreden van Panembahan Senopati als vorst van Mataram. Met een aanhangsel over de Wali's of eerste verkondigers van den Islâm. Aan het slot bevindt zich een fragment van een ander Jav. verhaal.

No. 110 in fol., 211 bladen. Bevat 1°. Bråtå Yoedå Kawi.
2°. Sĕrat Tadj oes-Salatin.

No. 111 kl. 4°, 43 bladen. Geschiedenis van Djåkå Singkarah door RADEN KARTÅ WIṄÅTÅ.

No. 112 kl. 4°, 25 bladen. Serat Woelang Rèh. Zedekundig werk door Soesoehoenan Pakoe Boewånå IV Bagoes.

No. 113 kl. 4°, 16 bladen. Tooverformulieren.

No. 114 kl. 4°, 17 bladen. Javaansche vertellingen en fabels.

No. 115 in fol. 14 bladen. Geschiedenis van den oorlog tusschen Duitschland en Frankrijk in 1870—1871, door MAS DJÅJÅ SOEWIRJÅ. Fragment.

No. 116 kl. 4°, 315 bladzn. Kandannipoen lĕlampahan Djati Pitoetoer. Javaansch wajang-verhaal.

No. 117 4°, 611 bladz. Sĕrat babad Dipå Negaran, geschiedenis van den oorlog tegen Dipå Negårå.

No. 118 in fol., 400 bladz. Sĕrat babad Mataram, geschiedenis van het Mataramsche rijk van af Soesoehoenan Agoeng tot aan Soesoehoenan Amankoe Rat.

Makassaarsche en Boegineesche Hss.

F. No. 1 en 2 brieven.

F. No. 3 verklaring van den Qorân.

F. No. 4 rolletje, inhoud onbekend.

F. No. 5 geslachtsregister der vorsten van *Bandjarmassin*, in blikken koker.

F. No. 6—8 drie Hss., inhoud onbekend.

F. No. 9 4°, Stukken uit den Qorân, Makassaarsche vertaling.

F. No. 10 in fol., Arab. karakter. Dagboek der vorsten van *Goa* en *Tello*.

Madoereesche, Soendaneesche en andere Hss.

G pakket, bevattende een 7 tal Madoereesche Hss. gemerkt I—IV en A.—C.

H. No. 1—3 drietal Soendaneesche Hss. in kl. 4°. Arabische karakters. No. 1 getiteld Kitâb pakih, No. 2 Kitâb oçoel ad-dîn, en No. 3 Serat taçawwof.

H. No. 4. kl. 4°. Wiwahâ, Balineesch Hs.

H. No. 5 in fol. Rottineesche pantoens met Maleische vertaling.

H. No. 6 in fol. Teekeningen naar oude heilige en vorstelijke graven te *Grissee*.

H. No. 7 401 bldzn. gr. 4°. Inie boek darie bahassa Malaijoe dan bahassa Soenda. Soendaneesch-Maleisch woordenboek, vervaarigdd door Raden Adipatie Aria Koesoema Ningrat regent van *Tjiandjoer*. Latijnsche karakters.

Diversen.

Trommel, gemerkt M. II bevattende fac-similé's van kawi inscriptiën.

Koker, gemerkt M. III bevattende geslachtsregisters van Palembangsche vorsten.

Trommel, gemerkt M. IV bevattende Chineesche Hss., benevens voorwerpen bij de geheime genootschappen in gebruik.

8 stuks houten doozen gemerkt Nos 1—8, bevattende beschreven koperen platen.

In de leeszaal.

Kropaks.

No. 1—514 in 24 blikken trommels, gemerkt 1—24, zie den Catalogus. De nos. 333—335 bevinden zich in trommel 31, zie hieronder.

Twee trommels, gemerkt 25 en 26, bevattende 24 kropaks, gedeeltelijk afkomstig van de gewezen regent van *Boeleleng* Goesti Ngoerah K'toet Dj'lanik, en gedeeltelijk door Dr. H. N. van der Tuuk ten geschenke gegeven, welke laatsten in de hieronder volgende opgave met een * zijn aangeduid.

	Kropak	gemerkt	No.	1	50 bladen,	Korawâçrama, Kawi Hs. niet compleet.
	"	"	No.	2	76 "	Bagoes Ombara Balineesch gedicht.
*	"	"	No.	3	107 "	Oesada, verzameling van recepten een tooverformulieren.
	"	"	No.	4*a*	63 "	Bhauma Kâwja, met interlineaire Balineesche vertaling, niet geheel compleet. Uitgegeven door Dr. Friederich.
	"	"	No.	4*b*	93 "	(idem, zie boven)
	"	"	No.	4*bis*	15 "	Verhandeling over het vasten (kawi).

Kropak gemerkt	No. 5	15 bladen,	Toendjoeng Biroe. Balineesch gedicht, niet compleet.
* 〃 〃	No. 6	181 〃	Soeta Soma, Boedhistisch gedicht.
〃 〃	No. 7	19 〃	Balineesch gedicht op Goesti Wajahan.
〃 〃	No. *7bis*	25 〃	Bhauma, Kâwja fragment.
〃 〃	No. 8	27 〃	Ardjoena Wiwâha, met Balineesche interlineaire vertaling, incompleet.
〃 〃	No. 8*bis*	6 〃	Toendjoeng Biroe, Balin. gedicht, incompleet.
〃 〃	No. 9	33 〃	Tweetal oesâda's of verzamelingen van recepten. Balin. kawi.
* 〃 〃	No. 10	21 〃	Wrĕtta Sĕntjaja (bevat eene andere lezing dan die door Dr. Friederich is medegedeeld in zijn „Voorloopig verslag van *Bali*.")
〃 〃	No. 11	18 〃	Sas. Verhandeling over de kunst om bij het schieten altijd te treffen, benevens middelen om een vechthaan sterk te maken.
〃 〃	No. 19	67 〃	Adiparwa. Kawi-proza met Çloka in het Sanskriet, incompleet.
〃 〃	No. 22	45 〃	Angling Darmă, Javaansch gedicht.

Kropak gemerkt No. 25	17 bladen,	Kidoeng Dina, Balin. gedicht over de omineuse dagen.
〃 〃 No. 28	9	〃	Adji Kembang.
〃 〃 No. 29	17	〃	Kidoeng Bandjar, Balin. gedicht over den oorlog van *Bandjar* in 1868.
〃 〃 No. 31	29	〃	Oesâda, zie boven.
〃 〃 No. 32	22	〃	Pangoedjanan, Balin. Middelen om het te doen regenen (= Jav panoeroen djawoeh).
〃 〃 No. 33	12	〃	Oesâda, zie boven.
〃 〃 No. 44	35	〃	Séwagati, Balin. minnedicht.

Twee trommels, gemerkt 27 en 28, bevattende 17 kropaks door de erfgenamen van wijlen den regent van *Bandoeng* ter bewaring (loan-collection) aan het Genootschap afgestaan. De inhoud dezer kropaks is nog niet geheel onderzocht.

Twee trommels, gemerkt 29 en 30, bevattende een 14 tal Balineesche kropaks.

Kropak gemerkt No. 1*a*	Warigå.
〃 〃 〃 1*b*	Warigå.
〃 〃 〃 2	Pratiti samoet pada.
〃 〃 〃 3	Patemoewan.
〃 〃 〃 4	Soendari Troes.
〃 〃 〃 8	Wiwahå.
〃 〃 〃 10	Ardjoenå Widjajå.
〃 〃 〃 11	Wrĕti sasanå, Siwå sasanå en Silå kramå.
〃 〃 〃 12	Pas'warå.
〃 〃 〃 13	Bratå Joedå.
〃 〃 〃 14	Hari Wangså.
〃 〃 〃 15	Ghatot Katjå S'rajå.

Kropak gemerkt No. 16 Poerwadigamâ.
" " " 17 Darmâ Witjarâ en Déwâ Dandâ.

Eén trommel, gemerkt No. 31, bevattende diverse kropaks o. a. de Nos. 333—335 van den Catalogus.

Battaksche Hss.

22 stuks Hss. op boomschors, gemerkt D. 1—22, inhoud onbekend, vervat in de trommel gemerkt D.

2 id. id. in het Ethnographisch Museum als specimina bewaard. Inhoud onbekend.

16 stuk beschreven bamboe's terzelfde plaatse. Inhoud onbekend.

Lampongsche en Redjangsche Hss.

11 stuks Hss. op gespleten bamboe en boomschors, inhoud onbekend, doch gemerkt E 1—9, 16 en 17, en bewaard in de trommel gemerkt E.

9 stuks kleine Hss. op papier, in dezelfde trommel, inhoud onbekend.

9 stuks beschreven bamboe's in het Ethnographisch Museum. Inhoud onbekend.

Hollandsche en Fransche Hss.

I *a—f.* Personalia op de generale resolutien des Casteels *Batavia*, genomen in rade van India 't seedert de eerste beginselen voor soverre te vinden zijn tot 1778. 6 deelen in folio, respektievelijk bevattende 179, 186, 194, 95, 138 en 159 bladen.

II *a—i.* Realia of generaal register op de resolutien des Casteels *Batavia* genomen in rade van India van 1610 tot 1784. 9 deelen gr. folio, respektivelijk bevattende 93, 286, 245, 249, 229, 132, 260, 228 en 184 bladen.

III Ordonantien en statuten van *Batavia* van Anthonij van Diemen. In folio, 309 bladen.

IV	Statuten van *Batavia*, ANTHONIO VAN DIEMEN Gouverneur-Generaal en de raden van India 1712. In fol. 134 bl.
V	Woordenboek der Favorlangsche taal, gr. fol. 188 bl. (opgenomen in de Verh. v. h. Bat. Gen. Dl. XVIII).
VI	Leerstukken ten gebruike der schoolen van 't Favorlangs distrikt. In fol. 120 bl.
VII	Korte uyttreksels uyt de resolutien van Holland, rakende de Oost-Indische vaart en compagnie 1594—1755. In folio, 75 bl.
VIII	Zaken voorvallende voor en op de reijze van 't Vaderlandt naar *Cabo de Goede Hoop* en van daar naar *Batavia* en omgekeerd. In fol. 332 bl.
IX	Grammaire de la langue Arabe vulgaire et littérale par M. SAVARY. In fol. 146 bl.
X	Nota omtrent den staat der Javasche Vorstenlanden, de thans bestaande onlusten en de middelen, welke tot herstel en verzekering der rust kunnen worden aangewend, gevolgd van eene memorie betrekkelijk de verdediging tegen muitelingen enz. door den resident H. MAC GILLAVRY. gr. fol. 117 bl.
XI	Rapport over de gesteldheid van den Oosthoek 1799. In fol. 151 bl.
XII	Aanteekeningen der gedenkwaardigste voorvallen en bejegeningen op de gedane reijse naar Oost-Indien met het schip Coevorden, onder 't gezagh van den manhaften Capiteijn Cornelis Swart, beschreven door B. V. H. *Batavia* 1676. In fol. 22 bl.
XIII	Oost Indische Compagnie. Merkwaardigheden in de brieven van Haar HoogEdele aan de Heeren Meesters betreffende de Javasche hoven 1615—1744. In fol. 104 bl.

XIV Deductie in betrekking van 't reedenkundig bericht wegens de waare oorzaak van 't bederf nietsgaders middelen van redres der Nederlandsche Oost-Indische Compagnie in Indien door den Indiaanschen patriot sup dato 7mo Mey en September A°. 1773 ter speculatie gedaan op verzoek en vraagpointen van de vergadering der Heeren bevindhebbeeren der respectieve kamers van gemelde Comp. 1775. In fol. 66 bl.

XV *a* en *b*. Nieuwe Bataviasche Statuten van PETRUS ALBERTUS VAN DER PARRA. 3 deelen in fol. in twee banden, respektievelijk bevattende 331 en 269 bl.

XVI Bataviaasche Statuten. PETRUS ALBERTUS VAN DER PARRA Gouvr. Genl. en de raden van India. In fol. 103 bl.

XVII P. A. VAN DER PARRA: Compendium der civiele wetten van Mohametanen; idem voor de voornaamste Javaase wetten; ordonnantien op het gezegeld papier; instructien voor de burgerlijke samenleving der Chineesen; conditien waarop de gemeene landsmiddelen worden geheven en verpagt voor 1779—80 en 1798; ampliatien en alteratien. In fol. 180 bl. gedeeltelijk in druk, vergl. Cat Bibl. No. 293.

XVIII C. J. C. REUVENS: Réligion et mythologie des Indous et sculpture et architecture Indienne, avec un abrégé de l'histoire de l'Indostan et un précis des auteurs, qui ont rapport à la mythologie, les monuments, etc. etc. des Indous. 1824. In fol. 122 bl. Niet voltooid.

XIX Instructie voor den heer CORNELIS SPEELMAN, 1666. In fol. 52 bl.

XX 1°. Memorie van de gewightigste redenen, die d'heeren Staten-Generaal behooren te bewegen om

geenszins te wijcken van handelingen ende vaert van Indien. 1608.

2°. Discours bij forme van remonstrantie vervattende de nootsaecklickheid van de Oost-Indische navigatie, bij middel van welcke de vrije Nederderlantsche provinciën apparent zijn te geraecken totte hoochste prosperteyt. 1608.

3°. Memorie dat in gevallen van naeder tractaet tusschen dan Coninck van Spangien ende de heere Staten een van de swaarste punten, die tusschen henluijden verhandelt ende vereffent sullen moeten worden, is het stuck van de vaert op Ost Indien. 1608. In fol. 132 bl.

Deze band bevat ook drukwerk. Zie Cat. Bibl. No. 125.

XXI Scheeps-afmetingen enz. gr. 8° 102 bl.

XXII De Ambonse Historie, beschreven door G. E. Rumphius Eerste deel, gr. fol. 183 bl.

HSS. EN BOEKWERKEN VAN DEN HEER DR. H. N. VAN DER TUUK IN DEPOSITO BIJ HET GENOOTSCHAP.

149 stuk Batta Hss. op boomschors, gemerkt v. d. T. 1—149.
Een pakket id. benevens eenige platen.
86 stuks Maleische en Arabische Hss.
Eenige boekwerken, waaronder Ibn Batoetat, Camoes, enz.
Een pak brochures enz.
Een id. diverse Maleische stukken.
2 op papier geschreven Batta Hss., waarvan één kl. 8o. en één kl. 4o.
25 id. id. in fol.

HSS. NAGELATEN DOOR DEN HEER H. VON DE WALL EN DOOR DE REGEERING VAN NED. IND. AAN HET GENOOTSCHAP TER BEWARING AFGESTAAN.

300 stuks Maleische Hss.

28 〃 Arabische Hss.
6 stuks Javaansche 〃 (pégon).
7 〃 Hss. in diverse inl. talen.
22 〃 Hollandsch-Mal. Hss. bevattende werken over lexicographie en grammatica.

BATAVIA, 1 Januari 1875.

De conservator der Hss.,
L. W. C. VAN DEN BERG.

Bijlage A.

LIJST,

DER

in de Boekerij der Algemeene Secretarie aanwezige Couranten en Weekbladen.

Java-Bode, 1852, 1853, 1856, 1858, 1860 t/m 1873.
Bataviaasch Handelsblad, 1861 t/m 1873.
Nieuw Bat. Handelsblad, 1866 t/m 1869, 1871/72.
Dagelijksch Advertentieblad voor Batavia en omstreken, 1868.
Bintang Barat, 1869 t/m 1873.
Hindia Nederland, 1872 en 1873.
Matabarie, 1869 en 1870.
Bintang Djohar, 1873.
Bianglala, 1869 t/m 1872.
De Opwekker, 1859 t/m 1867, 1869 t/m 1873.
Indisch Schoolblad, 1856.
De Locomotief, 1863 t/m 1873.
Samarangsche Courant, 1852, 1856 t/m 1873.
Idem Advertentieblad, 1845, 1850 t/m 1852, 1854, 1855, 1857 t/m 1863.
Selompret Melajoe, 1860 t/m 1873.
De Vorstenlanden, 1870 t/m 1873.
Bramartani, 1864, 1866, 1867, 1870 t/m 1873.
De Nieuwsbode. Soerabajasch Handels- en Advertentieblad, 1861 t/m 1869.
Bijblad van de Nieuwsbode. Dagblad van Soerabaja 1865 t/m 1867.
Soerabaja Courant, 1858 t/m 1873.
Idem id. zondags-editie, 1870 en 1871.

Soerabajaasch Nieuws en Advertentieblad, 1853, 1854, 1856 en 1857.

Idem Advertentieblad 1844 en 1847.

Oostpost, Soerabajasche Courant, 1855 t/m 1865.

Soerabajaasch Handelsblad, 1866 t/m 1873.

Militaire Courant, 1863 en 1867.

Bintang Timor, 1862 t/m 1873.

Soerabajaasch Weekblad.

Nederl. Industrieel. Weekblad voor Nijverheid, Koophandel en Scheepvaart, 1862.

Ind. Spectator, 1870.

Insulinde. Nieuws en Adv. blad voor Java's Oosthoek, 1869 t/m 1871.

Pasoeroeansch Nieuws- en Adv. blad, 1857.

Handelsblad. Pasoeroean en omsteeken, 1865 t/m 1873.

Sumatra Courant. Nieuws-, Handels- en Advertentieblad, 1862 t/m 1873.

Padangsch Handelsblad. Nieuws-, Handels- en Advertentieblad, 1872 en 1873.

Padangsch Nieuws- en Advertentieblad, 1861 en 1862.

Makassaarsch Handelsblad, 1868 t/m 1873.

Idem Handels- en Advertentieblad, 1862 t/m 1865.

Celebes Courant, 1869 en 1870.

Tjahaja Siang, 1869 en 1870.

De Volksvriend, 1851 t/m 1869.

Goudsch Kronijkske, 1850 en 1851.

BIJLAGE A.

Bepalingen op het stuk van gevonden of opgedolven Oudheden in Nederlandsch Indië.

Een beschikking hieromtrent vindt men in een Besluit van den Gouverneur Generaal dd. 24 Juli 1823 no. 7, opgenomen in het Bijblad op het Staatsblad onder no. 248. Het dispositief luidt:

Is goedgevonden en verstaan:

De residenten op het eiland Java bij dezen aan te schrijven om voor de goede bewaring der Javaansche oudheden, welke zich in hunne residentiën mogten bevinden met de meeste zorg te doen waken, en daarvoor de regenten en alle mindere inlandsche hoofden verantwoordelijk te stellen.

Een Besluit van 29 December 1840 no. 13, opgenomen in het Bijblad onder hetzelfde nommer als boven, verbiedt den uitvoer van alle oudheden op Java zonder eigenhandige toestemming van den Gouverneur-Generaal.

Beide deze voorschriften werden bij een Besluit van 17 Augustus 1842 no. 11, nommer van het Bijblad als boven, gerenoveerd, maar in zoo verre gewijzigd dat uitvoer van oudheden niet volstrektelijk verboden werd, doch daarvoor de toestemming van den Gouverneur-Generaal vereischt werd, welke verleend zou worden indien men 1° eerst aan het Gouvernement de voorwerpen ter overneming aanbood en 2° die uitsluitend naar Nederland overbracht.

Verder werd de plaatselijke autoriteiten gelast zorg te dragen dat de beelden enz. die zich in tuinen of bij woningen der Inlanders bevinden niet worden verminkt, terwijl ten sterkste afgekeurd werd het wegvoeren van beelden en andere overblijfsels *uit* de tempels waartoe zij behooren.

Een Besluit van den Gouverneur-Generaal van 19 April 1855 no. 13 opgenomen in het Bijblad onder no. 10, luidt in substantie als volgt:

Overwegende:

dat het vinden van schatten of voorwerpen, aan welke eenige oudheidkundige waarde kan worden gehecht niet zoo veelvuldig voorkomt dat niet zou kunnen worden voortgegaan, zoo als tot nog toe is betracht, van Gouvernementswege daarover te beschikken, ook ter voorkoming van verduistering van gevonden zaken; dat de Europeesche wetgeving en bij name art. 587 van het Burgerlijk Wetboek voor de Inlandsche bevolking wel niet zeer is aan te bevelen, doch dat er nog meer bezwaar bestaat om onvoorwaardelijk te doen handelen overeenkomstig de min of meer willekeurige adat;

Is goedgevonden en verstaan:

I. Als beginsel aan te nemen dat het gouvernement zich blijft voorbehouden te beschikken in zake van het opdelven van geld of van geldswaardige voorwerpen, ook ter voorkoming dat verduisterd worden zaken aan welke oudheidkundige waarde mogt kunnen worden gehecht.

II. De Residenten van Japara en Banjoemas te magtigen, om in het openbaar te verkoopen de, bij hunne in dit Besluit omschrevene, missives bedoelde voorwerpen en het rendement òf uit te keeren voor de wederhelft aan de vinders en voor de wederhelft aan het bestuur van de desas die zij bewonen, ter verdeeling onder de opgezetenen, òf ten meesten nutte van die gemeenten aan te wenden.

Een Besluit van 9 Januari 1861 No. 71 — Bijblad No. 1023 — schrijft voor dat van het opgraven van elk voorwerp, aan hetwelk oudheidkundige waarde wordt gehecht, kennis behoort te worden gegeven aan het Gouvernement.

Een Besluit van 24 Mei 1862 No. 2 — Bijblad no. 1191 —

houdt voorzieningen in het belang der zending van Ds. BRUMUND, en opdracht om ethnographische verzamelingen te maken, ten einde die aan het Bat. Gen. v. K. en W. op te zenden. Indien voor die verzamelingen volstrekt geld noodig is, dan, zoo bepaalt een circulaire van 8 Februari 1864, No. 274, Bijblad No. 1523, is de Regeering genegen de voorwerpen tegen de daarvoor gestelde prijzen over te nemen.

In een circulaire aan de hoofden van gewestelijk bestuur, dd. 18 Juli 1864 No. 1489 — Bijblad No. 1561 — wordt twijfel geopperd of van de ontdekking van voorwerpen uit den Boedha-tijd wel altijd kennis gegeven wordt aan het bestuur. De Regeering vestigt daarom op nieuw de aandacht op deze verplichting.

Eindelijk heeft men het Besluit van 18 Juni 1875 No. 9, hiervoren afgedrukt.

BIJLAGE B.

VERSLAG

van den stand der archeologische onderzoekingen op het Diëng-plateau (residentie Bagelen).

Sedert Juli 1872 zijn de navolgende resultaten verkregen bij het doen van opgravingen op het *Diëng* plateau:

Fundamenten Boeda-tempels. Sedert Juli 1872 werden twaalf fundamenten van Boeda-tempels opgegraven, waarvan elf ten oosten van den tempel van *Ardjoeno*, terwijl er nog een, dus de twaalfde, ten noordwesten van den tempel van *Gatoetkotjo* is gelegen.

Van tien dezer fundamenten heeft men de omtrekken nog niet kunnen vinden, aangezien zij voor het grootste gedeelte ingestort en zeer verspreid liggen.

Van de beide overige fundamenten is er een waarvan de buitenmuur geheel is ontgraven tot eene lengte van 44 meters bij eene breedte van 38 meters.

In deze enceinte zijn de fundeeringen van vier kleine *Tjandi's* gevonden.

Men is nu druk bezig om deze fundamenten te ontblooten.

De stukken en brokken, afkomstig van fundamenten, die hier en dáár zijn gevonden, worden verzameld en schoongemaakt.

Tjandi's. De bestaande *Tjandi's* worden goed onderhouden.

Werkvolk. De moeielijkheid tot het verkrijgen van werkvolk is oorzaak dat de opgravingen langzaam vorderen.

Telkenmale is men genoodzaakt geweest het koelieloon te verhoogen, zoodat op dit oogenblik aan de koelies *f* 0.35 per hoofd wordt uitbetaald.

De meeste dezer koelies zijn menschen van *Wonosobo*, aangezien die van *Diëng* over het algemeen zich ongenegen betoonen voor het werken aan deze opgravingen.

De Eerstaanwezend Ingenieur van Bagelen,

A. F. VAN HAASTERT

BIJLAGE C.

Oendang-ondang peratoeran bimbang radja-radja dan Radén-Radén jang terpakei, dalem Residensi Benkoelen.

Maka di moelai boewat ini peratoeran koetika zaman toean Daing MAROPA, hingga sampei kepada toean Daing MABELAH. Behawa inilah perkata-an atoeran oendang-ondang-bimbang jang soeda di moepakat kan Pangeran jang doea kadoedoekan, serta Daëng jang mendjadi Penghoeloe dagang peranakan, — dan Radin serta Datoh Kepitan, dan Datoh jang ber ampat, dalam Negrie *Benkoelen*.

Maka di salin dari kitab toea, kepada kitab ini pada 27e Junij 1875, ijaitoe kitab per atoeran, koetik zaman toean Daëng MAROPA, di salin oleh Daeng MABELAH.

1. Patsaal jang pertama.

Kaloe toemboe bimbang dalam anak tjoetjoe Pangeran jang doea serta dalam anak tjoetjoe Daeng dan Radin, ijaitoe bimbang Gdang, namanja, pakaian radja-radja mamakai, adat kebassaran jang talah di tetapkan, dalam atoeran ini dan kiranja toemboe bimbang dalam anak tjoetjoe Datoh jang berampat serta boeanja ijaitoe bimbang ketjil namanja, pakaian Panghoeloe dengan anak boeanja bagimana jang soeda di tatapkan dalam atoeran ini.

Adapoen jang bernama bimbang itoe, di moelai dengan randai, di soedahi dengan tarisorak soraij tepoek tari, Gendang seroenaij, rdap Kalentang serta mendjamoe adik sanak kahoem-kerabat djahoe dekat serta mengoempoelkan orang isie Negri, Gdang ketjil toea moeda, laki-laki perampoean makan minoem bersoeka-soeka-an sepakat sekata. Sabatjara boelat lah boleh di goelingkan pipie lah boleh di laijangkan, rapat pepat mamegang adat dan lambaga malakoekan bahasa dan periksa jang gdang sama gdang ketjil sama ketjil.

Adapoen bimbang gdang itoe di moelai dengan randai, pangantien mandi moela-moela koetika soeda mematja nasi dan di soedahi dengan tarie pangantien mamoetoeskan tari malam bimbang abis, dan bimbang ketjil itoe di moelai dengan randai — menda datang menapa, maka di soedahi djoewa dengan tari pengantien mamoetoeskan tari — malam bimbang abis itoelah — jang di namahkan bimbang.

2. Patsaal jang kedoea.

Adapoen akan mangkat pekardjaän bimbang itoe — handaklah lebie dehoeloe memberie tahoe kapada radja penghoeloe serta orang toewa-toewa dalam kampoeng dan passar, — mana koetikanja jang akan di boewat pekardja-än itoe — kamoedian baroelah, moepakat dalam kaoem kerabat — adik sanak djaoe dekat — ijaitoe moepakat ketjil namanja serta di periksa djinis-djinis jang koerang jang akan di pergoenakan dalam pekardja-än bimbang itoe — Serta memriksa tempat di loewar, dan di balakang di atas di bawa segala djinis dan apabilah soeda atsip semoewanja itoe, maka baroelah di per sembahkan kepada radja penghoeloe — akan manantoekan hari malamnja doea malam atau tiga malam bimbang — ijaitoe moepakat gdang atau moepakat radja penghoeloe, namanja, serta malapaskan orang akan mamangil — koeliling negrie, maka handaklah orang jang poenja pekardja-än itoe mendatangkan, per minta-än kepada radja panghoeloe ampat atau doea orang jang dalam anak tjoetjoenja — sopaja boleh mendjadi kepala mamegang — pekardja-än bimbang itoe, akan mengatahwie boeroe baik selek maloe dalam pekardja-än itoe. Sopaja ter paliara nama radja panghoeloe serta nama jang poenja pekardja-än itoe maka handaklah, hati gadja sama di lpa, hati toengau sama di tjetja sepertie manauk ramboet di dalam tpoeng-ramboet djangan poetoes tpoeng itoe djangan poelah terserak, bagitoela bagitoelah jang mendjadi kepala mamegang kerdja itoe sopaja sedaplah, hati segalah masikitoe jang datang, kerna toea bimbang itoe

rami dan salasai koetika makan itoe makan djoea, djangka minoem itoe minoem djoea. Maka handaklah — jang mamegang kerdja itoe mentjarie orang jang boleh, di harapi mendjaga di loear di blakang sopaja mamariksa, segala djinis-nja seperti kajoe ajir, dan antar mengantar kan adik sanak pergie datang serta mendjaga barang jang mendatang kan melarat dan kadjahatan dalam pakardja-än itoe.

3. Patsaal jang katiga.

Adapoen moelai pakardja-än itoe mematjah nasi namanja membri makan radja penghoeloe — Imam Chatib serta anak boewanja kaloe tlah aler segalah menda datang maka di soeroe saorang ber kata-kata kepada Penghoeloe di tenga medjlis sebab hal, pekardja-än itoe serta mamintah adat bimbang toekang Gendang rdap seroenaij djnang serta mahler kan kain persalin dengan selangkapnja dan kamoedian dari pada itoe kaloe bimbang radja-radja maka mamakai kebassaran handaklah memboewat perasapan doea kali toedjoe dan berglangang tingie berkain koening berlingkoeng poetjoek pada tiang balai dan roema dengan peragat-peragat mendirikan alam halipan tombak parisai pajoeng beratap bandira di aler kan kepada laman. Kamoedian maka di soeroekanla poela kepada toean Baginda Maharadja sekti jang toeroen dari *Ming Kabouw* ijaitoe Negrie Pagaroejoeng, serta mamintah izin manaboer bras koenjit di sembahkan mengadap ka Pagaroejoeng sebab menboeat kebasaran itoe serta gendang berkalang tiga kali memboenikan bedil.

4. Patsaal jang ka-ampat.

Apabilah salasai makan nasie djamoe itoe handaklah datoek-datoek serta anak boeanja mendirikan randai pangantien mandi Gendang berkalang tiga kali mamboenikan bedil dan apabilah marikaitoe handak kembali, handaklah kepalah mamegang kerdja itoe mambrikan siri panjiri kepada panghoeloenja akan membawak manjoeroekan anakboewa, nja datang manapa rdap pepat serta membri daging kerbo sepotong saorang bagimana patoetnja

kepada penghoeloe moeda, dan djnang jang manating toekang gandang saroenaij, rdap rdap dan kepala mamegang kerdja dan kepala di blakang dan kepala di loewar.

5. Patsaal jang kalima.

Apabilah mandah, datang manapa itoe maka handaklah, mamboenikan gandang saroenai goeng, kalentang serta di soeroe djnang menjongsong dengan tempat siri berandai di tenga laman maka tlah aler semoewanja menda datang handaklah jang mamegang kerdja ber soeroehan kepada panghoeloe di medjlis itoe mamintah anak-boewanja mampelai djinis-djinis permainan tapoek tari dan kaloe bloem pangantien naik atas poewadee tidak bole manari kain, dan bagitoe djoega, kaloe bloem mematjah nasi tidak boleh mamboenikan gendang saroenai katika manarima menda datang atau patolong orang mambrie sepertie kerbo, atau lain-lain nja dan apabilah sampai satinga malam pangantin di naikan di atas poewadee manaroe inaij gendang berkalang mamboenikan bedil dan kepada malam maoe di abiskan bimbang toe pangantin toeroen manari, maka bersoesoen Toedjoe-Toedjoe pada sebab koetika pangantin manari itoe gendang ber kalang mamboenikan bedil.

6. Patsaal jang ka-anam.

Apabilah akan di tjampoerkan pangantin itoe handaklah, di harak kaliling negrie atau sekdar bagimana djaoenja dengan naik garoeda, atau kareta koeda, serta lain-lainnja dengan paragat kebassaran. Apabilah toeroen balarak itoe mamboenikan bedil, kembali mamboenikan bedil dan bertjampoer mamboenikan bedil, apabilah bersoewappan gendang berklang mamboenikan bediel, maka pangantien itoe masoek kadalam boekah sanggoel mamboenikan bedil, maka kotika mendjaga ajir mandi-mandi tidak lagi menapa sekdar datang beroerang sadja serta tidak lagie manari kain pandjang sekdar tari ketjil sadja serta tari jang lain-lain pangantien kaloewar setinga malam sadja pangantien masoek orang kombali dan apabila, pangantien mandi-mandi

tatapi boleh, mintah minto jang gdang boleh poela mintah, ketjil sekdar bagimana patoetnja lain dari parsalinan djnang toekang gendang toekang seroenai-rdap, begitoelah, atoeran bimbang jang soeda ditetapkan adanja.

9. Patsaal jang kasambilan.

Adapoen atoeran kaloe toemboe kamatian dalam anak tjoetjoe Pangeran jang doea, serta daeng dan Radhin, memakai osong-osongngan, Mahardja Pandji-Maharadja pandji, atau Maharadja di radja, mangngkat mait dan mamboeang mas tjampak di atas osong-osongan itoe satoe di balakang satoe di moeka mamboewang itoe di tjari dalam kaoem kerabat anak tjoetjoenja djoea, dan osong-osongan, mangngkat batoe, majang satangkai, beramas tjampak djoea separti jang soeda, terseboet itoe kaloe datok mati mangngkatnja mahardja kaja.

10. Patsaal jang kasapoeloe.

Adapoen apabila ambil dalam anak tjoetjoe Pangeran jang doea, serta daeng dan radin ijaitoe koetika mamanggil doekoen atoeran bedilnja berlenggal tiga kali makan roedjak tiga kali, atoeran bedil bertjoekoer anak, koetika bertjoekoer mandi berboeai.

11. Patsaal jang kesablas.

Adapoen trima manarima samdo, dalam anak tjoetjoe Pangeran jang doea serta daneg dan radin kaloe gadis antrannja, *f* 200 (doea ratoes roepia) kerbo doea kaloe randa, lima poeloe rijal, *f* 100 (ropia) kerbo, saikor kaloe bimbang boedjang gadis kerdja seroema, siapa jang menompang membajar panompangan lima poeloe rijal *f* 100 (Saratoes ropia). Saikor kerbo, kaloe samdo, orang lain negri dalam anak tjoetjoe pangeran doea serta daeng dan radin. Antrannja tidak di bawa doea, ratoes rijal *f* 400,

(ampat ratoes ropia) kerbo, doea, kaloe indoek papaknja maoe mintah lebi dari itoe hantrannja bole, poenja soeka tidak bole, radja panghoeloe mangoewasaienja sebab orang lain negrie.

12. Passaal jang kadoea blas.

Samdo, datoh-datoh dan anak tjoetjoenja kaloe gadis ampat poeloe rijal *f* 80 (dalapan poeloe ropia) kerbo sa-ekor kaloe randa doeapoeloe rijal *f* 40 (ampat poeloe perak) kiranja boekan anak panghoeloe orang baik-baik sadja kaloe gadis tiga poeloe rijal *f* 60 (anam poeloe roepia) kerbo sa-ekor atau doea poeloe rijal kaloe randa, sapoeloe rijal *f* 20 (doeapoeloe ropia) bagitoe adat jang soeda di tetapkan radja panghoeloe dalem negri *Benkoelen* ini adanja. Tetapi samoewanja itoe ilang adat kerna djandji roentoe limbaga atas kebnaran ilang bisa kerna biasa berdjalan adat krna ada, berhanti adat kerna tiada koerang djangan poela di trangkan lebienja djangan poela. di njatakan, jang adat di pakai djoea tanda beradjo ba panghoeloe, ba anak boewa dalam Negrie.

Adapoen adat, dalam atoeran ini ada tiga perkara, pertama jang sepanoe adat, itoe genap, roekoennja kedoea setinga adat, itoe koerang roekoenja katiga mahilangkan adat itoe tidak adapoen tidak itoe di atas doea perkara pertama tidak handak, memboeat kedoea, tidak jang di perboewat.

Damikianlah, adanja dari saja,

St. KDEIR.

Inila pakajan dan pakakas darie pangantien lakie-lakie, dan perampoean adala terseboet di bawa soerat inie.

1 pangantien lakie-lakie namanja.
2 〃 perampoean 〃

---

1. Karsoehoem namajna, di boeat darie mas, di pakeikan di kepala pangantien.
2. Goendjei, namanja, di boeat darie perada dan lakan mera di ikatkan di blakang karsoehoem.
3. Sariboelan namanja, di boeat darie mas, di kaloengkan d, leher pangantien.
4. Rantei amping namanja, di boeat darie mas, di kaloengkan di leher pangantien djoega.
5. Randei amping djoega namanja, dan di namakan sawati sandang namanja, di boeat darie mas, di ikatkan di blakang karsoehoem sampei di kilat bahoe.
6. Kilat bahoe namanja, di boet darie mas, sapertie boeroeng, di ikatkan lengan pangantien kadoeanja.
7. Badjoe pangantien namanja, bertaboer dengan kembang-kembang mas.
8. Pending ija itoe ikat pinggang namanja, di boeat darie mas, di ikatkan di pinggang pangantien.
9. Gelang kerontjong namanja, di boeat darie mas, di pakeikan di tangan pangantien.
10. Terapang ija itoe kris namanja, berpaloet dengan mas, akan djadie sandjata pangantien.

Ada djoega di tambai lagie pakajan pangantien perampoean adala terseboet di bawa inie.

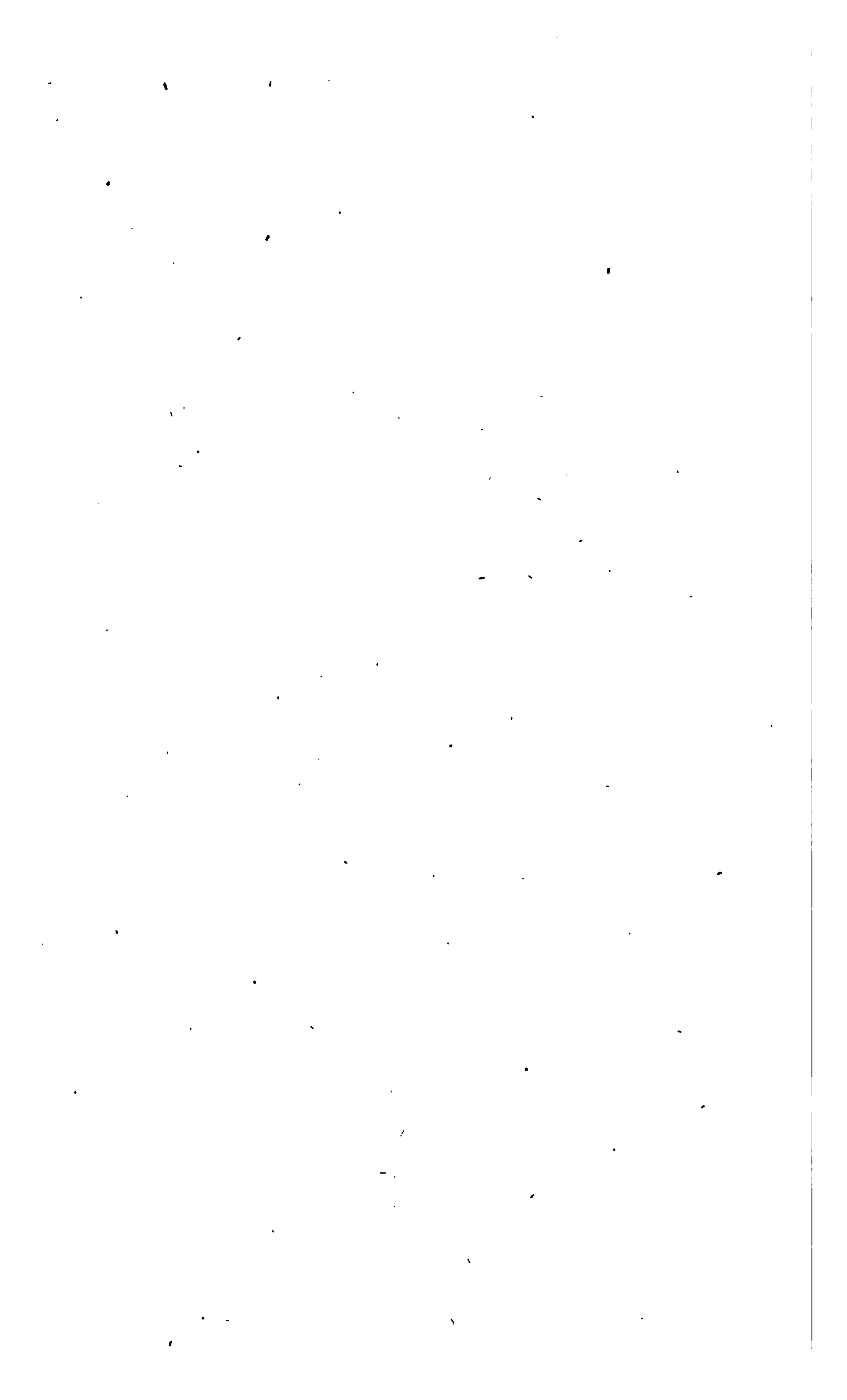
11. Kembang-kembang mas, dan kembang-kembang intan, di boeat darie mas dan intan, di pakeikan di kepala pangantien perampoean.

12. Kasoer pendek namanja, tempat di moeka katil te doedoek pangantien kadoeanja waktoe pangantien di makan, segala dajang-dajang ija itoe orang iang mame angkatan pangantien segala itoe doedoek mengadapnja
13. Katil ija itoe tempat tidoer pangantien.
14. Kelamboe die boeat soetra, darie 5 lampis sampei 7.
15. Gadja gamoeling namanja di boeat darie kembang tempatnja di atas katil kerie kanan.
16. Tirei katil namanja, di boeat darie mas, di atas moeka l
17. Kain katil namanja, di boeat kembang darie mas, perak di pakeikan di atas katil.
18. 1 Stel petie banian namanja, tempat simpanan pak pangantien.
19. Sampiran namanja, darie 1 sampei 2 tempat manjang kan pakajan pangantien.
20. Medja pangantien namanja, darie 1 sampei 2 tempat p gantien mamakei pakajan.
21. Olman namanja, tempat pangantien akan berdjalan bera koeliling-koeliling kampoeng dengan orang banjak-ban ramie-ramie dan segala, djinis permainan.
22. Tirei solok namanja, di boeat darie lakan dan perada pakeikan koeliling dalam kamar pangantien.
23. 1 Stel lamin tempat pangantien doedoek bertjampoer doeanja.
24. Dalanse namanja, di boeat darie soetra dan benang m goenanja akan pandiding katil.
25. Tempat sirih pangantien namanja, di boeat darie perak.
26. Tempat loeda pangantien namauja, di boeat darie perak.
27. Kakie lilin namanja, ija itoe tempat lilin di boeat dai perak.

BENKOELEN, pada 30e Junij 1875.

Terboeat oleh saja *Soetan Takdier* anak darie *Toeankoe Si tan Takdier Chalipatullah Sjah* Regent *Mokko* iang soe pensioen.

St. KEDEIR.

Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Conservator der Handschriften.
W. P. GROENEVELDT, Redacteur van het Tijdschrift en Conservator van het archaeologisch kabinet.
K. L. VAN SCHOUWENBURG.

Honoraire Leden:

Z. K. H. WILLEM FREDERIK HENDRIK PRINS DER NEDERLANDEN.

Z. M. SOMDET PHRA PARAMENDR MAHA CHULALONKORN,
EERSTE KONING VAN SIAM.

Z. K. H. ALEXIS ALEXANDROVITCH,
GROOTVORST VAN RUSLAND.

Bik, A. J.
Bleeker, Dr. P.

Cochius, D. F.
Cohen Stuart, Dr. A. B.

Drouin de l'Huijs.

Gregory, W.

Hoëvell, Dr. W. R. Baron van

Kops, G. F. De Bruijn

Lassen, C.

Pangeran Adipati Ario Mangkoe Negoro.
Myer, Mr. P.

Nes, Mr. J. F. W. Van

Netscher, E.

Putte, J. D. Fransen van de

Riedel, J. T. G.
Raden Saleh.

Sloet van de Beele, L. A. J. W. Baron
Stuers, Jhr. F. V. A. Ridder De
Swieten, J. Van.

Twist, Mr. A. J. Duijmaer van

Uhlenbeek, C. G. H.

Versteeg, W. F.
Vinne, J. Van der
Weitzel, A. W. P.
Wullerstorf d' Urbair, J. B. Ritter von
Wijck, Jhr. Mr. H. C. Van der

Toussaint, A. L. G. Bosboom
Tuuk, Dr. H. N. Van der

Veth, Prof. P. J.
Vreede, Prof. G. W.

Vries, Prof. M. De

Zuylen van Nijevelt, Mr. J. P. P. Baron van

Gewone Leden in Nederlandsch-Indië, Januari 1876.

Abo, Mr. R. E. N. D'
Ankersmit, H. J.
Anthing, Mr. F. L.
Avis, P. J.

Bakhuizen van den Brink, R. C.
Bastiaanse, H. W.
Berg, H. P. J. Van den
Bergsma, dr, P. A.
Blokzeijl, A. H. G.
Bohl, K. F.
Bok, R.
Bossche, F. E. P. Van den
Bouricius, B. R. G.
Boyle, J. C.
Bruine, S. Locker de
Bruinier, Ds. J. H. Z.
Bruyne, F. H. De
Burg, Dr. C. L. Van der
Buijn, Mr. L. A. P. F.

Citters, Jhr. A. Van
Clercq, F. S. A. De

Delden, A. J. W. Van
Delden. E. F. Van
Dennison, W. F. M.
Deventer, S. Van
Dirksen, J. C.
Dissel Jr. S. Van
Dorrepaal, G. L.
Duivenbode, L. D. W. Van Renesse van

Enschedé, Mr. J. J. C.
Everwijn, R.

Faille, J. Baart de la
Filet, G. J.
Franchen, Mr. H. M. J.
Frank, H. L.

Gallois, W. O.
Geerling, F. L.
Geertsema, W. J.
Gelpke, Dr. J. H. F. Sollewijn
Gerritsen, Mr. F. H.
Gribling, L W.
Gonsalves, L. F.
Gutteling, Dr. C.
Guyot, A.

Haeften, Jhr. J. C. A. Van
Haeften, Jhr. C. G. Van
Harencarspel, Mr. G. G. Van
Hell, W. H. Van der
Hengst, P. H. Van
Henny Mr. W. A.
Henny, Mr. J. E.

Smeding, Dr. G. L. Mens Fiers
Smits, Mr. J. J.
Spall, P. W. A. Van
Steinmetz, E. C. C.
Stelling, F. Denninghoff
Stollé, W. A.
Sturler, J. W. E. De
Suermondt, Wz. W.

Tadema, Mr. W.
Tobias, P. F. Laging
Toussaint, dr. A. J. D. Steenstra
Tromp, C. C.

Tuuk, G. J. Van der

Valck, Mr. F. C.
Vos van Steenwijk, Mr. C. Baron De
Voûte, Mr. J. R.
Vreede, P. D.

Waarden, H. L. Van der
Walen, J. P. Jannette
Weijnschenk, G.
Wilken, G. A.
Wijk, D. Gerth van

Pangeran Adipati Anom
Pangeran Adipati Soerio Sasraningrat
Pangeran Ario Soerio Negoro
} *Djokjakarta.*

Raden Adipati Danoe Redjo, *Djokjakarta.*
Raden Adipati Tirto Noto, Regent van *Bodjonegoro.*
Raden Adipati Aria Koesoema Daningrat, Regent van *Galoeh.*
Raden Adipati Wira Adeg Daha, oud-Regent van *Soekapoera.*
Raden Mas Adipati Ario Tjondro Negoro, Regent van *Koedoes.*
Raden Mas Toemenggoeng Ario Poerbaningrat, Regent van *Demak.*
Raden Adipati Aria Tjandra Negara, oud-Regent van *Serang.*

Buitengewone Leden:

Binnendijk, S.
Clavier, A.
Graafland, N.
Gramberg, J. S. G.
Harmsen, L. K.
Harthoorn, S. E.
Iskander, W.

Kinsbergen, J. Van
Raden Hadji Moehamad Moesa.
Rookott, B. N. J.
Teijsmann, J. E.
Uilkens, J. A.
Wilsen, F. C.

NOTULEN

VAN DE

Algemeene en Bestuurs-Vergaderingen

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XI. — 1873.

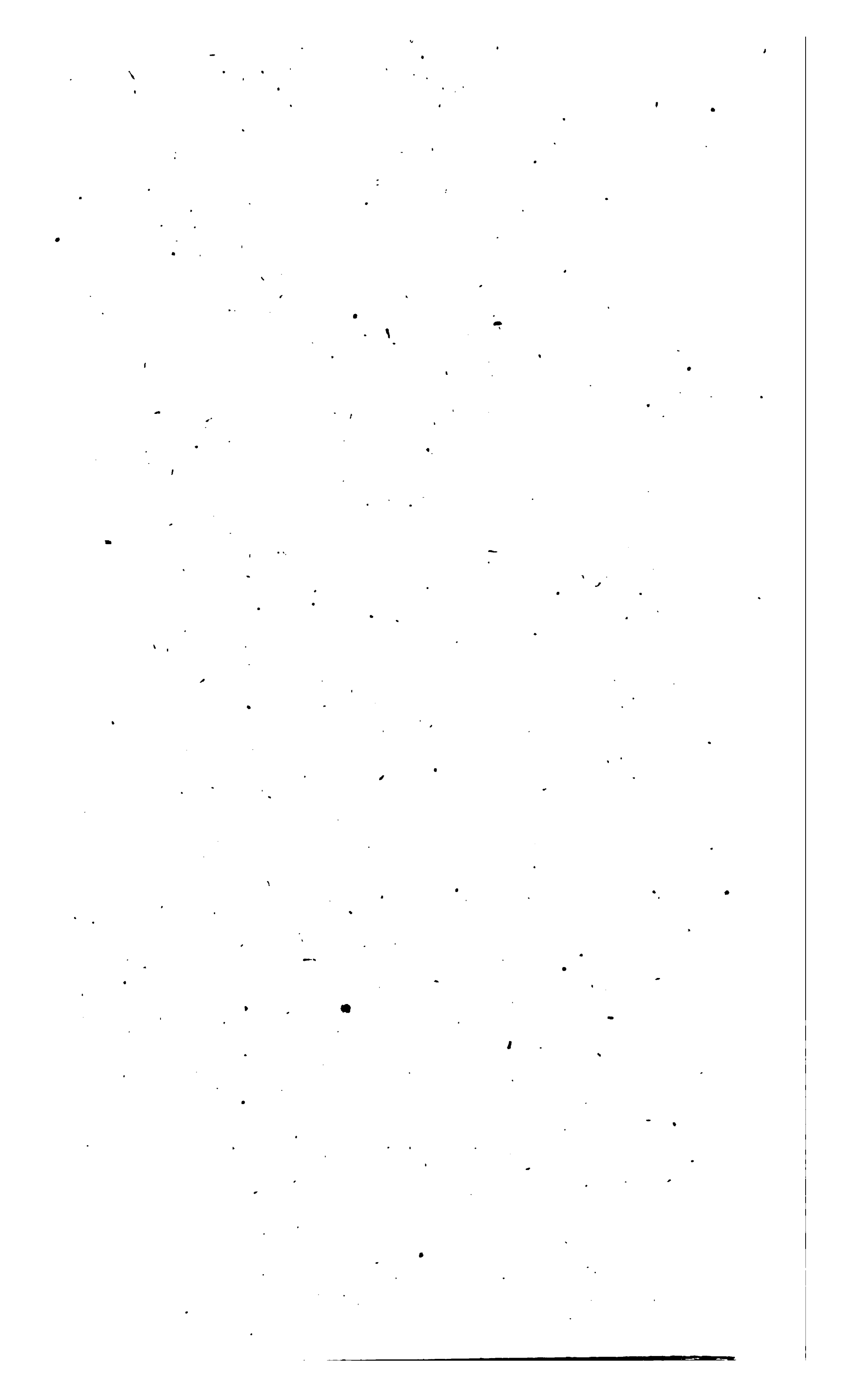
N°. 3 en 4.

BATAVIA,
BRUINING & WIJT.
1874.

INHOUD.

INHOUD

INHOUD.

INHOUD.

Bladz.

INHOUD.

INHOUD.

Bladz.

INHOUD

INHOUD.